GR. ALEXANDRESCU

OPERE

1

POEZII

1957

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

GR. ALEXANDRESCU

OPERE

Ediţie critică, note, variante şi bibliografie de
I. FISCHER

Studiu introductiv de
SILVIAN IOSIFESCU

1957

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

Prezentarea grafică: O. ADLER
Portretul supracopertei: J. PERAHIM

Grigore Alexandrescu în jurul anului 1860. Fotografie reprodusă și în fruntea ediției din 1863 (Biblioteca Academiei R.P.R. Colecția de stampe)

GRIGORE ALEXANDRESCU

Există încă discuție cu privire la data nașterii lui Grigore Alexandrescu. Din înștiințarea mortuară ar reieși anul 1810, din spusele lui Ghica — 1812, dintr-unele fraze ale lui Alexandrescu s-ar deduce chiar anul 1814.

Născut la Tîrgoviște, Alexandrescu era fiul lui Mihai Alexandrescu și al Mariei Fusea.

Știm puțin despre anii copilăriei — cît ne împărtășesc unele versuri din *Adio la Tîrgoviște* ori din *Satiră. Duhului meu.* O copilărie fericită a cărei amintire va provoca regrete adolescentului orfan. Ca și contemporanul său, Vasile Cîrlova, a învățat carte grecească și franțuzească la Tîrgoviște.

După cum ne spune într-o notă autobiografică[1], a învățat „*în Tîrgoviștea, în școala și sub direcțiunea profesorului grec Rafail* (*în casele lui Nae Hiotu*), *unde se preda limba greacă modernă și declamațiunea*; *apoi în școala lui Mitilineu pentru limba elină*". Mai tîrziu, la școala lui Vaillant a dobîndit faimă prin cunoștințele lui de franceză și prin bogăția lecturilor. De asemeni, Ghica ne vorbește de memoria lui extraordinară. O pomenește și poetul:

Nu mai ești tu acela care-n copilărie
Știai pe dinafară vestit-Alexăndrie.

Pierzîndu-și de timpuriu — probabil prin 1827 — amîndoi părinții, Alexandrescu vine la București pe la sfîrșitul anului 1830, unde e găzduit mai întîi la Mitropolie de unchiul său, părintele Ieremia. În podul Mitropoliei, unde se aflau vreo mie de volume, apoi la Sf. Sava, care cuprindea a doua și mai vastă bibliotecă din acea vreme, Alexandrescu a urmat să-și îmbogățească lecturile, citind cu ace-

1 Nota a fost publicată de Remus Caracaș în *Contribuțiuni la biografia lui Gr. Alexandrescu*, *Prietenii istoriei literare*, București, 1931, pp. 36—46. Dat fiind că a fost dictată ginerelui poetului Dinu Georgian Meedințeanu, este posterioară anului 1879, data căsătoriei Angelinei Alexandrescu.

iaşi nesaţ pe scriitorii antichităţii greceşti — Xenofon, Tucidide, Plutarh, pe clasicii secolelor XVII şi XVIII ori pe primii romantici francezi.

În această perioadă, prin 1831, Ghica, elev la şcoala lui Vaillant, a făcut cunoştinţă cu un nou coleg, *„un tînăr... înfăşurat într-un surtuc cafeniu, oacheş, foarte oacheş, părul negru, sprîncenele groase îmbinate, ochii căprii şi scînteietori, mustaţa îi mijea pe buză“*[1]. Prietenia care a început pe băncile şcolii lui Vaillant, apoi la Sf. Sava, şi-a dovedit trăinicia vreme de zeci de ani. Lui Ghica îi datorăm preţioase amintiri despre Alexandrescu, amintiri ce compensează — ca în general la Ghica — unele nepreciziuni cronologice, prin culoare şi prin darul de a portretiza.

În casa lui Ghica, Grigore Alexandrescu a cunoscut pe unele dintre personalităţile progresiste ale vremii, care aveau să-l şi sprijine pe poetul tînăr şi sărac. L-a cunoscut pe Iancu Văcărescu, din a cărui operă ştia pe de rost multe poezii. Cînd i le-a recitat, „*Văcărescu, încîntat, l-a luat în braţe şi l-a sărutat, zicîndu-i: «Băiete, tu o să fii un poet mare»*.“[2] De ziua numelui lui Văcărescu, cu ajutorul lui Ghica, Grigore Alexandrescu punea sub căpătîiul admiratului său înaintaş un plic cuprinzînd *Epistolă Marelui Logofăt I. Văcărescu*. Îşi spunea acolo şi entuziasmul, dar şi unele nedumeriri cu privire la propriul său drum în poezie.

În casa lui Ghica l-a cunoscut şi pe Grigore Băleanu, de la care a primit sprijin temeinic, pe fraţii Cîmpineanu, pe Eufrosin Poteca. De asemeni pe Eliade, care l-a adăpostit la el.

Raporturile lui Alexandrescu cu Eliade s-au rupt după cîţiva ani, degenerînd într-o violentă ostilitate. La început, legăturile au fost apropiate. Eliade, care apoi l-a acuzat pe Alexandrescu de ingratitudine, l-a găzduit, se pare chiar că l-a îngrijit în timpul unei boli. Poetul începător a publicat versuri în *Curierul românesc*: *Miezul nopţei*, *Prieteşugul* etc. În tipografia lui Eliade şi sub probabila îndrumare a acestuia şi-a tipărit Alexandrescu în 1832 prima culegere — *Eliezer şi Neftali*. În afară de traducerea poemului lui Florian, după care se intitula volumul şi de alte trei traduceri — după Byron şi Lamartine — în această culegere intrau şi zece poezii originale — cinci meditaţii şi poezii erotice şi cinci fabule.

Prin 1837—1838 intervine între cei doi scriitori o ruptură, care a dus la o polemică reînnoită vreme de cîteva zeci de ani. Focul deschis de Eliade prin unele aluzii cuprinse în prefaţa operelor lui Paris Mumuleanu e continuat printr-o critică făcută în *Curierul de ambe sexe* unei fabule — *Vulpea, calul şi lupul* pe care Alexandrescu o publicase în ziarul *Romania*. Deşi, la sfîrşit, Eliade, spre a oferi un model, refăcea fabula, articolul avea mai mult caracter de polemică decît de analiză critică. Prefăcîndu-se că nu desluşeşte numele autorului, sub iniţialele transparente G. A-scu, cu care era semnată fabula *Vulpea, calul şi lupul*, Eliade făcea diverse comentarii răutăcioase cu privire la alegerea pseudonimului.

Alexandrescu a răspuns cu o altă fabulă — *Privighitoarea şi măgarul*, în care, asemănîndu-se cu pasărea cîntăreaţă, îi rezerva lui Eliade rolul celeilalte vietăţi. A revenit apoi cu diferite înţepături referitoare la degenerarea părerilor despre limbă ale lui Eliade — (*Epistola către Voltaire*) — ori la valoarea traducerilor acestuia.

[1] I. Ghica, *Amintiri despre Grigorie Alexandrescu* în *Scrisori către Vasile Alecsandri*, Bucureşti, 1887, p. 656.

[2] *Idem*, p. 659.

Polemica a urmat cu *Ingratul* — lung rechizitoriu în versuri făcut .edde aEli După mai bine de douăzeci de ani, cînd Alexandrescu a fost lovit de boala din care nu şi-a mai revenit, Eliade, cu duşmănie nepotolită, a scris *Cîinele bolnav de ochie* căreia Alexandrescu i-a replicat prin *Confesiunea unui renegat* cu aluzii clare -- schimbarea la faţă politică a lui Eliade.

Cauza rupturii a fost desigur şi de ordin personal. Alături de acuzaţiile d,i ingratitudine, Eliade pomeneşte şi de „*două inimi calde ce tu le-ai dezunit*“, fără ca să putem şti la ce se referă concret şi cît de întemeiate îi erau bănuielile. Acest aspect al polemicii explică nivelul supărător de coborît la care a ajuns uneori.[1] Dar este sigur că nu numai motive personale i-au despărţit pe cei doi scriitori, ci şi deosebirile de atitudine politică. În *Ingratul* Eliade se plînge că a căzut „*în cursa urzirii prea spurcate*“ nimerind „*în sfaturi blestemate*“, într-un „*loc de pierzici-une*“, „*al ţării pandemoniu şi cuibul de ispite*“. Din versurile vehemente şi obscure se poate înţelege că Eliade regretă a fi fost atras un timp într-o societate politică secretă.

Ne aflăm în acest al patrulea deceniu al secolului trecut, într-o perioadă cînd peste tot se face simţită frămîntarea generală, intensificarea contradicţiilor care prevesteau revoluţia. „*A lumii temelie se mişcă, se clăteşte*“ va scrie peste cîţiva ani Alexandrescu. Sămînţa ideilor înaintate încolţea cu repeziciune pe un teren prielnic. Burghezia mobiliza în jurul ei toate forţele antifeudale. Împotrivirea marii boierimi retrograde, teroarea exercitată de Alexandru Ghica, domn preţuit numai de reacţionari înverşunaţi, cum a fost colonelul Lăcusteanu, surghiuni, rile şi arestările nu puteau împiedica creşterea mişcării de pregătire politică şi ideologică a revoluţiei. S-au creat societăţi culturale, cum a fost Societatea Filara monică, printre cotizanţii căreia se număra în 1835 şi Alexandrescu. De asemenil societăţi secrete. Aşa a fost cea înjghebată în 1837 de o parte a membrilor Societăţi Filarmonice — între care Cîmpineanu, Eliade, Voinescu II.

Programul acestei a doua societăţi era pur politic, cuprinzînd o serie de reforme democratice — egalitatea tuturor înaintea legii, emanciparea ţiganilor etc După desfiinţarea societăţii, Ghica întemeiază la Paris o altă societate secretă, din care a făcut parte de asemeni Alexandrescu. [Această societate a speriat prin caracterul înaintat al progresului ei pe şovăitorul Eliade, care o acuză că împinge „*libertatea tiparului pînă la calomnie, egalitatea cu cei mai mari pînă la impertinenţă*“.[2]

Opoziţia mai adîncă decît neînţelegerile personale explică şi prelungita duşmănie dintre cei doi scriitori. Alexandrescu, care, după înfrîngerea revoluţiei şi-a păstrat cu consecvenţă poziţiile, judeca sever, în 1851, felul cum prezenta Eliade evenimentele revoluţionare. „*Am găsit în sfîrşit cartea marelui patriot şi mă ocup cu citirea ei. Niciodată n-am auzit aşa mari minciuni, nici am văzut om să se laude mai fără ruşine; şi apoi abia sunt la început*“[3] — îi scria el lui Ghica la 5 noiembrie 1851. În acelaşi sens vorbeşte şi în *Confesiunea unui renegat*.

Părăsind casa lui Eliade, Alexandrescu a locuit la Ghica, unde a rămas mai mulţi ani. În aceşti ani, el îmbrăţişează cariera militară, intrînd în armată ca

[1] Cf. Aricescu: *Satire politice care au circulat în public, manuscrise şi anonime, între anii 1840—1866*.

[2] Eliade, *Equilibrul între antithesi sau spiritul şi materia*, Bucureşti, 1859.

[3] Scrisoare publicată în *Grigore Alexandrescu*, monografie de Eugen Lovinescu, Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1928, p. 275.

„iuncher". Alături de alți ofițeri progresiști ca frații Golescu, frații Crețulescu, Voinescu II, împreună cu care citea memorialul lui Napoleon ori poeziile lui Hugo, Lamartine, Béranger, Alexandrescu vedea în armata creată de Regulamentul Organic o nădejde pentru redeșteptarea națională și implicit pentru transformările politice dorite. Armatei acesteia, a cărei înființare Cîrlova o celebrase în *Marșul oștirii romîne*, Alexandrescu i-a consacrat de asemeni versurile din *O impresie* (1846) ori din *Cîntecul soldatului* (1853).

Slujba pe care a făcut-o însă noul iuncher la djurstvă nu era în măsură să-l mulțumească. După o perioadă cînd s-a ocupat mai mult cu scriptele, caligrafia sa părînd nesatisfăcătoare superiorilor, a fost trimis la Focșani, la frontiera dintre cele două principate, cu o însărcinare din cale-afară de prozaică. Avea misiunea *„de a întreba de pașaport pe toți cîți voiau să treacă șanțul care despărțea partea orașului moldovenesc de cea muntenească și să taie la răboj oile cari veneau, dintr-un mal în celălalt al Milcovului"*[1]. A demisionat în 1837. Un an mai tîrziu și-a tipărit, la tipografia lui Carcalechi, al doilea volum[2], cuprinzînd douăzeci de noi poezii — versuri de dragoste, *Eliza, Așteptarea, Inima mea e tristă*, epistole — către I. Văcărescu și I. Cîmpineanu, meditații — *Candela, Fericirea, Peștera* — fabule, printre care faimoasa *Boul și vițelul*.

Ghica plecase în 1837 la studii la Paris. Alexandrescu urmează însă să rămînă în legături strînse cu familia acestuia și în anul următor se mută chiar la Tache Ghica, unde avea să locuiască șase ani.

Sînt ani de pregătire revoluționară — mai ales cei dintre 1838 și 1840. Societățile secrete își intețesc activitatea. Împotriva domnitorului Alexandru Ghica, exponent al reacțiunii feudale, se înjghebează acțiuni secrete de răsturnare. Pentru participarea la una din ele — la mișcarea lui Dimitrie Filipescu — avea să fie zvîrlit în închisoare Bălcescu.

În acești ani, Grigore Alexandrescu își întărește legăturile cu cercurile progresiste, ceea ce insuflă operei lui vigoare sporită și o încredere calmă în viitorul pe care-l pregătea acțiunea oamenilor. E sentimentul pe care-l respiră *Anul 1840*.

Întorcîndu-se în țară de la studii, Ghica îl găsește pe poet — după cum ne spune — *„tot la djurstvă, în mahalaua Gorgani, unde îl lăsasem; dar de astă dată nu ca iunker, nu ca copist, ci ca pensionar, sub cheie și cu pază de soldat cu pușcă la ușă"*[3]. Alexandrescu era arestat din octombrie 1840. Cauza nu putea fi — cum crede Ghica — fabula *Lebăda și puii corbului*, căci această fabulă fusese scrisă cu doi ani înainte, în 1838. Mai probabil este ca arestarea să se fi datorat, în general, legăturilor poetului cu cercurile răzvrătiților și în special *Anului 1840*, care apăruse cu cîteva luni înainte în numărul din mai al *Daciei literare*.

În închisoare, Alexandrescu a rămas trei luni. În acest timp a tradus *Meropa* lui Voltaire, din opera căruia mai tradusese cu cîțiva ani înainte *Alzira*[4].

În această perioadă, scrisul lui ajunsese la deplină notorietate și prin intermediul unor antologii numele lui începuse a fi cunoscut peste hotare. Culegerea de poezii în romînește pe care Petru Lupulov o tipărește la Buda în 1841 cuprinde

[1] I. Ghica — *op cit.*, p. 662.
[2] *Poezii ale d. Gr. Alexandrescu*, București, 1838.
[3] I. Ghica, *op cit.*, p. 663.
[4] *Alzira sau Americanii*, București, 1835; *Meropa*, București, 1847.

„Poezii ale d. Gr. Alexandrescu, Văcărescu și Eliad"; mai tîrziu versuri de-ale sale apar în franceză, în antologia publicată de Vaillant, în engleză, în *Rouman Anthology* a lui Stanley. În 1855, Canini traduce *Nu, a ta moarte* în *Il libro dell' Amore*.

În vara lui 1842, Alexandrescu și Ghica — care între timp fusese numit profesor la Academia Mihăileană din Iași — pornesc într-o călătorie de o lună și jumătate la mănăstirile de pe valea Oltului. E semnificativă alegerea acestor locuri bogate în amintiri istorice care vor răsuna curînd în versurile poetului. Semnificative sînt și condițiile plecării. Ceruseră lui Alecu Villara cîteva recomandații *„neapărat trebuincioase ca să călătorească cineva în țară la noi... însă el ne răspunse că trebuie mai întîi să ceară voie de mai sus, căci sîntem cam bănuiți și poate să nu fie plăcută întreprinderea noastră"*.

Fără să mai aștepte dezlegarea *„ce putea să nu vie"*, cei doi scriitori au vizitat pe rînd Cozia și Tismana, ajungînd pînă la Turnu Roșu. În *Memorialul de călătorie*, scris — după cum ne arată — îndată după întoarcere, Alexandrescu avea să povestească momente din călătorie. Fragmente din *Memorial* au apărut în *Propășirea* din 1844, la solicitarea lui Alecsandri, care în martie al aceluiași an îi cerea lui Alexandrescu să colaboreze la revista ieșeană. Alte fragmente — *Mănăstirea dintr-un lemn, Bistrița, Polovracii* — s-au tipărit în *Vestitorul romînesc* din anul următor. În volum, *Memorialul* a apărut în ediția 1863. Roadele poetice ale călătoriei sînt importante: *Umbra lui Mircea, Răsăritul lunei la Tismana, Mormintele la Drăgășani*.

Anii din jurul lui 1840 se caracterizează printr-o creație îmbogățită și matură. Nu se poate să nu punem în legătură aceste zile de deosebită fertilitate cu marea speranță, cu atmosfera de înfrigurată pregătire a schimbărilor politice și sociale. Alexandrescu scrie acum cîteva dintre fabulele sale cele mai populare — *Cîinele și cățelul, Toporul și pădurea, Oglindele*, epistolele către Donici și Voinescu, poemele filozofice citate mai sus. Într-un singur an — 1842 — creației lui i se adaugă un număr de poezii egal cu cel scris în cei doisprezece ani anteriori.

În aceeași perioadă, se intensifică legăturile poetului — ca și ale celorlalți scriitori munteni ai timpului — cu literații moldoveni și cu publicațiile lor. Sînt manifestări exprimînd și lupta pentru unitatea națională și comunitatea de ideologie și aspirații progresiste. Încă în 1839, Kogălniceanu, sosind la București, fusese recomandat lui Alexandrescu printr-o scrisoare a lui Costache Negruzzi. În răspunsul lui, poetul muntean se arăta foarte interesat de *„întreprinderea jurnalului ce are de gînd să facă Kogălniceanu"* — e vorba de *Dacia literară*, care avea să apară peste un an — și făgăduia *„că va avea în noi corespondenți statornici"*[1]. Ghica pleacă apoi la Iași pentru a oferi lui Mihail Sturdza să devină domn și în Muntenia, realizîndu-se printr-un mijloc ce avea să fie folosit în 1859, la alegerea lui Cuza, un început de unire. Măgulit, dar foarte prudent, Sturdza refuză. Nici nu putea fi omul potrivit pentru un asemenea act, viitorul sugrumător al mișcării revoluționare din Moldova. Ghica rămîne la Iași. În corespondența foarte interesantă a lui Alexandrescu cu Ghica vedem cît de strînse erau raporturile poetului, pe diferite căi, cu scriitorii Moldovei. El publică poezii în *Dacia literară* și apoi în *Propășirea*; strînge colaborări pentru publicațiile moldovenești

[1] Scrisoare publicată de Iacob Negruzzi în *Convorbiri literare* din 1886, nr. 10.

şi le difuzează printre cunoscuţi. La 10 iunie 1842 cere pentru Voinescu întreaga colecţie a *Glanerului (Le glaneur moldo-roumain)*. Cînd apare *Propăşirea*, se plînge: „... *Din treizeci de eczamplare ale* Propăşirei *ce zici că îmi trimiţi, n-am priimit decît unul şi acela cel şters de ţensură*".[1] Se gîndeşte o vreme să se mute la Iaşi şi refuzînd un loc la şcoală îl roagă pe Ghica să-i caute un post „*în slujba administrativă sau judecătorească*".

Tot la Iaşi, la *Cantora foii săteşti* sub îngrijirea lui Donici apare şi a treia culegere a lui Alexandrescu.[2]

În timpul domniei lui Gheorghe Bibescu, Alexandrescu îşi reia slujba de stat ca şef la „masa jălbilor" şi apoi ca şef de secţie la secretariatul de stat. Bibescu îl apreciază. „*Dar* — scrie Ghica despre prietenul său — *nici intriga, nici linguşirea nu s-a putut apropia vreodată de dînsul.*" Alexandrescu refuză titlul de „*poet al curţii*" pe care i-l propusese peremptoriu soţia lui Bibescu.[3]

În 1847 îşi publică o nouă ediţie a poeziilor.[4]

Nu se cunosc multe fapte cu privire la participarea lui Alexandrescu la revoluţie. Dar această participare e neîndoioasă. „*Fără să fie printre cei din fruntea mişcării revoluţionare, convingerile lui nu l-au ţinut departe de ea*", scrie Ovid Densusianu.[5] Se pare că a ocupat funcţii de stat[6] şi a colaborat la *Popolul suveran*.

Apărînd într-un format mai mare, nr. 15 (din anul 1848) al publicaţiei, al cărui redactor responsabil era Nicolae Bălcescu, cuprinde în fruntea primei pagini o înştiinţare: „*Redactorii acestii foi, văzînd trebuinţa ce naţia simte astăzi de o foaie care să dezvolteze principiile constituţiei noastre şi să trateze mai cu întindere toate chestiunile atît dinlăuntru, cît şi dinafară, au chibzuit a-i da formatul ce se vede.*

Redactorii sunt: *D. N. Bălcescu, C. Bolliac, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, P. Teulescu, A. Zane.*"

Nu se întîlnesc în paginile revistei colaborări semnate de Gr. Alexandrescu. Dar printre cele care i-ar putea fi atribuite, o mare probabilitate prezintă o bucată în versuri, apărută în nr. 24: *Plîngerea deputatului*. I-au atribuit-o şi G. Bogdan-Duică şi Emil Gîrleanu, care a introdus-o în ediţia lui din 1907, cu titlul de *Patriotul veacului*. Sub acest titlu o aflase într-un manuscris al Academiei.

În notă, Gîrleanu arată că se poate regăsi în această poezie, comparînd-o cu celelalte satire ale lui Alexandrescu, „*caracteristica versurilor lui din acestea*". Înrudirile de concepţie şi stil sînt, într-adevăr, certe şi *Plîngerea deputatului (Patriotul veacului)* prefigurează *O profesiune de credinţă*, scrisă cu nouă ani mai tîrziu. Acelaşi tip de autobiografie umoristică, aceeaşi persiflare a frazeologiei demagogice şi a pseudopatriotismului solicitînd răsplată. Cu cîţiva ani înainte, Alecsandri exprimase o asemănătoare idee critică prin calamburul „*patrioţi — patrihoţi*" din cupletele *Iaşilor în Carnaval*.

---

1 Cf. „*Corespondenţa [lui Gr. Alexandrescu] cu Ion Ghica*" în monografia lui E. Lovinescu, *ed. cit.*, p. 232.

2 *Poezii a lui Gr. Alexandrescu*, Iaşi, 1842.

3 I. Ghica, *op. cit.*, p. 668.

4 *Suvenire şi impresii, epistole şi fabule de Grigore Alexandrescu*, Bucureşti, 1847, C. A. Rosetti şi Vinterhalder.

5 *Literatura romînă modernă*, III, Bucureşti, 1929, p. 104.

6 Cf. introducerea lui Gh. Adamescu la ediţia operelor lui Alexandrescu, Bucureşti, 1929.

Candidatul din *O profesiune de credinţă* se va adresa alegătorilor. *Patriotul veacului* îşi revendică meritele în faţa „*prea înaltei stăpîniri*" şi aminteşte domnitorului:

Ţi-am slujit cu înfocare şi la orce ai urmat,
Faptele măriii tale, glasul meu le-a lăudat.

Indignat că elogiul prelungit al stăpînirii nu i-a adus vreo recompensă, personajul e gata să facă o întoarcere de o sută optzeci de grade:

Opoziţia m-aşteaptă, ea doreşte al meu vot
Şi-i vedea cînd s-o aprinde sîngele de patriot!

şi să atace tot atît de zgomotos ceea ce lăudase:

C-un cuvînt numai eu singur o să strig cît strigă toţi,
Ş-o să las patriotizmul moştenire la nepoţi!

Din cauza acestei participări la revoluţie, Alexandrescu cu mare greutate a scăpat în timpul terorii contrarevoluţionare. „*Abia scăpasem din ghiarele patrioţilor Cornescu şi beizadea Scarlat*" — scrie el lui Ghica la 27 ianuarie 1849, făcînd aluzie la doi dintre cei mai îndîrjiţi reprezentanţi ai reacţiunii — la logofătul Constantin Cornescu şi la Scarlat Ghica.

Corespondenţa din aceşti ani cu Ghica — aflător la Constantinopol şi urmînd să devină bei de Samos— e deosebit de interesantă şi pentru cunoaşterea atmosferei timpului şi pentru înţelegerea fermităţii şi consecvenţei pe care Alexandrescu a ştiut să le păstreze îndărătul măştii ironice.

În anii de după 1848, teama de revoluţie a burgheziei, după ce trădase mişcarea şi pregătea compromisul de clasă, se exprima printr-o infinită serie de laşităţi, meschinării şi servilisme. Pe de altă parte, marea boierime şi exponenţii ei, ca şi aristocraţia franceză din timpul Restauraţiei, „*nu uitaseră şi nu învăţaseră nimic*".

Alexandrescu va caracteriza cu aceeaşi ironică amărăciune înverşunarea stupidă a boierimii, ca şi slugărnicia negustorimii. Fără a avea vigoarea de conducător a lui Bălcescu şi nici înaripata lui înţelegere politică, rămînînd adeptul unui democratism mai vag conceput, Alexandrescu a ignorat marasmul moral şi cotitura politică. În tot timpul existenţei lui conştiente, curmate de boală în 1860, s-a păstrat pe poziţiile unui artist care voia să-şi unească „*soarta cu a mulţimii*".

De aceea îl vom vedea notînd în scrisori, cu aparent calm ironic sau cu neascunsă indignare, fapte caracteristice. Divanul modifică pînă la absurd condiţiile pentru a fi alegători şi aleşi, pentru primii, moşie de 30 stînjeni, pentru ceilalţi cel puţin 250 de stînjeni. Se votează în unanimitate pedeapsa cu moartea. Boierii se dispensează de plata datoriei statului, căci „*contribuţia obştească este o perspectivă care îngrozeşte pe toţi senatorii*".[1] Pe de altă parte, la marea „*ţerimonie*" ce se face la palat de ziua oştirii, în 1851, „*corpul neguţătorilor a ţinut un cuvînt foarte lung în care zicea că guvernul de astăzi a împins civilizaţia noastră la gradul*

---

1 Cf. „*Corespondenţa [lui Gr. Alexandrescu] cu Ion Ghica*"—E. Lovinescu, *ed. cit.*, p. 264.

cel mai înalt, și că prin ajutorul șefului poliției despre care a făcut o laudă pompoasă, țara noastră are să fie curînd raiul pămîntului. Acestea sunt niște adevăruri așa netăgăduite — adaugă Alexandrescu — *încît nu le-aș fi înșirat aici dacă nu s-ar fi găsit unii vrăjmași ai adevărului ca să le tăgăduiască.*"[1]

În asemenea împrejurări, scriitorul ne va mărturisi că se află în „*niște zile de mizantropie, care de vor ține mult, trebuie, după* [*cum*] *zice comedia: «să mor sau să mă însor»*".[2]

Atitudinea mizantropică se risipește în anii din preajma Unirii. Scriitorul participă la acțiunea unioniștilor. În creație, de asemeni, întrerupe tăcerea pe care Sion i-o reproșase într-o epigramă.

În *Concordia* din 30 martie 1857, închină viitorilor deputați ai Romîniei poezia *Unirea Principatelor* în care entuziasmul patriotic regăsește accente pline:

Cînd citim în vechea carte a istoriei străbune
Virtuți mari, ilustre fapte ale nației romîne,
Care inimă stă rece? care suflet nemișcat?
Cine n-are dor să vază țara sa în fericire,
Cu legi bune, cu legi drepte, în tărie și-n unire,
Cultivînd artele păcii pe al său pămînt bogat?

Publică fabule, dintre care una — *Corbii și barza* — stîrnește furia marilor boieri și cereri de pedepsire. Scrie *Cometei anonsate pentru 13 iunie* și *Răspunsul cometei*, apoi, în dîrdora alegerilor pentru divanurile ad-hoc, *O profesiune de credință*.

În anii aceștia ocupă diferite funcții. În afară de cea onorifică, de membru în comitetul teatral, este director al Arhivelor Statului — prin care calitate Sion explică într-o epigramă tăcerea poetului: „*Șoarecii de la arhivă/Ți-au ros pana cea activă*". Devine apoi director al Eforiei Spitalelor.

După Unire, refuză propunerea de a intra în minister, primind doar un loc în Comisia Centrală de la Focșani. Acolo se căsătorește la 29 mai 1860 cu Raluca Stamatiu.[3]

În timp ce funcționa la Comisia Centrală dă semne de alienație mintală. E internat la București la spitalul Pantelimon și foarte repede înlocuit din funcție la Comisia Centrală. Cu aceeași grabă, fratele lui, Ion, ceruse punerea sub interdicție a poetului.[4] Revenindu-și, după cîteva luni, Alexandrescu cere ridicarea interdicției printr-o petiție către domnitor.

Boala din 1860 avea să-și lase urmele asupra inteligenței și creației lui Grigore Alexandrescu. „*Timp de 25 de ani* — scrie G. Călinescu în *Istoria literaturii romîne* — *poetul se clătină, ca și Hölderlin, între luciditate și eroare...*"[5] Totuși, nu se poate vorbi de o totală absență și de istovirea bruscă a creației. Mai multe fapte arată că reaua-voință oficială a contribuit în mare măsură la pecetluirea

[1] Cf. „*Corespondența* [*lui Gr. Alexandrescu*] *cu Ion Ghica*" — Lovinescu, ed. *cit*., p. 264.
[2] *Ibidem*, p. 284.
[3] Vezi *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, nr. 1, p. 94.
[4] În privința acestei ultime perioade din viața poetului, a se vedea monografia lui G. Călinescu, alcătuită în cadrul Institutului de istorie literară și folclor. Certificatul medical din 1862 e reprodus în introducerea ediției V. Ghiacioiu, pp. 49—51.
[5] G. Călinescu, *op. cit*., p. 149.

poetului ca dement. O hotărîre arbitrară îl scosese pe Alexandrescu din postul onorific de efor. Protestînd prin petiții adresate domnitorului și printr-unele versuri usturătoare pe care le pusese în circulație, prin declarații în presă, poetul își atrage mînia lui Nicolae Crețulescu, președintele consiliului și ministru de Interne. Acesta trimite o comisie să-l examineze din nou. Din comisie făcea parte același medic — Protesi — care, cu un an înainte, atestase deplinătatea facultăților lui Alexandrescu și contribuise la ridicarea interdicției. Noul certificat din 7. IX. 1862, deși constată „*căutătura firească și manierele cuviincioase ale celui cercetat*", consideră aluziile lui la faptul — riguros exact — că refuzase să intre în minister, drept simptome de megalomanie. Poetul e declarat iar dement și decizia dobîndește publicitate prin poliție. În *Noaptea Sfîntului Botez*, publicată postum de Ghica, va pomeni de felul în care miniștrii se răzbunau prin comisii medicale „*ce ne sînt ades fatale*".

Creația lui Alexandrescu a coborît treptat în acești ani, fără a înceta cu desăvîrșire. În vremea cînd se lupta împotriva pecetluirii ca dement, a publicat mai multe fabule: *Catîrul cu clopoței*, *Mielul murind*, *Castorul și alte lighioni*, *Zugravul și portretul*, apărute toate în *Romînul* din 1861. În același an își continuă polemica veche cu Eliade, publicînd *Confesiunea unui renegat*. În 1863 își alcătuiește o ultimă ediție a poeziilor, introducînd nefericite modificări de înrîurire latinistă.

Opera originală se fărîmițează apoi în cîteva versuri ocazionale, puțin semnificative. În proză, publică în 1869 cîteva nuvele, care, spre deosebire de fabulele din 1861, sînt de departe inferioare prozei spirituale din *Memorial*. Ele poartă titlul comun: *Amintiri mărețe*, dar numai ultima — *Un episod din viața lui Mihai* — este semnată Gr. M. Alexandrescu.

În 1868, fostul traducător al lui Florian și Voltaire publică în periodicele vremii mai multe basme după E. Laboulaye, adunîndu-le în 1872 în culegerea *Povești albastre*. Traducerile cuprind însă inadvertențe, flagrante galicisme — „*un turc de vieille roche*" e redat printr-„*un turc de veche stîncă*".

Apăsat de uitarea din ce în ce mai deasă în care e relegat, Alexandrescu se gîndește să intre în viața politică. În 1868 aspiră la un loc de senator și în *Trompeta Carpaților* apare apelul său către alegătorii colegiului II. În același an începe să publice — fără să indice însă sursa — mai multe articole de considerații politico-juridice, traduse după Etienne Jouy, literat francez de la începutul secolului trecut. În 1875, într-o scrisoare către Alecsandri, își exprimă dorința de a fi ales deputat.

Bonifaciu Florescu ne descrie, în 1874, întîlnirea pe străzile din Tîrgoviște cu Alexandrescu „*slab și palid ca o umbră*"[1].

În 1882, poetul septuagenar publică în *Cimpoiul* traducerea primelor cînturi din *Gerusalemme liberata*. Îl va fi izbit — cum presupune acad. G. Călinescu[2] — asemănarea dintre soarta lui și nebunia lui Tasso? Va fi fost o ultimă replică dată lui Eliade această traducere a epopeii din care cu cîteva decenii în urmă și Eliade publicase un cîntec în *Curierul de ambe sexe*? În orice caz acesta e ultimul semn ce ni l-a mai dat scrisul lui Alexandrescu. Poetul s-a stins în noaptea de 25—26 noiembrie 1885.

[1] *Columna lui Traian*, 1874, p. 116.
[2] G. Călinescu, *op. cit*., p. 62.

În amintirile lui, Ghica vorbește indignat de contrastul între înmormîntarea unui puternic al vremii, „*fost de zece ori ministru, acoperit de sus și pînă jos cu cruci, stele și cordoane*"[1] și poetul dus la groapă într-un dric sărac, însoțit de cîțiva cunoscuți. Deși s-a încercat a se spulbera „*legenda nepăsării publice, creată de Ghica*"[2], faptele justifică indignarea acestuia. O confirmă și scrisoarea publicată în presă de ginerele lui Alexandrescu, D. Georgian Meedințeanu și cea trimisă de Alecsandri de la Paris lui Al. Papadopol Calimachi: „*Moartea bietului Alexandrescu nu m-a mîhnit atît de mult, căci el era mort de mai mulți ani, cît m-a mîhnit nepăsarea generației actuale în privirea lui și uitarea în care căzuse numele lui, odinioare strălucit*".

Opera lui Grigore Alexandrescu se întinde pe mai bine de trei decenii și cuprinde versuri satirice (fabule, epistole, satire), poezii erotice și meditații, iar în proză — *Memorialul de călătorie*.]

Fabula constituie specia poetică la care poetul se reîntoarce mereu. Dacă poeziile de dragoste, inspirate pe rînd de Eliza ori de Emilia, ori meditațiile se întîlnesc mai mult în opera de tinerețe și nu mai apar după 1850, fabule Alexandrescu a scris în toți acești treizeci de ani. Cu prelucrări încă apropiate de original, după La Fontaine ori Florian — *Catîrul ce-și laudă nobilitatea*, *Măgarul răsfățat* — a colaborat douăzeci de ani la *Curierul romînesc*. Cu fabulele pomenite mai sus i se încheie de fapt opera, dacă nu mai ținem seamă de versurile răzlețe din anii următori.

Dincolo de diversitatea curentelor de care poetul a fost înrîurit și de diversitatea problemelor ce le pune opera, realismul ei ferm îi asigură unitatea. Imaginea acestor vremi de mare nădejde și de prefaceri se regăsește atît în clasicizanta fabulă, cît și în meditația romantică, în satire ori epistole.

E un realism în concordanță cu felul cum a conceput poetul arta, cum i-a înțeles funcția de reflectare și de educare. Și în această privință, Alexandrescu e în deplinul înțeles al cuvîntului un om al vremii sale, un scriitor al generației luptătoare de la 1848. Poetul ignorează subiectivismul aproape solipsist, ca și estetismul izolării în care au alunecat reprezentanții romanticii reacționare, bunăoară romantici germani ca Tieck ori Novalis. În plin zbucium de dragoste, cînd „*inima mîhnită*" cheamă pacea, sentimentul civic, conștiința datoriei față de patrie, lume, de tot ce pătimește reamintește poetului că dragostea lui nu e centrul universului, că ea trebuie să se subordoneze unor țeluri superioare.

Nu sînt patimi mai nobili, mai mari, mai lăudate,
Mai vrednici să s-aprinză în inimi bărbătești?
Nădejdi, viață, cinste, simțirile-nfocate
Femeii le jertfești!

Crezi tu că pentru tine răsare sau sfințește
Acel uriaș falnic, al zilii domnitor?
La patrie, la lume, la tot ce pătimește
Nimic nu ești dator?

---

[1] I. Ghica, *op. cit.*, p. 654.
[2] Petre V. Haneș în *Preocupări literare*, 1936.

Poetul care, în freamătul pasiunii, știe s-o subordoneze datoriei către patrie și către umanitate are o clară înțelegere a rostului artei. Arta oferă oamenilor oglinda realității, îi ajută să distingă bunul de rău, să demaște urîtul care se dă drept frumos. O face triumfînd asupra prohibițiilor stabilite de despoți, de guvernanții interesați în ascunderea adevărului.

Acesta e tîlcul unei fabule din 1842 — *Oglindele*. Într-o țară în care și „*plăcuta frumusețe trecea de urîciune*", oglinzile sînt prohibite. Printr-o întîmplare — o corabie încărcată naufragiază la țărm — locuitorii descoperă oglinda și în ea își văd fețele, „*mulți însă cu-ntristare*". Dregătorii dau poruncă să se sfărîme oglinzile. „*Multe se sfărîmară, dar ascunseră multe*" — care serviră mai departe, fiind puse în fața urîciunii. Oglinda artei nu poate fi nici interzisă, nici sfărîmată.

În același sens vorbesc direct prefețele lui Alexandrescu la diferitele ediții ale poeziilor lui. În prefața din 1842, el ia apărarea criticii literare și face elogiul criticii în general, arătînd apoi: „*că am avut datoria să fac aceea ce am putut; să pun și eu o piatră cît de mică la zidirea obștească*". Mai clar încă, în 1847, scriitorul leagă acest sentiment al datoriei împlinite de funcția socială a artei. După ce arată că în noua ediție a făcut îndreptări și adăugiri de poezii „*între care unele sujeturi istorice de un interes național, și prin urmare și mai puțin egoist*"—adaugă: „*căci eu sînt din numărul acelora care cred că poezia, pe lîngă neapărata condiție de a plăcea, condiție a existenței sale, este datoare să exprime trebuințele soțietății și să deștepte simtimente frumoase și nobile care înalță sufletul prin idei morale și divine pînă în viitorul nemărginit și în anii cei vecinici*".

Opera lui Alexandrescu este, mai ales în prima ei parte, dominant romantică. Ca la toți ceilalți reprezentanți ai romantismului nostru în această jumătate a veacului trăsăturile romantice sînt caracterizate, dar nu și pure. Ele se împletesc cu note realist-critice și chiar —într-o măsură de neconceput pentru romantismul occidental — cu altele clasice. Vom regăsi această plurivalență la mulți dintre romanticii noștri. În proza lui Negruzzi, *Zoe* și *O alergare de cai* stau alături de scrisorile din *Negru pe alb*. În teatrul lui Alecsandri, *Despot-vodă* și comediile. Tot astfel la Alexandrescu coexistă *Te mai văzui o dată*, *Candela*, fabulele, epistolele.

Nu e vorba doar de o evoluție mai cotită, de trecerea unor scriitori prin curente literare deosebite, ci de coexistența acestor trăsături la principalii scriitori romantici. În opera lui Alecsandri, *Despot-vodă* e scris cam în aceeași vreme cu *Rusaliile* de pildă. De asemeni, *Satiră. Duhului meu* și *Cînd dar o să guști pacea* ori *Te mai văzui o dată* datează din același an — 1842.

Caracterele clasice sînt de asemenea incontestabile. Ele consistă în preocupări și mijloace stilistice înrudite cu ale moraliștilor clasici, într-un anumit tip de ironie lucidă și măsurată, foarte deosebită de Witz-ul romantic, apoi în folosirea unor specii împrumutate clasicismului și caracteristice lui — fabula, care în primele decenii are o enormă și, cum vom vedea, firească răspîndire — epistola. Ca și Boileau, Alexandrescu va închina o satiră „*duhului său*". Boileau coresponda în versuri cu Horațiu; Alexandrescu o va face cu Voltaire. Dar cuprinsul celor două scrisori pe care poetul francez și cel romîn le adresau spiritului lor se deosebesc în problematică și atmosferă, cum se deosebea Franța din timpul lui Ludovic al XIV-lea de Țara Romînească din jurul lui 1840.

Îmbinarea clasicism-romantism diferențiază pe Alexandrescu și pe ceilalți romantici romîni ai vremii de romanticii occidentali. Și în Occident dublul aspect romantic-realist critic se întîlnește chiar la exponenți atît de tipici ai celor două curente: la Byron sau la Balzac. Dar romantismul occidental s-a afirmat și dezvoltat în luptă împotriva clasicismului. I-a contestat estetica, i-a subliniat limitele, a persiflat chiar — în dogoarea luptei — pe marii lui reprezentanți. Combatanții zgomotoși de la premiera lui *Hernani* scandalizau pe respectabilii clasicizanți de la parter blasfemînd tragediile și pe autorii de tragedii.

Ca și ceilalți romantici, Alexandrescu își începe scrisul traducînd și prelucrînd din Lamartine și Byron, dar și din La Fontaine ori Florian. Împrumută de la Boileau tiparul epistolei și de la Lamartine — meditația.

Ar fi însă eronat și stăruitor dezmințit de fapte să reducem opera lui Alexandrescu sau a altor scriitori contemporani la un eclectism lipsit de unitate și originalitate, la simpla adoptare de modele eteroclite. Găsim în istoria literară trecută aprecieri în care opera scriitorilor din prima jumătate a veacului se reduce la un fel de listă de izvoare, scrierile originale ajungînd aproape să fie asimilate cu traducerile.

Această reducere a operelor literare la o listă de izvoare se remarcă în special în lucrări cum e cea a lui N. I. Apostolescu: *L'influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, în care *Mai am un singur dor* al lui Eminescu devine o compilație după Ronsard și Paul Bourget. Se resimte de această tendință și o ediție alcătuită cu multă seriozitate și minuțiozitate cum e cea a Viorică Ghiacioiu, unde izvoarele se reduc adesea la o vagă înrudire tematică, ori la imagini aproximativ apropiate.

Desigur, influențele sînt incontestabile. Musset, Lamartine, Voltaire, Byron au lăsat urme adînci în literatura primei jumătăți a secolului al XIX-lea. Dar tot atît de incontestabil e că aceste influențe au fost totdeauna selective. Contagiunea spirituală, influența exercitată, indiferent de condițiile istorice, există numai în mentalitatea idealistă. Faptele istorico-literare arată că influențele s-au exercitat doar cînd au fost cerute, selectate de condiții istorice locale. La sfîrșitul secolului al XVIII-lea și la începutul secolului următor tragediile făceau parte din bagajul indispensabil al unui om de cultură. Scriitorii noștri citeau, declamau, traduceau tragedii grecești, franceze. Știm că Alexandrescu l-a minunat pe Ghica, după ce s-au cunoscut, recitîndu-i scene întregi din *Andromaca* și *Fedra* lui Racine. Tragedia însă nu s-a dezvoltat la noi, iar fabula a căpătat o mare răspîndire. Ţichindeal, Stamati, Eliade, Bălăcescu, Pann, Donici, Sion etc., chiar și Hrisoverghi și-a acordat instrumentul mai grav pentru a scrie *Măgarul îngîmfat*. *„Socotesc că putem zice fără să ne îndoim/Că e prea bun pentru fabuli veacul în care trăim"*, scrie Alexandrescu în epistola lui de tinerețe către Iancu Văcărescu. S-a răspîndit de asemeni și meditația lamartineană, dar vom vedea că în opera lui Alexandrescu ea și-a schimbat caracterul, trecînd de la tristețea contemplației la energia afirmării.

Un exemplu semnificativ de felul cum e selectat și transformat un model în condiții istorice noi ni-l oferă soarta operei lui Volney la noi. *Les ruines ou méditations sur les révolutions des empires*[1], opera principală a lui Constantin François

[1] Volney — *Ruinele sau meditații asupra revoluțiilor imperiilor*, ed. a II-a, Paris, 1792.

de Chasseboeuf de Volney, a fost cunoscută încă de la începutul secolului, circulînd în două traduceri manuscrise datorate lui Ion Tăutu în Moldova și Stanciu Căpățînea în Muntenia.[1] Meditația asupra decadenței unor mari cetăți devine temă predilectă la mulți poeți ai noștri. O întîlnim la Eliade și la Cîrlova, la Alexandrescu și Hrisoverghi.

Înainte de a medita asupra monumentelor din Tîrgoviște sau asupra mănăstirilor stăpînite de umbra lui Mircea, Alexandrescu pomenește de decăderea Romei și Palmirei:

Așa orice mărire nemicnicită piere!
A noastră, a Palmirii și-a Romei a trecut.

Dar o poezie exprimînd ridicarea unor forțe sociale pline de vitalitate, pornite să sfarme întîrziatele lanțuri feudale nu se putea mărgini la filozofia lui *vanitas mundi*, la contemplarea melancolică și fără vlagă a marilor dărîmări ale istoriei. Tocmai acesta e sensul ecoului pe care-l află scrierea declamatoare a lui Volney. Spre deosebire de alți preromantici, spre deosebire de Thomas Gray din *Elegia scrisă într-un cimitir de țară*, Volney deputat în Constituanta din 1791, lega ideea decăderii cetăților de considerații rousseauiste asupra formării societății și de idei generoase și vagi despre o fraternitate a popoarelor, făurită împotriva tiranilor. *Spaima și conspirația tiranilor* se intitulează unul dintre capitolele *Ruinelor*. E vorba de spaima tiranilor în fața *„strigătului solemn al libertății și egalității"*.[2] Cîrlova și Alexandrescu pomenesc și ei de această spaimă și, reluînd asociația făcută de Volney între contemplarea ruinelor și lupta împotriva tiraniei, o aplică împrejurărilor din țara noastră. Pomenirea ruinelor trecutului devine un prilej de rememorare a unor pagini glorioase din istorie, care stimulează pe oamenii prezentului și-i înspăimîntă pe tirani. E ideea din *Ruinurile Tîrgoviștei* a lui Cîrlova. Astfel urmează și versurile amintite din *Adio la Tîrgoviște* de Alexandrescu:

Și pe țărîna-aceea, de care-odinioară
Se spăimîntau tiranii de frică tremurînd.

Mai tîrziu, abandonînd orice referință livrescă la Palmira și Roma, Alexandrescu se întoarce spre marile monumente ale trecutului național, îndepărtîndu-se de Volney și de tristele lui considerații asupra deșertăciunii a ceea ce clădește omul.

Aceeași coloratură o are și teismul poetului. După Cîrlova, după Eliade din *Cîntarea dimineții*, Alexandrescu a introdus în volumul din 1838 *Rugăciunea*. Ca și în poezia la fel intitulată a lui Cîrlova, *Rugăciunea* trece de la reculegerea gravă la preocuparea civică. *„Voiesc dreptate, cer mîntuire, patriei mele, jalnic pămînt"* — exclama Cîrlova. *„Fă să doresc de obște al omenirei bine"*, cere și Alexandrescu divinității. E caracteristică pentru romantismul nostru această unificare prin patosul patriotic a diverse linii și izvoare tematice.

În latura romantică a operei lui, Alexandrescu a străbătut drumul de la tonul elegiac de deznădejde și neputință, în care suferința e considerată ca un fel de lege a firii, la romantismul major al afirmării și acțiunii.

[1] G. Bogdan-Duică, *Istoria literaturii romîne moderne, Întîii poeți munteni*, Cluj, 1923, p. 156.
[2] Volney, *op. cit.*

Nimic nu ne permite însă să considerăm perioada de lamartinizare — termenul acesta, folosit în trecut, rămîne impropriu — ca simplu tribut plătit modei timpului. În primii ani ai scrisului său, Alexandrescu împrumută accentele, imaginile şi uneori chiar metrul lamartinean pentru a da glas unor tristeţi genuine. E dezolarea adolescentului despărţit de locurile natale, sînt apoi suferinţele dragostei.

În versurile publicate la optsprezece ani, se tînguie un adolescent orfan — *„De cînd pierdui părinţii-mi trei ierni întregi trecură/Trei ierni căci după ierne viaţa-mi socotesc"*. Poetul care simte că *„nici o legătură nu are pre pămînt"* nu mai poate gusta nici farmecul unui peisaj calm:

E limpede-orizonul şi cerul luminos;
A rîurilor şoptă... Dar unda lor e lină,
Iar sufletu-mi e-n valuri, n-am soare seninos.[1]

Încheierea acestor poezii cuprinde adesea apelul către dezlegarea morţii: *„Şi a vieţii taină în moarte voi afla"* (*Miezul nopţei*), *„Zic lumei un adio: iau lira şi mă duc"* (*Adio la Tîrgovişte*).

Expresia e exagerată şi chemările repetate ale morţii dau oarecare impresie de retorism. Se simte printre aceste exclamaţii vehemente că dezgustul de viaţă, la un poet care n-a avut încă prilejul să o cunoască, nu poate fi nici durabil, nici profund. Pe de altă parte, exagerarea, retorismul trădează procesul de căutare a expresiei, într-o poezie aflată încă la început. Poetul recurge la calea mai uşoară a imaginii de un tragic exterior, adesea teatral. Căutarea expresiei, făurirea limbajului poetic se străvede şi în revenirea aceleiaşi imagini în mai multe poezii din această perioadă. *„Văzînd zilele mele de suferinţe pline,/Pui mîna p-a mea frunte şi caut un mormînt"* din *Miezul nopţei* revine într-o formă foarte asemănătoare în *Adio la Tîrgovişte* din volumul *Eliezer şi Neftali* (1832): *„Văzînd că pentru mine s-au dus zilele line,/Pui mîna p-a mea frunte şi caut un mormînt"*. Alteori reapare cîte o comparaţie care prin expresivitate vesteşte pe marele poet de mai tîrziu.

Cînd tot doarme-n natură, cînd tot e linişţire,
Cînd nu mai e mişcare în lumea celor vii,
Deşteaptă priveghează a mea tristă gîndire
Precum o piramidă se-naltă în pustii.

Comparaţia aceasta din *Miezul nopţei* se regăseşte în *Prieteşugul* tot din 1832. Acelaşi romantism elegiac din meditaţii domină în poezia erotică.

Versurile de dragoste lipsesc din prima culegere — *Eliezer şi Neftali* — dar sînt abundent prezente în următoarele trei din 1838, 1842 şi 1847. Din ele se desprind firele a două dragoste succesive.[2] Una pentru Eliza, cunoscută, probabil, la Focşani şi reîntîlnită apoi la Bucureşti. Ei îi sînt închinate poezii ca *Eliza*, *Aşteptarea*, *Inima mea e tristă*, *Te mai văzui o dată*. Emilia, pe care G. Bogdan-

[1] *Miezul nopţei*, în *Curierul romînesc* din 6 martie 1832.
[2] G. Bogdan-Duică, *op. cit.*, pp. 272—274, vorbeşte de a treia dragoste pentru o necunoscută, care ar fi inspirat — între altele — *Nina*, *Un ceas e de cînd anul trecu*, *În ceasuri de mîhnire*.

Duică a identificat-o cu o femeie din familia Odobeştilor, iar Eugen Lovinescu cu o actriţă, Elenca, frecvent menţionată în corespondenţa lui Alexandrescu cu Ghica, i-a inspirat destul de multe versuri: *Mîngîierea*, *Prieteşugul şi amorul* şi mai ales, *Cînd dar o să guşti pacea*.

Cu cîteva excepţii fericite, lirica erotică a lui Alexandrescu este, ca şi cea a lui Alecsandri, inferioară restului operei. Căutarea expresiei din primele poezii se face mai intens simţită în versurile de dragoste. Poetul nu-şi mimează sentimentele. Fără a fi temperamental un pasionat, Alexandrescu şi-a trăit cu intensitate iubirile, cum ne-o arată unele accente profunde. Dar el se zbuciumă — uneori fără succes — să dea expresie simţirii. Ne-o spune singur, într-o strofă semnificativă din *Inima mea e tristă:*

Adio! N-am cuvinte
Să-ţi arăt tot ce simte,
În astfel de minuturi, mîhnit sufletul meu.
E o durere mare,
Şi suferinţi, pe care
A le simţi poci numai; a le descri mi-e greu.

De vină nu e numai lipsa de experienţă artistică proprie, ci şi lipsa de experienţă a însăşi literaturii. În poezia de dragoste din literatura cultă anterioară, Alexandrescu nu putea găsi decît rare exemple de exprimare a sentimentului cu adevăr şi profunzime. În afară de prospeţimea unor versuri inspirate din folclor — *Amărîtă turturea* a lui Ienăchiţă Văcărescu — ori de cîte un madrigal gingaş ca *Oglinda* lui Alecu Văcărescu, în poezia erotică a primilor noştri poeţi, Alexandrescu găsea mai mult deformarea lăutărească a folclorului, cu prisos de oftaturi şi diminutive ori convenţionalul rece al poeziei neoanacreontice.

Întîlnim la Alexandrescu reîntoarceri la limbajul poetic inadecvat al înaintaşilor săi. Sentimentul e redus la duioşia uşoară a romanţei — *Eliza*. Alteori e spulberat de o demonstraţie rece, prolixă — *Prieteşugul şi amorul*. În mai multe rînduri, poetul se reîntoarce la gravele accente lamartineene — *Barca*, *Suferinţa*. Ca şi poetul francez, respinge peisajul în dezacord cu pasiunea ce-l mistuie şi caută cadrul potrivit, frămîntatul peisaj romantic.

Îmi place a naturei sălbatecă mînie,
Şi negură, şi viscol, şi cer întărîtat,
Şi tot ce e de groază, ce e în armonie
Cu focul care arde în pieptu-mi sfîşiat.

(*Suferinţa*)

În căutarea unui limbaj propriu pe care o mărturiseşte poezia erotică, Alexandrescu izbuteşte în mai multe rînduri să alunge formele convenţionale şi să spună lucruri noi şi adînci. Se întîmplă asta în amintita poezie *Inima mea e tristă*. De asemeni în *Un ceas e de cînd anul trecu*... Dar în special în *Aşteptarea* din 1838 şi în *Cînd dar o să guşti pacea* din 1842, Alexandrescu descoperă acorduri care — păstrînd proporţiile — prevestesc imensa orgă eminesciană.

Aşteptarea, din ciclul Elizei, e scăldată în lumina dragostei fericite. E în toată poezia un freamăt voios, exprimat de însuşi mersul întrerupt al versului:

Se auzi un sunet... Să ascult... mi se pare!
Nu e nimic; o frunză din vale a căzut.

Noaptea dragostei împlinite e într-o permanentă mişcare.

Noaptea în aste locuri, n-are de loc tăcere;
Totul se mişcă, umblă, dar toate sînt părere.

Vîntul, umbra, luna par a se juca să-l înşele pe îndrăgostit, să-i dea iluzia prezenţei aşteptate. Cu aceeaşi graţie e exprimată apariţia iubitei — la început luată cu teamă drept o nouă iluzie — *„părere-nşălătoare, ş-acum mă amăgeşti?"* — apoi recunoscută treptat, cu sfială ce se schimbă în bucurie:

Ea păşeşte, ia seama... o auz că şopteşte.
Negreşit e femeie... Ce zice? Mă numeşte!
Pieptul, inima-mi bate: aceasta este ea.

În *Cînd dar o să guşti pacea* cîteva versuri gongorice: *„Eu lanţurile mele le zgudui cu mînie... Ca leul ce izbeşte a temniţii tărie"* se pierd în tonul plin, bărbătesc cu care e exprimată pasiunea.

Cînd dar o să guşti pacea, o inimă mîhnită?
Cînd dar o să-nceteze amarul tău suspin?
Viaţa ta e luptă, grozavă, nemblînzită,
Iubirea vecinic chin.

Pasiunea e mistuitoare, exclusivă. Poetul simte că nu s-ar putea elibera decît cu preţul vieţii, ca şi rănitul care s-ar omorî scoţîndu-şi fierul din rană. Semnificativ e simţămîntul de culpă pentru o pasiune, care-l face să abandoneze ţeluri, aspiraţii mai înalte.

Prezenţa sentimentului civic care cenzurează pasiunea caracterizează atitudinea poetului în anii de după 1840. E de asemeni caracteristică pentru trecerea lui la un romantism de tip foarte deosebit.

Izolarea egocentrică în suferinţă şi pasiunea proprie, dezabuzarea, dezgustul de viaţă rămîn cantonate în primii ani ai creaţiei lui Alexandrescu. Ele sînt accidente în dezvoltarea poetului şi a romantismului nostru. În această etapă, romantismul romînesc e aproape în totalitatea lui o artă a afirmării şi a luptei. Eul baricadat de lume, obsesia morţii, melancolia paralizantă contrazic violent o mişcare exprimînd ridicarea forţelor progresiste împotriva dublei opresiuni sociale şi naţionale. În afară de accentele lamartinizante din poezia pe care o scriu în jurul lui 1830 Alexandrescu sau Eliade, Bolliac sau Hrisoverghi, tonul general al poeziei noastre romantice din prima jumătate a veacului este de chemare şi nu de tînguire. Dezabuzarea e înlocuită cu încrederea răspicat afirmată, elogiul nefiinţei cu elogiul vieţii.

Anul 1840 e piatră de hotar în creaţia poetului. Ceea ce cuprindea ca zbucium încă nerezolvat *Cînd dar o să guşti pacea* e spus aici cu o fermitate ce dă versurilor acea particulară linişte venită din adînc. Alexandrescu şi-a aşezat această poezie în fruntea versurilor din ediţia 1863, după *Memorial*. La mai bine de un secol de la publicarea în *Dacia literară*, cititorul nu poate decît încuviinţa judecata artistului. *Anul 1840* luminează opera poetului şi-i deschide înţelegerea nu numai prin valoarea în sine a poeziei — care e una dintre cele mai pline de nobleţe chemări la lupta pentru libertate ce-o cunoaşte literatura noastră — ci şi prin caracterul ei reprezentativ, de veritabilă profesiune de credinţă.

Cu opt ani mai tîrziu, în anul revoluţiei, Alecsandri va scrie *Deşteptarea Romîniei*. Avînd, în mare, aceeaşi semnificaţie, cele două poezii diferă prin ton. Sînt momente istorice deosebite.

În poezia lui scrisă la începutul revoluţiei, Alecsandri cheamă direct la luptă, în versuri dogorîtoare: *„Voi ce staţi în adormire, voi ce staţi în nemişcare"*... Alexandrescu, informat direct sau simţind în jurul lui tensiunea mişcării care plănuia să răstoarne o dată cu Alexandru Ghica şi străvechi orînduieli, simţind, de asemenea, frămîntarea generală a popoarelor Europei, nu poate decît exprima imensa nădejde care fremăta în jurul lui. În locul strigătului, marşului de luptă cu ritmul marcat al lui Alecsandri, avem desfăşurarea largă a meditaţiei.

Dialogul între speranţă şi experienţă cu care începe *Anul 1840* abandonează de la început tonul mai vechi al elegiilor. Versul e ferm şi nu se mai tînguieşte. Ni se spune, ce-i drept, despre *„zile ce-n vecinicie şi-iau repedele zbor"*... că *„a fost numai-n durere varietatea lor"*. Durerea proprie este însă împinsă spre trecut şi detaşarea cu care o menţionează poetul e datorită nădejdii care-l însufleţeşte şi pe el, *„mică parte din trista omenire"*. O dată cu *„tot neamul omenesc"*, Alexandrescu slăveşte anul aşteptărilor. O strofă alegorică, singura de acest fel dintr-un poem care refuză exprimarea figurată şi păstrează mereu tonul direct al confesiunii grave, pomeneşte de vorbele bătrînului la ivirea Mesiei: *„Sloboade-mă, stăpîne, fiindcă l-am văzut"*.

Anului *„prezis atîta, măreţ reformator"* Alexandrescu îi cere lucruri care, pe drept cuvînt, au înspăimîntat agia lui Alexandru Ghica:

Începi, prefă, răstoarnă şi îmbunătăţează...
Ado fără zăbavă o turmă ş-un păstor.

Versurile memorabile cu care începe partea a doua a poemului respiră înfrigurata atmosferă din preajma revoluţiei:

A lumei temelie se mişcă, se clăteşte,
Vechile-i instituţii se şterg, s-au ruginit;
Un duh fierbe în lume, şi omul ce gîndeşte
Aleargă către tine, căci vremea a sosit!

Versurile următoare amănunţesc descrierea stărilor care impun schimbarea revoluţionară. Popoarele cîrmuite după legi călcate, siluite, sînt lăsate la bunul-plac al despotismului. Schimbarea aşteptată trebuie să fie totală. Poemul aminteşte, introducînd o notă de sarcasm în desfăşurarea lui gravă, de *„-mbunătăţiri rele"* de care *„cît vrei, sîntem sătui"*.

Ultimele strofe reiau ideea iniţială, exprimînd-o cu tot atîta seninătate şi întărind-o prin refuzul fericirii personale, dacă nu e legată de fericirea tuturor.

Eu nu îţi cei în parte nimica pentru mine:
Soarta-mi cu a mulţimii aş vrea să o unesc.

Cu această renunţare la fericirea proprie, în schimbul zilei *„pămîntului vestită"* în care poetul va respira aerul libertăţii, se încheie *Anul 1840*.

Soarta ulterioară a poemului, felul cum a fost apreciat a oglindit însăşi atitudinea faţă de ceea ce vestea *Anul 1840*. E interesant să comparăm două aprecieri ale lui Eugen Lovinescu.

În 1910, la 29 de ani, criticul a scris o monografie asupra lui Grigore Alexandrescu. Deşi mărunţind didactic aspecte centrale şi limitînd concepţia generală a operei la o subdiviziune intitulată destul de minimalizator *„Meliorismul"*, monografia, minuţios alcătuită, rămîne un material de bază pentru studiul poetului. Despre *Anul 1840* Lovinescu, polemizînd cu tendinţa lui Bogdan-Duică de a îngusta semnificaţia istorică a versurilor, spune cu dreptate că *„ele caracterizează în realitate vechea stare socială a Europei întregi înainte de prefacerile revoluţiei, pe care Alexandrescu o cheamă, o aşteaptă, o cîntă"*. Lovinescu vorbeşte de *„pasionata chemare a anului nou, prefăcător a toate"*, de *„nobila încredere în puterea lui reformatoare"*[1]... Poemul e asemuit cu egloga către Pollio a lui Virgiliu.[2]

După 16 ani, publicînd al doilea volum din *Istoria literaturii romîne contemporane* — în acelaşi an, de altfel, în care îşi retipărea fără modificări monografia — în capitolul consacrat lui Ion Trivale, Lovinescu dădea poemului lui Alexandrescu o apreciere total deosebită. Într-o cronică, Trivale îşi exprimase admiraţia pentru *Anul 1840*; considerînd că *„energia poetică* [a lui Gr. Alexandrescu] *e aşa de uriaşă, încît infiltră acestor reci abstracţii o vigoare neaşteptată şi realizează minunat, fără pereche în literatura noastră, o poezie* nudă, *care, dispreţuind materialul extern al imaginilor plastice, creează,* din ea însăşi, *imagini, suflînd asupra abstracţiei moarte duhul ei creator"*[3]—opunea această *„poezie nudă"*, *„goanei nebune după imagini neobişnuite"*[4] pe care o reproşa poeziei contemporane. Lovinescu ridica mănuşa. Reproduce ironic aprecierile entuziaste ale lui Trivale — care coincideau, de altfel, cu cele scrise în monografia proprie — dînd apoi asupra *Anului 1840* o sentinţă ucigătoare: *„poezia lui Alexandrescu nu-i, în realitate, decît o ideologie exprimată aforistic şi prozaic, în nici o legătură cu ceea ce sensibilitatea modernă cere unei poezii; că «politica e o fanfaronadă, că viaţa e un egoism cumplit», că «numai despotismul e bine întărit» sunt consideraţiuni intelectuale vrednice de a fi dezvoltate în articole de ziar"*[5].

În acest moment Lovinescu, care patrona cu reînnoit entuziasm diversele manifestări de ultimă oră ale formalismului, se arăta incapabil să înţeleagă ceea ce păruse a admira în lucrarea lui de tinereţe. Oroarea pentru o poezie a afirmării

[1] E. Lovinescu, *Grigore Alexandrescu*, Bucureşti, ed. cit., p. 138.
[2] *Idem*, p. 137.
[3] Ion Trivale, *Cronici literare*, Bucureşti, 1915, p. 315.
[4] Cf. *Ion Trivale, op. cit.*, p. 316.
[5] E. Lovinescu, *Istoria literaturii romîne contemporane*, vol. II *(Evoluţia criticii literare)*, Bucureşti, p. 209.

îngusta surprinzător însăşi intuiţia şi sensibilitatea criticului. Pare de nepriceput cum, pornind de la două-trei versuri mai greoaie, criticul impresionist să fi devenit impermeabil la intensitatea lirică pe care o lăudase mai înainte, să nu-şi dea seama că poezia lui Alexandrescu respingea ca nepotrivit artificiul poetic. De fapt, se simte că ceea ce repugnă criticului sînt în primul rînd ideile, răspicat afirmate. Drumul parcurs de Lovinescu de la monografie la *Istoria literaturii romîne contemporane* configurează schimbarea în atitudinea burgheziei faţă de literatura de tipul *Anului 1840*.

Şi în evocarea istorică — aceeaşi trecere de la romantismul contemplării solitare la cel al afirmării. Referirile la Palmira, împrumutate de la Volney, dispar din versurile lui Alexandrescu şi ele încep a pomeni de ruine şi urme istorice cu semnificaţie mai apropiată. L-am văzut reluînd în *Adio la Tîrgovişte* tema atinsă de Cîrlova. În *Meditaţie*, publicată întîia oară în volumul din 1838, reflecţiile triste sugerate poetului de contemplarea Brăilei— *„O! cum vremea cu moartea cosesc fără-ncetare!"* — sînt întrerupte de amintirea celor căzuţi acolo luptînd. Tonul de lamentare meditativă se schimbă o dată cu evocarea acelor *„veterani războinici"*, care au pierit strîngînd cu furie în mînă fierul: *„Toată durerea le este că nu şi-au răzbunat"*.

Prilejul de a redeştepta imagini din trecut i l-a dat lui Alexandrescu, precum ştim, călătoria făcută în 1842, împreună cu Ghica, la mănăstirile de peste Olt. Cele două feluri de scrieri de pe urma călătoriei — *Memorialul* şi poeziile — se deosebesc mult prin ton. Faţă de gravitatea meditativă, de acordurile pline, solemne, din poezii, proza din *Memorial de călătorie* păstrează vivacitatea spirituală şi tonul familiar din poezia satirică şi din corespondenţă. Paginile acestea, care după un obicei al timpului, respectat şi de Filimon în *Călătorii*, sînt întrerupte de o nuvelă — interesează mai mult prin aluziile şi asocierile spirituale, decît prin descrierea propriu-zisă. Scriitorul introduce aluzii politice — pomenind de Şerban Cantacuzino — împunge pe avocaţii obscurantismului şi aminteşte că *„luminile şi învăţătura"* sînt vrăjmaşi ai tiraniei; povesteşte întîmplări pitoreşti cum este cea a *„banului Nicolaie"*, căruia Ghica avea să-i consacre mai tîrziu o scrisoare. Îl persiflează în trecere pe Ghica pentru slabele-i daruri de pictor. Tonul vioi de conversaţie devine grav cînd scriitorul ne spune că *„numai spiritul libertăţii urmează un punct luminos prin mulţimea anevoinţelor, numai el singur inspiră curajul a semăna fără a culege; şi acei care mor pentru libertatea unei naţiuni sînt demni de a trăi în memoria naţiunilor"*.

Deosebindu-se prin ton, pasajele din *Memorial* şi poeziile scrise în urma călătoriei dovedesc acelaşi mod de a concepe istoria. Admiraţia pentru trecut se face frecvent şi puternic simţită în opera lui Alexandrescu fără să devină vreodată paseism. Este de asemeni o trăsătură caracteristică romantismului nostru din această perioadă, în care trecutul considerat ca un refugiu apare la fel de rar ca şi accentele de solipsism literar. Grigore Alexandrescu priveşte trecutul ca un om al timpului său şi nu caută într-însul ceea ce-l desparte, ci ceea ce-l uneşte cu vremea sa. Evocă mîndru clipele glorioase din istoria poporului său, dar se întoarce la ele pentru a stimula prezentul. Nu vom întîlni la el nici urmă din medievalismul specific romanticii reacţionare, care se întorcea fascinată spre ceea ce trecutul îi oferea mai crud, mai tulbure, mai obscur. Dimpotrivă, în confrun-

tarea dintre trecut şi prezent, admiraţia nu-l împiedică pe poet să afirme existenţa progresului.

E ideea de căpetenie din monumentala *Umbra lui Mircea*.

Începutul poeziei creează un cadru de aşteptare şi solemnitate. Converg spre aceasta mijloace diverse — şi imaginea turnurilor culcate peste ape, şi sunetul undelor, „*generaţii spumegate*", care „*zidul vechi al mănăstirei în cadenţă îl izbesc*" şi desfăşurarea largă ca o mantie a versurilor, cu numărul mare de silabe al vocabulelor. E unul dintre exemplele cele mai strălucite pe care le oferă poezia noastră de acordare expresivă a atîtor mijloace la idee şi impresie. Dacă ne gîndim la cît de fragedă era, la începutul celui de al cincilea deceniu, experienţa poeziei noastre şi în limbă şi în versificaţie se reliefează tot ce aducea nou Alexandrescu.

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate;
Către ţărmul dimpotrivă se întind, se prelungesc,
Ş-ale valurilor mîndre generaţii spumegate
Zidul vechi al mănăstirei în cadenţă îl izbesc.

Cu aceeaşi putere de plastică în mişcare e descrisă apariţia fantomei. Versurile se rup în subunităţi metrice, pentru a urma gradat apropierea umbrei, anunţate printr-o „*suflare, care trece ca prin vine un fior*":

Este ceasul nălucirei: un mormînt se desvăleşte
O fantomă-ncoronată din el iese... o zăresc...
Iese... vine către ţărmuri... stă... în preajma ei priveşte...
Rîul înapoi se trage... munţii vîrful îşi clătesc.

Impresia de măreţie e intensificată prin imaginile de luptă biruitoare, asociate cu ivirea umbrei, trezite la un semn al ei:

Oştiri, taberi fără număr împrejuru-i înviez...
Glasul ei se-ntinde, creşte, repetat din stîncă-n stîncă...

Cuvintele pe care poetul le adresează umbrei voievodale exprimă tocmai atitudinea faţă de trecut. Ele respiră admiraţia. „*Întreprinderea-ţi fu dreaptă, a fost nobilă şi mare, / De aceea al tău nume va fi scump şi nepătat*", însoţită de regretul că domnitorul n-a putut lăsa al său nume „*moştenire libertăţii*". Admiraţia pare a deveni covîrşitoare. Faptele de glorie ale trecutului sînt asemuite unei armuri pe care contemporanii n-ar mai şti s-o poarte: „*Greutatea ei ne-apasă, trece slabane măsură*". Dar după o întrerupere, care ca şi în *Anul 1840* parcă exprimă grafic mersul contradictoriu al gîndirii, poetul aduce în această dispută dintre trecut şi prezent temeiurile pentru care crede în superioritatea prezentului. Îşi afirmă credinţa în îmbunătăţirea moravurilor şi a legilor, în menirea ştiinţelor şi artelor de a ajuta la mersul înainte al omenirii, de a sprijini pacea:

Căci războiul e bici groaznec, care moartea îl iubeşte,
Şi ai lui sîngeraţi dafini, naţiile îi plătesc...

Astfel, poetul unei generaţii care se pregătea să răstoarne vechile stări îşi exprimă din nou încrederea în progres. Cu ele se încheie de fapt poezia. Strofele următoare se reîntorc la cadrul grandios în care „*întunerecul domneşte,... tot e groază şi tăcere*". Ultimele versuri reiau imaginea turnurilor şi a valurilor ce lovesc zidurile, marcînd prin această revenire perenitatea cadrului măreţ în care a pierit figura voievodului.

În acest spirit evocă Alexandrescu urmele trecutului. *La Tismana*, răsăritul lunii care luminează şi mănăstirile şi văile munţilor îi sugerează un elogiu al „*scumpului azil de libertate*" pe care munţii l-au constituit în trecut. Peste cîţiva ani, la Mănăstirea Dealului, revede „*măreţul turn, trist martur l-al nostru trist apus*" pe care-l îndrăgeşte din copilărie. Imaginile trezite de vederea turnului şi a cetăţii din preajma Tîrgoviştei culminează cu reflecţia asupra învăţămintelor pe care contemporanul le poate trage din contemplarea gloriei trecute.

A vitejilor umbră d-am şti se o cinstim,
Vrednici de libertate noi am putea să fim.
Am afla de la dînşii ce jărtfe trebuiesc
Prin cîtă energie naţii se mîntuiesc.

Informaţia istorică a lui Alexandrescu e uneori defectuoasă, înrîurită de prejudecăţi. Pe Tudor Vladimirescu îl pomeneşte doar în *Memorial* şi atunci vorbeşte ca despre un om mărginit şi crud, deşi menţionează şi rolul pe care l-a avut Tudor în „*înaintarea libertăţii*". Se simt în această caracterizare aspră ecouri din temerile şi ura boierilor fugiţi la Braşov în timpul răscoalei. Dar, îndrăgostit de libertate, poetul o va elogia pretutindeni, confirmînd fraza citată din *Memorial*. De mormintele luptătorilor eterişti de la Drăgăşani, Alexandrescu se apropie cu veneraţie:

Unde atîţi războinici ai Greciei slăvite
Strigarea libertăţii întîi au înălţat.

În *Epistolă marelui logofăt I. Văcărescu*, autorul *Primăverei amorului*, scrisă probabil în jurul vîrstei de 20 de ani, după cunoştinţa cu Ghica, Alexandrescu se adresa înaintaşului ale cărui versuri le ştia pe de rost şi-i cerea ajutor să se clarifice asupra propriilor lui drumuri în poezie. Nu se considera încă poet, pentru că „*al lirei Dumnezeu*" nu-i arătase care era „*felul său*". Se asemuia cu un călător neîndrumat, care, aflat pe o cîmpie, vede drumuri felurite şi nu se poate hotărî încotro să apuce, pierzînd vreme preţioasă cu reveniri şi opriri. Ni se zugrăvea oscilînd între elegie şi fabulă.

Creaţia lui ulterioară, ca şi cea a multor contemporani, a dovedit îndestul că nu există incompatibilitate între cele două drumuri. Pînă la urmă, însă, drumul satirei s-a dovedit precumpănitor. După cele cîteva meditaţii şi poezii de dragoste scrise în 1847, în afară de cîteva dedicaţii în versuri, creaţia lui ulterioară cuprinde, în majoritate covîrşitoare, epistole şi fabule.

Orientarea spre satiră e generală. Secolul nu era numai „*prea bun pentru fabuli*", era bun pentru orice specie satirică. Literatura dezvăluia pe toate căile

ridicolul şi tarele instituţiilor care se cereau schimbate. Înapoiata lume feudală era înfăţişată în toate genurile, cu grotescul orînduielilor tipurilor şi prejudecăţilor ei. Cu puţine şi mai puţin izbutite excepţii, începuturile teatrului original sînt toate menite satirei; tot astfel fabula, cu larga ei circulaţie, descrierea de călătorii ori „scrisoarea" lui Negruzzi, prefigurînd schiţa.

Răspunzînd acestei chemări a veacului, Alexandrescu urma în acelaşi timp calea indicată şi de inteligenţa şi de temperamentul lui. Inteligenţa lui echilibrată şi mobilă, puterea de observaţie care alege amănuntul comic îl îndreptau spre formularea ironică, de a cărei eficacitate şi-a dat repede seama. Corespondenţa lui particulară foloseşte frecvent ironia. Scriitorul se deprinde s-o nuanţeze, s-o facă usturătoare sau binevoitoare. Cu rare excepţii, cum s-a întîmplat în polemica dusă cu Eliade, Alexandrescu ştie să păstreze calmul ironic. E mare deosebirea, dacă-l asemuim cu Eliade, care, prea pasionat pentru a simula măcar stăpînirea ironiei sau umorului, trecu de la rictusul sarcastic la imprecaţia zgomotos profetică ori pur şi simplu violentă.

Satira lui Grigore Alexandrescu e prin excelenţă şi direct politică. A observat-o şi Bogdan-Duică, deşi, atribuind lui Alexandrescu propriile-i tendinţe retrograde, îl transforma într-un reprezentant al naţionalismului. „*Fabulele erau, aşadar, politice, chiar în sens înalt al cuvîntului*", scrie Bogdan-Duică[1]. Observaţia se aplică însă operei întregi a lui Alexandrescu şi nu numai fabulelor. Politice erau poeziile acestea nu numai pentru că exprimau, cum face implicit sau explicit orice operă artistică, poziţia unei clase, într-un anumit moment istoric, ci pentru că porneau şi se adresau conştient epocii şi oamenilor ei, cu dorinţa limpede de a-i influenţa. Poeziile lui sînt într-adevăr „*de circumstanţă*", nu în înţelesul meschin de dedicaţie, ci în sensul în care îl cerea Goethe într-o conversaţie cu Eckermann. Nutrite din preocupările şi aspiraţiile vremii lor, versurile se întorc mereu la această vreme. Am văzut-o în evocarea trecutului. Nepregătit, uneori saltul pare brusc. Astfel sînt ultimele strofe din *Răsăritul lunei la Tismana*. Lucrul e cu atît mai evident în poezia satirică. Adeseori aluzia ironică îl readuce direct pe poet în contemporaneitatea de care păruse a se îndepărta. În *Viaţa cîmpenească*, descrierea locuinţei de ţară, cu înţepăturile antiidilice, duce, prin asociaţie, la pomenirea privilegiului boieresc de a nu plăti birurile şi de a le lăsa pe seama norodului. Ferestrele casei sînt atît de puţine şi mici, încît s-ar putea crede că proprietarii aveau de plătit „*vro dajdie însemnată/Subt nume de ferestrit*". Dar — adaugă poetul — n-a aflat de nicăieri ca nobilii să fi plătit vreodată dări:

Astfel de năravuri proaste,
Dacă vreodată au fost,
N-au putut fi ale noastre
Ci-ale norodului prost.
Numai el singur plăteşte
Fiind mai obicinuit.

Predilecţia pentru fabulă a lui Alexandrescu şi a atîtor alţi scriitori ai vremii se explică tocmai prin posibilităţile superioare de satiră politică pe care le oferea specia. Sub deghizarea străvezie puteau fi spuse lucruri îndrăz-

[1] G. Bogdan-Duică, *op. cit.*, p. 269.

neţe, pe care cenzorii, care vînau pînă şi titlurile revistelor, nu le-ar fi lăsat astfel să apară, iar dac-ar fi apărut, le-ar fi răsplătit cel puţin cu surghiunul la mănăstire. În *Epistola către Văcărescu*, fabulistul debutant arăta clar această îngăduinţă de a vorbi fără sfială, pe care, mai generoasă decît cenzura, i-o acorda fabula:

Apoi cînd în elegie destul nu poci să vorbesc,
Şi s-arăt fără sfială toate cîte socotesc,
Vreun dobitoc îndată vine înaintea mea,
Şi-mi ridică cu-nlesnire sarcină oricît de grea...

Mai apoi, cu diferite prilejuri, Alexandrescu se va preface că protestează împotriva tîlcurilor atribuite fabulelor lui. Umorul cu care o face în *Epistola d-lui Maior Voinescu II* afirmă limpede ceea ce pare a nega:

A zis (ce urît vede a omului orbire!):
Că lupii, urşii, leii vorbesc de stăpînire.

Caracterul politic al fabulelor ajută să se elucideze problema — de fapt pseudoproblemă — originalităţii lor.

Primele fabule din *Eliezer şi Neftali* sînt prelucrări, mai mult traduceri libere, după La Fontaine (*Măgarul răsfăţat, Catîrul ce-şi laudă nobilitatea*) şi Florian (*Vulpoiul predicator, Privighitoarea şi păunul, Papagalul şi celelalte paseri*). Începînd cu volumul din 1838, contribuţia originală covîrşeşte. Poetul se inspiră din motive de largă circulaţie, aşa cum au făcut înaintaşii ori urmaşii lui în fabulă, aşa cum a făcut şi La Fontaine. De la Esop încoace, anecdotica fabulelor a circulat şi se regăseşte în diferite ţări şi epoci. Sursele lui Alexandrescu sînt variate. În afară de La Fontaine, se pot regăsi asemănări cu opera fabuliştilor francezi din secolul al XVIII-lea: Florian, La Motte-Houdar. O fabulă a lui Voltaire i-a inspirat fără îndoială *Lupul moralist*. Se pot remarca analogii cu unele fabule ale unui poet francez contemporan Lachambeaudie. Pe Krîlov, a cărui operă se apropie de cea a lui Alexandrescu prin atitudine şi prin condiţii istorice, l-a cunoscut prin intermediul operei lui Donici, care se ţinea aproape de modelul marelui fabulist rus şi — posibil — prin traduceri franceze, cum e cea a lui A. Rigaud. Prin tradiţie orală, sursele lui Alexandrescu merg mult mai departe. În ediţia lui Gh. Adamescu se indică drept sursă a fabulei *Toporul şi pădurea*, *La forêt et le bûcheron* a lui La Fontaine. Asemănarea există, dar compararea celor două fabule scoate la iveală mari deosebiri în tîlcul moralei. Fabula lui La Fontaine se referă la ingratitudine şi nu la trădare. Pădurea care i-a împrumutat pădurarului o cracă e victima nerecunoştinţei. Fabulei lui Alexandrescu G. Bogdan-Duică îi găseşte sursa în Talmud. Deoarece Alexandrescu nu putea citi Talmudul, e probabil că o cunoştea printr-o asemenea tradiţie orală:

Întîmplarea ce ştiu şi voi s-o povestesc
Mi-a spus-o un bătrîn pe care îl cinstesc
Şi care îmi zicea
Că şi el o ştia
De la strămoşii lui...

Dar *Toporul şi pădurea* răspunde în primul rînd unei situaţii din epoca respectivă în Ţara Romînească, într-o vreme cînd tendinţele progresiste de eliberare socială şi unitate naţională se ciocneau de interesele marilor puteri dinafară şi de acţiunea „*cozilor de topor*" care le serveau.

În fabule, ca şi în evocările istorice, alegerea motivelor e selectivă. Alexandrescu alege sursele cele mai variate, pentru a răspunde unor preocupări ale timpului său şi a-i reflecta tipurile. El scrie foarte rar şi mai mult la început fabule de tipul apologului menit să sublinieze o trăsătură sau o învăţătură morală. De fapt, nici asemenea fabule nu rămîn detaşate de timpul care le-a generat, ci îl exprimă prin concepţia etică ce le stă la bază. Dar ca şi la Krîlov ori La Fontaine, fabula lui Alexandrescu e menită în primul rînd să răspundă unei situaţii politice şi să oglindească critic moravurile vremii. Motivul luat de la La Fontaine ori Florian va fi transformat şi îmbogăţit cu amănunte destinate să înfăţişeze nu trăsături atemporale, ci un tip al vremii. Originalitatea fabulistului nu e de loc numai stilistică. Se întregeşte din fabule imaginea realist-critică pe care o făgăduia *Oglinzile* şi se perindă în ele figuri din Ţara Romînească în al doilea pătrar al veacului.

Transformarea pe care o suferă motivele şi anecdotele împrumutate e esenţială. Detalii de vorbire sau decor localizează fără insistenţă întîmplarea în Ţara Romînească spre jumătatea veacului. Ceea ce la înaintaşi sau contemporani, la Asachi sau Stamati păstra caracterul mai abstract al apologului se individualizează. De asemenea printr-o schimbare a întîmplărilor sau prin deplasare de accente se schimbă uneori însăşi ideea centrală.

Cîteva exemple pot fi lămuritoare. Modelul *Cîinelui şi căţelului* a fost găsit[1] în *Le léopard et le renard* de Lachambeaudie, fabulist francez contemporan cu Alexandrescu — era născut în 1806. Asemănarea există. *Fabulele populare* ale saint-simonianului Lachambeaudie au apărut în 1839, adică cu puţini ani înaintea fabulei lui Alexandrescu, ceea ce dovedea o informaţie ţinută la zi asupra apariţiilor literare din Franţa.

Leopardul şi vulpea cuprinde doar două personaje. Leopardul, pătruns de idei egalitare, i se adresează familiar vulpii. Cînd vulpea se miră de o atare cinste, leopardul îi face elogiul fraternităţii, anunţă dispariţia titlurilor de nobleţe, citează exemplul leului care a poftit jivine mai mărunte la o reuniune amicală. Vulpea se declară cu entuziasm de acord, strigă „*trăiască egalitatea*" — dar cere să nu fie poftite „*nici purcelul mînjit cu noroi, nici obraznica maimuţă*".

După cum se vede, lipseşte din fabula lui Lachambeaudie tocmai ceea ce constituie esenţialul fabulei lui Alexandrescu: dubla atitudine şi alternarea de limbaje a lui Samson, „*dulău de curte ce latră foarte tare*". Din atitudinile deosebite — amical deferentă faţă de bou şi aspră faţă de căţel — din confruntarea frazelor sonore şi înşirate cu uşurinţă cu cele cîteva vorbe repezite cu care e pus la locul lui căţelul, se desenează tipul. Ceea ce la Lachambeaudie era o poantă, devine la Alexandrescu o scenetă, cu două momente puse în contrast.

Schimbarea cadrului şi a unei serii de amănunte transformă şi semnificaţia *Lupului moralist*. În fabula lui Voltaire obiectul satirei e ipocrizia religioasă şi

[1] Vezi Gr. Alexandrescu, *Poezii — Proză*, ed. V. Ghiacioiu, Scrisul romînesc, Craiova, ed. a II-a, pp. 352—353.

lupul se comportă ca un predicator sătul şi mieros. Tirada lui moralizatoare se adresează doar odraslei proprii, căreia „*vrea să-i dea lecţii*". Îi vorbeşte de post şi de sărbători, de nevinovăţia mieilor, îl sfătuieşte:

Fără hoţii, viaţa s-o duci în nevinovăţie.

Puiul de lup, văzînd pe botul predicatorului resturi de lînă din care mai picură sînge, începe să rîdă şi făgăduieşte că va face ce vede că face şi tatăl său. Morala precizează semnificaţia, pomenind de predicatorii graşi şi gravi care vin şi predică abstinenţa după un prînz copios. Fabula se încadrează în ofensiva dusă de Voltaire, prin mijloace nenumărate, împotriva bisericii şi reprezentanţilor ei.

Alexandrescu reia ideea adaptînd-o la condiţiile din Principate în 1842. Ipocrizia devine o trăsătură a conducătorului demagog. Lupul-împărat strînge Obşteasca adunare lîngă un copac mare. Ca şi în alte fabule, localizarea se face prin folosirea termenilor caracteristici pentru instituţii, funcţii, uzuri.

Obşteasca adunare e convocată pentru că lupul a auzit că „*păroşii dregători*" fac năpăstuiri multe, că „*pravila stă-n gheare*", că prigonitorii cad „*jertfe*". După cuvîntarea moralizatoare, lupul se adresează auditorilor: „*E! ce aţi hotărît, jupîni amploiaţi?*" Intervine vulpea, folosind acelaşi limbaj de amploiat muntean care se adresează înaltei stăpîniri: „*Să trăiţi la mulţi ani, dobitocia voastră*". Cu acelaşi aer complice cu care boierul din amintirile lui Ghica răspundea lui Caragea „*fur, furi, fură*", vulpea smerită face aluzie la pielea de oaie pe care o poartă lupul drept manta.

Localizarea amănuntelor nu o întîlnim exclusiv la Alexandrescu. Se regăseşte la cele mai izbutite dintre atît de numeroasele fabule pe care le cunoaşte literatura primei jumătăţi a veacului. Desigur, fabulele lui Ţichindeal, rămase foarte tributare modelului lor sîrb — Dositei Obrenovici — păstrează pînă într-atît maniera apologului abstract, încît adesea „învăţătura" prolix didactică e mult mai întinsă decît fabula propriu-zisă. (Vezi *Vulturul săgetat*, *Leul şi iepurele*, *Şarpele şi pila*.) Greoi moralizatoare şi păstrîndu-se în abstract sînt şi cele cîteva fabule pe care le cuprinde volumul de poezii publicat în 1837 de Barbu Paris Mumuleanu. În schimb, verva cu care Anton Pann transpune etica populară implică o localizare plină de culoare.

Grădinarii duc la zapciu plocon de zarzavat. Vulpea îi spune lupului „*cumetre*" şi îi dă întîlnire la „*putina cu argăseală*". La Eliade, iarăşi, florile conversează în limbajul cumetrelor vorbăreţe din sat: „— *Trandafir să fie, lele?* — *Nu e trandafir, surato.*"

În afară de plusul localizării şi de transformarea mai temeinică a izvoarelor, e caracteristic pentru fabula lui Grigore Alexandrescu că accentul nu se pune în primul rînd pe întîmplarea cu tîlc, ci pe diversele reacţii ale personajelor comediei animale.

Donici direct şi Alexandrescu probabil prin intermediul aproximativei traduceri franceze a lui Rigaud au reluat aceeaşi fabulă a lui Krîlov. De comparăm *Elefantul în domnie* a lui Donici cu *Elefantul* lui Alexandrescu, se remarcă felul mai frust în care la Donici fabula e menită să ilustreze morala primelor trei versuri: „*Cine-i tare şi mare / Dar minte nu prea are/ Nu-i bine «cît de bun la inimă să fie»*". Cuprinsul fabulei, de altfel narat rapid şi cu vivacitate, nu adaugă,

în ce priveşte elefantul, altceva peste trăsătura enunţată în primele versuri. Elefantul care *„a înţelegerei n-avea îndemînare/blînd şi plin de bunătate era cît nu se mai poate“*. Alexandrescu îl arată pe elefant guvernînd. Îi pune în slujbă pe boi, iar pe lup ministru la oi. Cînd oile împovărate *„fac strigare“*, elefantul continuă să ia de bune cele spuse de lup. Scena judecăţii ne e descrisă în cadrul de curte şi berbecele învăţat îşi înşiră păsurile înaintea craiului înconjurat de *„un ştab vrednic de a fi privit“*. Hotărîrea craiului — *„decît pielea obişnuită/Să nu poţi cere un păr mai mult“* — e luată după reflecţie şi cu solemnitate. *„Măreţul elefant, după ce se gîndeşte,/Dă de trei ori din cap şi lupului vorbeşte.“*

Detaliile care individualizează şi localizează se grupează astfel după tipuri şi semnificaţia politică se desprinde din felul cum tipurile reproduc ironic pe acelea contemporane.

Dar o astfel de constatare, confirmată de ansamblul operei fabulistice a lui Alexandrescu, nu trebuie interpretată simplist. Ar fi greşit să se vorbească de personajele şi tipurile din fabule ca despre personaje de roman, cu individualitatea şi complexitatea respectivă. Gradul de individualizare în fabulă, ca şi în orice literatură cu caracter simbolic, e limitat de condiţiile specifice genului. Perso-najele sînt alese dintre animalele pe care uzul şi folclorul le leagă de anumite trăsături ori situaţii. Dar în fabulele de tipul celor ale lui Alexandrescu, accentul cade nu pe trăsăturile convenţionale ale animalului descris, ci pe amănunte carac-teristice tipului simbolizat. Leul se va mişca, va vorbi şi va acţiona ca un dom-nitor neţinut în frîu de legi. În *Boul şi viţelul*, boul are comportarea parvenitului. Tabietos, îşi face siesta de după-amiază, trece pe lîngă oameni fără să-i vadă şi se leapădă cu indignare de rudele sărace. Sub masca rigidă, pe care o formează cele cîteva indicaţii despre animalul respectiv, vedem cîte un tip localizat istoric şi geografic. *„Samson, dulău de curte ce latră foarte tare“* e demagogul de pe la 1838 şi programul lui politic e înrudit cu cel al proiectului de constituţie *„cărvunărească“*: egalitatea celor mijlocii cu cei mari, dar în nici un caz cu cei mici.

În cadrul fabulei, amănuntele individualizatoare nu pot fi deci numeroase. Arta alegerii şi îmbinării lor desenează tipul. Şi felul cum tipul se desprinde din-dărătul animalului care-l simbolizează, felul cum boul se identifică cu parvenitul, ori vulpea cu demagogul liberal creează un comic particular.

Cu acest mod specific de individualizare puterea lui Alexandrescu de a pune în scenă tipurile societăţii contemporane e remarcabilă. A subliniat-o Delavran-cea: *„Într-o sută douăzeci de pagini vezi o lume întreagă, ascunsă sub pielea dobi-toacelor sale... Un norod întreg, intabulat cu toate viţiile lui, cu toate viţiile noastre.“*[1]

Societatea contemporană lui Alexandrescu se conturează deci din relaţiile vietăţilor din fabule. În vîrful piramidei, domnitorul e desemnat prin simboluri variabile, după trăsătura ori situaţia pe care o accentuează fabulistul. Cînd e vorba de cruzimea şi bunul-plac al monarhului, el va fi reprezentat prin leu, care-şi face totdeauna dreptate pe măsură.

Într-o vreme cînd domniile, impuse de conflictul intereselor dinafară, se dovedeau şubrede şi se succedau pe neaşteptate, domnii se vedeau adesea în situa-ţia ursului, care, adulat de lupul curtezan, pune în slujbe neamul lupesc: *„Cum că prieteni are, gîndeşte, /Care persoana lui o slăvesc“*. Cînd însă leul, fostul monarh,

[1] Delavrancea, *op. cit.*, p. 174.

se scoală şi vine cu oaste să-şi recucerească tronul, lupii, urmînd modelul boieri-mii, care a ştiut totdeauna să-şi mute omagiile după monarhi, fug la leu. Taurii însă — simbol exprimînd fermitatea şi fidelitatea norodului — vin în număr mare, scapă domnul şi ţara.

În jurul domnitorului animalelor variata faună boierească ţese intrigi, aleargă după slujbe şi se îmbogăţeşte, îngrăşîndu-se din nenorocirile ţării, ca şi corbii admonestaţi de barză. Cînd e vorba de eficacitatea lor administrativă, boierii consilieri tergiversează şi lasă, ca şi lişiţa, raţa şi gîsca, să putrezească peştele pentru prepararea căruia lebăda-i chemase la sfat.

Presa oficială, trăind din pomenile leului şi lupului, îşi găseşte simbolul în zugravul care laudă clienţilor arta de a face portrete după dorinţa platnicului:

...nu e întîiaşi dată
Cînd pe urîţi făcînd frumoşi luai o bună plată:
Eşti negru, te voi face alb; eşti slab, te îngraş bine,
Numai vezi de portret departe a te ţine.

Două teme sînt accentuate în cîteva fabule: liberalismul şi parvenitismul. Şi e remarcabil că în fabule, ca şi în epistole, Alexandrescu, scriitor prin excelenţă al 48-lui, a ştiut ca, lovind în feudalism, să păstreze distanţa critică faţă de burghezie şi de „sinceritatea“ profesiunilor ei de credinţă. I se pot aplica, într-o măsură sporită de alte condiţii istorice, cuvintele prin care Taine caracteriza felul lucid şi maliţios al lui La Fontaine de a-l înfăţişa pe burghez: „...*La Fon-taine, care pare burghez cînd îşi bate joc de nobili, pare nobil cînd îşi bate joc de burghezi*“[1]. Liberalismul zgomotos e privit de autorul *Anului 1840*, de parti-zanul schimbărilor efective cu ochi bănuitori. Cojocul oratorului liberal e cer-cetat cu atenţie şi aflat adesea a fi din piele de oaie. Vulpea liberală, care

...fără-ncetare
Striga în gura mare
Că de cînd elefantul peste păduri domneşte
Trebile merg la vale şi lumea pătimeşte,

fiind numită şefă peste departamentul găinilor, se îmbolnăveşte îndată înecîndu-se c-un os. Tipul va reapărea în preajma Unirii, în candidatul la Divanul ad-hoc din *O profesiune de credinţă*.

Parvenitismul era un fenomen caracteristic în ţara aflată într-o perioadă de repezi schimbări economice şi sociale. Teatrul consemnează şi el fenomenul. Gargarisindu-se cu fraze zgomotoase despre egalitate, noi clase şi pături so-ciale aspiră să ajungă protipendadă. Mica burghezie, negustorii de la marginea oraşului, *„boierii de mahala“* mimează rafinamentele moderne în maniere şi costum. Iată-i în comediile lui Facca, Bălăcescu, Costache Caragiali ori ale tînărului Alecsandri. Marii negustori, boierinaşii cer şi ei egalitate *„dar nu pentru căţei“* şi în acest fel participă, pînă la un punct, la pregătirea revoluţiei din 1848.

[1] H. Taine, *La Fontaine et ses fables*, 31 édition, Hachette.

Alexandrescu prezintă parvenitismul în două stadii. În *Cîinele și cățelul* apare doar ca o aspirație spre parvenire și e însoțit, deci, de demagogie. După cum știm, Samson are două limbaje deosebite. Cu boul e afectuos și savant, pomenește de țările civilizate și de cioplirea lumii. Cu Samurache, care, luîndu-i în serios frazele, și-a permis familiarități, dulăul e repezit. *„Noi frații tăi, potaie,/ O să-ți dăm o bătaie / Care s-o pomenești"*. În schimb, boul ajuns în cireadă la un post însemnat e trufaș și zgîrcit la vorbă.

Alexandrescu ironizează tendința demagogică de a propune *„îmbunătățiri rele"*, cum le numea în *Anul 1840*, și marile *„schimbări"* folositoare numai celor care le fac. Ursul umblă să răstoarne pe împăratul tigru, anunțînd vremuri fericite după ce va veni el la putere. Binele va sta *„mai ales în dreptate"*:

Abuzul, tîlhăria, avem să le stîrpim
Și legea criminală s-o îmbunătățim,
Căci pe vinovați tigrul întîi îi judeca
Și apoi îi sugruma...
...Noi o să-i sugrumăm
Și apoi să-i judecăm.

Dar dacă denunță demagogia, cu sau fără program de schimbări, fabulistul face elogiul marilor acte făcute spre folosul mulțimii, chiar dacă ele, cînd eșuează, sînt defăimate: *„Orice nobilă faptă, orice dreaptă-ncercare/ Pentru a mulțimii bine și a țării apărare/ Mișeii o defaimă dacă nu izbutește"*. Refuzul progresului — ne spune scriitorul înrîurit de ideile iluministe — e semn al ignoranței, care respinge ceea ce nu cunoaște. Ca și bufnița care fără a scoate capul din bezna nopții refuză contactul cu lumina soarelui, cei ce socotesc că învățătura și ideile înaintate sînt vătămătoare neamului nostru, aflat încă în copilărie, fac jocul despoților:

Numai lor le e bună a unui neam orbire
Căci nu-l lasă să-și vază a sa nenorocire.

Există în fabulele lui Alexandrescu o evoluție de la epic la dramatic. Primele fabule, adaptările, se mărginesc să povestească o întîmplare. Fabulele de după 1838 încep s-o pună în scenă (*Cîinele și cățelul, Boul și vițelul, Elefantul* etc.).

După exemplul lui La Fontaine, Alexandrescu transformă fabulele în mici scenete, nu numai intensificînd dialogul, ci urmărind pas cu pas acțiunea personajelor și reprezentîndu-le gesturile și mimica. Pățaniile vițelului venit să se căpătuiască la *„buna lui rudă"* sînt astfel urmărite în momente succesive, prevăzute cu dialogul respectiv: bucuria vițelului cînd află că unchiul s-a făcut boier, schimbul de cuvinte dintre acesta și slugă, în sfîrșit ultimele versuri în care boul se leapădă de *„astfel de rude"*. Deși n-a scris piese originale și s-a mulțumit a traduce tragedii, orientarea spre dramatic caracterizează talentul lui Alexandrescu. O regăsim în epistole și în *O profesiune de credință*.

Cu puține excepții — între care și amintita *Boul și vițelul* — Alexandrescu păstrează structura uzuală a fabulei, cu morala explicită care, în general, urmează și, în cîteva rînduri, precede povestirea. Dar într-o fabulă politică și de moravuri, funcția moralei finale nu poate fi numai de a extrage norma etică din întîmplare. Generalizînd, morala accentuează semnificația politică, îndreaptă săgeata mai

spre țintă. Uneori aluzia e personală. Tîlcul fabulei *Zugravul și portretul* e aplicat gazetarilor de felul faimosului Carcalechi — *„redactor care a trăit/Al cărui jurnal fabulos/Era destul de mincinos"*. Alteori, morala devine o adevărată pledoarie, pe un număr de versuri egal cu acel care narează întîmplarea propriu-zisă. A doua jumătate a fabulei *Mierla și bufnița* cuprinde un elogiu al progresului. Adeseori însă Alexandrescu se mărginește să accentueze lapidar semnificația politică:

Cunosc mulți liberali, la vorbe ei se-ntrec,
Dar pînă la sfîrșit cu oase se înec.

Ceea ce fabulele spuneau sub vălul alegoriei, celelalte scrieri satirice — epistolele, satirele — o spun mai direct. Obiectivele rămîn, în mare, aceleași: tot ce ținea de orînduirea feudală, instituțiile și prejudecățile ei, tipurile ce se cramponează de ea.

Ca și în ceea ce neagă, aceeași consecvență în ceea ce afirmă opera. Același optimism caracteristic, aceeași încredere motivată în progres.

Alexandrescu a împrumutat probabil de la Boileau — care, la rîndul lui, o luase de la Horațiu — forma epistolei satirice. De altfel specia a avut o mare răspîndire în poezia franceză a secolului al XVIII-lea. Voltaire însuși a scris mai bine de o sută douăzeci de epistole în versuri, în afară de cele, nenumărate, adresate contemporanilor. A conversat și cu Boileau și cu Horațiu. Ficțiunea conversației în scris permite nu numai tonul familiar, ci și abordarea unui număr mare de subiecte, prin treceri rapide și imperceptibile, permite deci o satiră mai cuprinzătoare. Ca și Boileau, Alexandrescu extinde ficțiunea conversației la scriitori din veacuri trecute — epistole către Voltaire — ori se adresează propriului său duh. Îndeobște, în epistole și satire vorbește scriitorul. În cîteva rînduri, el dă cuvîntul altor personaje, punîndu-l să monologheze pe candidatul din *O profesiune de credință* ori imaginînd chiar răspunsul cometei anunțate pentru 13 iunie.

E izbitoare spontaneitatea epistolelor. Versurile dau impresia convorbirii, cu asociațiile ei neprevăzute.

Dintre părerile pe care Alexandrescu ni le împărtășește conversînd, o bună parte se referă la literatură în general și la sarcinile literaturii vremii. Din acest punct de vedere, epistolele și satirele întregesc cele cîteva referiri la rosturile artei pe care le-am întîlnit în prefețe și fabule. Văcărescu e așezat în rîndul celor... *„care întîi stătură începătorii romîneștei poezii"*. Alexandrescu îl laudă pe poetul vîrstnic pentru merite ce țin de o concepție estetică clasică, pentru arta de *„a fi-nalt cu deslușire, simplu fără a cădea"*, pentru conciziunea poetului care știa *„să nu zică niciodată cuvînt ce-ar fi de prisos"*. Laude în acord cu propriul mod de lucru. Exigent cu opera lui, Alexandrescu *„cînd scria avea mania de se citea și tot ștergea și îndrepta"*[1].

Epistola către Voltaire, care în prima ei parte reproșează greoi și fără lărgime ateismul său, cuprinde în a doua parte considerații de gîndire scriitorului francez

---

[1] I. Ghica, *op. cit.*, p. 666.

pline de interes asupra literaturii romîneşti a vremii. Alexandrescu are conştiinţa sarcinilor grele pe care le impunea un stadiu de început al literaturii:

Altfel e-n ţară la noi: noi trebuie să formăm,
Să dăm un aer, un ton limbii în care lucrăm;
Pe nebătute cărări loc de trecut să găsim,
Şi nelucrate cîmpii de ghimpi să le curăţim.

Printre împunsăturile din versurile următoare, îndreptate împotriva cîtorva dintre locuitorii „*Parnasului nostru*", nefiind uitat nici Eliade, există şi una consacrată latiniştilor. În 1842 acţiunea acestora devenise destul de agresivă ca să justifice versurile lui Alexandrescu:

Altul strigînd furios că sîntem neam latinesc
Ar vrea să nu mai avem nici un cuvînt creştinesc.

Protestul împotriva pernicioaselor confuzii lingvistice e accentuat de convingerea că materialul limbii oferă mari posibilităţi, fiind „*un dialect bun, uşor şi îmmlădios*".

Două epistole din 1842 îi slujesc lui Alexandrescu pentru a spune păreri critice despre oamenii vremii lui, pornind de la felul cum îi erau întîmpinate versurile. Donici, fabulistul moldovean, îi dedicase fabula *Rîul şi heleşteul*, precedată de „*versuri închinate d-lui Grigore Alexandrescu la hărăzirea fabulei «Rîul şi heleşteul»*". Fabula lui Donici pornea de la ideea că „*apele mişcînd păstrează prospeţime*" şi ajungea la morala: „*Aşa talentele cînd lenea le cuprinde/Slăbind din zi în zi, se pierd fără a se întinde*". Alexandrescu nu putea socoti că observaţia se aplică scrisului său în acea perioadă mai fertil. În *Epistola către Donici* el reia elogiul artei şi al întinselor ei posibilităţi. „*Tot ce e mai sfînt, mai nobil în duh, inimi omeneşti/Prin el ni se-nfăţişează, şi al binelui amor/Se aprinde la făclia unui geniu creator*" — scrie el despre talent. Restul epistolei stăruie însă asupra rezistenţelor şi ostilităţii pe care le stîrnesc versurile ce spun adevărul. Elogiul eroismului trecut a fost considerat de unii contemporani drept dispreţ faţă de ei. Poetul încuviinţează aprecierea din acest unghi a evocărilor lui trecute:

Căci dumnealor ştiu prea bine, ca oameni care citesc,
Că în lauda virtuţei acei răi se osîndesc.

Se simte şi aici, ca şi în *Epistola d-lui Maior Voinescu II*, îndărătul nemulţumirii afectate, mîndria poetului că loviturile şi-au atins ţinta, că satira s-a dovedit eficace. Scepticismul pe care-l adoptă *Epistola d-lui Voinescu* se acordă cu stilul ei ironic. Poetul îşi apără cu un zîmbet puţin ascuns nevinovăţia fabulelor, care „*nu se ating de nimeni, n-au personalitate*"; elogiază „*cenzura cea deşteaptă*", îşi exprimă îndoiala îndreptăţită că poezia ar putea face pe cei răi să se schimbe singuri — „*tiranilor să le insufle a patriei iubire... Pe toţi să-i îndemne cu cinste să trăiască/Şi cîţi judec poporul să nu-i năpăstuiască.*" Iniţiind un atac pe care-l vor

relua Eminescu şi Vlahuţă, epistola pomeneşte de barzii oficiali. Alexandrescu, care refuzase a fi poet de curte, afectează invidia pentru traiul uşor al celor care „*scriu de poruncească*"... ode sugrumate. Laudele aduc mulţumiri, „. .*în vreme ce acum,/Vorbind cum mi se pare, îmi fac vrăjmaşi*".

Sensul ironic al scepticismului şi al cuminţeniei simulate de poet e accentuat de ultimele versuri. Poetul îşi făgăduieşte să atribuie „*de astăzi înainte*" alte cuvinte păsărilor şi lighioanelor, cere amicului său un mijloc să se desfacă de muză şi îi promite în schimb o satiră. Fără a avea, după cum ne-o spune singur, tăria unui Tasso, Alexandrescu n-a renunţat la satiră.

Un loc deosebit îl ocupă *Satiră. Duhului meu*, publicată întîia oară în volumul din 1842. Comentariul satiric porneşte de la un tablou foarte vioi al saloanelor din 1840. Rafinamentul Apusului — jocul de cărţi, contradansul, moda — se impuseseră. Cel care nu le cunoaşte e descalificat. Cuconiţele joacă whist, conştiente fiind că „*veacul înaintează*". Domnişorul elegant „*căruia vorbă, spirit îi stă în pălărie*" poartă haine cusute la Paris, iar lornieta sa, pe care o rîvnise şi prinţul, „*este şi mai străină*". Bîrfeala şi snobismul înfloresc. Cuconiţele „*umplute de pretenţii*"... cînd au avut cinstea să fie remarcate de prinţ, „*nu mai vorbesc cu nimeni cîte o săptămînă*". Critica ia forma autoreproşurilor făcute cu umor. Poetul nu ştie să se poarte în lume: la whist, „*cînd i se joacă riga, bate cu alta mai mare*"; la dans, „*rar să se afle damă de mijloc aşa tare, care să nu fac să cadă la cea dintîi mişcare*". În schimb, nu se poate stăpîni să nu remarce ridicolul peste tot unde-l întîlneşte, supărînd „*...din greşeală persoane însemnate, / ba încă cîteodată şi dame delicate*". Satira se transformă astfel într-o serie de scenete: jocul de cărţi, tînărul care lorniază damele, dansul, conversaţia, avînd toate acelaşi decor — saloanele vremii.

În salonul acesta „*rafinamentul*" a biruit pe deplin. În satira lui Alexandrescu nu se mai notează vreun conflict între franţuziţi şi tombatere ca în *Comodia vremii* ori în *Iorgu de la Sadagura*. Ca şi Alecsandri, acceptînd entuziast şi popularizînd tot ce-i oferea cultura progresistă a Apusului, batjocorind „*bufniţele*" care se opuneau luminii ideilor înaintate, Alexandrescu respinge procesul de cosmopolitizare. Critica lui e acerbă pentru cucoanele şi domnişorii care din Occident n-au ştiut să reţie decît admiraţia beată de lornietele, jocurile de cărţi şi moda pariziană.

Caracterul scenic e tot atît de accentuat în monologul *O profesiune de credinţă*. Candidatul la Divan, care se înfăţişează înaintea publicului, are truculenţa demagogului. Îşi povesteşte pe scurt viaţa şi îşi împărtăşeşte părerile politice. A luptat pentru ţară pînă în acest minut. De pe urma micilor slujbe şi lefuşoară „*a îmbogăţit statul*" cumpărîndu-şi moşioară. Aprovizionînd armatele de ocupaţie, a încărcat socotelile pentru a se deprinde cu regula înmulţirii. Programul politic e pe măsura autobiografiei. Candidatul apreciază programul unionist după criterii strict personale. Aprobă unirea „*căci mărindu-se pămîntul, lefile poate vor creşte*". De asemeni e de acord cu autonomia şi o cere pe cont propriu: să i se permită a proceda cum vrea, fără să dea socoteală guvernului. Priveşte însă cu neîncredere ideea guvernului constituţional, căci „*după cum mi-a spus un dascăl cu destulă pricopseală/Un guvern în constituţie e supus la socoteală!*"

Fişa personajului pe care-l schiţase dulăul Samson se îmbogăţeşte astfel simţitor în *O profesiune de credinţă* prin aceste mărturisiri surprinzătoare şi surprinză-

tor motivate. Alexandrescu n-a mai avut putința să-și verifice în viață personajul printre figurile politice de după 1860. Istoria acelor ani ne oferă însă destule exemple de politicieni care, fără a o declara atît de fățiș, au adaptat cele mai democrate programe la interesul personal și de clasă.

Dintre puținele satire ale lui Alexandrescu care nu folosesc mijloacele comicului, ci denunțul vehement, *Confesiunea unui renegat* merită o mențiune specială. După cum știm, poezia este un moment al polemicii cu Eliade, după ce acesta comentase boala lui Alexandrescu în *Cîinele bolnav de ochi*, într-un mod care-i făcea prea puțină cinste autorului. Că e un răspuns o spune nota care a însoțit *Confesiunea unui renegat* la prima ei publicare în *Independența* din 1 mai 1863. Nota, extrem de violentă, recunoaște în X-ul cu care apăruse semnat *Cîinele bolnav de ochi*, *„vreun farmazon, vreun renegat, sau vreun infernal cavaz"*.

Deși epistola lui Alexandrescu e incomparabil superioară lamentabilelor epigrame pe care ni le-a conservat Aricescu, originea ei personal polemică se face simțită într-unele exagerări retorice: *„Vînzări, satanești planuri, de lume neștiute/ În inima-mi pun Iadul, ca iesme îmi scrîșnesc"*. Dar deasupra înverșunării polemice se detașează, ca și în fabula *Dervișul și fata*, oroarea poetului de abjurare și renegare. Omul care se spovedește ni se înfățișează scormonit de remușcări pentru trădările lui succesive:

Am cunoscut bărbați lucrînd l-al țărei bine.
Cu-nalte simțiminte la ei m-am arătat;
Tîrîndu-mă la dînșii, s-au încrezut în mine,
Ieri le-am jurat credință, și astăzi i-am trădat.

Sfîrșitul poeziei privește cu neîncredere remușcările unui renegat. Retractîndu-se, renegatul afirmă orgolios *„este o slăbiciune orice pocăință,/Gîde am fost în viață și gîde voi să mor"*.

Aportul pe care-l aduce Alexandrescu în evoluția mijloacelor artistice este însemnat și inegal. De această inegalitate s-au lovit mulți comentatori trecuți, care au subliniat mai ales împestrițarea și scăderile de limbă ori de versificație, fără să-și dea seama îndeajuns că incertitudinile de limbă și împiedicările prozodice constituiau prețul pentru un proces de căutare și înnoire. Aceste inegalități, deosebirile calitative dintre *Umbra lui Mircea* și *Eliza* sau *În ore de mîhnire* nu se pot pricepe dacă nu le raportăm la poziția unuia dintre primii, poate chiar primul nostru poet modern cu operă mai vastă. Avînd de spus lucruri noi, poetul se trudea să-și creeze un nou limbaj artistic și ar fi inadmisibil ca evidentele scorii să marcheze tot ceea ce ne-a adus.

Căutării acesteia i se datorește și împestrițarea vocabularului. Mai mult decît la alți contemporani sau decît la scriitorii imediat înaintași, mai mult decît la Cîrlova și Iancu Văcărescu, vom întîlni la Alexandrescu neologisme împrumutate aproape direct din franceză, forme incerte. Alexandrescu scrie: *apuind*, *jaluse*, *jaluzie*, *sujeturi*, *devinăm*. Folosește adjective pe care dezvoltarea ulterioară a limbii nu le-a validat: *rubinos*, *sătănesc*. Asemenea incertitudini aparțin epocii, le vom întîlni la Alecsandri și la Kogălniceanu. Însă, după cum am spus, la Alexandrescu ele izbesc prin frecvență.

Și totuși, cititorul atent nu poate să nu subscrie la aprecierea lui Delavrancea — *„Alexandrescu s-a proptit curentului* (latinist n.n.) — *și a învins, căci sosise mare și puternic, gînditor adînc, minte limpede și simț drept. Opera sa este originală și romînească. Limba în care se încheagă gîndirea este limba nepieritoare a poporului, este limba cea adevărată; ca și Alecsandri a socotit că nu poți să fii poet adevărat decît în limba vie, înțeleasă și grăită peste toată întinderea pămîntului romînesc."*[1] Elogiul acesta nu e valabil numai pentru rezistența la influențele latiniste, de care, cu excepția ediției din 1863, a dat dovadă autorul *Epistolei către Voltaire*. Versurile lui Alexandrescu sînt scrise într-o limbă cu posibilități înnoite de nuanțare și flexibilitate. Cu foarte rare excepții, cîte un vers ca *„Adio! de ale mele nu-ți mai vorbesc rătăciri"* — din *Epistola către Cîmpineanu* — topica e ferită de inversiunile și contorsiunile care stînjenesc în poezia lui Conachi de pildă. Îmbogățirea lexicului începe a se realiza, ca la toți contribuitorii de seamă ai limbii literare, prin alăturările neprevăzute de termeni, care, sprijinindu-se unul pe altul, reînnoiesc sensul. Încep să apară la Alexandrescu semne de maturitate poetică de felul dublului epitet, a celor două adjective îngemănate pentru a nuanța mai delicat. Prevestind eminescianul *„ușor — măruntul mers"*, vom întîlni în *Răsăritul lunei la Tismana* *„plăpînda-lina rază"* a lunei.

Noile mijloace sînt în special de ordin stilistic. Flexibilitatea intelectuală, vioiciunea inteligenței lui Alexandrescu ies la iveală în capacitatea de a alterna fără efort stilul solemn din evocarea istorică cu cel familiar din epistole, gravul cu ironicul. Există la Alexandrescu o preferință pentru tonul aforistic, pe care știe să-l ferească de didacticismul greoi, pentru că-i imprimă autenticitatea unei experiențe personale. Cîteva dintre cele mai frumoase versuri ale *Anului 1840* și ale operei lui Alexandrescu în genere au acest caracter de mărturisiri intime, exprimate aforistic:

După suferiri multe, inima se-mpietrește;
Lanțul ce-n veci ne apasă uităm cît e de greu;
Răul se face fire, simțirea amorțește,
Și trăiesc în durere ca-n elementul meu.

Dar aportul cel mai masiv pe care l-a adus Alexandrescu la dezvoltarea stilistică este, fără îndoială, legat de mijloacele comicului stilistic, de mînuirea ironiei și umorului.

Am văzut-o în corespondență, în proza din *Memorial* și în versuri. Exprimarea ironică devine obișnuită la Alexandrescu:

Lumea mă crede vesel, dar astă veselie
Nu spune-a mea gîndire, nu m-arată cum sînt!
E haină de podoabă, mască de bucurie,
Și mîhnirea mi-e numai al inimei veșmînt.[2]

Ar fi nedrept să vedem în aceste mărturisiri doar postura convențional-romantică a neînțelesului. Felul cum ironia se extinde în operă și pătrunde în corespon-

1 Delavrancea, *op. cit.*, p. 174.
2 *Mîngîierea*, *Poezii*, 1842.

dența particulară dovedește tendința de a-i da funcții multiple, de a o face să fie nu numai zeflemitoare, ci și amară sau indignată. Caracterizarea răsturnată ori voit inadecvată a ironiei, aprobarea care reprobă, indignarea prefăcută, calificările vădit disproporționate devin un instrument potrivit și cu firea poetului și cu caracterul luptei pe care o duce. În corespondență, Alexandrescu preferă să-și deghizeze cu discreție ironia, dezgustul și amărăciunea pe care i le inspiră renegările și concesiile morale de după 1848. În operă, de asemeni, ironia oferă o deghizare transparentă tot atît de folositoare pentru condițiile vremii ca și alegoria fabulei. *„Cenzura cea deșteaptă“* de care pomenește în *Epistola d-lui Voinescu* nu se putea îndrituit supăra de o asemenea calificare.

Alături de nuanțele ironiei, opera unuia dintre primii noștri mari satirici folosește, rafinîndu-le treptat, alte mijloace ale comicului. Cele mai multe sînt de ordin stilistic, dat fiind locul pe care-l ocupă în opera satirică a lui Alexandrescu versurile scrise la persoana întîia. Comicul ține astfel de modalitatea povestirii și aprecierii. Dă naștere comicului și folosirea neprevăzută a tonului familiar, bagatelizator. În *Satiră. Duhului meu*, depănîndu-și amintirile, poetul îl desemnează pe Arghir, eroul poemei populare reluate de I. Barac, drept „... *un crai cuminte, / Care lasă pe dracu fără încălțăminte*“.

Alexandrescu folosește cu falsă gravitate raționamentul absurd:

Și caii lui Ahil care prorociau
Negreșit că au fost, de vreme ce-l trăgeau.

Mijloacele acestea noi nu sînt utilizate numai pentru a înviora epistola sau fabula, pentru a-i da un caracter de conversație spirituală, ci subordonate scopului satiric. Iată-l pe demagogul din *O profesiune de credință*. Pe lîngă făgăduieli, pe lîngă fraze răsunătoare, el folosește și sofismele, menite să dea auditorului iluzia argumentării, a stringenței logice. Pentru candidatul care-și face profesiunea de credință, sensul termenului „general“ e un produs de acumulare. Fericirea generală se compune din fericirile particulare. Chivernisindu-se, avînd grijă de fericirea proprie, el a slujit deci binelui obștesc:

Cunoscînd că într-o țară fericirea generală
Se compune totdeauna din acea particulară,
Ca un iconom politic, prin mici slujbe, mici lefșoare
Am îmbogățit eu statul, cumpărîndu-mi moșioare.

Raționamentul e anunțat solemn, axiomatic. Cu aceeași desăvîrșită gravitate sînt folosite mijloacele umorului. Poetul împrumută o perspectivă străină pentru a o ridiculiza. În epistola către Voinescu, poetul se preface a accepta ideea unei influențe directe și imediate a artei asupra oamenilor. Constată cu mirare că n-a putut scăpa de datorii cu ajutorul unei poezii. Deși poezia dovedea *„că aurul, argintul, metaluri păcătoase, / La omul ce-o să moară nu sînt trebuincioase“*, deși i-a făgăduit creditorului „...*o elegie mare / Care pe larg să-i spuie, curat să-i dovedească / Cum trebuie averea să o disprețuiască*...“

...A fost peste putință
Puterea armoniei să-l fac s-o înțeleagă.

Toată *Satira. Duhului meu* e construită pe această pseudoadoptare a unei perspective ce-și dovedește neantul. Satirizarea saloanelor vremii e făcută indirect, prin imputările pe care și le face poetul, prefăcîndu-se a-și însuși verdictul dat asupra sa de jucătoarele de whist și de amicul prințului.

Ca și pentru limbă și stil, în măsură mai mare chiar, versificația și celelalte mijloace de expresie prezintă inegalități izbitoare.

Erori în versificația lui Alexandrescu au fost adeseori semnalate în trecut. În articolul său, deși entuziast, Delavrancea dădea numeroase exemple în care *„accentul tonic al cuvintelor schimbat, multa intonație a particulelor netonice, eliziuni nepotrivite și cîteodată greșeala în plus sau minus de silabe, toate acestea strică armonia versului“*.[1] Accentuarea greșită e într-adevăr frecventă: *„ăcei ce doresc“* (*Meditație*); cele trei versuri succesive din *Eliza*: (*„Am càtat-o-n pustiuri“*... *„Am càta-o pe dealuri“*... *„Am càtat-o-n deșertul“* etc.). De asemeni, sînt accentuate ultimele silabe ale substantivelor la genitiv sau dativ. Impuse de forțarea metrică se ivesc — ca și la Bolintineanu — unele dezacorduri.

Ne putem oare mărgini, așa cum a făcut Aron Densusianu, în timpul vieții poetului, să constatăm aceste erori cu severitatea unui pedagog care nu face decît să numere greșelile elevului? Nu se poate reduce versificația lui Alexandrescu la aceste neglijențe. Nici nu e justificat să se vorbească despre o incapacitate, cum a făcut-o Delavrancea. Poetul care forța adesea accentul tonic e același care în primele strofe din *Umbra lui Mircea* reușește neuitata armonie imitativă. Neglijențele de versificație sînt numeroase, dar însăși frecvența lor — ca și a impurității lexicale — trebuie pusă în legătură cu căutarea ce se resimte mereu la Alexandrescu.

În reușitele și chiar în eșecurile versificației se simte același efort de a face versul mai suplu, de a-l transforma într-un instrument mai docil pentru idee. În fabule, lucrul e evident. Aici Alexandrescu avea exemplul marilor fabuliști înaintași, care adoptaseră versul liber, în stare să dea mai curînd povestirii mișcarea caracteristică. Alternările de metru din *Toporul și pădurea* ori din *Elefantul*, de la versul de 6 și 7 silabe la cel de 14, contribuie la fluența povestirii și la transformarea ei în scenetă. Pentru a face ca versul să urmărească expresiv mișcarea imaginii, Alexandrescu introduce mai multe cezuri care îl separă în unități ritmice. El dă valoare expresivă pauzelor (*Așteptarea, Umbra lui Mircea*).

În ce privește epitetul, comparația, tropii — aceeași evoluție de la convențional la expresiv. Discutînd poezia erotică am văzut cît se simte într-însa starea de început în care se afla, din acest punct de vedere, literatura noastră. Aceeași greutate lasă urme în primele meditații. La început, Alexandrescu se folosește de limbajul neoanacreontic ori de cel, nu mai puțin convențional, al poeților minori francezi din secolul al XVIII-lea, destul de citiți la noi la începutul veacului trecut. Ca și ei, Alexandrescu folosește imaginea convențională, locurile comune ale poeziei timpului. Fericirea chemată mereu și ascunsă e aflată în ochii iubitei (*Eliza*). Poetul își dorește să moară de plăcere la picioarele ființei iubite (*Suferință*). Versurile se mărginesc uneori la madrigalul facil; nu lipsește nici floarea — nu-mă

1 Delavrancea, *op. cit.*, p. 175.

uita — „*Atunci, atunci gîndeşte/De mine că-ţi vorbeşte*". Alteori poetul împrumută de la acelaşi limbaj literar al timpului facticele, teatralul. Împins de pasiune, vizitează „*pustiuri de groază pline*" şi şoimul îl vede pe-nalta stîncă „*A cărei vîrfuri s-ascund în nori/Şi al lui ţipăt în vale adîncă/S-a-ntins departe plin de fiori!*" Împrumuturile din atmosfera literară a vremii apar chiar în termenii de comparaţie. Alexandrescu ne vorbeşte de „*ossianice palate*", după numele legendarului bard scoţian, căruia Macpherson îi atribuia la jumătatea secolului al XVIII-lea nişte poeme proprii.

Dar această aparatură de imagini convenţionale şi fără forţă emotivă e dezminţită de cîte o comparaţie avînd adevăr şi prospeţime. Asemenea descoperiri poetice nu se limitează doar la cele cîteva poezii de dragoste mai puternice de care s-a vorbit. Ele se ivesc din ce în ce mai des în versurile erotice. Comparaţia izbutită a gîndului veghind în noapte, cu o piramidă în pustiu, e încă tributară imagisticii romantice franceze. Comparaţia cu stejarul trăsnit, şi încă în picioare, se leagă mai curînd — chiar dacă indirect — de limbajul poetic al cîntecului popular:

Stejarul de pe munte, ce trăsnetu-l izbeşte
Stă încă în picioare, semeţ şi neclintit
Dar inima-i e arsă şi oricît mai trăieşte
De nici o primăvară nu poate fi-nverzit.

Imaginea graţioasă a stelei cu care e asemuită iubirea trecută apare mai întîi la Alexandrescu:

Întorc acum asupră-ţi privirea-mi dureroasă,
Ca cel din urmă-adio la tot ce am pierdut.
Din ceaţa veciniciei, stea blîndă, luminoasă,
Te văz lucind departe, departe în trecut.

(*Încă o zi*, în volumul din 1847)

În contrast cu patetismul gongoric, poetul descoperă forţa tonului autentic grav. „*Din cupa desfătării, amărăciunea creşte.*" De asemeni, calificarea expresivă. Îndrăgostitului nefericit viitorul îi apare „*bogat de chinuri, deşert de bucurii/Pustiu, fără nădejde, sălbatec şi tăcut*".

Trebuie remarcat că încă de la primele volume Alexandrescu nu consideră exprimarea figurată ca ornament poetic obligator, ci o utilizează sau nu, adaptînd-o după idee şi după tonul general al poeziei. Chiar în timpul cînd din motivele pomenite poezia erotică foloseşte unele inexpresive formule convenţionale, epistolele păstrează tonul firesc şi direct al conversaţiei. Cînd apar comparaţia, forma figurată de expresie au menire comică. O dată cu maturitatea artistică se accentuează acest refuz al ornamentului gratuit, distonînd cu ideea.

Ediţia de faţă adaugă o nouă retipărire la cele cîteva — mai largi sau parţiale — apărute în ultimii ani. Audienţa pe care o întîlneşte azi opera lui Grigore

Alexandrescu se lărgeşte progresiv. Cititorii noştri se familiarizează cu opera poetului, pe care boierii îl reclamau la caimacam pentru fabulele lui răzvrătitoare. Iar istoria a confirmat — corectîndu-l în ceea ce avea liniar şi simplificat optimismul poetului, care credea profund în progres şi scria acum un veac *Cometei avonsate pentru 13 iunie*:

Căci noi avem de lucru în Ţara Romînească:
Legi vechi şi ruginite avem să le-nnoim...

SILVIAN IOSIFESCU

NOTA EDITORULUI

Cuprinsul ediţiei. Ediţia de faţă, în două volume, a operelor lui Grigore Alexandrescu, urmează să cuprindă, în măsura posibilului, întreaga creaţie originală a poetului: poezii, proză literară, articole, corespondenţă. În ceea ce priveşte traducerile, am fost nevoiţi să recurgem la o selecţie: publicăm în primul rînd cele cîteva poezii incluse în volumele tipărite de Alexandrescu şi care fac, astfel, parte integrantă din opera autorului; dintre celelalte traduceri, am ales pe acelea care prezintă un interes istoric literar şi estetic: lucrarea de debut *Eliezer şi Neftali* de Florian, tragediile *Alzira* şi *Meropa* de Voltaire; nu vom publica nici volumul *Poveşti albastre* (1872) de Laboulaye, unde stîngăcia traducătorului se îmbină cu obscuritatea originalului, nici traducerea fragmentară din epopeea lui Tasso, şi cu atît mai puţin numeroasele articole politice traduse.

Primul volum este consacrat operei poetice şi conţine, pe lîngă poemele incluse în cele două ediţii definitive[1], o anexă în care publicăm pe de o parte diversele poezii scrise înainte de 1863, data apariţiei ultimului volum de versuri, şi omise din ediţiile definitive, iar pe de altă parte, producţia poetică, inferioară atît din punct de vedere cantitativ, cît şi calitativ, a anilor 1863—1881; un loc aparte a fost acordat poeziilor pe care Alexandrescu nu şi le-a publicat niciodată şi pe care am ezitat să le intitulăm „postume", deoarece nepublicarea lor nu se datorează vreunui scrupul estetic sau lipsei de definitivare a elaborării, cum e cazul în genere la această categorie de creaţii, ci caracterului ocazional şi difuzării lor pe alte căi decît cele obişnuite (erau trimise direct unui personaj vizat sau circulau în public sub formă manuscrisă). În sfîrşit, am acordat locul cuvenit poeziilor populare culese de Alexandrescu în Oltenia şi publicate în ziare şi, prin intermediul lui V. Alecsandri, în revista *Convorbiri literare* din anul 1876.

---

1 1847 şi 1863.

Volumul al II-lea va cuprinde proza literară (*Memorialul de călătorie* şi schiţele publicate prin ziare), articole alese, corespondenţa generală (în măsura în care am putut-o cunoaşte[1]), precum şi volumele de traduceri menţionate mai sus.

Socotim necesar să dăm unele precizări cu privire la sistemul de note şi comentarii care însoţesc poeziile.

Notele din subsol se reduc numai la explicaţiile strict necesare înţelegerii textului, din punctul de vedere al sensului, al diverselor aluzii, al limbii şi al versificaţiei. Nu am dat un număr prea mare de note de metrică şi prozodie, unele fapte fiind general cunoscute cititorilor familiarizaţi într-o oarecare măsură cu literatura secolului al XIX-lea (citirea lui *vreo*, *caut* etc. în două silabe, a lui *viaţă* în trei silabe etc.), iar altele putînd fi uşor deduse din citirea textului (accentuarea lui *murmur* şi *murmură* pe a doua silabă etc.). Am acordat o oarecare importanţă notelor privind accentuarea cuvintelor, pentru a spulbera legenda incapacităţii ritmice a lui Alexandrescu; această impresie greşită provine din citirea modernă a unor cuvinte care pe vremea poetului se accentuau diferit. Prezenta ediţie adresîndu-se unui public întrucîtva mai restrîns, n-am socotit nimerit să dăm explicaţii lingvistice elementare (*trăgea* e formă corectă, *trăgeau* fiind mai nouă, la fel *sor* pentru *soră* etc.).

Notele de istorie literară şi variantele au fost grupate, din necesităţi impuse de tehnica editorială şi tipografică, la sfîrşitul volumului. Notele cuprind, în linii mari, mai multe diviziuni. O primă parte este consacrată expunerii datelor genezei poeziei: prima publicare[2], condiţiile istorice sau biografice care au determinat compunerea poeziei, eventualele influenţe străine. Asupra acestui din urmă punct sînt de adus unele precizări şi sînt de stabilit unele limite impuse de o anumită stringenţă de ordin metodic: ar fi fost desigur interesant să putem semnala atenţiei cercetătorilor toate reminiscenţele pe care memoria — devenită celebră — şi cultura bogată a lui Alexandrescu le-a putut transmite poeziilor sale. Un inventar complet al pasajelor similare din Alexandrescu şi alţi poeţi romîni sau străini ne-ar da posibilitatea de a stabili cu precizie întinderea lecturilor poetului şi gradul de intensitate a influenţelor suferite de el, contribuind în acelaşi timp la elucidarea atmosferei literare a epocii. Din păcate, o asemenea cercetare s-a lovit de dificultăţi provenite în parte din răstimpul relativ scurt în care a fost alcătuită prezenta ediţie, dar mai ales din penuria de lucrări pregătitoare şi din lipsa materialului bibliografic.[3]

Studiul influenţelor străine exercitate asupra operei lui Grigore Alexandrescu a format obiectul unor cercetări meritorii prin materialul adus în discuţie, dar care au diminuat personalitatea literară a poetului, atît prin faptul că l-au redus la rolul de discipol al unor literaţi străini, cît şi prin circumscrierea influenţelor la un număr de trei-patru autori francezi. Seria studiilor de acest fel este deschisă

---

[1] Am fi recunoscători celor care ne-ar putea comunica în termen util scrisori ale poetului în afara celor din colecţia Academiei sau a celor publicate în diverse reviste.

[2] În notele unde prima publicare nu este semnalată în mod explicit, trebuie să se înţeleagă că ediţia de bază (1847 pentru prima parte a volumului, 1863 pentru cea de a doua) publică pentru prima oară poezia respectivă.

[3] Din bibliotecile noastre lipsesc foarte multe din operele literare care au putut constitui bagajul de lecturi al lui Alexandrescu; lipsesc de asemenea lucrări fundamentale ca, de pildă, *Élégie en France* a lui Potez şi *Les petits romantiques* de Asse.

de articolul lui Pompiliu Eliade, intitulat semnificativ *Grégoire Alexandresco et ses maîtres français* (în *Revue des deux mondes*, 1904): poetul romîn este prezentat ca un elev al lui Lamartine, La Fontaine şi Boileau. Teza lui N. I. Apostolescu, *L'influence des romantiques français sur la poésie roumaine* (Paris, 1909), lărgeşte numai aparent orizontul: goana după surse şi după pasaje paralele îl duce pe autor la apropieri cu totul neconvingătoare sau îl face să treacă pe lîngă fapte importante fără să le observe: în *Miezul nopţei* găseşte urme din A. Chénier şi Sainte-Beuve, în alte poeme recunoaşte influenţe imaginare din Musset şi Th. Gautier, în timp ce influenţa lui Volney este redusă la cîteva pasaje paralele, fără să ia în considerare caracterul de filozof raţionalist al lui Volney şi rolul ideilor autorului francez în formaţia lui Alexandrescu. O completare preţioasă, deşi propunîndu-şi un domeniu de cercetare limitat, la portretul intelectual al poetului romîn aduce articolul lui Ch. Drouhet, *Grigore Alexandrescu şi Voltaire*, în care se stabilesc nu atît influenţele directe ale filozofului luminilor, puţine la număr, cît, mai ales, înrudirea spirituală dintre cei doi scriitori; studiul lui Ch. Drouhet ni-l prezintă pe Alexandrescu ca pe un cunoscător nu numai al operei lui Voltaire, ci şi a altor scriitori din secolul al XVIII-lea.

În ediţia poeziilor lui Alexandrescu alcătuită de V. Ghiacioiu sînt adunate informaţiile puse la dispoziţie de cercetători precedenţi[1] şi se încearcă o extindere a investigaţiilor: rezultatul nu compensează în întreaga sa măsură efortul depus, şi aceasta datorită unei concepţii greşite şi unor metode prea puţin riguroase. Situîndu-se pe aceeaşi linie cu N. I. Apostolescu, V. Ghiacioiu vede peste tot imitaţii, împrumuturi, ba chiar traduceri ale unor versuri izolate sau numai ale unor titluri. Privită prin prisma editoarei menţionate, opera lui Alexandrescu apare ca o alăturare de fragmente din alţi poeţi, adaptate necesităţilor subiectului. De altfel investigaţiile n-au depăşit, în fapt, pe Lamartine pentru poezia lirică şi pe Boileau pentru cea satirică, iar apropierile propuse, rezumîndu-se uneori la cîteva cuvinte, nu sînt cîtuşi de puţin convingătoare: astfel, de exemplu, la p. 220, versul lui Alexandrescu:

Tăcerea e adîncă şi noaptea-ntunecoasă
(*Candela*, v. 1)

este apropiat de expresia: „Dans le calme des nuits" a lui Lamartine! Aceeaşi valoare o au şi pretinsele reminiscenţe din Boileau găsite în *Epistola către Voinescu II*, din care cităm (p. 298): „Oricum îmi e cam frică" (v. 107) este considerat că provine din „Je sais qu'un juste effroi" (Satira I a lui Boileau, v. 71). Apropieri de acest tip abundă şi de aceea nici nu am considerat necesar să le discutăm pe toate în notele noastre.

Din ansamblul surselor propuse pentru poeziile lui Alexandrescu, am reţinut pe cele care ni s-au părut convingătoare şi am adăugat un număr relativ redus de pasaje paralele nesemnalate pînă acum. Cercetarea surselor şi a reminiscenţelor nu a fost considerată de noi ca un scop în sine şi nu a fost în intenţia noastră de a diminua prin aceasta originalitatea lui Alexandrescu. Urmărirea influenţelor străine care s-au exercitat asupra poetului romîn ne permite să determinăm întin-

---

[1] Lucrările de amănunt (V. D. Păun, R. Ortiz, Al. Ciorănescu etc.) sînt discutate de noi în notele la diversele poezii la care se referă.

derea lecturilor poetului şi gradul de profunzime a culturii lui literare. Rezultatele la care ajungem ni-l înfăţişează pe Alexandrescu ca un cunoscător temeinic al literaturii franceze[1] din secolul al XVII-lea, al XVIII-lea şi începutul celui de al XIX-lea; coroborate cu informaţiile pe care ni le dau scrisorile, ele confirmă pe deplin cunoscutul pasaj din amintirile lui Ghica: „De copil, Alexandrescu cunoştea poeţii greci vechi şi moderni; la vîrsta de şaptesprezece ani citise pe toţi clasicii francezi şi ştia pe dinafară tot ce era măreţ şi frumos în literatură. [...] În podul casei la Mitropolie stau aruncate vreo mie de volume, claie peste grămadă, necatalogate[2]. Acolo se închidea Alexandrescu de citea. Multe ore plăcute am petrecut noi împreună, în mijlocul acelor in-folio, citind cînd vieţile oamenilor iluştri de Plutarch, cînd vieţile sfinţilor din Cazanie[3], cînd pe Tucidid sau pe Xenofon" (p. 671).

Pe de altă parte, însă, nu poate fi negat rolul literaturilor străine, în primul rînd al celei franceze, în creaţia poetică romînească, mai ales în această perioadă de început, de căutare a unor drumuri şi formule noi; părăsirea liricii frivole şi dulcege de origine neogreacă, cu banalitatea stilului şi versificaţiei ei, şi tendinţa de integrare în curentul poeziei franceze contemporane, continuatoare a unor tradiţii strălucite şi asimilînd în vremea aceea atmosfera şi tematica poetică engleză, germană şi chiar italiană, reprezintă un progres de netăgăduit. Tematica se lărgeşte, genurile se dezvoltă, versificaţia devine mai variată, stilul se îmbogăţeşte cu imagini noi, limba adoptă cuvinte noi; nu trebuie să uităm apoi că literatura franceză exprima o ideologie progresistă şi asimilarea ei a contribuit la formarea spiritului revoluţionar în rîndurile tineretului romîn.

Recunoaşterea datoriei lui Alexandrescu faţă de literatura franceză nu înseamnă o negare sau o diminuare a originalităţii şi a meritelor lui. Nimeni nu contestă originalitatea lui Lamartine, de exemplu, şi totuşi, dacă aruncăm o privire în subsolul ediţiei Lanson a *Meditaţiilor* sale, constatăm un număr impresionant de reminiscenţe din poeţii anteriori. În general, materia poetică, imaginile, limba sînt rezultatul strădaniei multor generaţii. Dar în momentul cînd Alexandrescu începe să scrie, literatura romînă nu avea tradiţii suficient de bogate şi de natură să constituie o bază solidă pentru o poezie nouă, originală. Dintre înaintaşi, poetul avea o admiraţie sinceră pentru Iancu Văcărescu. Dar opera poetică a acestuia, în care poeziile ocazionale şi improvizaţiile ocupau un loc atît de însemnat, nu-i puteau satisface realmente cerinţele estetice. Nu este deci de mirare că Văcărescu nu a exercitat nici o influenţă asupra

[1] În afară de greaca veche şi modernă, Alexandrescu nu ştia altă limbă străină decît franceza; el a luat cunoştinţă de alte literaturi prin intermediul traducerilor franceze. De altfel cunoştinţele lui de greacă nu par să fi fost deosebit de profunde: în scrisoarea trimisă lui Ghica în 2 noiembrie (1843), ms. 801, f° 28, Euripide este citat într-o traducere franceză în versuri; chiar şi greaca modernă îi era mai puţin familiară ca franceza; în scrisoarea din 29 iulie 1855, exprimîndu-şi admiraţia pentru discursul rostit de Ghica în Adunarea din Samos, îi cere acestuia un exemplar francez: „De ai cuvîntul tău în franţozeşte, fă bine şi mi-l trimite, căci mărturisesc că greceasca de acolo nu prea îmi place".

[2] Catalogul a fost alcătuit în 1836 de P. Poienaru şi se găseşte printre manuscrisele Academiei R.P.R. Studierea acestui document ar putea lărgi orizonturile cercetării literaturii noastre din prima jumătate a secolului trecut.

[3] Alexandrescu pare să fi cunoscut destul de temeinic şi literatura noastră veche, populară şi bisericească: o dovedesc citatele din psalmi, evanghelii; cf. de asemenea *Satiră Duhului meu*, v. 25 şi urm.

tînărului său admirator, dacă exceptăm cele cîteva expresii şi cuvinte semnalate de noi în cuprinsul notelor. Nici modestele încercări de inovare ale lui Mumuleanu nu puteau constitui un model pentru Alexandrescu, care le socotea „ca din topor lucrate" (*Epistola D. V. II*, v. 108). Eliade însuşi se manifestase în primul rînd ca traducător, de mare talent, e drept, dar poezia originală ocupa un loc deocamdată restrîns în creaţia sa.[1] Nu putem să-i reproşăm lui Alexandrescu că nu şi-a dat seama de valoarea poeziei populare ca izvor de inspiraţie; spirit clasic în esenţă, el considera folclorul ca un produs „necultivat" al suferinţei poporului. Este deci aproape natural ca Alexandrescu să se fi adresat poeziei franceze contemporane şi mai vechi; în felul acesta, el creează o poezie originală, în timp ce predecesorii săi se mărgineau la traduceri, o poezie a cărei valoare estetică a rezistat timpului: opera sa poate fi citită şi azi nu ca document de istorie literară, ci cu sentimentul de prospeţime pe care îl oferă lectura unei creaţii realizate, am putea spune clasice.

S-ar putea obiecta că înregistrarea, în prima parte a notelor noastre, a surselor şi reminiscenţelor poate lăsa impresia că aceste elemente din poezia lui Alexandrescu au o importanţă mai mare în geneza poemelor decît o au în realitate şi că în felul acesta se umbreşte originalitatea poetului. Credem însă că nici unui cititor nu-i va fi deformată imaginea despre poet dacă va şti că într-o poezie de zece strofe, de exemplu, două imagini sau cîteva idei sînt tradiţionale sau împrumutate. Nu am socotit, de aceea, necesar să insistăm de fiecare dată asupra originalităţii poetului pentru a compensa indicarea surselor: scopul nostru nu este de a analiza poeziile lui Alexandrescu, ci de a pune la îndemîna cercetătorilor material pentru o asemenea analiză; am evitat tot ce ar putea fi considerat analiză sau apreciere de valoare, domeniul de muncă al editorului fiind diferit de al istoricului literar sau al esteticianului.

Am lăsat intenţionat la sfîrşit problema surselor la fabule. Este aproape o lege a genului ca intriga, afabulaţia propriu-zisă, să fie tradiţională, un bun comun tuturor popoarelor. Florian, unul din preferaţii lui Alexandrescu, exprimă plastic această situaţie, în *Avant-propos sur la Fable*: „En poésie comme à la guerre, ce qu'on prend à ses frères est vol, mais ce qu'on enlève aux étrangers est conquête"[2].

La Fontaine şi Florian sînt aproape traduşi în fabulele din ediţia 1832; mai tîrziu poetul se emancipează şi transformă datele intrigii, adaptîndu-le situaţiei locale şi contemporane; sursele de inspiraţie se extind: Krîlov, Voltaire, Esop chiar, desigur şi alţii.[3] Reproducem în întregime fabulele traduse sau prelucrate fără schimbări radicale, dăm în rezumat sursele mai depărtate; nici în ceea ce

[1] Cele cîteva reminiscenţe din Eliade au fost menţionate în note.

[2] „În poezie, ca la război, ceea ce iei de la fraţii tăi e furt, dar ceea ce iei de la străini e cucerire."

[3] V. Ghiacioiu introduce în rîndul surselor fabulele fastidioase ale lui Houdard de La Motte, fără să ne poată convinge; cîteva apropieri cu Lachambeaudie sînt destul de îndoielnice. Lipsa materialului bibliografic ne-a făcut aproape imposibilă extinderea cercetărilor: n-am putut găsi fabulele lui A. V. Arnault, Th. Foudras, François de Neufchateau, P. L. Ginguené, U. Guttinguer, X. Marmier, L. Ph. de Ségur, P. F. Tissot, Viennet etc. etc., care au putut fi, desigur, cunoscute de Alexandrescu. Este posibil ca unele fabule să fie în întregime creaţia lui Alexandrescu, dar nu se poate afirma cu toată siguranţa că aceasta este situaţia tuturor fabulelor pentru care nu cunoaştem nici o sursă.

privește fabulele, nu am socotit necesar să insistăm asupra originalității creatoare a lui Alexandrescu, care este evidentă.

A doua parte a notelor este consacrată urmăririi istorice a temelor lirice sau a ideilor din poeziile lui Alexandrescu. Am dat o trecere în revistă sumară istoricului temei respective în literatura universală, oprindu-ne asupra situației din literatura noastră pînă la generația imediat următoare lui Alexandrescu. În felul acesta am căutat să situăm opera poetului în ambianța literară a timpului, ceea ce oferă material pentru o interpretare științifică a acestei opere. Nu trebuie să surprindă faptul că, în vederea operației menționate, am despuiat autori de mult și pe drept uitați: atmosfera generală a unei perioade literare nu este dată numai de vîrfuri, ci, pentru istoricul literar, și de masa pigmeilor literaturii, a căror receptivitate la locurile comune și la curentul general este mărită de lipsa puterii de creație originală.

Am urmărit de asemenea evoluția și permanența unor idei în interiorul operei lui Alexandrescu.

A treia parte este consacrată ecoului în epocă a poeziilor: aprecieri, traduceri în limbi străine, reminiscențe la alți autori etc.[1]

Ultima parte a notelor este constituită de aparatul critic propriu-zis, de lista variantelor. Fără a fi complet (cititorul nu va putea, bazat numai pe notele noastre, reconstitui exact grafia celor cinci ediții), aparatul critic este totuși amplu, înregistrînd toate variantele despre care nu avem siguranță absolută că sînt simple grafii sau erori tipografice. Am socotit necesar să acordăm o atenție deosebită nu numai variantelor care pot interesa pe istoricul literar sau pe stilist în urmărirea elaborării poeziilor, ci și pe acelea care oferă cercetătorilor limbii literare un material extrem de prețios: epoca lui Alexandrescu fiind epoca de formare a limbii literare, orice amănunt este semnificativ și ajută la înțelegerea procesului de fixare a normelor fonetice, morfologice și lexicale ale limbii. Cînd a fost cazul, nu ne-am limitat numai la semnalarea variantei, ci am însoțit-o de un succint comentariu.[2]

Pentru a facilita înțelegerea textului am socotit necesar să dăm cîte un glosar la fiecare volum și un indice general (nume proprii, teme, cuvinte etc.) care va încheia volumul al II-lea.

Sursele textului. Epoca în care scrie Alexandrescu se caracterizează prin efortul conștient al majorității intelectualilor romîni de a fixa normele unei limbi literare unice pentru toți cei care vorbeau romînește, indiferent de granițele politice, socotite pe drept cuvînt efemere. Dacă în secolul al XVII-lea și al XVIII-lea se poate vorbi de o unitate a limbii literare numai în sensul că scriitorii evită, în unele cazuri, formele cu o culoare dialectală prea pronunțată și tind să se apropie de graiul muntenesc, secolul al XIX-lea (după 1821) marchează un adevărat salt calitativ în această direcție: problema unității este dezbătută și susținută de cercuri largi, scriitorii din toate provinciile discută între ei, își adap-

1 Tabloul va fi completat în volumul al II-lea al prezentei ediții: bibliografia critică va arăta frecvența retipăririlor diferitelor poezii și va reuni aprecierile contemporanilor.

2 Indicele general de la sfîrșitul celui de al II-lea volum va înlesni consultarea acestor comentarii, grupîndu-le după fenomenele lingvistice sau cuvintele discutate.

tează scrierile normelor pe cale de elaborare; în cîteva decenii numai, limba se fixează la tiparele pe care le are și astăzi.

Alexandrescu nu rămîne nici el departe de aceste frămîntări:

noi trebuie să formăm,
Să dăm un aer, un ton limbii în care lucrăm;
Pe nebătute cărări loc de trecut să găsim,
Și nelucrate cîmpii de ghimpi să le curățim.
(*Epistola către Voltaire*, v. 65—68)

Prin această prismă, a permanentei adaptări la ceea ce se considera la un moment dat drept norma limbii literare, trebuie să studiem transformările lexicale, morfologice, fonetice și ortografice pe care Alexandrescu le aduce poeziilor sale în edițiile succesive pe care le-a publicat. Împrejurarea specială că una din ediții, aceea din 1842, a fost tipărită la Iași, deși complică mult munca editorului, face totuși ca limba textelor lui Alexandrescu să fie imaginea clară a limbii noastre literare, formată pe baza graiului muntenesc, dar cu importante aporturi ale celorlalte graiuri, în special ale celui moldovenesc.

Vom descrie în cele ce urmează sursele textului lui Alexandrescu[1] și vom arăta apoi criteriile după care am ales ediția de bază.

Pentru cunoașterea textului lui Alexandrescu ne stau la dispoziție: cele cinci ediții din timpul vieții autorului, publicațiile în ziare și reviste ale unora din poezii, cîteva manuscrise (cele mai multe în colecția de scrisori primite de Ghica).

În 1832, la sfîrșitul traducerii poemului *Eliezer și Neftali* de Florian, Alexandrescu publică și cîteva poezii proprii. Textul este îngrijit și nu este exclus să fi fost revizuit de Eliade, în tipografia căruia apăruse: unele muntenisme, care se mențin pînă tîrziu în scrisul lui Alexandrescu, sînt evitate: *pă* apare foarte rar (*Întoarcerea*, v. 2, 9), *dă* nu apare niciodată, tot așa lipsesc și pluralele neutre articulate, terminate în *-ur'le* (= *urile*); se observă și unele forme arhaizante și etimologice: *perdut*, *rescîntătoare*, *rescoală* etc. Forme și fonetisme regionale, deși nu toate specific muntenești, există totuși: *aștii* (genitiv), *daca*, *deșărt*, *împraștie*, *sfîrșî*, *razile*, *urletile* etc.[2]

După cearta cu Eliade, în 1838, Alexandrescu tipărește la Zaharia Carcalechi un nou volum de poezii. De data aceasta, textul n-a fost supus nici unei revizuiri, așa că ediția din 1838 reproduce cel mai fidel felul de a scrie al lui Alexandrescu (așa cum îl găsim și în scrisorile sale către prieteni). Elementele regionale abundă: *pă* apare aproape exclusiv, uneori e atestat și *dă*, pluralele neutre articulate sînt de multe ori terminate în *-ur'le* (scris fără apostrof) *mărunțișur'le*, *minutur'le* etc., forme și fonetisme ca *daca*, *întii*, *pîșaște* sînt obișnuite. Fidelitatea față de pronunțare ne oferă grafii ca *spunem* (= *spune-mi*)[3] și chiar *oichiul* (*Meditație*, v. 13) și *veiche* (*Epistolă către I. Văcărescu*, v. 8).

1 Descrierea amănunțită a edițiilor și publicațiilor din ziare și reviste va fi făcută în bibliografia anexată volumului al II-lea al prezentei ediții.

2 În linii mari se poate observa o concordanță între aspectul lingvistic al ediției din 1832 și al traducerii tragediei *Alzira* de Voltaire, tipărită tot la Eliade în 1835.

3 Scrierea pronumelor *(î)mi* și *(î)și* fără *-ĭ* se găsește, mai rar, și în edițiile următoare. Astfel, de exemplu: în ediția 1847: *Epistolă D. I. C.*, v. 2, *Mierla și bufnița*, v. 17, 31; în ediția 1863: *Eliza*, v. 37, *O profesiune de credință*, v. 78 etc.

În 1842 apare la Iaşi o „ediţie completă" a poeziilor lui Alexandrescu, îngrijită de Al. Donici şi M. Kogălniceanu. Această ediţie cuprinde, pe lîngă un număr important de poezii noi, reproducerea celor publicate în ediţiile precedente.[1] Tipărit în condiţii tehnice şi estetice am putea spune excepţionale, volumul este precedat de o prefaţă, iar cuprinsul riguros împărţit după genuri: epistole, meditaţii, elegii, traducţii, fabule, epigrame. Caracteristic pentru această ediţie este „literarizarea" limbii, înlăturarea majorităţii particularităţilor regionale munteneşti: *pă* devine *pe* (*pîn* devine cîteodată *pe'n!*), *daca* devine *dacă*, *veşnica* este înlocuit cu *vecinica* (socotit mai literar, *Meditaţie*, v. 73), chiar şi formele iotacizate ale verbelor sînt înlăturate uneori (*văd* pentru *văz*, *Anul 1840*, v. 44), pluralele în *-ur'le* sînt în general evitate (*felurile-s* pentru *felur'le sînt*, *Epistolă către I. Văcărescu*, v. 23, *cîmpiile* înlocuieşte *cîmpur'le*, *Eliza*, v. 44). Ortografia a fost de asemenea schimbată: *î* este notat deseori cu semnul lui *ă* (ъ), *ie* este notat *e*: *pept*, *fer*, *pere*, *perde*; *z* urmat de consoană este scris *s*, la fel şi *z* intervocalic, uneori; *î* este scris *i* cînd este precedat de o consoană continuă: *riz*, *osindit*, *sin*, *zimbire*, *aţiţa* etc. Dar modificările nu s-au redus numai la atît: o limbă literară unică nefiind încă pe deplin constituită, au putut fi luate drept forme literare unele particularităţi ale graiului moldovenesc. Astfel apare forma invariabilă a articolului genitival *a*: *a lui lăcuitori* (*Anul 1840*, v. 53), viitorul perifrastic cu *a să* (faţă de *o să*) la persoana a treia: *a să aducă* (*ibid.*, v. 4); pronumele *ista* şi *cela*; sufixul *-eţă* (*frumuseţă*); *-ea* este înlocuit cu *-e* în pronume şi adverbe de tipul *acele*, *aceste*, *adese*, *aice*, *nimene*; de asemenea se pot citi forme ca: *cătră*, *ceriul*, *cucoşi*, *feliurite*, *îmblă*, *împle*, *împregiur*, *răpide*, *sfară* etc.[2]

O problemă mai dificilă o constituie, după cum vom vedea mai jos, acele forme sau grafii moldoveneşti care au fost consacrate în limba literară de mai tîrziu sau care au o răspîndire geografică mai largă: astfel, pe lîngă *mîne*, *cîne*, *mîni* (scris cu semnul chirilic ъ), se pot găsi *străin* (pentru muntenescul *strein*), *păşeşte* (pentru *pîşaşte*), *mănăstire* (faţă de *mînăstire*, cum scrie Alexandrescu totdeauna în corespondenţa particulară), *rădică* (în loc de *rîdică*), *sărman* (pentru *sîrman*) etc.

Forma sub care se prezintă ediţia din 1842 a influenţat şi ediţiile pe care Alexandrescu le-a dat ulterior poeziilor sale. Aceasta, nu numai datorită faptului că, după cum am arătat mai sus, poetul trimitea la tipar un text tipărit şi nu un manuscris, dar şi din cauză că limba literară şi ortografia tindeau să se apropie într-o măsură destul de largă de formele atestate în ediţia amintită.

În 1847 apare, în tipografia lui C. A. Rosetti şi Winterhalter, o nouă ediţie a poeziilor lui Alexandrescu, alcătuită de astă dată după un criteriu selectiv: poetul a menţinut din ediţiile precedente numai ceea ce credea că merită să rămînă şi a adus modificări însemnate redactării poeziilor mai vechi. Întreaga ediţie din 1832 a fost sacrificată, cu excepţia *Miezului nopţei*, reprodus într-o

[1] Alexandrescu nu şi-a transcris poeziile, în vederea acestor reproduceri, ci a trimis exemplare tipărite. Dovada o avem în preluarea de către ediţia din 1842 a unor evidente greşeli de tipar din ediţiile anterioare: la versul 15 al fabulei *Măgarul răsfăţat*, cuvîntul *astă* este scris de două ori atît în ediţia 1832 cît şi în 1842.

[2] Schimbările de acest fel nu au o consecvenţă absolută: subsistă adesea forme ca *daca*, grafii ca *piere* (*Adio la Tîrgovişte*, v. 11) etc.

versiune adînc modificată, folosindu-se strofe din alte poezii la care Alexandrescu renunţase. Ediţia din 1838, precum şi bucăţile noi din ediţia din 1842 au fost incluse în ediţia din 1847; la aceasta se adaugă un număr destul de redus de poezii noi (14), unele din ele fiind inspirate din impresiile lăsate de călătoria întreprinsă la mănăstiri împreună cu I. Ghica (*Umbra lui Mircea*, *Răsăritul lunei la Tismana*, *Mormintele la Drăgăşani* etc.); de aici titlul *Suvenire şi Impresii*. Nu apare nici o epistolă şi nici o fabulă nouă; volumul este precedat de o prefaţă, diferită de cea din 1842, în care poetul îşi expune şi mai clar ideile cu privire la scopul artei sale.

Deşi scrisese foarte puţin în ultimii ani, fiind din ce în ce mai puternic angrenat în frămîntările revoluţionare ale vremii, Alexandrescu se afla în această epocă în deplina maturitate a talentului său. Modificările pe care le aduce poeziilor mai vechi, selecţionarea materialului nou dovedesc siguranţa gustului său şi ascuţimea inteligenţei: lirica este eliberată de un balast inutil (au fost suprimate cîte 2 strofe în *Candela* şi *Cimitiriul*, 3 strofe în *Barca* şi *Aşteptarea*, 4 în *Cînd dar ai să guşti pacea?* şi *Te mai văzui o dată*, 8 în *Meditaţie*, 12 în *Miezul nopţei*).

Grija lui Alexandrescu a fost însă mult mai mică în legătură cu aspectul lingvistic şi ortografic al poeziilor sale. Trimiţînd la tipar paginile ediţiei din 1842, poetul n-a procedat decît sporadic la înlăturarea elementelor moldoveneşti. De aceea se mai găsesc forme ca *împregiurare* (*Epistola către Donici*, v. 4), *împregiuru-i* (*Privighitoarea şi măgarul*, v. 4), *ursu cela* (*Ursul şi lupul*, v. 14), *îmflată* (*Mierla şi bufniţa*, v. 2). Particularităţile grafice ale ediţiei de la Iaşi sînt reproduse în noua ediţie: scrierea lui *î* cu semnul lui *ă*, mai rar decît în ediţia precedentă şi mai puţin consecvent, scrierea lui *ie* prin *e*, a lui *z* prin *s* etc. Nu este lipsit de interes să semnalăm că aceste particularităţi grafice pătrund, într-un grad mult mai mic, ce-i drept, şi în poeziile care apăreau prima dată în volum.

Probabil că un rol în acest sens au jucat şi tipografii, dar acest rol este destul de greu de determinat, deoarece scrisorile lui Alexandrescu din această epocă, pe de o parte, iar, pe de alta, traducerea *Meropei* lui Voltaire, tipărită la aceeaşi tipografie, în acelaşi an, nu prezintă aproape nici una dintre particularităţile grafice pe care le-am semnalat. Menţionăm, în sfîrşit, rare reproduceri ale unor simple greşeli de tipar din ediţia 1842, ceea ce dovedeşte şi mai clar neglijenţa lui Alexandrescu: *Chir Pisicovici* (*Şoarecele şi pisica*, v. 5) devine în 1842 *Chiar Pisicovici* şi este menţinut astfel în ediţiile următoare; tot aşa, *ş-aş zice* (*Barca*, v. 32), devenit, printr-o banală confuzie de litere, *m-aş zice* în ediţia din 1842, este „corectat" în *mi-aş zice* în ediţia din 1847. De altfel, corectări parţiale se mai pot întîlni: *împregiurul* (*Prieteşugul şi amorul*, v. 34) devine *împrejiurul*; alături de *păşeşte* reprodus din ediţia 1842, găsim *păşaşte*, muntenizat numai parţial etc.

Vom trece în revistă acum faptele de ordin lingvistic şi grafic prin care ediţia de care ne ocupăm se deosebeşte de ediţiile precedente.

Din punct de vedere ortografic şi fonetic se observă menţinerea şi chiar extinderea scrierii sunetului *z* cu ajutorul semnului *s*; apare grafia *s* pentru *x* (chiar numele autorului apare scris astfel pe pagina de titlu); se menţine şi se

extinde scrierea grupului *ie* prin semnul *e*[1]; vocala *ă*, mai ales în prefixele *răs-* şi *ră-*, este transcrisă cu *e*: *repus*, *resuflare*, *resună* şi chiar *predat* pentru *prădat* (grafie care apare şi în traducerea *Meropei*); nici aceste caracteristici nu se regăsesc în corespondenţa particulară a poetului din acea epocă. Apar apoi fonetisme mai apropiate de limba actuală: *ridica* (alternînd cu *rîdica*, scris şi *rădica*), *locui*, *locuinţă*, *locaş* (faţă de *lăcui* etc.). Din punct de vedere morfologic e de remarcat apariţia şi extinderea genitivului în *-ei* (*candelei*, *naturei*, *toamnei*, *nopţei*), concomitent cu menţinerea a numeroase forme în *-ii*; se remarcă de asemenea o părăsire, deocamdată timidă, a desinenţei de neutru *-uri* în favoarea lui *-e* (*torente*, *Viaţa cîmpenească*, v. 174, faţă de *torenturi* din ediţia 1842); pronumele compuse cu particula *şi* sînt evitate: *fiecare* înlocuieşte pe *fieşcare* (*Prieteşugul şi amorul*, v. 38). În flexiunea verbală e de remarcat apariţia, la imperfect, a cîtorva forme cu *-u* la persoana a III-a plural (*treceau*, faţă de *trecea*, *Cimitiriul*, v. 27). În vocabular se observă înlocuiri de cuvinte: unele, bazate pe criterii estetice, depăşesc cadrul discuţiei noastre; altele însă atestă o tendinţă foarte clară în evoluţia limbii noastre literare: abandonarea unor termeni arhaici sau a unor calcuri semantice şi adoptarea din ce în ce mai mare a împrumuturilor lexicale. Alexandrescu nu abuzează însă în folosirea împrumuturilor şi, în linii mari, termenii acceptaţi de el sînt cei care s-au menţinut pînă azi. Astfel *a scorni* este înlocuit cu *a inventa*, în sensul pe care îl are astăzi acest din urmă cuvînt, *cusur* cu *defect*, *crăiesc* cu *domnesc*, *fire* cu *natură*, *neam* cu *naţie* etc.

În 1863, Alexandrescu publică ultima ediţie a poeziilor sale, care urma să îmbrăţişeze întreaga creaţie a poetului, inclusiv proza literară. Titlul este, ca şi la ediţia precedentă, lamartinian[2]: *Meditaţii, elegii, epistole, satire şi fabule*. Faţă de ediţia din 1847, aceasta cuprinde, în afară de *Memorialul de călătorie* (inclus în volum cu paginaţie deosebită), majoritatea poeziilor publicate în ediţia din 1832, cele scrise după 1847 (Alexandrescu avusese o ultimă perioadă de activitate bogată între 1855 şi 1857, epocă din care datează *Răzbunarea şoarecilor*, *O profesiune de credinţă*, cele două poezii scrise în legătură cu cometa din 1857 şi cîteva fabule), şi, în sfîrşit, poezii scrise înainte de 1847, dar nepublicate în volum. În alcătuirea ediţiei, în distribuirea materialului, în modificările aduse redactării, se resimte diminuarea forţelor intelectuale ale poetului. Nu numai că, urmărind să fie complet, Alexandrescu a inclus în volum poeme inferioare din punctul de vedere al calităţii, dar s-au ivit şi unele repetări supărătoare: poezia *Miezul nopţei*, în redactarea din 1847, reprodusă în 1863, cuprinde trei strofe din *Adio la Tîrgovişte*, omisă în 1847, dar introdusă în ediţia ultimă; tot astfel fabula *Vulpea liberală*, care este o reluare a temei tratate în *Vulpoiul predicator*, se găseşte alături de aceasta în ediţia din 1863.

În ceea ce priveşte structura poeziilor, nu se găsesc schimbări esenţiale faţă de ediţiile precedente, modificările reducîndu-se la detalii de redactare şi de limbă. În puţinele cazuri cînd Alexandrescu a adus modificări mai ample,

[1] Fără prea mare consecvenţă, ca şi scrierea lui *z* prin *s*: forme cu *ie* la verbul *a pierde* se găsesc sporadic (de exemplu: *Buchetul*, v. 11, *Viaţa cîmpenească*, v. 152, *Nina*, v. 52, 76); *fierbinte* (*Un ceas de cînd anul trecu*, v. 3); *piele* (*Epistolă D. V. II*, v. 70) etc.

[2] *Souvenirs et impressions* ale lui Lamartine apăruseră în 1845, numai cu doi ani înaintea volumului cu titlu identic, deşi cu conţinut total diferit, al lui Alexandrescu.

ele nu sînt prea reuşite. Astfel, în ediţia 1847, fabula *Şoarecele şi pisica* se încheia printr-o scurtă concluzie, frumoasă prin însăşi scurtimea ei:

Cotoiul cel smerit
E omul ipocrit.

În ediţia din 1863, la aceste versuri se adaugă alte două, extrase din încheierea aceleiaşi fabule într-o redactare anterioară:

Eu prin cotoiul acesta să vă arăt m-am silit
Icoana adevărată a omului ipocrit.

Aceste versuri nu fac decît să repete, în chip destul de prozaic, cele spuse în primele două.

Altă dată, o formulă prozaică este înlocuită cu alta la fel de prozaică: în istorioara *Şarlatanul şi bolnavul*, prima redactare (1855) are următoarea încheiere:

Sînt şarlatani de tot felul: unii astfel lecuiesc
Relele societăţii; eu îi zic, dar nu-i numesc.

În 1863 citim:

Cunosc patrioţi politici, care-aşa exploatez
Simplitatea populară şi ei singuri profitez.

Nici dispunerea poeziilor nu este totdeauna fericită. Deşi împărţit pe grupe (Poezii, epistole şi satire, fabule, epigrame), volumul prezintă numeroase inconsecvenţe: *O profesiune de credinţă* şi poeziile inspirate de vîlva făcută de cometa din 1857 sînt clasate printre poeziile lirice, deşi locul lor ar fi fost printre satire. Poezia ocazională închinată Zinchii Donici este trecută la sfîrşitul epigramelor, locul ei legitim fiind alături de celelalte cinci poezii ocazionale dedicate unor femei (Angelina Bălăceanu, Maria Cantacuzino, Alexandrina Ghica etc.).

Dar ceea ce izbeşte cel mai mult pe cititorul ediţiei din 1863 este aspectul ei ortografic şi lingvistic. Curentul latinist, care începuse să se afirme cu putere pe la 1850, ajunge la apogeu între anii 1860 şi 1880. Alexandrescu, atent la toate curentele literare şi lingvistice ale timpului, nu putea rămîne neinfluenţat de latinişti. De altfel, rolul acestora în formarea limbii literare contemporane n-a fost suficient scos în evidenţă şi cercetat, în parte din cauza ridicolului de care s-au acoperit extremiştii curentului. În ortografie, influenţa curentului latinist se manifestă prin grafii ca *ţérra*, *mŏnăstire*, *sûnt*[1], *sciu*, *astăḑi*, *rondurele*, cît şi prin abuzul de *s* în locul lui *z* (*civilisaţi*, *resonabil*, *viteas*, *învies*, *rase*, *jalus* etc.)[2], de *e* pentru *ie*[3], de *e* pentru *ă*, nu numai în prefixe, ci şi în alte împrejurări

[1] Scrise deseori cu omiterea accentelor; scrierea *sunt* (*suntem*, *sunteţi*) este cea mai obişnuită în ediţia în discuţie; *sînt* apare sub următoarele aspecte grafice: *sînt*: *Meditaţie*, v. 30, *Eliza*, v. 29, *Epistolă D. I. V.*, v. 70, *Epistolă D.I.C.*, v. 35 (de două ori); *sânt*: *Epistolă Domnului Alexandru Donici*, v. 48; *sûnt*: *Frumoasă e natura*, v. 7, *Răzbunarea şoarecilor*, v. 53, *Epistola către Voltaire*, v. 19, 22, *Epistolă Domnului Alexandru Donici*, v. 3, 4, *Epistolă D. I. V.*, v. 43, 51, 58, *Epistolă D. V. II*, v. 24, *Epistolă D. I. C.*, v. 64, 82, 86, 97, 109, 117, 120.

[2] Totuşi *poezii* (*Epistolă D. I. V.*, v. 98).

[3] Grafii cu *-ie* persistă şi aici: *piept* (*Miezul nopţei*, v. 38); forme ale verbelor *a pierde* şi *a pieri*: *Nina*, v. 52, 76, *O profesiune de credinţă*, v. 51, 70, *Adio la Tîrgovişte*, v. 11; *a fierbe*: *O profesiune de credinţă*, v. 49.

(*septămîni, numer, teu,* acestea cu mai multă sau mai puţină „justificare" etimologică, dar şi *zereşte* etc.).

În vocabular, Alexandrescu a procedat la o latinizare aproape sistematică. Unele cuvinte capătă forme schimbate (*înger* devine *angel, război — resbel*), altele sînt înlocuite. Trebuie să remarcăm însă că nici în această epocă Alexandrescu n-a depăşit limitele impuse de bunul-simţ; dovada ne-o oferă faptul că mare parte din înlocuirile operate de poet sînt consacrate de uzul limbii actuale. Iată cîteva exemple de înlocuiri mai frecvente :

comun	înlocuieşte pe	*obştesc*
creator	„ „	*ziditor*
fruct	„ „	*rod*
geniu	„ „	*duh*
glorie	„ „	*slavă, cinste*
inspira	„ „	*însufla*
june	„ „	*tînăr*
liber	„ „	*slobod*
natură	„ „	*fire*
nutri	„ „	*hrăni*
onor (*onoare*)	„ „	*cinste*
oră	„ „	*ceas*
recompensă	„ „	*răsplătire*
secol	„ „	*veac*
sînt	„ „	*sfînt*
speranţă	„ „	*nădejde*
spirit	„ „	*duh*
suvenire	„ „	*pomenire*
timp	„ „	*vreme.*

Dar schimbările introduse în ediţia 1863 nu se datorează exclusiv influenţei curentului latinist. Unele sînt produsul „remuntenizării" unei părţi din moldovenismele strecurate din ediţia 1842 în cea din 1847: *adesea, sîrman, rîdică, zîmbi* în loc de *adese, sărman, rădică, zimbi.* Altele consemnează evoluţia limbii literare: *şoptă* este înlocuit prin *şoaptă, demizeu* prin *semizeu, nuansă* prin *nuanţă, object* prin *obiect, termin* prin *termen* etc.; se observă desigur şi promovarea unor forme condamnate de evoluţia ulterioară a limbii: *influenţă* a fost înlocuit (*Cîteva cuvinte în loc de prefaţă*, p. 66, r. 17) prin *influinţă* etc. În morfologie, modernizarea este şi mai clară: genul unor substantive se precizează: *moralul* devine *morala* (*Epistolă D. V. II*, v. 54); continuă întărirea pluralului neutru în *-e* faţă de cel în *-uri*: *exemple* în loc de *exempluri, defecte* pentru *defecturi, monumente* pentru *monumenturi, tribunale* pentru *tribunaluri*; se extind formele de persoana a III-a plural în *-u* la imperfect: *erau, poposeau, prooroceau, trăgeau, trăiau.*

Un factor important în aprecierea justă a valorii ediţiei din 1863 este neglijenţa cu care a fost lucrată, atît de autor cît şi de tipografi. În modificările pe care le-a adus textului, Alexandrescu n-a ţinut totdeauna seamă nici de ritm, nici de măsură, nici de rimă. Astfel, înlocuind *veacul* cu *secolul* (*Epistola către Voltaire*, v. 64), numărul silabelor creşte în vers; prin înlocuirea fragmentului *şi pădurile ce-l* (*Umbra lui Mircea*, v. 56) cu *păduri care-l*, se pierde o silabă; preferînd participiul *smuls* mai vechiului *smult*, se ajunge la rima *smuls/mult* (*D-la S. La.*, v. 2,4); rima *renaşte/ veştejaşte* (*În ore de mîhnire*, v. 14, 16) este sacrificată prin schimbarea lui *veştejaşte* în *vestezeşte*. Tot neglijenţei trebuie să-i atribuim propoziţia: *Acesta*

este ora (*Aşteptarea*, v. 1), provenit din *Acesta este ceasul*, prin înlocuirea cuvîntului *ceasul*, fără rectificarea acordului. Este probabil că poetului i se datorează şi numeroase greşeli de ritm şi de măsură, care provin din omiterea unor eliziuni sau din eliziuni inutile.

Greşelile de tipar abundă: versuri şi cuvinte omise, versuri contopite în mod eronat, inversarea ordinii cuvintelor etc. La acestea se adaugă deformarea unor cuvinte: *neosebită* pentru *neobosită* (*Umbra lui Mircea*, v. 33), *apucă* pentru *apasă* (*ibid.*, v. 47), *eroism* pentru *egoism* (*Anul 1840*, v. 34), *măxnite soşete* pentru *mîhnit soseşte* (*Fericirea*, v. 54) etc. etc.

Publicările din ziare şi reviste ale poeziilor nu pun probleme speciale. Trebuie numai să ţinem seamă de faptul că unele periodice aveau sisteme ortografice proprii, după care modificau textul primit de la autor; în alte cazuri, şi acest lucru este valabil mai ales pentru ziare, erorile tipografice pot deforma textul. În orice caz, nu rareori mărturia acestor surse ale textului ne ajută la descoperirea şi înlăturarea unor greşeli strecurate în volume.

Cele cîteva manuscrise (ale unor poezii de importanţă secundară, din păcate) sînt extrem de valoroase prin faptul că reflectă în modul cel mai fidel chipul de a scrie al poetului. E de remarcat că Alexandrescu nu se supune nici unei mode ortografice (cel puţin înainte de 1860), ci redă întocmai pronunţarea reală. Singura particularitate care ne interesează în stabilirea textului este confuzia între conjuncţia *să* şi pronumele reflexiv omonim. Deseori putem găsi în manuscrise forma *se* extinsă şi la conjuncţie.[1]

Alegerea ediţiei de bază. În general, ediţia de bază este ultima publicată în timpul vieţii autorului, sub supravegherea lui. În cazul lui Alexandrescu ar urma să luăm ca ediţie de bază volumul publicat în 1863. Am arătat însă că, în acea epocă, poetul se afla într-o perioadă de grav declin, de diminuarea forţelor sale intelectuale, ceea ce nu este lipsit de importante consecinţe pentru conţinutul şi forma ediţiei. S-a putut constata însă că o parte, cel puţin, din modificările aduse textului în 1863, sînt valabile, că cele mai multe schimbări sînt în spiritul vremii. Simple criterii estetice, subiective, nu ne pot îndreptăţi singure la înlăturarea ediţiei din 1863. Latinizarea textului poate fi un argument, dar nu cel hotărîtor, deşi şi pentru alţi scriitori contemporani a trebuit să se renunţe la ediţia publicată în epoca înfloririi curentului latinist; exemplul lui Eliade este clar: nimeni nu poate lua ca bază textul latinizat din *Cursul întreg de poezie generală*, publicat în 1868—1870, ci trebuie să recurgă la ediţii mai vechi sau la forma primitivă a poeziilor din *Curs*. Însă totalitatea scăderilor, enumerate mai sus, de care suferă ediţia din 1863, ne pot determina să nu o considerăm ca ediţie de bază. Într-adevăr, dacă am porni de la textul oferit de această ediţie, ar trebui să aducem corectări la fiecare vers, corectări provenite din alte surse: ediţia ultimă nu poate fi folosită independent, fără o permanentă comparaţie cu celelalte, fără să-i modificăm grafia, să corectăm formele aritmice, să completăm cuvintele omise, să refacem acordul gramatical etc.

1 Aspectul lingvistic al manuscriselor concordă întocmai cu acela al scrisorilor particulare. Despre acestea vom avea ocazie să ne ocupăm în treacăt mai jos, dar mai pe larg în volumul al II-lea.

Se pune atunci problema: care ediţie trebuie urmată? Primele două (1832 şi mai ales 1838) au avantajul că redau fidel limba autorului. Dar nu putem da ca definitiv un text pe care autorul, în apogeul maturităţii sale creatoare, l-a considerat depăşit. Ediţia din 1842, care înglobează primele două fără modificări de redactare, prezintă şi dezavantajul că textul ei, moldovenizat de editorii de la Iaşi, nu poate fi considerat ca autentic pentru poetul muntean. Va trebui aşadar să considerăm ca bază a textului nostru ediţia din 1847, ale cărei merite au fost expuse în descrierea făcută mai sus: această ediţie ne oferă un text relativ corect al poeziilor pe care Alexandrescu le-a socotit cele mai demne să-l reprezinte, redactate într-o formă îmbunătăţită faţă de primele publicări.[1] Desigur că şi această ediţie are numeroase scăderi, provenite din neatenţia cu care Alexandrescu îşi edita opera, dar nu avem o alternativă avantajoasă. În ceea ce priveşte poemele care lipsesc în această ediţie, sîntem nevoiţi să recurgem la cea din 1863, uneori sursă unică a textului.[2]

Cît despre poeziile publicate în anexă, vom arăta în notele critice textul pe care l-am luat ca bază.

Stabilirea textului. În stabilirea textului lui Alexandrescu nu am recurs la copierea mecanică a ediţiei de bază. Un asemenea procedeu ar fi dat cititorului de astăzi o impresie greşită asupra limbii secolului trecut, ar fi sacrificat, cu alte cuvinte, redarea realităţii lingvistice în favoarea reproducerii exacte a unor grafii sau inconsecvenţe provenite din mode ortografice, straturi redacţionale succesive etc. Textul nostru este bazat pe interpretarea fonetică a materialului oferit de surse şi urmăreşte să redea realitatea lingvistică, deseori ascunsă de grafie. Pentru a ajunge la aceasta, nu ne-am folosit numai de sursele textului publicat (ediţii, periodice etc.), ci am ţinut seama şi de materialul oferit de corespondenţa poetului, pe care o cunoaştem pe o perioadă de aproape patruzeci de ani (1839—1878): corespondenţa ne dă imaginea cea mai fidelă a felului de a scrie al lui Alexandrescu, înregistrează etapele evoluţiei limbii folosite de el. Se pune acum o întrebare: dacă cunoaştem cu precizie toate formele în care Alexandrescu folosea cuvintele romîneşti, dacă avem în vedere puţina atenţie pe care poetul a dat-o lucrărilor de tipărire a operei sale, dacă, în sfîrşit, putem urmări geneza formelor tipărite care se abat de la textul primitiv dedus din comparaţia surselor, sîntem oare îndreptăţiţi să unificăm textul, introducînd peste tot formele despre care ştim că sînt folosite de Alexandrescu? Cu toate că înclinăm în favoarea răspunsului afirmativ, n-am socotit că, într-o ediţie ca cea de faţă, putem să ne luăm o asemenea libertate: metoda comportă riscuri, atît de a greşi, cît şi de a fi inconsecvent (unele cuvinte pot să nu fie atestate în scrisori sau în ediţiile din 1832 şi 1838). Pe de altă parte ar putea exista diferenţe între felul în care poetul a scris unui prieten şi felul în care a pregătit un text pentru tipar.

De aceea am limitat unificările numai la cazurile în care avem siguranţa că este vorba de o simplă modă ortografică sau cînd avem a face cu forme fără realitate lingvistică sau necunoscute graiului muntenesc şi limbii literare.[1] În mare măsură unificarea constă în înlăturarea formelor provenite din ediţia publicată în 1842 şi neconsacrate de uzul limbii literare. În toate celelalte cazuri am păstrat textul ediţiei de bază, chiar dacă acesta oferă mai multe forme pentru acelaşi cuvînt. Dăm mai jos soluţiile la care ne-am oprit pentru o serie de fapte.[2]

Grafia *ă* pentru *î*: am restabilit peste tot formele cu *î* cu excepţia cuvintelor *sărman* şi *păşi* pentru care forma cu *ă* a fost consacrată ulterior. (Alexandrescu scrie peste tot cu *î*.) Vom scrie deci *cînd, cît, încă* etc., dar şi *rîdica*, singura formă folosită de poet.

Grafia *e* pentru *ă*: am restabilit forma *ă*, cu excepţia conjuncţiei *să*, în care scrierea cu *e* este folosită des de Alexandrescu (vezi mai sus, p. 55). Deci scriem peste tot cu *ă* prefixul *răs-* (*răz-*) şi nu *res-*, cum apare adesea în textul tipărit al ediţiei 1847 şi mai ales 1863. De asemenea restabilim în cuvintele vechi prefixul *ră-* (*rămînea, răpune, răsări, răsufla, răsuna*). Restabilim pe *ă* şi în forme ca *reu, teu, seu, ţerm, desevîrşi, preda* (pentru *prăda*).

Grafia *e* pentru *ie*, după consoane labiale; restabilim formele cu *ie*: scriem deci: *fier, fierbe, fierbinte, miel, mierlă, miez, piele, piept, pietre*[3], *pierde, pier* (şi celelalte forme ale acestui verb, accentuate pe *ie*), *piezîş*. Restabilim forma cu *ie* şi în timpurile accentuate pe sufix ale verbului *pierde* (*pierdui, pierdut*), deoarece atît Alexandrescu cît şi contemporanii săi foloseau curent această formă. Am păstrat însă pe *e* în formele *peri, perit, (ne)peritor*, atestate numai în această formă. La început de silabă scriem peste tot *ie*: *trebuie, şuiera, vuiet* etc. N-am respectat însă grafiile tradiţionale de tipul *chiemare* (*Cîinele izgonit*, v. 8).

Am înlăturat grafiile moldoveneşti cu *i* în loc *de î*: *aţiţa, osindi, ride, sin, zimbi* etc.

Grupul *-iŭ* final a fost transcris *i* (*grajdi, coragi*).

Grafia *s* pentru *z*: deşi în corespondenţa sa şi în primele ediţii Alexandrescu scrie peste tot *z*, nu am făcut unificările decît în cazurile în care certitudinea ne-a fost dată de realităţile fonetice cunoscute din alte surse şi de etimologie. Astfel, am scris peste tot *z* cînd urma o oclusivă sonoră (prefixul *des-*, înainte de vocală, *b, g* sau *d*, a fost scris *dez-*, înainte de celelalte consoane a fost păstrat sub forma *des-*); am unificat în *z* formele duble, cînd *s* este intervocalic: *azil, cauză, civiliza, deviză, iluzie, muzicant, poezie, prezida, proză, rezultat, vizita, Vezuv* etc.; tot aşa în cuvîntul *abuz*. Am păstrat însă grafia *entusiasm*, cuvîntul putînd proveni direct din greaca modernă. L-am păstrat pe *s* cînd preceda pe *v* : *asvîrli, svîcni*. Am scris însă peste tot *izvor*, deşi grafia *isvor* este extrem de frecventă chiar în ediţiile din 1832 şi 1838[4]; etimologia însă ne arată că este vorba de o simplă obişnuinţă grafică. Cînd *s* era urmat de *m* sau *n*, am unificat numai atunci cînd etimologia o cerea: am scris peste tot *groaznic, îndrăzni, obraznic, pizmă*,

[1] Am arătat că, în ceea ce priveşte structura poeziilor şi liniile mari ale redactării, ediţia din 1863 nu aduce nimic nou faţă de cea din 1847.

[2] Acest fapt explică şi diviziunile volumului nostru: prima parte reproduce întocmai ediţia din 1847 iar apoi, sub titlul de *Meditaţii*, ***Elegii***, ***Epistole şi Fabule***, sînt trecute poeziile din ediţia 1863 care nu figurează în ediţia de bază, în ordinea din volumul de *Meditaţii*.

[1] Ne-am folosit, pentru stabilirea acestor fapte, şi de atestările lor la alţi autori, în afară de sursele citate ale textului lui Alexandrescu.

[2] Alte amănunte vor putea fi găsite în aparatul critic. În ceea ce priveşte aplicarea normelor ortografice din 1954, am urmat principiile pe care le-am expus în articolul publicat în revista *Limba romînă*, 1955, nr. 3, p. 75 şi urm.

[3] Cu singularul *piatră*, nu *peatră*.

[4] Forme cu *z* se găsesc totuşi în ediţiile 1847 şi 1863: *Epistolă D. V. II*, v. 41.

pizmui etc. Am păstrat pe *s* în *iasmă, smulge*, cu toate că Alexandrescu în izvoarele autografe scria numai cu *z*. Păstrăm în text forma *censură*, bazați pe forma franceză de la care provine.

Grafia *s* pentru *x* o considerăm ca o modă ortografică. Manuscrisele și scrisorile lui Alexandrescu confirmă această interpretare. Deci scriem peste tot *x*.

Am păstrat, ori de cîte ori le-am întîlnit, formele *albastri, fosti, ministri, nostri, vostri*, frecvente în acea epocă. Am înlocuit totuși pe *s* prin *ș*, acolo unde nu există alternanță morfologică sau forme duble reale: *înștiințează* (*Umbra lui Mircea*, v. 27).

Pronumele (*î*)*mi* și (*î*)*și* au fost scrise cu *i* final, indiferent de lecțiunea ediției de bază; cînd *și-* este urmat de un cuvînt care începe cu o vocală, respectăm grafia originală.

Am păstrat formele duble *daca* și *dacă*, *întii* și *întîi*, deși Alexandrescu scria exclusiv *daca* și *întii*.[1]

Moldovenismele au fost înlăturate (cu excepțiile discutate mai sus): *asemine, acele, adese, aice* etc. au fost transformate în *asemenea, acelea* etc.; *domnișorul cela* a fost înlocuit cu *domnișoru-acela*[2] etc., *judica* cu *judeca*.

Am introdus sau am suprimat liniuța de unire, cînd ritmul o cerea. Asemenea intervenții au fost necesare mai ales în poeziile pentru care ediția de bază este aceea din 1863.

Cuvîntul *mănăstire* prezintă dificultatea că apare numai în forma *mănăstire* (în ediția din 1863 scris și *mănăstire, monăstire, monastire*), în timp ce în corespondență este scris în mod constant *mînăstire*. Am păstrat totuși forma *mănăstire*, formă literară consecvent atestată de tipărituri, înlăturînd variantele grafice de tipul *monăstire, monastire*.

Am scris peste tot *sînt*, înlăturînd forma *sunt* care apare deseori în ediția din 1863.[3]

Numele proprii franceze (și cele străine pe care Alexandrescu le transcrie în fonetismul francez) au fost redate în ortografia actuală și nu în transcrierea fonetică caracteristică alfabetului chirilic (am scris așadar *Boileau* nu *Boalo, Racine* nu *Rasin, Rousseau* nu *Ruso, Voltaire* nu *Volter, Horace* nu *Oras*); am exceptat de la acest principiu numele *Omer* pe care l-am lăsat neschimbat, deoarece circulă adesea și azi sub această formă (grafia *Homère* ar fi fost, de altfel, rebarbativă).

În ceea ce privește punctuația, ne-am permis o modernizare relativă, dar am respectat originalul ori de cîte ori nu era în contradicție flagrantă cu normele moderne.

* * *

Deoarece în note apar mai multe citate din aceeași operă literară sau din același studiu, dăm mai jos lista abrevierilor pe care le-am folosit spre a nu încărca textul. Nu este vorba de o bibliografie completă: lucrările citate o singură dată au indicația bibliografică completă la locul respectiv.

---

[1] Această din urmă formă, chiar dacă nu este atestată în scris, este cerută de rimă: *Nina*, v. 15—18 (rimează cu *vii*), *Epistolă D. I. V.*, v. 97—98, (*poezii*), *Satiră duhului meu*, v. 53—54 (*jucării*), *Lebăda și puii Corbului*, v. 51—54 (*fii*), *Adio lui Lord Byron*, v. 37—40 (*vii*).

[2] *Satiră duhului meu*, v. 55; cf. *Ursul și lupul*, v. 14.

[3] Vezi mai sus, p. 53, nota 1.

Alecsandri = V. Alecsandri, *Poezii*. Ediție îngrijită, adnotată și comentată de G. C. Nicolescu. I (II), București, 1954 (1955).

N. I. Apostolescu, *Infl.* = *L'influence des romantiques français sur la poésie roumaine* par N. I. Apostolescu, Paris, 1909.

Aricescu, *Arpa* = *Arpa romînă* de C. D. Aricescu, București, 1852.

Aricescu, *Cîteva ore de colegiu* = C. D. Aricescu, *Cîteva ore de colegiu*, București, 1846.

Baronzi, *Nopturne* = *Nopturnele* de G. A. Baronzi, București, 1853.

Bianu-Ghica = Grigorie Alexandrescu, *Scrieri în versuri și în proză*, București, 1893.

G. Bogdan-Duică = G. Bogdan-Duică, *Despre Grigorie Alexandrescu*, București, 1900. (Extras din *Convorbiri literare*).

G. Bogdan-Duică, *Ist. lit.* = *Istoria literaturii romîne moderne. Întîii poeți munteni*. Lecțiuni de G. Bogdan-Duică, Cluj, 1923.

Bolintineanu, *Poezii* = Dimitrie Bolintineanu. *Poesii*. Culegere ordinată de chiar autorul, cu o prefață de G. Sion, București, 1877.

Bolliac, *Colecțiune* = Cesar Bolliac. *Collecțiune de poesii vechi și noi*, București (1857).

Candrea — Densusianu — Sperantia, *Graiul nostru* = *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de romîni*, publicate de I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Sperantia, București, 1906—1908.

G. Călinescu = Acad. G. Călinescu, *Gr. M. Alecsandrescu*, în *Studii și Cercetări de Istorie literară și Folclor*, IV, 1955, p. 355 — 511.

G. Călinescu, *Ist. lit.* = *Istoria literaturii romîne de la origini pînă în prezent*, de G. Călinescu, București, 1941.

Ciaușanu–Fira–Popescu = G. F. Ciaușanu, G. Fira, C. M. Popescu, *Culegere de folclor din județul Vîlcea și împrejurimi*, București, 1928.

Cîrlova = N. Nicoleanu, *Poezii și proză*. Vasile Cîrlova, *Poezii*. C. Stamati, *Poezii și proză*. Publicație îngrijită de G. Bogdan-Duică, București, 1906. (Cîrlova la p. 133 — 153.)

Crețeanu, *Melodii intime* = *Melodii intime* de George Cretzianu. București, 1854.

Cuciuran, *Poetice cercări* = *Poetice cercări* a lui Mihail Cuciuran, Iașii, 1838.

Cuciuran, *Poezii* = *Poezii* a lui Mich. Kuciuran, Iași, 1840.

Donici, I = *Fabule* de A. Donici, *Cartea I*, Ediția a doua, Iași, 1842.

Donici, II = *Fabule* de A. Donici, *Cartea II*, Iași, 1842.

Ch. Drouhet = Ch. Drouhet, *Grigore Alexandrescu și Voltaire* în *Omagiu lui I. Bianu*, București, 1927, p. 175—192.

Eliade, *Meditații* = *Meditații poetice dintr-ale lui A. De La Martine, traduse și alăturate cu alte bucăți originale* prin D. I. Eliad, 1830.

Pompiliu Eliade = Pompiliu Eliade, *Grégoire Alexandresco et ses maîtres français* în *Revue des deux mondes*, dec. 1904, p. 871 și urm.

Fundescu, *Flori* = C. I. Fundescu, *Flori de cîmp*, București, 1864.

V. Ghiacioiu = Gr. Alexandrescu, *Poezii* comentate de V. Ghiacioiu. *Proză. Memorial de călătorie*. Ediția a II-a, Craiova (1946).

Em. Gîrleanu = Grigorie M. Alecsandrescu, *Opere complecte, I, Poezii, epistole, satire, fabule, epigrame, traduceri*. Cu o culegere asupra vieței și operei poetului și însemnări de Em. Gîrleanu. București (1907).

Grandea, *Preludele* = *Preludele* lui Haralamb Grandea, cu o prefață de G. Sion, București, 1862.

Hrisoverghi, *Poezii* = *Poezii a lui* A. Hrisoverghi. Ediție completă, Iașii, 1843.

R. Ionescu, *Cînturi* = *Cînturi intime. Poesii* de R. Ionescu, București, 1854.

G. Lanson, *Lamartine* = Lamartine, *Méditations poétiques*. Nouvelle édition publiée d'après les manuscrits et les éditions originales, avec des variantes, une introduction, des notices et des notes par Gustave Lanson. I (II). Deuxième tirage, Paris, 1922.

E. Lovinescu = E. Lovinescu, *Grigore Alexandrescu. Viața și opera lui și corespondența lui cu Ion Ghica*, București, 1928.

Mumuleanu, *Poezii* = *Poezii* ale lui Paris Mumuleanul, București, în tipografia lui Eliad, 1837.

A. Pelimon, *Poezii* = *Poezii* de Alexandru Pelimon, Iași, 1847.

A. Pelimon, *Poezii fugitive* = *Poesii fugitive. Partea I*. Dintr-ale lui A. Pelimon, București, 1846.

D. Popovici, *Heliade* = I. Heliade Rădulescu, *Opere*, Tomul I (II), ediție critică, cu introducere, note și variante de D. Popovici, București, 1939 (1943).

D. Popovici, *Ideologia* = D. Popovici, *Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu*, București, 1935.

D. Popovici, *Littérature* = D. Popovici, *La littérature roumaine à l'époque des lumières*, Sibiu, 1945.

C. A. Rosetti, *Ceasurile de mulțumire* = *Ceasurile de mulțumire* ale lui C. A. Rosetti, București, 1843.

I. I. Sacellariu, *Ehoul inimei* = I. I. Sacellariu, *Ehoul inimei. Poesii*, București, 1861.

Sihleanu, *Arm.* = *Armonii intime* de Alessandru Z. Sihleanu. A duoua edițiune, București, 1871.

J. K. Schuller, *Romänische Gedichte* = J. K. Schuller, *Aus der Walachei. Romänische Gedichte und Sprichwörter...* Zweite Auflage, Hermannstadt, 1852.

Sion, *Ceasurile de mulțemire* = *Ciasurile de mulțemire* a lui Gheorghe Sion, Iașii, 1844.

Stamati, *Muza* = Cavaler C. Stamati, *Musa romînească*, vol. I (II), Iași, f. a.

H. Stanley, *Rouman Anthology* = *Rouman Anthology or Selections of rouman poetry ancient and modern...* by the hon. Henry Stanley, Hertford, 1856.

G. Dem. Teodorescu = *Poesii populare romîne...* Culegere de G. Dem. Teodorescu, București, 1885.

Gr. Tocilescu, *Materialuri folcloristice* = *Materialuri folkloristice* culese și publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și Învățămîntului Public prin îngrijirea lui Gr. G. Tocilescu, București, 1900.

Van Tieghem, *Prérom.* = Paul van Tieghem, *Le préromantisme. Études d'histoire littéraire européenne*, Paris, 1924, 1930.

I. Văcărescu, *Colecție* = *Colecție din poeziile D-lui marelui logofăt* I. Văcărescu. Tipărite cu fondurile Asociațiii literare, București, 1848.

Indicăm mai jos edițiile folosite pentru citarea autorilor străini; faptul că nu toate aceste ediții sînt la același nivel al corectitudinii filologice se datorează atît unor considerente de ordin practic (edițiile citate au fost mai ușor accesibile), cît și lacunelor din bibliotecile noastre. Pentru autorii citați o singură dată, indicațiile bibliografice figurează la pasajul respectiv.

Boileau = *Oeuvres poétiques* de N. Boileau suivies d'*Oeuvres en prose*, publiées avec notes et variantes par P. Chéron (2 vol.), Paris, Flammarion, f.a.

Chateaubriand = *Oeuvres* de Chateaubriand. *Atala, René, Aventure du dernier Abencérage*. Notices par A. France, Paris, Lemerre, 1879.

Florian = *Fables* de J. P. Claris de Florian publiées avec un *Avant-propos sur la fable* et une table alphabétique, Paris, Flammarion, f.a.

Krîlov = I. A. Krîlov, *Basni*, Moskva, Ogiz, 1946. (Numerotarea fabulelor din această ediție nu corespunde cu aceea din culegerea franceză citată la p. 487).

La Fontaine = *Fables choisies mises en vers* par M. De La Fontaine. Introduction, index, glossaire, par Pierre Clarac, Paris, Association pour la diffusion de la pensée française (1946).

Lamartine = Pentru Meditații vezi mai sus Lanson, *Lamartine*. *Les chefs d'oeuvre* de Lamartine. *Nouvelles Méditations poétiques*, Paris, Hachette (1924). (Cuprinde și *Le dernier chant du pélerinage d'Harold*.)
Les chefs-d'oeuvre de Lamartine. *Harmonies poétiques et religieuses*, Paris, Hachette (1924).

Volney = *Oeuvres choisies* de C. F. Volney, pair de France, membre de l'Institut, *Les ruines*, Paris, Chez les libraires du Palais-Royal, 1828. (Imprimerie de H. Balzac.)

Voltaire = *Oeuvres complètes* de Voltaire avec des notes et une notice sur la vie de Voltaire, Paris, Firmin Didot, 1855.

* * *

Nu putem încheia înainte de a mulțumi tuturor acelor care, citind volumul în manuscris, punîndu-ne la dispoziție texte greu accesibile, dîndu-ne prilejul să ne verificăm unele păreri, ne-au înlesnit munca și au contribuit la îmbunătățirea lucrării. În primul rînd gratitudinea ni se îndreaptă către tovarășul Liviu Călin, redactorul responsabil al ediției, a cărui competență, înțelegere și pasiune ne-au fost un sprijin constant și încurajator, și către tovarășul profesor Al. Rosetti, referentul volumului, a cărui vastă experiență filologică și lingvistică ne-a fost pusă la dispoziție cu amabilitatea și atenția care-i sînt cunoscute.

Dacă ediția aceasta constituie un oarecare progres în cercetarea operei lui Gr. Alexandrescu, meritul le revine în mare măsură. Erorile însă nu pot fi imputate decît editorului.

Martie 1956 I. FISCHER

SUVENIRE ȘI IMPRESII EPISTOLE ȘI FABULE

(1847)

SUVENIRE CHI IMPRESII

EPISTOLE CHI FABULE

DE

GRIGORIE ALESANDRESCUL.

БȢКȢРЕЩЇ.

ТІПОГРАФІА ЛȢЇ К. А. РОСЕТТІ ШІ ВІНТЕРХАЛДЕР.

1847.

Pagina de titlu a ediţiei din 1847

CÎTEVA CUVINTE ÎN LOC DE PREFAŢĂ

„Pentru ce nu publici scrierile dumitale?" întrebai mai deunăzi pe un bărbat de spirit şi de gust care ţine ascunse în portfoliul său mai multe manuscripte de poezii. „M-am speriat, îmi răspunse, de cînd am văzut atîţia poeţi"... Negreşit, niciodată nu am avut mai multă îndestulare, nu zic de poezie, ci de versuri. De unde vine aceasta? Poate în parte din greşita idee că arta poetului ar fi mai uşoară decît a prozatorului, dupe cum socotim cei mai mulţi, atunci cînd intrăm în cariera literilor cu toată încrederea juneţei şi neexperienţei; poate însă asemenea dintr-o lege înaltă care va ca poeţii să fie cele dintîi instrumente ale geniului noroadelor, cînd geniul acesta începe să se deştepte. În adevăr, armonia avînd o atracţie naturală pentru cei mai mulţi oameni şi versurile frumoase întipărindu-se cu lesnire în memorie, toţi aceia care la începutul civilizaţiilor simt, sau cred a simţi, în sufletul lor o scînteie divină aleg instrumentul acesta ca cel mai sigur, spre a-şi răspîndi ideile lor. De aceea poezia e cea mai antică artă a spiritului omenesc; de aceea legile popoarelor celor antice erau scrise în versuri; de aceea în ierarşia literilor poezia are un loc aşa de înalt. Ea face cea mai mare parte a gloriei naţiilor; şi cele mai însemnate fapte, cele mai înalte descoperiri au trebuinţă de ajutorul ei ca să poată trăi. Dar cu cît arta e mai frumoasă, atît este mai anevoie; cu cît sînt mai rari poeţii care au lăsat numele lor la veacuri, atît mai numeroşi aceia care s-au pierdut în adîncul uitării.

Faimosul Béranger, puternicul liric al timpilor moderni, poet popular cu aristocratice forme şi unul din capetele cele mai rezonabile ale Franţei, zice că multe din cîntecile sale cele mici l-a costat duouă şi trei săptămîni de lucru; mărturisire ce dovedeşte cîtă străşnicie trebuie să aducă un autor la compunerea scrierilor sale; căci arta este aşa de întinsă şi variată, frumosul are atîtea nuanse delicate şi fugitive, lucrările imaginaţiei atîta trebuinţă de ale rezonului ca să poată ajunge ţinta lor, care este frumosul ideal sau strălucirea adevărului, după cum zice Platon[1], încît nu este de mirare daca desăvîrşirea lipseşte la mulţi, cărora însă nu le lipseşte talentul, şi daca literatura noastră mai ales, a căria parte poetică nu se compunea pînă în anii din urmă decît de nişte balade tradiţionale, inspiraţii necultivate ale suferinţei şi ale naturei sălbateci, nu este, zic, de mirare daca literatura noastră n-a produs încă nici un cap d-operă care să poată sluji de model netăgăduit: acelea nu ies decît în literaturele formate şi în limbile statornicite, după cum o ştiu mai cu osebire toţi aceia care scriu, şi prin urmare cunosc influenţa ce are limba asupra stilului.[2]

Ce poci zice acum de poeziile mele? O parte din ele s-au mai tipărit la Iaşi, în anul 1842, şi defavorul de care mă bucuram atunci[3] a contribuit negreşit la priimirea ce li s-a făcut, dupe cum se întîmplă cu tot ce este poprit. Retipărindu-le acum, am şters pe unele, am vrut să îndreptez pe altele şi am adăogat cîteva, între care unele sujeturi istorice de un interes naţional, şi prin urmare şi mai puţin egoist; căci eu sînt din numărul acelora care cred că poezia, pe lîngă neapărata condiţie de a plăcea, condiţie a existenţei sale, este datoare să exprime trebuinţele soţietăţii şi să deştepte simtimente frumoase şi nobile care înalţă sufletul prin idei morale şi divine pînă în viitorul nemărginit şi în anii cei vecinici.

Sînt departe de a crede că am tratat aceste sujete cu tot interesul de care sînt priimitoare. Dar *o scriere este totdeauna un mijloc de a face alta mai desăvîrşită*, şi eu voi fi cel dintîi a aplauda pe acela ce va face mai bine.

[1] Nu este vorba de o citare reală din Platon, ci o vagă reminiscenţă literară. În *Republica* lui Platon se compară ideea binelui cu strălucirea soarelui.

[2] Cf. *Epistola către Voltaire*, v. 61 şi urm.

[3] Alexandrescu fusese implicat, pe cît se pare, în complotul care urmărea răsturnarea lui A. Ghica şi fusese chiar arestat în 1840 Vezi Studiul introductiv, p. 8.

[SUVENIRE ŞI IMPRESII]

TRECUTUL

LA MĂNĂSTIREA DEALULUI

Dedicat mărirei sale prinţului nostru[1]

Precum o sentinelă, pe dealul depărtat
Domneşte mănăstirea; şi zidu-i cel înalt
Se-ntinde împrejuru-i, pustiu şi învechit,
De iedera bătrînă, de muşchi acoperit.[2]
Acolo au odihna, locaş adînc, tăcut,
Eroi ce mai-nainte mult zgomot au făcut.
Un cap îi prezidează[3] şi, daca s-o-ntîmpla,
Cu vreme, Romînia s-ardice fruntea sa,
P-a *Dîmboviţei* vale oştiri de s-or ivi,
Ai luptelor cumplite părtaşi ei vor mai fi.

Eu în copilărie iubeam să mă opresc
Pe dealul mănăstirei, şi-n vale se privesc
Măreţul turn, trist martur l-al nostru trist apus,
Ş-a cărui origină[4] în veacuri s-a răpus,

[1] Bibescu.

[2] Pe cînd scriam aceste versuri, reînnoirea monumentelor nu începuse încă (n.a.). Renovarea începe în 1845. „Orice biserică de ţară, începînd de la elegia lui Gray, era în mod obligatoriu acoperită de muşchi" (Lanson, *Lamartine*, vol. I, p. 196).

[3] Capul lui Mihai Viteazul (n.a.).

[4] Accentuat *origină* (după fr. *origine*).

Turnul din care-odată bărbaţii renumiţi
Vedeau romîne taberi pe cîmpi nemărginiţi[1].
În preajmă-i e cetatea! ai ei locuitori
Ruina-i azi cu fală arăt la călători,
Precum atîţi nevrednici, trăind în moliciuni,
Se laud cu mari fapte făcute de străbuni.

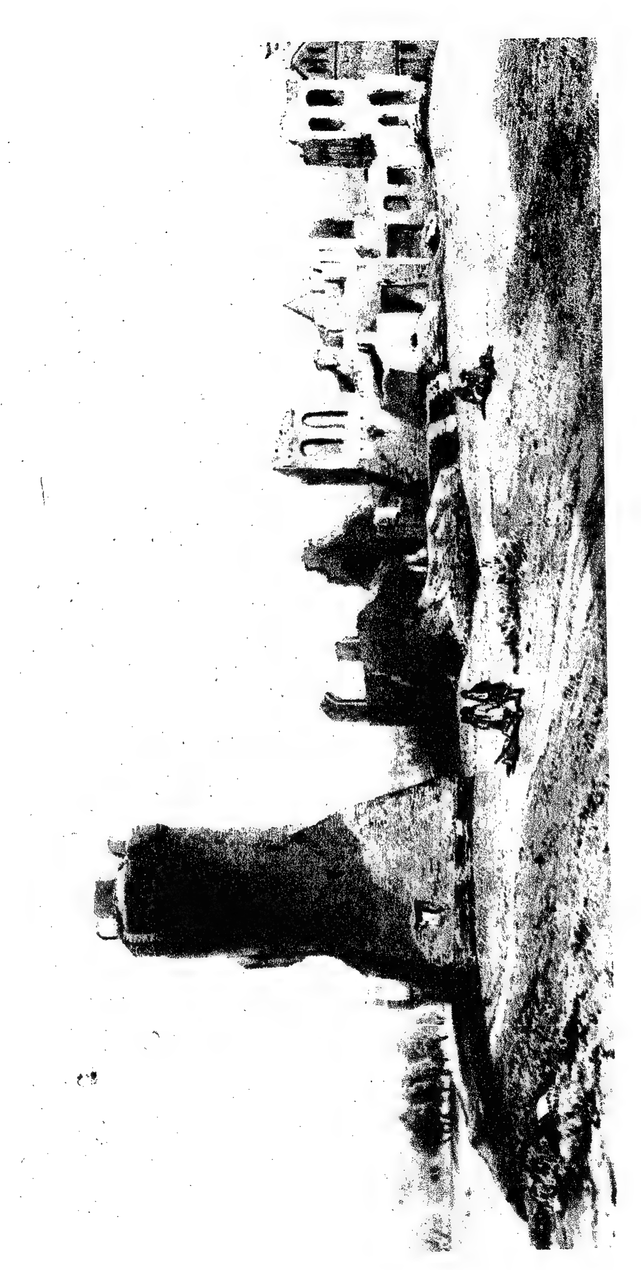
Dar pentru ce oraşul atît de strălucit
Acum între oraşe e cel mai umilit?
Ce voie prea înaltă, ce lege porunci
Căderea dopotrivă cu înălţarea-a fi?
E o fatală soartă? sau pe acest pămînt
Lăsă urmele sale blestemul unui sfînt[2]?
Daca însă o ţară, un neam ar fi dator,
Cînd au greşit despoţii, nelegiuirea lor
A o plăti, atuncea oraşul osîndit
Şi numele-i din lume de mult ar fi perit.
Căci mii de glasuri stinse d-al tiraniei fier,
În strigări dureroase s-au înălţat la cer;
Căci ploi ce în torente de veacuri s-au vărsat
Sîngele dupe pietre încă nu l-au spălat.

Orcum va fi, mi-e scumpă cetatea ce-a domnit,
O iubesc căci e tristă şi căci a suferit:
Şi precum anticarul, la patima-i supus,
Culege vechea-aramă ce nu mai are curs,
Aşa în a mea rîvnă, pe locul părintesc,
Fiu al astor ruine, ţărîna lor slăvesc.
Încă mi-aduc aminte de groaza ce simţeam,
Cînd la apusul zilei scheletul lor priveam.

---

[1] Turnul curţei domneşti (n.a.).

[2] Sfîntul Nifon, care se zice că a blestemat pe Radu IV (n. a.). Patriarhul Nifon al Constantinopolelui este exilat de turci şi primit de Radu al IV-lea al Munteniei (1494-1507), unde ocupă scaunul metropolitan. După un timp izbucnesc certuri între voievod şi mitropolit şi acesta din urmă este nevoit să se retragă la muntele Atos, unde moare în 1508. La plecarea din Tîrgovişte, Nifon îl afuriseşte pe Radu al IV-lea.

Ruinele Tîrgoviştei în jurul anului 1840. Desen de M. Bouquet.
(Biblioteca Academiei R.P.R., Colecţia stampe)

„P-aici, ziceau bătrînii, o boltă arătînd,
Intră tînăra doamnă, frumoasă și fugînd
De cetele tartare, cînd ele-acest palat,
Lipsind oștirea noastră, în treacăt au prădat.[1]
Peștera, ce se-ntinde departe subt pămînt,
Prin drumuri rătăcite în loc necunoscut[2]
Își are răsuflarea: în sînul ei găsești
Averi nenumerate, comorile domnești;
În preajmă-le ard focuri, căci ele se păzesc
De iesme, tauri negri, ce iadul locuiesc;
Și cînd vrun-om aproape a merge-a cutezat,
El la lumina zilei nu s-a mai arătat.“

Astfel ziceau, și vremea un pas a mai făcut,
Și chiar acele iesme azilul ș-au pierdut!
Tot e tăcut și jalnic: însă așa cum ești
Singură porți povara mărirei romînești,
Tîrgovește căzută! poetul întristat
Colore variate în sînu-ți a aflat,
Războinicul modeluri; și, dac-am asculta
Ceea ce în favoru-ți reclamă slava ta,
A vitejilor umbră d-am ști se o cinstim,
Vrednici de libertate noi am putea să fim.
Am afla de la dînșii ce jărtfe trebuiesc,
Prin cîtă energie nații se mîntuiesc.

A! facă provedința ca-naltul simtiment,
Ce-nchină vitejiei mărețul monument,

---

1 Tradiție (n.a.). Despre subteranele palatului, vezi G. Călinescu, p. 362.

2 Asonanța atît de vagă este extrem de rară la Alexandrescu; în vechea poezie romînească, o silabă conținînd vocala *î* poate rima cu una conținînd vocala *u*; de asemenea este admisă rima în care un vers se termină în sonantă (*l*, *r*, *n*) + consoană și al doilea numai în consoană (vezi mai sus versurile 37 — 38). În cazul de față ambele licențe sînt cumulate. Cf. Eliade, *Despre decăderea literaturii romîne*: „nici o rimă decentă, nici o vorbă omenită; toate stropiate, toate strâvestite, toate scrise ca de netoți: *spart* rimă cu *armat* și cu toate cele în *at* și viceversa; *cuvînt* rimă fără rușine cu *avut* și cu *urît*, *faptă* rimă cu *gloată*.“ (ed. Popovici, II, p.410)

Ce-alege pe-nălţime al nemurirei loc,
Să fie nuouă cîrma, coloana cea de foc,
Coloana ce odată din ţara de exil
Pe calea mîntuirei ducea pe Istrail![1]

[1] Cf. cartea Exodului din Biblie, cap. 13, versetele 21-22.

UMBRA LUI MIRCEA

LA COZIA

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate;
Către ţărmul dimpotrivă se întind, se prelungesc,
Ş-ale valurilor mîndre generaţii spumegate
Zidul vechi al mănăstirei în cadenţă îl izbesc.

Dintr-o peşteră, din rîpă, noaptea iese, mă-mpresoară:
De pe muche, de pe stîncă, chipuri negre se cobor;
Muşchiul zidului se mişcă... pîntre iarbă să strecoară
O suflare, care trece ca prin vine un fior.

Este ceasul nălucirei: un mormînt se desvăleşte,
O fantomă-ncoronată din el iese... o zăresc...
Iese... vine către ţărmuri... stă... în preajma ei priveşte...
Rîul înapoi se trage... munţii vîrful îşi clătesc.

Ascultaţi...! marea fantomă face semn... dă o poruncă...
Oştiri, taberi fără număr împrejuru-i înviez...
Glasul ei se-ntinde, creşte, repetat din stîncă-n stîncă,
Transilvania-l aude, ungurii se înarmez.

Oltule, care-ai fost martur vitejiilor trecute,
Și puternici legioane p-a ta margine-ai privit,
Virtuți mari, fapte cumplite îți sînt ție cunoscute,
Cine oar' poate se fie omul care te-a-ngrozit?

Este el, cum îl arată sabia lui și armura[1],
Cavaler de ai credinței, sau al Tibrului stăpîn,
Traian, cinste a Romei ce se luptă cu Natura[2],
Uriaș e al Daciei, sau e Mircea cel Bătrîn?

Mircea! îmi răspunde dealul; Mircea! Oltul repetează.
Acest sunet, acest nume valurile-l priimesc;
Unul altuia îl spune; Dunărea se-nștiințează,
Și-ale ei spumate unde către mare îl pornesc.

Sărutare, umbră veche! priimește-nchinăciune
De la fiii Romîniei care tu o ai cinstit:
Noi venim mirarea noastră la mormîntu-ți a depune;
Veacurile ce-nghit neamuri al tău nume l-au hrănit.

Rîvna-ți fu neobosită, îndelung-a ta silință:
Pînă l-adînci bătrînețe pe romîni îmbărbătași;
Însă, vai! n-a iertat soarta să-ncununi a ta dorință,
Și-al tău nume moștenire libertății să îl lași.

Dar cu slabele-ți mijloace faptele-ți sînt de mirare:
Pricina, nu rezultatul, laude ți-a cîștigat:
Întreprinderea-ți fu dreaptă, a fost nobilă și mare,
De aceea al tău nume va fi scump și nepătat.

---

[1] În biserica de la Cozia, Mircea este zugrăvit în costum de cruciat (n.a.).

[2] Pe malul drept al Oltului se vede drumu făcut de Traian (n.a.). Drumul despre care vorbește poetul pornea de la Islaz, urma linia Oltului și trecea pe la Turnu-Roșu în Transilvania.

În acel locaș de piatră, drum ce duce la vecie,
Unde tu te gîndești poate la norodul ce-ai iubit,
Cîtă ai simțit plăcere cînd a lui Mihai soție[1]
A venit să-ți povestească fapte ce l-a strălucit!

Noi citim luptele voastre, cum privim vechea armură
Ce un uriaș odată în războaie a purtat;
Greutatea ei ne-apasă, trece slaba-ne măsură,
Ne-ndoim dac-așa oameni întru adevăr au stat.
. . . .

Au trecut vremile-acelea, vremi de fapte strălucite,
Însă triste și amare; legi, năravuri se-ndulcesc:
Prin științe și prin arte națiile înfrățite
În gîndire și în pace drumul slavei îl găsesc.

Căci războiul e bici groaznec, care moartea îl iubește,
Și ai lui sîngerați dafini[2] națiile îi plătesc;
E a cerului urgie, este foc care topește
Crîngurile înflorite, și pădurile[3] ce-l hrănesc.
. . . .
. . . .

Dar a nopței neagră mantă peste dealuri se lățește,
La apus se adun norii, se întind ca un veșmînt;
Peste unde și-n tărie întunerecul domnește;
Tot e groază și tăcere... umbra intră în mormînt.

Lumea e în așteptare... turnurile cele-nalte
Ca fantome de mari veacuri pe eroii lor jălesc;
Și-ale valurilor mîndre generații spumegate
Zidul vechi al mănăstirei în cadență îl izbesc.

---

[1] Doamna Florica, soția lui Mihai, este îngropată în același mormînt cu Mircea, dupe cum arată inscripția de pe piatră (n.a.). În realitate, Teodora, mama lui Mihai, este îngropată la Cozia. Florica nu e soția voievodului, ci fiica lui.

[2] Este vorba de cununile de dafin (=laur), simboluri ale victoriei.

[3] Scris *pădurĭle*. Trebuie citit în trei silabe. De cele mai multe ori, în cazuri similare, Alexandrescu nu scrie de loc sunetul *ĭ*. Sincoparea vocalei nu este o licență poetică, ci reproducerea fidelă a unei pronunțări muntenești.

RĂSĂRITUL LUNEI

LA TISMANA

De cît în frumoasa noapte cînd plăpînda-i lină rază
A iubitei mele frunte cu vii umbre colora,
O priveleşte c-aceea ochii-mi n-au putut se vază,
Lun-aşa încîntătoare n-am avut a ammira.

Şi întii, ca o steluţă, ca făclie depărtată,
Ce drumeţul o aprinde în pustiuri rătăcind,
În a brazilor desime, în pădurea-ntunecată,
Pîntre frunzele clătite, am zărit-o licurind.

Apoi tainecile-i raze dînd pieziş pe o zidire,
Ce pe muche se rîdică, locaş trist nelocuit,
Mîngîie a ei ruină cu o palidă zîmbire,
Ca un vis ce se strecoară într-un suflet pustiit.

Apoi, glob rubinos, nopţei dînd mişcare şi viaţă
Se-nălţă şi, dimprejuru-i dese umbre depărtînd,
P-ale ştejarilor vîrfuri, piramide de verdeaţă,
Se opri; apoi privirea-i peste lume aruncînd,

Lumină adînci prăpăstii, mănăstirea învechită,
Feodală cetăţuie, ce de turnuri ocolită,
Ce de lună colorată şi privită de departe,
Părea unul din acele osianice palate,
Unde geniuri, fantome cu urgie se izbesc;
Şi pustiul fără margini, şi cărarea rătăcită,
Stînca, peştera adîncă, în vechime locuită
De al muntelui sfînt pusnic ce sîrmanii îl iubesc.[1]

Erau dulci acele ceasuri de extaz şi de gîndire:
Şoptele, adînci murmure[2] ce iau viaţa în pustii,
A mormintelor tăcere ce domnea în mănăstire,
Loc de zgomot altădată, de politici vijălii.

Noaptea, totul astei scene colosală da mărire[3],
Duouă nobile instincte cu putere deştepta;
Unu-,a cerului credinţă, altu-,a patriei iubire,
Ce odată-n aste locuri pe strămoşi îi însufla.

Munţii noştri-au fost adesea scump azil de libertate,
Şi din vîrful lor rominii, torent iute furios,
S-aruncau: mulţimi barbare pentru pradă adunate,
Lei sosind, era la fugă ca un cerb rănit, fricos.
. . . .
. . . .

---

[1] „Tot în aceeaşi stîncă, deasupra peşterii, la o înălţime ca de 30 picioare, este o vizuină adîncă, chilie nemuritoare a sfîntului Nicodim, care se afla egumen al Tismanii." (*Memorial*, p. LVII.) Este vorba de întemeietorul Tismanei, călugărul sîrb Nicodim, care ar fi clădit între 1364 şi 1372 o biserică de lemn pe aceste locuri. (Cf. P. Drăghici, *Monastirea Tismana*, în *Arhivele Olteniei*, II, p. 11.)

[2] Accentuat, ca peste tot în poeziile lui Gr. Alexandrescu, *murmúre*.

[3] Construcţia: „totul da astei scene (o) colosală mărire". O inversiune similară se găseşte la Cîrlova, *Ruinurile Tîrgoviştii* (ed. Bogdan-Duică, p. 144):

La voi spre uşurinţă cu triste viu păreri.

Cu trufie craiul ungur către țară-naintează:[1]
Sînt plini munții de oștire, sună zalele de fier;
Pintenii lucesc; la lună săbiile scînteiază;
Basarab încheie pacea cum vrăjmașii lui o cer.[2]

Dar romînii nu vor pacea, nu vor trista umilință
Ce asupră-le aduce un necinstitor tractat;
Ura lor e nempăcată; în a lor crudă dorință,
Coprind munții, închid drumul ungurului spăimîntat.

Astfel e atunci omorul, cît ostașul încetează
Obosit, și riga singur cu puțini scapă fugînd;
Strălucitele-i veșminte le aruncă el de groază,
Plînge și în a sa țară se întoarce blestemînd.

Niciodată astă lună ce înoată în tărie,
Ca fanal purtat de valuri pe a mărilor cîmpie,
Mai mult număr de cadavre de atunci n-a luminat.
Niciodată mîndru vultur ce-n văzduh se cumpănește,
Acel domn al atmosferei, ce un veac întreg trăiește,
De o prad-așa bogată încă nu s-a-ndestulat.

Se găsesc ș-acum pe rîpe bucăți de armuri zdrobite;
Am văzut înșine pinteni de rugină putreziți,
Și p-al *războiului munte* monstruoasele morminte
Unde șefii ungurimei zac cu toții grămădiți.

Dar romînii, fii ai celor ce-n vechime se luptară,
Cu sudori adăp pămîntul, cîștig hrana în dureri;
Sînt plugari; și alte nume, oameni nuoi se înălțară,
Oameni nensemnați și mîndri de vechimea lor de ieri.

[1] Carol I, riga Ungariii, la anul 1330 (n.a.).
[2] Ion Basarab (n.a.).

Streini prinți ce ne-apăsară au dat lor drept mîngîiere
Averi, cinsti, care odată se-mpărțeau drept răsplătiri;
Monopol fac azi de drepturi; în a lor scurtă vedere
Propășirei neînvinse pun ei dese-mprotiviri.

Nu e-așa legea naturei, nu e-așa a țării lege;
Ca tot ce nu e la locu-i va cădea trufia lor:
Al sudorilor streine rod ei nu-l vor mai culege;
Va fi mare tot romînul țării lui folositor.

Cugetări adînc ascunse, idei drepte și înalte,
Ce în inimile-alese ura lor le apăsa,
Vor vedea lumina zilei; și în formă de mari fapte,
Subt privirea provedinței, lumei se vor arăta.

MORMINTELE

LA DRĂGĂŞANI

Cînd vizitam odată locaşurile sfinte,
Mărețe suvenire din vremi ce-au încetat,
Eu mă oprii pe valea bogată în morminte,
Unde atîți războinici ai Greciei slăvite
Strigarea libertății întîi au înălțat.

Ziua de mult trecuse; natura obosită...
Se odihnea: nici zgomot, nici cel mai uşor vînt;
Nimic viu: eram singur în lumea adormită,
Şi stelele dasupra pe lunca părăsită
Luceau ca nişte candeli aprinse p-un mormînt.

Din vreme-n vreme numai de dincolo de dealuri
Părea c-auz un sunet, un uiet depărtat,
Ca glasul unei ape ce-neacă-ale ei maluri,
Sau ca ale mulțimei întărîtate valuri,
Cînd din robie scapă un neam împovărat.

Şi ochii-mi s-ațintară pe semnul mîntuinței
Ce singur se înalță în locul de suspin,
Protector al durerei, nădejde-a suferinței,
Labarum vechi al luptei, simbol al biruinței,
Prin care-a-nvins barbarii creştinul Constantin.

Şi mă gîndeam l-aceia ce umbra-i învăleşte,
La Grecia modernă ce ei au sprijinit;
Căci jertfa pentru nații la cer se priimeşte,
Căci sîngele de martiri[1] e plantă ce rodeşte
Curînd, tîrziu, odată, dar însă nelipsit.

Precum cei dintîi preoți ce crucea o purtară,
Din peşteri, din pustiuri, săraci, desprețuiți,
În circ, amfiteatruri, puterea înfruntară,
Pe purpura romană credința aşăzară,
Şi-nvinseră pe idoli în Capitol slăviți,

Aşa sîngele-acelor ce-aicea se jertfiră
Născu p-ai libertății vestiți răzbunători;
Parnasul şi Olimpul cu falǎ se priviră,
Cînd flotele barbare[2] zdrobite le zăriră,
Şi flacăra din ele suindu-se la nori.

Sînt vrednici de vechimea din veacuri fabuloase,
Sînt mari cum fu robia subt limpedele-i cer,
Şi lupta şi izbînda a Greciei frumoase,
Iar Boțari[3], Miauli[4], colosuri fioroase,
Se par ca demizeii eroi ai lui Omer.

---

[1] Accentuat *mártiri* (gr. μάρτυρος).

[2] Aluzie la luptele navale de la Tenedos (insulă situată în fața Troiei), în care flota turcă a fost incendiată de răsculații greci.

[3] Markos Botzaris, erou al luptei pentru libertatea Greciei (1788—1823), se distinge în luptele din Epir (1820), apără oraşul Missolonghi; moare în luptele de la Harpeia (1823).

[4] Andreas Vokos Miaulis, amiral grec (1768—1835), luptă cu succes, începînd din 1821, împotriva turcilor, deținînd comanda supremă a flotei.

A! dac-a ta viață de lume admirată,
Cînd nației gemînde veniseși ajutor,
De asprele ursite nu ar fi fost curmată,
D-ai fi văzut tu ziua în ceruri însemnată,
Arold[1], al desnădejdei sălbatec călător,

O nouă epopee, poemă strălucită,
Creștină Iliadă pămîntu-ar fi-ncîntat.
Ca trîmbița-nvierei de suflet presimțită,
Puternica ta liră, de mîna-ți pipăită,
A veacurilor stinse cenușă-ar fi mișcat.
. . . .
. . . .

Pămîntul țării noastre e azi adăpostire
L-a grecilor țărînă; iar agonia lor,
Cu jale a văzut-o a Oltului oștire,
Și semne de frăție, dovadă de iubire
Le-a dat ea îndestulă în ziua de omor.

Căci nu gîndiți, o umbre, de lume depărtate,
Că locul morții voastre e luptelor strein;
Oștirile creștine de cruce însuflate,
Adesea se văzură aici împreunate
Subt Uniad romînul, subt Mateaș Corvin.

Și cît ura robiei, a patriei iubire
În limbi deosebite se vor numi virtuți,
Cît vor număra Grecii între vestite zile
Ziua cînd Leonida căzu la Termopile,
Și cît va purta Oltul diadema-i[2] de munți,

[1] Prin *Arold*, erou al poemului lui Byron *Childe-Harold*, Alexandrescu îl înțelege chiar pe poetul englez la care se referă întregul pasaj (v. 41 —50). Această suprapunere a autorului cu personajul său este acceptată, cu unele restricții, de Byron însuși, în prefața la al IV-lea cînt al poemului; pe de altă parte Lamartine, autorul unui *Al cincilea cînt al pelerinajului lui Harold*, în care vorbește despre ultimele acțiuni ale lui Byron și despre moartea lui la Missolonghi, unde se dusese pentru a participa la lupta de eliberare a Greciei, folosește pentru Byron numele lui Harold, identificîndu-i.

[2] Accentuat *diádema* (gr. διάδημα).

Voi veți trăi; căci vouă Grecia e datoare,
Căci voi ați dat semnalul la libertatea sa;
Și-n vremi de suferință, în vremi de apăsare,
Nădejde și credință, virtuți mîntuitoare,
A voastră pomenire ades va deștepta.

O IMPRESIE

Dedicată oştirei romîne

22 aprilie 1846

Puţini erau la număr ostaşii Romîniei,
Dar cînd ale lor cete pe luciul cîmpiei
Semeţ înaintară cu pas răsunător,
Din suliţe, din coifuri, din armele albite,
Cînd soarele în unde, în raze aurite,
Lumina îşi răsfrînse pe steagul tricolor,

Cînd caii, repezi, ageri, cu coame răsfirate,
Cu nările aprinse, cu gurile spumate,
Muşcînd de neastîmpăr zăbala ce-i ţinea,
Izbind subt ei pămîntul şi răsuflînd omorul,
La sunete de luptă pe cîmp îşi lua zborul,
Ca vulturi ce în aer o pradă ar vedea,

Şi cînd auzii glasul aramei tunătoare,
Şi cînd văzui silitra de fulger purtătoare
Cîmpia, atmosfera de fum întunecînd,
Iar pîntre fum, pîn ceaţă, egretele-albicioase
Mişcîndu-se departe, ca umbre fioroase
Ce ies din întunerec o crimă-amerinţînd,

Electrică schinteie simţii... şi bucuria,
Din inimă pe chipu-mi suită ca mînia,
Pe fruntea-mi se aprinse, în ochii-mi străluci;
Subt pasurile mele simţii arzînd pămîntul,
Şi vechea strălucire, cu zgomotul, cu vîntul,
Iluziii-mi bogate cu fală se ivi.

A! unde e acuma puternica mărire
Din vremea cînd a ţării eroică oştire
În lupte uriaşe Buzeştii[1] comanda,
Cînd vulturul Daciei cu fruntea-ncoronată,
Şi duhul răzbunărei cu manta-i sîngerată
Da semnul biruinţei şi calea ne-arăta!

Călugărenii încă păstrează pomenirea
Vitejilor ce-n valea-i aflară nemurirea,
Al faptelor de cinste preţ vecinic meritat;
Iar praful ce acolo de vînturi viscoloase
În aer se ridică e pulbere de oase,
Ce tabere duşmane în treacăt au lăsat.
. . . .
. . . .

Spun[2] că în urma luptei, în Asia bogată,
Daca maometanii vedeau cîteodată
Un armăsar ce-n preajmă-i căta el sforăind,
Coprinşi d-adîncă spaimă ziceau cu-nfiorare,
Că el a văzut umbra acea îngrozitoare
A lui Mihai Viteazul asupră-le viind.[3]
. . . .

---

[1] Familie boierească din Muntenia. Preda, Radu şi Stroe Buzescu au ocupat demnităţi politice şi militare în timpul lui Mihai Viteazul.

[2] = se spune.

[3] N. I. Apostolescu, *Infl.*, p. 117, semnalează o legendă asemănătoare, avînd ca erou pe Richard Inimă-de-leu, în *Itinerariul* lui Chateaubriand: „longtemps après la mort de ce prince, quand un cheval tressaillait sans cause, les Sarrasins disaient qu'il avait vu l'ombre de Richard“ (multă vreme după moartea acestui principe, cînd un cal tresărea fără cauză, sărazinii spuneau că văzuse umbra lui Richard).

Aşa era odată romînii, dar unirea
Ce le hrănea corajul, ce le-nsufla mărirea,
Cu vechea simplitate din inimi a lipsit.
A patriei iubire, obiect de ironie,
În veci este pe buza acelui care ştie
Cu numele-i se tragă norodul amăgit.

Aşa în proaste capişti care treceau de sfinte,
Al idolilor preot cu magice cuvinte
Mulţimei adunate oracole-mpărţea:
Oracole viclene de interes dictate,
De înţeles lipsite, de patimi explicate,
Şi-n care neştiinţa neîncetat credea.

Dar tot se află încă virtuţi, şi viitorul
În ele se încrede, aşteaptă ajutorul
Ce îl aduc la naţii bărbaţi mîntuitori:
Însuşi domnul naturei zisese altădată
Că pentr-un drept el iartă Gomora[1] vinovată:
Dreptatea şi virtutea în ceruri sînt surori.

Iar voi, războinici tineri, drage batalioane,
Fiice ale acelor vestite legioane,
Care între noroade un nume ne-au lăsat,
Voi, căror acest nume e dat el în păstrare,
Cu cinste veţi răspunde l-a patriei chemare,
Cînd vechiul nostru sînge nu poate fi schimbat.

[1] În cartea Genezei din Biblie (cap. 18, versetele 20—33) se povesteşte că Dumnezeu hotărîse distrugerea Gomorei pentru fărădelegile săvîrşite acolo; la rugămintea lui Avraam, Dumnezeu a promis cruţarea cetăţii, dacă se vor găsi zece (şi nu unul singur, cum afirmă Alexandrescu) drepţi în ea.

ANUL 1840

Să stăpînim durerea care pe om supune;
Să aşteptăm în pace al soartei ajutor:
Căci cine ştie oare, şi cine îmi va spune
Ce-o să aducă ziua şi anul viitor?

Mîine, poimîine, poate, soarele fericirei
Se va arăta vesel pe orizon senin:
Binele ades vine pe urmele mîhnirei
Şi o zîmbire dulce dup-un amar suspin.

Aşa zice tot omul ce-n viitor trăieşte,
Aşa zicea odată copilăria mea;
Şi un an vine, trece, ş-alt an îl moşteneşte,
Şi ce nădejdi dă unul, acelalalt le ia.

Puţine-aş vrea, iubite, din zilele-mi pierdute,
Zile ce-n vecinicie şi-iau repedele zbor;
Puţine suvenire din ele am plăcute:
A fost numai-n durere varietatea lor!

Dar pe tine, an tînăr, te văz cu mulţămire!
Pe tine te doreşte tot neamul omenesc!
Şi eu sînt mică parte din trista omenire,
Şi eu a ta sosire cu lumea o slăvesc!

Cînd se născu copilul ce s-aştepta să vie,
Ca să ridice iarăşi pe omul cel căzut,
Un bătrîn îl luă[1] în braţe, strigînd cu bucurie:
„Sloboade-mă, stăpîne, fiindcă l-am văzut."[2]

Astfel drepţii ar zice, de ar vedea-mplinite
Cîte într-al tău nume ne sînt făgăduite.
O an, prezis atîta, măreţ reformator!
Începi, prefă, răstoarnă şi îmbunătăţează,
Arată semn acelor ce nu voiesc să crează;
Ado fără zăbavă o turmă ş-un păstor.

A lumei temelie se mişcă, se clăteşte,
Vechile-i instituţii se şterg, s-au ruginit;
Un duh fierbe în lume, şi omul ce gîndeşte
Aleargă către tine, căci vremea a sosit!

Ici umbre de noroade le vezi ocîrmuite
De umbra unor pravili călcate, siluite
De alte mai mici umbre, neînsemnaţi pitici.
Oricare simtimente înalte, generoase,
Ne par ca nişte basne de povestit frumoase,
Şi tot entusiasmul izvor de idei mici.

---

[1] *luă*, într-o singură silabă (Alexandrescu scrie *lŭă*).

[2] În Evanghelia lui Luca, capitolul 2, versetele 25—32, relatîndu-se prezentarea lui Isus la templu, se vorbeşte de Simeon, un bătrîn căruia i se prezisese că nu va muri pînă a nu vedea pe unsul lui Dumnezeu. Acesta, zărindu-l pe Isus, exclamă:

„Acum slobozeşte pe robul tău, stăpîne, după cuvîntul tău, în pace;
Că ochii mei văzură mîntuirea ta." (Traducerea Gala Galaction, p. 1158.)

Politica adîncă stă în fanfaronadă,
Şi ştiinţa vieţii în egoism cumplit;
D-a omului mărire nimic nu dă dovadă,
Şi numai despotismul e bine întărit.

An nuou! Aştept minunea-ţi ca o cerească lege;
Dacă însă păstorul ce tu ni l-ai alege
Va fi tot ca păstorii de care-avem destui,
Atunci... lasă în starea-i bătrîna tiranie.
La darurile tale eu nu simţ bucurie,
De-mbunătăţiri rele cît vrei sîntem sătui.

Ce bine va aduce o astfel de schimbare?
Şi ce mai rău ar face o stea, un comet mare,
Care să arză globul ş-ai lui locuitori!
Ce pasă bietei turme, în veci nenorocită,
Să ştie de ce mînă va fi măcelărită
Şi daca are unul sau mulţi apăsători?

Eu nu îţi cei în parte nimica pentru mine:
Soarta-mi cu a mulţimii aş vrea să o unesc:
Dacă numai asupră-mi nu poţi s-aduci vrun bine,
Eu rîz d-a mea durere şi o despreţuiesc.

După suferiri multe inima se-mpietreşte;
Lanţul ce-n veci ne-apasă uităm cît e de greu;
Răul se face fire, simţirea amorţeşte,
Şi trăiesc în durere ca-n elementul meu.

Dar aş vrea să văz ziua pămîntului vestită,
Să răsuflu un aer mai slobod, mai curat,
Să pierz ideea tristă, de veacuri întărită,
Că lumea moştenire-ntîmplărilor s-a dat!

Atunci dac-a mea frunte galbenă, obosită,
Dacă a mea privire s-o-ntoarce spre mormînt,
Dac-a vieţii-mi triste făclie osîndită
S-o-ntuneca, s-ar stinge d-al patimilor vînt,

Pe aripele morţii celei mîntuitoare,
Voi părăsi locaşul unde-am nădejduit;
Voi lăsa fericirea aceluia ce-o are,
Şi a mea pomenire acelor ce-am iubit.

UCIGAŞUL FĂRĂ VOIE

O temniţă-adîncă îmi e locuinţa[1]:
Prin dese, prin negre zăbrele de fier
O rază pierdută îmi spune fiinţa
Cerescului soare, seninului cer.

Şi frigul mă-ngheaţă; e umed pămîntul;
De ziduri, de lanţuri eu sînt ocolit:
Aici suferinţa aşteaptă mormîntul,
Căci legile lumei aşa au voit.

Adus ca o crudă, sălbatecă hiară,
L-a temniţii poartă nădejdea-am lăsat,
Şi simţ chinuire atît mai amară
Cu cît a mea soartă eu n-am meritat.

---

[1] Sujetul aceştii poezii este o întîmplare adevărată. Osînditul socotesc că trăieşte încă, şi nu e mai mult de patru ani de cînd s-a judecat pricina la tribunaluri, unde el, mărturisind fapta, căuta a se desvinovăţi prin povestirea nenorocosului vis. Dar judecătorii, temîndu-se ca nu cumva îndurarea către acesta să însufle şi altora dorinţa de a visa, au aplicat pravila care nu coprinde nimic despre vise. Căci pravila criminală, după cum ştim, e încă nedesăvîrşită (n.a.).

O noapte fatală! o noapte cumplită!
Pe patu-mi de trudă dormeam obosit:
Era despre ziuă: soţia-mi iubită
Şedea lîngă mine... un vis, vis cumplit!

Văzui: în bătrîne păduri depărtate
Părea că mă aflu; eram călător;
Dar calea pierdusem; pe rămuri uscate
Cînta cucuveaua cu glas cobitor.

Copacii în preajmă-mi părea că-nviază:
Din toată tulpina un gemet ieşa:
Flămîndă, cumplită, vedeam că-mi urmează
O ceată turbată de lupi, ce urla.

Şi eu fugeam iute, fugeam cu grăbire,
Dar locul sub mine de sînge-nchegat
Silinţe-mi zadarnici punea-mprotivire;
D-o rece sudoare eram înundat.

Sufla un vînt iute, şi luna-ngrozită
În spaţiuri vecinici trecea alergînd,
Cu stinsele-i raze, cu faţa-i pălită,
Întinse pustiuri abia luminînd.

Apoi deodată în nori se ascunse,
Şi lipsa ei dete cumplitul semnal:
În spaima nespusă ce-atunci mă pătrunse,
Văzui trecînd moartea pe palidu-i cal.

Schelet d-altă lume, cu forme cumplite,
Rînjînd, către mine privea neclintit:
În mîna-i uscată, în unghi ascuţite
Ţinea o femeie... din capu-i zdrobit,

Muşca cîteodată, muşca cu turbare,
Şi creieri şi oase din gura-i cădea:
Uimit rămăsesem: la orce mişcare
Părea că ea rupe din inima mea.

Dar ceata de hiare o văz... mă soseşte...
Fierbintea-i suflare acum o simţii...
Mă plec, cat, şi mîna-mi grea piatră-ntîlneşte,
Coragi desnădejdea îmi dă, şi... izbii...

Un ţipet s-aude... eu sai în picioare,
Din somnu-mi de groază atunci deşteptat.
Soţia-mi lipsită d-a vieţii suflare
Zăcea... capu-i tînăr era sfărîmat!

D-atunci zile multe şi nopţi osîndite
Pe fruntea-mi trecură! eu nici am simţit
A lor osebire; vedenii cumplite
Şi ţipetu-acela în veci m-a-nsoţit.

Răsună el seara, l-auz dimineaţa,
Precum în minutul prin crimă-nsemnat;
Şi eu trăiesc încă! trăiesc, căci viaţa,
Amară pedeapsă, în dar mi s-a dat.

Aici aştept vremea şi ziua dorită,
Să văz daca dreptul ceresc împărat
Priveşte la fapta-mi, ce este cumplită,
Sau numai la cuget, ce este curat.

CANDELA

Tăcerea e adîncă şi noaptea-ntunecoasă;
Norii ascund vederea înaltelor tării,
Ş-a stelelor de aur mulţime luminoasă
Ce smăltuiau seninul cereştilor cîmpii.

Numai religioasa a candelei lumină
Aprinsă de credinţă, şi limpede şi lină,
Luceşte înaintea icoanei ce slăvesc.
Emblemă-a bunătăţei, mîngîitoare rază,
Ea parcă priimeşte şi parcă-nfăţişază,
Rugăciunile noastre stăpînului obştesc!

În minutele-acelea cînd sufletul gîndeşte,
Cînd omul se coboară în conştiinţa lui,
Ca unei inimi care cu noi compătimeşte
Frăţeştei ei lumine durerea mea supui.

Cîte chinuri ascunse, cîte lacrimi vărsate
Au avut-o de martur, şi i-am încredinţat!
Cîte dorinţi smerite şi neînfiinţate
Am tăinuit de lume şi ei am arătat!

Dumnezeu ce de faţă pe cruce se arată,
El care-a nedreptăţii e pildă de-ngrozit,
Îmi spune că-nainte-i se va vedea odată
Cel ce nedreptăţeşte cu cel nedreptăţit.

Atunci creştinu-acela, cu fruntea în ţărînă,
Dar cu otrava-n buze, şi cu fierul în mînă,
Umilit ca se-nşale şi blînd ucigător,
Tronul dumnezeirei cum va putea să-l vază,
Cînd la un semn puternic se vor clăti cu groază
Cerurile-aşezate pe polurile lor?
. . . .
. . . .

Dar adînca odihnă în lume încetează:
Religiosul clopot se leagănă în vînt;
Chemînd pe credincioşii ce somnu-mpovărează,
Din ale lor locaşuri în locaşul cel sfînt.

Întunecimea nopţii care încă domneşte,
Ca un om ce cu viaţa se mai luptă murind,
Se-mpraştie cu-ncetul, treptat se risipeşte
Şi-n umbra dimineţei se pierde-ngălbenind.

Se desfăşur în ochii-mi minunile zidirei;
Credinţa se deşteaptă în omul rătăcit;
Şi-nalţă a ei rugă cu imnul mulţumirei,
La cel ce după noapte şi zi ne-a dăruit.

Iar tu, candelă sfîntă, a căria vedere
Îmi aduce aminte atîtea năluciri,
Îmi vei fi totdeauna rază de mîngîiere,
Vei şti deopotrivă şi fapte şi gîndiri.

Voi alerga la tine în dureri şi necazuri,
De oameni şi de soartă cînd voi fi apăsat:
Astfel corăbierul, cînd marea e-n talazuri,
Aleargă la limanul ce-adesea l-a scăpat.

FRUMUSEŢEA

D-ei **

Adesea pe cîmpie
Auz o armonie,
Un ce melodios:
Un glas care se pare
Ascuns în depărtare,
Un imn misterios.

De unde oare vine?
Din sferele senine?
Din zefirii ce zbor?
Din iarba ce şopteşte?
Din planta ce trăieşte?
Din floare? din izvor?

Din nici una în parte,
Din multe-mpreunate,
Din toate e-ntocmit;
E glas al suferinţei,
Al lumei ş-al fiinţei
Suspin nemărginit.

Așa e frumusețea:
Dulceața, tinerețea,
Blîndețea, eleganța, o-ncing, o încunun:
Chipu-i e crin, porfiră,
Inima ei o liră,
Cuvintele ei șopte, ce-n inimă răsun.

Și flacăra privirei
Și grația zîmbirei
În ochii ei se joacă, pe buze-i locuiesc.
Din preajmă-i ea gonește
Durerea ce muncește,
Icoană-a fericirei, iluzii o-nsoțesc.

Un dar, ce nume n-are
În limbă muritoare,
Mișcările-i însuflă, în umbletu-i îl vezi;
Și toate, în unire,
Cîștig acea numire,
Ce rar e meritată, ce tu o meritezi.

PRIETEȘUGUL ȘI AMORUL

Emiliei

Zici c-ai vrea prietenește
Să iubești, să fii iubită;
Zici c-amorul te-ngrozește,
Că e patimă cumplită;
Zici că este trecătoare
Flacăra-i cea arzătoare!
Și ce nu e trecător?
După vara cea bogată
Vine iarna-ntărîtată,
Bate vînt îngrozitor.
Trandafirul din grădină,
Înflorit de dimineață,
Zace veșted pe tulpină,
După ziua de viață.
Dar căci iarna și durerea
Sînt condiția vieții,
Trebuie să las plăcerea,
Bunurile tinereții?
Căci zîmbirea-ți grațioasă
Vremea o să ți-o răpească,
Trebuie, cît ești frumoasă,
Nimeni să nu te iubească?

Așa cum miroși o floare,
Care trece, care moare,
Care mîine n-o găsești?
Primăvara,-a ei zîmbire,
De ce-nvie-a ta simțire,
Iarna nu ți-o-nchipuiești?
O, ascultă-mă, dorită,
Scumpă, dragă Emilie!
O zi bună, fericită,
E o parte din vecie.
Vezi, plăcerile ușoare,
Împrejurul tău unite,
Dănțuiesc fără-ncetare,
De amor povățuite:
Te-mpresor cu mulțumire,
Fiecare ți se-nchină,
Și amorul cu mîhnire
Te privește, și suspină.
Dă-le, dă-le ascultare;
Pentru tine adunate,
Subt colore de mirare
Vor ști lumea să-ți arate.
Pînă n-ajungi timpul rece,
Bucură-te de natură:
Apoi cînd vremea va trece
Peste-a inimii căldură,
Cînd din hora încîntată,
Ce viața ta coprinde,
Cu o față întristată
Grațiile s-ar desprinde,
Cînd odată și-or lua zborul
Tinerețe, bucurie,
De-i pofti atunci amorul,
L-om numi o ncbunie:
Îți voi fi prieten, frate,
Îți voi fi orce îți place,
Și de lume și de toate
Împreună ne-om desface.

SUFERINȚA

Îmi place a naturei sălbatecă mînie,
Și negură, și viscol, și cer întărîtat,
Și tot ce e de groază, ce e în armonie
Cu focul care arde în pieptu-mi sfîșiat.

La umbră,-n întunerec, gîndirea-mi se arată
Ca tigrul în pustiuri, o jertfă așteptînd,
Și prada îi e gata... De fulger luminată,
Ca valea chinuirei se vede sîngerînd.

Încerce acum soarta să-mi crească suferirea;
Adaoge chiar iadul șărpi, furii ce muncesc;
Durerea mea e mută ca desnădejduirea,
E neagră ca și ziua cînd nu te întîlnesc.

Căci astfel e acuma viața-mi osîndită,
O lungă agonie în care tu domnești;
La glasu-ți, la privirea-ți simț inima-mi izbită,
Luptîndu-se-n convulsii cum nu-ți închipuiești.

Şi ochii mei în lacrămi înoată în tăcere,
Şi pizmuiesc adesea pe cei ce nu mai sînt;
Zadarnică dorinţă cînd sufletul nu piere!
Nu o să-mi turburi oare şi pacea din mormînt?

N-o să se-ntoarcă umbra-mi, cumplită, fioroasă,
Pe pasurile tale orunde locuieşti?
E lume, e vecie atîta de frumoasă,
Încît să uit pămîntul ce tu împodobeşti?

Să mor dar la picioare-ţi; să mor dar de plăcere;
În ceasul cel din urmă s-auz că m-ai iubit,
Să strîng draga ta mînă, să simţ a ta durere
Vărsîndu-se asupră-mi ca balsam fericit.

Şi sufletu-mi atuncea pe buzele-ţi să zboare,
Să ia un lung, un dulce, un vecinic sărutat;
Din braţele-ţi, din sînu-ţi să treacă el în soare,
Să ducă la vecie plăcerea ce-a gustat.

NU, A TA MOARTE...

Nu, a ta moarte nu-mi foloseşte;
Nu, astă jertfă eu n-am dorit;
Dă-mi numai pacea care-mi lipseşte,
Pacea adîncă ce mi-ai răpit.

Ia-mi suferinţe aspre, turbate,
De adînci chinuri vecinic izvor,
Zile amare, nopţi turburate,
Pline de tine, d-al meu amor.

În zadar ochii-ţi arăt iubirea
Ce eşti departe d-a o simţi;
În zadar chipu-ţi poartă mîhnirea,
Umbra durerei, ce m-amăgi.

Subt astă mască văz bucurie,
Văz mulţumirea-ţi să pătimesc,
Şi orce-ai zice, vei ca-n vecie
Ceas de odihnă să nu găsesc.

Cunosc prea bine a mea greşală,
Dar cunoştinţa nu m-a-ndreptat,
Căci a mea soartă, tristă, fatală,
Zîmbirei tale pradă m-a dat.

Astfel în crînguri o păsărică
Aude-aproape un ciripit,
Zboară îndată, şi fără frică
Lîngă colibă ea s-a oprit.

Priveşte,-ascultă, dar fără veste
Tainica cursă ce i s-a-ntins
Se-nchide... roabă ea se găseşte;
Un glas s-aude zicînd „te-am prins".

Şi vînătorul ce imitează
Pe frunzuliţă un glas strein,
De vicleşugu-i se îngîmfează,
De bucurie el este plin.

O! cîte lupte, cîte suspine,
Tăcuta noapte n-a ascultat;
Cîte pustiuri de groază pline
A mea durere n-a vizitat!

M-a văzut şoimul pe-nalta stîncă,
A cării vîrfuri s-ascund în nori,
Şi al lui ţipet în valea-adîncă
S-a-ntins departe plin de fiori.

Dar nici pustiul, nici depărtarea,
Gîndiri cumplite n-au biruit:
Moliftii, brazii, ce port răcoarea,
Ei suferinţa-mi n-au răcorit.

Te iubesc astăzi ca mai-nainte,
Ca în minutul cel încîntat,
Cînd eu de pieptu-ţi tînăr, fierbinte,
Tremurînd, fruntea-mi am rezimat.

Minutu-acela-n veci mă munceşte,
Ca o sentinţă e-n mintea mea;
De ating fruntea-mi, simţ că svîcneşte,
Focul din sînu-ţi arde în ea.

Fierul cel roşu, care-l[1] apasă
Mîna cruzimei p-un osîndit,
Mai adînci urme nici el nu lasă,
Decît minutul acel dorit.

A mea durere trecut nu are;
Ea nici va creşte, nici va scădea;
Şi fericita, dulce uitare
Ce crezi că cearcă inima mea

E c-acea tristă, vie tăcere,
Care domneşte dupe război
P-un cîmp de groază şi de durere,
De morţi, de chinuri şi de nevoi:

Unde un tată pe un fiu plînge,
Unde nădejdea toată-a-ncetat,
Unde se-nalţă un fum de sînge,
Ca blestem jalnic şi necurmat.

Mai mult d-atîta nu poţi a face:
Asta e soarta ce mi-ai gătit,
Singurul bine, singura-mi pace,
Dupe amorul ce-am suferit.

---

[1] = pe care.

CÎND DAR O SĂ GUȘTI PACEA

Cînd dar o să guști pacea, o inimă mîhnită?
Cînd dar o să-nceteze amarul tău suspin?
Viața ta e luptă, grozavă, nemblînzită,
Iubirea vecinic chin.

Din cupa desfătării amărăciunea naște;
Din ochi frumoși durerea își ia al ei izvor;
O singură privire viața veștejaște
Cu lanțuri de amor!

Amor care adoarme și legi și datorie,
Ce slava umilește, ce n-are nimic sfînt:
Antonie-i jertfește a lumii-mpărăție,
Și află un mormînt.[1]

Nu sînt patimi mai nobili, mai mari, mai lăudate,
Mai vrednici să s-aprinză în inimi bărbătești?
Nădejdi, viață, cinste, simțirile-nfocate,
Femeii le jertfești!

Crezi tu că pentru tine răsare sau sfințește
Acel uriaș falnic, al zilii domnitor?
La patrie, la lume, la tot ce pătimește,
Nimic nu ești dator?

Eu lanțurile mele le zgudui cu mînie,
Ca robul ce se luptă c-un jug neomenos,
Ca leul ce izbește a temniții tărie,
Și geme furios.

Dar rana e adîncă și patima cumplită,
Și lacrăma de sînge, obrajii mei arzînd,
Răsfrînge frumusețea, icoana osîndită,
Ce o blestem plîngînd!

O văz ziua și noaptea, seara și dimineața;
Ca un rănit de moarte simț în piept un fier greu;
Voi să-l trag: fierul iese, dar însă cu viața,
Și cu sufletul meu!

[1] Marcus Antonius, om politic roman (83—30 î. e. n.); partizan al lui Caesar, devine, după uciderea acestuia, stăpîn al Romei, împreună cu Octavian. Revenindu-i conducerea Orientului, intră în legături de dragoste cu Cleopatra, regina Egiptului, sub influența căreia comite un număr de greșeli politice, care-l fac să-și piardă popularitatea. Octavian pornește o campanie militară împotriva Cleopatrei și lui Antonius și îi înfrînge în bătălia navală de la Actium (31 î. e.n.). Urmărit și pe teritoriul Egiptului, Antonius se sinucide (30 î. e.n.).

ÎNCĂ O ZI

Încă o zi cu tine, o zi de fericire,
În dulcele extazuri ce simț cînd te privesc:
Încă un ceas..., un zîmbet... Adînca mea iubire
Izvoarele nădejdei mai mult nu o hrănesc.

Și soarele mai palid din zi în zi, îmi pare,
Și coardele vieței în pieptu-mi obosit
Se rup! nici tinerețea, nici scumpa-ți sărutare,
Nu pot ele să schimbe ce soarta a voit.

Întorc acum asupră-ți privirea-mi dureroasă,
Ca cel din urmă-adio la tot ce am pierdut:
Din ceața veciniciei, stea blîndă, luminoasă,
Te văz lucind departe, departe în trecut:

Și tot ce e-n natură, obiecte și ființe,
Panorama[1] de umbre, se-ntunec, se strecor;
Iluzia mă lasă: ...și artă și silințe
Sînt stavile zadarnici l-al sufletului zbor?

[1] Accentuat *panórama* (gr. πανόραμα).

Aș vrea numai, blînd înger, ca numele-mi să fie
Scump, drag inimei tale, ades să-l repetezi,
Precum un dulce sunet, precum o melodie
În inimă-ți rămasă din ani ce regretezi.

Căci toată-a mea viață îți fu ea închinată,
Căci alt decît iubirea-ți ea nu avu mai sfînt,
Căci tu ești încă astăzi dorința-mi neschimbată
Și visu-mi cel din urmă aicea pe pămînt.

Eu știu că la povara-mi și tu ai luat parte,
Eu știu că-n suferința-mi și tu ai suferit,
C-aceeași ne-a fost calea: a unuia în moarte
S-a săvîrșit; ce strică? n-am vrut a fi iubit?

N-a fost aceasta ținta, sfîrșitul pentru care
Gîndirea-mi fără preget în munci am frămîntat?
Nu dobîndesc răsplata dorită cu-nfocare?
Nu e acesta rodul ce eu am semănat?

Apoi dac-al tău suflet l-am bănuit vrodată,
Daca nemulțumirea-mi adesea te-a mîhnit,
E vremea de iertare:... vecia nempăcată
Mă cheamă... cerul iartă acelor ce-au iubit.

De ce să plîng viața? în trista-i prelungire
Ar fi văzut ea poate amoru-ți apuind;
Minciuna, calomnia, dau tainică izbire,
Lumina, adevărul în inimi înnegrind.

Dar cînd ia însuși moartea a noastră apărare,
Cînd neagra ei pecete pe groapă s-a-nsemnat,
Ca martur de credință, chezaș de neuitare,
Păstrează suvenirul acelui depărtat.

Valea răsunătoare, a rîului murmură,
Veșteda toamnei frunză ce flutură în vînt,
Palida lunei rază, puternica natură,
Îți vor șopti adesea cuvinte din mormînt.

UN CEAS E DE CÎND ANUL TRECU

Un ceas e de cînd anul trecu... Mi-aduc aminte
Cu ce nădejdi zîmbinde, ce dulce a-nceput:
Ce vie salutare din inimă fierbinte
L-a priimit! ce seară! De anu-atunci trecut

Ziceam: „S-a dus ș-acesta c-o parte din viață;
Dar ziua lui din urmă cu drag o pomenesc;
Frumos apus vestește frumoasă dimineață,
Și anul ce începe tot astfel îl doresc".

Așa-l doream! în lungă, în oarbă-ncredințare
Eu nu vedeam că soarta zîmbește cu amar,
Că vremei și durerei gătește răzbunare,
La vechile lor drepturi uitate în zadar.

Schimbat nimic nu pare: alesele ființe,
Prieteni d-altădată, strîng astăzi mîna mea:
De voia întîmplărei mai multe din dorințe
Cu grabă împlinite putui a le vedea.

Apoi, unde e răul? de ce și cum... cuvîntul,
Om nu poate să-l știe afară decît eu;
Ascuns e în adîncuri, tăcut e ca mormîntul,
Iar martur suferinții-mi e numai Dumnezeu.

A! daca-n astă lume ceva putea fi-n stare
S-aline, să adoarmă un chin sfîșiitor,
O știu, ar fi frăția-ți acea mîngîitoare
Acel simțiment tînăr ce eu îți sînt dator.

E scump prieteșugul ce-nsuflă o femeie
Deprinsă a-l cunoaște, născută a-l simți;
Și dulcele ei suflet, electrică scînteie,
Mîngîie orce suflet la care s-o ivi.

Ades, cînd sînt în luptă cu gîndurile mele,
Muncit d-al suferinței demon neîmblînzit,
Îmi pari un silf ce vine pe raza unei stele,
Din sfere luminoase, din aer bălsămit.

Apoi, negură deasă lumina-ntunecează;
Fantome d-altă lume șoptesc, mă încunjor;
În fiecare șoptă o muncă înviază,
În ochii-mi se confundă trecut și viitor.

Căci știu eu viitorul... el nu poate să fie
Decît ca anu-acesta, ca anul cel trecut;
Bogat de chinuire, deșert de bucurie,
Pustiu, fără nădejde, sălbatec și tăcut.

Ștejarul de pe munte ce trăsnetu-l izbește,
Stă încă în picioare, semeț și neclintit;
Dar inima-i e arsă, și orcît mai trăiește
De nici o primăvară nu poate fi-nverzit.

BUCHETUL

Dorită odată era a lui soartă,
Pe cînd altă mînă de el îngrijea;
Dar astăzi se stinge, zîmbirea-i e moartă
Și pierde colora ce ochii-ncînta.
Sfîrșitu-i cel jalnic îl văz cu-ntristare,
Căci eu pe viața-i puneam un preț mare.

O singură frunză acum mai plutește;
Ea plînge atîția tovarăși de flori:
Streină, uitată, de ce mai trăiește,
De ce, dragă frunză, tu nu poți să mori?
Cînd pierzi o ființă, obiect de iubire,
O lungă viață e nenorocire.

Cînd florile-acelea în mîna-mi căzură,
Favor ce-n credință eu n-am meritat,
Trei tinere nimfe[1] pe rînd mi-l cerură,
Și mult se rugară... iar eu... nu l-am dat.
Îmi pare că încă le văz, cîte trele,
Jaluze, privindu-l în mîinele mele.

[1] Alexandrescu folosește adesea, în scrisori, termenul *nimfă* pentru „fată tînără", de obicei cu nuanță ironică.

Să vedeţi acuma d-a fost cu putinţă
Acea preţioasă dorinţă s-ascult:
Că lor li se cade, a mea conştiinţă
Îndată mi-o spuse, eu nu gîndii mult.
Ca Paris cu poama acea fabuloasă,
Hotărîi buchetul la cea mai frumoasă.

Dar atunci nevoie, atunci greutate.
Să fac osebire în zadar am vrut:
Aşa din trei fluturi cu greu ochiul poate
S-aleagă p-acela ce e mai plăcut;
Aşa trei garoafe p-aceeaşi tulpină,
Rumene şi-nalte domnesc în grădină.

Văzînd eu aceasta, îl luai cu mine;
Cu multă-ngrijire acasă l-am dus,
Şi limpede apă şi tot ce e bine
I-am dat, şi silinţa cu dînsul mi-am pus,
Făcînd orce poate un om să gîndească,
Orcîte o mumă ar şti să găsească.

Zadarnici dorinţe, nimic n-ajutară!
Din ceasul acela nădejdea-am pierdut:
Viaţa la mine îi părea amară,
Ştiind cine-l dete, cine l-a cerut.
Şi galben şi veşted trecu fără veste,
Şi astăzi cenuşă în mîna mea este.

Aşadar sfîrşitu-i veni din dorinţă;
Buchet ca acela eu nu mai găsesc!
Cenuşa lui scumpă o ţiu cu credinţă,
Ce-a fost şi ce este adesea gîndesc.
Eu sufer de moartea-i, d-a lui pătimire,
Şi-a floarei trecute păstrez pomenire.

REVERIA

De zgomot departe, în vesela vale,
A cării verdeaţă ades am călcat,
În liniştea nopţei, privirile tale
Se-nalţ, se aţintă pe cer luminat.

De unde oar' vine a ta reverie?
Ce visuri plăcute în preajmă-ţi se joc?
Admiri tu natura, a ei armonie?
Citeşti viitorul în literi de foc?

Sau cauţi departe o stea favorită,
Ce crezi că asupră-ţi priveşte zîmbind?
Dar nu, e instinctul d-o viaţă dorită,
Ce n-o află omul aicea trăind.

Căci sufletul nostru, ca raza de soare,
Ce-şi are-nceputul mai sus de pămînt,
Deşi luminează a sa închisoare,
Îşi află în ceruri izvorul cel sfînt.

D-acolo adînca acea aspirare
Spre bunuri ascunse ce noi devinăm,
D-acolo deșărtul, dorinți, întristare,
Ce chiar în plăcere ades le aflăm.

Un clopot ce seara s-aude la turme,
Ce stă, reîncepe, abia răsunînd,
Ca glas care moartea e-aproape să-l curme,
Cînd viața-ncetează treptat înghețînd;

Un greier ce cîntă, o iarbă, răsura,
Stufoasa pădure, pierdute cărări,
Adînca murmură ce-nvie natura,
Ca geniuri tainici ascunse pîn flori;

Tot mișcă, încîntă a noastră gîndire;
Tot are un fermec, tot este mister;
Nădejdile noastre, suspin, suferire,
Dorinți fără nume, se-ndrept către cer.

Acolo în stele ca-n lumi de lumină,
Sînt suflete, îngeri, ce cînt și ador;
Ființi grațioase ce blînd se înclină,
Cătîndu-și în lume tovarășii lor.

Și cînd, stăpînită d-a vieței mîhnire,
Te plimbi tu pe cîmpul tăcerii-nchinat,
De simți o suflare, d-auzi o șoptire,
E glasu-unui înger de tine-ncîntat.
. . . .
. . . .

De ce însă gîndirea-mi se-ntoarce cu durere
Spre zilele acelea? timpi ce v-ați depărtat,
Cînd pe urmele voastre tot intră în tăcere,
Cînd ștergeți plăceri, chinuri, ce omul a cercat,

Cînd inima sătulă de ură, de iubire,
N-o mișcă nici un bine, n-o trage nici un dor,
De ce singure numai a voastre suvenire
Trăiesc ele în sînu-mi ca un nestins amor?

Sînteți voi acel sunet, a stîncelor viață,
Eco, care trăiește în loc nelocuit?
Sau sînteți *aurora* care știa să scoață
Din statua lui *Memnon*[1] suspin nemărginit?

[1] Memnon, erou legendar, ajută Troia împotriva grecilor, în fruntea unei armate de etiopieni și este ucis de Ahile. Alte legende, mai recente, îi fixează domnia în Egipt; de aceea se considera, în epoca romană, că una din statuile lui Amenophis al III-lea, regele Egiptului, îl reprezintă. Această statuie vibra sonor în zorii zilei, sub influența picăturilor de rouă și a razelor soarelui.

MEDITAȚIE

Vara și-apucă zborul spre țărmuri depărtate,
Al toamnei dulce soare se pleacă la apus,
Și galbenele frunze, pe dealuri semănate,
Simțiri deosebite în suflet mi-au adus.

O! cum vremea cu moartea cosesc fără-ncetare!
Cum schimbătoarea lume fugînd o rennoiesc!
Cîtă nemărginită pun ele depărtare
Între cei din morminte și acei ce doresc!

Unde atîți prietini plăcuți de tinerețe?
Unde-acele ființe cu care am crescut?
Abia ajunși în vîrsta frumoasei diminețe,
Ca ea făr-a se-ntoarce, ca dînsa au trecut!
. . . .
. . . .

Ce netedă cîmpie! Cum ochiul se uimește![1]
Ce deșărt se arată, oriîncotro privești!
Întinsa depărtare se pare că unește,
Cu ale lumei mărgini, hotarele cerești.

Cît sînge aste locuri setoase înghițiră!
Cîte oase războiul aici a semănat!
Cîți veterani războinici, moartea purtînd, muriră
Pentru izbînzi de care ei nu s-au bucurat!

Îmi pare că-i văz încă, răsturnați în țărînă,
Pe-ncrețita lor frunte sfîrșitul arătînd,
Dar mai clătindu-și capul, și c-o murindă mînă
Fierul care le scapă cu furie strîngînd.

Ei nu gîndesc la moarte, nu gîndesc la viață,
Ei nu gîndesc la fapte ce-n viață au urmat,
Ci cînd sufletul zboară, cînd sîngele îngheață,
Toată durerea le-este că nu și-au răzbunat!
. . . .
. . . .

Puțin mai înainte un monument s-arată;
Să-l privim... Dar ce semne de cinste pe el sînt?
Negreșit cei dintr-însul slăviți au fost odată:
Azi slava stă dasupra, și omul în pămînt!

Iată, fără-ndoială, o mare mîngîiere,
O voi, care un titlu ș-un nume pizmuiți!
Cînd tot ce e-nalt cade și cînd mărirea piere,
Mărirea, înălțarea, la ce le mai doriți?

---

1 Cîmpia Brăilei (n.a.).

Din vremile trecute, în veacuri viitoare,
Un nume să răsune, cu slavă-mpodobit,
Să treacă peste vîrste şi peste ani să zboare,
Acela ce îl poartă cu ce s-a folosit?

Cînd marea-ntărîtată corabia-ţi zdrobeşte,
Cînd loc de mîntuire nu este, nici liman,
Cînd cu grozave furii asupra ta porneşte
Spumoasele lui valuri bătrînul Ocean,

Spune-mi, îţi pas-atuncea să ştii de mai pluteşte
Catartul fără pînze ce nu-ţi e d-ajutor,
Să vezi dacă pe unde se ţine, se clăteşte,
Şi dac-ai fost odată în barcă sau vapor?

Viaţa e o luptă, o dramă variată
Şi actu-i cel din urmă în veci e sîngerat:
Moartea-l încoronează, moartea neîmpăcată,
Care în a sa cale pe nimini n-a uitat.

A, întorcînd privirea spre veacur'le trecute,
Şi nencetat pămîntul văzîndu-l pustiit,
Văzînd tot aste rele, *tot zile neplăcute*,
De soarta omenirei din suflet m-am mîhnit!

Cîte feluri de chinuri asupră-i se adună!
Însă vezi cum nădejdea o-nşală nencetat?
Cu o dulce zîmbire vine, ţiind de mînă
Icoana fericirei. Dai s-o prinzi... A scăpat.

Astfel un vis ţi-arată o iubită fiinţă;
Astfel cu bucurie voieşti s-o-mbrăţişezi,
Dar astfel umbra-nşală zadarnica-ţi silinţă;
Acum din mîini îţi scapă, acum iarăşi o vezi.

Daca în cartea soartei omu-ar şti să citească,
Să-şi afle fieşcare grozavul viitor,
Cin-ar mai vrea, stăpîne, aicea să trăiască,
Cînd lumea e de chinuri nedeşărtat izvor?

Vremea d-acum, trecutul, a-l şti avem putere,
Numai ce-o să se-ntîmple noi nu putem vedea;
Dar cînd ceasul soseşte, cînd nălucirea piere,
Se trage deodată şi vecinica perdea.

CIMITIRIUL

Peşteră-ntunecată, azil al pocăinţei,
Unde omeneşti fumuri ca fumurile pier,
Unde eroii credinţei
Au murit pentru lume ca să trăiască-n cer!

Tu care ai fost martur l-atîtea rugăminte
Ce se şoptea în umbra şi în răcoarea ta,
Cînd inima fierbinte
Viaţa de vecie în lacrimi o căta,

Daca bolţile tale, ce nu pot fi pătrunse
De omeneşti suspinuri, d-al patimilor vînt [1],
Duc sufletul prin locuri şi prin cărări ascunse,
Departe de pămînt,

Iartă cumplita spaimă, ce în sînu-mi aprinse
Urîcioasa privire a fostilor părinţi [2],
Şi altarul de piatră, pe care stau întinse
Mădulare de sfinţi.

[1] Cf. *Anul 1840*, v. 72.
[2] *părinţi* = călugări; este vorba de subteranele mănăstirii, unde erau aşezate scheletele călugărilor morţi.

Fioroasa răceală ce-nsufl-a ta vedere,
Vecinicul întunerec aicea domnitor,
Şi grozava tăcere
Arăt umbrele morţii ce pîntre oase zbor!

Îmi pare că mă aflu în locuinţ-adîncă
A unei groazneci iesme, ce sîngiuri[1] o hrănesc;
Şi care de o stîncă,
Pe călător sfărâmă c-un zbieret sătănesc,

Sau în pădurea-aceea, în care mai-nainte,
Druizii[2] cei sălbatici jertfeau pe osîndiţi,
Cînd, setoşi de omoruri, treceau de puteri sfinte
Stejarii-mbătrîniţi!

Aici cu toate-acestea religia vorbeşte
Celor ce vor s-asculte cuvîntul lui *Hristos*:
Groaza cu-ncetul piere, şi omul întîlneşte
Poveţe de folos.

Vicleanul îşi dezbracă aici ipocrisia;
Acel căit se-mpacă cu ceru-ntărîtat;
Aici fapta cea bună visează vecinicia
Ş-aşteaptă nencetat.

Şi omul care crede, şi omul ce aşteaptă
D-o sfîntă mîngîiere în veci e însoţit;
Pacea va fi cu dînsul; el va lua răsplată,
Căci a nădejduit.

[1] *sîngiuri*, pluralul lui *sînge*.
[2] *druizii* — casta preoţilor din Galia antică; slujbele religioase aveau loc de obicei în crînguri de stejar şi comportau uneori jertfe omeneşti.

BARCA

Păşeşte lin, o barcă, pe unda adormită!
Respectează-al naturei răpaos trecător;
Inima mea de zgomot cu totul obosită
Ca la un scump tovarăş se-ncrede l-al tău zbor.

Poartă-mă-n sus, în laturi, orunde vrei şi-ţi place,
Unde te-mpinge vîntul, sau unde tu doreşti;
Toate-mi sînt dopotrivă, dacă mă duci în pace,
Dacă cu mulţumire vederea-mi rătăceşti.

Voi cunoaşteţi, o unde, cu cîtă bucurie,
De ce sfîrşit pornită, cu ce cuget curat,
Barca mea totdeauna p-a voastră-mpărăţie,
Ca-ntr-ale ei coprinsuri jucînd s-a preumblat.

Înghiţiţi pe tîlharii a căror îndrăzneală,
Cu trupuri sîngerate, cu morţi vă otrăvesc,
Ce întocmesc comploturi, şi fără de sfială,
Aproape de pierzare, ucideri chibzuiesc.

Însă melancolia, amorul şi plăcerea,
Priimiţi-le vesel ca pe ai vostri fii;
Eu vă cunosc mărirea, eu vă slăvesc puterea,
Cînd alerg p-ale voastre mult umede cîmpii.

Din rătăcita-mi barcă, ce-o las la întîmplare,
Ochii mei către ceruri uimit îi aţintez;
Seninul lor însuflă sfială şi mirare;
Eu mă rog în tăcere, vărs lacrimi şi mă-ncrez.

Cerul o să ne-ajute, zicea a mea iubită,
El pînă acum tace! *Să n-o fi ascultat?*
Şi poate frumuseţea a o vedea mîhnită,
Aducîndu-i drept jertfă suspin neîncetat?

Dacă într-aste ceasuri de vie desfătare
S-ar afla lîngă mine... minut dumnezeit![1]
Viaţa nu stă-n zile, şi eu cu-ncredinţare,
Cîtă-mi rămîne-aş da-o ş-aş zice: am trăit.

Mergi, mergi, uşoară barcă, în dreptu-acelei stele,
Căria i-am dat nume... un nume ce slăvesc,
Nume ce-n înfocarea închipuirei mele
Pe strălucita-i frunte îl văz şi îl citesc.

Acolo te opreşte, acolo priveghează,
Cît raza ei asupră-ţi ş-asupră-mi va zîmbi;
Cînd va peri cu noaptea, atunci te depărtează,
Şi iar cu noaptea vino la dînsa a privi.

[1] Expresie a lui Iancu Văcărescu. Titlul unei poezii a acestuia este *Minutul îndumnezeit* (*Colecţie*, p. 99).

Pînă cînd fericirea, atîta aşteptată,
Îmi va răsplăti veacuri trecute cu amar;
Dacă ş-astă nădejde, ca altele-nşelată,
N-o trece ca nădejdea şi n-o fi în zadar!

RUGĂCIUNEA

Al totului părinte, tu, a cărui voinţă
La lumi nenfiinţate ai dăruit fiinţă,
Stăpîne creator!
Putere fără margini, izvor de vecinicie,
Al căruia sfînt nume pămîntul nu îl ştie,
Nici omul muritor!

Daca la cer s-aude glasul făpturei tale,
Fă ca întotdeauna pe a virtuţei cale
Să merg nestrămutat.
Cînd soarta mă apasă, cum şi cînd îmi zîmbeşte,
Cînd veselă m-ajută, cînd aspră mă goneşte,
Să poci fi neschimbat.

Mîndria-n fericire să nu mă stăpînească,
Mîhnirea în restrişte să nu mă umilească,
Dreptatea să o ştiu.
Conştiinţa să-mi fie cereasca ta povaţă,
Prin ea tu mă-ndreptează, şi cînd greşesc mă-nvaţă
Cum trebuie să fiu.

Fă să doresc de obşte al omenirei bine,
Să mă cunosc pe însumi, şi altul decît tine
Să nu am dumnezeu.
La oameni adevărul să-l spui fără sfială,
De cel ce rău îmi face, de cela ce mă-nşală
Să nu îmi răzbun eu.

Şi fă ca totdeauna al meu suflet să vază
Lumina aşteptată, a nemurirei rază,
Dincolo de mormînt,
Acolo unde viaţa cea vecinică zîmbeşte
Sîrmanului acela ce-n viaţă pătimeşte,
Gonit p-acest pămînt.

Ştiu cum că lumea noastră între globur'le multe,
Ce sînt pentru mărirea-ţi cu un cuvînt făcute
Dupe un vecinic plan,
Nimica înainte-ţi nu poate să se crează,
C-aşa de puţin este ş-atîta însemnează
Un val în ocean.

Cunosc cu toate-acestea şi văz cu-ncredinţare
Că-n fapta cea mai mică şi-n lucru cel mai mare
Deopotrivă eşti,
Că la a ta dreptate nu este părtinire,
Că îngrijeşti de toate, că fără osebire
Ş-asupra mea priveşti.

Cu tunetul din ceruri tu ocoleşti pămîntu,
Înfloreşti cu natura şi răcoreşti cu vîntu,
Eşti viaţa ce ne-ai dat.
Ascultă dar, stăpîne, supusa rugăciune
Ce sufletul o-nalţă, ce inima depune
La tronu-ţi nencetat.

Pînă-n ceasul din urmă amorul tău să-mi fie
Comoară de nădejde, de dulce bucurie,
Izvor de fericiri;
El singur să-mi stea faţă în acele minute,
Cînd planuri viitoare şi amăgiri trecute
Se şterg ca năluciri.

VIAȚA CÎMPENEASCĂ

D. V. G. C.[1]

Așa, simpla viețuire
Eu știu să o prețuiesc
Și de acea fericire
Voi bucuros să-ți vorbesc.
Dar florile și verdeața,
Apusul și dimineața,
Și fluierul cîmpenesc,
Cu patimi, cu chinuri grele,
Cu starea inimei mele,
Nicicum nu se potrivesc.

Departe d-acele locuri,
Ce poate m-ar fi-nsuflat,
De țărăneștile jocuri,
Ce-adesea m-au încîntat,
Coprins de nemulțumire,
De grijă și de mîhnire,
De soarta mea ocolit,
În rele ce mă-mpresoară,
Ce gînduri, idei omoară,

[1] Vornicului Gr. Cantacuzino.

Duhul își pierde puterea;
E greu să descrii plăcerea,
Cînd sufletul e mîhnit.

Însă a mea mulțumire
Pentru a ta găzduire
Eu tot nu o poci uita,
Și cît va sta prin putință
Voi pune a mea silință
Adevăru-a imita;
Măcar în vorbele mele,
Să poci să găsesc vapsele,
Să știu să-ntrebuințez
Colorele osebite,
Tonurile felurite,
Care stilu-nsuflețez;
S-arăt atîta simțire,
Cîtă simțeam mulțumire,
Cînd dulcea serei răcoare
În preajmă-mi se întindea
Și patimi sfîșiitoare,
Ca aburi din lac, din mare,
Deșertul mi le-absorbea.

Coprinsul, unde odată
Împreună-am viețuit,
Și plăcerea-adevărată
Zilele mi-a îndulcit,
Este un cîmp lat, ce are
De vechi și firești hotare
Un mal către răsărit,
Iar către apus o apă,
Ce saduri, grădini adapă,
Ce udă țărmul setos,
Și-n ramuri multe-mpărțită,
Curge mîndră, liniștită,
Pe patu-i cel năsipos.

Casa p-o muche clădită,
Singură cîmpul domnind,
De umbră neocolită,
O vezi în aer albind.
Să zic că a ei zidire
E lucru cu osebire,
Că e d-o arhitectură
Cap d-operă în natură,
De loc nu mi-ar părea greu;
Însă această minciună,
Deşi îndestul de bună,
Apasă cugetul meu.
Aşadar, iau îndrăzneală
Şi spui că adevărat
N-are nimic de mirat,
Dar are fără-ndoială,
Tot ce e neapărat.

Spre patru părţi ale lumei
Patru ferestre privesc,
Şi dacă pe tonul glumei
Slobod îmi e să vorbesc,
Al lor număr, micşorime,
Cu a casei înălţime,
Atît nu se învoiesc,
Încît ochiul ce le vede
Cu lesnire poate crede
Că se plătea altădată
Vro dajdie însemnată
Subt nume de ferestrit;
Măcar că nu mi se pare
Nici undeva am citit,
Că la vreo întîmplare
Nobilii să fi plătit.
Astfel de năravuri proaste,
Dacă vreodată au fost,
N-au putut fi ale noastre
Ci-ale norodului prost.

Numai el singur plăteşte,
Fiind mai obicinuit;
Iar de ce, nici se vorbeşte;
Păcatul ar fi cumplit.
Pricina e delicată,
Şi prea puţin cîştigăm,
La mulţimea nensemnată,
Adevăruri s-aruncăm.

Dar în vorbă neplăcută
Ca să nu ne încurcăm,
Şi ca nu, din întîmplare,
S-aduc la mulţi supărare,
Descrierea începută,
Mai bine să o urmăm.

Aproape de casă-ndată,
Spre miazănoapte s-arată
O biserică smerită,
Un templu dumnezeiesc,
Unde muncitorul vine
Prinoasele să-şi închine,
Unde ruga umilită,
Ca tămîia cea sfinţită,
Este la cer priimită
De părintele obştesc.
Tot către această parte,
Un sat puţin însemnat,
În duouă rînduri se-mparte,
Pe linie aşăzat.

În vale se văd desişuri,
Saduri, livezi, alunişuri,
Pe urmă ochiul zăreşte
Un deal ce se prelungeşte
Verde şi împestriţat.

Coastele-i sînt învălite
De vii, de semănături,
De țarine felurite,
De crînguri și de păduri.
Munții mai în depărtare
Se văd ca tulbure nor;
Vara le e la picioare
Și iarna pe fruntea lor.

Iată, dup-a mea părere,
Locul atîta dorit,
Unde zile de plăcere,
Zile scumpe am trăit.
Frumoasă singurătate,
Bunurile-adevărate
În sînul tău le-am simțit;
Pace, liniște, viață,
Toate-acolo mă-nsoțea,
Și din orce dimineață,
Mulțumirea se naștea.
Dacă vreo cugetare
C-o umbră de întristare
Fruntea mea acoperea,
Ușoara-i întipărire,
Ca cercul acel supțire,
Ce-ațîță din întîmplare
P-o undă nemișcătoare
Un vînt cu lină suflare,
Trecea, se pierdea de sine
Ș-al firei glas simțitor,
Și ideile senine
Lua iarăși cursul lor.

Adeseaori pe cîmpie
Departe mă rătăceam,
Adesea cu bucurie
În dulci gîndiri mă pierdeam.

Simboluri de tinerețe,
Fluturi cu vesele fețe
Privirea mea o trăgea:
Pe iarbă în depărtare
Fluturile părea floare;
Dar cînd umbletu-mi simțea
Insectele-amăgitoare
Se-nălța, găsea scăpare
Aripele-și scuturînd,
Și eu c-o dulce mirare
Vedeam florile zburînd.

Nori deși, negri, cîteodată
Cerul îl întuneca,
Și ploaia-n ei adunată
Pe cîmpia-nsetoșată
În torente se vărsa;
Apoi razele-i robite
Soarele-ncet desfăcînd,
Și-n munți, valuri aurite
Norii umezi prefăcînd,
C-o privire-nflăcărată
Lumea el o coprindea,
Și o mreajă purpurată
Peste dealuri întindea.

Cînd acea stea arzătoare,
Aproape d-al ei sfințit,
Părea a da sărutare
Pămîntului ce-a-ncălzit,
Și mai întorcînd o rază
Ca zîmbet prietenesc,
Sta un minut să o vază
Ochii care o doresc;
Ochii acei pentru care
Este cel din urmă soare
Ce ei poate mai privesc;

Supus la acea uimire,
L-acea adîncă simţire,
Care subt ceruri senine
Seara aduce cu sine,
Slobod de griji, de dorinţe,
În cugetu-mi mulţumit,
Slăvind o-naltă putere,
Eu ascultam în tăcere
Al multor mii de fiinţe
Concertul nemărginit.

Şi cînd lun-argintuită,
Albind iarba de pe vale,
Ieşa lină, ocolită
De stelele curţii sale,
Pe dealurile rîpoase,
Stam, mă opream să privesc
Cerurile sămănate
De globuri nenumărate,
Care, făclii luminoase,
În umbra nopţii lucesc.

Pîn aluniş sufla vîntul,
Frunza uşor clătina,
Nucii bătrîni ca pămîntul
D-a lungul se desina;
Unda cea armonioasă
A unui ascuns izvor
Ca o şoptă amoroasă
S-auzea în preajma lor.
Curmînd adînca tăcere
A cîmpului liniştit,
Un glas cînta cu plăcere
Un cîntec obicinuit.
Ast glas, această cîmpie,
Noaptea care mă-nvălea

Gîndiri de melancolie
În inimă-mi învia.
Şi florile tinereţei,
Visuri, nădejdi, amăgiri,
Acea ghirland-a vieţei
Ţesută de năluciri,
Care, cîte una-una,
Treptat s-au desfiinţat,
Ca frunzele ce furtuna
De verzi le-a smuls, le-a uscat,
Mi s-arăta înainte;
Cu gîndul mă întorceam
La locurile dorite,
În valea ce-atît iubeam.
Vedeam livada, grădina,
Poteca ce des călcam,
Părul înalt şi tulpina
Unde copil mă jucam.
Astfel în ţări depărtate,
Unde strein te numeşti,
D-auzi pe neaşteptate
Limba care o doreşti,
Limba acea părintească,
În care tu te gîndeai,
Ce-n vîrsta copilărească
Cu maică-ta o vorbeai,
Orcît de urîtă fie,
Aspră, grea la auzit,
Se naşte o bucurie
Un ce neobicinuit,
O simţire vie-adîncă
În sufletu-ţi rătăcit,
Şi crezi că te afli încă,
În ţara ce-ai părăsit.

A! dacă o provedinţă
Asupra mea ar privi,

Dacă smerita-mi dorință
Soarta o ar împlini,
Departe d-ai tiraniei
Tovarăși nelegiuiți,
De cursele vicleniei,
De oameni neomeniți,
De tot ce se crede mare
În fapte ce necinstesc,
De zîmbete protectoare,
Care le nesocotesc,
Uitînd acea zeitate
Care-n zgomotosu-i zbor
Staturilor înălțate
Le suflă căderea lor,
La cîmp, locaș de plăcere,
Eu mulțumit aș trăi,
Liniștit și în tăcere,
Ziua mea aș împlini.
La binele ce îmi place,
Și neamului meu doresc,
Pe voi cîți puteți a-l face
Aș cerca să vă pornesc:
Aș pune mica mea parte,
Silința-vă lăudînd,
Isprava nu prea departe,
Bună, dreaptă arătînd,
V-aș arăta răsplătirea,
Ș-un înger ajutător,
Și cinstea, și mulțumirea
Ce inimile aprinde,
Iar celuia ce se vinde,
Un trăsnet răzbunător.

MIEZUL NOPȚEI

Aici p-aste ruine cu mîndre suvenire
Privesc cum orizonul se umple de făclii,
Cum luna în tăcere s-arată să inspire
Gîndiri religioase l-ai lui Apolon fii.

Cînd tot doarme-n natură, cînd tot e liniștire,
Cînd nu mai e mișcare în lumea celor vii,
Deșteaptă priveghează a mea tristă gîndire,
Precum o piramidă se-nalță în pustii.

Ai mei ochi se preumblă pe dealuri, pe cîmpie,
Al meu suflet se-nalță pe aripi d-un foc sfînt,
În zboru-i se rîdică la poarta de vecie,
Căci nici o legătură nu are pre pămînt.

Nădejdea mea din lume de moarte se precurmă;
Trecu ea precum trece un fulger pîntre nor;
S-a șters precum se șterge a vulturului urmă
Cînd spintecă văzduhul în falnecul său zbor.

De cînd pierdui părinții-mi trei ierni întregi trecură,
Trei ierni, căci după ierne viața-mi socotesc,
Căci zilele-mi ca iarna de viscoloase-mi fură,
Copaci din miezul iernii ce vînturi îi clătesc.

Frumoasa primăvară acuma se grăbește
La caru-i să înhame pe zefirii ușori;
Pășaște, și pe urmă-i verdeața se ivește
Și cerul se dezbracă de viforoșii nori.

Zefirul printre frunze misterios suspină,
E limpede-orizonul și cerul luminos;
A rîurilor șoptă... Dar unda lor e lină,
Iar sufletu-mi e-n valuri, n-am soare seninos.

Căci închinat durerei, amara mea viață
D-atunci e pentru mine nisip neroditor,
Ce vara îl usucă, ce iarna îl îngheață,
Pe care flori nu află sărmanul călător.

Lăsat strein în lume, lipsit de orice bine,
Văzînd că nu-mi rămîne plăcere pe pămînt,
Văzînd zilele mele de suferințe pline,
Pui mîna p-a mea frunte și caut un mormînt.

Puțină vreme încă și glasu-mi se va stinge,
Și inima d-a bate în pieptu-mi va-nceta!
Atunci fără-ndoială eu soarta voi învinge,
Și a vieții taină în moarte voi afla.

ELIZA

Spune-mi, scumpă Elizo, ce este fericirea?
Pe ce țărmuri răsare, ce loc îi e plăcut?
E veche ca pămîntul, împodobește firea,
De mult, sau deodată cu tine s-a născut?

Am cătat-o-n *pustiuri*, am *cătat-o* în lume,
Am cătat-o pe dealuri, pe munți și pe cîmpii;
Am cătat-o-n deșertul eho al unui nume,
Pe valurile mării, în titluri, bogății.

Zadarnică silință! Fericirea s-ascunde;
Fără folos pe urmă-i vedeam că ostenesc;
O chemam cu-nfocare, dar nu vrea a-mi răspunde:
Te întîlnii, iubită, și-n ochii-ți o găsesc!

Vedeți aceste locuri, aceste stînci rîpoase?
Vedeți pămîntu-acesta de tot nelocuit?
Ei bine, aici toate mie îmi par frumoase!
Mai mult decît oriunde aici sînt fericit.

Eliza e viaţa ce toate-nsufleţeşte;
Zîmbirea-i e cerească, privirea ei Amor;
A ei dulce suflare ast aer bălsămeşte,
Şi graţiile-ntr-însa văd o tînără sor.

Daca ar fi pămîntul în vechea simplitate,
Cînd cea dintîi femeie în rai s-a pomenit,
Frumoasă,-mpodobită cu darurile toate,
Şi nobila-i icoană în unde şi-a privit:

Negreşit că Eliza de sine încîntată,
Văzîndu-şi în fîntînă atîtea frumuseţi,
Tovarăşelor sale: „Veniţi, le-ar zice-ndată,
În cristalul[1] acesta minune să vedeţi.

Voi sînteţi prea plăcute, şi dulcea-vă privire
Inima mea o trage, mi-e drag să vă ascult;
Dar văz colo în apă un lucru peste fire,
Un chip care vă-ntrece, şi-mi place şi mai mult!"

Pînă nu o văzusem, pîn-a nu o cunoaşte,
Eram de nopţi, de zile, de toate dezgustat.
Vremea ce-acuma zboară părea că se tîraşte,
Anii, ca o povară grozavă de purtat!

Vîntu-mi părea suflare zadarnică şi rece,
Cerul ca o cîmpie de care sînt sătul,
Eho numai un sunet ce fără folos trece,
Aurora o rază privită îndestul.

Ziceam: O zi ca alta, şi tot acelaşi soare!
În lume vedeam chinuri, pe ceruri vedeam nori.
Le privesc cu Eliza; totul schimbat îmi pare,
Cerul este cu stele, cîmpiile cu flori.

[1] Accentuat *cristalul* (gr. κρύσταλλος).

Aurora, o nimfă de soare prea iubită,
Se deşteaptă ş-în aer alunecă zîmbind,
De cele dintîi ceasuri, d-ai săi fii ocolită,
La soare, ce-o urmează, cu dragoste privind.

Zefirul o fiinţă de bine făcătoare,
Care către cer duce suspinuri omeneşti;
Eho o zeitate la chinuri simţitoare,
Ce repetează glasul acelii ce slăveşti.

Cînd tăcerea Elizii îmi spune-a ei iubire,
Cînd mîna ei mă strînge, cînd ochii-i îmi vorbesc;
Cînd lîngă ea uit lumea şi nu mai am simţire,
Decît pentru minutul în care o privesc,

Zic: „Viaţa este scurtă şi fericirea trece:
Spun că plăcerea stinge făclia lui Amor:
Daca iubirea noastră e s-aibă sfîrşit rece,
De ce-n minutu-acesta, de ce acum nu mor?"

AŞTEPTAREA

Acesta este ceasul... sau cel puţin soseşte,
Dar ea unde să fie? De ce nu se iveşte?
Minuturi fericite sînt oare de pierdut?
Foarte puţine omul în viaţa lui are!
Se auzi un sunet... Să ascult... mi se pare...
Nu e nimic; o frunză în vale a căzut.

Noaptea în aste locuri n-are de loc tăcere;
Totul se mişcă, umblă, dar toate sînt părere;
Vîntul, umbra mă-nşală, cînd crez a o vedea.
Luna aci s-arată, aci iar se ascunde:
Abia cîteodată întunecul pătrunde,
Şi norii înainte-i se pun ca o perdea.

Poate că şi ea are o tainică-ntîlnire,
Poate că stăpînită d-asemenea simţire
Păşeşte-nvăluită în umbra unui nor.
Chiar în acele sfere care au ceresc nume,
Poate-amorul domneşte ca aerul în lume:
Cu ce drept omul singur să fie simţitor?

Nu ştiu, dar la atîtea rele nesuferite,
Ce asupră-mi adesea se par a fi unite,
Singur amorul este izvorul fericit,
Ce fără încetare m-adapă cu uitare,
Ca undele vestite fîntînei de mirare,
Prin care morţii uită că-n lume au trăit.[1]

Zile nepreţuite ale copilăriei,
Tovarăşi ai vieţei şi fii ai bucuriei!
De mi-ar fi iertat astăzi a-ncepe să trăiesc,
Cîte mi-a dat amorul minuturi, ceasuri bune,
La un loc adunate, cu voi să se-mpreune,
Şi din toate o scurtă viaţă să-ntocmesc!

M-aş duce unde zboară atîtea rîndurele,
Cînd viscolul începe, cînd vin vremile rele;
Pe pasur'le verdeţei ca ele m-aş ivi.
Din loc în loc aş trece în climele streine,
Unde sînt alte stele, şi ceruri mai senine,
Dar iarăşi m-aş întoarce cînd firea ar zîmbi.

Sătul de mari nimicuri ce nu dau fericirea,
Cătînd în viaţă pacea, şi-n pace mulţumirea,
Ca rîul fără nume, aş trece neştiut.
Orcît de mic e templu, dar tot îl locuieşte
Acela ce pămîntul şi cerul stăpîneşte:
Numai pentru-a lui slavă şi omul s-a născut!

Nădejduiesc într-însul; el poate să-mi arate
Un drum fără primejdii, cărări nesemănate
De asupriri nedrepte, de curse vicleneşti.
. . . .
. . . .

[1] Este vorba de Lethe, rîu al Infernului greco-roman, din care sufletele morţilor beau uitarea existenţei lor pămîntene.

Din frunza-ntunecată a pădurii vecine,
Se întinde o umbră... cineva parcă vine...
Părere-nșălătoare, ș-acum mă amăgești?

Dar nu, văz o ființă... spre mine-naintează...
Să m-arăt... de vederea-mi ea nu se spăimîntează;
Un strein pe aicea sfială ar avea.
Ea pășește, ia seama... o auz că șoptește.
Negreșit e femeie... Ce zice? Mă numește!
Pieptul, inima-mi bate: aceasta este ea.

INIMA MEA E TRISTĂ

Inima-mi e-ntristată,
Și-n lacrimi înecată,
La fericiri trecute gîndește în zadar!
Plăcere, mulțumire,
Viață, fericire,
Le-am gustat. A lor lipsă acum o simț amar.

Acele dulci suspinuri
Cum se schimbară-n chinuri,
Și bucuria noastră în otrăvit venin!
Cît rău dup-atît bine!
Așa furtuna vine,
Cînd soarele zîmbește, cînd cerul e senin.

Adio! N-am cuvinte
Să-ți arăt tot ce simte,
În asfel de minuturi, mîhnit sufletul meu.
E o durere mare,
Și suferinți, pe care
A le simți poci numai; a le descri mi-e greu.

A! cît de mult amară
Viața o să-mi pară!
Minuturile veacuri o să le socotesc.
A orcărei zi rază,
Nuoi lacrimi o să vază,
Cînd pe streine țărmuri strein o să trăiesc!

Spune-mi însă, iubită,
Cînd inima-ți lipsită
D-un credincios prieten cu el nu va mai fi,
Vei putea uita toate
Plăcerile gustate?
Simțirea se va stinge, și nu-l vei mai dori?

Astă lege obștească
Se cade să-ngrozească
Amorul, care vremea atîta l-a-ntărit?
În ce loc, pe ce cale,
Călcînd pasur'le tale,
Vei avea drept a zice: aici nu m-a iubit?
. . . .

Durerea cea mai mare
Nu poate să omoare:
P-a mea care-a-ntrecut-o? Dar tot nu poci să mor!
A! de-i mai ținea minte
Atîtea jurăminte,
Îmi vei mai păstra, poate, o urmă de amor!
. . . .

Cînd scara tu vei merge
Pe cîmpuri, a culege
Flori tinere ca tine, s-acoperi fruntea ta,
Daca din întîmplare,
Vei nemeri o floare,
Ce poartă un scump nume, ce-i zic *nu-mă-uita*,

Atunci, atunci gîndește
De mine că-ți vorbește:
Asta-mi este nădejdea și d-asta mai trăiesc;
Eu tot crez că e-n fire,
Acea compătimire,
Ce inimile leagă cu lanțul sufletesc.

TE MAI VĂZUI O DATĂ

Te mai văzui o dată, ființă de iubire,
O înger ce slăvesc!
Și ceasurile repezi, și scumpa ta zîmbire,
Cu suflet, cu viața sînt gata să plătesc.

În valurile-acelea de lume încîntată,
În care ne-am găsit,
În vesele cadrile, în sala luminată,
Stam singur și mîhnit.

Plăcerea, frumusețea, podoabe felurite,
Tot era în zadar;
Ele nu pot să-nvie simțirile-amorțite
D-al patimei amar.

Bucuria ce-n preajmă-mi trecea cu repejune,
Trist, rece mă găsea,
Și mă gîndeam la vremea care în veci n-apune
În pomenirea mea.

Atunci intrași! Dodată, de pe a mea vedere
Se rîdică un nor:
Te presimții; îmi spuse a ta apropiere
Un aer de amor.

Zambila primăverii așa ea ne împarte
Desfătător miros,
Așa dulcele-i suflet se simte de departe,
În aer răcoros.

Și inimile noastre, și ochii se-ntîlniră;
Simții ce pătimești;
Un zîmbet trist mi-o spuse; cu tine îmi zîmbiră
Puterile cerești!

Văzui pieptul tău tînăr bătînd de turburare,
Subt vălul ce sălta;
Te privii în tăcere; cunoscuși a mea stare,
Văzuși puterea ta.

Dar cum se strecurară delirul, fericirea!
Ce iute au trecut!
Jaluză d-al meu bine, făcu nenorocirea
Un semn, și te-am pierdut!

Multe rele d-atuncea am suferit, iubită!
Multe am pătimit!
Soarta mea credincioasă la ura-i nemblînzită,
Din zboru-i s-a oprit.

Viitorul în ochii-mi își pierde nălucirea,
Toate mă obosesc;
Tu îmi erai nădejdea, tu însuflai gîndirea,
Tu făceai să trăiesc.

Roua buzelor tale sufletul răcoreşte,
Dă viaţă şi plăceri:
Subt umedele-ţi gene, e un foc ce topeşte
Tot felul de dureri.

Dar depărtat de tine, ce pot să-mi folosească
Lumea ş-ale ei bunuri, şi orice aş avea?
Pustiul unui suflet ştiu ele să-mplinească?
Pot s-aducă trecutul, pot face-a te vedea?

Pot să întoarcă vremea şi ceasurile sfinte
Care sînt al tău dar,
Ca să mai vărs o dată o lacrimă fierbinte
P-al inimii-ţi oltar?

DE CE SUSPIN

Şi cum poci a-ţi răspunde?
De ce m-ai întrebat?
Eu ştiu c-am suspinat,
Dar taina mea e tristă şi va a se ascunde.

Să zic că eşti frumoasă
Ca visul de amor,
Că pasul tău uşor
Abia se însemnează
Pe iarba mlădioasă,

Că chiar privighetoarea
Te crede trandafir,
Că dulcele zefir
Sărută cu plăcere o frunte graţioasă,

Că florile grădinii
Cu pizmă te privesc,
Şi-n chipu-ţi se unesc,
Cu graţie cerească, garoafele şi crinii;

Să zic c-acestea toate
Mă fac să pătimesc,
Să-ţi spui că te slăvesc,
Că ochii-ţi îmi insuflă suspinuri înfocate,

C-adînca mea iubire...
Dar nu voi să-ţi descriu
Amorul meu cel viu;
Las inima să-ţi spuie a mea nenorocire.

MÎNGÎIEREA

Unei tinere femei

De ce urăşti viaţa, tu fiica Armoniei?
De ce dintr-al tău suflet nădejdea ai gonit?
Care dureri ascunse, vrăjmaşe bucuriei,
A vîrstei nălucire şi visuri ţi-au răpit?

Tu n-ai deşărtat cupa ce încă este plină;
Tu nu ştii de-ţi păstrează otravă sau nectar;
Dar plîngi! Zefirul astfel fără cuvînt suspină;
Toată lacrima-n ochii-ţi e un mărgăritar.

Eu nu voi să adaog a ta melancolie,
Să-ţi zugrăvesc icoana durerei omeneşti,
Să desfăşur în ochii-ţi a mea copilărie,
Ca osîndă de moarte în care să citeşti;

Să-ţi arăt împrejuru-mi un larg cerc de morminte,
În care dorm fraţi, rude, părinţi ce m-au iubit;
Să vezi ce e durerea, să vezi d-aveam cuvinte,
Cînd chiar de provedinţă nevrînd m-am îndoit.

Să vezi apoi în lume cumplita răutate
Otrăvindu-mi ani, zile, chiar umbre de plăceri;
Să vezi... Ah! atunci numai, atunci ai vedea poate
Cîte un singur suflet coprinde-n el dureri!

Lumea mă crede vesel, dar astă veselie
Nu spune-a mea gîndire, nu m-arată cum sînt!
E haină de podoabă, mască de bucurie,
Și mîhnirea mi-e numai al inimei veșmînt.

Dacă nu după zile, ci după suferințe
Ni s-ar socoti vîrsta, știi, mare Dumnezeu, —
Pentru care ani, veacuri, și lume și ființe
Nu sînt nimic — știi singur cîți ani aș avea eu!

A mea credință însă nu este încă moartă;
Mîngîitor tovarăș ea nu m-a părăsit:
În umbră îmi deschide a veciniciei poartă,
Și negura mîhnirei ades mi-a răsipit.

Dar tu, cării nădejdea s-arată aurită,
Tu, cării viitorul păstrează năluciri,
Cînd tînăra ta vîrstă zîmbește înflorită,
Cînd nu ai nici o coardă a inimii izbită
De viscolile lumei și de nenorociri,
Mîngîi-te, copilă, și simte mulțumirea
Care o-nsuflă daruri ce firea ți le-a dat.
Eu cînd te-ascult uit toate, uit chiar nenorocirea,
Mă aflu-n altă lume uimit și încîntat.

Subt degetele tale, în sunete-argintoase
Clavirul cînd răsună, cînd dulce preludezi,
Deștepți în al meu suflet acorduri fioroase,
A patimilor stinse cenușă înviezi.

Talentul, frumusețea adesea pătimește;
De soarta cea obștească și tu poate să ții;
Dar vezi dreapta natură cum te despăgubește:
Glasu-ți este esența cereștii melodii.

Desăvîrșitul bine nu-l poate-avea pămîntul:
Ce mări fără talazuri, ce inimi fără chin?
Omul este o taină care-o știe mormîntul,
Femeia e un înger, viața-i un suspin.

MULŢUMIREA

Z... în vîrstă de un an

Aşa! Îmi trimiţi daruri, iubită copiliţă;
Abia eşti de o palmă şi vrei să te slăvesc!
De ochii tăi albastri, de mica ta guriţă,
În limba armoniei îţi place să vorbesc?

Eu nu ştiu ce aş face d-ai fi mai măricică,
Eu nu ştiu ce aş zice, nici cum te-aş fi cîntat,
Dar ştiu cu-ncredinţare c-aş cere fără frică,
Drept plata ostenelei, un dulce sărutat.

Acum însă, adio dorinţi amăgitoare!
Cu astfel de monedă eu n-o să fiu plătit:
Cînd tu pe scena lumei vei fi veselă floare,
De ani, dureri, de patimi mă vei găsi slăbit.

Parcă te văz, frumoasă, de fluturi ocolită,
Zburdalnicei lor trupe cu graţie zîmbind,
Cununa modestiei pe fruntea-ţi împletită,
A inimilor tineri slăvire priimind.

Ştiu bine c-al meu suflet e sfînt, nu-mbătrîneşte,
Că aş putea ş-atuncea să-ţi spui că te iubesc;
Dar tristă rolă joacă un sfînt care trăieşte
În nişte vechi ruine ce-abia se sprijinesc.

A! cel puţin, copilă, atunci adu-ţi aminte
Că-n leagănu-ţi adesea te-am binecuvîntat;
Ascultă cu răbdare trezitele-mi cuvinte,
Zîmbeşte-mi cîteodată, ş-oi fi îndestulat.

Iar dacă vreun tînăr, în dreapta-i jaluzie,
Se va mira d-atîta nemeritat favor,
Zi-i: ăsta mă cunoaşte din mica mea pruncie,
La tot ce simţ, ce-mi place, s-arată simţitor.

A fost în casa noastră la orce întîmplare,
Mă mîngîia adesea, îl ştiu de cînd trăiesc;
Cu tată-meu odată el deşerta pahare,
De mult au fost prieteni şi încă se iubesc.

NINA

După atîta cochetărie
Şi necredinţă şi viclenie,
În sfîrşit, Nino, simţ că trăiesc.
Inima-mi astăzi e izbăvită
D-acea robie nesuferită;
Mai mult asupră-mi nu m-amăgesc.

S-a stins în mine flacăra toată:
Subt o mînie neadevărată[1]
Mai mult amorul nu e ascuns.
Daca în lipsă-ţi eşti pomenită,
Sau înainte-mi de eşti slăvită,
De turburare nu sînt pătruns.

Eu dorm în pace fără de tine;
Cînd deschiz ochii, cînd ziua vine,
Nu eşti dorinţa-mi cea mai dintîi.
Nu-mi mai însufli nici o gîndire;
Fără plăcere, fără mîhnire
Te las, te-ntimpin, mă duc cînd vii.

[1] *neadevărată* în cinci silabe.

Nici ale mele lacrimi trecute,
Nici suvenire dulci şi plăcute
Nu pot a face să te doresc.
Cît mi-eşti de scumpă poţi vedea bine:
Fără de pizmă, acum de tine
Chiar cu rivalu-mi poci să vorbesc.

Fii cît de mîndră, fii nempăcată,
A ta mîndrie e nensemnată
Ca şi blîndeţea ce ai avea.
Nu-mi zic nimica vorbele tale,
Şi nici chiar ochii-ţi nu mai au cale
Ca să pătrunză-n inima mea.

La al tău zîmbet, l-a ta mînie,
A mea mîhnire sau bucurie
Nu pot nici creşte, nici a slăbi.
Crînguri stufoase, peşteri tăcute,
Fără de tine îmi sînt plăcute
Şi iar cu tine pot a nu-mi fi.

Tu-mi pari frumoasă ca ş-altădată,
Dar mai mult nu eşti Nina ce-odată
Desăvîrşită eu o vedeam.
Dreapta gîndire, ce tîrziu vine,
Azi mă învaţă şi văz în tine
Greşeli ce graţii atunci numeam.

Cînd zdrobii lanţul robiei mele,
Doamne! ce luptă, ce chinuri grele!
În mîna morţei credeam a fi.
Dar în nevoie, cînd omul are
Coraj statornic, pentru scăpare
Ce rău nu poate a suferi?

Aşa din cursa primejdioasă
O păsărică simplă, fricoasă,
Prilej să scape cînd a găsit,
Pierzîndu-şi pene, ia măsuri bune
Şi-nvăţătură de-nţelepciune
Să se ferească de ce-a păţit.

Tu crezi că poate tot te slăveşte
Acela care încă vorbeşte
De nişte chinuri ce a cercat;
Dar însă astfel scăpînd din mare
Corăbierul fără-ncetare
Spune-n ce valuri el s-a aflat.

Acel războinic ce biruieşte
După izbîndă ne povesteşte
Prin ce primejdii el a trecut;
Şi robul slobod, după robie,
La toţi arată cu bucurie
Lanţul în care ani a zăcut.

Îţi arăt starea-mi fără sfială;
Vorbele mele n-au îndoială,
Că sînt zadarnici să nu gîndeşti;
Şi orice-ai zice, făr-osebire,
De loc nu-mi pasă, n-am mulţumire
Să ştiu de mine ce fel vorbeşti.

Nici frumuseţea-ţi prea lăudată
Nici viclenia-ţi n-or găsi-ndată
Amorez astfel cum mă fălesc.
Te pierz, dar soarta-mi rea nu îmi pare,
Căci eu o altă înşelătoare
Mai cu lesnire poci să găsesc.

(Imitaţie)

CÎINELE SOLDATULUI

Rănit în războaie, soldatul căzuse,
Şi-n puţine zile chinuit muri,
Departe d-o mumă care îl crescuse,
Şi care-l iubi!

Sîrman, fără rude, pe ţărmuri streine,
N-avea nici prieteni, nici un ajutor;
Nu era fiinţă care să suspine
Pentr-un trecător!

Singurul tovarăş de nenorocire,
Singura-i avere, un cîine iubit,
Şedea lîngă dînsul, şi-n mare mîhnire
Părea adîncit.

Acum tot e gata pentru îngropare,
Acum rîdic trupul pe mîini de soldaţi,
Cinste hotărîtă acelora care
Mor pentru-mpăraţi.

În fruntea paradei cîinele pornește,
Din ochii lui pică lacrimi pe pămînt,
Ca un iubit frate el îl însoțește
Pînă la mormînt.

Aci se oprește, aci se așază,
Nimic nu îl face a se depărta:
Așteaptă să-l strige, crede c-o să-l vază
Cînd s-o deștepta!

Cîteodată cearcă piatra s-o rîdice,
Cîteodată latră dup-un călător;
Coprins de durere: Vino, parc-ar zice,
Să-mi dai ajutor.

Apoi cînd streinul de milă voiește
A-l trage doparte și hrană a-i da,
El își pleacă capul, în pămînt privește,
Și nimic nu va!

De două ori noaptea cu umbrele sale
Emisferul nostru l-a învăluit,
Și sîrmanul cîine din locul de jale
A fost nelipsit!

Dar în dimineața acea viitoare,
Pe cînd se deșteaptă omul muncitor,
Zăcea lîngă groapă, mort de întristare,
Cîinele Azor!

(Imitație)

FERICIREA

O vedeți colo, colo în vale,
Unde natura vesel zîmbește,
Unde păstorul zilele sale
În paza turmei le mărginește?
Inimă simplă, nevinovată,
Orice dorință lesne-mplinită.
La cîmp simțirea e-adevărată,
La cîmp viața e fericită:
La cîmp, nădejdea zice, veniți,
În fericire de vreți să fiți.

O vedeți colo, în palat mare,
Înconjurată de bogăție,
Vedeți ce cinste, ce drepturi are,
Vedeți pe fruntea-i ce bucurie?
Relele-i fapte se schimb în bune,
Orice dorință-și are-mplinirea,
Numai mărirea toate supune,
Numa-n palaturi e fericirea.
Măriri, nădejdea zice, goniți,
În fericire de vreți să fiți.

O vedeți colo, colo-n războaie,
De steagul slavei falnic umbrită?
Ochii sînt groazneci, plini de văpaie,
De morți, de sîngiuri stă ocolită;
Apără dreptul, legea, credința,
Și răsplătirea-i e nemurire.
A! ce plăcută e biruința!
Ce fericire e la oștire!
Nădejdea zice: războinici fiți,
De fericire dacă doriți.

O vedeți colo, colo pe mare,
Cum își încrede soarta la vînturi,
Cum se preumblă fără-ncetare,
Și ce departe e de pămînturi?
Busola drumul la pol i-arată,
Află lumi nouă, crește simțirea,
Măsoar-adîncul, lățimea toată:
Numai pe mare e fericirea.
Nădejdea zice: pe mări trăiți,
În fericire de vreți să fiți.

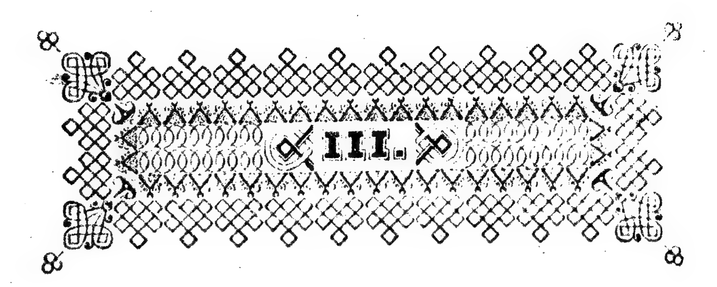
O vedeți colo,-n țara grecească,
Azil al slavei ș-al libertății,
Fantomă mîndră, urieșască,
Unde-a scris Solon cartea dreptății?
Frumoasă climă, ceruri senine,
Care insuflă-n veci bucuria!
În aste locuri cît e de bine!
Ce fericire e în Grecia!
Nădejdea,-acolo, zice, trăiți,
În fericire de vreți să fiți.

O vedeți colo, colo departe,
În noru-acela ce se zărește?

A! zice omul care la moarte,
Albit de zile, mîhnit sosește:
Ca voi odată aveam greșală,
Dar al meu sînge astăzi e rece,
Astăzi nădejdea nu mai mă-nșală:
Veți vedea singuri norul cum trece!
Pîn-atunci însă, mergeți, goniți,
Norul acela unde-o[1] zăriți.

(Imitație)

[1] Se referă la fericire.

EPISTOLA

КЪТРЪ

VOLTAIRE.

Din zioa кънd am чітіт скрісоарea кътре Орас,
Dopїam, de с'ар фі пѹтѹт, тоатъ сфіала съ лас,
Съ'цї скріѹ пе ѹн тон мърец, кът маї мърец с-а пѹтеа.
Шi съ'цї порнеск ѹн вілет лѹкрат ꙟн фаврiка меа.
Dар аѹzicem къ вoї, поецї, скріїторї вестiцї,
Ꙟndатъ че ацї мѹріт въ фачецї кам печіонлiцї,
Кам грошї нецiвілiзацї; шi dрепт съ спѹiѹ, мъ темеам,
Съ нѹ'мї ꙟнторчї ѹн ръспѹнс маї аспрѹ de кът dорїам:
Ръспѹнс ка ачел че zічї къ'н анѹл трекѹт цiаѹ dат,
Din партеа лѹї Боало ѹн секретар не'нвъцат.

Pagină din ediția 1842

EPISTOLE

EPISTOLĂ
CĂTRE
VOLTAIRE

Din ziua cînd am citit scrisoarea către Horace [1],
Doream, de s-ar fi putut, toată sfiala să las,
Să-ți scriu pe un ton măreț, cît mai măreț s-ar putea,
Și să-ți pornesc un bilet lucrat în fabrica mea.
Dar auzisem că voi, poeți, scriitori vestiți,
Îndată ce ați murit, vă faceți cam neciopliți,
Cam groși, necivilizați; și, drept să spui, mă temeam
Să nu-mi întorci un răspuns mai aspru decît doream:
Răspuns ca acel ce zici că-n anul trecut ți-a dat,
Din partea lui *Boileau*[2] un secretar nenvățat[3].
Aicea, ca și la voi, se află mulți nătărăi,

---

[1] *Horace* (citit, și scris de Alexandrescu, *Oras*), numele francez al lui Horațiu.

[2] În trei silabe (*Bo-a-lo*); limba romînă nu avea, pe vremea lui Alexandrescu, diftongul *oa* neaccentuat. Cf. *Epistolă D. I. V.*, v. 65.

[3] Începutul epistolei lui Voltaire către Horațiu face aluzie la *Epistola lui Boileau către Voltaire* scrisă de J. M. B. Clément (din Dijon), un adversar al lui Voltaire, ca răspuns la epistola acestuia către Boileau:

Toujours ami des vers et du diable poussé,
Au rigoureux Boileau j'écrivis l'an passé.
Je ne sais si ma lettre aurait pu lui déplaire;
Mais il me répondit par un plat secrétaire.

(Dintotdeauna prieten al versurilor și împins de diavol, i-am scris anul trecut severului Boileau. Nu știu dacă scrisoarea mea ar fi putut să-i displacă, dar mi-a răspuns printr-un secretar lipsit de duh.)

Care s-ar da bucuros că sînt secretari ai tăi.
Cu toate-acestea acum dorinţa mea o ascult;
Respectul numelui tău nu mă opreşte mai mult,
Şi paie-ţi bine sau rău, slobod din partea mea eşti.
Nu cercetez dacă-n rai, dacă în iad locuieşti,
La ce fel de munci, pedepsi, păcatele-ţi te-au supus
Şi dacă în lungi frigări dracii acolo te-au pus.
Sînt sigur că sfinţii toţi asupră-ţi au reclamat,
Şi chiar de nu-i fi prăjit, eşti negreşit afumat.
Trebile acolo-n iad nu merg c-aici pe pămînt,
Unde păgîni sau creştini cu toţii la un loc sînt,
Unde vedem fericiţi pe cei mai mari păcătoşi,
Şi soarele luminînd pe răi ca pe credincioşi;[1]
Faptele-acolo ne pun la locul drept meritat.

Dar spune-mi, te rog, Voltaire, tu ce folos ai aflat,
Deşi al legei vrăjmaş, să critici, să osîndeşti
Acele nalte cîntări, acele gîndiri cereşti,
Care-al naturei stăpîn el însuşi le-a insuflat,
Spre slava numelui său, poetului împărat[2]?
De nu ca om, ca creştin, dar însă ca autor[3],
Vrednic erai, socotesc, să simţi înălţimea lor,
Şi geniul tău frumos, pînă acolo să-l sui.
Cerul, tăria vestind faptele mîinelor lui,
Din pavilonu-i de nori, acel prea înalt tunînd,
Cu fulgerele-i de foc vrăjmaşii lui răsturnînd,
Pămîntul din temelii clătit, desrădăcinat,
Suflarea-acelei mînii ce mările-a-ntărîtat[4],
Aste mărețe trăsuri tu cum le despreţuieşti?

---

[1] Ideea revine la Alexandrescu:

zefirii răcoroşi
Sufla cu aceeaşi măsură
La drepţi sau necredincioşi;
(*Răzbunarea şoarecilor*, v. 63—65.)

[2] *Poetul-împărat* — David, autorul presupus al majorităţii psalmilor.

[3] În trei silabe.

[4] V. 34—38 sînt parafrazări ale psalmilor (cf. Ch. Drouhet, p. 283): „Cerurile povestesc slava lui Dumnezeu şi firmamentul destăinuieşte lucrul mîinilor sale". (Ps. 19, versetul 2, traducerea Gala Galaction; în epoca lui Alexandrescu circula o versiune mai apropiată de aceea a versului 34; o găsim la C. I. Fundescu,

EPISTOLA

către

VOLTAIRE.

Din zioa kънd am чitit skrisoarea kъtre Oras,
Doream, de s'ar фi пvtvt, toatъ sфiala sъ las,
Sъ'цĭ skriŭ пe vn ton mъreц, kъt maĭ mъreц s'ar пvtea,
Шi sъ'цĭ пornesk vn бilet lvkrat în фaбrika mea.
Dar avzisem kъ бoĭ, пoeцĭ, skriitorĭ бestiцĭ,
Îndatъ чe aцĭ mvrit бъ фaчeцĭ kam пeчĭoпliцĭ,
Kam грoшĭ, neчiбilizaцĭ; шi drent sъ sпviŭ, mъ temeam,
Sъ nv'mĭ întorчĭ vn ръsпvns maĭ asпrv de kъt doream:
Ръsпvns ka aчel чe ziчĭ kъ 'n anvl trekvt цĭa dat,
Din пartea lvĭ Боalo vn sekretar ne'nбъцat.

Pagină din ediţia 1847

Idei, icoane, figuri, toate în ele găsești.
Racine[1], pe care-l iubeai, din ele s-a adăpat;
Rousseau[2], pe care-l urai, adesea le-a imitat:
Toate acestea le știi, dar furia-ți te-a orbit.

Tu, ca odată Satan, pe om din rai l-ai gonit,
Nădejdea, rodul ceresc, în inimi o ai călcat,

Flori de cîmp, p. 91: „Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și faptele mîinilor sale vestesc tăria"); „Drept aceea, nu ne temem, chiar dacă s-ar răsturna pămîntul și munții s-ar zgudui în fundul mării, și valurile ei s-ar frămînta și ar spumega și munții ar fi să-i clatine din loc cu răzvrătirea lor" (Ps. 46, versetele 3—4, traducerea Gala Galaction). Este evident că Alexandrescu nu s-a adresat unor traduceri franceze a psalmilor, cum afirmă Drouhet, p. 183.

[1] Este vorba de Louis Racine ale cărui *Odes sacrées* sînt inspirate din psalmi. Voltaire pare să fi fost în relații de prietenie cu Racine (o mică poezie pe care i-o dedică începe cu cuvintele:

Cher Racine, j'ai lu dans tes vers didactiques...

„Dragă Racine, am citit în versurile tale didactice"), dar îi prețuia destul de moderat lucrările. (Cf. nota care-i este dedicată în *Secolul lui Ludovic al XIV-lea* și opusculul *Conseils à Mr. Racine sur son poème de la religion* — Sfaturi d-lui Racine privind poemul său despre religie.)

[2] Alexandrescu se referă la J. B. Rousseau, ale cărui ode cuprind, în cartea I, parafrazări ale psalmilor. Voltaire nu era în bune raporturi cu Rousseau și nici nu-i aprecia operele. În caracterizarea pe care i-o face în *Secolul lui Ludovic al XIV-lea*, spune: „Rousseau eut rarement dans ses ouvrages de l'aménité, des grâces, du sentiment, de l'invention[...] Ses épîtres sont écrites avec une plume de fer trempée dans le fiel le plus dégoûtant." (Rousseau a avut rareori în operele sale blîndețe, grații, sentiment, imaginație[...] Epistolele sale sînt scrise cu o pană de fier muiată în fierea cea mai dezgustătoare.) De asemenea Voltaire îi consacră pamfletul *Utile examen sur les trois dernières épîtres du sieur Rousseau* (Examinare folositoare a ultimelor trei epistole ale domnului Rousseau). „Ura" lui Voltaire împotriva lui Rousseau este atestată chiar de acesta din urmă în epitaful pe care și l-a compus și în care îl socotește pe Voltaire printre dușmanii săi:

De cet auteur, noirci d'un crayon si malin,
Passant, veux-tu savoir quel fut le caractère?
Il avait pour amis d'Ussé, Brumoy, Rollin;
Pour ennemis, Gacon, Lenglet, Saurin, Voltaire.

(Acestui autor, înnegrit de un creion atît de răutăcios, vrei să-i cunoști, trecătorule, caracterul? Avea ca prieteni pe d'Ussé, Brumoy, Rollin; ca dușmani pe Gacon, Lenglet, Saurin, Voltaire.)

Despre istoricul conflictului dintre Rousseau și Voltaire, vezi Paul Bonnefon, *Une inimitié littéraire au XVIII-e siècle, d'après des documents inédits. Voltaire et Jean-Baptiste Rousseau*, în *Revue d'Histoire littéraire de la France*, 1902, p. 543 și urm.

Şi care despăgubiri în locul ei ne-ai lăsat?
Ucideri şi desfrînări, iată ce-ţi sîntem datori!
Viaţa-ai făcut-o grea sărmanilor muritori,
Iar pe şcelerați i-ai scos din jugul lor neplăcut.
Vor în zadar a-ţi găsi un cuget ce n-ai avut,
A zice că te-ai luptat abuzul să războieşti;
Nu, temelia-ai surpat în dogmele creştineşti.

A! dacă talentul tău, mai bine-ntrebuinţat,
Cu soarta-i a se lupta pe om l-ar fi înarmat!
Dacă pe drepţi întărind, pe răi ai fi îngrozit,
Îngerii numele tău cu drag l-ar fi pomenit.

Ani ai trăit îndestui, rolă măreaţă-ai jucat,
Ai lumei stăpînitori adesea te-au vizitat[1]:
Acum acestea pe noi nimic nu ne folosesc,
Iar duhu-ţi nemărginit e singur ce pizmuiesc.

La toate-ai fost norocit: nu crez c-atît izbuteai,
D-ai fi avut să formezi limba în care scriai;
Dar veacul te-a ajutat; în vremea cînd te-ai născut,
Stilul era curăţit şi drumul era făcut.

Altfel e-n ţară la noi: noi trebuie să formăm,
Să dăm un aer, un ton limbii în care lucrăm;
Pe nebătute cărări loc de trecut să găsim,
Şi nelucrate cîmpii de ghimpi să le curăţim.

[1] Cf. Voltaire, *Épître à Boileau*, v. 56—59:

mon ermitage
Voyait dans son enceinte arriver à grands flots
De cent divers pays les belles, les héros,
Des rimeurs, des savants, des têtes couronnées.

(Locul meu de sihăstrie vedea sosind în valuri mari dintr-o sută de ţări diferite frumoasele, eroii, versificatori, savanţi, capete încoronate.) „Capetele încoronate“ nu erau chiar *ai lumei stăpînitori*, ci prinţi germani şi ruşi mai mult sau mai puţin obscuri.

Aş vrea să poţi să-nviezi, o zi numai să trăieşti,
Parnasul nostru să-l vezi, apoi să ne mai vorbeşti.
Unul, iscoditor trist de termini încornoraţi,
Lipsiţi de duh creator numeşte pe toţi ceilalţi,
Se plînge că nu-nţeleg acei care îl ascult,
În vreme ce însuşi el nu se-nţelege mai mult.[1]
Altul, strigînd furios că sîntem neam latinesc,
Ar vrea să nu mai avem nici un cuvînt creştinesc,
Şi lumei să arătăm că nu am degenerat[2];
Altul, ce scrie pe şleau ca preotul de la sat,
Zice că e desluşit, se crede simplu[3]; iar eu
Mă trag doparte, privesc, şi scriu cum dă Dumnezeu.
Cu toate-acestea luăm titluri de mari autori,
Dăm sfaturi şi osîndim, ne facem legiuitori,
Ne credem pe cît putem ai lui Apolon nepoţi,
Rîdem de unii cîţiva, şi publicul de noi toţi.
Amestecul întîmplat în limbile omeneşti,
Cînd s-a zidit acel turn, în vremile păgîneşti[4],
N-a fost atît de pestriţ, n-a putut fi mai ciudat,
Decît acel ce aici urmează neîncetat.
Uniţi am face ceva, am fi de vreun folos:
Avem un dialect bun, uşor şi îmmlădios;
În-el fieşce cuvînt nu e ca la voi legat,
Cu un articol semeţ, cu un pronume ciudat[5],
Pronume,-articole lungi care sufletul ţi-l scot,
Şi seamănă cînd pîşesc suita unui despot[6].
Dar ce mai mult să vorbesc? Cîte am avut de zis,
Cîte de tine gîndesc, mă vezi că slobod le-am scris:

[1] Ch. Drouhet (p. 188) presupune că este vorba de Gh. Asachi, lăsînd însă loc şi ipotezei că n-ar fi vizată nici o persoană anume.

[2] Probabil Eliade.

[3] Drouhet (*ibid.*) crede că este vorba de A. Pann sau de Mumuleanu. Prima presupunere este destul de hazardată, deoarece înainte de 1841 Pann nu scrisese nimic care ar fi putut atrage atenţia contemporanilor şi ar fi putut corespunde caracterizărilor lui Alexandrescu.

[4] Aluzie la legenda biblică a Turnului Babel (Geneza, cap. 11, v. 1—9).

[5] Este vorba de pronumele subiect al verbelor.

[6] *Suita* este trisilab. Construcţia tranzitivă a verbului *semăna* nu e fără exemplu: cf. *Calul vîndut şi diamantul cumpărat*, v. 14.

Cît pentru noi lucruri mari nu e să nădejduiești;
Numai acel Dumnezeu, subt mîna căruia ești,
Duhul unirei de sus spre noi de îl va porni,
Părerile ce se bat, el numai le va-nvoi.
Altfel, decît să gîndesc că noi ne-am alătura,
Mai lesne-aş putea să crez că tu te vei boteza.

EPISTOLĂ DOMNULUI ALEXANDRU DONICI

FABULIST MOLDOVEAN

„Cum măsori ţi se măsoară" este un proverb ştiut:
Aste versuri, de lungimea celor ce tu mi-ai făcut,
Sînt pornite să-ţi aducă ale mele mulţumiri,
Sînt răspuns la ale tale vrednici de cinste gîndiri.

Nu ştiu bine dacă cerul, precum zici, m-a înzestrat
C-un talent ce mi se pare puţin, slab, neînsemnat,
Dar iubesc talentu-acesta care tu îl preţuieşti;
Tot ce e mai sfînt, mai nobil, în duh, inimi omeneşti
Prin el ni se-nfăţişază, şi al binelui amor
Se aprinde la făclia unui geniu creator.
Pe acei ce mi-i dai pildă eu adesea i-am citit;
La o slavă meritată cu mîndrie m-am smerit;
Să-i urmez este alt lucru; cinstea poate o doresc,
Dar a lui Torquato soartă nicidecum n-o pizmuiesc;
Am temeinice cuvinte: mă cunosc, mă simţ prea mic,
Şi nevrednic să iau urma unui mare mucenic.

Crez cu tine că talentul ne e din cer dăruit,
Că e foc care se stinge dacă nu va fi hrănit,

Și de am o zi mai lină, un ceas bun de întîlnesc,
Cu plăcere a-l aprinde, a-i da hrană mă silesc.
Dar pe om ș-a lui natură destul nu ai cercetat,
De voiești să fiu ca rîul care curge nencetat.
Acel rîu trece p-o vale, pe cîmpie, pîntre flori;
Iar prin relile vieții e mai greu să te strecori:
Prozaice umilințe nu poci a le înfrunta.

Tu vezi vremile de astăzi. Te-ntreb dacă muza ta,
Poftită la tribunaluri[1], ar merge să dea cuvînt,
Să spuie în bună proză de ce umblă după vînt:
De ți-ar zice judecata: „Fiindc-am aflat că scrii,
Fiindcă vorbești cu norii și pui slove pe hîrtii,
Ado versurile tale, avem poftă să citim,
Și de n-ai atins pe nimeni noi osînda-ți mărginim".
Dacă, zic, plăceri d-acestea de l-ai tăi ai fi cercat,
La atîtea dobitoace suflet oare ai fi dat?
Ai fi zis cu îndrăzneală d-un vulpoi judecător
Că îl vezi cîteodată *cu puf alb pe botișor*[2],
Că în cumpăna dreptății cașul el l-a cumpănit,
Pînă ce prigonitorii cu nimic s-au pomenit?

La voi sînt mai domoli oameni, ei nu s-ating de nimic;
Aicea dau de nevoie, orce mă încerc să zic.
De voi să cînt eroismul bunilor nostri strămoși,
Auz o sută de glasuri: „Ce? noi sîntem ticăloși?

[1] Posibilă aluzie la acuzația care i s-a adus lui Alexandrescu în jurul anului 1840 (vezi *Studiul introductiv*, p. 8). Vezi și *Memorial*, p. III.

[2] Expresia apare în fabula lui Donici *Vulpea și bursucul* (I, p. 12): Vulpea se întîlnește cu bursucul și i se plînge că a fost surghiunită din slujba pe care o avea la o găinărie, pentru niște „pîri nedovedite", în timp ce ea își ruinase sănătatea din excesul de muncă. Luîndu-l de martor pe bursuc pentru nevinovăția ei, vulpea îl întreabă dacă a văzut-o vreodată „măcar cu vreun pui". Bursucul răspunde:

Nu, dragă cumătră; dar cînd ne întîlnem
Eu cam ades vedem
Că tu pe botișor
Avei și pufușor.

Numai cei vechi îți plac ție? Prilejul s-a-nfățoșat,
Și noi dovezi de virtute, curaj nu am arătat?"
De laud vrun om de merit, vreun amploaiat cinstit,
„A! îmi zic de pe de lături, pe noi acum te-ai pornit?
Lăudînd faptele bune, arăți, și învederat,
Că nu sîntem de aceia! Pe noi tu ne-ai satirat!"
Căci dumnealor știu prea bine, ca oameni care citesc,
Că în lauda virtuței acei răi se osîndesc.

De ar fi o mulțumire să te vezi în tipar dat,
Și pe uliți cîteodată cu degetul arătat,
S-auzi: asta e cutare! apoi eu te-aș ferici
Pentru scrierile tale, ce iubesc a le citi,
Ale cărora sujeturi, stil ușor și lămurit,
Au a fabulei plăcute merit netăgăduit.

Suțul[1] zice într-o carte că în Grecia, de vrei,
Poți să scrii orce îți place, fără vorbe și idei;
Mulți din autorii nostri au acest talent dorit,
Cu locul, cu-mprejurarea, cu vremile potrivit.
Văz că o duc foarte bine, și eu o să-i imitez;
O să-i întrec de se poate, nimic n-o să mai lucrez;
Numai din vreme în vreme, ăi să afli că trăiesc
Și muzele din Moldova că știu să le prețuiesc.

[1] Al. Soutsos, om politic și scriitor grec (1802—1863), ia parte la războiul independenței, scrie în 1829 o istorie a revoluției grecești. Publică apoi poezii lirice și satirice îndreptate împotriva lui Capo d'Istria și a penetrației germane în Grecia.

EPISTOLĂ
D. I. V.[1]

AUTORUL „PRIMĂVEREI AMORULUI"

Tu care-ai fost din pruncie al muzelor favorit,
Şi ca strămoşască-avere geniul l-ai moştenit[2],
Cîntător al primăverii, ce ai darul a plăcea,
A fi-nalt cu desluşire, simplu fără a cădea,
Care lucruri mici de sine ştii să le măreşti frumos,
Şi să nu zici niciodată cuvînt ce-ar fi de prisos,
Dacă mai gîndeşti şi astăzi cum atuncea socoteai,
Cînd hotărît de natură să fiu poet mă credeai,
Făr-a-ţi vorbi de folosul bunelor tale poveţi,
La a mea nedesluşire, alerg încă să mă-nveţi.

Cînd nenţeleasa natură, din sînu-i cel roditor,
Cu talentul poeziei naşte pe un muritor,
(Fără să mergem departe, atît aş dori să-mi spui)
Hotărăşte deodată şi felul scrierii lui?

[1] I. Văcărescu.
[2] Aluzie la cunoscutul „testament" al lui Ienăchiţă Văcărescu, bunicul lui Iancu Văcărescu:

Urmaşilor mei Văcăreşti,
Las vouă moştenire
Creşterea limbii romîneşti
Ş-a patriei cinstire.

Mulţi îmi zic cum că aceasta nu e de tăgăduit,
Şi că tot omul s-apleacă la ce este mai pornit;
Că acela ce-n tragedii[1] face patimi a vorbi
Nu poate şi-n elegie chinurile a descri.
Dacă iar în cea din urmă ştii frumos să zugrăveşti
Plăcerea, melancolia, amor, chinuri sufleteşti,
Al odei cei înfocate ton înalt nu poţi să-l ţii,
Nici să alergi p-ale slavei pline de sînge cîmpii.
Felurile-s osebite, şi voiesc osebit dar:
Cine-n mai multe se cearcă, osteneala-i e-n zadar.

Eu dar, ce din cruda-mi vîrstă, de cînd ochii am deschis,
Cînd a-nceput pentru mine al vieţei amar vis,
Am iubit deopotrivă tot ce mi-a părut frumos,
Tot ce sufletul înalţă şi e minţii de folos;
Poet cum poci a mă crede, cînd al lirei dumnezeu
Încă nu vrea să-mi arate care este felul meu?
Tot ce-mi place mă aprinde, şi-n minutul ce citesc,
A putea lucra întocmai docamdată socotesc.
Apoi vine cugetarea. P-al meu duh îl întreb: Ştii
Dacă tu în felu-acesta eşti născut sau nu să scrii?
Cîte planuri astă aspră idee mi-a stînjinit!
Şi din ce cărări plăcute cu putere m-a oprit!
Eu aseamăn a mea stare cu a unui călător
Care neştiindu-şi calea, fără povăţuitor,
Se opreşte p-o cîmpie, şi cu totul întristat
Drumuri vede, dar nu ştie care e adevărat.
Pleacă, se întoarce-ndată, se porneşte iar pe loc,
Pierde vremea preţioasă şi aleargă-ntr-un noroc.
Astfel sînt şi eu; ca dînsul totdeauna rătăcit,
Ca să nu-l pierz, lăsînd drumul, poate cînd l-am nemerit.
Apoi nu ajunge-atîta, ci şi chiar cînd mă pornesc,
A lucra cu hotărîre, pe un plan ce îmi croiesc,
Nu poci păzi cuviinţa, nici c-un umblet măsurat,
La sfîrşit s-ajung d-a dreptul, fără să mă mai abat.
Dacă descriu o pădure, suma de copaci îi las,
Şi la un stejar mai mare trec cu un repede pas.

[1] Accentuat *tragédii.*

Dacă sînt într-o grădină, pe la flori de rînd nu merg,
Ci la trandafir îndată şi apoi la crin alerg.
Depărtarea cea mai mare, şi ocolu cel mai lung,
Un ceas nu mă zăboveşte, fac trei pasuri şi ajung.
Mărunţişurile-mi scapă, şi ideile ce-mi vin,
Dacă-ncep cu o zîmbire, se sfîrşesc cu un suspin.
Aplicarea îmi lipseşte, şi n-am darul însemnat,
A strica şi a preface cîte sînt de îndreptat.
Fără astă slăbiciune ceva tot aş izbuti;
Osteneala şi răbdarea pot orce a dobîndi.
Însă eu, ca să mă apăr, las un lucru început,
Şi-ntr-un sfert[1] stric cîteodată ce-ntr-o lună am făcut.
De pămînt trîntesc condeiul, meseria o urăsc,
Şi să nu-l mai iau în viaţă, eu mă jur şi hotărăsc.
Dar precum Boileau[2] zise[3]: un astîmpăr[4] nenţeles
Nencetat se-mprotiveşte hotărîrei ce-am ales;
De urechi parcă mă trage, din somn noaptea mă deştept,
Şi cu multă plecăciune rima mîndră o aştept.
Patima inimei mele, chiar şi streine nevoi,
A le pune pe hîrtie sînt silit fără să voi.
Apoi cînd în elegie destul nu poci să vorbesc,
Şi s-arăt fără sfială toate cîte socotesc,

[1] Probabil „sfert de oră".

[2] În trei silabe: *Bo-a-lo*. (Cf. *Epistola către Voltaire*, v. 10 şi nota.)

[3] Pasajul la care se referă Alexandrescu este probabil următorul din Satira a II-a dedicată lui Molière (cf. I. M. Raşcu, *Alte opere din literatura romînă*, p. 62):

Et, maudissant vingt fois le démon qui m'inspire,
Je fais mille serments de ne jamais écrire.
Mais quand j'ai bien maudit et Muses et Phébus,
Je la vois qui paraît quand je n'y pense plus.
Aussitôt, malgré moi, tout mon feu se rallume;
Je reprends sur-le-champ le papier et la plume,
Et, de mes vains serments perdant le souvenir,
J'attends de vers en vers qu'elle daigne venir.

(Şi, blestemînd de douăzeci de ori demonul care mă inspiră, cu o mie de jurăminte mă hotărăsc să nu mai scriu niciodată. Dar după ce am blestemat bine şi muzele şi pe Phoebus, cînd nu mă mai gîndesc la ea[=rima], o văd că apare. Pe dată, împotriva voinţei mele, focul din mine se aprinde din nou; într-o clipă iau iarăşi hîrtia şi pana şi, uitînd zadarnicele mele jurăminte, o aştept la fiece vers să binevoiască a veni.)

[4] *astîmpăr*, cu sensul posibil de „neastîmpăr", exemplu unic, poate o scăpare a lui Alexandrescu, păstrată în toate ediţiile. (Cf. Ch. Drouhet, p. 176.)

Vreun dobitoc îndată vine înaintea mea
Şi-mi rîdică cu lesnire sarcină orcît de grea.
Lupii, urşii îmi fac slujbă, leii chiar mi se supun,
Adevăruri d-un preţ mare, cînd le poruncesc, ei spun.
Socotesc că putem zice, fără să ne îndoim,
Că e prea bun pentru fabuli veacul în care trăim;
Măcar că se află oameni care nu pricep de loc
Cum a putut să vorbească un sălbatec dobitoc,
Şi care vin să te-ntrebe dacă e adevărat
Că în vremea veche cîinii au vorbit aşa curat.
Însă, cum ştii foarte bine, adevărul desvălit,
Fără mască, între oameni lesne nu e priimit:
Şi subt feluri de podoabe dacă nu îl tăinuieşti,
Nenţeleapta lui ivire poate scump să o plăteşti.

Tu dar, care-ai zis odată cum că neamurile-ncep
Prin poezie fiinţa ş-a lor stare de-şi pricep[1],
Slăbiciunea muzei mele vino a o îndrepta;
Căci de scriu astăzi în versuri, asta este vina ta.
Tu amorul poeziei mie mi l-ai însuflat,
Şi exempluri îndestule de ce e frumos ai dat.

Aşa, cînd viitorimea, al nostru judecător,
Care fără de sfială, aspru, nepărtinitor,
L-al său tribunal supune pe războinicii vestiţi,
Pe despoţi şi pe miniştri, scriitorii străluciţi,
Va voi să cerceteze pe acei care întîi,
Stătură începătorii romîneştei poezii,
În rîndul celor de frunte numele tău vom găsi,
Şi a-ntemeierei cinste de la ea vei dobîndi.
Sînt mult mai vrednici de slavă acei care au făcut,
În ştiinţi sau meşteşuguri, fericitul început,
Decît cei ce după dînşii, şi de dînşii îndreptaţi,
Au ajuns desăvîrşirea de exempluri ajutaţi.

[1] În *Cununa Cîrlovii* (n. a. în ediţia 1842). Iată cuvintele lui Văcărescu:

Orice neam începe
Întîi prin poezie
Fiinţa de-şi pricepe.
(*Colecţie*, p. 112.)

EPISTOLĂ
D. V. II[1]

Ziceai că în viață cea mai plăcută stare
E a omului slobod de orce-nsărcinare,
Care grijile lumei departe le aruncă,
Şi-n pace, în tăcere, în linişte adîncă,
Lungit frumos pe spate, cu un ciubuc în gură,
Avîndu-şi întru toate plăcerea de măsură,
La fumul ce se-nalță se uită, se gîndeşte,
Şi slava drept nimica, drept fum o socoteşte.

Tu dar, apostol vrednic al acestei doctrine,
Care ne izbăveşte de grijele streine,
Spune-mi prin ce mijloace natura-mi poci preface
Şi zilele ca alții să le petrec în pace.
Cum să mă scap de muze, de vechea tiranie,
De ale lor caprițiii, d-a lor cochetărie,
Care întotdeauna mi-au fost supărătoare,
Şi pricini felurite de lungă întristare?
În ce muzele noastre pot să ne folosească?
Nici chiar de un datornic nu ştiu să ne plătească!
În zadar mai dăunăzi, am vrut, prin poezie,
Să scap d-o bagatelă, d-o mică datorie;

[1] Voinescu II.

Ş-am arătat acelui care cerea parale
Că viața e scurtă şi vrednică de jale,
Că aurul, argintul, metaluri păcătoase,
La omul ce-o să moară nu sînt trebuincioase,
Că averea n-o ducem în lumea viitoare;
I-am făgăduit încă o elegie mare,
Care pe larg să-i spuie, curat să-i dovedească,
Cum trebuie averea să o desprețuiască,
Şi versuri din gramadă i-am dat ca să-şi aleagă.
Dar toat-a mea silință
A fost peste putință
Puterea armoniei să-l fac s-o înțeleagă.

M-aş mîngîia d-aceasta, cînd aş vedea că, poate,
Prin scrieri vom preface năravuri desfrînate;
Atunci, lăsînd odihna, pentru al multor bine,
Aş zice şi aş face cît spînzură de mine.
Acum însă ce iese, d-oi alerga pîn casă,
De m-oi lovi d-un scaun, de sobă şi de masă,
Ca să arăt în versuri, în rînduri măsurate,
Că cinstea şi virtutea sînt lucruri lăudate,
Că numai fapta bună este izvor de bine,
Iar cea rea îşi aduce pedeapsa ei cu sine?
Astea sînt prea frumoase şi bune pe hîrtie,
Cine însă le-ascultă sau va ca să le ştie?
De cînd lumea e lume, ce carte omenească
Putu de fapte rele pe oameni să oprească,
Tiranilor să-nsufle a patriei iubire,
Pe cei fără de suflet să-i facă cu simțire,
Pe hoți să-i îndemneze cu cinste să trăiască,
Şi cîți judec norodul să nu-l năpăstuiască?
Cînte lupii şi urşii în pilde cît le place,
Omu-şi caută treaba şi tot ce-a-nvățat face.
Povețele sînt vorbe, dar fapta e departe;
Şi prea puțini urmează moralul dintr-o carte.

De aş avea-ncai darul să scriu de poruncealā,
Şi cînd cearcă pămîntul vro mică zguduială,
Să fac cîte-o duzină de ode sugrumate,

Să laud rău sau bine, aș fi mulțumit poate,
În vreme ce acuma vorbind cum mi se pare,
Îmi fac vrăjmași. Sînt oameni ce nu iau îndreptare,
Iar mai vîrtos aceia ce vor să ne muncească,
Cîntîndu-ne cu iadul cîntarea cea *drăcească*[1].

Tu știi că am pățit-o, cînd am cercat a spune
Că versuri schilogite nu crez să fie bune,
Și că deocamdată noi nu știm latinește[2].
Ura neîmpăcată, ce-n furia-i scrîșnește,
A zis[3] (ce urît vede a omului orbire!):
Că lupii, urșii, leii[4] vorbesc de stăpînire,
Că lupul e cutare, ce judecă, despoaie,
Și ia după om pielea ca lupul de pe oaie,
Că lebăda[5] e omul ce dă povățuire
Acelor care umblă pe calea de peire,
Că boul[6] e cutare ajuns în treaptă mare,
Dator de orce bine la oarba întîmplare,
Și-n sfîrșit că măgarul[7] ce zbiară și răcnește
E un autor jalnic ce prost ne sfătuiește.
Iată ce înțelesuri și ce cugete rele
Vrăjmașii fără lege dau scrierilor mele.
Apoi pas de lucrează în aste vremi de jale,
Cînd vor să-ncurce statul în pricini literare.
În zadar și censura de mine-ncredințată,
Și alți cîțiva prieteni cu bună judecată

[1] Aluzie la Eliade și la unele poezii ale sale: *Cutremurul, Odă asupra aniversării lui 2 septembrie 1829, Căderea dracilor* etc.

[2] Alexandrescu atacase curentul latinist și pe poeții vremii în *Epistola către Voltaire*, v. 71—80. Pasajul pare a dovedi că poeziile lui Alexandrescu circulau în manuscris înainte de a fi tipărite. „Pățania“ poate fi arestarea lui Alexandrescu, implicat în complotul împotriva lui Al. Ghica, sau numai reținut ca suspect, nu pentru o poezie anume, ci pentru întreaga sa activitate literară (cf. Bogdan-Duică, *Ist. lit.*, p. 253; G. Călinescu, p. 369).

[3] În ediția din 1842 figurau înaintea acestui vers două versuri care făceau legătura între ideile din frază (vezi aparatul critic).

[4] Se referă la mai multe fabule: *Dreptatea leului, Lupul moralist, Ursul și lupul* etc.

[5] Cf. *Lebăda și puii corbului.*

[6] Cf. *Boul și vițelul.*

[7] Cf. *Privighitoarea și măgarul.* „Autorul jalnic“ e Eliade.

Mă apără în lume, le spun că au greșală,
Căci ei o țin tot una și zic că nu se-nșală.
Mulțumesc astă dată și stăpînirei noastre,
Care nici vru s-asculte la vorbe așa proaste.
Altfel zău îmi e teamă că-n loc de mulțumire
M-ar fi făcut prietin cu vreo mănăstire,
Unde spălîndu-mi vina, prin post și nemîncare,
Mergeam în rai d-a dreptul și fără cercetare.
De ce, domnilor critici, atîta urîciune?
Dobitoacele mele au cugete prea bune;
Și numai ton de cîrciumi, poezii monstruoase,
Censura cea deșteaptă e drept să nu le lase;
Ele ne strică gustul, și trista lor manie
Parnasul îl preface în proastă băcănie.
Dar fabulile mele de tot nevinovate
Nu se ating de nimeni, n-au personalitate.
De vă găsiți în ele, îmi pare foarte bine;
Însă de vă e teamă ca nu cumva, prin mine
Să se-ndrepteze lumea, greșala vă e proastă;
Puteți să luați pildă chiar de la dumneavoastră,
Care nu vă prefaceți, și fără încetare
Acelor ce v-ascultă aduceți supărare.

Oricum, îmi e cam frică; de astăzi înainte,
La păsări, lighioane, voi da alte cuvinte.
Deși mai aveam încă, mărturisesc păcatul,
Să zic cîteva vorbe de Paris[1] răposatul,
Care, bărbat de cinste, om plin de bunătate,
Făcea versuri d-acelea ca din topor lucrate,
Cum faceți dumneavoastră. Dar iar v-auzeam gura,
Și iar mînjeați hîrtie, iar v-arătați căldura;
Furioși de mînie, iar strigați după mine:
„Auzi, nelegiuitul, că morții nu scriu bine!
Auzi ale cui versuri le socotește glume,
Și cu ce chip vorbește de dușii de pe lume!
Aceasta este vină grozavă, criminală,
Și merită osîndă, pedeapsă capitală.“

[1] Barbu Paris Mumuleanu.

Așa ca să nu sufer strigări, nemulțumire,
Ca să nu trag asupră-mi vreo nenorocire,
Gîndește-te și-mi spune un mijloc de-ndreptare,
Tu, care petreci vremea în sfîntă nelucrare,
Care ai scri prea bine, de ai avea dorința,
Dar care în odihnă îți mărginești silința,
Spune-mi cum poci de rimă, de muz-a mă desface,
Și eu, drept răsplătire, o satiră ți-oi face.

EPISTOLĂ
D. I. C.[1]

Prietene, mai ții minte acele povățuiri
Care-mi dai la ale mele trecute nemulțumiri?
C-aveai cuvînt, o văz bine; eu prea înșelat eram,
Cînd socoteam de cumplite relile ce-atunci cercam.
Într-o zi (de atunci însă multă vreme a trecut),
Povestindu-ți eu o nuouă neplăcere ce-am avut,
Te-ai întors, și c-o zîmbire: „Văz adevărat, mi-ai zis,
Și cunosc că ai dreptate, dar arată-o în scris,
Și în versuri iar nu-n proză, căci orcîți sînteți poeți,
Voie a vă plînge-n proză de l-Apolon nu aveți".

Uitasem această glumă. Acum fără să gîndesc,
Cea dintre noi depărtare, locul unde locuiesc,
Nengrijirea, nelucrarea poet mă silesc să fiu
Și în versuri de un stînjin lucruri de nimic să-ți scriu.

[1] Ion Cîmpineanu.

Sînt încredințat c-ai rîde, cînd vrodată ai putea
Să mă vezi umblînd pe cîmpuri, rătăcit cu muza mea,
Și vînînd cîte-o idee, cîte-o rimă, un cuvînt,
Cînd pîn lună și pîn stele, cînd pe cer și pe pămînt.
Iar de gropi nici că e vorbă, căci în cîte-am căzut eu,
Căutînd cîte-un fraz nobil, știe numai Dumnezeu!

Nu gîndi cu toate-acestea cum că mă gătesc să cînt
Slava vremilor trecute, veacuri care nu mai sînt,
Sau să laud pe vitejii fii ai vechii libertăți,
Care cu fierul în mînă, pe zidul sfintei cetăți,
Pentru a unei cruci umbră în războaie au perit,
Și ghirlanda veciniciei cu-a lor moarte-au dobîndit.[1]
Asfel de nalte sujeturi pentru muza mea nu sînt;
Pîn-a nu zbura în ceruri, ea se cearcă pe pămînt,
Precum soldatul ce este pentru război pregătit,
Pîn-a nu pleca, și-ncearcă al sabiei ascuțit.

Vino dar, de ai răbdare, și ascultă să-ți descriu
Un coprins unde-ntîmplarea astăzi voiește să fiu.
Ca să n-ai cuvînt a zice c-a mea muză n-a făcut,
Pentru buna ta plăcere, orce-n mînă-i a stătut.

Aici nu sînt văi sau dealuri, nu sînt crînguri sau păduri,
Care-mpodobesc cu falǎ sînul veselii naturi,
Și de unde își înalță cîntărețul zburător
Imnurile-armonioase l-al naturei ziditor.
Nu e locul însuflărei ș-al înaltei cugetări,
Ce umple duhul de gînduri, inima de desfătări,
Ci cîmpie fără margini, ce arată nencetat
O vedere monotonă ochiului cel întristat.

[1] Este vorba în special de Cruciade (cetatea sfîntă = Ierusalimul).

Spre amiazăzi se vede niște pomi și niște vii,
Niște salcii semănate ici și colea pe cîmpii.
Iar la răsărit departe a lor frunte își ivesc
Niște munți care cu slava cea pierdută se fălesc.
Spre apus curge o apă, între două țări hotar[1]:
Frați a căror neunire a avut sfîrșit amar.
Pe o margine e zimbrul, iar pe alta un vultur,
Care nici nu mai visează de al Tibrului murmur,
Care subt o nuouă formă și numire ce-a luat,
Ca mulți, cîntecul, purtarea și năravul și-a schimbat.
Alt oriîncotro-ntorci ochii și orîncotro privești,
Nimic nu se mai arată, deșartul îl întîlnești.
Se preumblă peste cîmpuri milioane de țînțari,
Care după răutate seamănă a oameni mari;
Mușcă cît îi iartă gura și cu cîte au puteri,
Prin cîntări mă desfătează, parc-ar fi paracliseri.
Turme de oi sînt mulțime, însă încă n-am găsit
Un păstor ca în idile, un cioban de pizmuit.
Și nu știu cum în vechime atîți mari biruitori
Părăsea avere, slavă, și trăia între păstori.
Dar adeseaori poeții lucrurile zugrăvesc,
Nu precum sînt în ființă, ci cum și le-nchipuiesc.
Și acei ce fericita neavere-au lăudat
Ale ei dulceți și bunuri nu crez să le fi gustat.
Nimfele le văz desculțe; îmbrăcate-n piei de oi,
Păstorițele, pe viscol, pe furtune și pe ploi,
De a lor ticăloșie ocolite ca d-un lanț,
Îți rîdică toată pofta de a face vrun romanț.
Mie-mi pare rău din suflet, căci de aș fi nemerit
Ciobăncuțe cum văzusem într-o carte ce-am citit,
Ca un om care din fire nu am fost aristocrat,
Fără pierdere de vreme m-aș fi și amorezat.
Acum însă ce poci face, cu ce mijloc să suspin,
Cînd nimica nu mă doare și cînd nu simț nici un chin?
Bine-ar fi dacă vederea aș putea s-o amăgesc,
Ș-un object ce urît este frumos să-l închipuiesc;

[1] Situarea „spre apus“ a Milcovului e destul de aproximativă.

Dar măcar deşi-nchiz ochii, nu poci imita de tot
Pe modelul rătăcirei, pe viteazul *Don Quichotte*[1].
Aşa mărginit în sine-mi, trăiesc aici ca un sfînt,
Şi-mpărat al nefiinţei mi se pare cum că sînt;
Fericit cînd se întîmplă, gonit de vrun viscol greu,
Un călător să s-abată puţin în locaşul meu!
Nu că e deşărt pămîntul de tot de locuitori;
Pîmprejur sînt cîţiva nobili, de moşii stăpînitori,
Care din copilărie aici s-au obicinuit,
Ş-ale lui Avraam bunuri din strămoşi au moştenit.
Dar vorbesc numai de vreme, n-a-nvăţat a se gîndi,
Şi decît zilele lunei, alta nu doresc a şti.
Poate vrei să-i afli-anume, însă alt nu poci să-ţi spui,
Decît că fieştecare e copil al mumei lui.
Nu de mult, unul dintr-înşii părăsise-al său locaş,
Cu cuvînt că-l locuieşte al cerurilor vrăjmaş;
Dar în zilele trecute, după cum am auzit,
Cu tămîie şi o cruce pe toţi dracii i-a gonit.
Despre altele, buni oameni; ei sînt gata-a arăta
Că după sfînta scriptură cred tot făr-a cerceta.
Pentru ce? ast cuvînt aspru, la auz supărător,
Şi de turburări grozave lumei pricinuitor,
Cuvînt vrednic de osîndă, care totdeauna-a fost
Ca un termin de himie la norodul acest prost,
Nu se zice p-aste ţărmuri, unde omul liniştit
Se-ngraşă în neştiinţă, ca în veacul aurit.

Dar destul, iubită muză, stăi să te mai odihneşti,
Că puterea-ţi este slabă, şi cam lesne osteneşti.
Şi tu, înţelept prieten, care-adeseaori mi-ai dat
Poveţe folositoare ce eu nu prea le-am urmat,
Ale cărui fapte bune sînt vrednice-a se cinsti,
Şi o dreaptă răsplătire merită a dobîndi,

[1] Citit (şi scris de Alexandrescu) *Chişot*, în conformitate cu pronunţarea franceză. Pasajul se referă în special la dragostea eroului lui Cervantes pentru Dulcinea din Toboso.

De se vor pune vrodată în cumpenile cereşti,
La porţile veciniciei, purtările omeneşti,
Adio! de ale mele nu-ţi mai vorbesc rătăciri,
Singur pricină adesea mi-am fost de nenorociri,
Măcar că şi a mea soartă, care nu prea mi-a zîmbit,
Nencetat ca o fantomă pretutindeni m-a gonit.
Dar ce sînt relile mele? Nimicuri le socotesc,
Cînd cu ale soartei tale nedreptăţi le-asemuiesc.[1]
Astfel cînd de pe un munte mă uit în jos pe pămînt,
Dealurile celelalte foarte mici îmi par că sînt,
Ochiul abia se opreşte p-al lor vîrf neînsemnat,
Şi mare îmi pare numai muntele cel înălţat.

[1] Aluzie probabilă la agitaţiile în jurul problemei revizuirii Regulamentului Organic şi la conflictele din ce în ce mai aprinse dintre Cîmpineanu şi Al. Ghica. Firmanul imperial din 8/20 mai 1838 se referă direct la acţiunile lui Cîmpineanu; în noiembrie 1838, acesta este exilat, iar în februarie 1841 arestat.

SATIRĂ

DUHULUI MEU

Trageţi toţi cîte-o carte: domnule, eşti cu mine.
Şezi mă rog împotrivă, şi vezi de joacă bine.
— Dar ţi-am spus, coconiţă, că eu din întîmplare,
Nici bine, nici nebine nu poci să fac cercare:
Am cuvintele mele: aste jocuri plăcute,
Cu voia dumitale, îmi sînt necunoscute.
— Nebun cine te-o crede; vrei să te rugăm poate;
Astăzi chiar şi copiii ştiu jocurile toate,
Veacul înaintează; Caro; vezi că ţi-e rîndul;
Dar ce făcuşi acolo! unde îţi este gîndul?
Cînd eu am dat pe riga, baţi cu alta mai mare?
Astfel de neştiinţă e lucru de mirare!

Aşa-mi zicea deunăzi, cu totul supărată,
O damă ce la jocuri e foarte învăţată,
Apoi şoptind pe taină cu cîteva vecine:
Vedeţi, zise, ce soartă, şi ce păcat pe mine?
Duouă greşeli ca asta, zău, sufletul mi-l scot,
A! ce nenorocire! *ma chère,* ce idiot!

Vino acum de faţă şi stăi la judecată,
Tu care le faci astea, duh, fiinţă ciudată,
Ce vrei să joci o rolă în lumea trecătoare:
De ce treabă mi-eşti bună, putere gînditoare,
Cînd nu poci la nimica să mă ajut cu tine,
Cînd nu te-ai deprins încă nici vistu să-l joci bine?

Nu mai eşti tu acela care-n copilărie
Ştiai pe dinafară vestit-Alexăndrie,
Şi viaţa ciudată a unui crai cuminte
Care lăsă pe dracu fără încălţăminte?[1]
Tu care mai în urmă, rîzînd d-acestea toate,
De rost puteai a spune tragedii[2] însemnate,
Meropa[3], Atalia[4] şi altele mai multe,
Declamîndu-le toate cui vrea să te asculte?

Negreşit, îmi vei zice, ţiu minte ce îmi place,
Dar cărţile cu mine e greu să se împace.
Mai lesne poci a spune hoţiile urmate
La zece tribunaluri subt nume de dreptate,
Mai lesne poci să număr pe degetele mele,
Cîţi sfinţi avem pe lună şi cîte versuri rele,
Decît să bag de seamă ce carte nu e dată,
A cui este mai mică şi cine o să bată.
Cînd sînt în adunare, n-am altă mulţumire,
Decît să se deschiză sujeturi de vorbire:
Atunci sînt gata, slobod, ascult, şi cu plăcere
Tuşesc, zîmbesc, mă leagăn şi-mi dau a mea părere.
— Frumos răspuns! Ascultă: pe cît mie îmi pare,
De lume, de năravuri ai slabă încercare.
Trebuie să ştii jocul şi danţul ce-ţi lipseşte,
Şi nişte mici petreceri, ce se zic romîneşte

1 Arghir, eroul poemei ce poartă numele lui, a furat de la dracu o pereche de papuci care slujeau drept aripi acelui ce se încălţa cu dînşii (n.a.). Poemul este al lui Ion Barac. Episodul citat se deosebeşte, întrucîtva, de relatarea lui Alexandrescu: Arghir păcăleşte pe trei fii ai diavolului care se certau pentru o manta şi nişte papuci înzestraţi cu însuşiri miraculoase.
2 Accentuat *tragédii*.
3 Tragedie a lui Voltaire, tradusă în versuri de Alexandrescu (1847).
4 Tragedie a lui J. Racine.

Jocuri nevinovate[1]. Nevinòvate fie,
Măcar că vini destule din ele pot să vie;
Trebuie să faci pasuri şi complimente bune;
La vorbe serioase cînd alţii se vor pune,
Să n-asculţi, să spui glume, să scoţi la jucării,
Şi pîn-a rîde alţii, să rîzi tu mai întîi.

Vezi domnişoru-acela care toate le ştie,
Căruia vorbă, duhul, îi stă în pălărie,
În chipul d-a o scoate cu graţii prefăcute?
Hainele după dînsul sînt la Paris cusute:
Singur ne-ncredinţează. Lorneta atîrnată
Este şi mai streină, d-o formă minunată;
Vrea s-o cumpere prinţul, dar ca un om cu minte
Dumnealui o tocmise ceva mai înainte.
Cînd le-a spus astea toate, o ia la ochi, priveşte
Chiar pe dama aceea cu care-atunci vorbeşte;
I-o dă în nas, se pleacă, şi în sfîrşit o lasă,
Zicîndu-i: Ce lornetă! te-arată mai frumoasă.

Fieşcine cunoaşte ce cap tînărul are;
Dar pentru că dă bine din mîini şi din picioare,
Şi trînteşte la vorbe fără să se gîndească,
Am văzut multă lume cu duh să-l socotească;
Iată de ce talente avem noi trebuinţă.

Dar tu care uiţi lesne, duh fără de ştiinţă,
Socoteşti că poţi oare, prin altfel de mijloace,
Arătîndu-te-n lume vreo figură-a face ?
Pretenţia aceasta mi s-ar părea ciudată.

[1] = fr. *jeux innocents*, jocuri de societate cu un pronunţat substrat erotic. Cf. C. Facca, *Comodia vremii*, în *Primii noştri dramaturgi*, ediţie îngrijită de Al. Niculescu, Bucureşti, 1956, p. 107:

Pohtiţi să jucăm pă urmă de peti je inosan?

Cînd pe la nunte, baluri, ne ducem vreodată
(Căci din nenorocire puternica natură
Ne-a unit împreună c-o strînsă legătură),
Rîz văzîndu-te singur, şi într-un colţ doparte,
Parc-ai fi mers acolo ca să compui o carte,
Iar nu ca să te bucuri cu lumea dimpreună.
Dacă vro coconiţă, frumoasă, dulce, bună,
Crezînd că ne prefacem, ne-ndeamnă, ne pofteşte,
Ne ia la joc, greşala-i îndată şi-o plăteşte:
Rar să se afle damă de mijloc aşa tare,
Ca să n-o fac să cază la cea dintîi mişcare.[1]
Asta îţi e talentul şi darurile toate.

Cît pentru darul vorbei, ce crezi că îl ai poate,
E numai o părere: îţi cei şi iertăciune,
Că nici pentru prieteni minciuni nu voi a spune.
Adevărat se-ntîmplă să zici pe la soroace
Cîte o vorbă-duouă, care la unii place;
În cîte rînduri însă distracţiile tale
Te fac să scoţi cuvinte ce nu ar fi cu cale,
Să superi din greşală persoane însemnate,
Ba încă cîteodată şi dame delicate,
Rîzînd d-acele duouă, statornică pereche,
Care îşi petrec seara şoptindu-şi la ureche,
De celelalte patru contese ideale,
Umflate de pretenţii şi vrednice de jale,
Pe care dacă prinţul le ia la bal de mînă,
Nu mai vorbesc cu nimeni cîte o săptămînă.
Astăzi rîzi d-o pedantă, mîine d-o preţioasă;
Zici de una ajunsă în vîrstă cuvioasă
Că atestatul vremei nu va să-l priimească;
Şi d-alta ce iubeşte de cinste să vorbească,
Ce laudă virtutea şi-n veci ţi-o pomeneşte,
Zici că e virtuoasă cît ştim noi evreieşte.

[1] Nepriceperea la dans a lui Gr. Alexandrescu pare să fie mai mult decît o afectare literară. O mărturiseşte într-o scrisoare către C. Negruzzi, din 12 ianuarie 1839, deci cam în epoca în care a scris satira: „[soarta] nu mi-a înzestrat picioarele cu nici un talent".

Greşelile acestea îţi fac un urît nume.
Tu ştii ce se întîmplă cînd se aude-n lume
Că cinevaşi s-apucă defecturi să arate:
Mulţi scot subt al lui nume minciuni nenumărate.
S-a vorbit într-o casă de un fanfaron mare,
Declamînd simtimente ce sigur nu le are,
Care la lot ar pune suflarea omenească,
Cînd cineva cu dînsul ar vrea să o tocmească;
S-a zis ceva de Iancu, de Stan, de Lăurescu;
Cine le-a scos acestea? — Le-a scos Alexandrescu.
Făr-a zice nimica, singura ta zîmbire,
De t-ei afla de faţă, e o-nvinovăţire.
În zadar te porţi bine şi lauzi cîteodată,
Chiar lauda în gură-ţi de satiră e luată [1].

Aşa, în loc să critici greşalele streine,
În loc să rîzi de alţii, mai bine rîzi de tine;
Învaţă danţul, vistul şi multe d-alde alea;
Iar de vrei să faci versuri, ia pildă de la Pralea [2].

[1] În două silabe.
[2] Pralea, traducătorul Psaltiriei în versuri (n. a.).

FABULE

TOPORUL ŞI PĂDUREA

Minuni în vremea noastră nu văz a se mai face,
Dar că vorbea odată lemne şi dobitoace,
Nu rămîne-ndoială; pentru că de n-ar fi,
Nici nu s-ar povesti.
Şi caii lui Ahil, care proorocea[1],
Negreşit că au fost, de vreme ce-l trăgea.
Întîmplarea ce ştiu şi voi s-o povestesc
Mi-a spus-o un bătrîn pe care îl cinstesc
Şi care îmi zicea
Că şi el o ştia
De la strămoşii lui,
Care strămoşi ai lui zicea şi ei c-o ştiu
De la un alt strămoş, ce nu mai este viu
Şi p-ai cărui strămoşi, zău, nu poci să vi-i spui.

Într-o pădure veche, în ce loc nu ne pasă,
Un ţăran se dusese să-şi ia lemne de casă.
Trebuie să ştiţi însă, şi poci să dau dovadă,
Că pe vremea aceea toporul n-avea coadă.

[1] În *Iliada* lui Homer (XIX, 404 şi urm.), Xanthos, calul lui Ahile, îi prevesteşte acestuia moartea.

Astfel se încep toate: vremea desăvîrşaşte
Orice inventă omul şi orice duhul naşte.
Aşa ţăranul nostru, numai cu fieru-n mînă,
Începu să sluţească pădurea cea bătrînă.
Tufani, palteni, ghindarii se îngroziră foarte:
„Tristă veste, prieteni, să ne gătim de moarte,
Începură să zică, toporul e aproape!
În fundul unei sobe ţăranu-o să ne-ngroape!“
—„E vreunul d-ai nostri cu ei să le ajute?“
Zise un stejar mare, ce avea ani trei sute
Şi care era singur ceva mai la o parte.
—„Nu.“ — „Aşa fiţi în pace: astă dată-avem parte;
Toporul şi ţăranul alt n-o să izbutească,
Decît să ostenească.“
Stejaru-avu dreptate:
După multă silinţă, cercări îndelungate,
Dînd în dreapta şi-n stînga, cu puţină sporire,
Ţăranul se întoarse fără de izbutire.
Dar cînd avu toporul o coadă de lemn tare,
Puteţi judeca singuri ce tristă întîmplare.

Istoria aceasta, d-o fi adevărată,
Îmi pare că arată
Că în fieşce ţară
Cele mai multe rele nu vin de pe afară,
Nu le aduc streinii, ci ni le face toate
Un pămîntean d-ai nostri, o rudă sau un frate.

ELEFANTUL

În vremea de demult, dobitoacele toate,
De împăratul Leu sătule, dezgustate,
Îşi aleseră lor
Un alt stăpînitor,
Pe domnul Elefant, cu nasul învîrtit,
Puternic îndestul, dar însă necioplit,
Şi de cap tare, gros, cît vreţi să socotiţi.
Însă ca să puteţi să vi-l închipuiţi,
Mă grăbesc să vă spui
O judecată-a lui.
Noul stăpînitor,
Cît s-a orînduit,
Puse-n slujbă pe boi,
Iar lupu mîncător
Se făcu favorit
Şi ministru la oi.
Vă las să judecaţi,
Cîţi miei fură mîncaţi,
Şi cîte oi slutite
De fiarele cumplite!
În zadar fac strigare
Oile-mpovărate,

Chip nu e de scăpare,
Și plîngeri necurmate
Ce vin de pe la turme
Răul nu pot să-l curme.
Lupul dar își urmează
A sa nelegiuire,
Căci de ce se lucrează
Craiul n-are de știre;
Ba cîte lupul spune
Le ia toate de bune.
A! cînd o să ne vie
O zi de bucurie,
Zi foarte așteptată,
Și scumpă în nevoi,
Ca să vedem odată
Pe lupi mîncați de oi?
„O! asta nu se poate",
Zic unii-alți în lume.
Domnii mei, se pot toate,
Deși le spui drept glume.
Apoi, știți dumneavoastră
Că oaia este proastă,
Și că nădejduiește
Aceea ce dorește.
Eu cu încredințare
Am auzit odată,
La o turmă cam mare,
O vorb-așa ciudată.
Dar cum poci ști ce spune
Oile între ele?
Pentru astă minune
Am cuvintele mele.

Acum, să venim iar la vorba începută:
Văzînd bietele oi că toate o să piară,
După lungi chibzuiri s-aleseră o sută
Și merseră la crai izbăvire să ceară.

Craiul sta ocolit d-o număroasă curte:
Cerbii cu coarne lungi, urșii cu coade scurte
Alcătuia un ștab vrednic a fi privit.
Un berbece-nvățat, ce știa să citească,
Se-nfățișă smerit, și-ncepu să vorbească:
„Ne rugăm să ne-asculți, craiule strălucit!
Și să întorci spre noi mila măriei tale.
Starea-n care ne-aflăm e vrednică de jale,
Pentru că domnu lup, ministru ce ne-ai dat,
În loc a ne păzi, de tot ne-a-mpuținat."

Domnul lup, întrebat,
Răspunse cu glas mare:
„Stăpîne luminat!
Nici un cuvînt nu are:
Cînd le-am năpăstuit?
Cînd am scos biruri grele?
Eu iau obicinuit
De oaie cîte-o piele.
Dar prostimea ciudată
Așa e învățată,
Și făr-a ști ce cere
Va nencetat să zbiere."

Mărețul elefant, după ce se gîndește,
Dă de trei ori din cap și lupului vorbește:
„Ascultă, zice, și ia aminte
La ale noastre crăiești cuvinte.
Cît pentr-o piele, treacă și meargă,
Fiindcă singur spui c-ai dreptate.
Dar pentru c-astăzi oaia aleargă
La mila noastră, care mult poate,
O iert: de dajdii fie scutită;
Ale ei plîngeri voi să le-ascult;
Și decît pielea obicinuită
Să nu poți cere un păr mai mult."

OGLINDELE

Am citit altădată, nu mai știu în ce carte,
Că într-o țară mare, de aici nu departe,
Plăcuta frumusețe trecea de urîciune:
Cîți se-ntîmpla s-o aibă se socotea sluțiți;
Iar frumoși de minune
Se socotea aceia ce era mai pociți.
Oglinzi ca să se vază nu se afla în țară,
Și era poprit lucru să s-aducă d-afară.
Așa fieștecine
Socotea despre sine
Ceea ce auzea,
Căci chiar undele gîrlei ce curgea prin cetate
Era atît de negre ș-atît de-ntunecate,
Încît nu putea omul nici umbra a-și vedea.
Dar după multe zile și vreme-ndelungată,
O corabie mare, cu oglinzi încărcată,
Trecînd pe lîngă țara de care vă vorbesc,
O apucă furtuna, o furtună cumplită,
Sau ca să zic mai bine, furtună norocită,
Pricină de prefaceri, de un folos obștesc;
Și pentru-al obștei bine, o pagubă oricare
Nu mi se pare mare;

Mai vîrtos cînd aceasta nu s-atinge de mine.
Împinsă de talazuri, corabia slăbită
Se sfărîmă, dar marfă puțină s-a-necat;
Și în a ei pornire, unda neîmblînzită
Oglindele mai toate le scoase la uscat.
Locuitorii țării,
Cîți se afla atuncea pe țărmurile mării,
Cu toții alergară,
Și-n grab le adunară.
Se privіră în ele, și coprinși de mirare
Văzură adevărul, mulți însă cu-ntristare.
Dar aflînd dregătorii minunea întîmplată,
Poruncіră îndată
A se sparge cu pietre ș-a se desființa
Oglindele acelea oriunde s-ar afla.
Multe se sfărîmară, dar ascunseră multe
Acei care porunca nu vrură s-o asculte.
Și din vremea aceea toți oamenii frumoși
Arăt cîte-o oglindă acelor urîcioși.

CÎINELE IZGONIT

Lupul cu toată prostia
Cîrmuia împărăţia;
Şi ca un stăpînitor,
Unora le da avere,
Altora, pe o părere,
Le lua chiar starea lor.

Favor, ură schimbătoare,
Izgonire sau chemare,
Al domniei era plan.
Cîinele gonit de soartă
S-auzise cum că poartă
Simtimenturi de duşman;

C-ar fi zis, nu ştiu la cine,
Cum că nu este prea bine
A mînca atîţia miei,
Şi că dacă le adună
Lîna lor pe orice lună,
Să-i lase măcar cu piei.

Asemenea mari cuvinte,
Pe cum fieşcine simte,
Nu sînt prea de suferit.
Pe loc vrură să-l gonească;
Dar politica domnească
Alte pricini i-a găsit.

A zis că nimic nu ştie,
Că nu este bun să ţie
Un rang între curtezani;
Că la orice-l rînduieşte,
Nici o slujbă nu-mplineşte,
Că nu face nici doi bani.

Atunci vulpe, şarpe, broască,
Fără măcar să-l cunoască,
De prostia lui vorbea.
Unul zicea că glas n-are,
Altu, că nu este-n stare
O piatră de jos să ia.

Se mira cum de răbdase
Domnul, şi nu depărtase
Pe un cîine ticălos,
A căruia toată treaba,
E să mănînce degeaba,
Făr-a face vrun folos.

Dar după o lungă vreme,
Sătul în zadar a geme,
Jalbă cîinele a dat,
Zicînd că d-acu-nainte
Toate îi vor părea sfinte,
Numai să fie iertat.

Adesea nenorocirea
Schimbă gîndul şi simţirea:
Pe loc fu şi slobozit.
Cinsti, averi nu se mai spune:
Ce zicea el era bune,
Duhul lui era vestit.

Într-o zi neavînd treabă,
Domnul pe ai săi întreabă:
„Voi de cîine ce gîndiţi?“
Şerpi, şopîrle, deodată
Toţi răspunseră îndată:
„Înălţime, să trăiţi!

Tutulor este plăcută
Cinstea cea cu drept făcută
Astui vrednic dobitoc.
Al lui cap, a lui ştiinţă,
Glas, putere, iscusinţă,
Pentru noi sînt un noroc.

De trup este prea puternic,
De slujbi multe este vrednic,
Şi în lupte e vestit.“
— „Astea le ştiam prea bine,
Ştiam ce i se cuvine,
Dar atunci era gonit.“

ŞOARECELE ŞI PISICA

Un şoarece de neam, şi anume Raton,
Ce fusese crescut su'pat la pension,
Şi care în sfîrşit, după un nobil plan,
Petrecea retirat într-un vechi parmazan,
Întîlni într-o zi pe chir Pisicovici,
Cotoi care avea bun nume-ntre pisici.
Cum că domnul Raton îndată s-a gătit
Se o ia la picior, nu e de îndoit.
Dar smeritul cotoi, cu ochii în pămînt,
Cu capu-ntre urechi, cu un aer de sfînt,
Începu a striga: „De ce fugi, domnul meu?
Nu cumva îţi fac rău? Nu cumva te gonesc?
Binele şoricesc cît de mult îl doresc
Şi cît îmi eşti de scump, o ştie Dumnezeu!
Cunosc ce răutăţi v-au făcut fraţii mei,
Şi că aveţi cuvînt să vă plîngeţi de ei;
Dar eu nu sînt cum crezi; căci chiar asupra lor
Veneam să vă slujesc, de vreţi un ajutor.
Eu carne nu mănînc; ba încă socotesc,
De va vrea Dumnezeu, să mă călugăresc.“
La ast frumos cuvînt, Raton înduplecat,
Văzînd că Dumnezeu de martur e luat,

Îşi ceru iertăciuni şi-l pofti a veni,
Cu neamul şoricesc a se-mprieteni.
Îl duse pe la toţi, şi îl înfăţişă
Ca un prieten bun ce norocu le dă.
Să fi văzut la ei jocuri şi veselii!
Căci şoarecii cred mult la fisionomii,
Ş-a acestui străin atîta de cinstit
Nu le înfăţişa nimic de bănuit.
Dar într-o zi, cînd toţi îi deteră un bal,
După ce refuză şi limbi şi caşcaval,
Zicînd că e în post şi nu poate mînca,
Pe prietenii săi ceru a-mbrăţişa.
Ce fel de-mbrăţişări! Ce fel de sărutat!
Pe cîţi gura punea,
Îndată îi jertfea;
Încît abia doi-trei cu fuga au scăpat.

Cotoiul cel smerit
E omul ipocrit.

PRIVIGHITOAREA ŞI MĂGARUL

Nenorocita privighitoare
Cînta-n pădure a ei durere,
Natura-ntreagă da ascultare,
Tot împrejuru-i era tăcere.

Alţii în locu-mi ar descri poate
Acele tonuri neimitate,
Glasul acela-nmlădiitor,
Ce c-o-ntorsură lină, uşoară
Treptat se urcă şi se coboară,
Plin de simţire, plin de amor.

Eu vă spui numai că despărţirea
Şi suvenire pline de jale,
Că nedreptatea, nelegiuirea,
Era sujetul cîntării sale.

Un măgar mare ce-o ascultase,
Şi ca un aspru judecător
Capul pleoştise, sau rîdicase
Cîte-o ureche,-n semn de favor,

Ieşi-nainte să-i dea povaţă,
Şi c-o neroadă încredinţare:
„Am fost, îi zise, aci de faţă,
Dar zău nu-mi place a ta cîntare.

Cu toate-acestea, am nădejdi bune,
De nu îţi pare lucru prea greu
La nişte reguli a te supune,
Luînd de pildă cîntecul meu."

Atunci începe cu bucurie
Un cîntec jalnic şi necioplit,
Încît de aspra lui armonie
Toată pădurea s-a îngrozit.

Privighitoarea, fără sfială,
Zise: „Povaţa e în zadar;
Căci d-aş urma-o, nu e-ndoială
Că eu în locu-ţi n-aş fi măgar."

CÎINELE ŞI CĂŢELUL

„Cît îmi sînt de urîte unele dobitoace,
Cum lupii, urşii, leii şi alte cîteva,
Care cred despre sine că preţuiesc ceva!
De se trag din neam mare,
Asta e o-ntîmplare:
Şi eu poate sînt nobil, dar s-o arăt nu-mi place.
Oamenii spun adesea că-n ţări civilizate
Este egalitate.
Toate iau o schimbare şi lumea se cioplește,
Numai pe noi mîndria nu ne mai părăseşte.
Cît pentru mine unul, fieştecine ştie
C-o am de bucurie
Cînd toată lighioana, măcar şi cea mai proastă,
Cîine sadea îmi zice, iar nu *domnia voastră*."
Aşa vorbea deunăzi cu un bou oarecare
Samson, dulău de curte ce lătra foarte tare.
Căţelu Samurache, ce şedea la o parte
Ca simplu privitor,
Auzind vorba lor,
Şi că nu au mîndrie, nici capriţii deşarte,
S-apropie îndată
Să-şi arate iubirea ce are pentru ei:

„Gîndirea *voastră*, zise, îmi pare minunată,
Şi simtimentul *vostru* îl cinstesc, fraţii mei."
„Noi, fraţii tăi, răspunse Samson plin de mînie,
Noi, fraţii tăi, potaie!
O să-ţi dăm o bătaie
Care s-o pomeneşti.
Cunoşti tu cine sîntem, şi ţi se cade ţie,
Lichea neruşinată, asfel să ne vorbeşti?"
— „Dar ziceaţi..." — „Şi ce-ţi pasă? Te-ntreb eu ce ziceam?
Adevărat vorbeam
Că nu iubesc mîndria şi că uresc pe lei,
Că voi egalitate, dar nu pentru căţei."

Aceasta între noi adesea o vedem,
Şi numai cu cei mari egalitate vrem.

PISICA SĂLBATICĂ ŞI TIGRUL

Un cotoi sau pisică,
Din două nu ştiu care,
Nici mare nici prea mică,
Dar foarte mîncătoare,
Şi din soiul acela ce-n păduri locuieşte
Şi pe copaci trăieşte,
Văzu un tigru mare
Trecînd pe o cărare.
De sus de pe ghindaru unde era urcată,
Pisica socoti
Că poate-a-l îngrozi;
Şi făr-a pierde vreme se adresă îndată
La tigru ce trecea,
Fără a o vedea:
„Ia stăi, mă rog, puţin, jupîne de pe jos,
Care te socoteşti
Că nu ştiu cine eşti;
Mîndria ce arăţi cu noi e de prisos:
Ştii din ce neam mă trag şi că strămoşii mei
Sînt fii de dumnezei?
Nemuritorii toţi, din cer cînd au fugit,
Subt nume de pisici în lume au trăit.

Preoții egipteni în templuri îi slăvesc[1],
Şi nişte tigri mici cu noi se potrivesc!"
— „Dacă strămoşii tăi cu tine semăna,
Negreşit era proşti cîți lor se închina,
Răspunse tigru meu; iar daca au avut
Vrun merit cunoscut,
Ceva dumnezeiesc,
Atunci eu te căiesc,
Şi pentru starea ta de milă sînt pătruns,
Căci d-or fi cîte spui, zău, prea rău ai ajuns."

Deşi mulți au zis-o, eu tot o mai zic:
Slava strămoşească pe strămoşi cinsteşte:
În zadar nepotul cu ea se făleşte,
Cînd e, cum se-ntîmplă, un om de nimic.

[1] Zeița cerului era reprezentată, în unele localități ale vechiului Egipt, sub forma unei pisici. Cf. J. H. Breasted, *Geschichte Aegyptens*, Viena, 1936, p. 50.

DERVIŞUL ŞI FATA

Se povesteşte cum că odată
Un derviş pusnic, om cuvios,
S-amorezase, văzînd o fată
Cu trup supțire, cu chip frumos.
Dintr-una-ntr-alta vorba aduse,
Şi în stil neted patima-şi spuse,
Zicînd: „Ascultă, eu te iubesc,
Şi pentru tine mult pătimesc".
Stilul acesta, adevărat,
Nu mi se pare prea minunat;
Dar pentr-un pusnic trăit departe
De ale lumei valuri deşarte,
Putem să zicem că nu e prost.
Fata răspunse: „Poate-aş fi fost
Destul de bună ca să te crez,
Dar aste haine bisericeşti
Nici n-au a face cu ce-mi vorbeşti;
Ş-apoi de barbă mă-nfiorez".
Pusnicul nostru pe loc se duse,
Îşi rase barba, se pieptănă,
Nemțeşte bine se îmbrăcă,
Ş-o pălărie în cap îşi puse.

Veni la fată: „Cum ți se pare?
O-ntreabă. Spune-mi, mai te-ndoiești?
Vezi ce putere amorul are?
Mi-am lăsat legea; alt mai voiești?"
„Nu voi nimica, atunci ea zise;
Credincios mie cum o să-mi fii,
Cînd jurăminte în ceruri scrise
Și a ta lege nu poți s-o ții?"

Fata avea dreptate de nu vrea să-l asculte.
Cine-a făcut o crimă poate face mai multe.

DREPTATEA LEULUI

Leul, de multă vreme, rîdicase oștire,
Să se bată cu riga ce se numea Pardos;
Căci era între dînșii o veche prigonire,
Și gîlcevire mare, pentru un mic folos.
Vrea, adică, să știe
Cui mai mult se cuvine
Să ție pentru sine
Un petec de cîmpie
Și un colț de pădure, de tot nensemnător,
Ce despărțea ținutul și staturile lor.
Acum sînge mult curse, și multe luni trecură,
Făr-a se putea ști
Cine va birui.
Elefantul năsos,
Și bivolul pieptos,
Cu lupul coadă-lungă,
Multe izbînzi făcură.
Fieșcare tulpină era plină de sînge.
Ici se vedea un taur jumătate mîncat;
Lîngă el un tovarăș ce zbiară și îl plînge;
Colo, un porc sălbatec fără două picioare;
Și mai la vale, vulpea se tăvălește, moare,
Oftînd după curcanii ce încă i-au scăpat!

Iar mai vrednic de jale era viteazul urs,
De două coarne groase în inimă pătruns.
Leul, văzînd că lupta nu se mai isprăveşte,
Trimise la maimuţă, vestită vrăjitoare,
Ce spun că ştia multe, şi că proorocea
Întîmplările toate, după ce se trecea;
Trimise, zic, la dînsa să-i facă întrebare
Cum poate să ajungă sfîrşitul ce doreşte.
Ea se puse pe gînduri, tuşi, apoi răspunse,
Rozînd cu mulţumire darurile aduse:
„Ca să poată-mpăratul lesne să biruiască,
Trebuie să jertfească
Pe acel ce în oaste e decît toţi mai tare,
Mai vestit în războaie, mai vrednic şi mai mare."
Auzind astea leul strînse a sa oştire:
„Lighioanelor! zise, viu să vă dau de ştire
Că astăzi din noi unul trebuie să murim:
Aşa va proorocul. Rămîne-acum să ştim.
Cine este mai tare.
Cît pentru mine unul, cum vreţi... dar mi se pare
Că nu prea sînt puternic, căci pătimesc de tuse."
Vulpea era aproape: „Ce-are a face! răspunse,
Înălţimea ta eşti
Oricît de slab pofteşti."
— „Dar şi puterea noastră
E îndestul de proastă",
Strigară tigrii, urşii, şi cu un cuvînt toate
Lighioanele-acelea ce erau mai colţate.
„Nu rămîne-ndoială", le răspunse-mpăratul.
Iepurile, sărmanu, — crez că-l trăgea păcatul,
Sau păcate mai multe
De moşii lui făcute —
Veni să-şi dea părerea. Dar toţi cît îl zăriră
Asupră-i năvăliră.
„Ia vedeţi-l! strigară. Cu bună-ncredinţare
El este cel mai tare!
S-ascundea urecheatul, şi nu-i plăcea să moară
Ca să ne facă nouă biruinţa uşoară!

Pe el, copii! Luaţi-l: el are să-mplinească
Ce ne-a zis proorocul din porunca cerească!"
Cîinii atunci săriră
Şi-n grab ţi-l jupuiră.

Se află vreo ţară, unde l-aşa-ntîmplare
Să se jertfească leul? Nici una, mi se pare.
Nu ştiu cum se urmează, nu pricep cum se poate,
Dar văz că cei puternici oriunde au dreptate.

LUPUL MORALIST

V-am spus, cum mi se pare, de nu îţi fi uitat,
Că lupul se-ntîmplase s-ajungă împărat.
Dar fiindcă v-am spus-o, voi încă să vă spui
Ceea ce s-a urmat subt stăpînirea lui.
Auzind împăratul că-n staturile sale
Fac năpăstuiri multe păroşii dregători,
Că pravila stă-n gheare, că nu e deal sau vale
Unde să nu vezi jertfe mai mulţi prigonitori,
Porunci să se strîngă obşteasca adunare,
Lîngă un copaci mare;
Căci vrea pe unii-alţii să îi cam dojenească,
Şi-n puţine cuvinte,
Să le-aducă aminte
Datoriile lor.
Toţi se înfăţişară: şi-nălţimea lupească
Începu să vorbească
C-un glas dojenitor:
„Domnilor de tot felu! Bune sînt astea toate?
Datoriile slujbei astfel le împliniţi?
Nu aveţi nici sfială, nici frică de păcate,
Să faceţi nedreptate şi să năpăstuiţi?
Toate slujbele voastre ţara vi le plăteşte:

Încă, pe la soroace,
Cîte un dar vă face.
Dar reaua nărăvire,
Ce o aveţi din fire,
Nu se tămăduieşte.
Vedeţi cu ce morţi grele
Se isprăvesc din lume,
Şi cum lasă rău nume
Acei care fac rele.
Gîndiţi-vă că poate veţi da cuvînt odată,
La-nalta judecată.
Gîndiţi-vă la suflet, şi luaţi de la mine
Pildă a face bine."
Ast cuvînt minunat,
Pe care domnul lup auz că l-a-nvăţat,
Trecînd pe lîngă sat,
La ziua unui sfînt, cînd preotul citea
Şi propoveduia,
Pe mulţi din dregători să plîngă i-a-ndemnat.
„E! ce aţi hotărît, jupîni amploiaţi?
Oare-o să vă-ndreptaţi?
Îi întrebă atunci înălţimea-mblănită,
Ce purta o manta de oaie jupuită.
Spuneţi, o să schimbaţi purtarea-vă cea proastă?"
— „Să trăiţi la mulţi ani, dobitocia voastră,
Răspunse un vulpoi, în slujbe lăudat;
Ne poate fi iertat
Să vă-ntrebăm smerit, de vreţi a ne-arăta,
De unde-aţi cumpărat postavul de manta?"

Cînd mantaua domnească este de piei de oaie,
Atunci judecătorii fiţi siguri că despoaie.

NEBUNIA ȘI AMORUL

În niște fabuli un poet scrie
Că Nebunia și pruncu-Amor
Se juca singuri pe o cîmpie,
În primăvara vieții lor.

Știți că copiii cu înlesnire
Găsesc sujeturi de neunire;
Ei dar odată se gîlceviră
Pentru o floare ce întîlniră.

Striga Amorul în gura mare;
Cealaltă însă, minut cumplit!
Îl izbi-ndată atît de tare,
Cît de lumină ea l-a lipsit.
Adînc copilul simți durere,
Rămîind astfel fără vedere.

Trista lui mumă[1] jalbă pornește
L-al său părinte, stăpîn ceresc:
Va răzbunare, se tînguiește;
Cu ea toți zeii compătimesc.
Mars și Apolon, mai c-osebire,
Arăta mumei a lor mîhnire.

S-adună sfatul cel fără moarte,
Și hotărîră în obștea lor
Ca Nebunia în veci să poarte,
Să cîrmuiască pe orbu-Amor.

Această dreaptă, grea osîndire,
Din ziua aceea luă[2]-mplinire;
Din ziua aceea sînt împreună,
Și Nebunia-l ține de mînă.

---

[1] Mitologia antică nu este unitară în ce privește genealogia zeului Amor: după unele legende, el ar fi fiul zeiței Venus (aceasta fiind socotită în poemele homerice fiica lui Jupiter), după altele, fiul Dianei (de asemenea fiică a lui Jupiter).

[2] *luă* într-o singură silabă; s-ar putea totuși citi și *ziua-aceea*, în acest caz *luă* rămînînd bisilab. În versul următor ar trebui de asemenea citit *ziua-aceea*, pentru a menține totalul de zece silabe al versului.

LEBĂDA ŞI PUII CORBULUI

Lebăda odată-aflase
(Însă cum se întîmplase,
Nu poci să vă dau cuvînt)
Cum că într-un colţ de lume,
Într-un loc cu mare nume,
Şi pe un frumos pămînt,

Nişte păsări osîndite,
Corbi de cîţiva ani numite,
În primejdie trăiesc.
Lebedele au din fire
O ciudată presimţire,
Care este dar ceresc.

Aşa, să le izbăvească,
Cu o rîvnă părintească,
Ea plecă pînă în ziori.
Ajungînd într-o livede,
În culcuş de vulpe vede
Pui de corb nezburători,

Care într-o vizuină
Petrecea ca în grădină,
D-a lor soartă mulţumiţi.
Pasărea cea albă-ndată
Către dînşii se arată,
Zice: „Puilor iubiţi!

Soarta voastră e de milă:
Spuneţi cum pe voi în silă
Aici vulpea v-a adus?"
Corbuleţii în mirare
Răspund iute, rîzînd tare:
„Noi de voie ne-am supus.

Vulpe ce e, nu ştim spune,
Decît că năravuri bune
Acea damă arăta:
Că avea coadă pe spate,
C-al ei păr în galben bate,
Şi că ochi lucioşi purta.

Ea cînd ne-a luat d-acasă,
Ne-a spus că la a sa masă
Are feluri de mîncări,
Că e prinţ de dobitoace,
Că pe noi va a ne face
Să ajungem la mari stări.

Ne-a mai spus că ne e rudă,
Că din vîrsta cea mai crudă
Neamul nostru l-a iubit.
Ea, ca şi al nostru tată,
Că ne tragem ne arată
Din vulturul cel slăvit.

Și adesea ne vorbește
Că din suflet se silește
A ne da slava dintîi."
Lebăda strigă cu jale:
„Sînteți pe a morții cale,
O voi ai corbului fii!

Dar al vostru sec părinte
Cum nu și-a adus aminte
Ceea ce i s-a-ntîmplat,
Cînd își părăsi locașul
Și din gură lăsă cașul,
Iar de vulpe înșelat?"

Puii nebăgînd-o-n seamă:
„Cale bună,-i zic, madamă,
Noi nu știm ce ne vorbești.
Și prin asfel de cuvinte,
Să ne scoți acum din minte
Cam degeaba te silești."

„Eu mă duc, lebăda zise,
Însă vouă vă sînt scrise
Multe rele să răbdați;
Căci prostia-vă cea mare,
Ca și-a penii-ntunecare,
Nu se poate s-o spălați."

PRIVIGHITOAREA ÎN COLIVIE

O cîntăreață privighitoare,
De mică prinsă, sta la-nchisoare,
Și colivia i-era locaș.
Vreme la mijloc multă trecuse,
Dar ea se uite tot nu putuse
De unde-a luat-o[1] omul vrăjmaș.

Nencetat tristă, gîndea cu jale
L-a tinereței veselă vale,
L-acele crînguri, l-acel izvor,
Unde l-a nopții lină tăcere,
Ea a vieței cînta plăcere,
Razele zilei, dulcele-amor.

La cîte păsări sînt zburătoare,
Sloboda viață e lucru mare;
Natura este patria lor.
Așa și mica paserea noastră,
Care de minte era cam proastă,
Căta mijloace să scape-n zbor.

[1] *luat* monosilab (scris *lŭat*).

Astă dorință e lăudată,
Cînd e-ntărită pe judecată
Şi cînd folosul e prevăzut;
Dar ea uitase că mai-nainte
O-nştiinţase un pui cuminte
Că vrînd să zboare mulţi au căzut.

Ea n-avea aripi. Fără mijloace,
O păsărică ce poate face,
Decît supusă soartei a fi,
Sau să aştepte pînă să-i crească
Smulsele aripi, şi să găsească
Nouă mijloace de a fugi?

Asfel pe dînsa o sfătuieşte
O rîndurică ce o iubeşte
Şi care gîndul ei îl ştia.
Exempluri multe des îi tot spune
Şi îi arată cu dovezi bune
C-acum să scape nu va putea.

Dar tinereţea neînţeleaptă
Poveţi n-ascultă, vremi nu aşteaptă;
Toate-nainte-i jucării sînt.
Pîntre zăbrele ea se strecoară,
Puţin se-nalţă, d-o palmă zboară,
Şi cade-ndată jos pe pămînt.

URSUL ŞI LUPUL

Împărăţia dobitocească,
Ca şi a noastră cea omenească,
Statornicie vecinică n-are:
Toate supuse sînt la schimbare!

Din mînă-n mînă sceptrul se plimbă
Cel de ieri mare astăzi e mic;
Leu pe urs bate, urs pe leu schimbă,
Dintr-o-ntîmplare prea de nimic.

De curînd ursu pe leu schimbase,
Şi pe domnescul tron înălţat,
Cîrma în labe tare-o luase,
Şi cu verzi tufe sta-ncoronat.

Dator eu însă sînt a vă spune
Că ursu-acela, măcar că urs,
Dar simtimente avea prea bune;
D-al obştei bine erea pătruns.

Fiarele toate-ndată ce-aflară
Că le-a dat cerul un stăpîn nuou,
Să se închine lui alergară,
Una c-o vacă, alta c-un bou.

Lupul în urmă spre tron se duce,
Şi după vechiul bun obicei
Mării sale plocon îi duce
Şi înainte-i pune doi miei.

Într-o frumoasă precuvîntare,
Îi dovedeşte c-ar fi avînd
Nişte hrisoave arătătoare
Ce-au făcut urşii, zău nu ştiu cînd.

C-aste hrisoave, pe piei de oaie
Scrise cu apă, spun lămurit
Cum au mers urşii la o bătaie,
Şi cîte mure ei au jertfit.

Cu plecăciune apoi i-arată
Cum că din suflet s-a bucurat
De întîmplarea cea minunată,
De-ncoronare cînd a aflat,

Cum că doreşte supus să-i fie,
Că totdauna el l-a iubit,
Că pentru dînsul vieţi o mie
Să le jertfească e mulţumit.

Asfel de vorbe se zic în lume,
Însă drept formă se socotesc;
Căci fieşcine le ia de glume,
Care se uită cît se vorbesc.

Dar ursul crede, se amăgeşte,
În slujbe pune neamul lupesc:
Cum că prieteni are, gîndeşte,
Care persoana lui o slăvesc.

După o vreme leul se scoală,
Tocmai cînd urşii mort îl credea,
După o mare şi lungă boală,
Vine să-şi ceară tronul ce-avea.

Locuitorii se îngroziră;
Vestea se duse pîn' la palat;
Lupii îndată la lei fugiră;
P-al lor prieten toţi l-au lăsat.

Taurii numai, ce niciodată
A-i fi prieteni nu s-au jurat,
Peste cinci sute veniră-ndată,
Pe crai şi ţară ei au scăpat.

Prea cu lesnire omul se-nşală!
Dar foarte mare face greşală,
Cine la vorbe dă crezămînt.
Faptele numai ne dovedeşte
Fieştecine cît preţuieşte,
D-avem prieteni şi care sînt.

BOUL ȘI VIȚELUL

Un bou ca toți boii, puțin la simțire,
În zilele noastre de soartă-ajutat,
Și decît toți frații mai cu osebire,
Dobîndi-n cireadă un post însemnat.

— Un bou în post mare? — Drept cam ciudat vine,
Dar asta se-ntîmplă în orcare loc:
Decît multă minte, știu că e mai bine
Să ai totdauna un dram de noroc.

Așa d-a vieței veselă schimbare
Cum și de mîndrie boul stăpînit
Se credea că este decît toți mai mare,
Că cu dînsul nimeni nu e potrivit.

Vițelul atuncea plin de bucurie,
Auzind că unchiul s-a făcut boier,
Că are clăi sumă și livezi o mie:
„Mă duc, zise-ndată, nițel fîn să-i cer."

БОУЛ ШІ ВІЦЕЛУЛ.

Ун боꙋ ка тоцї боі, пуцін ла сімціре,
Ꙟн zілеле ноастре де соартъ' ажутат,
Ші декжт тоцї фраці маї ку осевіре,
Добжнді 'н чіреадъ, ун пост ꙟсемнат.

— Ун боꙋ ꙟн пост маре?- Дрепт кам чїудат віне,
Дар аста съ 'нтжмплъ ꙟн ор каре лок:
Де кжт мултъ мінте щіꙋ къ е маї віне,
Съ аїві тот д'аунa, ун драм де норок.

Аша д'а вієцї веселъ скімбаре,
Кум ші де мжндріе воул стъпжніт,
Съ кредеа къ есте де кжт тоцї маї маре,
Къ ку джнсул німенї ну е потрівіт.

Віцелул атунчеа плін де букуріе,
Аузінд къ ункїул са фъкут воер;
Къ аре клъї сумъ ші лівеzї о міе,
Мъ дук, zісе 'ндатъ, ніцел фжн съї чер.

Фър а пїерде време, віцелул порнеще;
Ажунџе ла ункїу, чеаркъ а інтра;
Дар пъ лок о слугъ віне шї'жл опреще:
Акум доарме, zіче: нул почїу супъра.

-- Акум доарме? че фел! пентру 'нтіаш датъ,
Дупъ пржнz съ доармъ, обічеїул луї,
Ера съ ну шаzъ zіоа нічї одатъ;
Аст сомн ну преа 'м плаче ші о съ їо спуї.

Ба съцї кауцї треаба къ мънжнчї тржнтеалъ;
С'а скімбат воерул, ну е кум ꙟл щїї;
Требуе н'аінтеї съ мерџї ку сфіалъ,
Пріїміт ꙟн касъ дака вреї съ фїї.

Pagină din ediția 1838

Făr-a pierde vreme, viţelul porneşte.
Ajunge la unchiu, cearcă a intra;
Dar pe loc o slugă vine şi-l opreşte:
„Acum doarme, zice, nu-l poci supăra."

— „Acum doarme? ce fel! pentru-ntia dată
După prînz să doarmă! Obiceiul lui
Era să nu şază ziua niciodată;
Ast somn nu prea-mi place, şi o să i-o spui."

— „Ba să-ţi cauţi treaba, că mănînci trînteală;
S-a schimbat boierul, nu e cum îl ştii;
Trebuie-nainte-i să mergi cu sfială,
Priimit în casă daca vrei să fii."

La o mojicie atîta de mare,
Viţelul răspunde că va aştepta;
Dar unchiu se scoală, pleacă la plimbare,
Pe lîngă el trece făr-a se uita.

Cu mîhnire toate băiatul le vede,
Însă socoteşte că unchiu-a orbit;
Căci fără-ndoială nu putea a crede
Că buna sa rudă să-l fi ocolit.

A doua zi iarăşi prea de dimineaţă,
Să-i găsească vreme la dînsul veni:
O slugă, ce-afară îl vedea că-ngheaţă,
Ca să-i facă bine, de el pomeni.

„Boierule, zise, aşteaptă afară
Ruda dumitale, al doamnei vaci fiu."
— „Cine? a mea rudă? mergi de-l dă pe scară.
N-am asfel de rude, şi nici voi să-l ştiu."

VULPEA LIBERALĂ

Vulpea fără-ncetare
Striga în gura mare
Că de cînd elefantul peste păduri domnește
Trebile merg la vale și lumea pătimește.
Că este nedreptate
Să va să cheltuiască
Veniturile toate
Pentru masa crăiască.
D-acestea elefantul, cît a luat de știre,
Temîndu-se, cu dreptul, de vreo răsvrătire,
Pe iepure la vulpe cu un bilet trimise,
O invită la curte, o-mbrățișe și-i zise:
„Am aflat, jupîneasă, că ai mare talent.
Voi să te pui în pîine;
Și începînd de mîine
Îți dăm cu mulțumire,
Ca un semn de cinstire,
Al găinelor noastre întins departament:
Caută-ți bine treaba."
— „Pe seama mea te lasă",
Răspunse oratorul și, sărutîndu-i laba,

Se întoarse acasă.
În ziua viitoare,
Vulpea ca totdeauna veni la adunare;
Dar însă oblojită, pe subt barbă legată,
Și cu un lipan mare la cap înfășurată.
„Ce ai, de ești asfel?" o întrebară toate.
— „Îmi e rău de aseară, îmi e rău cît se poate,
Și cu trebile țării să mă lăsați în pace.
Craiul știe ce face;
El nencetat gîndește la al obștii folos.
Adio! sînt bolnavă: m-am înecat c-un os."

Cunosc mulți liberali, la vorbă ei se-ntrec,
Dar pînă în sfîrșit cu oase se înec.

MIERLA ŞI BUFNIŢA

Într-o pădure deasă, de cetăţi depărtată,
Mierla se-ntîlni seara cu bufniţa umflată.
„Prietenă, îi zise, ţi-aş face o-ntrebare,
Daca a mea-ndrăzneală n-aduce supărare.
Spune-mi, mă rog, lumina de ce nu-ţi e plăcută,
De ce stai toată ziua ascunsă, nevăzută?
Nu cunoşti, cum se vede, razele dimineţei,
Dulceaţa primăverei, plăcerile vieţei.
Poate eşti ruşinoasă, şi crezi că nu cînţi bine:
Dar eu şi alte păsări mai vrednici decît mine
Îţi vom da-nvăţătură, şi vom pune silinţă
Să-ţi mai supţiem glasul cît va fi prin putinţă.
Vino mîine la mine să mergem la plimbare,
Ca să faci cunoştinţă cu o privighitoare."
Bufniţa îi răspunse: „Îţi mulţumesc, iubită.
Eu cu soarele vostru nu sînt obicinuită;
Îmi supără vederea. Lumea o să mă vază,
Însă cînd m-oi deprinde cu a luminei rază."
Mulţi zic că neamul nostru nu este încă-n stare,
Ca altele, să facă cercări de-naintare,
Că-nvăţătur-adîncă, idei, filosofie,
Sînt prea vătămătoare l-a lui copilărie.

Declamaţia-aceasta, pompoasă, îngîmfată,
De vreţi, poate să fie despoţilor iertată:
Numai lor le e bună a unui neam orbire,
Căci nu-l lasă să-şi vază a sa nenorocire;
Dar în gura acelor ce-o zic pe dinafară,
Sau e o nerozie, sau este o ocară.
Noi le-am putea răspunde puţinele cuvinte
Bufniţei adresate de mierla cea cuminte:
„Ai vorbit de minune! Dar ia spune-mi, vecină,
Daca măcar cercare tu nu faci vreodată,
Să scoţi cel puţin capu din noaptea-ntunecată,
Apoi cum t-ei deprinde cu soare, cu lumină?"

CUCUL

Cucul, pasere proastă dar plină de mîndrie,
Socotind c-al său nume
Este vestit în lume,
Hotărî să mai facă vreo călătorie,
Ca s-adune respecturi, şi însuşi să privească
Cu ce chip îl slăveşte naţia păserească.
Plecă; dar abia merse pînă-n vecinătate,
Şi găsi felurimi de păsări adunate,
Care din întîmplare,
Se-ntrecea la cîntare.
Stătu să le asculte: toate pe rînd cîntară,
Care prost, care bine, talentul şi-arătară.
Iar bietei coţofene îi cerură iertare
Că nu-i dau ascultare;
Îi ziseră: „Taci, soro, te roagă obştea noastră:
Despre cîntec, ne iartă, eşti ca un cuc de proastă."
Astfel păţi şi cioara; în rîs ea fu luată,
Şi cu un cuc nemernic de toate comparată.
De asemenea cinste cucul supărat foarte
Se duse mai departe;
Dar oriunde mergea,
Nimic alt n-auzea.

În sfîrşit obosit,
Şi desnădăjduit,
La cuibul său veni,
Făr-a se mai opri.
Puii cît îl zăriră
Pe loc îl ocoliră;
Apoi îl întrebară:
„Ce mai veste p-afară?"
„Urîtă, le răspunse, şi vrednică de jale:
Am umblat multe locuri, dar nu m-am mulţumit.
Toate îmi par schimbate şi toate merg la vale,
Păsările sînt bete şi lumea-a nebunit."

Tot omul despre sine lesne se amăgeşte.
Nimenea nu îşi este aspru judecător,
Dar judecata obştii e o învăţătură.
Mulţi ce se cred pe sine un ce rar în natură
Mai lesne zic că lumea nu ştie ce vorbeşte,
Decît să va să-şi simţă nimicnicia lor.

ULEUL ŞI GĂINILE

Ion prinse un uleu şi, ducîndu-l acasă,
Îl legă cu o sfoară,
Lîngă coteţ afară.
De o vecinătate aşa primejdioasă,
Găini, cocoşi şi gîşte întii se îngroziră,
Dar cu-ncetul, cu-ncetul se mai obicinuiră.
Începură să vie cît colea să-l privească,
Încă şi să-i vorbească.
Uleul cu blîndeţe le priimi pe toate;
Le spuse că se crede din suflet norocit,
Pentru vizita-aceasta cu care l-au cinstit.
Dar îi pare rău foarte, căci el însuşi nu poate
La dumnealor să vie,
Vizita să le-ntoarcă dup-a sa datorie.
Mai adăogă însă că daca dumnealor
Îi vor da ajutor
Ca să poată scăpa,
El le făgăduieşte,
— Şi Dumnezeu cunoaşte cum vorba şi-o păzeşte —
Că la orice primejdii va şti a le-ajuta:
Încă din înălţime el le va da de ştire,
Cînd asupră-le vulpea va face năvălire.

Astă făgăduială
Nu mai lăsă-ndoială;
Şi găinele proaste, ce dorea să găsească
Pe cineva destoinic să va să le păzească,
S-apucară de lucru; azi, mîine, se-ncercară,
Şi cu ciocuri, cu unghii, abia îl deslegară.
Uleu-şi luă zborul. Dar se întoarse-ndată,
Şi răpi o găină, pe urmă două, trei,
Pe urmă cîte vrei.
„Ce pază este asta? strigă una cu jale.
Vorba mării tale
Era să ne păzeşti,
Iar nu să ne jertfeşti."
— „O! eu ştiu foarte bine cuvîntul ce v-am dat,
Şi ce fel m-am jurat.
Dar cînd mă juram asfel, eram legat, supus,
Acum însă sînt slobod şi vă vorbesc de sus. "

Eu d-aş fi fost găină nu l-aş fi slobozit:
Dumnealor au făcut-o şi văz că s-au căit.
Uleii sînt cinstiţi,
Cînd sînt nenorociţi.

CÎINELE ȘI MĂGARUL

Cu urechea pleoștită, cu coada-ntre picioare,
Cîinele, trist și jalnic, mergea pe o cărare.
După îndestul umblet, iată că-l întîlnește
Un măgar, și-l oprește:
„Unde te duci? îi zise,
Ce rău ți s-a-ntîmplat? Știi, parcă te-a plouat,
Așa stai de mîhnit."
— „Dar, sînt nemulțumit.
La împăratul leu în slujbă m-am aflat:
Însă purtarea lui,
De e slobod s-o spui,
M-a silit în sfîrșit să fug, să-l părăsesc,
Acum cat alt stăpîn; bun unde să-l găsesc?"
„Numai d-atît te plîngi? măgarul întrebă;
Stăpînul l-ai găsit, îl vezi, de față stă.
Vino numaidecît la mine să te bagi:
Eu îți făgăduiesc,
Nu rău să te hrănesc;
Nimic n-o să lucrezi, nici grijă n-o să tragi."
La propunerea sa, cîinele i-a răspuns:
„Ascultă-mă să-ți spui: e rău a fi supus
La oricare tiran; dar slugă la măgar
E mai umilitor, și încă mai amar."

EPIGRAME

I

Un osîndit la moarte pentru o vină mare
Ruga pe un prieten să facă încercare,
Ca unul ce la curte avea multă putere,
De la prinț sau ministri iertarea lui a cere.
„A! răspunse acela, nu te poci ajuta,
Pentru că de aș face-o, eu te-aș compromita."

II

CELUI CE SCRIA
că poezia este o boală nelecuită

Dar, boala poeziei este nelecuită:
Ai zis și tu-n viața-ți un singur adevăr;
Dovadă la aceasta e muza-ți cea pocită,
Și versurile tale, care se trag de păr.
D-atîta vreme lumea își bate joc de tine,
Și-n loc să pui silință a scri ceva mai bine,
Din zi în zi mai tare te văz că schiopătezi.
Ce doctor așa mare poate să se găsească,
De a ta nebunie să te tămăduiască,
Sau cel puțin să facă în proză să visezi[1]?

[1] Aluzie la *Visul* lui Eliade?

III

D. ****

M-am silit totdeauna să-mi dobîndesc bun nume,
Şi prin purtări cinstite să mă cinstesc în lume,
Fără să am mîndria să zic c-am izbutit.
Dar de cînd luai ştire că tu, ş-alţii ca tine,
Mă defăimaţi în obşte şi vorbiţi rău de mine,
Încep să mă crez singur de ceea ce-am dorit.

IV

Un preot cuvios,
Odată spovedea
Un crai religios,
Şi astfel îi vorbea:
„Ajută, domnul meu,
Pe cîţi săraci găseşti,
Căci chiar pe Dumnezeu
Într-înşii îl cinsteşti.
Ştii ceea ce-a grăit
Al lumei ziditor,
Că cerul e gătit
De moştenire lor."
„O! daca e aşa, răspunse mulţumit
Acel spoveduit,
Nici o grijă să n-ai, cuvioşia ta;
Căci bunul Dumnezeu de mă va ajuta,
Eu îţi făgăduiesc,
Pe toţi supuşii mei de rai să-i pregătesc."

V

În iad, mai deunăzi, cîţiva răposaţi,
Care în viaţă trecea de-nvăţaţi,
Dideseră jalbă, arătînd că cer
Să se pedepsească jupînul Voltaire,
Pentru cîte rele de dînşii vorbea,
Atunci cînd trăia.
„Domnilor, strigă Voltaire mînios,
Jalba ce aţi dat este de prisos;
Ce pedeapsă-mi vreţi? ce rău îmi doriţi?
Eu vă socoteam destul mulţumiţi,
Cînd în Bucureşti, după cum v-am spus,
Doi vrăjmaşi ai mei ştiţi cum m-au tradus[1]."

[1] Comentatorii sînt de acord să recunoască în cei doi traducători pe Eliade, care tradusese tragedia *Fanatismul sau Mahomet Proorocul* (1831), şi pe V. Pogor, traducătorul *Henriadei* (1838).

MEDITAȚII, ELEGII, EPISTOLE, SATIRE ȘI FABULE

(1863)

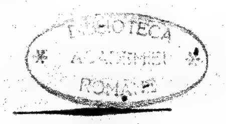
MEDITATII,

ELEGII,

EPISTOLE, SATIRE si FABULE

DE

GRIGORE MIHAIL ALEXANDRESCU.

BUCURESCÏ.

TYPOGRAFIA NATIONALĔ A LUÏ STEFAN RASSIDESCU.
Callea Nemțéscă, Otelul Gherman Nr. 27.
1863.

Pagina de titlu a ediției din 1863

246

DOMNULUI ION GHICA

Ca unui bun și statornic amic, cu care am petrecut o mare parte a vieței mele, cu care am vizitat — juni amîndoi și plini de iluzii pentru viitorul țărei noastre — mănăstirile de dincolo de Olt, acele multe suvenire ale mărirei trecute și ale decadenței actuale a Romîniei, ce mi-au inspirat poeziile eroice coprinse în cartea mea — îți dedic această carte, ca dovadă de amicia și stima ce îți păstrez; — amicie pentru amicia ce mi-ai arătat totdauna, și stima pentru necontestatele tale merite și capacități.

POEZII

ADIO

LA TÎRGOVIŞTE

Culcat p-aste ruine, sub care adîncită
E gloria străbună şi umbra de eroi,
În linişte, tăcere, văz lumea adormită
Ce uită-n timpul nopţii necazuri şi nevoi.

Dar cine se aude şi ce este ast sunet?
Ce oameni sau ce armii şi ce repede pas?
Pămîntul îl clăteşte războinicescul tunet,
Zgomot de taberi, şopte, trece, vîjie-un glas...
. . . .

Dar unde sînt acestea? s-au dus! au fost părere,
Căci armele, vitejii şi toate au tăcut.
Aşa orce mărire nemicnicită piere!
A noastră, a Palmirii[1] ş-a Romei a trecut.

[1] Palmira, oraş din Siria, aşezat într-o oază la jumătatea drumului dintre Damasc şi Eufrat, la încrucişarea a numeroase drumuri de caravane. Cucerită de romani în secolul I al erei noastre, şi-a păstrat o autonomie locală şi o formă de guvernămînt proprie. Ajutorul pe care Palmira l-a dat romanilor împotriva parţilor şi a goţilor, precum şi amestecul regilor Palmirei în luptele interne din imperiu, conferă cetăţii o strălucire deosebită sub regele Odenathus (258—

Şi pe ţărîna-aceea, de care-odinioară
Se spăimîntau tiranii de frică tremurînd,
Al nopţii tîlhar vine şi pasări cobe zboară,
Pe monumente trece păstorul şuierînd.

. . . .
. . . .

Mă scol, mă mut d-aicea; duc pasurile mele,
Ce pipăiesc cărarea, în fundul unui crîng.
Şi las aste morminte cu suvenire grele,
Pe care nu am lacrămi destule ca se plîng.

Aicea am speranţă se aflu mulţumire;
Eu voi să auz unda şi cerul să-l privesc,
Să văz a aurorii mult veselă zîmbire,
Razele dimineţii ce norii auresc;

Aci stejari cu falǎ se-nalţ, se îndrepteazǎ,
Urcînd ale lor ramuri spre-azurele cîmpii,
Aci plopii cu frunza o vale-ncoroneazǎ;
Acolo se văd dealuri, ş-aici sălbatici vii.

Din coasta-acestor stînce, din vîrful astui munte,
De unde îşi apucă vulturul al său zbor,
A nopţii stea răvarsă lumină p-a mea frunte
Şi raza-i se reflectă pe limpede izvor;

266). În timpul domniei Zenobiei şi a fiului ei, Vaballathus, regatul Palmirei se întinde de la Nil la Bosfor şi încearcă să scuture jugul roman. Împăratul Aurelian restabileşte situaţia (272) şi, la a doua tentativă de răscoală, distruge oraşul (273).

Înflorirea efemeră a Palmirei a lăsat ca urme vizibile ruinele unor monumente mărețe, temple, palate, morminte, teatre, băi etc. (în parte datînd dinaintea cuceririi romane). Ruinele au devenit cunoscute europenilor începînd de la sfîrşitul secolului al XVII-lea. Informaţiile lui Alexandrescu provin din lectura operelor lui Volney (este mai puţin probabil să fi cunoscut *Voyage pittoresque de la Syrie* al lui L. F. Cassas, Paris, 1799).

Aci zefirul vesel prin frunze-ncet suspină;
Aicea orizonul e dulce, luminos;
Aici aceste rîuri... Dar unda lor e lină,
Iar sufletu-mi e-n valuri, n-am soare seninos.

Din sînul maicii mele, născut în griji, necazuri,
Restriştea mi-a fost leagăn, cu lacrămi m-am hrănit,
Ca ale mării repezi şi groaznece talazuri,
De vîntul relei soarte spre stînci am fost gonit.

Acuma pretutindeni întorc a mea vedere,
Dar ochii-mi mulţumire de loc nu întîlnesc.
Căci nimenea nu simte cumplita mea durere,
Şi oamenii pe mine trecînd mă ocolesc.

Aşa! aşa! iubite, s-a dus scumpul meu bine;
Văzînd că nu-mi rămîne plăcere pe pămînt,
Văzînd că pentru mine s-au dus zilele line,
Pui mîna p-a mea frunte şi caut un mormînt.

Din zilele trecute, din vechea fericire,
Din vîrsta mea de aur, din sîntul lor amor,
Idei au rămas numai, precum o nălucire
Rămîne dimineaţa din visuri care zbor;

Aşa, fără-ndoială, amara mea viaţă
D-acum e pentru mine nesip neroditor,
Ce vara îl usucă şi iarna îl îngheaţă
Şi nici o floare n-află sîrmanul călător.

Dar însă suvenirul fiinţelor iubite
Va fi la al meu suflet etern înfăţişat,
Ca frunzele aduse de vijălii pornite
La vechea lor tulpină ce-odată le-a purtat.

De visurile voastre, speranțe-amăgitoare,
Acum peste măsură mă văz îndestulat;
Fugiți, zadarnici zile, ce griji omorîtoare
Pe tînăra mea vîrstă curînd ați adunat.

Cînd toamna să arată al iernii rece soare,
Copacii plini de jale pierd frunza, se usuc:
Așa nenorocirea uscînd a vîrstii-mi floare,
Zic lumei un adio: iau lira și mă duc.

Titlu interior în ediția 1842

ADIO

LUI

LORD BYRON LA SOȚIA SA

Și în sfîrșit adio! Și dacă relii soarte
Îi place a fi vecinic... adio iarăși zic!
Zadarnică ți-e ura, că-n pieptu-mi fără moarte
Dragostea mea viază; nici secoli nu o stric.
De ce nu poci în ochii-ți inima-mi a desface,
Pe care-adesea capu-ți îl rezemai cu pace,
Cînd somnul cu dulceață pe gene-ți odihnea!
Și asfel să-ți arate ascunsa ei gîndire!
Căci poate vei cunoaște c-ai fost în amăgire,
Ș-a ta desprețuire nedreaptă vei vedea.

Lovirea ce-mi dai mie de oameni se slăvește,
Cînd rana-mi sîngerează, plăceri ei afl-atunci!
Dar vezi că astă lume amar te necinstește,
Întemeindu-ți slava pe ale mele munci.
Cu toate că-n credință greșala-mi este mare,
Cu toate că în faptă, după a mea purtare,
Destule am eu singur asupra-mi a-mputa;
Dar cruzii! nu putură un alt braț să găsească,
Atît să mă sfîșie ș-adînc să mă rănească,
Decît brațul ce-odată cu drag mă-mbrățișa?

Să nu te-nşeli atîta: amorul cu-ncet piere,
Dar iarăşi nu mai crede că inimile pot
Prin orice depărtare, prin oricare tăcere,
Prin orice sîlnicie schimbate-a fi de tot.
A ta încă păstrează amorul către mine,
A mea e sîngerîndă, dar însă pentru tine
Bate, s-asvîrle, arde, şi arde nencetat.
O cugetare groaznic pe amîndoi pătrunde:
Voi fi pe alte ţărmuri, şi cine ştie unde?
Vecinic în despărţire, de tine depărtat!

Sînt jalnici aste vorbe ca gemătul de moarte,
Ca piatra mormîntală pe noi ne-a-nfiorat;
Tristele dimineţe cînd voi trăi departe
Ne vor afla cu jale p-un văduv pustiu pat!
Cînd vei vrea să te mîngîi cu fiica ta iubită
Şi cînd va fi vrodată urechea ta izbită
De glasul ei cel tînăr, de vorbele-i dîntîi,
Vei învăţa-o oare să zică: al meu tată?
Măcar că n-o să poată să-l vază vreodată,
Să-i dea îmbrăţişare în lumea celor vii.

Cînd mîinele-i prea frageţi te-or strînge cu dulceaţă,
Cînd mica ei guriţă va cere pe a ta,
Gîndeşte la acela ce nu va mai fi faţă,
Ce-n veci de fericirea-ţi el cerul va ruga,
L-acela ce amoru-ţi putea să-l fericească:
Şi dacă acest martur d-o dragoste cerească
V-avea într-al său aer ceva d-al tată-său,
A ta inim-atuncea va bate pentru mine;
Fior rece va trece prin ale tale vine;
Repede se va strînge, va bate pulsul tău.

Cumplita-mi rătăcire ţi-e cunoscută poate:
Dar niminea să ştie smintirea mea nu crez.
Pe urmă-ţi în tot locul a mele nădejdi toate
Se vestejăsc, şi iarăşi pe urmă-ţi înviez.

A inimii-mi simţire cu totul şovăieşte;
Trufia-mi, ce la nimeni ea nu se umileşte,
La tine se închină, la tine s-a supus,
Dar!... părăsit de tine şi sufletul mă lasă,
Viaţa mi-e povară, o simţ cum mă apasă
Şi orice fericire o văz că mi-a apus.

Destul, în zadar este oricare rugăciune,
Ş-a mea nu se ascultă; să nu vorbim mai mult,
Căci sînt cugetări triste ce-n silă ne supune,
Ce făr' de voie scapă, de lege nu ascult.
O dată înc-adio! Lipsit acum de toate
De cîte-mi erau scumpe, simţirea-mi nu mai poate,
Inima-mi osteneşte de a mai suferi;
Sînt jalnic, singuratic, coprins de întristare,
Şi desnădăjduirea-mi se face tot mai mare,
Şi sila-i mă îneacă, căci nu poci a muri.

LORD BYRON

ÎNTRISTARE

Duceți-mă acolo pe țărmuri fericite,
Ziceam, unde Neapol p-al mării sîn prea lin
Răsfrînge dealuri, stele de nori neînvelite
Și unde cresc oranzii subt cerul cel senin.
Ce-ntîrziem? Să mergem; din unda cea albită
Să văz ieșind Vezuvul în flacări care zbor;
Să văz eu Aurora pe dealuri strălucită.
Și voi, ținînd de mînă ușor p-a mea iubită,
Din aste nălțimi veseli visînd să mă cobor.
Urmează-mi în ocolul acestor golfuri line;
Să-ntoarcem pașii nostri pe țărmul cunoscut,
L-a lui Virgil cenușă [1], l-a Cintiei[2] grădine,
L-al Venerii vechi templu țărîn-acum făcut:
Acolo subt oranze, subt via înflorită
A căria mlădițe cu mirții se mărită
Și fruntea și-o-mpletește c-o boltă de lungi flori,
L-al apii dulce zgomot, l-a vîntului murmură,
Noi singuri cu amorul, cu vesela natură,
Gustînd viață dulce, plăcuți vom avea sori.

[1] Vergilius a fost înmormîntat lîngă Neapole; mormîntul care i se atribuie (dar a cărui autenticitate este cel puțin îndoielnică) a devenit un loc de pelerinaj pentru poeți.

[2] *Cynthia*, iubita poetului latin Propertius.

A galbenelor zile făclia se topește,
Se stinge cu încetul de al restriștii vînt,
Ori dacă cîteodată puțin mai fîlfîiește,
Scînteiele-i aprinse de suveniru-ți sînt.
Eu nu știu dacă cerul în marea-i îndurare
Voiește al meu suflet în ast loc a ieși;
Viața-mi e aproape de recele-i hotare,
Și-abia pe un an poate că încă va păși.
Dar dac-o veni moartea în primăvara vieții,
De trebuie în locul la bine închinat
Să scap din a mea mînă o cup-a tinereții
Pe care cu flori soarta părea c-a-ncoronat,
Eu nu rog dumnezeii decît să merg o dată
Pe țărmuri ce păstrează iubitu-ți suvenir,
Să zic un lung adio la clima cea curată,
Și unde-am gustat viața să pierz al vieții fir.

LAMARTINE

FLUTURELE

Cu primăvar-a naşte, cu roza ei să moară,
În unde de lumină cu zefiri a-nota,
Pe flori a se da-n leagăn c-o aripă uşoară,
De aer, de miroase, senin a se-mbăta,
De praf a sale aripi de june să clătească,
Să zboare ca suflarea la bolta cea cerească:
A fluturelui asfel e soarta de iubit.
El este ca dorinţa ce-n veci nu se aşază,
Nemulţumit de toate, din toate vrînd să vază,
Se duce s-afle-n ceruri plăcerea ce-a dorit.

LAMARTINE

UNIREA PRINCIPATELOR

Dedicată fiitorilor deputaţi ai Romîniei

I

Pe antice monumente am văzut ades sculptate
Acvila ce poartă crucea, zimbru ţării-nvecinate,
Subt o mînă, o coroană, întrunite figurînd;
Şi în vechea capitală, o măreaţă mănăstire [1],
După lupte sîngeroase monument de înfrăţire,
D-al Moldovei *Domn* clădită, stă trecutul atestînd.

II

Ce spun aste suvenire? ele-arăt că altădată,
Înainte-acelor lupte, în vechimea depărtată,
Fii ai Romei cei eterne, aceşti popoli au fost fraţi;
C-ale lor restrişti cumplite au izvor în despărţire,
Că la răul ce-i apasă nu pot s-afle lecuire,
Decît numai în unirea către care sînt chemaţi.

---

[1] Biserica Stelii din Tîrgovişte (n.a.). Este vorba (vezi şi nota lui Alexandrescu din *Concordia*, la aparatul critic) de tratatul de pace încheiat în 1639 între Matei Basarab şi Vasile Lupu, concretizat prin clădirea bisericii Stelea de către domnul Moldovei şi a mănăstirii Soveja de către domnul Munteniei.

III

Căci de urele interne mult a profitat streinul;
Căci în suflete şi-n inimi el a infiltrat veninul,
Ce corumpe, ce îneacă tot instinctul generos;
Căci slăbiţi prin moliciune, umiliţi prin apăsare,
În furtune şi în intrigi balotaţi fără-ncetare,
Am uitat noi vechea cale şi trecutul glorios.

IV

Astăzi nu ni se cer lupte, sacrificiuri de sînge,
Virtuţi mari de altădată; astăzi ţinta vom ajunge
Prin credinţă în unire, prin unire în dorinţi.
Mari puteri acum iau parte la destinul ce ne-aşteaptă,
Orizonul se-nsenină, calea noastră este dreaptă,
Şi asupra-ne se-ntinde mîna bunei provedinţi.

V

Romîni! Dulce e unirea! Ascultaţi... glasu-i răsună...
De la fiii Romîniei cere patrie comună...
Steaua[1] merge înainte-i, simbol sacru pe pămînt;
Cum în Vitleem odată stea din cer mîntuitoare
Conducea pe-ncoronaţii cavaleri, din depărtare,
De la marginile lumei, către leagănul cel sfînt.

VI

Cînd citim în vechea carte a istoriei străbune
Virtuţi mari, ilustre fapte ale naţiei romîne,
Care inimă stă rece? care suflet nemişcat?
Cine n-are dor să vază ţara sa în fericire,
Cu legi bune, cu legi drepte, în tărie şi-n unire,
Cultivînd artele păcei pe al său pămînt bogat?

[1] Este vorba de ziarul *Steaua Dunării* a lui M. Kogălniceanu, la care Gr. Alexandrescu a şi colaborat.

VII

În tăcutele morminte, Bogdan, Mircea se-ntîlniră [1],
Şi-ntr-o lungă-mbrăţişare pe romîni îi înfrăţiră;
Împrejuru-le stau dese umbre de măreţi eroi...
Ele astăzi zbor în aer, inimile-nflăcărează...
Deputaţi! asupra voastră ei privirea şi-aţintează;
Fala sau ruşinea ţărei se aşteaptă de la voi.

VIII

Fiii vostri vor ascunde a lor frunte în ţărînă,
Daca voi acum veţi pierde marea cauză romînă,
Prin meschine interese ce-n mici inimi locuiesc:
Timpul trece, omul piere, dar a patriei iubire
E averea cea mai rară, cea mai scumpă moştenire,
Ce de la părinţi de merit nobilii fii o priimesc.

[1] „Cei dintîi domni, cari încheiară tractate cu Înalta Poartă, unul pentru Moldova şi altul pentru Ţara Romînească." (Nota lui Alexandrescu în *Concordia*.) Printre revendicările care apar în mod constant în presa politică a timpului se află şi aceea a respectării de către Poartă a autonomiei interne a Principatelor, prevăzută de tratatele pomenite de Alexandrescu. Vezi mai jos, p. 513, nota 1.

MĂRIII SALE DOMNULUI ALEXANDRU IOAN I

Anul 1859

Pentru ziua intrării sale în București

I

Timp dorit, zi de speranțe,
Fiu al țărei, salutare!
Romînia învestită
În vesminte de serbare,
Îți dorește, îți urează
De mari fapte viață plină,
Și se-nclină stelei tale
Ce străluce de lumină.

II

Cînd de glasul omenirei
Inspirată și condusă,
Pleiada europeană,
De puternici regi compusă,
Reda nației gemînde
Antici drepturi și tărie[1],
Soarta-ți se-nscria în cerur
Cu lumina cea mai vie.

[1] Aluzie la tratatul de la Paris din 1856.

III

Fă dar numele-ți să treacă
Între numele divine,
Celor ce au fost ai lumei
Nobili făcători de bine.
Secolul să te admire,
Și cu noi să se fălească
Franța, nația cea mare,
Nația cavalerească.

IV

Căci e aspră datorie
Ce o nație impune,
Căci e grea, mult grea, coroana
Ce pe capul tău se pune.
Țara te salută, prințe,
Cu plăcere și iubire,
Și-ți încrede viitoru-i
Zîmbitor de fericire.

O PROFESIUNE DE CREDINȚĂ

Domnilor alegători, mă rog să fiu ascultat,
Și după ce m-ăți citi mă rog să fiu deputat.
Căci am cuvinte să crez că la Divanul Ad-hoc
Bine lumei o să fac, și rol nobil o se joc,
După cum puteți vedea
Din mărturisirea mea.
Încă pînă-a nu mă naște, eu am fost patriot mare,
Și după ce m-am născut
Pentru ale noastre drepturi m-am luptat fără-ncetare
Pînă într-acest minut.
Cunoscînd că într-o țară fericirea generală
Se compune totdeauna din acea particulară,
Ca un iconom politic, prin mici slujbe, mici lefșoare
Am îmbogățit eu statul, cumpărîndu-mi moșioare;
Iar guvernul, ce văzuse vrednicia și talentul,
Îmi da ranguri pe tot anul, siluind regulamentul[1],
Pe cînd mulți păcătoși alții, lipsiți de capacitate,
Servind țării din pruncie stau cu buzele umflate.
Apoi cînd streine armii țara noastră ocupară[2],
De la cine înlesnire întru toate ele-aflară?

[1] Regulamentul Organic.

[2] Este vorba probabil de ocupația austriacă din timpul Războiului Crimeei.

Cine pentru zece care a făcut ades cinci sute,
Numai ca să nu se-ntîmple s-auz vorbe neplăcute?
Cînd era în lipsă țara, subt a mea isprăvnicie,
Am ținut-o eu cu grîne precum fiecine știe.
Apoi daca neplătite au rămas prin multe sate,
Daca eu la socoteală le-am trecut ceva-ncărcate,
Am făcut-o-n conștiință, de iubirea omenirei,
Numai spre a mă deprinde cu regula înmulțirei.
Las doparte ale mele osteneli și cheltuială,
Căci îmi place a le crede nepuse la îndoială,
Căci aceasta mai cu seamă fu rezonul cel mai mare
Pentru care azi Europa, foarte recunoscătoare,
După lupte sîngeroase încheind tractat de pace,
Hotărî pe Romînia fericită a o face.[1]
Pe aceste dar temeiuri, frați romîni, eu vă cer votul,
Și la cauza cea sacră azi mă devotez cu totul.
Apoi daca dup-acestea mai aveți cumva dorință
Să v-arăt printr-o programă care e a mea credință,
La *Divan* ce voi susține, vă poci da încredințare
Că unirea o crez sîntă, c-o voi cere cu-nfocare;
Căci mărindu-se pămîntul, lefile poate vor crește;
Însă prinț strein nu-mi place căci nu știe romînește;
Și cînd slujbe îi vom cere el de loc n-o să privească
De sîntem boieri sau ținem de vro casă boierească,
Ci d-avem talent, virtute, merite sau probitate,
Calități din altă lume, foarte grele și ciudate;
Pentru cea mai mică vină, ce o va numi hoție,
Ne vom vedea prin gazete, poate și la pușcărie.
Protejați ca și protectori, toți vom fierbe într-o oală,
Ș-a streinului domnire Țării îi va fi fatală;
Și religia vom pierde și vom uita romînește,
Ca în Grecia modernă unde azi vorbesc nemțește.[2]
Pe cînd unul dintr-ai noștri, domn de viță romînească,
Tot mai lesne o să ierte slăbiciunea omenească.
Nu-l voi însă ereditar, căci a țării veche lege
Pe domn chiar și din opincă ne dă voie a-l alege;

[1] Aluzie la Tratatul de la Paris din 1856.

[2] În 1832, doi ani după recunoașterea independenței Greciei, este adus pe tron principele german Otto de Bavaria.

Şi aşa cu chipu-acesta de loc nu e de mirare
Daca chiar şi nouă rîndul ne-o veni din întîmplare.
Autonomia-mi place, o voi cum e scrisă-n carte,
O cer pentru ţara-ntreagă, dar şi pentru mine-n parte·
Adică în orce cazuri să urmez eu cum îmi place,
Fără a putea guvernul observaţie a-mi face.
Cît pentru guvern şi forma-i cea constituţională,
Vrînd să mă declar d-acuma, simţ o mare îndoială:
Căci vorbind drept, nu ştiu bine ast cuvînt ce va se zică,
Şi în loc de bine ţării să nu-i fac mai rău mi-e frică.
Daca, cum mi-a spus un dascăl cu destulă *pricopseală*,
Un guvern în constituţii e supus la socoteală,
Daca adunări sau cameri pot vorbi făr-a se teme,
Astea n-or să ne aducă decît pierdere de vreme,
Decît lupte fără margini şi dezbateri încurcate,
Care plac junimei noastre cei cu capete stricate.
Trebile cu vechea formă nu cerc nici o-mpiedicare,
Ş-un ofis redijat bine e o lege-n prescurtare.
Dup-aceste dar cuvinte, fraţi romîni ce mă-nţelegeţi,
Puteţi fără de sfială la Divan să mă alegeţi,
Căci să nu fiţi la-ndoială, vă voi face treabă bună,
Şi-mi veţi mulţumi odată daca-mi veţi cădea pe mînă;
Iar pînă să vie vremea să vedeţi astă minune
Sînt supusul dumneavoastră şi mă-nchin cu plecăciune.

12 august 1857

CÎNTECUL SOLDATULUI

I

Pe cîmpul Romîniei
Trompeta cînd răsună,
La glasul datoriei
Ostirea se adună.

Şi steagul o umbreşte
Şi arma-le luceşte
Şi inimile-n piepturi
Bat repede voios.

De nici un fel de vreme
Soldatul nu se teme,
Deviza-i e credinţa
Şi suflet curajos.

II

Cînd bolta din tărie
De nori se încunună,
Pe munţi şi pe cîmpie
Cînd fulgeră şi tună,

Soldatu-naintează,
Și marșul său urmează,
De misia sa mîndru,
Nu cată înapoi.

El legea împlinește,
Și țara-și ocrotește,
E totdeauna gata
În pace și-n război.

În astă lume mare
Oriunde soarta-l duce,
Viața-i schimbătoare
Plăceri cu ea aduce.

III

Apoi cînd totul trece,
Cînd bate ceasul rece,
De frații săi de arme
Măreț e-nmormîntat[1];

El vesel viețuiește
Și moare bărbătește,
Căci astfel este traiul
Și moartea de soldat.

1853, septemvrie 18

---

[1] Pentru o atitudine diferită față de același fapt, vezi *Cîinele soldatului*, v. 13–16.

140

Manuscrisul poeziei „Cometeĭ anonsate pentru 13 iunie"

(Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 801, f° 140–141)

Trupĭ mai ursulindu-se şi
oamenĭ mai șpragi.

Nu, nu, noi de ceasuri ce nu
gâdile urechile,
Venaș ce mai [illegible] amar
ce te urează;
Na suntem ce doi noate, și acea
cântăcalu
Spre oamenii [illegible] sunt
omenește.

Cite noi avem de trupș în
gropa pământului;
Vezi ceas ce și presimte avem
ce le iubim;
Pentru lacrimele [illegible] multe ape
ce astimealui,
Viua ne bag la vale, ușa ~~[illegible]~~
spre cum dopim:

Vezi ce [illegible] înalte-
lor Dumpete.

mai [illegible] [illegible] [illegible]
De fericit duant,
ce ne [illegible] [illegible]
concertam toate,
[illegible] înalte [illegible]
pe de-a-lături.

Atunci [illegible] [illegible] [illegible]
mișeilor [illegible],
[illegible] [illegible] în [illegible],
[illegible] împoleite
[illegible] [illegible] [illegible]
inimilor [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible]
ne înșelau.

[1] Pe
v. 13—16

COMETEI

ANONSATE PENTRU 13 IUNIE

Cometă cu lungi coade, însă cu scurtă minte,
De ce vrei să arzi globul ce noi îl locuim?
El, drept, mult nu plăteşte, dar tot avem cuvinte
Viaţa-i păcătoasă cîtva să prelungim.

De ne vei arde-acuma, să ştii că or să nască
În locu-ne fiinţe mai rele decît noi,
Ce-n grab or să-ntărîte mînia ta stelească,
Prin fapte mai cumplite, prin crime şi război.

Ce! ai uitat tu oare potopul d-altădată,
La care cum s-aude destul ai conlucrat,
Atunci cînd tata Noe în luntrea-i deşălată,
Plutea pe universul subt unde înecat?

Ei bine! omenirea ce moşteni pămîntul,
Fiinţe, lighioane ce-n urmă s-au ivit,
Întrec ele p-acelea ce-ş-au găsit mormîntul
În marea adîncime şi monştri au nutrit?

Cîmpiile de astăzi sînt ele mai mănoase
Decît cele antice? măgarii mai deştepţi?
Broasca mai muzicantă în bălţile stufoase?
Tigrii mai cu blîndeţe, şi oamenii mai drepţi?

Nu, nu! bagă de seamă să nu faci o greşală,
De care mai în urmă amar să te căieşti;
Ba încă să dai, poate, o aspră socoteală
Prea bunului părinte al rasei omeneşti.

Căci noi avem de lucru în Ţara Romînească;
Legi vechi şi ruginite avem să le-nnoim,
Regulamentul multe are să pătimească [1],
De ne-or lăsa în pace aşa precum dorim.

De eşti tu executor înaltelor decrete,
Mai dă-ne un mic termen de zece mii de ani,
Să ne-ndreptăm purtarea, să ne spălăm de pete,
Să nu cădem în iaduri pe gheare de satani.

Atuncea, daca globul n-o merita viaţă,
Poţi să-l prăjeşti în voie-ţi, eu nu mă-mprotivesc,
Dar azi, topeşte numai a inimilor gheaţă,
Şi arde astrologii ce lumea îngrozesc.

12 fevruarie 1857

1 Revendicarea unui regim constituţional implica revizuirea Regulamentului Organic.

RĂSPUNSUL COMETEI

Iubit muritor,

Astăzi am priimit,
Prin poştia cerească,
Biletul tău pornit
Din Ţara Romînească.

Odată cunoşteam
Subt nume de roman
Un prea puternic neam,
Al lumei crud tiran;
Neam ce-l credeam perit,
Căci nu l-am mai zărit;
Şi pînă-ntr-ast minut
(Mă jur pe al meu nume),
Eu nici aş fi crezut
Că existaţi pe lume;
Dar de vreme ce scriţi
Voi trebuie să fiţi.
Numai nu înţeleg cine v-a putut spune
Că aveam pentru glob intenţii aşa bune.
E netăgăduit
C-a lui desfiinţare

De timp nepomenit
Mi-era în cugetare,
În cerc tot vițios
Văzînd că se-nvîrtește,
Și omul păcătos
În rele mult sporește,
Văzînd că jos la voi mulți oameni mari și buni,
Lumei folositori, au trecut de nebuni,
Au fost persecutați
În vreme ce-au trăit,
Și foarte lăudați
După ce au murit.
Eu prea rău am urmat,
Cînd am lăsat odată
Pe Noe d-a scăpat
Cu luntrea-i deșălată,
Căci știi ce a făcut
Cît liber s-a văzut?
El a sădit o vie
Ș-a căzut pe beție!
Iar cu fetele lui
Ce-a mai făcut, nu spui.
Iar de atunci încoaci din el cîți s-au prășit,
Acei ce au fost tari pe cei slabi au robit;
Soarele-au spăimîntat prin lupte și omor,
Pentru globul pămînt, ce nu era al lor.
Căci socotesc că știi, nevoie n-am să-ți spui,
Că nu e-al vostru el, ci voi sînteți ai lui.
Apoi v-ați apucat
Cerul d-ați spionat,
Prin sticle cercetînd
Ce avem noi de gînd,
Ce fel ne preumblăm,
Pînă și ce mîncăm.
Ba încă ați scornit
Feluri de secături,
Și pe voi v-ați numit
Alese creaturi!

Acestea, drept să spui, eu nu le suferеam,
Și răzbunarea mea în taină pregăteam.
Dar fiindcă îmi scrii că sînteți ocupați
Proastelor voastre legi spoială să le dați,
Fiindcă ai cerut sorocul mărginit
De zece mii de ani, fiindc-a mijlocit
Ș-o grațioasă stea dintr-ale curții mele,
Pentru cîțiva poeți ce casc gura la stele,
Mă-nduplec în sfîrșit, astîmpăr al meu foc,
Îmi pui caii la grajdi și coadele la toc.
Numai luați măsuri, gîndiți și căutați
De indulgența mea acum să profitați.
Căci daca spre pămînt vrodată m-oi porni,
Vă poci încredința că bine nu oți fi.

(Scris în palatul nostru de vară)
14 mai 1857

DOAMNEI P. S. G.[1]

Şi veselă şi jună te-am cunoscut odată;
Cu aceleaşi defecte acum iar te găsesc;
Pe soţul ce te-aşteaptă în ţară depărtată,
Deşi strein de ţara-i, eu tot îl fericesc.

Căci spiritul ce-ncîntă şi graţia dorită
Viaţa-i viscoloasă ades a îndulcit;
Pe calea însemnată d-a omului ursită,
Nemulţumiri, plăcere cu el ai împărţit.

A unui vechi prieten amabilă soţie,
În insula streină în care lăcuiţi,
Cînd veţi vorbi-mpreună d-a ţărei poezie,
Vă rog cîteodată la mine să gîndiţi.

[1] Princesei Saşa Ghica (s[illegible]a lui I. Ghica).

D-NEI A. B.[1]...

Angelii port al tău nume,
Ca ei blîndă, dulce eşti,
Tot ce e plăcut în lume
În persoana ta uneşti,

Eleganţă şi juneţe,
Graţie şi frumuseţe
Te-ncunjor, te încunun,
Florile cu vii coloare
Trimet ţie salutare,
Zefirii numele-ţi spun.

Cînd dai nume fiicii mele,
Atunci una dintre stele
De lumină strălucind
Luă misie cerească
În viaţă s-o-nsoţească
De la ea răul gonind.

[1] Angelina Bălăceanu, naşa fiicei lui Alexandrescu.

Și cînd astă copiliță
Va fi-n vîrstă să vorbească,
Voi deprinde-a ei guriță
Cu amor să te numească
Și să aibă pentru tine
Tot acea simțire vie
Cîtă inima-mi conține
Pentru Iancu[1] amicie.

[1] Ion Bălăceanu.

D-NEI M. C.[1]

În albumul dumitale,
Doamna mea, dorind a scri,
Nu putui găsi culoare
Nici omagiuri a descri
Frumusețea-ncîntătoare,
Grațiile zîmbitoare,
Acel spirit cultivat,
Ce adesea-n convorbire
M-a pătruns de mulțumire
Și-n *Edem*[2] m-a transportat.
P-al tău nobil, bun consoarte[3]
Îl iubesc ca pe un frate,
Căci amic bun l-am aflat:
Și la amîndoi unire
Vă urez și fericire,
Trai plăcut și-ndelungat.

[1] Maria Cantacuzino.

[2] Numele biblic al raiului. Forma *edem* (față de obișnuitul *eden*) provine din traducerea grecească a Bibliei și este cea mai frecventă în cărțile noastre bisericești, slavone și romîne. Atestări literare contemporane cu Alexandrescu găsim, de exemplu, la I. Văcărescu, *Colecție*, p. 495, și Al. Pelimon, *Poezii*, p. 71.

[3] Ion Cantacuzino.

D-LA[1] S. LA.

Îmi place micşuneaua, zambila, dulce floare,
Simboluri de iluzii ce nu vieţuiesc mult.
Îmi place trandafirul, dar mai frumoasă-mi pare
Privirea ce le-alese şi mîna ce le-a smult.

Căci spiritul ce-ncîntă şi graţia dorită
Şi daruri ce unite prea rar se întîlnesc,
De flori neperitoare ghirlandă fericită,
Sînt scumpele podoabe ce nu te părăsesc.

A! fie-ţi viaţa dulce şi zilele senine
Şi numai pentru floare se ai gîndiri, dorinţi;
A inimii-ţi odihnă nimic să n-o-nvenine.
Amarul fericirei în veci se nu îl simţi.

[1] *Demoazela.*

UNEI NECUNOSCUTE MOLDOVENCE

Care mi-a cerut versuri

De vreme ce îţi place a ţării poezie,
Prin calităţi alese crez că te osibeşti;
Crez că ai eleganţă şi-n suflet armonie,
Misterioasă limbă a silfilor cereşti.

Să zice însă, doamnă, că eşti şi mult frumoasă,
Nobilă-n sentimente, în spirit graţioasă,
Dar vai! nu sînt perfecte fiinţe omeneşti;
Căci se mai zice încă (şi foarte rău îmi pare)
Căci lîngă toate-acestea ai şi un defect mare,
Că, sclavă datoriei, numai un om iubeşti.

10 iunie 1857

FRUMOASĂ E NATURA

Frumoasă e natura, frumoasă dimineaţa,
Plăcut este al undei murmur melodios:
Şi roua şi zefirul, şi floarea şi verdeaţa,
Dar lumea nimic n-are ca tine de frumos.
A mea inimă, suflet pe pasurile-ţi zbor,
Şi vîntul îţi şopteşte misteruri de amor.

Sînt dulci ale prunciei dorite suvenire
Şi visuri fericite, iluzii îngereşti,
Dar nu e nimic dulce ca dulcea ta zîmbire,
Dar nici un vis nu-mi place, de nu-l pricinuieşti.

Cînd soarta nemblînzită m-adapă cu durere,
Cînd lumea ş-orce bunuri aş vrea a le uita,
Nimic nu cei vieţii, mărire, nici putere,
Nimic nu mă mîngîie decît iubirea ta.
A mea inimă, suflet pe pasurile-ţi zbor,
Şi vîntul îţi şopteşte misteruri de amor.

ÎN ORE DE MÎHNIRE

În ore de mîhnire
Să-ntîmplă cîteodată
S-alin a ta privire
Şi fruntea-ţi cea curată,
Pe care umbra tristă în veci n-o înveleşte,
Pe care liniştirea şi pacea lăcuieşte.

Atuncea în mirare
Întreb, e cu putinţă
Un suflet ce nu are
Nici patimi, nici dorinţă,
Sau care adînc ştie simţirea a-şi ascunde
Ca negrele-i impresii să nu le poţi pătrunde?

Viaţa-i ca visul
Ce vesel se renaşte?
Gîndirea-i chiparisul
Ce nu se vestezeşte,
Ce iarna cînd în preajmă-i e viscol, întristare,
El verde primăverei trimite sărutare,

Sau este ca volcanul ce arde în tăcere,
Ce-n faţă şi în preajmă-i s-arată liniştit,
Cînd sînul lui coprinde şi muncă şi durere,
Ca orşice trăieşte, ca orşice-a trăit?

Orcum va fi, copilă, senină ţi-e privirea,
Blîndeţea, bunătatea de soră te-au luat;
Ca ele în tot locul însufli mulţumirea,
La naşterea-ţi natura zîmbind te-a-mbrăţişat.

Daruri ce vin din suflet sînt negreşit dorite,
Sînt vrednici de iubire orunde le-ntîlneşti;
Eu le ador, dar ele îmi par mai preţuite
Cînd le găsesc unite
Cu daruri mai zadarnici, cu graţii mai trupeşti.
Inima mea de fire aşa este făcută,
Şi trista omenire aşa este născută.

Voi, fiicele Aurorei, dulci tinere *pansele*,
Flori care o cunoaşteţi, flori care o iubiţi,
Frumoase ca icoana din visurile mele,
Nu puteţi cîteodată de mine să-i vorbiţi?

IMN

DESTINAT A SE CÎNTA LA INAUGURAŢIA TEATRULUI

I

Veniţi, romîni, se consacrăm
O zi însemnătoare,
Şi artelor ce cultivăm
S-aducem salutare.

II

În sfîrşit iată-l rîdicat,
Templul la muze dedicat,
Templul măreţ împodobit, de unde-n viitor
Se va-nălţa în zbor
Vestea răsunătoare,
Ca să arate-n lume
Că ş-ale noastre nume
Pot fi neperitoare.

III

Artişti, poeţi care simţiţi
Scînteia inspirărei,
Acum deschisă voi priviţi
Arena-naintărei.

IV

Nobile nații se fălesc
Cu scrieri lăudate,
Prin simtimente ce trăiesc,
Și prin idei bogate.

V

Veniți, vă-ntreceți, triumfați,
Cum triumfa odată
Eschil, Sofoclu-aplaudați
În Grecia încîntată.

VI

Talentele își vor găsi
Aicea răsplătire,
Idei mărețe vor rodi
În inimi cu simțire.

VII

Aici se va încorona
Virtutea lăudată,
Și vițiul se va-nfrunta
Prin fapta-i imitată.

VIII

Plăceri și plînsuri,
Dureri și rîsuri,
Ce fac viața p-acest pămînt,
Toate-mpreună
Scena le-adună,
Folositoare toate ne sînt.

IX

Veniți dar în ast templu,
În solemnelă seară,
Să onorăm bărbații
Acei ce îl fondară.

X

Un cuget, o gîndire,
Pe toți să ne-nfrățească,
Și-n dreaptă mulțumire
Să zicem în unire:
Trăiască țara noastră
Și arta romînească.

1853, ianuarie 1

EPISTOLE ȘI SATIRE

RĂZBUNAREA ȘOARECILOR
SAU
MOARTEA LUI *SION*

Pe dealul Mitropoliei,
În arhiva Romîniei,
Unde statul grămădește
Tot ce nu-i mai trebuiește,
Unde s-află aruncate
Secături nenumărate,
Hîrtii, condici osîndite,
Judecăți nenorocite,
Are cuiburi din vechime
Numeroasă șoricime,
Seminție roditoare,
Și de literi rozătoare;
Șeful ei, un ghiscan mare,
În dosare locuiește,
Nume de Rozon el are
Și pe polițe domnește:
El e strănepot de frate
Lui Raton, care odată
Trăia de zgomot departe,
Într-o cameră privată. [1]

[1] Cf. *Șoarecele și pisica*, v. 4:

Petrecea retirat într-un vechi parmazan.

Într-o zi — nu, era seară —
Dup-a lui Rozon poruncă
Şoarecii toţi s-adunară
Şi într-o tăcere-adîncă
Aste vorbe ascultară:

„De cînd subt aceste bolte ne aflăm adăpostiţi,
Fraţilor! voi ştiţi prea bine cît am fost de fericiţi;
Şeful de azi al arhivei, om de pace iubitor,
Ne-a fost chiar ca un părinte, un zelos ocrotitor.
Nimeni din voi nu se plînge că din cuib a fost gonit,
Sau că într-aceste ziduri vro pisică a-ntîlnit,
Sau că n-a putut să roază de frica vrunui duşman
Pergamentele antice, condicile de divan;
Soarta ne era prosperă, şeful trecea zîmbitor,
Generaţiile noastre aveau falnic viitor.
Dar azi, vai! totul se schimbă, azi sîntem amerinţaţi
Să ne pierdem locuinţa şi să fim dizgraţiaţi,
Căci un moldovean obraznic, *Sion*, care a cîntat
Paradisul[1] (deşi iadul el cu drept l-a meritat),
A scris nu de multă vreme, într-un stil neomenos,
Că a şefului arhivei pana noi o am fi ros.
Apoi suferi-vom oare ca acel cutezător,
Vrednic a purta mai bine nume de defăimător,
Să vie, precum venise, chiar într-al nostru pămînt
Să ne strice fericirea? Nu, cît eu în viaţă sînt
Nu va fi: acum e timpul să ne răzbunăm şi noi,
S-arătăm că-n şoareci curge nobil sînge de eroi
Şi că păgînul acela, ce ura a meritat,
Nume de moldovean vrednic cu nedrept a cîştigat:
Mergeţi dar şi-n astă noapte picerele vă gătiţi,
Şi cînd s-o ivi de ziuă cu toţii pe drum să fiţi.
Ca prin marş repede, grabnic, la Moldova să-l călcăm,
Cine sînt şoarecii noştri şi Rozon să-i arătăm.
De veţi găsi-mprotivire, să nu vă descurajaţi,
Şi la orce întîmplare, totdeauna s-alergaţi

[1] Sion tradusese fragmente din *Paradisul pierdut* al lui Milton (1851).

Unde-ţi zări că se mişcă vîrful de la coada mea,
Ce pe a gloriei cale pururea o veţi vedea."
Zise, şi[1] auzitorii aşa mult au aplaudat,
Cît dulapurile toate în arhivă s-au mişcat.
A doua zi şoricimea cu mare grabă porni,
Făcu la *Focşani* gustare, şi seara în Iaşi sosi.

II

Noaptea domnea în natură,
Şi zefirii răcoroşi
Sufla cu-aceeaşi măsură
La drepţi sau necredincioşi;
De a zilei osteneală
Sion dormea obosit:
Dormea! fără îndoială,
În somnul lui fericit,
Visele, taineci fiinţe,
Din loc în loc îl purta
Şi toate-ale lui dorinţe
Împlinite-i arăta.

C-o graţioasă munteancă i se părea că vorbea
Şi inima ei şi mîna c-o bună zestre cerea.
Cînd deodată el dete un ţipăt îngrozitor:
Ţîrcovnicii cu lungi plete alerg întru ajutor;
Departamentul credinţei, la care fu mădular,
Cu toţi darabanii vine... însă tîrziu, şi-n zadar:
Pe patul lui de odihnă *Sion* zăcea sîngerat,
Ca un caşcaval de Parma pe jumătate mîncat:
Urechile lui şi nasul, chiar daca le-o fi avut,
Atuncea să se găsească de loc nu s-a mai putut.
Numai l-a doua-nviere eu crez că se vor găsi,
Cînd şoarecii le-or aduce, daca or mai trebui.

[1] *Zise, şi...* formulă caracteristică poemelor epice. Parodia tonului epic este aproape dominantă în această poezie.

Cu toate acestea lupta, d-o fi cum am auzit,
Mortului face onoare, căci mult s-a împrotivit:
Şi s-au găsit împrejuru-i, de mîna lui sugrumaţi,
Un mare număr de şoareci, tot din cei mai însemnaţi.
Ba încă spun (Dar aceasta eu nu v-o asigurez,
Căci fapta e de mirare, şi nu îmi vine s-o crez.),
Spun că şi chiar comandirul, faimosul acel Rozon,
Lăsă o labă în mîna eroicului *Sion*.
Ce s-a întîmplat în urmă eu nici am mai cercetat,
Căci de pierderea aceasta foarte mult m-am întristat.
Sion amic îmi fusese, talent şi inimă-avea,
Şi crez c-ar fi trăit încă daca atunci nu murea;
Literaturei romîne el ar fi fost de folos,
Daca din nenorocire şoarecii nu l-ar fi ros.

ADIO

Pocit, faimos proconsol, model de tiranie,
Cumplită fie calea pe care ai plecat,
Cu apa consacrată prin somnul de vecie
Vom curăţi pămîntul ce tu ai întinat.

Schelet fantasmagoric, fiinţă infernală,
Geroasa, trista-ţi climă ea încă n-a produs
Ţiganie mai crudă, o iazmă mai fatală,
De cînd soarele seara să pleacă la apus.

Dator este romînul a sa recunoştinţă
Monarhului ce ţara cu tine înzestra,
Căci zelul tău sălbatic, fanateca-ţi silinţă,
De graţia robiei pe robi chiar dezgusta.

Căci mulţi care-mprejuru-ţi cerşau a ta rînjire,
Vrăjmaşi ai libertăţii, ce binele nu-l vor,
Născuţi erau să fie cu tine în unire,
De nu umileai, crude, şi chiar baseţea lor.

Tiran omiopatic, cum nu des se găseşte,
Otrava prin otravă în noi ai vindicat.
O naţie întreagă prin mine-ţi mulţumeşte
Şi te proclam din parte-i al ţării Ipocrat.

A! Daca vom ajunge la ţinta mult visată,
De voi trăi atuncea (şi-mi place să o crez),
Tu vei avea, fii sigur, o statuă bogată,
Al cării bust cu lanţuri eu am să-l decorez.

În jocul lor, copiii o vor scuipa în faţă;
Şi cînd vreunui gîde vom da numele tău,
Acel om se va crede nevrednic de viaţă,
Pierdut din omenire, bătut de Dumnezeu.

Aşa cînd toamna rodul s-a copt în vii, grădină,
Ţăranul ce se teme de hoţii zburători,
Pe ramură înaltă expune la lumină
Scheletul coţofenei, cadavrul unei ciori.

Spectacolul goneşte jivine răpitoare
De lacoma lor ceată ogorul e ferit.
Ţăranu-atunci profită d-a feţei lui sudoare,
E veselă natura şi omul mulţumit.

Adio! lung adio! şi fără revedere,
Departe, mult departe te du din ţara mea,
Pustiul Siberiii te-aşteaptă cu plăcere,
Pămîntul să te-nghiţă şi dracul să te ia.

CONFESIUNEA UNUI RENEGAT

Ascultă-mă, sfînt preot, ascultă-mă, părinte,
Ajută un nevrednic, lipsit de ajutor;
Consolă un trist suflet ce soarta îşi presimte,
Cînd sună ceasul groaznic, veciei vestitor.

Viaţa-mi de necinste şi crimile-mi trecute,
Ca furii nempăcate asupră-mi năvălesc;
Vînzări, sataneşti planuri, de lume neştiute,
În inima-mi pun iadul, ca iesme îmi scrîşnesc.

Nopţile-mi sînt grozave, tăcerea îmi şopteşte,
Mă înconjor prăpastii la fiecare pas;
Părul meu c-al lui *Cain* pe frunte-mi se zbîrleşte;
Gura mi se-ncleştează şi nu poci scoate glas.

Mă rătăcesc pe cîmpuri, dar iarba înviază,
Dar arborul pădurei ia formă, mi-e vrăjmaş;
Vulturul mă priveşte şi ochiu-i scînteiază,
Ş-a sfîşia e gata un leş de ucigaş.

Vezi ceasornicu-acesta care la pieptu-mi bate?
E vechea recompensă unui păcat cumplit.
Cîte cu a mea faptă am drepturi cîștigate?
Vînzarea fu plăcută, dar eu despreţuit.

Am cunoscut bărbaţi lucrînd l-al ţărei bine.
Cu-nalte simţimente la ei m-am arătat;
Tîrîndu-mă la dînşii, s-au încrezut în mine,
Ieri le-am jurat credinţă, şi astăzi i-am trădat.

Urînd orice virtute ce n-o puteam ajunge,
Pe orice om de merit în veci am defăimat;
Proteu [1] cu feţe multe, strigoi setos de sînge,
La umbră, la-ntunerec, pe mulţi am sugrumat.

Subt aer de blîndeţe, urmam a mea turbare,
Şi gheara-mi veninată în inimi înfigeam.
Avînd nepedepsirea de preţ l-a mea vînzare,
Minciuni neruşinate eu liber tipăream.

Angel de întunerec pentru-ale lor păcate,
Ieşind din adîncirea noptosului Tartar,
Am auzit cu spaimă cuvîntul de dreptate,
M-am prefăcut că-mi place, şi am zîmbit amar.

Am zis: iată speranţă, prilej de bucurie!
Şi bogăţii şi titluri acum să dobîndesc;
E timpul să se-nalţe smerita mea trufie,
Am imitat virtutea, dar o s-o prigonesc.

[1] *Proteu*, personaj din mitologia greacă; era considerat ca un zeu al mării şi i se atribuia proprietatea de a lua înfăţişări diferite (leu, dragon, panteră mistreţ, arbore, apă, foc).

Poci să sugrum p-asti oameni, şi să le iau vesmîntul,
Căci eu sînt cel mai tare, avînd tainele lor,
Multe fiare ca mine le sufere pămîntul
Şi cerul cu zăbavă trimite ajutor.

De ură nici nu-mi pasă, cînd e fără putere,
Despreţul e o vorbă deşartă de-nţeles;
Mai sînt poate şi alţii cu mine d-o părere,
Şi cînd fac al meu bine, drum sigur mi-am ales.

Iată puţine, taică, din multele-mi păcate,
Iată crime ce astăzi nu poci să mai lucrez,
Într-al lui Hristos nume drăceşte-au fost lucrate;
Rîdeam de semnul crucei, dar lîngă moarte crez.

Asta e adevărul ce pocăinţa-l naşte;
De frica judecăţii în sînu-ţi îl depui,
Amăgitorul şarpe abia se mai tîraşte;
La glasul veciniciei cu groază mă supui.

Dar ce-am zis? Nu voi ruga, nu voi a ta credinţă;
Urăsc a voastră lege ş-al vostru ajutor.
Este o slăbiciune oricare pocăinţă;
Gîde am fost în viaţă, şi gîde voi să mor.

FABULE

VULPOIUL PREDICATOR

Un vulpoi coprins de boală,
La putere foarte prost,
Însă învăţat în şcoală,
Logica ştiind de rost,
Făcu plan ca să vorbească
Şi să predice-n pustii;
Se silea să dovedească,
C-un stil dulce, vorbe mii,
Că cu o simplicitate
Şi cu traiul cel cinstit,
Cu năravuri lăudate,
E oricine fericit;
C-astă lume desfrînată
Totdauna ne-amăgeşte,
Fără a ne da vrodată
Cîte ne făgăduieşte.
Dar la buna-i predicare
Nimini nu da ascultare.
Cîţiva şoarici, cerbi de munte
Veneau rar să o asculte;
Însă ei în depărtare,
Neavînd nicidecum stare,

Fără cinste sau favor,
Nu putea da-ncredinţare,
Slavă astui orator.
Aşa el schimbă vorbirea,
Defăimă năpăstuirea,
Pe urşi, tigri, lei, pardoşi,
Arătînd a lor turbare
Şi a sîngelui vărsare,
Şi că sînt nesăţioşi.
Atunci cerbi, ciutele toate
Ascultau întru mirare,
Şi în lacrimi cufundate
Plecau de la adunare.
Vulpea-şi făcu mare nume;
Un leu foarte cu credinţă,
Domn p-acea parte de lume,
Să o vază-avu dorinţă:
Deci şi ea cu bucurie
La palat grăbi să vie,
Unde ajungînd vorbeşte;
Tonul ei îmmărmureşte
P-ai pădurilor tirani:
Cu putere ea descrie
Slaba nevinovăţie,
Pradă acestor duşmani,
Cufundată în durere
Cerînd la-nalta putere
Asupră-le ajutor.
Curtezanii în mirare
Ascultau cu supărare,
Căci aşa vrea prinţul lor,
Care plin de bucurie
La palat[1] pofti să vie
Vulpea în acel minút.
„Ce-ai vorbit, îi zise,-mi place,
Căci prin tine mi se face
Adevărul cunoscut:

[1] Vulpea se afla la palat; repetarea amănuntului provine dintr-o înţelegere greşită a textului francez.

Însă pentru osteneală,
Spune fără de sfială,
Ce vrei? slujbă, rang sau bani?"
Oratorul zise-ndată:
„Prinţule, în loc de plată,
Aş pofti cîţiva curcani."

PRIVIGHITOAREA ȘI PĂUNUL

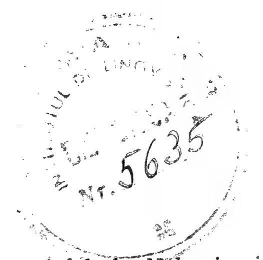
Filomela drăgăstoasă
Văzînd vremea cea frumoasă,
Zile dulci de fericiri,
Povestea cu întristare
La eho răscîntătoare[1]
Tristele-i nenorociri.
Atunci însă deodată
Un păun i se arată
(Domn era într-acel loc).
Veni plin de supărare;
Mînios și c-un ton mare
Astfel îi vorbi pe loc:
„Nu vezi că nu-ți șade bine,
Că nici nu ți se cuvine,

[1] Adjectivul *răscîntătoare*, cu sensul „care răspunde (cîntînd)" se acordă, cu *eho*, de genul feminin (vezi *Eliza*, v. 7), traducînd originalul *écho fidèle*; *răscîntătoare* este, poate, o creație a lui Alexandrescu, avînd ca precedent pe I. Văcărescu:

Ecco prea cu îngrijire
Al lor cîntec rescîntînd...

(*Colecție*, p. 19)

Cu acel cioc urîcios,
Cu a ochilor grosime,
Cu a penii-ntunecime
Să cînți în ast crîng frumos?
Frumusețea cu dreptate
Cît va vrea a cînta poate,
Pe ea cîntece n-o stric:
Dar tu cum n-ai stîmpărare?
Eu sînt frumos de mirare,
Și tot nu vorbesc nimic."
Filomela îi răspunde:
„Iartă-mă, nu poci ascunde,
Frumoasă de loc nu sînt;
Și de cînt cîteodată
În pădurea adîncată,
Soarta mea este de cînt.
Tu însă, ce cu mîndrie
Astfel îmi poruncești mie
Și atîta zgomot faci,
Tu nu cînți căci n-ai putere,
Și singura-ți mîngîiere
Este căci gîndești că placi.
Trupul tău frumos s-arată,
Și cu coada-ți lăudată
Poate mult să strălucești:
Dar amorul vederi n-are[1];
La auz s-aduci mirare,
Asta vezi să dobîndești."

[1] Relativ la amorul orb, vezi fabula *Nebunia și Amorul*.

MĂGARUL RĂSFĂȚAT

Un măgar văzu odată
P-al său stăpîn că dormea,
Și s-apropie îndată
Binișor a-l mîngîia.
Dar să știți că dinainte
Era trist și supărat,
Căci vedea cu ce cuvinte
Mîngîia învederat
Un cățeluș mic din casă,
Glume, jocuri ce-i făcea,
Și cu dînsul tot la masă
Ziua, noaptea petrecea;
„O! ce rea nenorocire!
Își zicea bietul măgar,
De ce astă osebire?
Are potaia vrun dar?
Eu că alerg pînă seara,
Că muncesc necontenit,
Ar cu boii toată vara,
Și de fîn chiar sînt lipsit,
Ba adesea și ciomege
Pe spinare cam cîștig:

Asta este a mea lege,
Să mă ierte, surda strig.
Blestematului de cîine,
Căci îi joacă împrejur,
Îi dau cea mai bună pîine
Și pe mine toți mă-njur.
Daca lingușirea este
Mijlocul d-a-nainta,
Să mă duc dar fără veste
Ca și dînsul a-i sălta.“
Cugetînd astfel în sine,
Vine, calcă-ncetișor,
Și cînd s-apropie bine,
Îl lovește c-un picior
Atît de greu în spinare
(Ba încă alăturînd
Drăgăstosul glas ce are,
Ca mai mult să-i placă vrînd),
Încît omul de mirare,
De durere stăpînit,
Strigă, se vaită tare:
„Săriți, că m-a prăpădit!“
Slugele alerg îndată,
Pe jupîn îl ciomăgesc,
Că e *măgar* îi arată,
Cu tufele-i mulțămesc.

Nu siliți natura;
Veți fi neplăcuți
Cu talentul care
Nu sînteți născuți.

PAPAGALUL ŞI CELELALTE PASERI

Lăsînd a sa colivie,
În pădure vru să vie
Papagalu-a se plimba;
Şi îndată ce ajunse
Să judece el se puse
Păserile ce cînta.
Că de loc nu suie bine,
Că glasul ei prea lung ţine,
Filomelii tot zicea.
Şi aşa pe orişicare,
Pasăre mică sau mare,
El să tacă le făcea.
Dar odată supărate,
Păsările adunate,
Împrotiva lui strigînd,
Merseră ca să vorbească
Cu dînsul, şi să-l silească
Să cînte ceva, zicînd:
„Cîntă dar tu, împărate[1];
Fă această bunătate,

[1] Papagalul nu poate fi socotit „împărat". Alexandrescu, traducînd pe Florian, n-a înţeles expresia franceză *beau sire*, care nu presupune un titlu de nobleţe, ci este o interpelare familiară.

Un exemplu să ne dai:
Căci din a ta şuierare,
Socotim cu-ncredinţare
Că prea minunat glas ai."
El atunci stă la-ndoială,
Şi prea cu multă sfială
Le răspunde c-un cuvînt:
„Domnilor! eu rîz prea bine
D-alţii; iar cît pentru mine,
De loc cîntăreţ nu sînt."

CATÎRUL CE-ȘI LAUDĂ NOBILITATEA

Catîrul unui părinte
Cu proastele lui cuvinte
Nobleța își lăuda,
Zicînd fără încetare
Că de o virtute mare
Exempluri mumă-sa da,
Că ea a fost la războaie,
Că la cutare bătaie
Singură a biruit,
Și că l-a ei privire,
Oricare om cu simțire
De tot rămînea uimit;
De aceea se cuvine
Oamenii să i se-nchine
Domnul catîr socotea;
Și uitînd a sa rea stare,
Părinteasca naintare,
La lumină tot scotea.
Dar cum se sfîrși nobleța?
Cînd îi veni bătrînețea,
La rîșniță el fu pus,
Unde, prost, în scăpătare,
De tatăl său, măgar mare,
El aminte și-a adus.

BURSUCUL ȘI VULPEA

Bursucului îi venise rîndul și el să domnească
Peste un pogon de tufe, în pădurea părintească,
Pe marginea unei ape. Rigatul îi era mic
Și acei ce îl văzură
Toți într-o unire zic,
Se învoiesc a spune că nu era alt nimic
Decît o miniatură.
Dar riga voiajase,
Și-n streinătate-aflase
Că un bursuc domnitor,
Ce va să-și facă un nume
Mare și faimos în lume,
E neapărat dator
Să ia un ton de mărire,
Să dea porunci pe ostire,
Chiar de n-ar avea soldați,
Căci astfel obișnuiesc
Toți acei care domnesc,
Duci sau regi sau împărați.
Așa el și slobozi
Patru ordine de zi
Într-acest chip redijate:

„Către armiile noastre de linie și de mare,
Cavalerii, infanterii[1] și-artileriei ușoare,
Poruncim... și celelalte."
O poruncă din acestea, nu știu cum s-a întîmplat,
De vînt a fost aruncată
În țara învecinată,
Unde domnea leopardul; acest domn s-a îngrijat,
Văzînd că bursucul are
Armie așa de mare;
Spre a fi încă mai sigur, el într-acolo porni
Pe ministru din afară[2], pe vulpe, și-i porunci
Să saluteze pe prințul, dar în taină-a spiona
Și a trage cu urechea, iar mai ales a afla
Cum merg trebile p-acolo, cît e de primejdios,
Și cîtă armie ține vecinul său cel păros.
Sfîrșindu-se ambasada, vulpea înapoi veni,
Se înfățișă la curte, se închină și vorbi:
„Porunca am împlinit;
Cu ochii-mi le-am văzut toate,
Și poți dormi liniștit,
Fără să ai griji deșarte,
Căci toate acele armii de linie și de mare,
Cavalerii, infanterii și artilerii ușoare
Nu sînt alt, poți fi prea sigur, pestrițule împărat,
Decît un soldat pe apă și o luntre pe uscat."

Vanitatea e mic vițiu, dar cu bună-ncredințare,
Ea adesea ne expune la ridicol foarte mare.

[1] Dative singulare de la *cavalerie, infanterie*, obișnuite în pronunțarea curentă și deseori redate în scris de scriitorii din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

[2] *Din afară* = de Externe.

ȘARLATANUL ȘI BOLNAVUL

La un negustător mare
Cărui vederea-i slăbise
Fără nici o invitare
Un doctor vestit venise.
Cînd zic vestit, se-nțelege că nimeni nu-l cunoștea,
Însă avea atestate
Numai în aur legate,
Diplome ce-n Academii[1] luase, cum el zicea,
Prin țări care niciodată
Nu au figurat pe hartă,
Dar care cu bună seamă el nici le-ar fi părăsit,
D-ar fi mai avut acolo vrun bolnav de lecuit.
Bunul pătimaș îl crede,
Doctorul vreme nu pierde,
Ci-l unge c-o alifie, apoi la ochi l-a legat,
Apoi după ce îi spune din partea lui Ipocrat
Că are să șază astfel o săptămînă deplin
Întinde mîna... pe masă era un frumos rubin,
Inel de formă antică, vechi suvenir părintesc;
Doctorul îl ia, se duce, și ca să vă povestesc
Mai pe scurt, el vine iară a duoua ș-a treia zi,

[1] Accentuat *Acadèmii*.

Și nencetat, totdauna, la orice vizită nuouă
Luă cîte unul-duouă
Din lucrurile mai scumpe cîte în casă găsi.
Cînd se-mplini săptămîna, pe bolnav îl deslegă:
— „Uite-te, cum ți se pare, și cum vezi?“ îl întrebă.
„Cum văz? răspunse bolnavul, împrejurul său privind
Și din averile sale nimica nemaizărind;
Cum văz? nu știu, frate, atît numai poci să zic
Că din ce vedeam odată acum nu mai văz nimic.“

Cunosc patrioți politici, care-așa exploatez [1]
Simplitatea populară, și ei singuri profitez.

[1] În patru silabe (*ex-plo-a-tez*); cf. p. 167, nota 2.

ATELAJUL ETEROGEN

Un om avînd un armăsar
Îl înhamă la jug
C-o vită de măgar
Și cu un bou de plug.
Boul fiind sacat,
La un picior rănit,
Măgarul nenvățat
Și prea rău nărăvit,
Stăpînul lor, din car,
Striga, plesnea-n zadar:
Calul se asvîrlea,
Dar boul îl oprea,
Măgarul îl lovea,
Și carul nu mergea.
„Prea rău i-ai potrivit“,
Zice un trecător.
„Ești foarte amăgit,
Domnule privitor,
Răspunse omul; eu
Lumea am vizitat,
Și, daca vrei să știi,
Într-însa am aflat
Multe dregătorii
Tot astfel întocmite ca atelajul meu.“

IEPURELE, OGARUL ŞI COPOIUL

Calităţile noastre cele mai lăudate
Ne sînt ades în lume drept crime reproşate;
Aceasta se întîmplă de cîte ori prin ele
Oprim executarea intenţiilor rele.
Iepurile odată
Fu tras la judecată
De un ogar. În tufe atuncea prezida
Copoiul, şi sentinţe fără apel el da.
Ogarul către el aşa se adresă
Şi-n limba lui strigă:
„O, tu ce prezidezi senatul cel cîinesc,
Te rog să mă asculţi: eu viu să jeluiesc
De acest ticălos,
Ce sufletul mi-a scos.
Căci vrînd a-l întîlni, pe deal sau pe cîmpii,
El fuge parc-ar fi gonit de vijelii;
Ş-apoi n-aleargă drept,
Cu el să poţi da piept,
Ci merge tot cotiş
Şi sare curmeziş:
C-un cuvînt, n-are pas, nici umblet creştinesc.
Dar ce să mai vorbesc,

Cînd chiar măria ta, d-o fi cum am aflat,
Ai fost adeseaori de dînsul înşelat?"
— „Destul, lătră atunci copoiul cafeniu;
Pe el nici îl ascult, purtările-i le ştiu,
Orice pentru el crez, şi iată-l osîndit
Să fie jupuit.
Carnea va rămînea pentru judecător,
Iar labele vor fi pentru jeluitor."

URSUL ŞI VULPEA

„Ce bine au să meargă trebile în pădure,
Pe împăratul tigru cînd îl vom răsturna
Şi noi vom guverna,
Zicea unei vulpi ursul, c-oricine o să jure
Că nu s-a pomenit
Un timp mai fericit."
— „Şi-n ce o să stea oare
Binele acest mare?"
Îl întrebă.
— „În toate,
Mai ales în dreptate:
Abuzul, tîlhăria avem să le stîrpim,
Şi legea criminală s-o îmbunătăţim;
Căci pe vinovaţi tigrul întîi îi judeca
Ş-apoi îi sugruma."
— „Dar voi ce-o să le faceţi?"
— „Noi o să-i sugrumăm
Ş-apoi să-i judecăm."

Cutare sau cutare,
Care se cred în stare

Lumea a guverna,
Daca din întîmplare
Ar face încercare,
Tot astfel ar urma.

CORBII ȘI BARZA

Pe o cîmpie
Mare, bogată,
Urmă odată
O bătălie
Aspră, cumplită, neasemănată [1],
Încît cadavre nenumărate
Zăceau grămadă neîngropate.
Corbii îndată luară știre;
Lacomi de pradă, ei năvăliră,
Și cu grăbire
Aci sosiră.
Și după ce mîncară, și după ce băură
Mult sînge, începură
C-un glas îngrozitor
Să cînte cina lor.

Barza cea simțitoare,
Care pe om iubește
Și-n preajmă-i se nutrește,
Văzîndu-i, de departe
Le strigă: „Cum se poate
Așa nerușinare:

[1] În cinci silabe.

E locul pentru cină? e ora de plăcere,
Pe un pămînt de doliu, în ziua de durere?
Mumele își plîng fiii;
Izvorul bogăției,
Cîmpul, e ruinat,
Iar voi vă îndopați,
Și cîntați!"
—„D-aceasta ne iertați,
Răspunse deodată,
Ceata întunecată,
Omului cît îi place
Poate fi ruinat,
Dar noi sîntem în pace
Și mult ne-am îngrășat."

Acei ce de a țărei grea soartă profitară,
Ce de streini în posturi, în ranguri se-nălțară,
Ce prin trădări, basețe, sînt astăzi mari, bogați,
Poate și decorați,
După a mea părere, sînt corbi nerușinați.

Dar aș dori să-mi spuneți, domnilor cititori,
(Căci eu vorbesc d-o țară
De tot imaginară)
La noi să află oare astfel de muritori?
Daca aveți de oameni idee așa proastă,
Las răspunderea toată asupra dumneavoastră.

CALUL VÎNDUT
ȘI
DIAMANTUL CUMPĂRAT

Plin de bucurie mare,
Oarecine îmi spunea
C-a vîndut din întîmplare
Și cu un preț de mirare
Un cal prost ce el avea;
„Căci bietul cumpărător,
Zicea el, s-a înșelat
Și puțin cunoscător
Orice i-am cerut mi-a dat."
La acestea ce să-i zic?
Atunci n-am răspuns nimic;
Dar peste puține zile îl văz, însă furios,
Și-mi strigă: „Nu știi, frate, un mișel, un ticălos,
Ce semăna om de treabă, fără milă m-a-nșelat.
Mi-a vîndut o sticlă proastă drept un diamant curat;
Cum ți se pare aceasta?" — „Zău, așa cum mi-a părut
Întîmplarea dă deunăzi cu calul ce ai vîndut."

Strigăm și protestăm tare
Cînd nedreptatea cercăm,
Dar mulți urmăm la-ntîmplare
Fapta ce o defăimăm.

PORCUL LIBERAT

Cînd s-au liberat țiganii, în anul de la Hristos
O mie și... nu știu cîte, unul din ei, omenos,
Vru și el să libereze pe un porc ce el avea,
Și în jug de multă vreme lîngă șatră îl ținea.
Îl chemă dar și îi zise: „Porcule, purcelul meu,
Cunosc însumi, din cercare, jugul cît este de greu.
De aceea te fac liber; d-acum poți a viețui
Orcum ți-o plăcea, și hrana singur a ți-o dobîndi.
— „Să trăiești! însă, stăpîne, în grădini poci eu intra,
Pepeni, dovlecei și verze fără grijă a mînca?"
— „Ba nu, astea sînt oprite." — „Așadar îți mulțumesc,
Cu un sfert de libertate, drept să spui, nu mă-nvoiesc.
Ba crez chiar că e rușine, cînd toți porcii au trăit
La coșare în robie, să ies eu mai osebit,
Să-mi rîdic mai pe sus botul și de treapta lor să fug,
Ș-apoi ce ar zice boii văzîndu-mă fără jug?"

Unii-nțeleg libertatea ca porcul cel țigănesc;
Alții, deprinși cu robia, de ea greu se despărțesc.

CASTORUL ȘI ALTE LIGHIONI

Mai multe lighioane, locuind într-o vale,
Erau des vătămate d-un iute rîu vecin,
Care, ieșind cu zgomot din malurile sale,
Strica vizunii, cuiburi, și traiul lor cel lin.
Ele dar s-adunară
Și mult se consultară,
Ce fel ar putea face,
Și prin care mijloace
Stavilă ar opune
L-acea înecăciune.
„Frați, zise un castor[1],
Zidar de soiul lui,
Eu asta socotesc,
De mi-eți da ajutor,
Să m-apuc să clădesc
Zid tare de pămînt și apei să-l opui."
— „Bravo! bine-ai gîndit,
Strigară toți pe loc;
Ești patriot vestit
Și mare dobitoc."
Castorul încîntat
Făr-a mai zăbovi

[1] Accentuat *castór*, după pronunțarea franceză.

S-apucă de lucrat,
Dar nu fu ajutat,
Și prea rău izbuti,
Căci rîul furios,
De multe ploi umflat,
Izbi ș-asvîrli jos
Pămîntul înălțat.
Atunci ceilalți fugînd
Pe meșter blestemau
Și toți îl defăimau,
Zicînd: „Ce ticălos,
El a pricinuit
Răul ce s-a-ntîmplat
Pentru că a cercat,
În neroada-i dorință,
Lucru peste putință;
Eu l-am povățuit
Dar nu m-a ascultat,
Și de aceea noi
Tragem aste nevoi."

Adeseaori virtutea așa se prețuiește:
Orice nobilă faptă, orice dreaptă-ncercare,
Pentru-al mulțimei bine ș-a țărei apărare,
Mișeii o defaimă, daca nu izbutește.

MIELUL MURIND

Fiu al unui berbece care de mult murise,
Un miel se bolnăvise,
Muşcînd din întîmplare
O-nveninată floare
Sau iarbă, nu să ştie;
Destul că a lui moarte
Nu mai era departe.
Acum el îşi făcuse datoriile toate
Cîte şi le fac mieii în ceasul cel cumplit.
Mumă-sa cu durere
Începuse să zbiere;
Îl săruta, sîrmana, plîngînd necontenit,
Şi-i zicea: „Ce mi-e bună viaţa fără tine?
Cui mă laşi, fătul meu?
Spune tată-tău[1], dragă, că viu curînd şi eu,
Căci pe această lume nu mai aştept vrun bine!"
— „Dar ce să-i răspunz, mamă, întrebă micul miel,
De-mi va face-ntrebare
Despre a turmei stare?

[1] = tatălui tău.

Tu ştii bine că el
Iubea mult să vorbească
De dulăii din turmă şi de ceata lupească."
— „Spune-i că turma toată zace de rea gălbează;
Că are şapte doctori ce prea rău o tratează.
Mai spune-i că ciobanul a pus pe un nepot,
Ce tată-tău-l cunoaşte, îngrijitor la turme,
Ca să stîrpeasc-abuzul şi relele să curme;
Atîta spune-i numai şi-nţelege el tot."

După acei din preajmă care îi ocolesc,
Poţi judeca prea lesne pe cei ce cîrmuiesc.

ZUGRAVUL ȘI PORTRETUL

La un zugrav foarte vestit mergînd din întîmplare,
Portretul meu îi comandai; întîi însă-ntrebare
Artistului îi adresai, de poate să mi-l facă
Așa cum orcui l-o vedea portretul meu să placă;
Căci am un mare interes, voi ca-n streinătate,
Ș-anume-n Franța mai ales, la ochi să poci eu bate,
Fiind acum de măritat o fată foarte rară,
Ș-ai ei epitropi căutînd bărbat în astă țară.
„Prea lesne, îmi răspunse el, nu e întîiași dată
Cînd pe urîți făcînd frumoși luai o bună plată:
Ești negru, te voi face alb; ești slab, te îngraș bine,
Numai vezi de portret departe a te ține."
Vorbind așa, mă zugrăvi, și daca al meu nume
Jos la portret n-ar figura, nici un creștin pe lume
N-ar putea crede că sînt eu, atît sînt de schimbate
Trăsurele-mi, ochi, gură, nas, și înfrumusețate.
Ai noștri rîd cîți mă cunosc, dar prea puțin îmi pasă,
De voi putea să dobîndesc pe nobila mireasă,
Și daca vreun venetic, ieșit din țări streine,
Sau vrun romîn mai îndrăzneț n-o izbuti mai bine.

Manuscrisul fabulei „Zugravul şi portretul"

(Biblioteca Academiei R.P.R., ms. 801, f° 186)

Redactori care lăudați
Pe unii dintre candidați,
Ce proștilor le dați virtuți,
Și elocuență celor muți,
Ce pe răi faceți virtuoși
Și patrioți pe ticăloși,
Crez că nu rău vă potriviți cu omul ce m-a zugrăvit,
Sau cu vestitul Carcalechi[1], redactor care a trăit,
Al cărui jurnal fabulos
Era destul de mincinos,
Dar care cel puțin spunea
Acelor care nu-l credea
Că *adevăru-adevărat*
Este prea lesne de aflat;
Că n-au decît să ia pe dos
Cîte a scris el de prisos,
Ș-atunci pot fi încredințați
Că n-au să fie înșelați.

[1] În trei silabe, scris de Alexandrescu *Carcalechĭ*.

CATÎRUL CU CLOPOȚEI

Deunăzi un văcar de sat
Catîrului i-a atîrnat
Salbă de clopoței,
Numindu-l el îngrijitor
Și înainte mergător
Ciredei de viței.
Însă curînd s-a-ncredințat
Că ș-a făcut mare păcat
Cu bietul dobitoc,
Care, cît s-a simțit
Așa împodobit,
Strigă: „O ce noroc!
În sfîrșit iată-mă chemat
La gradul ce am meritat.
Meritul meu recunoscut
De lumea toată e văzut.
Acum de sus am să tratez
Soiul dobitocesc;
Pe nimeni nu mai salutez
Căci prea mă umilesc."
Așa zicînd, așa făcu,
Și plin de îngîmfare

El clopoțeii începu
Să-i sune foarte tare;
Așa de tare îi sună,
Cît mintea i să răsturnă;
Și el, care june fiind
Trecea de cam smintit,
Acum mai mult îmbătrînind,
De tot a-nnebunit.

Cum socotiți și dumneavoastră,
Dar eu gîndesc că-n țara noastră
Se află așa dregător,
Numit chiar ecselență[1],
Ce cu catîrul sunător
Poate da concurență,
Care să crede om de stat,
Chiar și politic însemnat,
Și care netăgăduit
De clopoței este smintit.

[1] Scris în conformitate cu pronunțarea franceză a cuvîntului *excellence*.

LIŞEŢA, RAŢA ŞI GÎSCA

Spun că-n vara trecută o lişeţă ş-o raţă,
Ai lebedei de baltă consilieri privaţi,
Supt preşedinţa gîştei s-au strîns de dimineaţă
Pe lac la Cişmegiu; acolo invitaţi
Erau din înalt ordin, a hotărî în sfat
O pricină de stat,
Adică prin dezbateri adînc să chibzuiască
Pentru un peşte mare, cu ce sos să-l gătească.
Căci lebăda gîtoasă
Voia să dea o masă:
Mare le fu gîlceava şi lungă convorbirea;
Prezidentul le zise: „Fraţilor senatori!
Să lăsăm chibzuirea,
Pricina, cum să vede, e foarte delicată,
Şi dup-a mea părere trebuie amînată;
Veniţi mîine în zori.“
Propunerea aceasta cu toţi o aplaudară
Şi pentru-ntîia oară
Pe gîscă lăudară
Pentru a ei ideie, apoi se risipiră
Şi a doua zi iară l-acelaşi loc veniră.

Pînă-a doua zi însă ştiţi ce s-a întîmplat?
Fiind vară şi soare şi o căldură mare,
Peştele s-a stricat
Şi racii l-a mîncat.

Cuvintele-aci scrise să nu vă pară glume;
Consiliuri d-acestea vedem destule-n lume
Şi la noi mai ales
Se-ntîmplă foarte des.

EPIGRAME

D-NEI ZINCHEI DONICI

Numele-ţi este viaţă[1],
Zîmbetu-ţi plin de dulceaţă,
Chipu-ţi e încîntător.
Ochii-ţi vii, raze de soare,
Atrag inimi simţitoare
Ce se-nclin şi te ador.

Porţi la piept o cruciuliţă
Mică şi strălucitoare,
Ca simbol sînt de credinţă,
Dulce şi mîngîitoare.

Ajutor dar ea să-ţi fie,
Precum şi mie îmi este
Crucea care din pruncie
De mari rele mă fereşte.

[1] *Zoe* înseamnă „viaţă“ în greceşte. *Zinca* este, în cazul acesta, hipocoristicul numelui *Zoe*.

Să-ți aducă ea aminte,
Cînd vei fi în depărtare,
Un amic care fierbinte
Îți aduce salutare.

ANEXA

POEZII TIPĂRITE NUMAI ÎN EDIȚIILE 1832 ȘI 1842

PRIETEȘUGUL

Picați, lacrămi, șiroaie pe coarda lirii mele,
Picați! însă plăcute ca roua după flori,
Ca raza aurorii, ce noaptea fără stele
Gonind-o ne arată văzduhul fără nori;

Ca glasul de prieten, ce-adînc el bălsămește,
Ca visuri de nădejde la drepții care mor,
Ca plînsul desfătării, ce-n ochi ni se ivește,
Cînd pieptul gemînd scoate suspinuri de amor.

Suflați, răcoroși zefiri, iubită primăvară,
Împraștie-mi mîhnirea ca iarna ce-o gonești,
Și fă în al meu suflet nădejdea să răsară,
Precum răsare floarea în valea ce-nverzești.

Veniți, cugetări veseli. Fugiți, suspinuri, jale,
Eu știu ce este omul!... Dar nu hulesc, eu cînt!
Iată c-a noastre pasuri p-a morții se duc cale,
Și toate la durere supuse aici sînt.

Urechea mea ascultă torentul ce plesnește,
Talazu ce se sparge de malul său plîngînd,
Și glasul meu le-ntreabă ca noi de pătimește
Și tot are un cuget, o vorbă și un gînd.

Și eu adesea, singur, cînd noaptea domnea-n fire,
Lipsit de mîngîiere, departe de cei vii,
Vedeam că se ivește a mea tristă gîndire
Precum o piramidă se-nalță în pustii.

În mîna mea cea slabă plecam galbena-mi frunte,
Și trista-mi tînguire în vînt să răspîndea.
Simțirea mi-o-mpietrise necazul ca un munte;
La gemetele mele, Eho îmi răspundea.

Acuma litargie era a mea durere,
Și mă aflam de chinuri cu totul amorțit;
De toate-ndestulată era a mea vedere;
De toate eram gata să fiu eu despărțit.

Dar însă, deodată, un duh de mîngîiere,
Un sunet cu dulceață, un glas pătrunzător
În sufletu-mi răsună; amărăciunea piere,
Căci aflu la necazuri un suflet simțitor.

Acel-al cărui nume e scris pe cer, pe lună,
Pe soare, pe planete, pe răsărit, p-apus,
În cupa vieții noastre cu vecinica sa mînă
Nectar de îndulcire peste otrav-a pus.

Ne-a dat Prieteșugul a fi spre mîngîiere
La ceasuri de mîhnire cu cel de foc amor...
Amorul este dulce, dar el ne lasă, piere,
Pe aripile vremii plăcerile lui zbor.

Și ce rămîne-n suflet după a lui lipsire?
Aceea ce rămîne din ziua ce-am pierdut:
Deșărt fără de margini! o grea nemulțumire!
Noaptea urmează zilii, gerul pe foc trecut!

Prieteșugul singur e nesupus el moartei!
El e fără stricare c-al său începător
Și el ne întărește spre înfruntarea soartei,
Ne face-amarul vieții ceva suferitor.

La glasul său cel dulce, ca noaptea care cade,
Cînd soarele cel falnic s-arată sus pe cer,
A mea nenorocire se curăță și scade,
Simțirile durerii să-mpraștie și pier.

Acum prin el nădejdea în mine văz răsare
Și sufletu-mi s-alină cu-ncetul și ușor,
Ca pruncul ce-l adoarme a mumii lui cîntare,
Ca pasărea ce-o trage murmurul de izvor.

Slăvesc cu umilință pe vecinicul părinte,
Pe calea cea ghimpoasă eu merg neîmputînd,
Și orice fel de chinuri le sufer eu ca sfinte,
La moarte mă voi duce ca lebăda, cîntînd.

ÎNTRISTAREA

Al nopții cer prea dulce,
A sa răcoare lină
În inimă-mi aduce
O rază... Dar se duce!
Ca vîntul ce suspină!

Scîrbit peste măsură
De zgomotul cetății,
Eu caut în natură
Un loc făr' de murmură,
Supus singurătății.

Ca Fenix făr' de moarte
Se naște-a mea durere
Și pieptul meu să poarte
Lovirea aștii soarte
E prea fără putere.

Fandomă [1] plîngătoare,
Eu trec această lume
Ca frunza plutitoare
Ce saltă pînă moare
Pe țărm fără de nume.

Cînd somnul se arată
La oameni, să aline
Strigarea turburată,
Ce e asemănată
C-un uiet de albine,

Tovaroș de-ntristare,
Un cîine lîngă mine,
Prin urletile sale
Natura să răscoale,
În aste locuri vine.

Ființă făr' de nume!
Ce pasării dai zbor,
Ce mărilor dai spume,
Ce omului dai lume
Și apelor izvor!

Ce pui copaci pe munte,
Pe ceruri curcubeu,
Necazuri p-a mea frunte
Ca furiile crunte,
Slăvite *Dumnezeu!*

[1] Pronunțare neogreacă.

Din bolta de mărire
Coboară-te p-un nor,
Alin-a mea simțire
De rele peste fire,
Ori voie dă-mi să mor!

ÎNTOARCEREA

Sărutare![1] locuri triste, ce plîngînd am părăsit,
Și pă care cu plăcere acum iarăși v-am găsit;
Sărutare, copaci tineri, ce prin grija mea creșteați,
Ce în vîrsta mea de aur cu verzi frunze mă umbreați!
La a mea tristă plecare v-am lăsat îngălbeniți,
Și acum vă aflu iarăși frageți, tineri, înfloriți.
Tînăr eram c-aurora, ca zefirul de ușor,
Cînd subt voi cu mielușăii mă jucam încetișor.
Pă voi încă vă-nnoiește primăvara ș-un izvor,
Iar a mea viață trece! ale mele zile zbor!
Acum grijele, mîhnirea îmi gătesc al meu mormînt,
Eu voi pierde fără vreme minte, viață și cuvînt;
Eu voi însoți țărîna trupului meu trecător
Cu țărîna unui tată cărui viața sînt dator.

[1] *Sărutare!* traduce fr. *Salut!* foarte frecvent în poezia franceză a secolului al XVIII-lea, ca exclamație adresată unor obiecte apropiate sensibilității poetului. Cf. și *Umbra lui Mircea*, v. 29.

POEZII TIPĂRITE ÎN PERIODICE

VULPEA, CALUL ŞI LUPUL

O vulpe de ani mică, însă de minte mare,
Şi care meseria abia ş-o începuse,
Pentru întîiaşi dată văzu din întîmplare
Un cal, dobitoc falnic, ce ea nu mai văzuse.
Aşa, după ce vreme destulă îl priveşte,
Plină de mulţumire
D-acea descoperire,
Pe cumătrul lup caută, şi-i zice: „Te găteşte
Să mergem împreună acilea la un loc,
Să-ţi arăt un frumos şi mare dobitoc:
Ce ştii cum se întîmplă? poate să-ţi iasă bine.“
Lupul rînjînd răspunse: „Să se lupte cu mine,
Şi să vezi jucărie! Însă ia-ncepi să-mi spui,
Ce fel de gură are, cum e făptura lui?“
„O! Pentru astă dată să fiu iertată,
Îi zise doamna vulpe, eu îţi spui ce-am văzut,
Dar ca să fac portreturi, zugrav nu m-am născut;
Şi, după cum ştii singur, sînt foarte nenvăţată.“
Vorbind aşa-ntre ele
Dobitoacele mele
Îndată au sosit
La locul cel dorit.

Calul cît le zărește
De fugă se gătește,
Căci vizita lupească
Nu vrea s-o priimească
Și nici n-avea dorință
Să facă cunoștință.
Dar vulpea cu iuțeală îi iese înainte
Și cearcă să-l încurce prin aceste cuvinte:
„Stăpîne! D-avem voie și de găsești cu cale,
Noi, cele prea plecate slugi ale dumitale,
Am avea-o de cinste să-ntrebăm cine ești,
Care îți este neamul și ce fel te numești."
Calul, ce cu lesnire gîndul lor îl pătrunde,
Fără a pierde vreme, să-ntoarce și răspunde:
„Domnilor, de doriți numele meu să-l știți,
Îl am scris pe potcoavă și puteți să-l citiți."
Vulpea, la aste vorbe, se trage la o parte:
„Cît pentru mine, zise, vă spui că nu știu carte;
Căci familia noastră, fiind cam scăpătată
Și neavînd mijloace, la școală nu m-a dat;
Dar a domnului lup, și mare, și bogată,
Mai mult decît o carte nescrisă l-a-nvățat."
Lupul, umflat în sine de lauda vulpească,
Veni pînă aproape, numele să-l citească.
Calul, care sta gata, cu un picior în vînt,
Îi dă o lovitură și-l culcă la pămînt.
Deslușit ne dovedește
Fabula ce am văzut
Că-nțeleptul se ferește
De orice necunoscut.

ÎNĂLȚIMII SALE DOAMNII MARIȚII BIBESCU

Pentru 9 septemvrie

I

Vreme multă, ziua aceasta
Va trăi în pomenire,
Și al tău îngeresc nume
Veacurile îl vor ști,
Între două țări vecine
Objet pacinic de unire,
A nădejdei stea plăcută
Rumîniei tu vei fi.

II

Daca dulcea-nfățișare
Dulce inimă arată,
Osîndiților de soartă
Le vei fi de ajutor:
C-un zîmbet de bucurie
Chiar urgia meritată
Foarte des o vei preface
În senin mîngîitor.

III

Şi precum eşti răsplătirea
Unui prinţ ce te slăveşte,
Ş-ale cărui gîndiri nobili
Noi credem c-ai însuflat,
Vom vedea încîntătorul
Sentiment ce vă uneşte,
Zile, ani de fericire
Aducînd neîncetat.

VÎNĂTORUL

„De n-oi împuşca ursul, să nu-mi ziceţi pe nume,
Striga şezînd la masă faimosul vînător,
Eu ştiu ce spui, şi credeţi că nu vă vorbesc glume,
Eu nu zgîrii cu glonţul, şi unde trag omor..."
Atunci mulţimi de „bravo!" în aer se-nălţară,
Şi veseli vînătorii cu grab încălecară.

Era o zi frumoasă, p-aici cam de mirare;
Lătrau de bucurie copoii nemîncaţi,
Şi caii, gloabe mîndre de şeaua din spinare,
Gemeau sub grele sarcini slăbiţi şi deşelaţi;
Sîrmanul urs, ce singur în verdea-i locuinţă
De astă pregătire n-avea nici o ştiinţă,
Dormea atunci; şi visuri, de mure-mpodobite,
Îi arătau o turmă de vite jupuite,
La care el cu poftă în grabă alerga.
Dar ce să vorbesc multe: sosiră vînătorii
P-un vîrf unde se zice că sînt aproape nuorii,
La pîndă s-aşezară... eroul meu strigă:
„Aşază-te tu colo, Dumitru mai departe,
Ion pe aceea piatră, şi Stancu d-altă parte,

Iar eu stau după stîncă, d-aicea îl pîndesc,
Şi dacă cătră mine îl va împinge dracul,
De n-o lua foc puşca, el o să-şi spargă capul
Lovindu-se de piatră, şi tot îl biruiesc."
Abia sfîrşi, cînd iute ursoaica-ngrozitoare
C-un pui de vîrstă jună, ursei născut din flori,
Frumos cum puteţi crede, venea pe o cărare,
Dorind să asisteze pe bunii vînători;
Mai multe puşti trăsniră: eroul de sub stîncă
Din sigura-i cetate priveşte pe duşman;
Îi saltă-n cap căciula, şi-n valea cea adîncă
Ursoaica se coboară: dar un mişel ţăran,
C-o armă ruginită sloboade... şi îndată
Cu puiul său ursoaica pe coaste e culcată.
Eu i-am văzut *gibeaua* şi jalnica sa soartă;
Dar vînătorii nostri se cert ei nencetat,
Strigînd iarăşi la masă că, daca n-ar fi moartă,
Ei negreşit atuncea de ea n-ar fi scăpat.[1]

[1] Sensul pare să ceară: *Ea... de ei...*

ZIUA DE 11 FEBRUARIU 1866

Dedicată armatei şi poporului

Sus pe deal la Catedrală
Văz mulţimea alergînd;
Văz armata,-a ţării falā,
Steagul tricolor purtînd,
Căci în sfîrşit a sosit
Ziua care am dorit.

Fiii lui Stefan cel Mare
Şi ai lui Mihai cel Brav
Întruniţi în cugetare
Au zdrobit lanţul de sclav!
Căci în sfîrşit a sosit
Ziua care am dorit.

Tot ce ei au fost odată
Noi d-acum a fi putem,
Dacă inimă-nfocată
Pentru patrie avem.
Căci în sfîrşit a sosit
Ora care am dorit.

La braţ arma şi-nainte,
Cerul noi să-l invocăm,
Făcînd semnul crucei sfinte,
Pe duşmani să-i alungăm,
După cum aţi alungat
Pe tiranul desfrînat.
Căci în sfîrşit a sosit
Timpul care am dorit.

Trăiască contele Filip[1],
Suveranul cel dorit,
Trăiască Locoteninţa[2]
Şi ministerul iubit[3].

[1] Filip, conte de Flandra, fiul lui Leopold I, regele Belgiei. Proclamat la 11 februarie 1866 domn al Romîniei, refuză după cîtva timp tronul.

[2] Locotenenţa domnească compusă din N. Golescu, Lascăr Catargiu şi N. Haralambie.

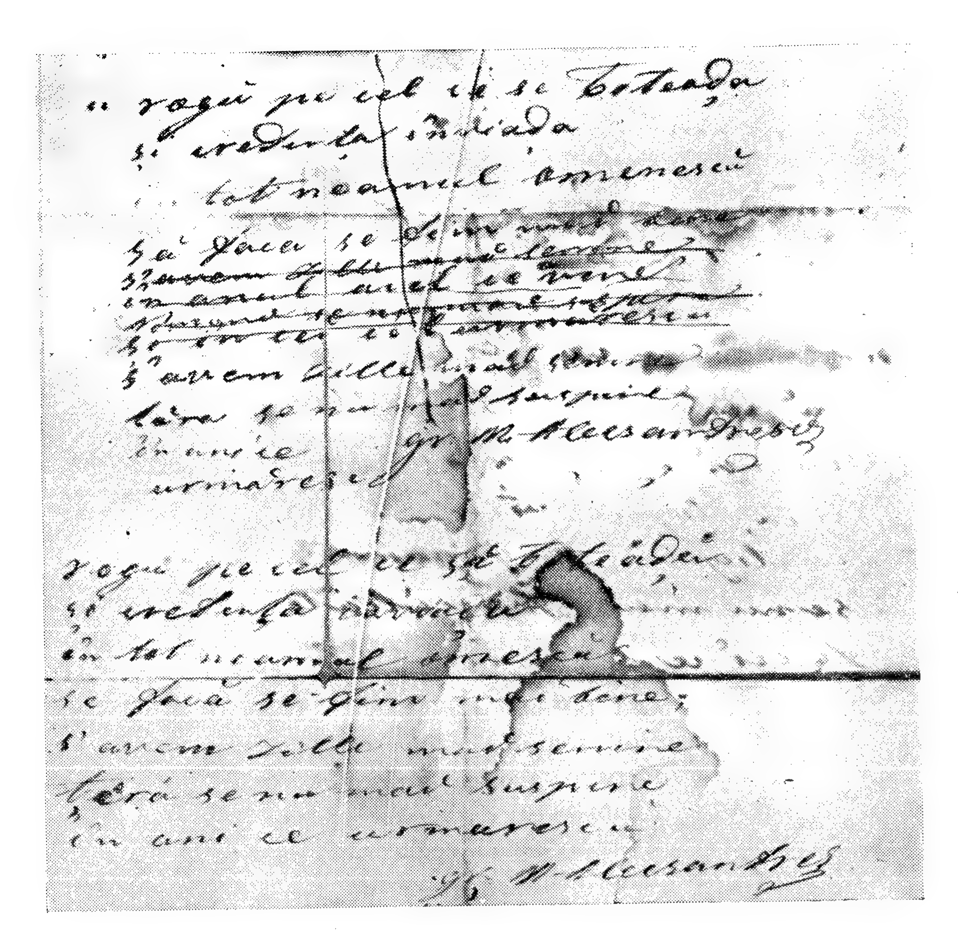
[3] Ministerul prezidat de I. Ghica.

NOAPTEA SFÎNTULUI BOTEZ

Este ora miez de noapte,
Ora tainicelor şoapte,
Ora tainicului vis;
Voi, romîni, ce-aveţi credinţă
Exprimaţi orice dorinţă,
Acum cerul e deschis.[1]
Creatoru-acum veghează:
Isus mîine se botează.

Eu, din parte-mi, rog fierbinte
Pe acel atotputinte,
Eu îl rog şi îl implor
Să ferească astă ţară
De intriga dinafară,
De-umilinţă, de ocară
Şi de orice-apăsător.

[1] Credinţă populară înregistrată şi de Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la romîni*, Bucureşti, 1898, vol. I, p. 168: „Precum spre Anul Nou, aşa şi spre Bobotează, cerul e deschis. Deci, cine stă în ziua aceasta de priveghi toată noaptea vede cerurile deschizîndu-se şi orice ar cere i se dă de Dumnezeu."

rogu pe cel ce se botează
şi credinţa înviază
în tot neamul omenesc

rogu pe cel ce să botează
şi credinţa înviază
în tot neamul omenesc

Gr. Alexandrescu

Variante ale ultimei strofe din *Noaptea Sfîntului Botez.*

Ms. 801, f° 184

Să nu mai vedem trădare,
Nedreptate, apăsare,
Răii pe cei buni călcînd,
Şi trîndava moliciune
Şi plăcerile nebune,
Care ne aduc ruşine,
Orice merit insultînd,

Să piară iezuitismul,
Să se schimbe egoismul
În sentiment blînd, divin;
S-avem o dreaptă balanţă,
Care inimele-nalţă
La orice popor creştin.

Voi ca ţara romînească
Să poată să se fălească
Cu acei ce-o cîrmuiesc,
Şi ca legile votate,
Şi legile confirmate
Să nu mai fie călcate
De chiar cei ce legiuiesc.

Voi ca naţia romînă
Orcînd ia stindardu-n mînă,
Pentru drepturile ei,
Să aibă ajutătoare
Crucea cea strălucitoare;
Crucea cea biruitoare
Să ajute fraţii mei!

Rog pe cel ce se botează
Şi credinţa înviază
În tot neamul omenesc
Să facă să fim toţi bine,
S-avem toţi zile senine,
Fără nori, fără suspine:
Asta voi, asta doresc!

MAJESTĂŢII SALE VICTOR EMANUEL REGELE ITALIEI

Italia de secoli gemea supt apăsare,
Abandonat de soartă părea al său popor;
Dar cel atotputinte, pentru a lui salvare,
Dintre toţi te alese, eroice Victor.

Demn d-a ta origină şi de ilustru-ţi nume
O nouă Italie în juru-ţi se formă;
Orice inteliginţă din orice colţ de lume
Izbîndele-ţi mărețe citi şi admiră.

Pămîntul libertăţii izbindu-l cu piciorul
Dintr-însul legioane scoseşi de bravi soldaţi;
Te-ncunjurau vitejii, te adoră poporul,
Romînii tresăriră simpatizînd ca fraţi.

Turinul, ce atuncea l-aveai de capitală,
A fost, ca Roma-antică, a vitejiei şcoală;
Ofiţeri, soldaţi din juna noastră armată
Au dobîndit acolo protecţia-vă-naltă.

Majestăţii sale Victor Emanuel, versurile 13—20; se observă transfomările aduse redactării.
Ms. 2.253, f° 95.

Cînd pala ta cea lungă pe cîmpi de bătălie
Făcea cărări prin duşmani, trecînd ca vijelie,
Cînd învingător vesel intrai în vro cetate
Nesocotind viaţa pentru-a ei libertate,

Eroii Romîniei cu sabiele goale
Din vechile morminte credeam c-or să se scoale
Ş-alăturea cu tine prin fapte de renume
Se facă Romînia faimoasă iar în lume.

Bogat de măreţi fapte şi-nţelepciune-adîncă,
Mult bine-ai făcut lumei şi vei mai face încă;
Aspirări legitime în popoli se deşteaptă,
Roma spre tine cată, te cheamă, te aşteaptă.

Primeşte, mare rege, profunda-mi salutare,
Urări de fericire, respectul cel mai mare;
Urări, respect, omagiu ce eu mă cred dator
Regelui ce ne este de bine făcător.

BIBESCU-VODĂ

Pe cîmpul ţărei mele
Văzut-am între stele
A ta stea strălucind
Cîţiva ani. Dar dodată
Cu inima-ntristată
Eu o văzui perind.

Ai fost domnitor mare,
Lucrări neperitoare
În urmă-ţi ai lăsat.
Privim şi azi cu fală
Cazarma colosală
Ce tu o ai fondat.[1]

[1] Cf. *Vestitorul romînesc* din 29 octombrie 1846: „Din multele întreprinderi colosale ce s-au început spre folosul şi lauda ţării, cazarma de cavalerie şi artilerie s-a săvîrşit pe deplin". (Citat după G. Călinescu, p. 382.) Al. Pelimon consacră evenimentului un *Imn la armia romînă cu ocazia sfinţirii nouăi cazermi din Bucureşti* (*Poezii*, p. 70).

Vechi monastiri ruinate
De tine reînălţate
C-un zel stăruitor [1];
Ţi-ai dobîndit renume
Nemuritor în lume
Şi al ţărei amor.

Prin oraşe, judeţe,
Unde mergeam cu tine,
Întîlneam veseli feţe,
Te vorbeau toţi de bine,
Erai de toţi iubit.
Căci doreai s-afli toate,
Te opreai, dai dreptate
Celui năpăstuit.

Ca Frederic cel Mare
Iubeai tu poezia,
Ziceai că-nainte-ţi n-are
Cel mai mic preţ trufia,
Nobleţa cîştigată
Prin merit şi talent
Fiind mai însemnată
Şi dînd mai mare drept.

Ai fost tu pentru mine
Fără de încetare
În toată-a ta domnie,
Precum de toţi se ştie,
Nu mă sfiesc s-o zic:
Nu numai un *domn mare*,
Dar şi un bun amic.

[1] Sub Bibescu s-a început renovarea monumentelor istorice.

POEZII NETIPĂRITE DE AUTOR

ÎNĂLŢIMII SALE PRINŢULUI STĂPÎNITOR AL MOLDOVII MIHAIL STURZEA

pentru anul 1832[1]

Astăzi un an se-ncepe şi altul se sfîrşaşte:
Mîine trecut vom zice acelui viitor:
Vremea pe rînd înghite fiinţe ce ea naşte,
Dar prinţi vrednici de slavă trăiesc în viitor.

Orcine nu iubeşte talentu,-nvăţătura
Este vrăjmaş al lumei şi al lui Dumnezeu,
Pe om îl necinsteşte, întunecă Natura,
Pămîntului ce-l poartă cu dînsul îi e greu.

Eu nu-ţi sînt supus, prinţe! însă a mea-nchinare
Se-nfăţişez la tronuri mă socotesc dator:
Talentele în preajmă-ţi iau nuouă desvoltare,
Cu mine te slăveşte rumînul gînditor.

[1] Data greşită. Trebuie citit 1842.

Titlul şi prima strofă a poeziei dedicate lui Sturza.

Ms. 801, f° 210.

„Cînd beau stăpînitorii, norodul se îmbată“
Zicea un prinţ războinic, poet încorunat .[1]
Tu cultivezi ştiinţa, pilda de tine dată
Electrică scînteie în noi a deşteptat.

Asfel, cîteodată, rîul ce ne desparte,
Ce curge în tăcere măreţ şi lineştit,
Izbeşte stînci streine şi maluri depărtate
C-un val care din malul Moldovii s-a pornit.

Trăieşte ani mulţi, prinţe! pentru al nostru bine;
Dă, lasă al tău nume la veacuri a-l purta,
Şi fă ca omenirea ce-n urma noastră vine
Să laude trecutul şi pomenirea ta.

[1] Cuvinte rostite de Frederic al II-lea al Prusiei despre August al II-lea, regele Poloniei.

SATIRA CONTRA LUI ELIADE

1

Cine e-acela care visează
Atîtea proaste, mici secături,
Şi vrea de înger lumea să-l crează
Că ne vorbeşte ca din scripturi?

2

Acesta este nea Ionică,
Care se crede şi satiric;
O mică iasmă, un nas de pică[1],
Văpsele multe nu voi să stric.

3

Eu în credinţă zîmbesc de milă,
Cînd văz atîţia oameni cinstiţi
Cum că de dînsul nu le e silă
Şi că de vorba-i sînt amăgiţi.

[1] N-am putut determina sensul acestei expresii. Să fie o greşeală pentru *as de pică*? Cf. *as de ghindă*, mai jos, p. 544.

4

Din vreme-n vreme la ceruri cată,
În sus trimite cîte-un suspin[1];
Inima-i însă cea necurată
Al vicleniei poartă venin.

5

Parcă cu sfinții el se rudește,
De conștiință-l auzi vorbind[2];
De porunceală lacrămi găsește,
Nimicnicia lumii jelind.

6

Fanfaronada i-e sentimentul,
Om de nimica și ticălos;
Crede că singur are talentul,
Și că e lumii prea de folos.

7

La pavilonul de la cîmpie,
Unde azi este al său Parnas,
Să-ți povestească o poezie,
Din drum te-ntoarce cu mare glas.

[1] Aluzie la scrierile cu caracter religios ale lui Eliade.

[2] *Serafimul și heruvimul sau mîngîierea conștiinței și mustrarea cugetului*, titlul unei poezii a lui Eliade.

8

Și precum zice un poet mare,
Ce într-o vreme eu am citit,
D-ale lui vorbe n-afli scăpare,
Nici în altarul cel mai sfințit.

9

Amorezata-i muză-nsuflată
Îi dete cheile frumuseți
Și la tot pasu-n silă-ți arată
Dup-a lui voie mii de tandreți.

10

Dar vai d-acela care-ndrăznește
Să ia patentă de autor,
Cînd sîrmănuțul n-o iscălește
Bietul Apollon de la Obor.[1]

11

Defăimări multe are s-auză,
Are să treacă de nenvățat,
Căci din greșală smerita-i muză
La cea bătrînă nu s-a-nchinat.

[1] Eliade avea proprietăți în cartierul Oborului. Amintirea este păstrată pînă azi de numele unor străzi: *Eliade între vii* etc.

12

Apoi e încă viteaz din gură,
Dueluri spune cum c-a avut,
Însă rivalii, cum el se jură,
Să-i dea-mprotivă nu au putut.

13

Deschizînd ochii, viteazul spune
Că heruvimii fug d-a lui frică,
C-au stătut zile de aur bune[1],
Şi alte lucruri chiar de nimică.

14

După aceasta parcă să-nsoară,
Parcă e tată şi norocit[2];
Pe urmă viaţa-i pare amară,
Parcă defaimă tot ce-a iubit.

---

[1] Eu nu ştiam necazul, nu cunoşteam mîhnire,
Lipsa-mi era streină ş-orice nenorocire;
În braţul îngrijirei răul nu îndrăznea.

(*Visul*, v. 26—28)

[2] Pare că mă-nsurasem; ş-amara mea viaţă
Cu o fiinţă dragă părtaşi o îndulceam.

(*Visul*, v. 45—46)

15

Ba chiar fiinţe nevinovate,
Care de dînsul nici nu gîndesc,
Cu văpseli negre şi-ntunecate
Încondeiete să pomenesc.[1]

16

Apoi vicleanul, vrînd să ne-nşele,
Zice că visul care-a visat
Este din scrieri orientale,
Ce un prieten lui i-a narat.[2]

17

Parcă sînt lucruri aşa-nsemnate
Care la alţii s-a mai întîmplat;
Sînt chiar vedenii pe ceas schimbate
Ce n-au în ele nimic sărat.

18

Patriot este plin de-nfocare,
D-al omenirii arde amor,
Cînd chiar pe tată cu-ncredinţare
În tîrg l-ar vinde p-un mic favor.

---

[1] „Alusiune la *Ingratul*" (nota lui Aricescu). Este vorba, mai degrabă, de v. 216—244 din *Visul*, referitoare la Alexandrescu. *Ingratul* a fost, de altfel, scris ceva mai tîrziu.

[2] Poemul *Visul* era însoţit în *Culegere din scrierile lui I. Eliad...*, Bucureşti, 1836, de o „însemnare": „Acest vis mi s-a întîmplat în copilăria mea a-l auzi povestindu-l tatălui meu un prieten al său, care spunea că îl are în manuscript în limba arăpească..." (Citat după ediţia Popovici, vol. I, p. 568.)

19

Zice că lira el nu şi-o-ntină,
Nici că tămîie el la palat,
Ş-apoi lui Dobre acum să-nchină,
Cît puţin vremea s-a mai schimbat.

20

Laudă astăzi, mîine defaimă;
N-are nici cinste, nici caracter,
Şi heruvimii, coprinşi de spaimă,
Cînd el îi cheamă, s-ascund în cer.

21

Dar pe morţi oameni cînd îi înjură,
De el în contra sînt lăudaţi,
Şi a lui pană cu o trăsură
În rai îi bagă necercetaţi.

22

Acesta este, să-i dăm dreptate;
La ce se cade, îl veţi cinsti;
Căci eu pe dînsul, să mă crezi, frate,
Şi d-ar fi-n groapă, nu l-aş iubi.

[PAMFLET]

Prea bine a zis
Cel ce te-a descris
Purtînd în spinare
Cruci de la hotare.
Căci sufletul tău
E negru şi rău.
Rude şi amici
Ai persecutat
Şi de eretici
Te-ai înconjurat,
Doctor şarlatan
Ministru duşman.[1]

La mulţi dumnezei
Tu te-ai închinat,
Pe prinţul Ştirbei
Tu l-ai defăimat,
Cînd el în nevoi
Mult te-a ajutat,
Cînd el din gunoi
Te-a scos, te-a spălat.

[1] N. Creţulescu, despre care este vorba aici, îşi luase doctoratul în medicină la Paris.

Versurile 1—12 din pamfletul contra lui Crețulescu.
(Arhiva Kogălniceanu a Academiei R.P.R. ms. 10, f° 227.)

Tot astfel vorbeai
De Domnu-actual,
Pe care-l numeai
Un geniu fatal,
Care ți-ar fi scris
Și te-ar fi chemat
Tocma din Paris;
Iar cînd ai sosit
Aici, ai găsit
Minister format;

Acum îți formași
Unul chiar al tău
Ș-îl împetecași
Cum vru Dumnezeu.[1]

Dar însă tu știi,
Dacă minte ții,
Ce fel s-a sfîrșit
Al tău cel trecut,
Ce groază aveai,
Fiind rău privit
Și cum tu trăiai
De soldați păzit.

Apoi la oraș
Văzuși mai ales
Că îi ești vrăjmaș,
Că nu te-a ales,
Deși ai făcut
Tot ce ai putut,
Deși te crezi tare
Puternic și mare.

Ne consolăm dar
Căci sperăm curînd
Să te vedem bînd
Un amar pahar
Ce ți-e destinat,
Ce l-ai meritat.

[1] Guvernul N. Crețulescu, format după asasinarea lui B. Catargiu, în iunie 1862.

POEZII CU AUTENTICITATE NESIGURĂ

PLÎNGEREA DEPUTATULUI

Prea înaltă stăpînire, este vreme, socotesc,
Cu adîncă plecăciune, două vorbe să-ţi şoptesc:
Ţi-am slujit cu înfocare, şi la orce ai urmat,
Faptele mării tale glasul meu le-a lăudat.
Şi în versuri şi în proză, tutulor am dovedit
C-aşa bună stăpînire de mult nu s-a pomenit.
Cînd asprimea, nedreptatea (vorba fie între noi)
Apăsa sărmana lume cu necazuri şi nevoi,
Eu povăţuiam norodul a-mpleti cununi de flori,
Şi strigam că se pogoară fericirile din nori.
Pîn-acum, cu toate-acestea, pentru cîte am făcut,
Vreo dreaptă răsplătire de la nimeni n-am văzut!
Doamna mea, să ne-nţelegem, căci de nu mi-i răsplăti,
Veacul fericirei noastre veac de fier îl voi numi!
Voi lua cu înlesnire virtuţi mari ce am răpit
Din America vestită şi uşor ţi-am dăruit.
Opoziţia m-aşteaptă, ea doreşte al meu vot
Şi-i vedea cînd s-o aprinde sîngele de patriot!
Drepturile ţării mele care nu prea să păzesc
Sînt materie destulă ca să strig şi să vorbesc!
D-or voi apoi să-ntrebe cum defaim ce-am lăudat,
Atunci... atunci voi răspunde că vremile s-au schimbat,

Că era odată bine, cel puţin de suferit,
Dar acum romînul jalnic a ajuns nenorocit,
Că ţăranul pătimeşte, că se află-mpovărat,
Că la judecată pierde tot acel nevinovat,
Că dreptatea este surdă, că pravila a căzut,
Că intriga e cinstită, şi meritul nevăzut.
C-un cuvînt numai eu singur o să strig cît strigă toţi,
Ş-o să las patriotizmul moştenire la nepoţi!

[ISTORIOARĂ]

Ieri, la tîrgul cel mare
Nea Dumitru Ciobanu
Dusese spre vînzare
O oaie de la care
Lua lînă în tot anul.
Şi, măcar că jurase
Că bîta păstorească
Cinstit să o păzească,
Acum gîndu-şi schimbase
Şi alte măsuri luase,
Căci zicea el în sine:
„Îmi va fi mult mai bine
Să o dau pe parale,
Să-mi cumpăr căciuli două,
Opinci, sarică nouă
Şi să-mi caut de cale,
Decît să bat cîmpia
Şi să mă înghețe vîntul
Ca să-mi păzesc cuvîntul
Şi să-mi fac datoria."
Astă a lui urmare,
Zău, nu e de mirare.

Căci sînt mulţi oameni, poate,
Ce vînd cîte-o cetate
Şi chiar patria lor
Pentru un mic favor.[1]
Aşa, fără sfială,
Dumitru socoteală
Pă unghii îşi făcea,
De preţul ce-o să ia.
Cînd, în sfîrşit, soseşte
La tîrg, unde găseşte
Pă urs lîngă obor
Făcut neguţător,
Şi oaia o tocmeşte.
Dar, spre a lui ocară,
Dodată s-arătară
Nişte ciobani cinstiţi
Care era uniţi,
Oaia să o păzească
De laba cea ursească:
„Ei, ia spune, măi vere,
De unde ai putere
Să vinzi străină oaie?
O să-ţi dăm o bătaie
Care s-o pomeneşti![2]
Astfel se port ciobanii!
Întoarce curînd banii,
Că apoi te căieşti!"
— „Dar vouă ce vă pasă,
Le răspunde îndată.
De tată-meu mi-e dată
Această oaie grasă!
El ani întregi a muls-o
Şi pîn' la piele-a tuns-o."
— „O! te credem prea bine,
Tată-tău a fost ca tine
Şi tu eşti ca şi el.
Dar ce făceaţi odată
Acum n-o să se poată,
Că oaia are miel,
Şi cel urs o păzeşte;
Ea destul îi plăteşte
Cu lapte hrănitor.
Oaia este obştească
Şi pentru fieşcare
Şi nimenea nu are,
Jupîne vînzător,
Putere s-o tocmească!"
La o aşa vorbire
Dumitru, cu mîhnire,
Îi dă drumu de frică,
Neavînd ce să zică.
Ea pe toţi ne iubeşte,
Ne-mbracă, ne hrăneşte,
Şi cînd e în nevoi
Fieşcare din noi
Să cunoaşte dator
Să-i fie de-ajutor.

---

[1] Cf. *Satira contra lui Eliade*, v. 72—73.
[2] Cf. *Cîinele şi căţelul*, v. 27—28.

FRAGMENTE

I
[SATIRĂ]

Ia-ţi nădragii de atlas,
De-ţi fă steagul la Parnas.

II

Dacă acei ce fac bine
Merită recunoştinţă,
Cînd puternica lor mînă
Neamurile-au apărat,
Deşteptaţi-vă în mine,
Veniţi, plini de credinţă,
Să cinstim vechea ţărînă
A viteazului soldat.

POEZII POPULARE

CÎNTEC VECHI

La curte la Stefan-Vodă
S-au strîns boierii la vorbă;
Stau închişi, să sfătuiesc:
Ostaşii la uşi păzesc.
Crez, vrun bine nu gătesc,
Ce ştii ce mai născocesc!

— „Beţi, boieri şi ospătaţi,
Şi în urmă vă culcaţi,
Şi vă sculaţi în prînz mare
Să plecaţi la vînătoare
După *pasări gălbioare*,
Ce sînt lesne la vînare
Şi uşoare la purtare,
Cînd aţi avea vrun zor mare.
Noi le vînăm asudînd
Iar voi pe saltea şezînd,
Căci ne jupuiţi pe noi
Şi vă-mbogăţiţi pe voi!

Da-va Dumnezeu cel mare
Să facem noi vînătoare,
Cu flintuliţa-n spinare
După corbi cu barba mare!"

CÎNTECE DE PESTE OLT

I

Foaie verde aluniţă,
Aolică fa, leliţă!
Fire-a-ţi pieptu-o grădiniţă
Şi ţiţele lubeniţă
Şi gura o fîntîniţă,
Măselele pietricele,
Şi buzele ghizdurele,
Şi limba o ciuturea,
S-adăpi pe neica din ea,
Seara şi dimineaţa,
Peste zi, totdeauna.

II

Între Olt şi-ntre Olteţ
Răsărit-au nuculeţ,
Nucu-i mare, frunza rară;
Strînşi-s toţi cucii din ţară
Şi cîntă de se omoară.
Iar mai sus, pe rămurele,
Cîntă două turturele,

Ce sînt mîndruțele mele.
Dar în vîrful nucului
Cîntă puiul cucului
Răschirîndu-și penele,
Ca mîndra sprincenele,
Și tot mișcă din codiță
Ca mîndruța din rochiță.

III

Cîntă cucul, se rotește;
Neica se călătorește.
Foaie verde sălcioară,
Călător ești, frățioare,
Nu mă pune la uitare,
Nici la plîns amar de jale,
Cît ăi fi și-i fi pe cale.
Foaie verde usturoi!
A plecat neica de joi...
Parcă mi-e de-un an, de doi.

IV

De nu ț-ar fi leleo, dor,
N-ai veni după obor,
Tremurînd cu capul gol.
De nu ț-ar fi, leleo, milă,
N-ai veni după grădină,
Tremurînd, cu furca-n mînă.
De-aș muri de dor, de drag,
Tîrg cu fete nu mai fac,
C-am făcut eu tîrg cu tine
Ș-am pierdut firea din mine.

V

Foaie verde arțăraș,
Te iubii de copilaș
Ș-acum te duci și mă lași!
Aoleo! ce foc mă calcă!
Neica mă lasă și pleacă
Și mi-și trece prin dumbravă
Și pe mine nu mă-ntreabă,
Parc-aș fi de nici o treabă.

VI

Lele, ce păgînă ești,
Pe la biserică treci,
Și nu faci o sfîntă cruce,
Cînd pe mine mort mă duce.

VII

Dacă-ți este, neică, dor,
Dă-mi basmaua ta odor
Și-n basma un leușor,
Să-mi botez un finișor,
Și să-i pun numele tău,
Nume dulce ca și-al meu,
Cînd m-o prinde dor de tine
Mi-oi striga finul cu bine,
Zi și noapte l-oi striga
Și pe ochi l-oi săruta.

VIII

Nu ştii, vecină, ceva?
M-a-mbolnăvit nevasta.
— Ba eu ştiu, vecine, bine,
Leacul tău e-n sîn la mine.
— Nu ştii, cumătre, ceva?
S-a-mbolnăvit nevasta.
— Ia porumb şi fă la moară,
Că nevasta ţi se scoală.
De-ar da Dumnezeu o sloată
Se găseşti la moară gloată,
Să şezi o lună-ncheiată,
Şi porumbul să se moaie
Să nu treacă prin piscoaie.

IX

Cuculeţ, unde-ai iernat?
Peste Jiu, la Vadul lat,
Într-un cătun afumat.
Cît e Cladova de mare,
Haz ca Siberelul n-are!
Siberelu-i mititel
Ş-a-mpuiat dragostea-n el.
Dragostea ce-aveam odată,
Gîndeam moartea ne-o desparte
Ş-o grădină cu bucate,
Să nu mai avem păcate,
Ş-o leasă de mărăcini,
Ca să nu mai fim vecini.

X

Foaie verde măr muşcat,
De cînd neica mi-a plecat,
Furca-n pod am aruncat.
De cînd neica mi s-a dus,
Trei fire pe fus n-am pus.

XI

Bată-te crucea de cuc!
Cîntă-mi bine că te-mpuşc.
Şi te-mpuşc şi te mănînc,
Nici fript bine, nici sărat,
Numai prin cenuşă dat.

XII

Bălă, cărtogelele
Fi-le-ar bătut stelele,
Gardul cu nuielele!
Bălă, cărtogelul tău
Fi-l-ar bătut Dumnezeu,
Că l-ai fost pus la loc rău,
Pe-o margine de pîrău.
Rîul mare mi-a venit,
Cărtogel mi-a nămolit.
Bălă, cărtoagele noastre,
Cum stau pustie pe coaste,
Să le văd nu le-aş cunoaşte.
În cărtogul de la vale,

Răsărit-a iarbă mare,
În cărtogul din mijloc
Mi-a răsărit busuioc
Şi-mi vine ca să-i dau foc.
Am pus fir de trandafir
Şi n-au ieşit nici un fir,
Parc-a fost mîna de sare,
Că ce pun nu mai răsare!

XIII

Frunză verde otrăţel,
Pe deal, pe la Corlăţel
Fuge dorul mărunţel
Cu dragostea după el.
Unde te duci , dorule?
La voi, puiuşorule,
Să-mpărţim dragostele,
Cît la mine, şi la tine,
Să trăim amîndoi bine.

XIV

Frunză verde mărăcine,
N-a lăsat Dumnezeu bine.
Frumosul fuge de mine
Şi urîtul calea-mi ţine!

XV

Frunză verde mărăcine,
S-a dus neica, nu mai vine,
Tuturor le pare bine,
Numai mie-mi pare rău
C-a fost puiuşorul meu.

XVI

Frunză verde de sipică,
Bine-a fost cu nevestică
Şi prin sat cu ibovnică.
Nevasta te primineşte,
Ibovnica te-ncălzeşte
Ş-inimioara voios creşte.

XVII

Frunză verde de sacară,
Ibovnico d-astă-vară,
Vină să ne iubim iară.
De iubit să ne iubim
Numai amîndoi să fim
Şi de dragi să ne fim dragi,
Dar nădejde să nu tragi,
Că nădejdea de la mine
E ca sîrma de supţire.
Cînd o-ntinzi pe mărăcine
Şi mi-o bate vînt cu rouă
Se despică sîrma-n două.

XVIII

Foaie verde calomfir,
Am ibovnicel copil
Şi mi-l cheamă Constandin.
Duşmanii mi-l pun la bir
Şi nu-l pun ca pe-un copil,
Ci mi-l pun ca pe-un mazil.
El de frica birului,
De groaza zapciului,
Trecu vadul Jiului.

XIX

Foaie verde de areu,
Ibovnică ce-aveam eu
Nu se găsea-n sat la Leu,
Nici la Leu, nici la Ghindeni,
Numa-n sat la Coşoveni.
Leică, de dragostea noastră
A răsărit pom pe coastă
Cu tot felul de odraslă.
O să-l sap, să-l bag în casă,
Ramurile nu mă lasă.
O să-l sap, să-l bag în tindă,
Ramurile dau de grindă.

XX

Mîndro, cînd eram iubiţi,
Toţi pomii era-nfloriţi
Şi dafinii-mbobociţi.
De iubit cît ne-am lăsat,
Toţi pomii s-au scuturat
Şi dafinii s-au uscat.

XXI

Colo-n luncă la privită,
Găsii pupăza-nflorită
Şi mîndruţa mea mîhnită.
Nu ştiu pupăza s-o rup
Ori pe mîndra să mi-o pup.
Foaie verde mărgărit,
Păcat c-am îmbătrînit
Ş-încă bine n-am trăit![1]

[1] Ultimele trei versuri par să provină din alt cîntec.

XXII

Foaie verde usturoi,
De ţi-e dor, neico, de noi,
Fă-te negustor de boi
Şi vino-n gazdă la noi,
C-are taica şase boi
Şi din şase vinde doi,
Doi îi vinde, doi opreşte,
Doi mi-i dă mie de zestre,
Pe roşul şi pe plăvit,
Cumpăraţi din Mehedinţi.
Pînă boii veţi tocmi,
Amîndoi ne-om logodi.

XXIII

Foaie verde mărăcine,
Cît te ţii, mîndro, de mine,
Poartă-te puţin şi bine,
Că nu ştii moartea cînd vine
Şi te ia de lîngă mine,
Iar mie nu-mi pare bine
Şi plec şi eu după tine.

XXIV

Luna-afară-mi luminează,
Puica-n casă mi-şi oftează.
Oftează, puică, oftează,
Toată lumea să te crează.
Oftează şi pentru mine,
Că eu m-am topit de tine
Şi văz că nu-mi vine bine,
Că nu sînt pe-un loc cu tine.

Aideți, puică, să fugim,
Amîndoi să pribăgim,
C-acum e vremea de fugă,
Pînă-mi este iarba crudă,
Unde calci,
Urmă nu faci,
Unde șezi,
Nu te mai vezi.

XXV

Bată-te crucea de vale,
Cum oi să rămîi de jale,
Făr'de glas de fată mare,
Fără voinicel calare.
Cîți în tine se-ntîlniră
Doi cu doi nu se uniră.
Cîți în tine se jucară
Doi cu doi nu se luară.
Vale lungă, vale-adîncă,
Aici lupii mă mănîncă.
Stăi, lupe, nu mă mînca,
Pîn' să-mi văd ibovnica.

XXVI

De te duci, neică, cu bine,
Să iei și dorul cu tine,
Și dorul și dragostea,
La mine n-ai ce lăsa.
Du-te, neică, și să vii
Colea-ntre Sîntă-Mării,

Cînd se coace boaba-n vii
Și-i bine de veselii.
De-i zăbovi peste-o lună,
Mă găsești pe cîmp nebună,
Dar de-i zăbovi un an,
Mă găsești neagră buștean.

XXVII

Du-te, neico, să te duci
Pînă-i cădea rob la turci,
Să te duci la Marea Albă,
Să tragi ziua la catargă,
Și s-o tragi tot pe uscat,
Să șezi noaptea-n lanț băgat,
Să știi că te-am blăstemat,
Și să-ți faci inimă rea
Cum ai făcut-o pe-a mea.

XXVIII

Frunză verde mărăcine,
Oliolio, neică Marine,
Nu ți-e păcat și rușine,
Noaptea fugi de lîngă mine
Și te duci l-alte străine.
Dusu-te-ai și la surata,
Și te-a priimit, șirata!
Surata mi-e ca o sor,
Nu poci să dau s-o omor.
De mi-ar fi ca o străină,
I-ar plînge mă-sa de milă.

XXIX

Trage, bălă, bobii bine,
De-mi spune, neica cînd vine?
De-ar da bobii pînă-n nouă,
Neica taie Oltu-n două.
De-ar ieşi bobii la cinci,
Nu mai văz pe neica ici,
Şi plec şi eu să-l găsesc
Macar să mă prăpădesc;
Trage, bălă, boabele,
De-mi gîceşte zilele,
De la Paşti pîn' la Ispas
Cîte necazuri am tras.

XXX

Cîntă cucul să mă duc
Şi mierliţa să mă-ntorc,
Să pun duşmanilor foc.
Spune-mi, cuce, de-unde vii?
De la noi, de peste Jii?
Dar de bălă ce să-mi spui?
— Băla ta e sănătoasă,
Şede la umbră şi coasă,
Şi lucrează tot plîngînd,
Ziua, noaptea aşteptînd.

XXXI

Spune-mi, bălă, şi-mi gîceşte,
Voinic de ce-mbătrîneşte
Ş-aşa curînd se topeşte?
De umbletul drumului,
De bataia vîntului,

De arsura soarelui,
De grija argintului,
De-nverzirea codrului,
De cîntarea cucilor,
Sau de dragul mîndrelor?
Că mîndrele pot mai mult,
Ele te bagă-n pămînt!

XXXII

Decît neica-n cale dus,
Mai bine la cruce pus,
Să mă duc duminica,
Să tămîi pe neicuţa,
Să mă uit pe cruce sus,
Să văz chipul neicăi scris,
Să mă mai mîngîi de plîns.
De cînd te-ai dus, băieţele,
N-am mai pus la gît mărgele,
Nici la coadă panglicele,
Vai de păcatele mele!
Toată ziua cînt şi plîng
Şi tot neica mi-este-n gînd.

XXXIII

De n-ar fi ochi şi sprincene,
N-ar mai fi păcate grele.
Ochii şi sprincenele
Fac toate pricinele;
Pentru ochi negri din cap
Trecui Jiul fără vad,
Pentru sprincene din frunte
Trecui Jiul fără punte,
Ş-ajunsei la puica mea,
De-mi răcori inima.

XXXIV

Nu blăstema cucul, lele,
Că să jumule de pene
Şi se trînteşte de lemne.
Şi cucul nu-i vinovat
Că mai la mulţi a cîntat,
Mai pe toţi i-a mîngîiat.

XXXV

Cucule, drăguţule,
Surule, mîndruţule,
Vara vii, vara te duci;
Spune-mi, iarna ce mănînci?
— Mănînc putregai de fag
Şi viu să vă cînt cu drag.
— Cuculeţ, pasere sură,
Mînca-ţi-aş limba din gură,
Ca să poci şi eu cînta
Să fiu drag la puica mea.

XXXVI

Ierte-i Dumnezeu păcatul
Celui ce-a lăsat oftatul,
Că omul dacă oftează
Parcă se mai uşurează.
De oftat ce oftai tare,
Şi soarele zare n-are,
Parcă eu l-am blăstemat
Şi de tot s-a-ntunecat.
Du-te dor pînă e nor
La puica pe delişor
Şi-i spune că stau să mor.

XXXVII

Puico, pentru Dumnezeu
Şi pentru binele tău,
Nu mă tot ţinea de rău
De la sînişorul tău,
Că m-ai mai ţinut o dată
Ş-am zăcut o vară toată,
De mi-au plîns atunci de jale
Chiar şi iarba de pe vale
Şi norii opriţi din cale.

XXXVIII

Auzi, lele, cucul cîntă;
Ieşi afară de-l ascultă,
Ş-ascultă cum popa toacă,
Ieşi afară de te roagă,
Te roagă lui Dumnezeu
Să moară bărbatul tău,
Să mă-nsor şi să te ieu.

XXXIX

Lată-i, lată-i Dunărea!
Las-o la pîrdalnica,
Că pe ea s-a dus neica.
Nu mai plînge, Mărioară,
Că iubitu-ţi vine iară.
El s-a dus cu şaică vechie,
Cînd bătea vîntul de strechie,
Ş-acum vine-n alta nouă,
De taie Dunărea-n două
Şi trage la opt lopeţi.
Ieşi, Mărioară, de mi-l vezi.

XL

Foaie verde de malure,
La cîrciuma din pădure
Băui astăzi, băui mîine,
Băui patruzeci de zile.
Băui preţul a trei cai,
De vin nu mă săturai.
Băui preţul murgului
Şi cioltarul negrului,
Aflai saţul vinului,
Vinului, hainului.

XLI

Luniţă, luniţă,
Fă-mi o luminiţă,
Că am înserat
La umbră de gard,
Cu doi căluşei
Negri, mititei,
Şi nu-s de furat
Ci-s de cumpărat
De la noi din sat,
De la popa Vlad.
Mărturie-am dat
Iesla cailor,
Uşa grajdiului,
Drumul codrului.

XLII

Codri, codri, frate codri,
Nu mă da, codri, legat,
Că nimic nu ţi-am stricat;

Numai o cracă-am tăiat
Şi de arme-am atîrnat,
Că le bătea ploile,
Ruginea oţelele
În care-mi stau zilele.
Cît codrul frunza mi-şi ţine,
Toţi voinicii trăiesc bine;
Dacă codrul frunza-şi lasă,
Toţi voinicii pleacă-acasă
La copii şi la nevastă.
Cît mi-e codrul de frumos,
Iarna putrezeşte jos
Şi voinicii stau culcaţi
Ca stejarii răsturnaţi.
Codri, codri, loc iubit,
Nu te-oi mai vedea-nverzit,
Să zic c-am întinerit?

XLIII

Topitu-s-au gheţile!
Oi să-mi caut armele,
Armele şi căişorii
Ş-oi să-mi adun şi feciorii.
Croieşte-mi, maică, croieşte,
Şi de lupte mă găteşte;
Croieşte-mi de-un comănac
Verde ca foaia de fag,
Să-l port în codru cu drag.
Croieşte-mi, maică, cămaşă,
Că mă cheamă harambaşă
Să mă puie bulucbaşă
Peste cincizeci de voinici,
Toţi încălţaţi cu opinci,
Opince de săftian,
Nojiţe de găitan;

Găitanul de mătasă,
Împletit în cîte şase,
Cu poturii roşiori...
Unde-i vezi, te iau fiori.

XLIV

Cine e voinic, voinic,
Nu şază ca vulpea-n crîng,
Ci să iasă la colnic,
Făr' de-arme, făr' de nimic.
Fie potira aleasă,
O lovesc unde mi-i pasă.
Aibă flintă şi pistoale,
O lovesc unde mi-o doare.

XLV

Cînd mă primblam pe culare,
Aveam în pungă parale.
Scoborînd de pe culare,
Mă-ntîlnii cu fraţi în cale,
Golii punga de parale
Şi strigai din gura mare:
Nu vedeţi voi, fraţilor,
Nu vedeţi, voinicilor,
Că se iau banii la crîng
Şi se cheltuiesc la cîmp?

XLVI

Rău, maică, m-ai blăstămat
Să stau în puşcă răzemat
Şi prin codru înfundat,
Să mănînc tot de furat,
Să fiu groaza satelor
Şi spaima potirelor.
M-a făcut maica pe mine,
Nu-şi aude nici un bine!
M-a făcut taica fecior,
Ca să-i dau vrun ajutor.
Ajutorul ce i-am dat,
Şepte sate c-am prădat,
Şepte sate de pe Olt
Şi Mehedinţul mai tot!

XLVII

De cînd maica m-a făcut,
Soarele nu m-a văzut!
Daleu! soro căprioară,
Căprioară, sorioară,
Roade poala codrului,
Să văd raza soarelui
Pe muchea cuţitului,
Pe coiful pistolului,
Şi pe coama murgului.

CÎNTECUL JIANULUI

Frunză verde măr creţesc,
Stau în loc şi mă gîndesc
Cu ce să mă arănesc?
Cu arana moşului,
De coarnele plugului;
Plugul este-o goangă rea,
Umblă de-a dărătelea,
Cu nişte coarne-ndărăt,
Mă loveşte tot în piept;
Nişte lemne învrăjbite,
Nişte vite prăpădite;
Nişte lemne-ncrucişate,
Nişte bucate stricate.
Au s-o face,-au nu s-o face,
Au de vară n-avem pace.
Mă gîndii ca s-o brodesc,
Mai bine să mă hrănesc,
Să pun plugul, să brăzdesc,
Unde-o fi crîngul mai des;
Să trag brazda dracului
Pîn uşa bogatului,

Să-i dau măciuci după cap,
Să-l aduc la plug legat,
Să-i iau ce a cîştigat.
Arde-vă focul, ciocoi!
Pune-voi mîna pe voi,
Cu măciuca să vă moi,
Că voi ne beliţi pe noi.
Bate vîntul, viscoleşte,
Eu de gazdă n-am nădejde.
Căci mi-e gazda-n valea rea,
Mi-o pîndeşte potira,
Potira din Slatina,
Bat-o Maica Precista
Şi sfînta Duminica!
Ţine, gazdă, nu mă da,
Că ţi-oi face-o malotea
Cu florile cît palma,
Să se mire şi doamna,
Şi doamna lui Caragea.
Ţine-mă cum ai ţinut
Să mă văz Oltul trecut.
Măi bădiţă, măi podar,
Greu de mine, greu ş-amar!
Trage podul să trec Oltul,
Că ne-am prăpădit cu totul;
Trage podul mai la vale
Că-ţi arunc un glonţ în şale,
Trage podul mai de-a drept
Că-ţi arunc un glonţ în piept,
Mi-e degrab, nu poci s-aştept,
Şi mi-e murgul cam nebun,
Trece prin Olt ca pe drum,
Şi mi-e murgul cam nerod,
Trece Oltul ca pe pod.
Dă-te, murgule, pe lat
Şi mă trece neudat.
Frunză verde de lipan,
N-aţi auzit de-un Jian,
De un hoţ de căpitan?

Bea vin de la cîrciumari,
Ia miei de pe la ciobani
Şi nu le dă nici un ban.
Măi bădiţă cîrciumar,
Scoate o oca de vin,
Ş-încă una de pelin,
Scoate una, scoate două,
Scoate patruzeci şi nouă.
Scoate vin de ne cinstiţi,
Că-s feciorii osteniţi.
Scoate, mări, vin să beau
Că bune parale-ţi dau.
Dar de-oi sta să tot plătesc...
La ce foc mai haiducesc?
Ţi-oi da, mări, nişte palme,
Ţi-ar părea că sînt parale,
Şi ţi-oi da nişte măciuci,
Ţi-ar părea că-s lei bătuţi.
Ardă-te focul de prun!
Ce-ai făcut rachiul bun,
De-a adormit Iancu-n drum?
Iancule, ciocoi turcit,
Ce te porţi numa-n argint,
Din creştet pînă-n pămînt,
Căci mintea nu ţi-a venit?
— Iancule, Jianule,
Lasă-ţi nebuniile;
Lasă-te de nebunii
C-am să-ţi dau şi boierii.
— Nu-mi trebuie boierii,
Nu mă las de nebunii,
Că ce cîştigi tu-ntr-o vară,
Eu cîştig numa-ntr-o seară,
Şi geaba, mări, umblaţi
Pe mine să mă-nşelaţi.
De-oi pune mîna pe voi,
De piele-o să vă despoi
Şi din pielea după cap
Să-mi fac un toc de băltag,

Iar pielea de la picioare
Să-mi fac tocuri la pistoale.
Oltu-i mic, Olteţu-i mare,
Trece-un căpitan călare
Cu cinci sute de catane,
Tot catane spătăreşti,
Unde dă nu nimereşte
Şi pe Jianul goneşte.
Dar Jianul e voinic,
Şade la tulpină-n crîng,
La brîu cu două pistoale,
Strălucesc ca sfîntul soare,
Şi cu flinta la cătare,
Fuge potera să moară.

APENDICE

I

NOTE ȘI VARIANTE

Dăm mai jos cîteva indicații în legătură cu alcătuirea aparatului critic.

Notele critice cuprind variantele textului poeziilor lui Alexandrescu, cu excepția celor grafice și a punctuației. În textul variantelor am urmat principiile de transcriere care au stat și la baza stabilirii textului poeziilor din cuprinsul volumului. N-au fost înregistrate, așadar, ca variante grafiile de tipul *zili, nopți* față de *zilii* și *nopții* (ambele fiind transcrise *zilii, nopții*), n-au fost înregistrate, decît în cazurile în care acest lucru ni s-a părut semnificativ, grafiile *s* pentru *z*, *e* pentru *ă* (în ediția 1863), *ă* pentru *î*, *e* pentru *ie* la început de silabă (cu excepția onomatopeelor), omiterea lui *i* final la pronumele *(î)mi* și *(î)și* etc., precum și grafii de felul *jertfia, știea, feare, țérra, șépte* etc. (pentru acestea, vezi nota editorului, p. 53); am notat numai în anumite cazuri speciale restabilirile de ritm obținute prin simple adăugiri de trăsuri de unire. De asemenea, n-am notat cele mai multe dintre particularitățile moldovenești ale ediției din 1842; în transcrierea variantelor din periodice n-am semnalat particularitățile ortografice specifice periodicului respectiv (este cazul, în primul rînd, pentru ziarele și revistele moldovenești); am omis, tot astfel, să semnalăm transcrierea numeroaselor particularități ortografice ale ediției din 1863. N-au fost menționate nici greșelile de tipar cu totul evidente și lipsite de semnificație.

Au fost însă înregistrate în aparatul critic anumite variante pe care noi le socotim ortografice, fără însă ca această părere să fie împărtășită de unanimitatea cercetătorilor; înregistrînd aceste forme (*es-* pentru *ex-*, *e* pentru *ie*, după labiale, *res-* pentru *răs-* etc.) am lăsat cititorului posibilitatea de a-și face singur o părere asupra problemei.

Înaintea variantelor dăm, pentru fiecare poezie, sursele textului și sigla pe care o folosim în cursul notei. Pentru ediții, siglele sînt cifrele care marchează anul apariției: *1832, 1838, 1842, 1847, 1863*. Lecțiunile provenind din reproducerile făcute fără intervenția directă a poetului (în ziare, reviste, antologii, manuale didactice etc.) nu au fost înregistrate în aparatul critic.

Pentru uşurinţa consultării, am trecut în aparatul critic nu numai lecţiunile care se abat de la cea acceptată în text, ci şi lecţiunea adoptată; pe aceasta am trecut-o înainte de semnul *:* (două puncte). Ordinea siglelor este următoarea: în textul adoptat, prima siglă este a ediţiei de bază, celelalte urmînd în ordine cronologică; variantele neadoptate în text sînt înregistrate în ordine cronologică. Ordinea aceasta ne-a fost impusă de necesitatea de a se putea urmări originea unei variante şi de a se putea observa uşor cazul cînd ne abatem de la ediţia de bază. Lecţiunile înregistrate fără siglă sînt conjecturi ale editorului.

În comentariile anumitor lecţiuni semnalate în aparatul critic am folosit, pentru comoditate, termenul *aritmic* şi pentru lecţiunile care se abat de la m ă s u r a versului.

SUVENIRE ŞI IMPRESII EPISTOLE ŞI FABULE

(1847)

CÎTEVA CUVINTE ÎN LOC DE PREFAŢĂ

Prima prefaţă a poeziilor lui Alexandrescu, cea din fruntea ediţiei de la Iaşi, 1842, punea mai puţine probleme de concepţie ca aceasta, publicată în 1847 şi reprodusă, fără schimbări esenţiale, în 1863. În 1842 predomina tonul glumeţ şi aluzia transparentă la diverse conflicte personale (polemica cu Eliade, cu alţi poeţi); iată textul:

„Precuvîntarea în fruntea unei cărţi este cîteodată foarte trebuincioasă; întîi, pentru că adaogă la numărul foilor (lucru nu puţin folositor pentru mulţămirea ochilor şi pentru speculaţie), iar al doilea pentru că autorul are aci cîmp deschis să vorbească cît va pofti de meritul său şi de nedestoinicia vrăjmaşilor săi. Oricum va fi, îmi venise dorinţa să fac şi eu o precuvîntare; vrînd să dau cititorilor o înaltă idee de învăţătura mea, hotărîsem să înşir ca într-un pomelnic numele tutulor autorilor morţi sau vii, creştini sau păgîni, pe care i-am citit sau voi să-i citesc, să pui cîteva *epigrafe* latineşti, cîţiva termini de himie, şi cu ast chip să spariu pe acei care ar îndrăzni să mă judece. Dar o idee răpide mă făcu să-mi schimb hotărîrea: mă gîndii că o asemenea colecţie nu poate sluji decît să dovedească bogăţia neştiinţii mele; că aş vorbi în zădar de regulile lui Aristot, cînd nu le păzesc; cînd el a scris bine şi eu cum vedeţi. Aşa înfăţişez fără formalităţi un amestec de poezii; o parte din ele au fost încă o dată tipărite şi criticate; cu a doua ediţie aştept o a doua critică.

În zădar strigă unii că critica e primejdioasă, că omoară talentele: dumneaei nu face atîta rău cît vor să arăte, şi nu văz ce nenorocire ar fi de ar putea să zugrume cîteva din acele duhuri lunatice care, plîngîndu-se de puţina înţălegere a veacului lor, se închid în viitorie ca într-o cetăţuie nepătrunsă, şi aşteaptă acolo slava, care îi priveşte cu milă şi rîde de dînşii.

Dar critica trebuie să fie iertată: însă nu numai unora, ci deobşte; nu acea care defaimă pe om, dar acea care arată greşelele scrierii. O asemenea critică poate să îndrepteze pe mulţi, poate să formeze gustul. Geniul e ca toate puterile lumeşti, care adorm într-o oarbă încredinţare, cînd nimeni nu le arată adevărul. Să nu credem însă că meritul unui autor se poate cerceta şi hotărî numai de acei

de o meserie cu dînsul: adeseori pana lor este povăţuită de patimă şi interesul ce au a înşăla îi face nedrepţi. E destul să aibă cineva şi un duh firesc ceva cultivat şi nişte organe simţitoare, ca să preţuiască talentul. Meritul unui poet stă în plăcuta întipărire ce ne lasă citirea poeziilor sale, şi cititorul, chiar de nu va şti regulile, tot poate spune de a simţit mulţămire sau neplăcere, dacă versurile sînt melodioase sau aspre, desluşite sau încurcate, felurite sau monotone. Autorul a împlinit toate condiţiile, de va izbuti să-mi mulţămească duhul, inima şi urechea, potrivit cu felul la care se apleacă.

Eu niciodată n-am criticat pe nimeni, pentru că mi-a plăcut să fiu în pace cu toată lumea, şi pentru că prea puţini oameni suferă cu mulţămire să le arăţi greşelele: iar de n-am răspuns la personalităţile adresate asupră-mi, meritul acesta nu e al meu, ci al censurii, de bine voitoare, care nu m-a îngăduit[1]; altfel, poate că n-aş fi avut filosofia a le privi cu despreţuirea ce merita; a lăsa în pedeapsa cugetului lor pe acei oameni care nu se ruşinează de nimic, care şi-au minţit lor şi obştii, care mi-au făcut tot răul ce le-a fost prin putinţă, şi au dat scrierilor mele un duh vinovat ce nu l-au avut. Rousseau zice că nu trebuie să omorîm un om, ca să-i dovedim prin aceasta că n-are dreptate la răul ce vorbeşte de noi; dar povaţa e lesne şi fapta anevoie; eu aş urma-o bucuros cu acei care ar critica poeziile mele, căci fără să fiu ca acei ipocriţi, carii se zic ei înşuşi cei mai păcătoşi înaintea lui Dumnezeu, ca să se mire lumea de modestia lor, tot cunosc ce-mi lipseşte, deşi nu poci face mai bine.

Dar văz că fără să voi era aproape să vă dau o precuvîntare după toate formele: norocire pentru cititori că am prins de veste la vreme: altfel le-aş fi făcut apologia fieşcăria bucăţi, i-aş fi plimbat pe aşternutul văilor şi pe vîrful munţilor, le-aş fi vorbit de soare şi de lună, de zefir şi de flori; i-aş fi dus să facă cunoştinţă cu dobitoacele mele ca să vază cît sînt de nevinovate, şi i-aş fi lăsat să scape din vizunii cu orice mijloc vor şti. Acum însă îi iert; dar sfîrşind mulţămesc prietinilor mei care, orbiţi negreşit de prieteşug, îmi fac o vină că scriu aşa de puţin. Ei ar avea cuvîntul să mă întrebe cum lucrez şi atît, după toate nemulţămirile ce am suferit din pricina aplecării mele. Cît pentru duhurile satirice, şi pentru toţi acei care judecă cu asprime şi privesc greşelele noastre cu telescopul, de îmi vor zice că şi cît am scris este prea mult, le voi răspunde că chiar de aş fi vrut să-i mulţămesc şi să nu scriu nimica, aceasta mi-ar fi fost peste putinţă: că am avut datoria să fac aceea ce am putut, să pui şi eu o piatră cît de mică la zidirea obştească; şi în sfîrşit că poate pilda mea nu va fi de tot nefolositoare pentru alţi tineri mai cu talent decît mine, care îşi ţin scrierile lor ascunse ca nişte crime de stat, şi socotesc viaţa petrecută în moliciune, ca cea mai bună recomendaţie pentru ei, în ziua de astăzi."

Spre deosebire de aceasta, în 1847 avem de-a face cu o expunere de principii mai amplă.

Ideea că poezia este cea dintîi formă de manifestare literară a unui popor era larg răspîndită în epocă: o afirmase Iancu Văcărescu în *Cununa lui Cîrlova* (v. mai sus, p. 179), Eliade în traducerea intitulată *Regulile sau gramatica poeziei* (cf. D. Popovici, *Ideologia*, p. 46). Spontaneitatea naşterii poeziei („scînteie divină",

[1] Vezi scrisoarea lui G. Bariţ citată la p. 553.

p. 65, r. 14) nu-i asigură însă, spune mai departe Alexandrescu, valoarea şi trăinicia: munca asiduă şi raţiunea sînt condiţii tot atît de esenţiale. În economia prefeţei, insistenţa asupra acestor două elemente ocupă un loc deosebit de însemnat, fapt care corespunde cu formaţia clasică a poetului şi cu mentalitatea lui raţionalistă. Autoritatea lui Béranger, poet extrem de popular la noi în epoca din preajma anului 1848[1], nu face decît să confirme doctrina lui Boileau, a cărei influenţă asupra lui Alexandrescu este şi adîncă şi durabilă:

Aimez donc la raison. Que toujours vos écrits
Empruntent d'elle seule et leur lustre et leur prix.[3]

(*Art poétique*, I, 37—38.)

Vingt fois sur le métier remettez votre ouvrage.[3]

(*ibid.*, I, 172)

Alexandrescu este în primul rînd un om al epocii sale. Pentru el, poezia, „pe lîngă neapărata condiţie de a plăcea, condiţie a existenţei sale", trebuie să contribuie la progresul societăţii, la educarea ei[4]: această idee nu-şi găseşte încă loc în prefaţa din 1842, unde poezia este considerată că îşi atinge scopul dacă poate oferi cititorului satisfacţii de ordin estetic, provenite din melodia versurilor, claritatea expresiei şi varietatea tematicii. Mai tîrziu, zece ani după această a doua prefaţă, în discuţie aici, se va putea constata o nouă etapă a evoluţiei concepţiilor lui Alexandrescu: în necrologul lui Béranger (*Concordia*, 25 iulie 1857) el vorbeşte de rolul de luptător politic activ al poetului, idee în germene încă din poeziile mai vechi[5]: „Ne pare rău numai că o asemenea laudă [este vorba de elogiul făcut de un scriitor francez rolului de „consilier intim al libertăţii" pe care l-a avut Béranger] nu poate veni la socoteala acelora care cred, sau cel puţin zic, că geniul literar este incompatibil cu capacitatea politică."

Trebuie să remarcăm, în sfîrşit, faptul că Alexandrescu socoteşte de datoria sa să participe la efortul literar al vremii sale, opera sa urmînd să constituie o etapă necesară în drumul ascendent al literaturii.

[1] N-am putut identifica pasajul din Béranger la care se referă Alexandrescu.

[2] „Iubiţi deci raţiunea. Totdeauna scrierile voastre
Să-şi ia numai de la aceasta şi strălucirea şi valoarea lor."

[3] „De douăzeci de ori aşază-ţi lucrul pe războiul de ţesut."
Vezi mai jos notele la epistolele literare.

[4] Cf. P. van Tieghem, capitolul *La notion de vraie poésie dans le préromantisme européen*, în *Prérom.*, I, p. 19—71 (pentru rolul social al poeziei, cf. în special p. 65—69). Idei similare cu ale lui Alexandrescu sînt semnalate de D. Popovici, *Ideologia*, p. 207: „Articolul *Pentru poezie* [al lui Eliade], apărut în *Curierul romînesc* din 1832, are, în forma lui romînească, aerul unei predicaţiuni saint-simoniene. La începutul civilizaţiilor, poetul îndeplinea şi funcţiunea de legislator şi de preot. El conducea popoarele pe calea civilizaţiei şi opera lui, ecou al preocupărilor contimporanilor săi, este imaginea cea mai pură a stării de lucruri din epoca sa. În zilele noastre, ca şi în trecut, arta trebuie să se inspire din prezent şi să pregătească viitorul." Cf. şi comentariul la *Anul 1840*, mai jos p. 432 şi urm.

[5] Identificarea soartei poetului cu a omenirii, a mulţimii, în *Rugăciunea*, *Anul 1840*.

1847 şi, cu adaptări, 1863. **65, 2** portfoliul *1847:* portofoliul *1863;* **8** juneţei şi neesperienţei *1847:* juneţei *1863;* **9** dintîi *1847:* dîntîi *1863;* **10** noroadelor *1847:* popoarelor *1863;* **17** ierarşia *1847:* erarchia *1863;* **22** veacuri *1847:* secoli *1863;* **66, 3** Franţei *1847:* Franciei *1863;* **6** nuanse *1847:* nuanţe *1863;* **17** influenţa *1847:* influinţa *1863;* **21** Retipărindu-le acum *1847:* Retipărind acum prefaţa de la cartea publicată în 1847 *1863*[1]; **25** existenţei... exprime: *scris* esistenţei... esprime *1847, 1863;* **26** soţietăţii *1847:* societăţii *1863*[2]; **27** înaltă *1847:* înalţ *1863;* **28** anii cei vecinici *1847:* anii eterni *1863;* **31** dintîi *1847:* dîntîi *1863;* aplauda *1863:* apluada *greşeală de tipar 1847.*

TRECUTUL

LA MĂNĂSTIREA DEALULUI

Data compunerii nu se poate stabili cu certitudine. G. Bogdan-Duică (*Ist. lit.*, p. 263) propune toamna anului 1844, cînd Bibescu vizitase mănăstirea. Cu toate că lipsesc indicii precise, nu este exclusă ipoteza ca Alexandrescu să-l fi însoţit pe domnitor în vizita oficială pe care acesta o făcuse în 22 august 1844.[3] Dedicaţia adresată lui Bibescu şi aşezarea poeziei în fruntea ediţiei fac verosimilă această datare.

Trecutul la Mănăstirea Dealului se poate încadra în poezia ruinelor, temă preromantică şi romantică destul de frecventă. Apărută sporadic încă din Renaştere, cînd ruinele Romei şi ale celorlalte oraşe romane intraseră în centrul atenţiei generale[4], tema aceasta a cunoscut o dezvoltare deosebită în secolul al XVIII-lea şi la începutul celui de al XIX-lea. Înflorirea arheologiei clasice a redeşteptat interesul pentru antichitatea greco-latină atît în arta plastică[5] cît şi în literatură. Hotărîtoare par însă să fi fost numeroasele călătorii în Orient, care au dezvăluit europenilor ruine mai impresionante prin dimensiunile lor şi prin natura peisajului înconjurător decît cele cunoscute pînă atunci: Palmira, cu monumentele ei relativ bine conservate, situate în mijlocul unui pustiu, vestigiile imperiilor asiro-babiloniene, ale vechiului Egipt etc. Unul din aceşti călători, Volney, publică — pe lîngă *Voyage en Syrie et en Egypte, pendant les années 1783, 1784 et 1785*[6] (Paris, 1787), lucrare cu caracter ştiinţific, dar care a exercitat şi o oarecare influenţă asupra literaturii, — opera sa capitală, *Les ruines ou Méditations sur les révolutions des empires*[7] (Geneva, 1791), în care intenţiona să explice raţional

[1] Adaosul strică sensul frazei, dovadă a neglijenţei cu care a lucrat autorul.

[2] Ar putea fi vorba de o simplă variantă grafică, *ci* servind şi la transcrierea lui *ţ*; cf. mai sus, 66,3 unde *Franciei* 1863 trebuie citit, după cum pare să o dovedească lecţiunea ediţiei 1847, *Franţei*.

[3] G. Călinescu, p. 378.

[4] Cf. G. Călinescu, p. 427 şi urm., care face un scurt istoric al temei. Vezi, de asemenea, acelaşi subiect la D. Popovici, *Heliade*, I, p. 573 şi urm. (cu bibliografia romînească a problemei). Alte informaţii la G. Călinescu, *Ist. lit.*, p. 126 şi urm.; G. Lanson, *Lamartine*, I, p. 36—37, 184, 190.

[5] Gravurile lui Giambattista Piranesi, picturile lui Hubert Robert.

[6] „Călătorie în Siria şi în Egipt în anii 1783, 1784 şi 1785."

[7] „Ruinele sau Meditaţii asupra revoluţiilor imperiilor."

decăderea şi dispariţia unor civilizaţii din trecut, dar care a constituit punctul de plecare pentru meditaţiile filozofico-poetice lîngă ruine. Tema ia o mare amploare în Franţa şi, cum spune G. Călinescu (*Ist. lit.*, p. 126), „aproape fiece poet din preajma lui 1800 îşi are «ruina sa»".

La noi tema a luat o dezvoltare am putea spune excepţională. *Ruinele* lui Volney circulau, atît în original cît şi în traduceri manuscrise[1]; circulau de asemenea şi operele celorlalţi cîntăreţi ai ruinelor. Dar simplul impuls livresc nu poate explica pletora meditaţiilor pe ruine din literatura noastră. Atenţia acordată vechilor monumente istorice, romane sau romîneşti, coincide cu trezirea conştiinţei naţionale, cu începuturile luptei pentru independenţă, şi se împleteşte cu ea: ruinele sînt mărturiile gloriei trecute, ale originii romane, ale faptelor de arme din vremea voievozilor; ele sînt un model şi un îndemn în lupta actuală:

aşa cum eşti,
Singură porţi povara mărirei romîneşti,
Tîrgoveşte căzută! poetul întristat
Colore variate în sînu-ţi a aflat,
Războinicul modeluri; şi, dac-am asculta
Ceea ce în favoru-ţi reclamă slava ta,
A vitejilor umbră d-am şti se o cinstim,
Vrednici de libertate noi am putea să fim.
Am afla de la dînşii ce jărtfe trebuiesc,
Prin cîtă energie naţii se mîntuiesc.

(v. 57—66)

Această coincidenţă explică două caracteristici esenţiale ale poeziei romîneşti a ruinelor: pe de o parte, poeţii noştri nu cîntă, ca cei francezi, Palmira[2], Teba, Ninive sau chiar Roma, ci mai ales urmele trecutului naţional, Tîrgovişte, Suceava, Cetatea Neamţului, Turnul-Severin etc.; pe de altă parte, dintre cele două sentimente pe care le inspiră ruinele, melancolia în faţa deşertăciunii eforturilor omeneşti şi admiraţia faţă de trecut, asociată cu speranţa pentru viitor, predomină la noi cel de al doilea, mai puţin reprezentat în literatura franceză.

Poezia ruinelor începe în literatura romînă, pe cît se pare, cu Iancu Văcărescu, care tratează tema, în treacăt, în *Primăvara amorului:*

Surpături sînt de o parte,
D-un oraş ce a domnit

(*Colecţie*, p. 7),

mai amplu în *Roma cum este* (*ibid.*, p. 133) şi *Roma cum era* (*ibid.*, p. 135). Dar cel socotit pe drept cuvînt iniţiatorul genului este V. Cîrlova, *Ruinurile Tîrgoviştii* (în *Curierul romînesc* din 20 martie 1830). Îi urmează Gr. Alexandrescu, care, înaintea poeziei pe care o discutăm, publicase *Miezul nopţei*, *Adio la Tîrgovişte*

[1] *Sfărîmările sau procetire asupra revoluţiilor împăraţilor de la Volney*, de Ionică Tăutu. Cf. N. Cartojan, *Alăuta romînească*, în *Omagiu lui Ion Bianu*, Bucureşti, 1927, p. 121.

[2] Vezi totuşi, la Alexandrescu, *Adio la Tîrgovişte*, v.7.

(1832) şi *Meditaţie* (1838). În 1834 Al. Hrisoverghi închină o odă *Ruinelor Cetăţii Neamţu* în care dă alarma în privinţa pericolului de distrugere a monumentelor istorice.[1] Eliade publică în *Culegerea* sa din 1836 *O noapte pe ruinele Tîrgoviştii*. În 1853, G. A. Baronzi consacră aceloraşi ruine cea de a 25-a dintre *Nopturnele* sale: *Turris Vestae* (!) (p. 85). P. Grădişteanu publică în 1857 *O noapte pe ruinele Tîrgoviştei*. În acelaşi an citim o *Meditaţie pe ruinele Tîrgoviştei* —în proză— de C. Z. Creţeanu (în *Concordia* din 12 martie 1857). Tema este tratată de asemenea, cu alt decor, de D. Bolintineanu, *Ruinele cetăţii lui Ţepeş*[2], I. Catina, *Pe ruinele cetăţii lui Ţepeş* (*Poezii*, 1846, p. 5)[2], C. Bolliac, *Cugetare* (*Colecţiune*, p. 37), C. D. Aricescu, *Miezul nopţii*, *Visia* (*Cîteva ore de colegiu*, p. 36, 72), *Meditaţie* (*Arpa*, p. 24), G. H. Grandea, *Ruinelor* (*Preludele*, p. 185) şi mulţi alţii.[3]

Cu toată varietatea gîndurilor şi sentimentelor pe care ruinele Tîrgoviştei le inspiră lui Alexandrescu, *Trecutul la Mănăstirea Dealului* se axează în linii mari pe tendinţa optimistă a poeziei ruinelor, cum o dovedesc în special ultimele versuri. Precedente nu lipsesc. Volney însuşi nu se rezumă la meditaţiile asupra zădărniciei lumii. În *Invocaţia* operei amintite, scriitorul francez scoate „lecţii utile" din contemplarea ruinelor; egalitatea (e drept, în faţa morţii), ideea de libertate, ilustrată de pieirea inevitabilă a tiranilor, dragostea pentru oameni.[4]

Cîrlova are şi el accente similare, de glorificare a trecutului în comparaţie cu decadenţa prezentă, menţinîndu-se destul de aproape de invocaţia lui Volney:

O ziduri întristate! O monoment slăvit!
În ce mărime-naltă şi voi aţi strălucit,
Pă cînd un soare dulce şi mult mai fericit
Îşi răvărsa lumina p-acest pămînt robit!
[......................................]
La voi, la voi nădejde eu am de ajutor;
Voi sînteţi de cuvinte şi de idei izvor.
[......................................]
Deci priimiţi, ruinuri, cît voi vedea pămînt,
Să viu spre mîngîiere, să plîng p-acest mormînt,
Unde tiranul încă un pas n-a cutezat,
Căci la vederea voastră se simte spăimîntat!

(*Ruinurile Tîrgoviştii*, p. 143—145.)

---

[1] *Poezii*, p. 7. Hrisoverghi a izbutit, pare-se, să creeze un curent de opinie: Cetatea a fost salvată, renovarea monumentelor începe cam la aceeaşi epocă.

[2] Trimiterea din D. Popovici, *Heliade*, I, p. 574, 578.

[3] Vezi discutarea poeţilor minori în D. Popovici, *Heliade*, I, p. 574 şi urm. Vom avea ocazia să revenim asupra lui M. Cuciuran, *O zi şi o noapte de primăvară pe ruinile Cetăţii Neamţ* (*Poetice cercări*, p. 25 şi *Poezii*, p. 42), Romulus Scriban (*O noapte la ruinile Sucevei* publicată în *Steaua Dunării* din 18 aprilie 1860) şi asupra lui C. I. Fundescu, care, în poezia *Pe munte* (*Flori*, p. 94), nu face decît să schimbe decorul, înlocuind ruinele cu stîncile. Cf., de asemenea, *Ruinele den Orlea* de M. Cetăţeanul în *Lepturariul* lui Ar. Pumnul, II_2, p. 5.

[4] Vezi, de asemenea, pasajul din *l'Imagination* a lui Delille, citat de G. Călinescu, *Ist. lit.*, p. 127, destul de apropiat de Alexandrescu. Şi Lamartine evocă libertatea în ruinele Italiei antice (*Le golfe de Baya*, în *Méditations poétiques*, XV, *La liberté ou une nuit à Rome*, în *Nouvelles méditations poétiques*, XX).

Idei asemănătoare găsim şi la Hrisoverghi:

Vă iubesc, răsipuri sfinte, sămn mărirei strămoşeşti,
Zid vechi ce de p-al tău munte, încă patria-mi slăveşti
[..]

O singure monument, ce te avem drept dovadă
Slavei acei strămoşeşti!

(*Ruinelor Cetăţii Neamţu*, în *Poezii*, p. 155.)

La fel Eliade:

Eu cînt în miezul nopţii a voastre biruinţe,
Eu pe mormîntul vostru laure împletesc;
Izbînzi, fapte viteze, războinice dorinţe
Recomandez eu lumei, l-ai voştri fii vestesc.

Cîmpia îmi arată slăvitele războaie
Şi cîte biruinţe pe dealuri s-au sărbat;
[..................................]

Aci îmi stau de faţă eroii Rumîniei.
[..................................]
O ziduri! Rămăşiţă din slava strămoşească,
O turn! de unde ochiul de mii de ori văzu
Biruinţa să zboare p-oştirea rumînească,
În muta voastră şoptă cîte-mi vorbiţi acu!

(*O noapte pe ruinile Tîrgoviştii*, v. 53—58, 61, 109—112, ed. D. Popovici, I, p. 180, 182.)

După cum vedem, în poezia lui Alexandrescu elementele optimiste sînt mai puternice decît la predecesorii săi; totul converge la el spre viziunea unui viitor în care libertatea va învinge din nou. Meditaţia filozofică atît de obişnuită în poezia ruinelor e abia schiţată (v. 21—25) şi se încheie cu o invectivă la adresa tiraniei.

Trebuie semnalată şi referirea lui Alexandrescu la o viitoare armată naţională. Problema frămînta în permanenţă pe patrioţii romîni din vremea aceea, care socoteau armata ca o necesitate imperioasă în lupta pentru independenţă. Aceasta explică şi numărul relativ ridicat de marşuri şi ode militare, scrise pe un ton poate disproporţionat cu importanţa primelor înjghebări militare (I. Văcărescu, *Marşul romînesc, făcut la reînfiinţarea miliţiei naţionale, în anul 1829*, în *Colecţie*, p. 77, *Marşul* lui Cîrlova etc.). Alexandrescu însuşi, care se înrolase o bucată de vreme în noua armată, îi consacră *O impresie* (1846) şi *Cîntecul soldatului* (1853).

În articolul *Poezia romînă în diverse epoce* din *Albina Pindului*, 1868, p. 137, D. Bolintineanu face următoarea apreciere asupra poeziei:

„*Trecutul la Monastirea Dealului* este o plîngere pentru ruinele Tîrgoviştei; dar dupe oda sublimă, înflăcărată, vie, a marelui poet Cîrlova, această poezie este palidă, repetă chiar ce a zis Cîrlova. Spre exemplu:

Tot e tăcut şi jalnic; însă aşa cum eşti
Singură porţi povara mărirei strămoşeşti.“

1847, 1863. **Titlu** *scris* Monastirea *1847*[1], *1863; dedicaţia lipseşte în 1863;* **4n** reîn(n)oirea *1847:* re'noirea *1863;* **9** Dîmboviţei *1847:* Dîmboviţii *1863;* **12** dealul *1847:* murii *1863*[2]*;* se *1847:* să *1863;* **14** veacuri *1847:* secoli *1863;* răpus: *scris* repus *1847, 1863;* **26** sfînt *1847:* sînt *1863;* **26n** sfîntul *1847:* sîntul *1863;* **44** tînăra *1847:* o jună *1863;* **46** prădat: *scris* predat *1847, 1863;* **47** subt *1847:* sub *1863;* **55** vremea *1847:* timpul *1863;* **56** ş-au *1847:* şi-au *1863;* pierdut: *scris* perdut *1847, 1863;* **59** Tîrgoveşte *1847:* Tîrgovişte *1863;* **63** se *1847:* să *1863;* **65** jărtfe *1847:* jertfe *1863;* **71** exil: *scris* esil *1847, 1863;* **72** Istrail *1847:* Isdrail *1863.*

UMBRA LUI MIRCEA

LA COZIA

Alexandrescu ne informează el însuşi asupra împrejurărilor în care şi-a compus poezia. În *Memorial* (ed. 1863, p. XXIII) citim:

„Ziua începuse a se ascunde dupe munţii de la apus, mai luminînd încă puţin culmele cele din faţă. Apropierea serei da obiectelor colore fantastice şi deştepta nenumeratele voci ale singurătăţii. Otărîţi a pleca a doua zi de la Cozia ne mai suirăm o dată în foişorul ce dă asupra Oltului: de acolo preumblarăm căutătura noastră pe deşertele ţărmuri, şi îndeplinind lipsa talentului cu entusiasmul pentru gloria naţională, plătirăm un tribut de laude meritate valorosului Mircea, prin poezia intitulată: Umbra lui Mircea sau o seară la Cozia.“

Aşadar, poezia pare să fi fost scrisă chiar în timpul călătoriei făcute împreună cu Ghica în vara anului 1842. A fost publicată, cu titlul indicat în *Memorial*, în revista ieşeană *Propăşirea* din 7 mai 1844.

Încadrată într-o anumită sferă de inspiraţie, *Umbra lui Mircea* poate fi considerată ca o derivată a poeziei nopţii şi a mormintelor, de origine preromantică.[3] Ca şi la Young, noaptea nu e luminată de lună sau de stele şi nu constituie un moment oarecare în desfăşurarea normală a vieţii universului, ci o întrerupere

[1] Titlurile fiind scrise cu caractere latine, predomină grafiile etimologizante.

[2] Eminescu pare să fi cunoscut ediţia din 1863 a operelor lui Alexandrescu. În poezia postumă *Miron şi frumoasa fără corp*, se citeşte:

Lîncezind în gînd şi-n fire,
În *muri trişti de mănăstire*
Şi-a închis chipu-i pierit.

(Ed. E.S.P.L.A., 1952, p. 226.)

Cf. nota la *Anul 1840*, v. 69, în aparatul critic.

[3] Vom reveni asupra acestei teme în nota la *Cimitiriul* şi *Miezul nopţei.*

în mersul obişnuit al lucrurilor, o clipă gravă în care natura este dominată de supranatural („Este ceasul nălucirei“, v. 9), în care tăcerea însăşi e neliniştitoare prin mişcările şi glasurile din natură.[1]

Reînvierea fantomelor este de inspiraţie ossianică[2], dar îi dă poetului posibilitatea de a glorifica trecutul naţional, atît prin evocarea voievodului şi a taberei de luptă, cît şi prin apostrofa pe care i-o adresează lui Mircea. Se poate observa că, întocmai ca în poezia ruinelor (v. mai sus, p. 416), tema nopţii este încadrată de Alexandrescu în lupta pentru independenţă, glorificarea faptelor de arme ale trecutului fiind un impuls pentru activitatea politică din secolul al XIX-lea. Războiul nu este însă soluţia propusă contemporanilor: ştiinţa, arta, raţiunea vor rezolva problemele pe care în trecut le arbitrau armele (v. 4—52). În versurile 53—56 se evocă, de altfel, nenorocirile războiului, suportate de popoare:

ai lui sîngeraţi dafini naţiile îi plătesc
(sau, mai curînd „împletesc“).

Umbra lui Mircea s-a bucurat de un succes şi de o popularitate pe care n-au izbutit s-o întunece anii. Reminiscenţe şi imitaţii nu lipsesc. Bolintineanu[3] îşi amintea desigur de Alexandrescu în versurile:

[1] Noaptea este înfăţişată şi sub alte aspecte la Alexandrescu. Cf. G. Călinescu, p. 421 şi urm.

[2] O fantomă îi apăruse şi lui Volney în capitolul al III-lea al *Ruinelor*; cf., la noi, Mihail Cuciuran în *O zi şi o noapte de primăvară pe ruinile Cetăţii Neamţ*:

Eu obosît de trudă vrem să mă odihnesc,
M-am suit sus pi-o piatră ca s-adorm un menut,
Şi cînd să închid ochii, atunci din nou zăresc
O umbră ce s-înalţă din acel loc tăcut

Şi vine drept la mine...

(*Poetice cercări*, p. 19.)

[3] În articolul din *Albina Pindului*, 1868, p. 136—137, Bolintineanu analizează *Umbra lui Mircea*:

„Versuri lungi de şasesprezece şi cincisprezece silabe, împrumutate de la grecii moderni, dar mai regulate decît a *Anului 1840*, sînt poema intitulată *Umbra lui Mircea*. În această poemă sînt imagine pe ici pe colo. Pare umbra lui Mircea cel Bătrîn, priveşte apa rîului ce se trage, munţii îşi clătesc frunţele. Dar Mircea tace, nu se mişcă, ba în fine *face semn, dă o poruncă*; atîta a fost tot. Poetul salută pe erou şi între mai multe versuri ce fac mai multe strofe răsună numai acest vers care este bine:

Veacurile ce sorb neamuri al tău nume l-au răpit.

Ce zice în urmă, pare un discurs la morţi, precum:

Dar cu slabele-ţi mijloace faptele sînt de mirare.
Rîvna-ţi fu neobosită, îndestul a ta silinţă etc., etc.

În cea din urmă strofă este o imagine frumoasă:

Lumea e în aşteptare... turnurile cele-nalte
Ca fantasme de mari secoli pe eroii lor jălesc,
Ale valurilor mîndre generaţii spumegate
Zidul vechi al monastirei în cadenţă îl izbesc.

Rima este foarte săracă în această poezie. De douăsprezece ori termină versul masculin cu *esc*, şi de opt ori termină versul feminin cu *eşte*. Douăzeci de *esc* pentru şasesprezece strofe!“

Dar soarele se culcă... tăcere!... o femeie
Apare-n acest loc!

(*Poezii*, vol. II, p. 273.)

şi în *La Piramide* (*ibid.*, vol. II, p. 247):

Tăcere! iată noaptea!... o umbră se arată
Răsare din pămînt.
Ea face semn cu mîna-i plăpîndă şi uscată
Şi mii de alte umbre se-nalţă din mormînt.

C. I. Fundescu, ale cărui poezii sînt adevărate colecţii de reminiscenţe, mergînd pînă foarte aproape de plagiat, din Alexandrescu şi Bolintineanu, se adresează astfel căpitanului N. Dunca:

Salutare, umbră sacră!

(*Flori*, p. 26.)

Mai importantă este poezia lui G. Creţeanu, *Cîntarea barzilor la mormîntul bătrînului Mircea* (*Melodii intime*, p. 10) scrisă în 1847, în care elementul ossianic este mai accentuat, cadrul rămînînd similar celui din poezia lui Alexandrescu.

Umbra lui Mircea a fost reprodusă în *Antologia* lui Stanley (p. 86 — 90).

Propăşirea *din 7 mai 1844 (P), 1847, 1863.* **Titlu** *în P:* Umbra lui Mircea sau o seară la Cozia; **2** potrivă *1847:* protivă *P, 1863;* **8** care *1847, 1863:* carea *P;* **9** ceasul *1847, P:* ora *1863;* desvăleşte *1847:* disvăleşte *P,* desveleşte *1863;* **10** -ncoronată *1847, 1863:* inarmată *P;* **11** către *1847, 1863:* între *P;* **15** repetat *1847:* repetă *greşeală de tipar 1863;* **18** puternici legioane *1847, 1863:* ai taberilor vulturi *P;* **20** oar' *1847, P:* oare *1863;* se *1847, P:* să *1863;* **21** sabia lui şi armura *1847, 1863:* sabia şi armatura *P;* **23** cinste a Romei *1847:* fala, cinstea Romii *P,* gloria Romei *1863;* **25** răspunde *1847, P: scris* respunde *1863;* **26** -l priimesc *cerut de ritm şi de forma obişnuită a verbului:* -l primesc *1847, 1863,* îl primesc *P;* **27** se-nştiinţează *1863:* să-nştiinţează *P,* se-nstiinţează *1847;* **28** spumate unde *1847, 1863:* talazuri repezi *P;* **29** priimeşte *1847, P:* primeşte *1863;* **30** fiii Romîniei care *1847:* fii ai romînimei carea *P,* fii ai Romîniei care *1863;* **33** hrănit *P:* hrăpit *împotriva sensului, greşeală de tipar 1847, 1863;* **34** neobosită *1847, P:* neosebită *1863;* **38** nu resultatul *1847, 1863:* iar nu mijlocu *P;* laude *1847, 1863:* laudă *P;* **41** locaş *1847, 1863:* lăcaş *P;* **42** unde tu te gîndeşti *1847, 1863:* unde-adese gîndeşti *P;* **44** l-a *1847:* l-au *P, 1863;* **49** vremile-acelea, vremi *1847, P:* timpii acei, timpi *1863;* **51** şi prin arte naţiile *1847, 1863:* meşteşuguri, neamurile *P;* **52** slavei îl *1847, P:* gloriei *1863;* **53** groasnec *1847:* groaznic *P, 1863;* **54** naţiile *1847, 1863:* neamurile *P;* îi plătesc *posibilă greşeală de tipar*[1] *1847, 1863:* împletesc *P;* **55** care topeşte *1847, 1863:* ce mistuieşte *P;*

[1] O păstrăm totuşi în text, fiindcă are sens şi ar fi putut să fie aprobată de Alexandrescu, ca o exprimare mai puternică a ideii. Se citează cazul similar al lui Malherbe care şi-ar fi realizat cel mai frumos vers din opera sa:

Et rose elle a vécu ce que vivent les roses
L'espace d'un matin

(*Consolations à M. du Périer*, v. 15—16),

adoptînd „deformarea" ***rose elle*** a numelui fetei cîntate, *Rosette.*

56 şi pădurile ce-l *1847:* păduri care îl *P,* păduri care-l *1863;* **59** întunerecul *1847, 1863:* întunericul *P;* **61** Lumea *1847, 1863:* Firea *P;* cele-nalte *1847, 1863:* înălţate *P;* **62** veacuri *1847, P:* secoli *1863;* jălesc *1847, P:* jelesc *1863.*

RĂSĂRITUL LUNEI

LA TISMANA

Punctul de plecare al poeziei este impresia pe care i-a făcut-o poetului un răsărit de lună, pe cînd vizita, împreună cu I. Ghica, mănăstirile Olteniei, în vara anului 1842. Pasajul din *Memorial* (p. LIX şi urm.) prezintă asemănări izbitoare cu prima parte a poemului; e probabil ca redactarea memorialului să fi fost ulterioară compunerii poeziei (cum a fost cazul şi pentru *Umbra lui Mircea*), iar aceasta din urmă să dateze chiar din timpul călătoriei, cînd impresiile erau încă proaspete:

„Seara începuse a da obiectelor o culoare fantastică, dar în faţa noastră, spre răsărit, o lumină roşatică vestea apropierea lunii; peste puţin o văzurăm licurind ca o stea depărtată, ca o făclie care se aprinse în deasa întunecime a copacilor ce acoper muntele. Apoi un glob ruvinos se văzu legănîndu-se printre frunzele desfăcute de vînt, şi înălţîndu-se puţin, aruncă o rază piezişe pe rămăşiţile unei zidiri ce se vede pe coastă, apoi dodată arătîndu-se dasupra stejarurilor celor mai înalţi, ca pe un piedestal de verdeaţă, lumină peştera sfîntului, turnurile mănăstirii, potecile tainice şi stîncele din faţă, în vreme ce o parte a pădurii, rămasă în umbră, făcea să se auză un uiet fioros, asemenea cu zbieretul depărtat al hiarilor sălbatece.

Am văzut de multe ori răsărind şi apuind luna, dar niciodată acea privelişte nu mi-a făcut atîta impresie. Tăcerea acestei cetăţi unde răsuna odată zgomotul armelor, întinderea pustiului ce se înălţa melanholică pe cîmpiile cerului mi se părea a înota în atmosferă, ca un fanal aruncat pe nemărginirea oceanului, toate umplea inima de melancolie şi deştepta ideea unei vieţi petrecute în singurătate în sînul naturei."

Luna a inspirat din cele mai vechi timpuri pe poeţi, dar niciodată astrul nocturn n-a fost mai des cîntat decît începînd de la poezia romantică. S-a afirmat că originea trebuie găsită la Young şi în poezia ossianică[1], dar lumina încremenită şi misterioasă a lunii este în perfectă concordanţă cu atmosfera şi peisajul romantic, astfel încît valoarea ei poetică nu ar fi putut rămîne străină sensibilităţii romanticilor. Oricare i-ar fi predecesorii[2], „în general, ca poet liric, Gr. Alexandrescu vede universul *sub luna*"[3].

[1] P. van Tieghem, *Prérom.*, I, p. 280, II, p. 28—30. Alexandrescu a avut în minte peisajul ossianic, după cum arată versul 20, în care Tismana e comparată cu un palat ossianic.

[2] P. Mumuleanu îi consacră lunii o poezie, în altă tonalitate decît Alexandrescu (*Poezii*, p. 61 şi urm.).

[3] G. Călinescu, p.421.

O scurtă meditație amintește de Volney:

A mormintelor tăcere ce domnea în mănăstire,
Loc de zgomot altădată, de politici vijălii

(v. 27—28)[1].

În ultimă instanță, tăcerea și solemnitatea nopții îi inspiră poetului „duouă nobile instincte": „unu, - a cerului credință[2], altu, - a patriei iubire". În ansamblul poemului, așadar, peisajul nocturn apare doar ca un punct de plecare pentru asociații de idei care-l duc pe Alexandrescu la unul din genurile lui favorite, poezia politică, națională și socială, îmbinarea aspirațiilor naționale cu protestul social fiind caracteristică ideologiei generației de la 1848.

Poemul se încheie optimist: tot ce se opune legilor naturii va cădea și progresul își va deschide calea.

În articolul din *Albina Pindului* (p. 137), Bolintineanu scrie: „Într-o poezie, *Răsăritul lunei*, găsim strofe energice (energia este marele caracter al poeziei), descrie lupta romînilor în contra ungurilor: [urmează citarea versurilor 41—43].

Dar dupe victoria romînilor asupra ungurilor poetul revine la idei generoase și democratice. [Urmează versurile 59—62, cu nota:] Scria, dacă nu ne încelăm, sub regimul Bibescului sau al lui A. Ghica. Este o lovitură energică dată familiilor protipendadei ce pretindeau că sînt din nobilii vechi ai țerei."

1847, 1863. **2** iubitei mele *1847:* copilei dulce *1863;* **3** privelește *1847:* priveliște *1863;* **4** ammira *1847:* admira *1863;* **5** întii *1847:* întîi *1863;* **9** tainecile *1847:* tainicele *1863;* pe *1847:* pre *1863;* **10** rîdică *1847:* ridică *1863;* **15** ștejarilor *1847:* stejarilor *1863;* **17** mănăstirea *1847:* monastirea *1863;* **23** stînca, peștera *1847:* stîncă, peșteră *1863;* **24** sfînt *1847:* sînt *1863;* **25** ceasuri *1847:* ore *1863;* extaz: estaz *1847,* estas *1863;* **26** șoptele *1847:* șoaptele *1863;* viața *1847:* viață *1863;* **27** mănăstire *1847:* monastire *1863;* **28** vijălii *1847:* vijelii *1863;* **36** era *1847:* erau *1863;* **37** craiul *1847:* riga *1863;* **37n** riga Ungariii *1847:* regele Ungariei *1863;* **47** el *1863:* ei *1847;* **66** Propășîrei *1847:* Propășirei *1863.*

MORMINTELE

LA DRĂGĂȘANI

Și această poezie își are izvorul de inspirație în impresiile culese cu prilejul călătoriei din vara anului 1842. Compunerea ei pare însă mai tîrzie: în primul vers:

Cînd vizitam odată locașurile sfinte,

---

[1] Cf. *Meditația* lui Volney din *Ruine* (cap. II).
[2] Ca la Young. Vezi mai jos, nota la *Miezul nopții*.

odată trebuie interpretat ca o referire la un trecut mai mult sau mai puțin depărtat[1]; deci poezia a fost scrisă nu în timpul călătoriei, ci după o oarecare perioadă de timp. Lipsesc indicii pentru o datare mai precisă.

În *Memorial* se pot citi idei asemănătoare cu cele din poem:

„Dupe puțin umblet sosirăm la locul numit Drăgășani, loc cunoscut de iubitorii petrecerilor pentru dealurile lui și calitatea vinurilor, iar de amicii omenirei nefericite pentru moartea atîtor atleți ai libertății grecilor.

Noaptea ne ascundea vederea obiectelor, dar cerul era limpede și stelele scînteitoare păreau a-și ațința căutătura spre cîmpul de rezbel. Din cînd în cînd, cîte unul din acele focuri care călătoresc în spațiu se desfăcea din tărie, lăsînd dupe dînsul o urmă luminoasă și se cobora a vizita batalionul sacru prefăcut în țărînă.

A doua zi cercetarăm cu de-amăruntul locul acela: nici o urmă nu arăta că aici au fost începutul luptei pentru Libertate; plugul a trecut peste oasele grecilor, și sîngele lor nutrește semănăturile; o singură cruce înnegrită de timp e monumentul ce îl arăt locuitorii carii au fost martori întîmplărilor de atunci. Simbol al păcei, ea unește subt umbra sa pe turci și pe creștini, care se odihnesc împreună în liniștea morții, marele împăciuitor al patimilor și sfîrșit al luptelor omenești.

Am auzit pe mulți condamnînd entusiasmul unui istoric care pune batalionul de la Drăgășani în aceeași linie cu batalionul tebenilor, spartiaților de la Termopile și garda împărătească de la Waterloo. Cu toate acestea sînt de părerea lui, trebuie să facă cineva o comparație relativă; trebuie să judece că o mică oștire rău armată, streină de tot felul de tactică, și avînd a se lupta în contra unei mulțimi de zece ori mai mare, e tot atît demnă de laudă ca și acele faimoase batalioane, care în fine n-au făcut alt, decît a muri pînă la unul ca și cei de la Drăgășani. Grecia le este datoare onoarea întreprinderii; cele din urmă strigări ale lor au mișcat munții Epirului și inima lui Boțari și au făcut să nască soldați din fiecare stîncă. — Dar oamenii înțeleg anevoie și rîd bucuros de întreprinderi al căror sfîrșit li se pare himeric: numai spiritul Libertății urmează un punct luminos prin mulțimea anevoințelor; numai el singur inspiră curajul a semăna fără a culege; și acei care mor pentru libertatea unei națiuni sînt demni a trăi în memoria națiunilor" (p. X—XI).

Este vorba de episodul final al luptelor Eteriei în Muntenia. După ce armatele turcești ocupaseră cea mai mare parte a Munteniei și a Olteniei, trupele Eteriei, sub comanda lui Ipsilanti, trec în Oltenia, unde cetele de eteriști izbutiseră să opună o rezistență destul de activă turcilor veniți de la Vidin. În drumul lor spre nord, turcii se instalează în mănăstirile din valea Oltului, în poziții ușor de apărat. Lîngă Drăgășani se stabiliseră trupele lui Derviș-pașa cu care urmau să se unească trupele lui Chehaia-bey. Pentru a împiedica jonc-

---

[1] V. Ghiacioiu, p. 414, afirmă că în ediția 1863 se citește mențiunea „iulie 1842". N-am găsit această mențiune în nici unul din cele patru exemplare ale ediției 1863 pe care le-am putut consulta. Chiar dacă ar fi existat mai multe tiraje, dintre care unul cu datarea citată, faptul acesta nu dovedește prea mult, dat fiind răstimpul scurs între compunerea poeziei și ediția din 1863.

țiunea, Ipsilanti hotărăște să atace. El trimite înainte pe Iordache Olimpiotul și pe Vasile Caravia, iar pe niște înălțimi în dreapta și în stînga așază alte trupe, pentru un atac din flancuri, centrul fiind ocupat de „batalionul sacru", compus din vreo 300 tineri intelectuali, fără pregătire militară. Turcii, cazați în mănăstirea Șerbănești, urmau să fie atacați în zorii zilei, în timp ce pandurii din fosta armată a lui Tudor, care trecuseră și ei Oltul, trebuiau să le taie retragerea spre Craiova. Aflînd de pregătirile eteriștilor, turcii atacă unul din flancuri, dar sînt respinși și dau foc Drăgășanilor. Vasile Caravia crede că se retrag și îi atacă înainte de vreme, fără nici un plan, în fruntea batalionului sacru; armatele eteriste sînt înconjurate și distruse în ziua de 7/19 iunie 1821. Trupele de rezervă nu intervin și, înspăimîntate, se retrag în dezordine. Grație lui Iordache Olimpiotul și a pandurilor lui Ioan Oarcă, turcii sînt împiedicați să-i urmărească și sînt siliți să se întoarcă în mănăstirile pe care le ocupaseră.[1] La ajutorul dat de panduri face aluzie Alexandrescu în versurile 51—55:

Pămîntul țării noastre e azi adăpostire
L-a grecilor țărînă; iar agonia lor
Cu jale a văzut-o a Oltului oștire,
Și semne de frăție, dovadă de iubire
Le-a dat ea îndestulă în ziua de omor.

Atitudinea lui Alexandrescu față de luptele Eteriei trebuie discutată în raport cu poziția intelectualilor din prima jumătate a secolului trecut față de aceast mișcare; problema este complexă, deoarece implică și relațiile dintre mișcarea grecească de eliberare și mișcarea lui Tudor Vladimirescu. Faptul că în urma răscoalelor de la 1821 domniile fanariote încetează a dat naștere ideii că Tudor Vladimirescu ar fi fost un adversar al Eteriei și un luptător împotriva grecilor, în acord cu turcii. Aceasta este întrucîtva și părerea lui N. Bălcescu: „El [=Tudor] a început prin a arăta devotamentul țării față de Poartă, dar a cerut ca Poarta să restituie țării vechile sale drepturi, să alunge pe fanarioți și să ia puterea din mîinile hrăpărețe ale ciocoilor și să stabilească o constituție în armonie cu tradițiile democratice ale instituțiilor primitive".[2] Înțelegerea dintre Tudor și turci a intervenit însă tîrziu, cu foarte puțin timp înainte de uciderea lui. Mișcarea lui Tudor Vladimirescu, cu tot caracterul social al revendicărilor ei, nu poate fi separată de Eterie, de lupta pentru libertate a grecilor împotriva asupririi otomane. Vladimirescu însuși, cum a dovedit în mod convingător A. Oțetea în lucrarea citată, a fost membru al Eteriei și a pornit răscoala în acord cu planurile Eteriei. Acest lucru explică și faptul că atitudinea scriitorilor din prima jumătate a secolului al XIX-lea este comună față de ambele mișcări, fie că un scriitor le este favorabil amîndurora, fie că le este dușman. Boierii reacționari și cei care le împărtășeau vederile erau adversarii celor două

[1] Cf. A. Oțetea, *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în țările romînești 1821—1822*, București, 1945, p. 306 și urm.
[2] Citat după A. Oțetea, *op. cit.*, p. 12.

mișcări: ei doreau plecarea fanarioților pentru a rămîne singurii exploatatori ai țării și în același timp nu puteau vedea cu ochi buni revendicările sociale ale țărănimii conduse de Tudor. Nu vom cita decît două nume[1], situate aproape la polii opuși ai ierarhiei sociale, dar apropiate în păreri: vornicul Al. Beldiman, pentru care mișcarea din 1821 este o *Jalnică Tragodie*[2] și Anton Pann, care, refugiat la Brașov în 1821, se face ecoul acelorași tendințe, publicînd, la sfîrșitul broșurii *Poezii populare*[3], *Povestea unui gîngav despre Zavera de la 1821*. Pe de altă parte, intelectualitatea progresistă vedea lucrurile cu totul altfel. Lupta grecilor pentru libertate, îmbinată cu răscoala țăranilor olteni, era de natură să suscite entuziasmul generației de la 1848, și *Mormintele la Drăgășani* se integrează într-un curent mai larg.[4] Faptul că Tudor Vladimirescu a fost uneori disociat de Eterie de către scriitorii și istoricii de la 1848[5] nu schimbă situația: chiar și cei care le consideră separate sau opuse apreciază pozitiv ambele mișcări.

Lucrul acesta implică însă și discutarea altui aspect: relațiile intelectuale greco-romîne, comunitatea spirituală a celor două popoare și identitatea, în numeroase împrejurări, a aspirațiilor lor. Școlile grecești din Principate s-au bucurat de o faimă care a trecut granițele țării și au fost un focar de răspîndire a ideilor înaintate ale Occidentului în epoca luminilor: Montesquieu, Rousseau, Voltaire, Helvétius și mulți alții erau traduși și constituiau întrucîtva fundamentul ideologic al acestor centre culturale. Nu este deci de mirare dacă scriitorii romîni, educați de profesorii greci, cunoscînd limba și cultura greacă, au păstrat un atașament îndelungat pentru cauza Greciei și au știut să distingă corupția voievozilor fanarioți de tradițiile și aspirațiile poporului grec.[6] Cîteva mărturii sînt concludente pentru curentul în care se integrează poezia lui Alexandrescu. Eliade dedică o odă pavilionului grecesc:

Pavilion ferice, arbure al credinții,
Simbol al libertății, care este Hristos!
Frumos ești tu în ochii-mi, falnic fălfîi în vînturi
Și cît cinstesc norodul care astăzi te-nalță!
Și sfînt mi-e acel sînge cu care te-au udat
Și astfel către ceruri de verde ai crescut.[7]

Tot Eliade, în calitatea lui de membru al locotenenței domnești din 1848, se adresează astfel agentului diplomatic grec: „Aceste două nații [grecii și romînii] au drept una asupra alteia de a fi surori pe drumul progresului. Dum-

[1] Alte exemple la A. Oțetea, *op. cit.*, p. 10 și urm.
[2] În ediția de la Iași, 1861, poemul poartă titlul *Eterie sau jalnicile scene prilejite în Moldavia din răsvrătirile grecilor prin Ipsilanti la anul 1821.*
[3] București, 1846, p. 84 și urm.
[4] Cf. I. Ghica, p. 90 și urm., scrisoarea intitulată *Din timpul Zaverii*, în care este elogiată atît mișcarea lui Tudor cît și Eteria și eroismul trupelor de la Drăgășani. Ghica este informat de afilierea la Eterie a lui Tudor Vladimirescu.
[5] Cf. A. Oțetea, *op. cit.*, p. 11—12.
[6] Cf., pentru această problemă, D. Popovici, *Littérature*, p. 69 și urm.; id., *Heliade*, I, p. 3—12.
[7] Citat după D. Popovici, *Heliade*, I, p. 7.

neavoastră aţi început înainte şi noi ne fericim a vă urma".[1] Asemănător se exprimă şi Cezar Bolliac, în finalul *Epistolei la Alexandru Sutzu*:

În veci aste două neamuri paralèle au ţinut,
Voi aţi mers mai înainte, însă nu ne-aţi întrecut.
În atîtea catastrofe care-asupră-ne-au plouat,
Noi a noastră amicie în veci nu ne-o am stricat:
Aste ţări, azil al vostru, ştii prea bine c-a-nlesnit
Şi cu braţul şi cu mintea l-acel plan ce v-aţi croit!
(*Colecţiune*, p. 235.)

Al. Pelimon consacră aceluiaşi subiect volumul de poezii *Suliotul. Grecia liberă* (Bucureşti, 1847), cuprinzînd numeroase poeme dedicate eroismului grecilor, pe care îl cîntă şi C. I. Fundescu în poemul *La Grecia* (*Flori*, p. 11 şi urm.).

Atitudinea progresistă a lui Alexandrescu se poate vedea şi din felul cum a preluat, în *Mormintele la Drăgăşani*, tema preromantică a meditaţiilor nocturne pe morminte, înrudită cu aceea a ruinelor. Tema apare întîi la preromanticii englezi începînd cu Thomas Parnell, a cărui elegie nocturnă[2] este publicată în 1722, şi cu Richard Blair, al cărui *Mormînt*[3] apare în 1743. J. Hervey (*Meditaţii printre morminte*[4], 1748) şi Th. Gray (*Elegie scrisă într-un cimitir de ţară*[5], 1751) pot fi consideraţi drept clasici ai genului şi au exercitat o puternică influenţă asupra literaturii europene. Poezia engleză a mormintelor are un caracter în mare măsură religios: consideraţiile asupra zădărniciei lumii, asupra egalităţii oamenilor în faţa morţii, asupra inutilităţii fastului funerar, asupra nemuririi sufletului se acordă cu dogmele creştine. Chiar dacă elegia lui Gray nu are un caracter religios explicit şi aduce o notă poetică nouă prin cadrul în care îşi situează meditaţiile, nu poate fi vorba totuşi de o direcţie cu totul diferită de a predecesorilor săi. O schimbare de ton porneşte din Franţa şi mai ales din Italia, la începutul secolului al XIX-lea. În 1797, Legouvé citeşte la Institutul Franţei poemul său *La sépulture*[6], în care arată că rolul mormintelor este să perpetueze amintirea cetăţenilor virtuoşi şi să dea exemple de merite cetăţeneşti. Aceleaşi idei sînt exprimate de Delille în cîntul al VII-lea al poemului său *l'Imagination* (1806). Mai importante sînt însă poemele italiene: în 1806, ca protest împotriva măsurii luate de francezi de a interzice ridicarea de monumente particulare pentru morţi, Ugo Foscolo scrie poemul *Dei Sepolcri* (publicat în 1807): monumentele marilor dispăruţi sînt lecţii de patriotism şi modele de imitat, Italia întreagă trebuie să venereze mormintele lui Michelangelo, Galilei, Dante, Petrarca, iar cultul morţilor nu trebuie să inspire reflecţii pesimiste asupra deşertăciunii eforturilor omeneşti. După cum se poate observa, începu-

[1] Ib., p. 8.
[2] *Night-Piece on Death.*
[3] *The Grave.*
[4] *Meditations among the Tombs.*
[5] *Elegy written in a country church-yard.* La noi, a fost tradusă liber de Gh. Asachi (*Poezii a lui Aga G. Asachi*, Iaşi, 1836, p. 89).
[6] Publicat în 1801.

turile luptei pentru libertatea şi unitatea Italiei se reflectă în poemul lui Foscolo. Începînd din al doilea deceniu al secolului al XIX-lea, poezia mormintelor nu se mai dezvoltă ca gen independent, tema intră însă ca element component în recuzita romantică.[1]

Şi la noi poezia sepulcrală a cunoscut oarecare eflorescenţă. Iancu Văcărescu consideră mormintele ca un sfîrşit al tuturor chinurilor vieţii:

La voi viu, semeţi mormînturi,
Care toate biruiţi,
Sfîrşind ale vieţii vînturi,
Un pumn de pămînt popriţi.
(*Către mormînturi*, în *Colecţie*, p. 128.)

P. Mumuleanu dă însă un poem sepulcral clasic: atmosfera macabră, egalitatea în faţa morţii, deşertăciunea măririlor lumeşti, resemnarea în faţa inevitabilităţii morţii, toate acestea se regăsesc, destul de prozaic şi de prolix exprimate, în poemul *Mormîntul* (*Poezii*, p. 89 şi urm.).

D. Bolintineanu cultivă şi el acest gen: *O noapte la morminte* (*Poezii*, I, p. 400) îmbină atmosfera macabră şi fantastică cu ideea deşertăciunii gloriei.

În volumul *Poezii fugitive* de Al. Pelimon (p. 13 şi urm.) o elegie se intitulează *O noapte între morminte*. După crearea atmosferei nocturne (lumina lunii, păsări cobitoare), autorul contemplă o cruce de pe mormîntul unei fete:

Cu mii de mii de gînduri, profundă cugetare
Mă-ntreb întîi pe mine, ca cine m-a creat?
Şi-n toate o murmură, o tainică-ntristare;
Dar nimeni nu-mi respunde, rămîi neîmpăcat.

Sau cînd s-o-ntoarce oară aceia cîţi periră?...
Şi unde se strămută d-acilea unde trec?
(p. 15)

Ca temă independentă, poezia mormintelor dispare începînd din a doua jumătate a secolului.[2] Cele cîteva exemple care s-ar putea cita[3] se află pe cea mai joasă treaptă a valorii artistice.

Gr. Alexandrescu a consacrat acestei teme, în forma ei clasică, poezia *Cimitiriul* şi, într-o oarecare măsură, *Meditaţia*. *Mormintele la Drăgăşani* se

[1] Cf., pentru întreaga problemă, studiul lui P. van Tieghem, *La poésie de la nuit et des tombeaux*, publicat în volumul al II-lea din *Prérom.*, p. 1—203.
[2] Se menţine ca parte componentă a unor poezii cu tema principală diferită. Vezi, de exemplu, Radu Ionescu, *Cînturi*, p. 14; C. Negri, *Versuri, proză, scrieri*, Bucureşti, 1905, p. 95. *Pre un mormînt* a lui Al. Sihleanu (*Arm.*, p. 73) nu este o meditaţie filozofică.
[3] D. Papazoglu, *Vocea mormintelor elene din cîmpia Drăgăşanilor către fraţii lor eleni* (în proză) şi *O noapte prin mormintele romanilor de la vechea cetate Atina astăzi satul Recica din distr. Romanaţi, Plasa Oltului* (în versuri, cu date arheologice şi cu note în subsol) publicate în *Reforma* din 25 octombrie 1864. G. Tăutu, *Cugetări în ţinterim* (*Brînduşe romîne*, Iaşi, 1868, p. 175 şi urm.); cf. id., *La mormînt* (*ibid.*, p. 177).

situează însă pe alt plan, întrucîtva înrudit cu formula italiană a temei, dar cu un pronunțat caracter original.[1] Strofele 2—3 ne introduc în atmosfera obişnuită a meditațiilor nocturne: liniştea nopții, tulburată numai de zgomote depărtate şi neprecise; crucile mormintelor adaugă acestei atmosfere o vagă notă religioasă. De la strofa a 4-a însă, caracterul meditațiilor diferă fundamental de ceea ce au dat predecesorii lui Alexandrescu. Nu mai este vorba de deşertăciunea lumii şi de alte reflecții melancolice şi pesimiste, dimpotrivă: cei care au suferit martiriul pentru libertate vor trăi veşnic în amintirea generațiilor iar lupta lor nu va putea rămîne fără izbîndă:

Căci jertfa pentru nații la cer se priimeşte,
Căci sîngele de martiri e plantă ce rodeşte
Curînd, tîrziu, odată, dar însă nelipsit.

(v. 23—25)

Destul de asemănătoare cu ale lui Alexandrescu sînt şi gîndurile lui Pelimon, deşi la acesta din urmă persistă lamentațiile, absente la Alexandrescu:

Însă bravii aici muriră... aici sîngele lor curse;
Consfințiră libertatea, drepturile strămoşeşti.
Templuri înălțară-n secoli: faptele lor vor fi spuse
Şi cîntate de toți barzii seminției romîneşti.

Lira mea mult plîngeroasă lăcrămează pe morminte,
Lăcrămează pe movile ce-n trofee s-au-nălțat,
Unde zac de eroi oase, spre aducere aminte,
Pentru-a plînge, plîns ce-l simte tot romînu-adevărat!...

(*Suliotul*, p. 47.)

1847, 1863. **26** dintîi *1847:* dîntîi *1863;* **29** aşăzară *1847:* aşezară *1863;* **40** demizeii *1847:* semizeii *1863;* **45** Arold, al desnădejdei*:* Arold al desnădejdei, *1847, 1863;* **70** pomenire *1847:* suvenire *1863.*

O IMPRESIE

Dedicată oştirei romîne

În luna aprilie 1846, Mihail Sturza, domnul Moldovei, însoțit de beizadelele Dimitrie şi Grigorie, face o vizită oficială la Bucureşti. Este primit cu mare fast şi, cu acest prilej, se organizează parada militară şi manevrele de infanterie, cavalerie şi artilerie care-l inspiră pe Alexandrescu. Poezia a fost publicată mai întîi într-o foaie volantă şi reprodusă, peste cîteva zile, în ziare.

Reînființarea armatei romîne a stîrnit entuziasmul tinerilor generației de la 1848, fiind considerată ca un simbol al renaşterii romîneşti pe toate planurile şi ca o premisă necesară pentru dobîndirea independenței. De aceea

[1] Este puțin probabil ca Alexandrescu să fi cunoscut *Mormintele* lui Foscolo, deoarece nu cunoştea limba italiană, iar traduceri franceze nu sînt semnalate în epocă.

pînă şi modesta manevră de pe cîmpul Colentinei[1] aduce în mintea poetului luptele victorioase din trecut.

În contrast cu gloria trecută, poetul pomeneşte de demagogii contemporani, dar îşi exprimă în acelaşi timp şi speranțele pentru viitor, poezia încheindu-se într-o tonalitate optimistă.

Vizita lui Mihai Sturza îl inspiră şi pe Al. Pelimon în poezia *Concordia* (*Poezii fugitive*, p. 19); mulți contemporani vedeau în această vizită un preludiu la unirea Principatelor.

Foaie volantă[2] *reprodusă în* Foaie pentru minte, inimă şi literatură *din 27 mai 1846 (F) şi în* Vestitorul romînesc *din 4 mai 1846 (V), 1847, 1863.* **1** erau *1847, 1863:* era *V, F;* Romîniei *1847, F*[3], *1863:* Rumîniei *V;* **3** Semeț *1847, 1863:* Măreț *V, F;* răsunător *V, F: scris* resunător *1847, 1863;* **10** subt *1847, 1863:* supt *V, F;* răsuflînd *1847, V, 1863: scris* resuflînd *F;* **11** de luptă *1847, 1863:* războinici *V, F;* lua *1847, V, F:* luau *1863;* **16** pîn *1847, 1863:* prin *V, F;* **19** schinteie *1847, V, F:* scînteie *1863;* **21** străluci *1847, V, 1863:* streluci *F;* **22** subt *1847, 1863:* supt *V, F;* **23** vechea strălucire *1847, 1863:* slava strămoşască *V, F;* **24** cu falã *1847, 1863:* măreață *V, F;* **25** puternica mărire *1847, 1863:* frumoasa strălucire *V, F;* **28** cu fruntea-ncoronată *1847, 1863:* şi ura-i nempăcată *V, F;* **30** Da semnul biruinței *1847, 1863:* Mergea în fruntea noastră *V, F;* **38** maometanii *1847, F, 1863:* moametanii *V;* vedeau *1847, 1863:* vedea *V, F;* **39** ce-n preajmă-i căta el *1847, 1863:* în preajmă-i să cate *V, F;* **40** d-adîncă *1847, 1863:* de vechea *V, F;* ziceau *1847, 1863:* zicea *V, F;* **43** era *1847, V, F:* erau *1863;* romînii *1847, F, 1863:* rumînii *V;* **44** corajul *1847, 1863:* curajul *V, F;* **45** din *1847, V, F:* dîn *1863;* **46** patriei *1847, 1863:* patriii *V, F;* obiect *1847, 1863:* objet *V, F;* **49—54** *lipsesc în V, F;* **53** explicate*: scris* esplicate *1847, 1863;* **55** se află încă *1847, 1863:* mai sînt puține *V, F;* **57** nații *1847, 1863:* neamuri *V, F;* domnul naturei *1847, 1863:* stăpînul lumii *V, F;* **61** drage *1847, 1863:* voi dragi *V, F;* **62** fiice *1847, 1863:* voi, fii *V, F;* **63** care între noroade *1847:* ce nouă între neamuri *V, F,* care între popoare *1863;* **64** acest nume e dat el *1847:* slava noastră e dată *V, F,* acest nume a dat el *1863;* **65** patriei *1847, 1863:* patriii *V, F;* **66** cînd *1847, 1863:* căci *lecțiune potrivită cu sensul frazei V, F; în V şi F urmează versurile:*

Aşa metaluri scumpe, amor al omenirii,
Cînd încă nelucrate s-*(*i-*F)* ascund în sînul firii
De pete înnegrite, cu greu le osibeşti;
Dar cînd mîna deprinsă l-*(*le-*F)* alege, lămureşte,
Metalu-aruncă raze, măreț împodobeşte
Şi sînul frumuseții şi capete crăieşti.

[1] Cf. *Vestitorul romînesc* din 23 aprilie 1846, p. 122.

[2] Nu am găsit nici un exemplar din această publicație; textul poate fi dedus din compararea celor două reproduceri.

[3] Nu vom nota ca lecțiune diferită varianta grafică *Romănia*, care apare în numeroase publicații. Pentru explicarea faptului, cf. G. Sion în *Romînul* din 19/31 octombrie 1857, p. 3.

ANUL 1840

Geneza acestui poem filozofico-politic trebuie pusă în legătură, după toate probabilitățile, cu speranțele pe care tinerii democrați, întruniți în societățile secrete din jurul Societății Filarmonice[1], și le puseseră în izbînda complotului îndreptat împotriva tiraniei lui Alexandru Ghica.[2] Contemporanii socoteau anul 1840 ca un moment important în mișcarea revoluționară; în acest sens este prețioasă mărturia lui Bălcescu, unul dintre conducătorii complotului. În articolul *Mersul revoluției în istoria romînilor* citim: „O jună partidă națională se întocmește și își ia de misie d-a continua programa revoluției de la 1821 și d-a realiza întru tot dorințele și trebuințele poporului, surpînd ciocoismul și fanariotismul și înălțînd romînismul la putere. Ca la 1821, partida națională voiește a mîntui poporul prin popor, adecă este o partidă revoluționară. Ea nu era numeroasă, dar era jună și înfocată și știa că adevărul și viitorul e cu dînsa, că mulți în fundul inimei lor simt și gîndesc ca dînsa și că stindardul ei va fi împregiurat de o mulțime de prozeliți în ziua ce îl va înălța. Nerăbdătoare de lucrare, ea se ispitește la 1840 a preluda o mișcare; dar timpul nu sosise și ea nu izbutește alt fără numai a înscri vro cîteva nume mai mult în șirul martirilor libertății romîne."[3]

Nu poate fi însă trecută cu vederea altă mărturie contemporană, aceea a lui D. Bolintineanu, care contrazice oarecum sau completează explicația de mai sus. Într-un articol publicat în *Albina Pindului*, nr. 6 din 1868, p. 136 și urm., Bolintineanu afirmă, vorbind de Alexandrescu: „Una din cele mai cunoscute poezii ale acestui poet îi fusese recomandată de Voinescu, *Anul 1840*, an fatal anunțat de adoratorii lui *Agatanghel*, ca anul în care a să fie o turmă și un păstor".

Fraza stîngace și neclară[4] a lui Bolintineanu ne îndreaptă către o interpretare mistică[5] a poemului, pe care nu o putem respinge **de plano**, deoarece valoarea informației furnizate de un contemporan cu preocupări similare cu ale lui Alexandrescu este coroborată de datele provenite din însuși textul *Anului*

[1] Cf. I. C. Filitti, *Domniile romîne sub Regulamentul Organic, 1834—1848*, București, 1915, p. 112 și urm., 248 și urm.

[2] Informații asupra complotului la G. Călinescu, p. 369—370. Cf. și I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 124 și urm.; id., *Turburări revoluționare în Țara Romînească între anii 1840—1843*, București, 1912, p. 15 și urm.

[3] N. Bălcescu, *Scrieri alese*, București, E.S.P.L.A., 1955, p. 135.

[4] Nu știm la ce recomandare a lui Voinescu face aluzie.

[5] O ediție a prorocirilor lui Agatanghel apăruse în 1838 (*Hrismos, adecă proorocia a fericitului ieromonah Agatanghel*); nu am găsit nici o referire la anul 1840. Cu toate acestea, prevestirile la care se referă Bolintineanu circulau în public. În *Albina romînească* din 2 ianuarie 1841, p. 2, se poate citi un dialog anonim cu titlul *Anul 1840 în cîmpiile elisee*, din care extragem: „Fratele 39 [vorbește anul 1840] și acii mai mici își aduc aminte cîte înfricoșate meniri au propășit a me venire. Prezicerea lui Agaftanghel și a lui Nostradamus făcură pe oameni a crede că în cursul trecerii mele se vor răsturna toate pe pămînt, și după aceasta va urma o vecinică statornicire și liniștire:

Sub un păstor o turmă ave să fie
Și fericire cu monotonie."

Nu știm la ce se referă comedia lui Mélesville, Brazier și Poirson, *L'an 1840 ou qui vivra verra*, apărută în 1818. Pentru probleme întrucîtva similare, cf. A. Viatte, *Les sources occultes du romantisme*, Paris, 1929.

1840: tonul profetic al unor pasaje, referirea la formula evanghelică „o turmă și un păstor" (v. 30). Este însă clar că aspectul politic și social predomină, aluziile la răsturnări politice, la schimbarea instituțiilor, la valul revoluționar care cuprinsese întreaga Europă sînt evidente. E, de aceea, de crezut că prezicerile referitoare la schimbările care urmau să se întîmple în 1840 au fost luate de poet ca punct de plecare sau chiar ca pretext și interpretate în sens politic. De altfel, atitudinea revoluționară nu era, în vremea aceea, ireconciliabilă cu misticismul. Societățile secrete care abundau în epocă aveau de multe ori un pronunțat caracter mistic, pe lîngă cel revoluționar.

Datorită condițiilor politice, publicarea în Muntenia a poeziei n-a fost posibilă și Alexandrescu o trimite revistei lui Kogălniceanu (pe care îl cunoscuse cu un an în urmă), *Dacia literară*, unde apare, în numărul din ianuarie-iunie 1840, p. 444, sub iscălitura ****u *din B*.......

Ideea centrală a poemului, destul de sinuos exprimată, este subordonarea durerii și descurajării poetului, ca individ, față de speranțele de transformare revoluționară și de îmbunătățire a soartei mulțimii.

Desperarea și durerea vagă, „boala secolului", devine o temă literară caracteristică romanticilor: în plină tinerețe, poetul este cuprins de un dezgust total, orice speranță și orice bucurie îi sînt interzise.[1] Alexandrescu se integrează în atmosfera romantică: la douăzeci și opt de ani, nu-și mai poate permite speranțele copilăriei („Așa zicea odată copilăria mea", v. 10), toată viața lui n-a fost decît o durere, sub variate și numeroase forme („A fost numai-n durere varietatea lor", v. 16). Suferința îndelungată i-a împietrit inima:

Răul se face fire, simțirea amorțește,
Și trăiesc în durere ca-n elementul meu.
(v. 63—64)

„Obosit" de „viața tristă" el consideră moartea ca o mîntuire (v. 69—74)[2].

În *Anul 1840* însă, atmosfera sumbră nu este esențială, dimpotrivă, chiar din primele strofe poemul este închinat speranței în mai bine legată de îmbunătățirea soartei generale a omenirii.

[1] Starea aceasta de spirit este definită de Ch. Nodier într-o scrisoare din 1799: „Nu sînt în stare să încerc nici o senzație vie. Izvorul emoțiilor a secat... La douăzeci de ani am văzut totul, am cunoscut totul, am uitat totul. La douăzeci de ani am sorbit drojdia tuturor durerilor și, după ce m-am încununat cu speranțe zadarnice, mi-am dat seama, la douăzeci de ani, că fericirea nu era făcută pentru mine." (Citat după Lanson, *Lamartine*, I,75.) Apărută în literatura franceză prin operele lui Chateaubriand (*René*, 1802) și Sénancour (*Obermann*, 1804), tristețea romanticilor a fost caracterizată astfel de un adversar al romantismului, Auger, secretarul perpetuu al Academiei Franceze (1824): „La vîrsta cînd totul te îndeamnă spre plăcere, ce mare nenorocire i-a decepționat de visul vieții și de zădărnicia fericirilor noastre? Să fim liniștiți: tristețea aceasta sistematică din scrierile lor nu-i împiedică ca dispoziția să le fie veselă și existența lor plină de bucurii; tot așa și geniul, pe care-l numesc o boală, nu aduce din fericire nici o vătămare sănătății lor strălucitoare." (Citat după Edm. Estève, *Byron et le romantisme français*, Paris, 1929, p. 129.) Cf. și articolul *Nos doctrines* al lui A. Guiraud, publicat în *La Muse française* din ianuarie 1824 (reeditarea critică de J. Marsan, Paris, 1909, vol. II, p. 26): „Le malheur est de toutes les inspirations poétiques la plus féconde".

[2] Sentimentul acesta apare și în alte poezii mai vechi, deci cînd poetul era și mai tînăr (*Miezul nopței*, *Adio la Tîrgoviște* etc.). De altfel Alexandrescu nu e singurul cîntăreț

Ideea confundării soartei poetului cu a poporului, a mulțimii, convingerea că problemele și neplăcerile individuale trebuie să rămînă pe planul al doilea revin adesea în opera lui Alexandrescu (*Rugăciunea*, v. 19, *Oglindele*, v. 21—22, *Cînd dar o să guști pacea*, v. 13—14, 19—20). Rolul de militant social al poetului este exprimat la sfîrșitul *Vieții cîmpenești* (v. 283—296).[1]

Concepția aceasta, curentă în romantismul francez de după 1830 și ilustrată și de poeți dinafara curentului romantic, Béranger în special, se regăsește și la alți poeți romîni contemporani cu Alexandrescu.

La Cezar Bolliac:

O! daca se mai ține ființă-n omenire
Ce prețuiește firea ș-a Domnului mărire,
A Omului icoană abia mai stă-n poet:
D-a sclavului durere el singur se atinge;
A sceptrului trufie prin el se mai învinge;
Pe Om la libertate el numai îl împinge;
El singur e-avocatul a orice drept călcat.

(*Colecțiune*, p. 230.)

În *Destinarea poetului*, Al. Pelimon arată că obiectul poeziei e suferința, dar și lupta pentru dreptate și morală:

Virtutea pentru dînsul e-o nimfă adorată.
Dreptatea, adevărul sînt singuru-i amor,
Iar vițiul e o idră, fatală, nempăcată,
Ce-n urmă îl gonește c-un steag triumfător.

(*Coliba indienească și poezii diverse*, București, 1850, p. 83.)

---

al durerii romantice. Eliade tradusese în 1836 imnul către durere al lui Lamartine (*Harmonies*, II, 8) și-i adăugase o strofă personală. Cezar Bolliac, după ce afirmă că:

Egalitate-aicea e numai în dureri
(*Colecțiune*, p. 124),

mărturisește, în martie 1837, că:

Viața-mi se strecoară, ca rîul se grăbește
S-ajungă la izvorul de unde a plecat,
De june încă veșted, nimic nu mă oprește
Ca să ating eu moartea ce tu mi-ai însemnat.
(*ibid.*, p. 327)

La douăzeci și trei de ani, G. Sion exclamă:

Durerea mi-e un înger, al vieții păzitor.
(*Ceasurile de mulțemire*, p. 85.)

Durerii romantice îi sînt închinate aproape toate *Cînturile intime* ale lui Radu Ionescu:

Așa de june încă ș-atîtea suferințe!
Așa de june încă ș-un suflet consumat!
(p. 165)

Alte texte caracteristice în M. Porfiriu, *Scrieri*, Iași, 1852, p. 145, 155 (acesta din urmă cu ocazia unui nou an — Alexandrescu făcuse școală —); Baronzi, *Nopturne*, p. 6; Ionescu, *Cînturi*, p. 17; Grandea, *Preludele*, p. 103.

[1] Cf. nota la *Cîteva cuvinte în loc de prefață*.

Radu Ionescu (*Cînturi*, p. 67 și urm.) consacră rolului poetului un poem dialogat, *Poetul și femeia*:

O sacră misiune poetu-n lume are
Cînd oamenii cu suflet din cîntu-i se inspir.
Poetu-aci pe teră e farul de lumină,
Poetul duce lumea cu dînsu-n viitor;
Arată veritatea subt forma-i cea divină
Ș-în inime inspiră al patriei amor.

(p. 65)

C. D. Aricescu profesează o concepție asemănătoare:

Poeții odinioară cîntau pe împărați,
Azi luptă pentru popul sau pentru împilați;
Poeții odinioară erau vili curtezani,
Azi sînt tribuni ai plebei și bici pentru tirani.[1]

Anul 1840 și-a cîștigat repede celebritatea. Pentru mulți contemporani, Alexandrescu este „poetul anului 1840". În *Steaua Dunării* din 3 noiembrie 1855, reproducerea fabulei *Lupul și vulpea* (ulterior intitulată *Ursul și vulpea*) este precedată de o notă a redacției care începe cu cuvintele: „Nu, autorul anului 1840,... nu, G. Alexandrescu, vechiul nostru amic și colaborator al *Daciei literare* n-au adormit; talentul său este tot așa de viu, tot așa de puternic ca în anul 1840, cînd zicea:

An nou!..." [urmează citarea versurilor 46—50.]

În continuarea articolului citat mai sus, p. 428, D. Bolintineanu face o analiză nu tocmai favorabilă a poemului: „Această poezie șchioapătă prin formă, este însă în mai bune condițiuni în privința cugetărilor și simtimentelor. În cea din urmă retipărire, autorul o puse în capul operelor sale.

Anul 1840 începe posomorît, un prefum de descuragiare plutește pe primele strofe. Școala byroniană se aminte:

Așa zice tot omul ce-n viitor trăiește
Așa zicea odată copilăria mea;
Un an vine și trece ș-alt an îl moștenește
Și ce nădejdi dă unul acellalt le ia.

Aceasta venea din posomorîrea situațiunei țerei atunci; poetul spune suferințele ce popolii au de la tirani:

Ici umbre de popoare le vezi ocîrmuite
De umbra unor pravili călcate, siluite.

---

[1] Citat după [G. Călinescu], *Istoria literaturii romîne în monografii. Gr. Pleșoianu, G. Săulescu...* (litografiat), p. 36.

Umbrele de popoare şi umbrele de legi este o figură nouă şi frumoasă:

Oricare sentimente înalte, generoase,
Ne par ca nişte basme de povestit frumoase.

Poetul însă revine la speranţă un moment; crede că anul va face minuni şi pronunţă nişte cugetări ce par stinse, dar puternice de desperare.

An nou! Aştept minunea-ţi ca o cerească lege.
Dacă însă păstorul ce tu ni-l vei alege
Va fi tot ca păstorii de cari-avem destui,
Atunci lasă în stare-i bătrîna tiranie,
La darurile tele eu nu simţ bucurie
De-mbunătăţiri rele cît vrei sîntem sătui.

Cititorii cată să ştie că atunci era o censură severă.

Ce pasă bietei turme în veci nenorocită
Să ştie de ce mînă va fi măcelărită
Sau daca are unul sau mulţi apăsători!

Poetului nu-i plăcea democraţia?
În o altă strofă posomorîrea se face mai simţită:

După suferinţi multe inima-mi se împietreşte
Lanţul ce ne apasă cît e de greu
Răul se face fire, simţirea amorţeşte
Şi trăiesc în durere ca-n elementul meu.

Păcat că forma ce a dat acestor cugetări nu este la înălţimea cugetărei, nu este corectă!

Aceste versuri de patrusprezece şi treisprezece silabe încep cu o silabă scurtă şi cealaltă lungă. Aici nu se observă regula, începe cu scurte şi apoi lungi, cu lungi şi apoi scurte. Iacă măsura ∪—∪—∪—∪ adică: *Eu nu îţi cer în parte*, Dar ce vedem. Iacă: *După suferiri multe*, sau: —∪∪∪——∪. Aceasta ucide armonia.

Versurile şchioapătă ca un cal lînced, rămîn în gît; astfel sînt mai toate strofele, mai toate versurile acestui poet.

Forma nu trebuie neîngrijită. Cînd nu este formă, nu este nici cugetare; partea plastică este necesară în poezie.

Poetul revine însă din scepticismul său şi zice:

Aş vrea să văz ziua pămîntului vestită
Să respir un aer mai liber, mai curat

(aici lipseşte încă o silabă).

Să pierz ideia tristă de veacuri întărită
Că lumea moştenire despoţilor s-a dat.

Aceste cugetări sînt în adevăr frumoase."

Şi pentru Eminescu, Alexandrescu este caracterizat prin *Anul 1840*, cum o dovedesc cunoscutele versuri din *Epigonii*.[1]

În antologia romînească alcătuită şi tradusă de Vaillant[2], Alexandrescu este reprezentat prin acest poem. Altă traducere franceză se găseşte printre hîrtiile lui Kogălniceanu.[3]

Mulţi contemporani ştiau pe dinafară versuri din poezia aceasta, citîndu-le, folosindu-le în diferite ocazii. Astfel, de exemplu, în articolul *Mîna de fier*, publicat în *Romînul* din 7 şi 14 august 1858, C. A. Rosetti spune: „... noi sîntem de părerea prietenului nostru Alexandrescu:

Ce pasă..." [urmează citarea versurilor 54—56.]

Într-o scrisoare către Al. Papadopol-Calimach, Alecsandri, în aşteptarea primăverii, îşi aminteşte de versul al 2-lea al poemului, spunînd:

Să aşteptăm în pace al timpurilor zbor.[4]

Reminiscenţe se găsesc, destul de numeroase, şi la poeţii epocii. D. Bolintineanu scrie în *La un orb*:

Orb este cel ce cată lumea s-o oprească
În cursu-i regulat;
Ce crede această viaţă ironie cerească,
Că lumea moştenire la cei vicleni s-a dat.[5]

(*Poezii*, II, p. 231.)

Melancolicul Radu Ionescu dedică un *Sonet la anul 1853*:

Se duse, ş-altu-n spaţiu în urma lui s-aruncă,
Se duse, altul vine şi trec necontenit;
Durerea noastră numai ca neguroasa stîncă
Perpetuu se apasă pe pieptu-ne zdrobit.

(*Cînturi*, p. 19.)

D. Dăscălescu[6] îşi aminteşte de versurile 51—53, scriind:

Aş avea mare dorinţă
Să privesc vrun comet mare, că se lasă pe pămînt
Şi-l răstoarnă.

(*Ziorile*, Iaşi, 1854, p. 49.)

---

1 Eminescu n-a reţinut decît nota pesimistă a poemului. Cf. E. Lovinescu, p. 100 şi urm.

2 *Poésies de la langue d'or*, Paris, 1851, p. 24 şi urm.

3 Ms. 10 al Arhivei Kogălniceanu din Biblioteca Academiei R.P.R., f° 243.

4 V. Alecsandri, *Scrisori*, *I*... publicaţie îngrijită de Il. Chendi şi E. Carcalechi, Bucureşti, 1904, p. 251. O folosire glumeaţă a aceluiaşi vers, *ibid.*, p. 241.

5 Cf. versul 68. (Am subliniat versul în care se află reminiscenţa.)

6 Prieten cu Gr. Alexandrescu. Cf. G. Călinescu, p. 399.

Şi Alecsandri suferă influenţa poemului pe care îl discutăm, în *Anul 1855* (I, p. 258). Numeroase reminiscenţe (versuri ca:

Dar cine ştie oare şi cine poate spune)

se găsesc la Ioan Ianov, *Anul 1855* (în *Calendar pentru poporul romînesc*, 1855, p. 163).

Dacia literară, *I, p. 444 (D)*[1], *1842, 1847, 1863*. **4** Ce-o *1847, 1863:* Ce-a *D, 1842;* şi *1847, 1863:* sau *D, 1842;* **5** mîine, poimîine *1847, 1863:* mîne, poimîne *(scris -mă-) D, 1842*[2]*;* fericirei *1847, D, 1863:* fericirii *1842;* **8** zîmbire *1847, 1863:* zimbire *D, 1842*[3]*;* **12** acelalalt *1847, D, 1842:* acelălalt *1863;* **13** pierdute: *scris* perdute *D, 1842, 1847, 1863;* **14** repedele *1847, 1863:* răpedele *D,* răpidele *1842;* **16** numai-n *1847, 1863:* numa-n *D, 1842;* **17** pe *1847, 1863:* pre *D, 1842;* **18** Pe *1847, 1863:* Pre *D, 1842;* **22** ridice *1847, 1863:* rîdice *(scris ră-) D, 1842;* pe *1847, 1863:* pre *D, 1842;* lŭă în *1847:* luă-n *D, 1842, 1863;* **25** astfel *1847, D, 1863:* asfel *1842;* **28** răstoarnă *D, 1842: scris* restoarnă *1847, 1863;* **33** fierbe: *scris* ferbe *D, 1842, 1847, 1863;* **34** către *1847, 1863:* cătră *D, 1842*[4]*;* **45** nuou *1847, 1863:* nou *D, 1842;* **46** ni *1847, 1863:* ne *D, 1842;* **52** rău *1847:* reu *D, 1842, 1863;* **53** ai *1847, D, 1863:* a *1842;* locuitori *1847, 1863:* lăcuitori *D, 1842;* **56** daca *1847, 1863:* dacă *D, 1842;* **60** rîz *1847, 1863:* riz *D, 1842*[4]*;* **61** După *1847, 1863:* Dupe *D, 1842;* -mpietreşte: *scris* -mpetreşte *D, 1842, 1847, 1863;* **63** Răul *1847, 1863:* Reul *D, 1842;* **65** văz *1847, D, 1863:* văd *1842;* **66** răsuflu *1847, D, 1842:* respir *1863;* slobod *1847, D, 1842:* liber *1863;* **67** pierz: *scris* perz *D, 1842, 1847, 1863;* **68** -ntîmplărilor *1847, 1842:* thr... *(=*tîlharilor?[5]*) D,* despoţilor *1863;* **69** galbenă *1847, D, 1842:* palidă *1863*[6]*;* **70** Dacă *1847, D, 1842:* Dac- *1863;* s-o-ntoarce *1847, 1863:* s-a-ntoarce *D, (cu omiterea lui* n*) 1842;* **71** osîndită *1847, 1863:* osindită *D, 1842;* **72** S-o-ntuneca, s-ar *1847, 1863:* S-a-ntuneca, s-a *D, 1842;* **74** locaşul *1847, 1863:* lăcaşul *D, 1842;* **76** pomenire *1847, D, 1842:* suvenire *1863*.

UCIGAŞUL FĂRĂ VOIE

După mărturisirea autorului, în nota la primul vers, punctul de plecare al acestei unice balade romantice din creaţia sa este un fapt real. Întîmplarea trebuie să fi avut loc prin anul 1842 („nu e mai mult de patru ani de cînd s-a

---

[1] Nu notăm particularităţile grafice şi moldovenismele nesemnificative din această publicaţie. E de remarcat faptul că *Dacia literară* scrie consecvent *sunt* în loc de *sînt*.

[2] Singura formă atestată în ediţia 1842. Vezi mai sus nota editorului, p. 50.

[3] Formă obişnuită în ediţia 1842.

[4] Formă obişnuită în ediţia 1842; nu o vom consemna decît în cazuri speciale.

[5] Poate greşeală de tipar. *Tîlharilor* ar fi înfruntat şi neprescurtat rigorile cenzurii. Nu este exclus ca Alexandrescu să fi scris *tiranilor*, ceea ce ar corespunde, ca idee, variantei din 1863.

[6] Versurile din *Epigonii*:

> *Palid* stinge-Alexandrescu sfînta candelă-a sperării
> Descifrînd eternitatea din ruina unui an

arată că Eminescu a folosit ediţia 1863. Cf. şi p. 416 nota 2.

judecat pricina la tribunaluri"), iar data compunerii ar putea fi situată în jurul anului 1846. Evenimentul a fost relatat, fără nici o referire la Alexandrescu, şi de către Eliade, într-o notă la *Moartea sau fraţii* publicată în anexa celui de al doilea volum al *Cursului întreg de poezie generală*, Bucureşti, 1870. Socotim interesantă reproducerea ei:

„Înainte de 1848 vizitînd ocnele şi pe cei arestaţi acolo pentru crime şi delicte, cercetînd cauzele pentru care era deţinuţi şi studiind fisionomiele şi caracterele lor, îmi atrase mult atenţiunea un june ce mai mult suferea de durerea sufletului decît de încatenarea şi privaţiunile corpului.

Vrînd a mă informa de soarta sau de cauza ce îl precipitase a-şi petrece viaţa în ocnă, aflai că şi-ar fi ucis juna sa soţie după trei luni de la a lui căsătorie, în prima lună de miere.

Vrui a me informa de la dînsul însuşi despre această necalificabilă împregiurare şi a-i studia în şirul naraţiunii toate expresiunile.

— M-am însurat, îmi zise, luîndu-mi femeia din dragoste; trăiam nedespărţiţi; mi se părea c-o pierd din ochi la orice mişcare, o urmam la tot pasul; şi ea mă urmărea tot asemenea. Amîndoi ieşeam la munca cîmpului, amîndoi lucram împreună, amîndoi ne odihneam la umbră; amîndoi ne întorceam acasă.

Într-o zi şi după o asemenea viaţă de trei luni, ieşirăm ca totdauna la munca cîmpului; după o sapă bună ce amîndoi deterăm porumbului, ne traserăm la umbra copaciului unde ne făceam totdauna prînzul.

După ce ospătarăm şi băurăm împreună, după mai multe glume şi întrebări obicinuite despre ce am face unul fără altul, mă apucă un somn greu, simţii cîtva o greutate pe piept pînă mă fură somnul în gînduri triste despre o întîmplare de mi-aş pierde nevasta.

Nu ştiu cît am dormit; ci visai că unde stam împreună cu nevasta, iată un lup că vine asupra ei să o rupă; mă luptam cu dînsul disperat, ţipam, mugeam, ce mai ştiu eu, mă bălăbăneam poate în vis; şi poate că nevasta vrînd să mă deştepte, mă mişca, mă zguduia să mă scoale şi mie mi se părea că m-apucă lupul, că mă luptam cu dînsul.

Deşteptat în spaimă, cu ochii întunecaţi de zăpăceală şi de furoare, pusei mîna pe secure; şi crezînd că dau în lup, plesnii în cap cu toată puterea şi tăria pe biata mea femeie ce muri pe loc scoţînd, vai de mine! un ţipăt ce şi acum îmi răsună în suflet.

Nu mai ştiu ce-au făcut şi ce-au mai zis părinţii şi socrii mei. Femeia mea a murit de securea ce i-am dat eu; cum? ce fel? n-am nici un martur; eu singur nu pot mărturi cum a căzut păcatul pe mine. Săracul Cain! domnule. Îl blestemă lumea, l-am blestemat şi eu şi m-a ajuns păcatul.

Pentru pedeapsa mea, m-au osîndit aci la ocnă; or fi vro trei ani de cînd mă chinuiesc; însă ce este ocna asta, ce sunt chinurile şi fiarele astea pe lîngă ocna, sau mai bine iadul ce este în sufletul meu?

Nu pot spune impresiunea ce mi-a făcut acest interesant disgraţiat. Dreptatea umană l-a condamnat la ocnă pe viaţă; ce va face dreptatea divină cu sufletul lui?"

Este evident, pe de o parte, că Eliade a cunoscut poezia lui Alexandrescu: o atestă finalul notei, reminiscenţă din ultimele două versuri ale baladei; pe de

altă parte, Eliade, deși a șlefuit întrucîtva povestirea, s-a menținut mult mai aproape de realitate: eroul lui e un țăran care și-a omorît nevasta cu securea; visul e simplu: țăranul e atacat de un lup, întîmplare destul de frecventă în realitatea rurală. La Alexandrescu transformarea artistică e mult mai profundă. Decorul e caracteristic romantismului: o pădure adîncă străbătută de fiorul unei vieți supranaturale, luna palidă, vîntul, haita de lupi în goană, apariția apocaliptică a morții „pe palidu-i cal"[1], mușcînd din capul zdrobit al unei femei. Nu lipsește nici „cucuveaua cu glas cobitor", unul din elementele cele mai frecvente ale recuzitei romantice în poezia noastră.[2]

S-a arătat[3], pe drept cuvînt, pe cît se pare, că unul din elementele tabloului provine de la Dante. (*Infernul*, Cîntul XXXII, v. 124—132, XXXIII, 1—3.)

1847, 1863. **1n** aceștii *1847:* acestei *1863;* nenorocosului *1847:* norocosului *1863;* **2** fier*: scris* fer *1847, 1863;* **3** pierdută*: scris* perdută *1847, 1863;* **15** ziuă*: scris* zio *1847,* zioă *1863;* **19** pierdusem*: scris* perdusem *1847, 1863;* **28** înundat *1847:* inundat *1863;* **42** gura *1847:* gură *1863;* **43** orce *1847:* orice *1863;* **46** fierbintea*: scris* ferbintea *1847, 1863;* **57** Răsună *1847: scris* Resună *1863.*

CANDELA

Poemul a fost publicat mai întîi în ediția din 1838.

Factura lamartiniană a *Candelei* a făcut pe diverși cercetători să propună surse de inspirație din opera lui Lamartine: Pompiliu Eliade (p. 885) apropie *Candela* de *L'Isolement* (*Méditations poétiques*, I) și *La lampe du temple* (*Harmonies poétiques et religieuses*, I, 4); V. Ghiacioiu (p. 219 și urm.) aduce în discuție un pasaj din *Jocelyn* (II-ème époque, 18 février 1793)[4], *Le Crucifix* (*Nouvelles méditations poétiques*, XXII), *Les Préludes* (ib., XV), *Les Étoiles* (ib., VIII). Nu poate fi însă în nici un caz vorba de o inspirație directă, de o „sursă", ci numai de o atmosferă apropiată și unele vagi reminiscențe de lectură.[1]

Inspirația creștină a *Candelei* ridică problema sentimentului religios la Gr. Alexandrescu. Corespondența cu I. Ghica, desfășurată pe un număr mare de ani, *Memorialul de călătorie* și întreaga operă satirică a poetului ni-l prezintă ca pe un raționalist anticlerical. Inspirația religioasă este totuși prezentă în cîteva poezii, mai ales din prima epocă: *Prieteșugul*, *Întristarea*, *Rugăciunea* și în prima parte a *Epistolei către Voltaire*. Propriu-zis creștină nu e decît *Candela*, unde intervin și elemente concrete de cult și se fac referiri directe la Isus.[2] Contradicția dintre sentimentul religios exprimat în poeziile menționate aici și firea raționalistă și convingerile anticlericale ale poetului are explicații multiple. E. Lovinescu, discutînd „sentimentul religios în poezia lui Grigore Alexandrescu", ajunge la concluzia că „divinitatea nu răspundea... atît unei nevoi mistice, cît unei nevoi raționale a poetului"[3], disociind în acest fel convingerile religioase de înclinația către misticism. Dar „creștin rațional" Alexandrescu nu este decît în fragmentul inițial al *Epistolei către Voltaire*. Credem că trebuie să atribuim un rol important în această direcție și influențelor literare. Romantismul francez contemporan se caracteriza prin profesarea deschisă a catolicismului, inspirația religioasă fiind prezentă în cele mai importante opere literare, începînd cu acelea ale lui Chateaubriand și continuînd cu Lamartine, Musset și chiar Victor Hugo, în prima perioadă a activității lui. Nu există, pe de altă parte, incompatibilitate între convingerile religioase și anticlericalism: Victor Hugo, de exemplu, „apără biserica, — și atacă preotul; catedrala Notre-Dame e sfîntă — Claude Frollo nelegiuit"[4]. Trebuie de asemenea să acordăm importanța cuvenită influențelor locale și în special acelei exercitate de Eliade. Acesta își face un merit din a fi combătut tendințele ateiste ale lui Alexandrescu și de a-i fi modificat chiar versurile în acest sens:

Păgîne stanții groase, puțind a ateie,
Le biciuiam cu totul din veacul lui Hristos
Și gînduri de pierzare, dovezi de nebunie
Ți le-ntorceam în cuget creștin și omenos.

(*Ingratul*, ed. D. Popovici, II, 437.)

---

[1] Cf. *Apocalipsul sf. Ioan Teologul*, cap. 6, versetul 8 (traducerea Gala Galaction, p. 1361): „Și m-am uitat și iată un cal galben-vînăt, și numele celui ce călărea pe el era Moartea".

[2] Socotim util pentru un viitor istoric al romantismului romînesc să dăm mai jos cîteva din pasajele unde apare, în noapte, pasărea cobitoare (bufnița sau cucuveaua), element de decor livresc, apărut încă în preromantism. (Cf. de exemplu, *Elegia* lui Th. Gray în *Méditations d'Hervey traduites de l'anglais par M. Le Tourneur*, Première partie, Paris, 1771, p. 194: „Mais quels gémissements viennent frapper mon oreille! C'est le triste hibou, qui, du haut de cette tour couverte de lierre, élève sa plainte jusqu'au ciel..." [=dar ce gemete îmi lovesc urechea! Este bufnița tristă care, din înălțimea acestui turn acoperit de iederă, își ridică plîngerea pînă la cer]; cf. un tablou mai amplu, la Hervey, *ibid.*, II, 81. Cf. P. van Tieghem *Prérom.*, II, 20, 41): C. Stamati, *Muza*, I, p. 147; M. Cuciuran, *Poetice cercări*, p. 28; Baronzi, *Nopturnele*, p. 28; Sihleanu, *Arm.*, p. 52, 62; Bossueceanu, *Albumul literar*, 1857, p. 27; A. Biru, *Rouă-n lăcrimioare. Poezii*, București, 1860, p. 9; I. I. Sacellariu, *Ehoul inimei. Poezii*, București, 1861, p. 98, 189. La Alecsandri, *Noaptea sfîntului Andrii*, I, p. 292, pe lîngă „bufne posomorite" apar și lupi care urlă „cu ochi roși țintiți la lună".

[3] V. D. Păun, *Ficțiune, imagine și comparațiune*, București, 1896, p. 82 și urm.

[4] Apărută în 1836. A cunoscut-o Alexandrescu? Apropierile sînt aproape inexistente.

---

[1] Cea mai concludentă apropiere e aceea a versului:

Qui du bleu firmament émaillez les campagnes

(*Les Etoiles*)

cu al 4-lea vers din *Candela*:

Ce smăltuiau seninul cereștilor cîmpii.

Printre reminiscențe pot fi înregistrate, cu aceeași rezervă, și apropierile dintre primele 7 versuri din *Candela* cu versurile 104—110 din *l'Immortalité* (*Méditations poétiques*, IV).

[2] Vom avea prilejul să discutăm diversele aspecte ale concepției religioase a lui Alexandrescu în nota la *Rugăciunea*.

[3] P. 130.

[4] Pierre Moreau, *Le romantisme*, Paris, 1932, p. 298: „Il défend l'Eglise,—et il attaque le prêtre. Notre-Dame est sacrée, — Claude Frollo sacrilège."

Din tematica poeziei semnalăm ideea egalității în fața morții, exprimată în versurile suprimate în ediția 1847 și completate, în versurile 19—28, printr-o invectivă la adresa evlaviei ipocrite.

Versurile 5—7 au fost folosite ca motto la nuvela *Popa-Stoica Farcaș* de I. Voinescu II (*Albina romînească* din 4 noiembrie 1845).

1838, 1842, 1847, 1863. **3** stelelor de aur *1847, 1863:* falnecelor stele *1838, 1842;* **4** smăltuiau *1847, 1863:* zmăltuia *1838*, smăltuia *1842;* **5** religioasa *1847, 1838, 1842:* relijioasa *1863;* candelei *1847, 1863:* candelii *1838, 1842;* **6** limpede *1847, 1863:* galbenă *1838, 1842;* **7** icoanei *1847, 1842, 1863:* icoanii *1838;* **8** Emblemă[1]-a bunătăței *1847, 1863:* Amblemă-a bunătății *1838, 1842;* **9** -nfățișază *1847, 1838, 1842:* -nfățișează *1863;* **11** minutele-acelea *1847, 1863:* minutur'le-acelea *1838*, minutele acele *1842;* sufletul *1847, 1863:* inima *1838, 1842;* **12** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **13** unei inimi *1847, 1863:* unui suflet *1838, 1842;* **14** Frățeștei *1847, 1863:* Frățeștii *1838, 1842;* **15** lacrimi *1847, 1842, 1863:* lacrămi *1838;* **17** smerite *1847, 1842, 1863:* zmerite *1838;* *după* **18** *urmează în 1838, 1842:*

Atunci ca și acuma viața neplăcută!
Cînd sînt la răutate tiranii mărginiți?
Veacurile stau față și vremea cea trecută
Ne arată atîția slăviți nenorociți!

Dar vecinicie n-are nici chiar nenorocirea:
Omul de orce treaptă e ca un muncitor
Ce la sfîrșitul zilii ș-(și-*1842*) așteaptă răsplătirea:
Întocmai ca sîrmanii (*scris* sărmanii *1842*), și împărații mor.

19 pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **23** acela *1847, 1838, 1863:* cela *1842;* cu fruntea în *1847, 1863:* ce cu fruntea-n *1838, 1842;* **24** fierul *1838: scris* ferul *1842, 1847, 1863;* **25** se *1847:* să *1838, 1842, 1863;* -nșale *1847, 1838, 1863:* -nșele *1842;* blînd *1847, 1842, 1863:* sfînt *1838;* **26** Tronul dumnezeirei *1847, 1863:* Slava dumnezeirii *1838, 1842;* să-l *1847, 1863:* s-o *1838, 1842;* **27** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **28** Cerurile-așezate (așăzate *1842*) pe *1847, 1842, 1863:* Cerur'le rezimate pă *1838;* **29** în lume *1847, 1863:* a firii *1838, 1842;* **30** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **31** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **32** locașuri în locașul *1847, 1863:* lăcașuri în lăcașul *1838, 1842;* **34** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **35** Se- *1847, 1842, 1863:* Să- *1838;* se risipește *1847, 1842, 1863:* să rîsipește *1838;* **36** și-n *1847, 1863:* ș-în *1838, 1842;* dimineței *1847, 1863:* dimineții *1838, 1842;* se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* pierde *1838: scris* perde *1842, 1847, 1863;* **37** Se *1847, 1842, 1863:* Să *1838;* minunile *1847, 1842, 1863:* minunele *1838;* zidirei *1847, 1863:* zidirii *1838, 1842;* **38** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* rătăcit *1847, 1838, 1842:* retăcit *1863;* **39** *în 1838, 1842:*

Din imnuri osebite să- (se- *1842*) nalță imnul firii

[1] Este posibil ca *emblemă* să nu fie decît o variantă grafică pentru *amblemă*; vezi și *emploiat* în *Epistolă către A. Donici*, v. 45, *Lupul moralist*, v. 42; cf. Eliade, *Despre versificație* în volumul al II-lea al ediției D. Popovici, p. 138.

41 căria *1838, 1842, 1863:* cărie *greșeală 1847;* **42** atîtea *1847, 1838, 1863:* atîte *1842;* **43** totdeauna *1847, 1838, 1842:* totdauna *1863;* **47** Astfel *1847, 1863:* Asfel *1838, 1842.*

FRUMUSEȚEA

D-ei **

Nu se cunoaște cui îi este dedicată această poezie; poate că e vorba numai de un simplu exercițiu literar.[1]

1847, 1863.

PRIEȚEȘUGUL ȘI AMORUL

Emiliei

Biografii sînt în general de acord să împartă lirica erotică a lui Alexandrescu în două cicluri, în raport cu cele două nume de femei care apar în poeziile sale: Eliza (pînă prin 1838) și Emilia (prin anii 1840—1844); poeziile care nu poartă numele femeii iubite sînt integrate într-unul sau în celălalt din cele două cicluri, după cronologie sau după datele interne furnizate de text.[2] Fără a fi total lipsită de verosimil, reconstituirea vieții sentimentale a poetului ni se pare totuși hazardată: atît Eliza, cît și Emilia sînt numite cîte o singură dată în întreaga operă a lui Alexandrescu; în afară de ele, apare și numele Ninei, în poezia cu acest titlu, o prelucrare după Metastasio. Pe de altă parte, din cercetarea scrisorilor către I. Ghica, a căror serie începe în ianuarie 1842, deci în timpul presupusei legături cu Emilia, nu se poate deduce nici o pasiune a poetului pentru vreo femeie. Dimpotrivă: deși scrisorile menționează cîteva nume de femei cu care poetul pare a fi avut relații mai mult sau mai puțin sentimentale, nu este vorba însă decît de legături superficiale, avînd mai degrabă caracterul unui senzualism facil, decît al unei pasiuni constante.

Cu atît mai hazardate ni se par încercările de identificare a Emiliei. G. Bogdan-Duică (*Ist. lit.*, p. 262) socotește că Emilia făcea parte din familia Odobescu, la moșia căreia poetul era invitat uneori.[3] E. Lovinescu (p. 114) o identifică cu „artista Elenca, despre care poetul vorbește prea adese" în scrisorile către Ghica. Acest „prea adese" se poate traduce, numeric, cu de trei ori: în scrisorile din 10 februarie, 15 aprilie și 6 mai 1842. Nu știm pe ce se bazează

[1] Cf. și nota la *În ore de mîhnire*.

[2] Cf. E. Lovinescu, p. 107—124. G. Călinescu, p. 373 și urm. reia problema, aducînd, cel dintîi, un argument material: nepoata lui Alexandrescu, „D-na Valeria Sănătescu (decedată de curînd) [,] știa că poetul avea un morman de scrisori de la Eliza".

[3] Cf. scrisoarea din 29 ianuarie 1842: „Știi că cu cîteva zile înaintea plecării tale să vorbea de o partidă hotărîtă a să face la moșia polcov. Odobescu. Știi că nu eram încă hotărît să mă duc. Dar ceea ce nu știi sau ceea ce trebuie să știi mai bine este că m-am dus. Și s-au împlinit cuvintele tale, că adecă inima mea nu să poate împrotivi cînd este vorba de pantofi mici și de ochi frumoși. Dar m-am dus: o mărturisesc spre umilința mea și nu m-am căit. De am petrecut bine, te las să judeci tu, care cunoști persoanele acelii soțietăți și care te unești cu mine la părerea că din toate iluziile vieții cea mai plăcută este femeia."

Lovinescu cînd o identifică pe Elenca cu o artistă a vremii, ca apoi să o poată socoti una şi aceeaşi persoană cu „tînăra femeie" căreia îi este dedicată *Mîngîierea* şi care „preluda dulce" la clavir. În orice caz, din tonul cu care poetul vorbeşte despre Elenca, rezultă clar că nu poate fi vorba de un sentiment prea puternic.[1]

Prieteşugul şi amorul apare mai întîi în ediţia din 1842; a fost, aşadar, scris între 1838 şi 1841.

Tema *carpe diem* exprimată în formula *carpe rosam* este străveche şi universală, atît în poezia cultă cît şi în cea populară.[2]

E de remarcat sonoritatea aproape eminesciană a ultimelor versuri.

O reminiscenţă a primelor versuri din această poezie găsim la G. Sion:

> Zici că poţi dintr-o privire
> Să cunoşti de eşti iubită,
> Zici că ai o presimţire
> Despre inima hrăpită
> D-al tău fermec de amor.
>
> (*La S. J.* în *Ceasurile de mulţemire*, p. 89.)

1842, 1847, 1863. **3** *şi* **4** *apar contopite dintr-o greşeală de tipar sau de copiere în 1863:*

> Zici că e patimă cumplită

8 După *1847, 1842:* Dupe *1863;* cea bogată *1847, 1863:* călduroasă *1842;* **9** -ntărîtată *1847, 1863:* viscoloasă *1842;* **14** După *1847, 1842:* Dupe *1863;* **22** iubească *1847, 1863:* slăvească *1842;* **26** a ei zîmbire *(scris* zimbire *1847) 1847, 1863:* noua fire *1842;* **34** împrejurul *1863:* împrejiurul *1847, provenit din* împregiurul *1842;* **38** Fiecare *1847, 1863:* Fieşcare *1842;* **43** colore *1847, 1842:* coloare *1863;* **44** şti *1847, 1842:* şi *1863;* **52** s-ar *1847, 1863:* s-or *probabil corect 1842.*

SUFERINŢA

Poezia a fost încadrată de Lovinescu (p. 120) în ciclul dragostei pentru Emilia.

Găsim şi aici o înmănunchiere de motive şi imagini romantice: acordarea naturii cu starea sufletească a poetului[3], viziuni infernale, efuziuni sentimentale excesive, invocarea morţii, evocarea propriului său spectru.

1847, 1863. **4** pieptu*: scris* peptu *1847, 1863;* **11** mută *1847:* multă *greşeală de tipar 1863;* desnădejduirea *1847:* desnădăjduirea *1863.*

---

[1] Cf., de exemplu, scrisoarea din 6 mai 1842: „Eu fiind hotărît să las Bucureştii, nici mi-am luat casă, ci şăz deocamdată la dv. în odaia ta, care însă nu s-a întinat cu venirea Elenchii".

[2] Cf. A Belciugăţeanu, *Carpe rosam*, Bucureşti, 1931.

[3] Cf. G. Baronzi, *Opere poetice*, I, Galaţi, 1876, p. 18:

> E toamnă în aer şi-n sufletu-i toamnă.

NU, A TA MOARTE...

E. Lovinescu (p. 67) integrează această poezie în „ciclul Emiliei" şi situează, în virtutea acestei ipoteze, compunerea ei în anul 1843, cînd presupusa legătură se apropia de sfîrşit.

Poezia a avut un oarecare răsunet; a fost tradusă în limba italiană de către Canini, *Il libro dell' Amore*, Veneţia, 1885.[1]

C. I. Fundescu, *Flori*, p. 61, îşi aminteşte de comparaţia din versurile 21—32.

1847, 1863. **15** vei *1847:* vrei *1863;* **47** pieptu*: scris* peptu *1847, 1863;* **53** Fierul*: scris* Ferul *1847, 1863;* -l *1847:* îl *1863;* **56** minutul acel dorit *1847:* amorul asfel simţit *1863.*

CÎND DAR O SĂ GUŞTI PACEA

Această poezie, apărută mai întîi în ediţia din 1842, este de asemenea inclusă de Lovinescu (p. 65, 117 şi urm.) în „ciclul Emiliei", iar compunerea ei fixată prin anul 1840.

Poetul revine aici asupra unei idei adesea reluate: necesitatea subordonării suferinţelor personale binelui obştesc. Ideea îmbracă forma luptei împotriva unei pasiuni clocotitoare şi distructive, căreia trebuie să i se opună pasiuni mai nobile, „mai vrednici să s-aprinză în inimi bărbăteşti": lupta pentru omenire, pentru patrie, pentru cei care suferă. E drept că pasiunea se arată pînă la urmă deneînvins.

1842, 1847, 1863. **5** desfătării *1847, 1842:* desfătărei *1863;* **10** slava umileşte *1847, 1842:* gloria o stinge *1863;* **11** jertfeşte *1847, 1863:* jărtfeşte *1842;* **16** jertfeşti *1847, 1863:* jărtfeşti *1842; după versul* **20** *urmează în 1842:*

> Natura p-a mea frunte a-ntipărit gîndirea,
> A cugeta mari fapte este povara mea:
> Cel ce numai în sine şi-a mărginit simţirea
> E nevrednic de ea.
>
> La soarta omenirii tot omul ia o parte;
> Asfel legile firii pe noi ne-ndatorez:
> Destule vieţi triste, de interes deşarte,
> Pămîntu-mpodobez.
>
> Dar tinereţea noastră aşa ea se strecoară,
> Cînd omul nemuririi, al vacurilor far[2],
> Durerea îşi îneacă şi peste lumi el zboară
> P-al tunetelor car.

---

[1] Al. Marcu, *Romanticii italieni şi romînii*, în *Analele Academiei Romîne, Memoriile secţiei literare*, Seria III, Tomul II, 1925, p. 109.

[2] Versul acesta avea iniţial altă formă; cea din ediţia 1842 provine dintr-o corectare trimisă lui Ghica în scrisoarea din 29 ianuarie 1842. Textul din scrisoare prezintă diferenţe de limbă faţă de cel tipărit: *nemurirei... veacurilor.*

De ce nu poci tot asfel să-nec a mea durere,
Să trag din a mea rană un fer otrăvitor,
Să uit acea sirenă, fatala ei putere,
Şi glas încîntător.

23 temniţii *1847, 1842:* temniţei *1863;* **26** lacrăma *1847, 1863:* lacrima *1842;* obrajii *1847, 1863:* obrazii *1842;* **27** Răsfrînge *1842: scris* Resfrînge *1847, 1863;* **30** piept*: scris* pept *1842, 1847, 1863;* fier*: scris* fer *1842, 1847, 1863;* **31** fierul*: scris* ferul *1842, 1847, 1863.*

ÎNCĂ O ZI

Şi această poezie face parte, după E. Lovinescu (p. 122), din „ciclul Emiliei" şi este considerată „punctul culminant al acestei lamentabile iubiri".

1847, 1863. **2** extazuri*: scris* estazuri *1847*, estasuri *1863;* **6** pieptu*: scris* peptu *1847, 1863;* **10** pierdut*: scris* perdut *1847, 1863;* **13** ce e-n *1847:* ce-n *1863;* **20** rămasă *1847: scris* remasă *1863;* **31** răsplata*: scris* resplata *1847, 1863;* **42** ei *1847:* sa *1863.*

UN CEAS E DE CÎND ANUL TRECU

Data compunerii şi identitatea femeii căreia îi este adresată poezia nu pot fi stabilite. E. Lovinescu n-o înregistrează în nici unul din ciclurile poeziilor erotice ale lui Alexandrescu. Din identitatea versurilor 31—32 cu versurile 26^{3-4} ale primei versiuni din *În ore de mîntuire* (unde acestea par a-şi găsi mai logic locul) s ar putea presupune că poezia n-a fost scrisă înainte de 1844.

Ca şi *Anul 1840*, poezia aceasta se ţese în jurul momentului de început al unui nou an, al unei noi perioade de viaţă, prilej pentru reflecţii asupra trecutului şi viitorului.[1] Dar în timp ce în prima poezie nota dominantă e optimismul, speranţa în progresul social, în aceasta concluziile sînt pesimiste, iar sfera meditaţiilor poetului este mai restrînsă, referindu-se la viaţa lui sufletească.

1847, 1863. **11** răzbunare*: scris* resbunare *1847, 1863;* **27** ei *1847:* său *1863.*

BUCHETUL

Poezia face impresia unei adaptări. V. Ghiacioiu (p. 439) se gîndeşte la Béranger, fără a găsi nimic similar în poetul francez. Înclinăm mai degrabă către o sursă din secolul al XVIII-lea.

1847, 1863. **4** pierde*: scris* perde *1847, 1863;* **13** mîna *1847:* mînă *1863;* **30** Rumene *1847:* Frumoase *1863;* **35** orce *1847:* orice *1863;* **36** orcîte *1847:* oricîte *1863;* **38** ceasul acela nădejdea *1847:* ora aceea speranţa *1863;* pierdut*: scris* perdut *1847, 1863;* **41** galben *1847:* palid *1863;* **48** pomenire *1847:* suvenire *1863.*

---

[1] Cf. Lamartine, *Pour le premier jour de l'année* (*Harmonies*, II, 19).

REVERIA

La baza acestei întîrziate elegii romantice pare a se afla un număr de reminiscenţe de lectură şi locuri comune a căror sursă precisă n-am putut-o determina: ideea că anumite stări de spirit sînt provocate de viaţa anterioară a sufletului, prezentarea trupului ca o închisoare a sufletului (v. 15), imaginea în care intră statuia lui Memnon etc.

Nu există, de asemenea, indicii pentru o datare precisă.

1847, 1863. **10** zîmbind *1863:* zimbind *1847;* **19** deşărtul *1847:* deşertul *1863;* **22** răsunînd*: scris* resunînd *1847, 1863;* **26** pierdute*: scris* perdute *1847, 1863;* **50** Eco *1847:* Echo *simplă variantă grafică 1863.*

MEDITAŢIE

În toamna anului 1837, dată probabilă a compunerii *Meditaţiei*, Alexandrescu se afla în regiunea Brăilei[1], înrolat în armată. Prima publicare este cea din ediţia din 1838.

Titlul poeziei ne duce la Lamartine, ale cărui *Meditaţii poetice* (1820) au exercitat o mare influenţă asupra poeziei romîneşti din prima jumătate a secolului al XIX-lea (Eliade tradusese în 1830 o parte din ele[2]). De la Lamartine meditaţia devine un gen literar aproape independent, cu toate că predecesori, cunoscuţi de Alexandrescu, n-au lipsit: *Ruinele* lui Volney poartă subtitlul de *Meditaţii cu privire la revoluţiile imperiilor* şi cuprind numeroase pasaje lirice; titlul traducerilor lui Le Tourneur din Hervey este de asemenea *Meditaţii*[3]. La noi meditaţii în proză a scris, cu puţin înainte de compunerea poeziei lui Alexandrescu, Cezar Bolliac.[4] Atitudinea meditativă în faţa naturii, a ruinelor, a monumentelor etc. este de altfel caracteristică pentru preromantism şi romantism.

Meditaţia lui Gr. Alexandrescu ni se înfăţişează ca o succesiune de teme lirice devenite aproape tradiţionale în romantism; sentimentele şi reflecţiile poetului sînt exprimate în forme sugerate adesea de bogatele sale lecturi.[5]

Cadrul în care îşi situează meditaţiile poetice este toamna. În timp ce pentru clasicismul antic şi modern acest anotimp este simbolul belşugului şi veseliei, el devine, începînd cu secolul al XVIII-lea, prilejul unor reverii melancolice, al unor reflecţii asupra morţii, într-o atmosferă tristă, adesea apăsătoare.[6] Hervey exprimă foarte clar acest lucru, la începutul *Mormintelor* sale: „Nous

---

[1] Vezi nota autorului la versul 13.

[2] *Meditaţii poetice dintr-ale lui De La Martine, traduse şi alăturate cu alte bucăţi originale prin D. I. Eliad, 1830.*

[3] *Méditations d'Hervey, traduites de l'anglois par M. Le Tourneur...* Paris, 1771.

[4] *Operile lui Cezar Boliac. Meditaţii. Bucureşti, în tipografia lui Eliad, 1835.*

[5] V. Ghiacioiu, p. 193, caută să stabilească corespondenţe exclusiv cu Lamartine, ceea ce înseamnă o simplificare excesivă a faptelor şi o diminuare a lui Alexandrescu: acesta s-a încadrat în întreaga poezie a epocii sale şi nu poate fi considerat un imitator al lui Lamartine. De altfel, apropierile de detaliu propuse de V. Ghiacioiu sînt neconvingătoare.

[6] Cf. Lanson, *Lamartine*, vol. I, p. 248. La noi, înainte de Alexandrescu, putem cita *Toamna* lui Mumuleanu (*Poezii*, 1837, p. 51).

-étions dans la saison de l'automne, saison qui excite à la rêverie et qui plus que les autres verse dans les âmes sensibles les pensées et la douce mélancolie".[1]

Toamna aduce în sufletul poetului „simţiri deosebite". Prima reflecţie priveşte moartea care „seceră fără-ncetare". Această idee se concretizează în formula tradiţională *ubi sunt...?* („unde sînt...?"), dar în timp ce de obicei formula este folosită pentru generaţii de mult trecute, ilustrînd ideea succesiunii nesfîrşite a generaţiilor şi caracterului schimbător al soartei (*fortuna labilis*), la Alexandrescu este vorba de prietenii lui din copilărie, morţi înainte de vreme (v. 5—12). De aici gîndurile poetului se îndreaptă către cei căzuţi în războaie (v. 13—28), iar aceasta îl duce la ideea deşertăciunii gloriei şi a concretizării ei prin somptuoase monumente funerare (v. 29—48). O analiză a gloriei, destul de prolixă, dar în care se remarcă un elogiu al luptei pentru libertate, împotriva tiraniei, a fost înlăturată de poet în redactarea din 1847 şi înlocuită cu exprimarea unei foarte vechi idei poetice: reprezentarea vieţii ca o piesă de teatru (v. 49—52). Poezia se încheie cu constatarea soartei triste a omenirii. Speranţele, fericirea nu sînt decît umbre înşelătoare (această din urmă idee o găsim în alte două poezii ale aceluiaşi volum: *Fericirea*, după Béranger, şi *Eliza*).

1838, 1842, 1847, 1863. **Titlu** Meditaţie *1847, 1842, 1863:* Meditaţia *1838;* **1** şi -(şĭ) *1847, 1842, 1863:* ş- *1838;* **2** toamnei *1847, 1863:* tomnii *1838, 1842;* **3** galbenele *1847, 1863:* galbenile *1838, 1842;* pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **9** prietini *1847, 1842, 1863:* prieteni *1838;* **12, 13, 14, 15** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **13** *nota lipseşte în 1838;* ochiul *1847, 1842, 1863:* oichiul *1838;* **16** lumei *1847, 1863:* lumii *1838, 1842;* **21** răsturnaţi *1838, 1842:* *scris* resturnaţi *1847, 1863;* **22** Pe *1847, 1842, 1863:* Pă *1838;* sfîrşitul *1847, 1842, 1863:* sfîrşîtul *1838;* **24** Fierul *1838:* *scris* Ferul *1842, 1847, 1863;* **28** şi-au *1847, 1863:* ş-au *1838, 1842;* răzbunat *1838:* *scris* răsbunat *1842*, resbunat *1847, 1863;* **30** de cinste *1847, 1838, 1842:* d-onoare *1863;* pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **35** piere *1838:* *scris* pere *1842, 1847, 1863;* **38** răsune *1838, 1842:* *scris* resune *1847, 1863;* **45** spune-mi *1847, 1842, 1863:* *scris* spunem *1838;* **47** dacă pe *1847, 1842, 1863:* daca pă *1838;* se *(de două ori) 1847, 1842, 1863:* să *1838;* *în locul versurilor* **49 — 52** *se citesc în 1838 şi 1842:*

Cinstea d-a face bine e negreşit slăvită;
Frumos e să duci moartea l-ai binelui duşmani,
Să scapi de asuprire o patrie iubită
Şi să adăpi pămîntul cu sînge de tirani.

Dar cine e acela pă *(pe 1842)* care conştiinţa
Îl va ierta să spuie că or la ce-a lucrat
Pentru obştescul bine i-a fost toată silinţa,
Că la folos în parte de loc n-a cugetat?

[1] „Era toamna, anotimp care îndeamnă la visare şi care, mai mult decît celelalte, revarsă în sufletele sensibile gîndirile şi dulcea melancolie" (*op. cit.*, vol. I, p. 75).

ПОЕЗІЙ

Але

Д. ГР. АЛЕКСАНДРЕСКУЛ.

БУКУРЕЩІ.
Тіпъріте ла Захаріа Каркалекі.
1838.

Pagina de titlu a ediţiei din 1838

Eu mă gîndesc adesea *(adese 1842)* l-atîţi morţi fără moarte,
Văz că l-acele fapte prin care să *(se 1842)* slăvesc,
Pricini deosebite s-a întîmplat să-i poarte
Şi virtutea pornită de patimi o găsesc.

Unul drepturi pierdute *(scris* perdute *1842)* căta să dobîndească,
Altul o sîngerată necinste-a răzbuna,
Unul călcînd puterea voia să stăpînească,
Şi altul iar de alte objecturi să-ndemna.

Ei sînt c-acele păsări de bine făcătoare,
Ce curăţă cîmpia de şărpi *(şerpi 1842)* otrăvitori
Şi poate fără voie ne sînt folositoare,
Cătînd să ducă hrană la pui nezburători.

Ce rar să *(se 1842)* nasc acele duhuri marinimoase,
Care nestăpînite de patimi sufleteşti
Şi fără să privească la-npartele foloase,
Pentru nimic fac bine ca duhur'le cereşti!

Aceştia-ntre *(acestii între 1842)* oameni nu pun deosebire;
Legi, locuri sau credinţe pă *(pe 1842)* ei nu îi opresc;
Tot scoposul le este sîrmana *(scris* sărmana *1842)* omenire
Şi ajută de obşte pă *(pe 1842)* cei ce pătimesc.

Asfel stăpînul zilii întinde-a sa căldură
Orunde *(ori- 1842)* e viaţă ş-orunde *(ori- 1842)* e pămînt,
Aşa ale lui raze să *(se 1842)* -mpraştie-n natură
Ş-or *(ori 1842)* în ce loc al lumii în patria lor sînt.

53 veacur'le *1847, 1838, 1842:* veacurile *aritmic 1863;* **56** omenirei *1847, 1863:* omenirii *1838, 1842;* **57** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **58** nădejdea *1847, 1838, 1842:* speranţa *1863;* **59** zîmbire *1838, 1863: scris* zimbire *1842, 1847;* **60** fericirei *1847, 1863:* fericirii *1838, 1842;* **61, 62, 63** astfel *1847, 1863:* asfel *1838, 1842;* **65** soartei *1847, 1863:* soartii *1838, 1842;* **70** ce-o *1838:* ce-a *1842, 1847, 1863;* **71** ceasul *1847, 1838, 1842:* ora *1863;* piere *1838: scris* pere *1842, 1847, 1863;* **72** Se *1847, 1842, 1863:* Să *1838;* vecinica *1847, 1842, 1863:* veşnica *1838.*

CIMITIRIUL

Data compunerii acestei poezii, publicată pentru prima oară în ediţia din 1838 sub titlul *Peştera*, nu poate fi stabilită cu precizie. Izvorul de inspiraţie pare a fi vizitarea, la o mănăstire, a hrubei în care se ţin craniile călugărilor.[1]

Din punctul de vedere al tematicii, poezia se integrează în genul sepulcral, în forma lui aproape clasică[2]: mormintele sînt lecţii pentru omul care îşi poate

[1] E. Lovinescu, p. 59.
[2] Vezi nota la *Mormintele la Drăgăşani*, p. 426 şi urm.

da seama de zădărnicia „fumurilor", a ambițiilor omenești. Atmosfera macabră este creată începînd de la versul 13 și amplificată de imaginile din versurile 21—28. Poezia se încheie cu o reluare a prezentării mormintelor ca izvor de învățăminte pentru om.

Schimbarea titlului din *Peștera* în *Cimitiriul* în ediția 1847 precizează întrucîtva genul literar al poeziei, dar face ca unele pasaje să rămînă obscure; prin această modificare și prin înlocuirea ultimelor două strofe din prima versiune cu strofa finală a versiunii definitive, Alexandrescu pare să fi urmărit realizarea unui poem liric de o valoare generalizatoare mai mare.

1838, 1842, 1863. **Titlu** Cimitiriul *1847, 1863:* Peștera *1838, 1842;* **1** pocăinței *1847, 1863:* pocăinții *1838, 1842;* **2** pier *1838: scris* per *1842, 1847, 1863;* **3** credinței *1847, 1863:* credinții *1838, 1842;* **6** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **7** fierbinte *1838: scris* ferbinte *1842, 1847, 1863;* **8** lacrimi *1847, 1842, 1863:* lacrămi *1838;* **9** bolțile *1847, 1842, 1863:* bolțele *1838;* **13** sînu- *1838:* sinu- *1842, 1847, 1863;* **14** Urîcioasa *1847, 1838, 1842:* Furioasa *1863;* fostilor *1847, 1842, 1863:* foștilor *1838;* **15** altarul *1847, 1842, 1863:* oltarul *1838;* pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **16** de *1847, 1842, 1863:* dă *1838;* **21** locuinț- *1847, 1863:* lăcuinț- *1838, 1842;* **24** Pe *1847, 1842, 1863:* Pă *1838;* sfăramă *1847, 1838, 1863:* sfarămă *1842;* **26** sălbatici *1847, 1842, 1863:* sălbateci *1838;* jertfeau *1847, 1863:* jărtfea *1838, 1842;* pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **27** treceau *1847, 1863:* trecea *1838, 1842;* **31** piere *1838: scris* pere *1842, 1847, 1863;* **34** se- *1847, 1842, 1863:* să- *1838; în locul versurilor* **37—40** *se citesc în 1838, 1842:*

Dar... făclia-m *(*mi *1842)* să *(*se *1842)* stinge și flacăra ei piere *(scris* pere *1842)*,
Trebuie a mă-ntoarce; mă-ntorc însă mîhnit,
Căci înc-aveam plăcere
În fundul aștii *(*astii *1842)* peșteri să umblu *(*îmblu *1842)* rătăcit.

Așa făclia vieții pă *(*pe *1842)* om cînd părăsește,
De plăcerile lumii el nu este sătul
Ș-orcît *(*ori- *1842)* de mult trăiește,
Atunci tot i să *(*se *1842)* pare că n-a trăit destul.

39 răsplată*: scris* resplată *1847, 1863.*

BARCA

E. Lovinescu (p. 58) consideră poezia ca fiind una din ultimele din „ciclul Elizei" și plasează compunerea ei curînd după despărțirea de Eliza, la Brăila, în anul 1837; localizarea și datarea sînt sprijinite pe argumentul, destul de puțin solid, că apa pe care plutește barca nu ar putea fi decît Dunărea (în pasajele suprimate din ediția 1847 poetul face aluzie la o furtună, și prin urmare nu ar putea fi vorba de un lac). Indicii certe pentru datare lipsesc.

Plimbarea cu barca, ca pretext de reflecții poetice, apare în literatură începînd din secolul al XVIII-lea (J.-J. Rousseau, Chateaubriand).[1] Alexandrescu a cunoscut desigur *Le golfe de Baya* al lui Lamartine (*Méditations poétiques*, XV), fără a-i prelua însă conținutul. Apropierile sugerate de Pompiliu Eliade (*Le lac, l'Immortalité*)[2] și de V. Ghiacioiu (*Epître à M. Casimir Delavigne* a lui Lamartine și *Le prisonnier* al lui Béranger)[3] sînt prea vagi pentru a fi demne de reținut. Găsim însă exprimate aici gînduri care revin adesea la Alexandrescu: ura împotriva „tîlharilor" (v. 13—16), speranța în fericire însoțită de teama ca și această speranță să nu fie spulberată (v. 41—44 și 11—12 din strofele suprimate). Sentimentul dominant este însă dragostea.

În *Universul* din 10 octombrie 1846, I. Genilie (?) dă o interpretare alegorică poeziei, sugerată mai ales de versurile 9—12; nu credem că interpretarea aceasta poate fi reținută.

1838, 1842, 1847, 1863. **1** Pășește *1847, 1842, 1863:* Pîșaște *1838;* pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **2** naturei *1847, 1863:* firii *1838, 1842;* **4** se- *1847, 1842, 1863:* să- *1838;* **7, 8** dacă *1847, 1842, 1863:* daca *1838;* **8** mulțumire *1847, 1838, 1863:* mulțămire *1842; după versul* **8** *urmează în 1838 și 1842:*

Negreșit că furtuna, de vînturi ațîțată *(*ațițată *1842)*,
Poate curînd să schimbe *plăcerea*-n grozăvii,
Adîncul să-l deschiză, și marea-ntărîtată
Un *mormînt* să ne-arate, departe de cei *vii*.

Dar pămîntul nu are talazuri mai cumplite,
Stînci mai primejdioase, mai grele *de trecut?*
A! martur iau p-acela ce asprele ursite
Viață de durere și chinuri i-a țesut!

Saltă, iubită barcă! nimic nu te oprește;
Aerul este dulce, tot zgomotul e mort;
Nădejdea ține cîrma și cerul ne zîmbește *(*zimbește *1842)*:
Subt toată-a lor *(*lui *1842)* lățime, *noi nu vom găsi port?*

13, 18 pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **16** pierzare *1838: scris* perzare *1842, 1847, 1863;* **18** vostri *1847, 1842, 1863:* voștri *1838;* **25** Cerul o să ne-ajute *1847, (*a să*) 1842, 1863:* Ceru-o să ne ajute *1838;* **28** jertfă *1847, 1863:* jărtfă *1838, 1842;* **29** Dacă *1847, 1842, 1863:* Daca *1838;* **31** -n *1847, 1838, 1842:* în, *presupunînd citirea disilabică a cuvîntului* viața[4], *1863;* **32** ș-aș *1838:* m-aș *greșeală de tipar*[5] *1842, „corectată" în* mi-aș *1847, 1863;* **33** dreptu-acelei*:* dreptu-acelii *1838,* dreptu celii *1842 moldovenism menținut sub forma* dreptu celei *în 1847, 1863;* **35** închi-

[1] Lanson, *Lamartine*, p. 184.
[2] P. 886.
[3] P. 215.
[4] Se găsesc însă numeroase cazuri, în 1863, de transformări de acest fel, fără nici o preocupare pentru menținerea ritmului.
[5] Provenită din asemănarea slovelor chirilice м și ш.

puirei *1847, 1863:* închipuirii *1838, 1842;* **38** zîmbi *1838: scris* zimbi *1842, 1847, 1863;* **42** răsplăti *1838, 1842: scris* resplăti *1847, 1863;* **43** Dacă *1847, 1842, 1863:* Daca *1838;* nădejde *1847, 1838, 1842:* speranță *1863;* -nșelată *1847, 1863:* -nșălată *1838, 1842;* **44** nădejdea *1847, 1838, 1842:* speranță *1863.*

RUGĂCIUNEA

A fost publicată mai întîi în ediția din 1838; nu există indicii pentru o datare mai precisă.

Pompiliu Eliade (p. 884) consideră poezia inspirată din *Hymne de l'enfant à son réveil* (*Harmonies*, I, 7) a lui Lamartine; nici scopul, nici mijloacele de expresie nu îndreptățesc această apropiere. E. Lovinescu (p. 81) aduce în discuție *La prière* (*Méditations poétiques*, XII), găsind asemănări cu *Rugăciunea* în ceea ce privește „concepția poetică despre Dumnezeu"; asemănările sînt totuși vagi; asupra concepțiilor vom reveni mai jos. V. Ghiacioiu (p. 249 și urm.) adaugă la lista surselor posibile cîteva pasaje din *Nopțile* lui Young — Le Tourneur, și mai puțin convingătoare. Desigur că nu poate fi vorba de o sursă unică, dar dacă examinăm concepția despre divinitate exprimată în *Rugăciunea*, constatăm, ca și Ch. Drouhet (p. 192), că această poezie „în fond e un imn deist și morala ce o cuprinde e umanitară, iar nu creștină". În felul acesta atenția ni se îndreaptă către celebra *Rugăciune universală* a lui Pope, pe care Alexandrescu a putut-o cunoaște în traducerea lui Lally-Tolendal, intercalată în edițiile operelor lui Delille.[1] Este interesant de remarcat că pasajul din *La prière* la care, probabil, se referă Lovinescu este considerat ca o reminiscență din Pope.[2] Există, de asemenea, unele pasaje din *Rugăciunea* lui Alexandrescu care prezintă asemănări cu *Rugăciunea* lui Pope și pot trece drept reminiscențe din cea din urmă. *Rugăciunea universală* începe cu cuvintele:

Père de tout! O toi qui[3]...

corespunzînd cu primul vers al lui Alexandrescu:

Al totului părinte, tu, a cărui...

Cităm apoi:

Que cet instinct sacré, qu'on nomme conscience
Soit mon frein le plus fort, mon guide le plus cher[4]...

Pasajul poate fi apropiat de versul 16:

Conștiința să-mi fie cereasca ta povață.

---

[1] Influența *Rugăciunii* lui Pope asupra deismului francez a fost discutată de P. van Tieghem într-un articol din *Revue de littérature comparée*, 1923, p. 190.
[2] Versurile 41—54. Cf. comentariul lui Lanson *ad locum.*
[3] „Părinte al totului! O tu care..."
[4] „Acest instinct sacru, care este numit conștiință,
Să-mi fie frîul cel mai puternic, călăuza cea mai dragă." (*Oeuvres de J. Delille, nouvelle édition. Oeuvres posthumes*, vol. XVI, Paris, 1824, p. 231 și urm.)

Alte pasaje din *Rugăciunea*, similare cu Pope, se referă la calea adevărului, pe care o urmează poetul, la indulgența față de semeni etc.

Semnalăm de asemenea similitudinea schemei strofei în *Rugăciunea* lui Alexandrescu și *Le désespoir* al lui Lamartine (*Méditations poétiques*, VI). Cităm din acest din urmă poem versurile 49—54, care prezintă și apropieri de conținut cu poezia lui Alexandrescu:

Créateur, Tout-Puissant, principe de tout être!
Toi pour qui le possible existe avant de naître!
Roi de l'immensité,
Tu pouvais cependant, au gré de ton envie,
Puiser pour tes enfants le bonheur et la vie
Dans ton éternité?[1]

Influențele și reminiscențele au însă un rol secundar în *Rugăciunea* lui Alexandrescu: acesta și-a expus aici crezul său moral, și-a definit propria sa atitudine în viață și în aceasta constă originalitatea și valoarea poemului; sentimentul religios și rugăciunea propriu-zisă ocupă un loc secundar în ansamblul poeziei.

V. Alecsandri își va fi amintit de *Rugăciunea* lui Alexandrescu în *Imn religios* (*Poezii*, ed. Gh. Adamescu, vol. II, p. 123):

Etern Atotputernic, o! Creator sublime,
Tu, ce dai lumii viață și omului cuvînt...

și mai ales în *Imn cătră Dumnezeu* (*ibid.*, p. 240):

O! Dumnezeu, al totului părinte,
Înalt al lumii Creator!

1838, 1842, 1847, 1863. **3** creator *1847, 1863:* ziditor *1838, 1842;* **4** margini *1847, 1842, 1863:* mărgini *1838;* **5** sfînt *1847, 1838, 1842:* sînt *1863;* **7** Daca *1847, 1838, 1863:* Dacă *1842;* făpturei *1847, 1863:* făpturii *1838, 1842;* **8** întotdeauna *1847, 1838, 1842:* întotdauna *1863;* **10** zîmbește *1847, 1838, 1863: scris* zimbește *1842;* **19** omenirei *1847, 1842, 1863:* omenirii *1838;* **20** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* altul *1847:* p-altul *1838, 1842, 1863;* **25** totdeauna *1847, 1838, 1842:* totdauna *1863;* **26** nemurirei *1847, 1863:* nemuririi *1838, 1842;* **28** zîmbește *1847, 1838, 1863: scris* zimbește *1842;* **32** Ce sînt pentru mărirea-ți *1847, 1863:* Care sînt pentru slava-ți *1838, 1842;* **33** Dupe *1847, 1863:* După *1838, 1842;* **43** pămîntu *1847, 1863:* pămîntul *1838, 1842;* **44** vîntu *1847, 1863:* vîntul *1838, 1842;* **54** Se *1847, 1842, 1863:* Să *1838.*

---

[1] Eliade tradusese aceste versuri în ritmul tradițional al poeziei neogrecești, fără a respecta metrul original:

Creator atotputernic
Princip la toată ființa,
Ce pînă a nu se naște
Întru tine e putința
A fi cum t-ei îndura...
(*Meditații*, p. 37.)

VIAȚA CÎMPENEASCĂ

I. Ghica ne informează (p. 663) că Alexandrescu petrecuse o vară (1838 sau 1839) la Florești, moșia lui Cantacuzino. Poezia a fost scrisă după aceea, probabil în anul 1840 sau 1841, la o rugăminte a vornicului, cum par să o dovedească versurile 3—4 ale primei versiuni:

Cu mulțămire-aș face
Descrierea ce dorești.

A fost publicată mai întîi în ediția din 1842.

Este vorba, așadar, de o poezie de circumstanță, descrierea măgulitoare a unui domeniu, pentru a face plăcere amfitrionului. De aici lungimea, neobișnuită la Alexandrescu, dar și lipsa quasitotală de compoziție, efortul vădit de a amplifica elogiile, îmbinate totuși cu ironii și cu numeroase elemente de satiră socială și politică.

Genul literar al poeziei descriptive nu este nou. La Delille, de exemplu, găsim *Vers à M-me la comtesse de B. sur son jardin* (*Oeuvres*, Paris, 1824, vol. I, p. 83) sau *Vers sur le jardin de M-me de Houdetot* (*ibid.*, p. 100). Acest gen de poezii de circumstanță n-a fost practicat la noi: boierii, refractari la cultura modernă, nu participau la viața intelectuală a țării, nu aveau relații de societate cu poeții. Și dacă găsim elemente descriptive la Iancu Văcărescu, cadrul descris este propria sa moșie: începînd de la strofa a 24-a a *Primăverii amorului* putem întîlni accente apropiate de cele ale lui Alexandrescu:

Se întinde o cîmpie
De subt poale de Carpați,
Cîmp deschis de vitejie
La romînii lăudați.
. . . .
Acolo am eu căscioară,
Pe un vîrf de delișor,
Curge-n vale-i o apșoară,
Murmurînd încetișor;
Împotrivă zmăltuite
Dealuri altele se văd
Ș-în vîlcelile-nflorite
Miei pasc, alerg, se joc, șăd.
(*Colecție*, p. 7—8.)

G. Călinescu (p. 450—451) vede în versurile 129—132 o reminiscență din Parny, iar versurile 160—172 sînt apropiate de o poezie de Lebrun (p. 472).

Într-un articol nesemnat, apărut în *Propășirea* din 1 septembrie 1844, p. 370, găsim relatată o vizită la Florești: „Mă grăbii să mă îmbrac și mă dusei să vizitez această lăcuință pe care imaginația mea visase atît de plăcută de cînd

unul din poeții nostri a cîntat-o". Autorul povestește apoi că proprietara moșiei, „castelana", a recitat descrierea ironică a locuinței (v. 72—83) și încheie, întrebîndu-se admirativ: „Poate fi ceva mai adevărat și de un glumeț mai ușor?"

1842, 1847, 1863; o corectare la versurile 267—269 se găsește în scrisoarea către Ghica din 29 ian. 1842 (S). **Titlu** D.V.G.C. *1847, 1863:* D. Vornicului Gr. Cantacuzino *1842; versurile* **1—4** *se citesc astfel în 1842:*

Așa, natura îmi place
O simț, nu te amăgești,
Și cu mulțămire-aș face
Descrierea ce dorești.

9 inimei *1847, 1863:* inimii *1842;* **15** Coprins *1847, 1863:* Cuprins *1842;* nemulțumire *1847, 1863:* nemulțămire *1842;* **20** Duhul își *1847, 1842:* Spiritu-și *1863;* pierde: *scris* perde *1842, 1847, 1863; în locul versurilor* **23—28** *se citesc în 1842:*

Cu toate aceste, dorința,
Pofta de a-ți mulțumi
Pentru zilele plăcute,
La cîmpul tău petrecute,
Mă face să-mi pui silința
Locul acel a descri.

37 serei *1847, 1863:* serii *1842; versurile* **42—44** *au în 1842 forma:*

Cuprinsul unde cu tine
Firea o am prețuit
Și plăcerile senine

45 -a *1847, 1863:* -au *1842;* **48** răsărit *1842: scris* resărit *1847, 1863;* **53** liniștită *1847, 1863:* lineștită *1842;* **72** lumei *1847, 1863:* lumii *1842;* **74** glumei *1847, 1863:* glumii *1842;* **75** Slobod *1847, 1842:* Liber *1863;* **118** dubuă *(scris* duoă*) 1847:* două *1842, 1863;* **143** năștea *1842, 1863:* păștea *greșeală 1847;* **149** ațîță *1863:* ațiță *1842, 1847;* **152** de *1842, 1863:* pe *1847;* **153** firei *1847, 1863:* firii *1842;* **155** Lua *1847, 1842:* Luau *1863;* **156** adeseaori *1847, 1863:* adeseori *1842;* **166** Insectele- *1847, 1842:* Insecta *1863;* **175** torente *1847, 1863:* torenturi *1842;* **181** coprindea *1847, 1863:* cuprindea *1842;* **189** zîmbet *1847, 1863: scris* zimbet *1842;* **199** Slobod *1847, 1842:* Liber *1863;* **207** ieșa *1847, 1842:* ieșea *1863;* **208** stelele *1847, 1863:* stelile *1842;* **214** nopții *1847, 1842:* nopței *1863;* **215** Pîn *1863:* Pen *1842, 1847;* **216** clătina *1847, 1842:* cletina *1863;* **224** liniștit *1847, 1863:* lineștit *1842;* **231** tinereței *1847, 1863:* tinereții *1842;* **233** vieței *1847, 1863:* vieții *1842;* **238** smuls *1847, 1863:* smult *1842;* **244** Poteca *1847, 1863:* Potica *1842;* **247** astfel *1847, 1863:* asfel *1842;* **248** strein *1847, 1863:* străin *1842;* **257** Se naște *1847, 1842:* Simți atunci *1863;* **267** tiraniei *1847, 1842, 1863:* răutății *S;* **268** Tovarăși *1847, S, 1863:* Ministri *1842;* **269** vicleniei *1847, 1842, 1863:* nedreptății *S;* **273** zîmbete *1847, 1863: scris* zimbete *1842;* **279** locaș *1847, 1863:* lăcaș *1842;* **280** Eu mulțumit *1847, 1863:* În sinul firi- *1842;* **281** Liniștit *1847, 1863:* Lineștit *1842;* **291** răsplătirea *1842: scris* resplătirea *1847, 1863;* **293** Și cinstea *1847, 1842:* Ș-onoarea *1863;* **296** răzbunător *(răs-) 1842: scris* resbunător *1847, 1863.*

MIEZUL NOPŢEI

Miezul nopţei este prima poezie publicată de Gr. Alexandrescu, şi singura din ediţia 1832 reprodusă în ediţia 1847. A apărut în *Curierul rumînesc* din 6 martie 1832. Data compunerii este socotită de cercetători cu mult anterioară primei publicări şi se stabileşte în raport cu celelalte poeme din ediţia 1832, în special cu *Adio la Tîrgovişte* şi cu *Întoarcerea*. Elementele datării, în afară de cele interne, rezultînd din conţinutul poemului însuşi, sînt următoarele (reproducem argumentarea lui Lovinescu, p. 52 şi urm.): cunoscuta scrisoare a lui Ghica către Alecsandri afirmă că scriitorul făcuse cunoştinţă cu Alexandrescu „cam pe la 1831" şi că acesta îi recitase *Adio la Tîrgovişte*[1]; aşadar, s-ar putea conchide de aici că poemul *Adio* fusese deja scris în primăvara anului 1831. Pe de altă parte, faptul că în *Miezul nopţei* se vorbeşte de „frumoasa[2] primăvară" care „acuma se grăbeşte/la caru-i să înhame pe zefirii uşori" ar permite să se afirme că şi această poezie a fost scrisă la Tîrgovişte în primăvara anului 1830. În sfîrşit, reminiscenţele, în *Adio*, din *Ruinurile Tîrgoviştii* şi *Păstorul întristat* ale lui Cîrlova, publicate în 20 martie şi 8 mai 1830, ar arăta că *Adio* a fost concepută după 8 mai 1830 şi înainte de primăvara 1831, cînd ar fi avut loc întîlnirea cu Ghica. Căutînd, apoi, să stabilească raportul cronologic dintre *Miezul nopţei* şi *Adio*, Lovinescu scrie: „Din faptul că *Adio* e un rămas bun adresat Tîrgoviştei, înainte de a o părăsi, deducem că *Miezul nopţei* a fost, probabil, scris înainte". Şi, deoarece ideea cîntării ruinelor nu putea veni în vremea aceea decît de la Cîrlova, Lovinescu susţine că *Miezul nopţei* trebuie să fi fost compusă după 20 martie 1830.

Argumentaţia lui Lovinescu păcătuieşte în unele amănunte: nu putem pune prea mult temei pe mărturia lui Ghica, de atîtea ori înşelătoare, mai ales că de la faptele relatate au trecut aproape şaizeci de ani.[3] De altfel, nici Ghica nu este categoric; el afirmă că întîlnirea a avut loc „cam pe la 1831" şi nu cu precizie în 1831. Cu alte cuvinte, data extremă nu poate fi considerată primăvara 1831, ci mai degrabă acea a primei publicări, începutul anului 1832. Pe de altă parte în *Adio* nu este vorba de despărţirea de Tîrgovişte, menţiunea *La Tîrgovişte*, adăugată de-abia în 1863, fiind echivalentă cu celelalte subtitluri localizatoare ale poeziilor lui Alexandrescu: *La Mănăstirea Dealului* (Trecutul), *La Cozia* (Umbra lui Mircea), *La Drăgăşani* (Mormintele), *La Tismana* (Răsăritul lunei). Poetul îşi iar rămas bun de la lume, nu de la Tîrgovişte:

Zic lumei un adio: iau lira şi mă duc.

Deci nici cronologia relativă a celor două poezii nu este solidă. Trebuie, aşadar, să reţinem numai termenul *a quo*, data apariţiei poeziilor lui Cîrlova.

În ediţia din 1847, Alexandrescu a adus importante modificări structurii iniţiale a poeziei: au fost suprimate 12 strofe şi adăugate 4 (vezi variantele);

---

[1] P. 658.

[2] Trecem peste unele scăpări ale lui Lovinescu care provin din faptul că citează *Miezul nopţei* după ediţia 1863 unde există schimbări faţă de versiunea din 1832 şi sînt introduse strofe din *Adio*. În versul pe care îl cităm „frumoasa" este pentru „a patra".

[3] Lovinescu însuşi arată ceva mai jos (p. 53) cîtă valoare au mărturiile lui Ghica: acesta socoteşte că *Miezul nopţei* a fost scris după 1837!

versurile 25—36,c are nu figurează în ediţiile anterioare, au fost extrase din poezia *Adio la Tîrgovişte*, omisă în ediţia 1847, şi uşor modificate: 25—28 corespund cu versurile 33—36 din *Adio*, versurile 29—32 cu 53—56, iar 33—36 cu 45—48; versurile 5—8 reproduc, în linii mari, versurile 21—24 din *Prieteşugul*, omisă de asemenea din ediţia din 1847. Poetul a ştiut să renunţe la balastul prolix al debuturilor şi să ofere cititorului o elegie închegată.

În prezentarea pe care o face poeziei în *Curierul rumînesc*, Eliade scrie: „Alexandrescul, un tînăr abia de 18 ani, ca un alt Young ieşit din ruinurile Tîrgoveştii, se aşază pe ele în mijlocul nopţii şi face să răsune glasul său cel plîngător". Observaţia lui Eliade situează cu justeţe *Miezul nopţei* în cadrul temei preromantice a meditaţiilor nocturne, al cărui reprezentant principal a fost, în secolul al XVIII-lea, poetul englez Edward Young. Ca şi pentru Young, pentru Alexandrescu noaptea şi luna sînt inspiratoare ale poeziei şi ale cugetărilor filozofice şi religioase:

luna s-arată să inspire
Gîndiri religioase l-ai lui Apolon fii.[1]
(v. 3—4)

Ca şi poetul englez, care lăsa poeţilor mondeni soarele, Alexandrescu urăşte lumina:

cat singurătatea
[...]lumina eu urăsc
(v. 25^{13-14})

Young considera noaptea ca o pauză în viaţa naturii, atributele nopţii fiind liniştea, încremenirea. Aceeaşi e şi viziunea lui Alexandrescu:

Cînd tot doarme-n natură, cînd tot e linişţire,
Cînd nu mai e mişcare în lumea celor vii
(v. 5—6)

Acum e miezul nopţii!... Natura toată tace!...
(v. 12^{5})

În sfîrşit, Alexandrescu, ca şi Young, îmbină meditaţia filozofică cu elegia personală. Poetul englez plîngea moartea soţiei, a fiicei şi a prietenului, Alexandrescu pe a părinţilor.[2]

---

[1] Pentru toate citatele, vezi variantele, deoarece schimbările operate de Alexandrescu sînt de cele mai multe ori importante.

[2] Cf. *Mîngîierea*, v. 24—25:

Să-ţi arăt împrejuru-mi un larg cerc de morminte
În care dorm fraţi, rude, părinţi ce m-au iubit.

Cei care socotesc data compunerii *Miezului nopţei* anul 1830 situează moartea părinţilor în anul 1827 (Lovinescu, p. 54, G. Călinescu, p. 363).

În afară de Young, pe care Alexandrescu l-a cunoscut în traducerea lui Le Tourneur[1], se găsesc în *Miezul nopței* urmele influenței lui Lamartine: versul 10 poate fi pus alături de versul 3 din *l'Isolement*:

Je promène au hasard mes regards sur la plaine[2]

iar versul 36 a fost socotit o traducere (e de fapt o reminiscență) a versului:

Met[3] la main sur ses yeux et demande un tombeau.[4]
(*Harmonies*, XVII, *Le retour*.)

Imaginea din versurile 7—8 a fost considerată ca provenind din Chateaubriand, *René*, p. 133: „Quelquefois une haute colonne se montrait seule debout dans un désert, comme une grande pensée s'élève par intervalles dans une âme que le temps et le malheur ont dévastée."[5] (Cf. V. D. Păun, *op. cit.*, p. 72 şi urm., V. Ghiacioiu, p. 148.) Alexandrescu are însă mai degrabă în memorie imaginea preluată şi oarecum schimbată de Lamartine:

Et puis il s'élevait une seule pensée,
Comme une pyramide au milieu du désert.[6]
(*L'Occident*, în *Harmonies*, II, 2.)

N. I. Apostolescu (p. 114 şi urm.), în căutarea exagerată de surse, aduce, neconvingător, în discuţie elegia a XXV-a din cartea I a lui André Chénier şi două sonete ale lui Sainte-Beuve.

Elegia lui Alexandrescu, datorită relativei noutăţi a temei[7] şi datorită valorii ei literare, s-a bucurat de un răsunet puternic într-o epocă în care producţiile poetice cu adevărat moderne erau deosebit de rare. Reminiscenţe din această poezie se găsesc la numeroşi autori contemporani. Eliade însuşi, care criticase aparatura mitologică a poemului[8], nu se sfieşte să reia o expresie a lui Alexandrescu; în *O noapte pe ruinele Tîrgoviştii* citim:

Natura toată doarme...
(v. 31, ed. D. Popovici, I, p. 179)

---

[1] Paris, 1769. Este de fapt o prelucrare radicală. Cf. P. van Tieghem, *Prérom.*, II, p. 50 şi urm.

[2] „Îmi plimb la întîmplare privirile pe cîmpie."

[3] Este vorba de leprosul din Aosta al lui Xavier de Maistre.

[4] „Îşi pune mîna pe ochi şi cere un mormînt." Apropierea cu versul lui Alexandrescu a fost semnalată în cadrul unei şedinţe a societăţii literare „Gr. Alexandrescu" a elevilor liceului *Unirea* din Focşani, conduse de I. M. Raşcu. Procesul-verbal al şedinţei a fost publicat în *Anuarul societăţii*, nr. 2 (1920—1921) p. 64 şi urm.

[5] „Cîteodată o coloană înaltă se arăta singură, ridicată în mijlocul unui pustiu, după cum un gînd mare se ridică din cînd în cînd într-un suflet pe care l-au pustiit timpul şi nenorocirea."

[6] „Şi apoi se înălţa o singură gîndire, ca o piramidă în mijlocul pustiului."

[7] Alexandrescu nu e chiar primul poet al nopţii: Cîrlova a folosit tema în *Ruinurile Tîrgoviştii*, iar prima ediţie a traducerii parţiale făcute de Simeon Marcovici din Young—Le Tourneur datează, pe cît se pare, tot de la anul 1830.

[8] *Domnul Sarsailă Autorul*, ed. D. Popovici, I, p. 249.

C. D. Aricescu, care scrisese şi el o poezie cu titlul *Miezul nopţii*[1], spune în *O noapte pe lacul de la S... ov*[2]:

Iată miezul nopţii! Natura e lină...

Urme din *Miezul nopţei* (şi din *Întoarcerea*) se găsesc şi în *Poetul murind* al aceluiaşi (*Cîteva ore de colegiu*, p. 8), din care cităm (p. 10):

Puţină vreme încă şi în pămînt voi merge
Voi însoţi ţărîna celei ce m-a născut:
Puţin, şi al meu nume din lume se va şterge;
Ca el şi pomenirea-mi nu va via mai mult.

În *O noapte pe ruinele Tîrgoviştei* a lui P. Grădişteanu (Bucureşti, 1857, p. 15) citim:

Să vii la miezul nopţii
Cînd totul tace, doarme.

Tot de acelaşi vers îşi aminteşte Romulus Scriban în *O noapte pe ruinele Sucevei*:

Acum e miezul nopţii, nimica nu se vede.
(*Steaua* din 18 aprilie 1860.)

Clădit aproape în întregime pe reminiscenţe din *Miezul nopţei* e poemul anonim publicat la p. 81 şi urm. ale broşurii a V-a din *Spitalul amorului* de A. Pann.

Este interesant de semnalat că mai ales versurile suprimate în 1847 sînt cele mai populare. Acest lucru dovedeşte importanţa pe care a avut-o apariţia în anul 1832 a unui volum, oricît de modest, de poezii romîneşti originale.[3] În aceeaşi ordine de idei trebuie să semnalăm şi faptul că, începînd tocmai cu versul:

Acum e miezul nopţii!... Natura toată tace...

poemul a fost publicat şi transcris pe note bizantine de Anton Pann (*Spitalul amorului*, I, 89; melodia la p. 149). Conform obiceiului său, Pann deformează textul:

Acum e miezul nopţii!
Natura toată tace!
Acum minutul morţii
Iată că a sosit,

---

[1] *Cîteva ore de colegiu*, p. 35.

[2] *Ibid.*, p. 86.

[3] Vom vedea mai jos ecoul celorlalte poezii din aceeaşi ediţie.

Odihna îmi lipseşte
Nu poci a avea pace,
Mîhnirea mă-mpresoară
De tot sînt părăsit...

Continuarea este în acelaşi spirit. Totuşi, la sfîrşit, Pann a trecut semnătura lui Alexandrescu.

Curierul rumînesc *din 6 martie 1832 (C), 1832, 1842, 1847, 1863.* **Titlu** nopţei *1847, 1863:* nopţii *C, 1832, 1842;* **1** *Se citeşte astfel în C, 1832, 1842:*

Aicea *(*aice *1842)* p-aste ziduri în linişte senină

2 umple *1847, C, 1832, 1863:* împle *1842;* **3** să inspire *1847, 1863:* şi e plină *C, 1832, 1842;* **4** Gîndiri religioase *1847, 1863:* De cugetări, de gînduri *C, 1832, 1842;* **5—8** *lipsesc în C, 1832, 1842;* **10** foc sfînt *1847, 1863:* sfînt foc *C, 1832, 1863;* **11** În zboru-i se rădică la *1847, 1863:* Şi merge de se pune pe *C, 1832, 1842;* **12** *se citeşte astfel în C, 1832, 1842:*

Căci grabnic strein *(*străin *1842)* fuge d-acest pămîntesc loc;

după **12** *se citesc în C, 1832, 1842:*

Eu voi d-această lume să fiu în veci departe:
Nimica pentru mine ea n-are de iubit,
Tristarea mi-e răpaos şi ea mi-a căzut parte
Din mîna ce viaţa ghimpoasă mi-a ursit.

Acum e miezul nopţii!... Natura toată tace!...
Aşa! Dar de la mine odihna a lipsit.
Eu văz că vine ziua la cei ce dorm în pace;
Razile *(*razele *C)* ei pe *(*pă *C)* mine tot asfel m-au găsit.

Puţine sînt la număr aceste lumi de stele;
Mărimea lor e mică, d-oi vrea *(*vre *1842)* să socotesc,
Să fac asemănare cu chinurile mele,
Să spui ca ce răstrişte pe *(*pă *C)* urmă mă gonesc;

13 Nădejdea *1847, C, 1832, 1842:* Speranţa *1863;* de moarte se precurmă *1847, 1863:* s-a dus pe duh de moarte *C, 1832, 1842;* **14—15** *se citesc astfel în C, 1832, 1842:*

S-a şters c-acea lucire ce fulgerul în nor
O lasă, sau ca urma vulturului ce poate

16 Cînd spintecă *1847, 1863:* Să spintece *C, 1832, 1842;* falnecul *1847, 1863:* falnicul *C, 1832, 1842; după* **16** *urmează în C, 1832, 1842:*

Te plîng, iubită maică! Te plîng, o scump părinte!
Cu lacrămile-*(*lacrimile *1842)* acuma durerea mi-aromez,
Dar numele acestea *(*aceste *1842),* aceste nume sfinte
Răbelă o deşteaptă, o-mpunge, o turbez.

17 De cînd perdui părinţii-mi *1847, 1863:* Din ziua întristării *C, 1832, 1842;* **18** ierni, căci după ierne *1847, C:* ierne, căci după ierni *1832,* ierne! după ierne *1842,* ierni, căci după ierni *1863;* **19** zilele-mi *1847, 1863:* zilele *C, 1832, 1842;* viscoloase *1847, 1863:* frigurose *C, 1832, 1842;* **20** miezul *C, 1832: scris* mezul *1842, 1847, 1863;* îi *1847, C, 1832, 1842:* îl, *considerînd pe* copaci, *scris* copaciu, *singular, 1863;* **21** Frumoasa *1847, 1863:* a patra *C, 1832, 1842;* **23** Păşaşte[1] *1847, 1863:* Pîşaşte *C, 1832,* Păşeşte *1842;* **25—36** *lipsesc în C, 1832, 1842, în care se citesc:*

Peste puţină vreme o tristă păsărică
Va face să răsune acel *(*cel *1842)* jalnic crînguşor *(*crîngşor *corect C).*

Va spune că durerea (cu toate că e mică)
Şi mii de suveniruri pe dînsa o-mpresor.[2]

O ştiu! E sora Procnii[3] ce plînge despărţirea,
Natura desfătează cu glasu-i plîngător.
Ea face în tăcere s-asculte toată firea,
Şi eu ascult!... Dar mie mi-e de dureri isvor!

Fatal-a lumei *(*lumii *C, 1842)* soartă! a altora-ntristare
Acei ce nu se-mparte de dînsa o iubesc[4],
Ascult eu cu plăcere gemete, suspinare,
În relele streine *(*străine *1842)* petrecere găsesc.

Eu nu sînt filomilă *(*filomelă *1842),* dar cat singurătate,
Întocmai ca şi dînsa lumina eu urăsc,
Lumina otrăvită de reaua strîmbătate *(*strimbătate *1842)*!
Ca dînsa dar! în frunze, la umbră mă tîrăsc.

De *(*dar *C)* ce glasul meu n-are al lui Orfeu putere *(*cîntare *C)*?
Dar... ce să fac cu dînsa, căci Pluton *(*Platon *1842)* a surzit,
Căci Cerber nu mai iartă de el apropiere *(*a nimului intrare *C),*
Căci basnele acelea *(*acele *1842)* cu veacul au perit.

. . . .

[1] Formă provenită din scrierea lui *î* prin *ă*, luată din ediţia 1842, şi din restabilirea formei munteneşti în *-aşte*; o păstrăm în text datorită faptului că limba literară a consacrat forma cu *ă* în rădăcină.

[2] Anacolut, sau *şi* are valoarea lui „totuşi".

[3] Procne, fiica lui Pandion, regele legendar al Atenei, şi soţia lui Tereus, regele Traciei. Tereus o ascunde la ţară, pentru a se putea căsători cu sora ei, Philomele, căreia îi spusese că Procne murise. Adevărul se află, cele două surori sînt urmărite de Tereus, căruia îi oferiseră la un ospăţ pe fiul lui, Itys. În momentul cînd Tereus le ajunge, zeii o transformă pe Philomele în privighetoare, iar pe Procne în vrabie.

[4] =acei ce nu se-mpart (=împărtăşesc) de întristarea altora o iubesc (=întristarea).

Cînd sufletu-mi s-asoarbe că am că e-nviere[1]
Cînd văz c-acel EU este în veci nemuritor,
Atunci plină de raze în mine-o mîngîiere
Luceşte de lumină, adoarme al meu dor.

Dar cînd nelegiuitul îmi smulge fericirea!
Să nu ştiu de e moartea prieten sau duşman,
Atuncea *(atunce 1842)* văz că piere *(scris* pere *1842)* omul ca nălucirea
Ca rîul *(riul 1842)* ce se pierde *(scris* perde *1842)* în vecinic ocean.

Părinţii mei odată au fost şi ei în lume!
Au fost! dar acum unde?... ah! nu ştiu unde sînt!
Şi ce mi-au lăsat mie? nimic decît un nume,
Şi *(Ş- corect C, 1842)* un trup ce se va duce ca pulberea în vînt.

32 sărmanul *1847, probabil numai variantă grafică pentru:* sîrmanul *1863;* **36** p-a *1847:* pe a *1863;* **38** pieptu *C, 1832, 1863: scris* peptu *1842, 1847;* **39** soarta *1847, 1832, 1842, 1863:* sorta *C;* **40** *astfel în C, 1832, 1842:*

Şi pasurile mele la ei voi îndrepta.

ELIZA

Despre Eliza şi ciclul de poezii dedicat ei, vezi mai sus, p. 441 şi urm. E. Lovinescu (p. 57) consideră această elegie drept prima din ciclul Elizei şi situează compunerea ei în primăvara sau vara anului 1837. A fost publicată mai întîi în ediţia din 1838.

1838, 1842, 1847, 1863. **1** spune-mi *1847, 1842, 1863: scris* spunem *1838;* **2** Pe *1847, 1842, 1863:* Pă *1838;* răsare *1838, 1842: scris* resare *1847, 1863;* **5** cătat-o în *1847, 1838, 1842:* căutat-o-n *1863;* **6** pe *(de trei ori) 1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **7** deşertul *1847, 1842, 1863:* deşarta[2] *1838;* al : a *1838, 1842, 1847, 1863;* **8** Pe valurile *1847, 1842, 1863:* Pă talazur'le, *1838;* în titluri *1847, 1863:* şi chiar în *1838, 1842;* **10** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **12** Şi-n *1847, 1842, 1863:* Ş-în *1838;* **13** rîpoase *1847, 1838, 1863:* ripoase *1842;* **14** nelocuit *1847, 1863:* nelăcuit *1838, 1842,* **16** oriunde *1847, 1842, 1863:* orunde *1838;* **18** zîmbirea *1838: scris* zimbirea *1842, 1847, 1863;* **19** ei *1847, 1838, 1842:* sa *1863;* **21** Daca *1847, 1838, 1863:* Dacă *1842;* simplitate *1847, 1842, 1863:* semplitate *1838;* **22** dintîi *1847:* dintii *1838,* dintăi *1842,* dîntîi *1863;* **24** şi-a *1847, 1842, 1863:* ş-a *1838;* **26** atîtea *1838:* atîte *1842, 1847,* atîta[3] *1863;* **32** şi-mi *1847, 1832, 1863:* ş-îmi *1838;*

[1] Sensul acestui vers este obscur.

[2] Femininul se datorează faptului că în greceşte ἠχώ este feminin. Cf. şi *Privighitoarea şi păunul*, v. 5.

[3] Provenit probabil dintr-o corectură, neînţeleasă de tipograf, a lui *atîte* în *atîtea*.

35 Vremea *1847, 1838, 1842:* Timpul *1863;* **36** povară *1847, 1838, 1863:* povoară *1842;* **37** -mi *1847, 1842:* -m *1838, 1863;* **42** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **44** cîmpiile *1847, 1842, 1863:* şi cîmpur'le *1838;* **46** Se *1847, 1842, 1863:* Să *1838;* zîmbind *1838: scris* zimbind *1842, 1847, 1863;* **47** dintîi *1847:* dintii *1838,* dintei *1842,* dîntii *1863;* ceasuri *1847, 1838, 1842:* ore *1863;* **54** strînge *1838:* stringe *1842, 1847, 1863;* ochii-i *(scris* ochi'ĭ*) 1847, 1863:* ochii *1838, 1842;* **57** vĭaţa este *1847, 1863:* viaţa *(în trei silabe)* e *1838, 1842;* **59** Daca *1847, 1838, 1842:* Dacă *1863;* iubirea noastră *1847, 1863:* ş-astă simţire *1838, 1842;* **60** -n minutu-acesta*:* în minutu-asta *1838,* -n minutul ista *1842,* -n minutu acesta *1847,* -n minutul acesta *1863.*

AŞTEPTAREA

Considerată ca făcînd parte din „ciclul Elizei", această poezie a fost socotită de Lovinescu (p. 57, 109 şi urm.) ca fiind compusă în anul 1837, cînd poetul se afla la Focşani: „poetul îşi aşteaptă iubita la marginea unui crîng şi, în adevăr, nu departe de casa de vamă se află şi acum crîngul unde pare a se fi petrecut «scena» *Aşteptării*" (id., *ibid.*, p. 109). Compunerea poeziei s-ar situa, după Lovinescu, între *Eliza* şi *Inima mea e tristă*. A fost publicată mai întîi în ediţia din 1838.

Poetul a suprimat în 1847 trei strofe din consideraţiile filozofice consacrate elogiului dragostei, digresiune care se află între cele două episoade ale aşteptării.

Apropierea, sugerată de A. Densusianu (*Columna lui Traian*, 1870, nr. 10—13; cf. V. Ghiacioiu, p. 203), între *Aşteptarea* lui Alexandrescu şi *Die Erwartung* a lui Schiller ar putea fi luată în consideraţie, dacă s-ar putea găsi un intermediar francez sau o sursă franceză comună ambelor poeme.

Poezia a fost destul de răspîndită încă din prima ei versiune. Al. Pelimon a folosit ca motto la două din poeziile sale[1] versurile 16 şi 17 din strofele suprimate, o adevărată sinteză a temei ruinelor:

Inima mea e-ntocmai ca acele ruinuri
Prin care nu poţi trece făr-a gîndi la chinuri,
La oameni, la căderea trecutei străluciri.

1838, 1842, 1847, 1863. **1** ceasul *1847, 1838, 1842:* ora *(păstrînd însă* acesta*) 1863;* **2** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **3** pierdut *1838: scris* perdut *1842, 1847, 1863;* **5** se *(de două ori) 1847, 1842, 1863:* să *1838;* **8** umblă *1847, 1838, 1863:* îmblă *1842;* **9** -nşală *1847, 1838, 1842:* -nşeală *(scris* -nşélă*) 1863;* **10** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **11** întunecul[2] *1847, 1842:* -ntunerecul *1838,* întunerecul *1863;* **12** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **15** păşeşte *1847, 1842, 1863:* pîşaşte *1838;* **18** atîtea *1838:* atîte *1842, 1847, 1863;* **20** adesea *1838:* adese *1842, 1847, 1863;* se *1847, 1842, 1863:* să *1838; după* **24** *se citesc în 1838, 1842 următoarele:*

[1] *Destinul, fragment aligoric*, în *Poezii fugitive*, p. 77, şi cîntul al II-lea al „novelei în versuri" *Logodnica monastirei* în *Poezii*, p. 27.

[2] Formă reală? O păstrăm în text, fiind posibilă din punct de vedere lingvistic. Este însă, pe cît se pare, o creaţie a editorilor de la Iaşi.

Inima mea într-însul nuouă (*noue 1842*) puteri găseşte:
Deasa despreţuire corajul (*curajul 1842*) umileşte:
Poate fără aceasta ş-al meu ar fi slăbit.
N-am văzut nedreptatea de drepturi întărită,
Cu cuvîntul puterii asupra mea pornită,
Şi însuşi neştiinţa destul nu m-a gonit?

Ici proasta tîrîtoare (*tiritoare 1842*) stă c-o frunte semeaţă;
Colo ipocrisia de două feţi măreaţă,
Subt mască de prieten să (*se 1842*) cearcă-a mă prăda.
Dincoaci îndemnul firii trece de vină mare:
Dă (*De 1842*) ce vîntul să (*se 1842*) sufle şi pasărea să (*paserea se 1842*) zboare?
Şi cine i-a dat voie pîn (*pe'n 1842*) frunze a cînta?[1]

Dar unde mă împinge zadarnica-m (*-mi 1842*) pornire?
Orcare (*ori- 1842*) cugetare şi orcare (*ori- 1842*) gîndire
Izvor (*isvor 1842*) e pentru mine de mari nemulţumiri.
Inima mea e-ntocmai ca acele ruinuri
Prin care nu poţi trece făr-a gîndi la chinuri,
La oameni, la căderea trecutei străluciri.

25 copilăriei *1847, 1842, 1863:* copilăriii *1838;* **26** vieţei *1847, 1863:* vieţii *1838, 1842;* bucuriei *1847, 1842, 1863:* bucuriii *1838;* **28** ceasuri *1847, 1838, 1842:* ore *1863;* **33** verdeţei *1847, 1863:* verdeţii *1838, 1842;* **34** streine *1847, 1838, 1863:* străine *1842;* **36** zîmbi *1838: scris* zimbi *1842, 1847, 1863;* **40** locuieşte *1847, 1863:* lăcuieşte *1838, 1842;* **43** nădejduiesc *1847, 1863:* nădăjduiesc *1838, 1842;* **47** Se *1847, 1842, 1863:* Să *1838;* **50** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* -mi *1847, 1842, 1863:* -m *1838;* **51** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* aicea *1838:* aice *1842, 1847, 1863;* **52** păşeşte *1847, 1842, 1863:* pîşaşte *1838;* **53** Negreşit *1847, 1842, 1863:* Negreşît *1838;* **54** Pieptul *1838: scris* Peptul *1842, 1847, 1863;* -mi *1847, 1842, 1863:* -m *1838.*

INIMA MEA E TRISTĂ

Şi această poezie este socotită ca făcînd parte din „ciclul Elizei": ea ar marca despărţirea dintre cei doi îndrăgostiţi.

Lovinescu (p. 111) crede, şi lucrul acesta este în concordanţă logică cu ipoteza „ciclului Elizei", că poezia a fost scrisă în momentul cînd poetul, demisionat din armată, părăsea Focşanii, deci către toamna[2] anului 1837. De altfel, versul 24 se referă destul de clar la o plecare:

Cînd pe streine ţărmuri strein o să trăiesc!

[1] Pasajul s-ar putea referi la un anumit personaj, eventual Eliade, sau pur şi simplu la adversităţile pe care în general le-a putut întîlni poetul.
[2] Nu vara, cum socoteşte Lovinescu, p. 57.

Pe de altă parte, din versurile 34—36 rezultă că iubita rămîne în locurile care i-au văzut dragostea:

În ce loc, pe ce cale
Călcînd pasur'le tale
Vei avea drept a zice: aici nu m-a iubit?

Poezia a fost publicată mai întîi în ediţia din 1838.

Apropierea pe care V. Ghiacioiu (p. 207) o face cu „*Nouissima uerba*" *ou Mon âme est triste jusqu'à la mort* de Lamartine (*Harmonies*, IV, 16) este absurdă (subtitlul lamartinian provine din Evanghelie, Matei, XXVI, 38).

Inima mea e tristă, care „se menţine în ton de banală romanţă sentimentală" (Lovinescu, p. 111) a fost reprodusă de A. Pann printre cîntecele din *Spitalul amorului*, III, 81.

1838, 1842, 1847, 1863. **2** lacrimi *1847, 1842, 1863:* lacrămi *1838;* **8** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* schimbară *1847, 1838, 1842:* schimbă *1863;* **12** zîmbeşte *1847, 1838: scris* zimbeşte *1842, 1863;* **17** suferinţi *1847, 1863:* sînt simţiri *1838, 1842;* pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **21** veacuri *1847, 1838, 1842:* secoli *1863;* **22** orcărei *1847, 1863:* orcării *1838, 1842;* **23** nuoi *1847, 1863:* noi *1838, 1842;* lacrimi *1847, 1842, 1863:* lacrămi *1838;* **24** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* streine... strein *1847, 1838, 1863:* străine... străin *1842;* **25** -mi *1847, 1842, 1863:* -m *1838;* **30, 32** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **34** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **42** vei mai *1838, 1842:* vei *aritmic 1847, 1863;* **43** tu vei merge *1847, 1863:* te vei duce *1838, 1842;* **44** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* culege *1847, 1863:* aduce *1838, 1842;* **45** tinere ca *1847, 1838, 1842:* tineri ca şi *1863;* **48** ce-i *1847, 1842, 1863:* ĉ-îi *1838;* **52** nădejdea *1847, 1838, 1842:* speranţa *1863.*

TE MAI VĂZUI O DATĂ

E. Lovinescu (p. 112 şi urm.) consideră această poezie drept epilogul „ciclului Elizei": după despărţire, Eliza, venind de la Focşani, se întîlneşte pentru puţine clipe cu poetul, la un bal; ambii îşi dau seama că dragostea lor dăinuieşte încă. Dar despărţirea rămîne definitivă.

Scrisă între anii 1838 şi 1841, poezia a fost publicată mai întîi în ediţia din 1842.

Reminiscenţe din această poezie găsim, curînd după publicarea ei, la C. A. Rosetti, în poezia *Revederea* (*Ceasurile de mulţumire*, p. 180):

Te mai văzui o dată, prietenă iubită,

şi, mai tîrziu, la Gr. H. Grandea, într-o poezie de asemenea cu titlul *Revederea* (*Poezii nouă*, Bucureşti, 1873, I, p. 26):

Te mai văzui o dată, o dulcea mea iubire.

1842, 1847, 1863. **2** înger 1847, 1842: angel 1863; **3** repezi 1847, 1863: răpizi 1842; **5** -acelea 1847, 1863: cele 1842; **12** patimei 1847, 1863: patimii 1842; **15** vremea 1847, 1842: timpul 1863; **16** pomenirea 1847, 1842: suvenirea 1863; **17** Atunci 1847, 1863: Dar tu 1842; **18** rîdică: *scris* rădică 1842, 1847, 1863; **29** pieptul: *scris* peptul 1842, 1847, 1863; **33** strecurară 1847, 1842: stricorară 1863; **36** pierdut: *scris* perdut 1842, 1847, 1863; **37** atuncea: atunce 1842, 1847, 1863; **41** pierde: *scris* perde 1842, 1847, 1863; **43** nădejdea 1847, 1842: speranța 1863; tu însuflai 1842: tu îmi însuflai[1] 1847, tu îmi inspirai 1863; **46** Dă 1847, 1863: E 1842; *în locul versurilor* **49—50** *se citesc în 1842:*

Dar depărtat de tine, sînt rătăcit în lume;
De zgomot mă ascunz:
Dacă inima-mi bate, e numai l-al tău nume,
Oriunde îl auz.

De-ntîlnesc o dumbravă, vîlcele răcoroase,
Un delișor tăcut,
Le privesc cu durere, zic: mi-ar părea frumoase,
Dacă aș fi cu dînsa, dacă i-ar fi plăcut.

Toate-mi vorbesc de tine! Chipul tău mi s-arată
În noapte și în zi:
Parcă toată natura s-ar crede-ndatorată,
De tine a-mi vorbi.

Am iubit cinstea, slava; putere, bogăție,
Mărirea am dorit:
Dar numai pentru tine, ca să le închin ție,
Să fii mîndră odată pentru că m-ai iubit.

Acum mărirea, slava ce pot să folosească,
Dacă chiar le-aș avea?

50 orice 1847: orce 1863; **53** vremea și ceasurile 1847, 1842: timpul ș-acele ore 1863; **55** fierbinte: *scris* ferbinte 1842, 1847, 1863.

DE CE SUSPIN

E. Lovinescu (p. 65) încadrează această poezie în „ciclul Emiliei" și situează compunerea ei între *Prieteșugul și amorul* și *Cînd dar o să guști pacea*. Prima publicare în ediția din 1842.

1842, 1847, 1863. **Titlu** suspin 1847, 1842: suspini 1863; **9** mlădioasă: *scris* 'mlădioasă, *probabil pentru forma* înmlădioasă, *atestată la Alexandrescu* (Epistola către Voltaire, *v.* 90) 1842, 1847, 1863; **10** privighetoarea 1847, 1863: privighitoarea 1842; **22—24** *se citesc astfel în 1842:*

Ar fi o mulțumire,
Dar nu poci izbuti
Simțirea-mi a descri!

25 Las 1847, 1863: Voi 1842.

[1] Lecțiune aritmică; nu este exclus ca al doilea *îmi* să fi fost introdus de zețar, din cauza simetriei celor două emistihuri. Aritmia poate fi rezolvată și prin citirea *tu-mi*.

MÎNGÎIEREA

Unei tinere femei

Lovinescu (p. 114 și urm.) socotește că această poezie deschide „ciclul Emiliei" și că ar cuprinde prima mărturisire a dragostei poetului. Versurile pe care se sprijină (40—41):

Eu cît te-ascult uit toate, uit chiar nenorocirea,
Mă aflu-n altă lume uimit și încîntat

nu pot fi însă interpretate decît ca expresia admirației pentru talentul muzical al „tinerei femei". Credem, așadar, că poezia nu poate fi socotită o elegie erotică, ci pur și simplu o consolație ocazională adresată unei femei cu mult mai tinere decît poetul, o muziciană, o „fiică a Armoniei", desigur amatoare[1], care știa să cînte la „clavir" și a cărei voce era „esența cereștii melodii".

Poezia a fost publicată mai întîi în ediția din 1842.

1842, 1847, 1863. **Titlu** tinere 1847, 1842: june 1863; *înaintea versului* **1** *se citesc în 1842, ca un „motto", versurile:*

Epoha tinereții
E timp de fericire
Și zilele verdeții
A anului zimbire.

1 urăști 1847: urești 1842, 1863; **2** nădejdea 1847, 1842: speranța 1863; **4** vîrstei 1847, 1863: vîrstii 1842; **5** deșărtat 1847, 1842: deșertat 1863; **7** Zefirul astfel 1847, 1863: Așa zefirul 1842; **10** durerei 1847, 1863: durerii 1842; **11** desfășur 1842, 1847, 1863: desfășor *cerut de ritm;* **13** împrejuru-: împregiuru- *moldovenism* 1842, 1847, 1863; **20** coprinde 1847, 1863: cuprinde 1842; **24** mi-e 1847, 1863: mi-i 1842; inimei 1847, 1863: inimii 1842; veșmînt 1847, 1842: vesmînt 1863; **27** veacuri 1847, 1842: secoli 1863; **30** mîngîitor 1847, 1842: mîngîietor 1863; **33** nădejdea 1847, 1842: speranța 1863; **37** lumei 1847, 1863: lumii 1842; **38** mîngîi-te 1847, 1842: mîngîie-te 1863; **43** răsună 1842: *scris* resună 1847, 1863; **47** obștească 1847, 1842: comună 1863; **49** *avea la început altă formă; cea din text provine dintr-o corectare trimisă lui Ghica în scrisoarea din 29 ianuarie 1842; textul din scrisoare are* cereștei *față de* cereștii *din textul tipărit.*

[1] Cf. totuși Lovinescu, *loc. cit.*

MULȚUMIREA

Z... în vîrstă de un an

După mărturia lui Ghica (p. 663), *Mulțumirea* a fost scrisă în timpul cînd poetul locuia la Tache Ghica, tatăl scriitorului, iar fetița căreia îi dedică poezia era fiica lui I. Voinescu II, mai tîrziu contesă de Rochemonteux.

Prima publicare în ediția din 1842.

1842, 1847, 1863. **8** ostenelei *1847, 1863:* ostenelii *1842;* **10** astfel *1847, 1863:* asfel *1842;* **11** lumei *1847, 1863:* lumii *1842;* **14** Zburdalnicei *1847, 1863:* Zburdalnicii *1842;* **17, 19** sfînt *1847, 1842:* sînt *1863;* **25** dacă *1847, 1842:* daca *1863;* tînăr *1847, 1842:* june *1863;* **31** deşerta *1847, 1863:* deşărta *1842;* **32** prieteni *1847, 1842:* prietini *1863*.

NINA

Poezia este adaptarea unei „imitații libere" de J. B. Rousseau după *La libertà* a poetului italian P. Metastasio (cf. Ramiro Ortiz, *Per la storia della cultura italiana in Rumania*, Bucureşti, 1916, p. 243 şi urm.; id., *Mélanges... Baldensperger*, Paris, 1930, vol. II, p. 151 şi urm.). N-am putut găsi însă această poezie în edițiile lui J. B. Rousseau care ne-au stat la dispoziție. Pentru a putea aprecia felul traducerii lui Alexandrescu, dăm mai jos cîteva versuri din prelucrarea atribuită lui Rousseau, citate după cele două studii ale lui R. Ortiz:

Grâce à tant de tromperies,
Grâce à tes coquetteries,
Nice, je respire enfin.
Mon coeur, libre de sa chaîne,
Ne déguise plus sa peine;
Ce n'est plus un songe vain.

Juge enfin comme je t'aime:
Avec mon rival même
Je pourrais parler de toi...

Tes appas, beauté trop vaine,
Ne te rendront pas sans peine
Un aussi fidèle amant.
Ma perte est moins dangereuse;
Je sais qu'une autre trompeuse
Se trouve plus aisément.[1]

[1] O adaptare mult mai liberă a aceluiaşi original sau a altei prelucrări a acestuia se găseşte în *Ceasurile de mulțumire* ale lui C. A. Rosetti, p. 246 şi urm., cu titlul *Demisia la amor* şi cu indicația, pe care n-am putut-o lămuri, *Trasă din disionaru amorului*. Varianta lui Rosetti este reprodusă, cu numeroase modificări, în *Spitalul amorului* de Anton Pann (III, p. 93 şi urm.) şi este intitulată *Slobozenia amorului*. Titlul din colecția lui Pann este mai aproape de originalul italian, ceea ce poate duce la presupunerea că Pann şi Rosetti au avut în față un al treilea text.

Deşi este o traducere, E. Lovinescu (p. 123) consideră totuşi, cu unele rezerve, această poezie drept epilogul „romanului de dragoste" pentru Emilia.

Nina a fost publicată mai întîi în *Foaie pentru minte, inimă şi literatură* din 28 mai 1845.

Foaie pentru minte, inimă şi literatură *din 28 mai 1845 (F), 1847, 1863*. **3** Nino *1847, 1863:* Nina *F;* **5** robie *1847, F:* sclavie *1863;* **15** dintii *1847:* dîntii *F*, dîntii *1863;* **17** -ntimpin *1847, 1863:* -ntîmpin *F;* **19** lacrimi *1847, 1863:* lacrămi *F;* **20** suvenire *1847, F:* suveniri *1863;* **24** să *1847, 1863:* se *F;* **31** zîmbet *F, 1863: scris* zimbet *1847;* **38** Nina *1847, 1863:* ceea *F;* **39** desăvîrşită *F:* desevîrşită *1847, 1863;* **44** luptă *1847, F:* lupte *1863;* **45** morței *1847, 1863:* morții *F;* **58** astfel *1847:* asfel *F, 1863;* **64** slobod *1847, F:* liber *1863;* **70** orice *1847, 1863:* orce *F;* **75** astfel *1847:* asfel *F, 1863;* **77** înşelătoare *1847, 1863:* înşălătoare *F; mențiunea* imitație *omisă în 1863*.

CÎINELE SOLDATULUI

Este o adaptare liberă a poeziei *Le chien du Louvre* a lui Casimir Delavigne[1]:

Passant, que ton front se découvre:
Là, plus d'un brave est endormi.
Des fleurs pour le martyr du Louvre!
Un peu de pain pour son ami!

C'était le jour de la bataille:
Il s'élance sous la mitraille;
Son chien suivit.
Le plomb tous deux vint les atteindre;
Est-ce le maître qu'il faut plaindre?
Le chien survit.

Morne, vers le brave il se penche,
L'appelle, et, de sa tête blanche
Le caressant,
Sur le corps de son frère d'armes
Laisse couler ses grosses larmes
Avec son sang.

Des morts voici le char qui roule;
Le chien, respecté par la foule,
A pris son rang.
L'oeil abattu, l'oreille basse,
En tête du convoi qui passe,
Comme un parent.

[1] *Oeuvres complètes* de Casimir Delavigne, de l'Académie Française. Nouvelle édition. *Poésies*. Paris, 1863, p. 144.

Au bord de la fosse avec peine,
Blessé de Juillet, il se traîne
Tout en boitant;
Et la gloire y jette son maître
Sans le nommer, sans le connaître;
Ils étaient tant!

Gardien du tertre funéraire,
Nul plaisir ne le peut distraire
De son ennui;
Et fuyant la main qui l'attire,
Avec tristesse il semble dire:
„Ce n'est pas lui."

Quand, sur ces touffes d'immortelles,
Brillent d'humides étincelles
Au point du jour,
Son oeil se ranime, il se dresse,
Pour que son maître le caresse,
À son retour.

Au vent des nuits, quand la couronne
Sur la croix du tombeau frissonne,
Perdant l'espoir,
Il veut que son maître l'entende;
Il gronde, il pleure, il lui demande
L'adieu du soir.

Si la neige, avec violence,
De ses flocons couvre en silence
Le lit du mort,
Il pousse un cri lugubre et tendre,
Et s'y couche pour le défendre
Des vents du nord.

Avant de fermer la paupière,
Il fait, pour relever la pierre,
Un vain effort.
Puis il se dit comme la veille:
„Il m'appellera s'il s'éveille."
Puis il s'endort.

La nuit, il rêve barricade:
Son maître est sous la fusillade,
Couvert de sang;
Il l'entend qui siffle dans l'ombre,
Se lève et saute après son ombre
En gémissant.

C'est là qu'il attend d'heure en heure;
Qu'il aime, qu'il souffre, qu'il pleure,
Et qu'il mourra.
Quel fut son nom? C'est un mystère:
Jamais la voix qui lui fut chère
Ne le dira.

Passant, que ton front se découvre:
Là, plus d'un brave est endormi.
Des fleurs pour le martyr du Louvre!
Un peu de pain pour son ami!

După cum se poate observa, Alexandrescu schimbă datele poemului, îl reduce ca dimensiuni, adăugînd însă unele trăsături personale, printre care remarcăm ironia antimonarhică din versurile 14—16.

Poezia a fost publicată mai întîi în *Romania* din 28 martie 1838.

Cîinele soldatului este una dintre creațiile cele mai populare ale lui Alexandrescu; popularitatea i s-a statornicit curînd după publicare. G. Călinescu (p. 372) semnalează o imitație din 1842: cu prilejul dezordinilor de la Brăila este ucis parucicul N. Petrăchescu, la înmormîntarea căruia se recită următoarea „poezie" (publicată în *Cantor de avis* din 17 martie 1842):

Rănit fără vină
Soldatul căzuse!
Și în puține ceasuri
Chinuit muri,
Departe d-o mumă,
Care îl iubise
Și care îl crescuse.
Sărman făr'de rude
Pe țărmuri streine,
N-avea nici prieteni,
Nici un ajutor.
Nu era ființă
Care să suspine
Pentr-un trecător.
Singură-i averea,
Singurul tovarăș,
Din nenorocire
Un cumnat iubit
Șădea lîngă dînsul
Și în mare mîhnire
Părea adîncit.
Acum tot e gata

Pentru îngropare
    Acum ridic trupul
Pe mîini de soldați
    Cinste hotărîtă
Acelora care
    Mor pentr-Împărați.
În fruntea paradii
    Cumnatul pornește,
Din ochii lui pică
    Lacrămi pre pămînt;
Ca un iubit frate
    El îl însoțește
Pînă la mormînt.
    Aci se oprește,
Aci se așază
    Și nimic nu-l face
A se depărta.
    Așteaptă să-l strige, crede c-o să-l vază
Cînd se deștepta.

Poezia lui Alexandrescu a fost de asemenea reprodusă de Pann în *Spitalul amorului* (II, p. 108 și urm.) și chiar pusă pe note (*ibid.*, p. 158). Figurează și în *Rouman Anthology* a lui H. Stanley, p. 112 și urm., cu două traduceri engleze (*The soldiers dog*, p. 199, 202).

În *Spicuitorul moldo-romîn* din ianuarie-februarie 1841, p. 81 și urm., Alecsandri tradusese poezia în limba franceză (*Le chien du vétéran*).

Romania *din 28 martie 1838 (R), 1838, 1842, 1847, 1863.* **Titlu** cîinele *1838:* cìinile *R*, cînele *1842, 1847, 1863;* **1** războaie *1847, 1863:* bătaie *R, 1838, 1842;* **5** pe *1847, R, 1842, 1863:* pă *1838;* streine *1847, R, 1838, 1863:* străine *1842;* **6** prieteni *1847, R, 1838:* prietini *1842, 1863;* **9** tovarăș *1847, R, 1838, 1842:* tovaroș *1863;* **10** cîine *1847, R, 1838:* cîne *1842, 1863;* **11** ședea *1847, R, 1842, 1863:* șădea *1838;* **14** pe *1847, 1842, 1863:* pă *R, 1838;* **15** Cinste hotărîtă *(*hotărită *1842) 1847, R, 1838, 1842:* Onori hotărîte *1863;* **17** paradei *1847:* paradii *R, 1838, 1842, 1863;* cîinele *1847, R, 1838:* cînele *1842, 1863;* **18** lacrimi *1847, 1842, 1863:* lacrămi *R, 1838;* **21, 22** se *1847, R, 1842, 1863:* să *1838;* **25** rîdice *(scris* ră- *1842, 1847) 1847, R, 1838, 1842:* ridice *1863;* **29** streinul *1847, R, 1838, 1863:* străinul *1842;* **30** trage *1847, 1838, 1842, 1863:* duce *R;* **35** sîrmanul *1847, R, 1838:* sărmanul *1842, 1863;* cîine *1847, R, 1838:* cîne *1842, 1863;* **38** Pe... se *1847, R, 1842, 1863:* Pă... să *1838;* **40** cîinele *1847, R, 1838:* cînele *1842, 1863*[1]*; mențiunea* imitație *omisă în R, 1863.*

[1] Se remarcă o curioasă asemănare, în textul acestei piese, între edițiile 1842 și 1863: impresia care se desprinde este că textul dat la tipar în 1863 este cel din 1842 și nu cel din 1847, ca la celelalte poezii.

FERICIREA

Este o traducere liberă a cîntecului *Le bonheur* de Béranger (*Chansons* de Béranger. Tome deuxième, Paris, 1869, p. 230):

Le vois-tu bien, là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas? dit l'Espérance;
Bourgeois, manants, rois et prélats,
Lui font de loin la révérence. (Bis)
C'est le Bonheur, dit l'Espérance.
Courons, courons; doublons le pas,
Pour le retrouver là-bas, là-bas,
    Là-bas, là-bas.

Le vois-tu bien, là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas, sous la verdure?
Il croit à d'éternels appas,
Même à l'amour qui toujours dure.
Qu'on est heureux sous la verdure!
Courons, courons; doublons le pas,
Pour le retrouver là-bas, là-bas,
    Là-bas, là-bas.

Le vois-tu bien, là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas, à la campagne?
D'enfants et de grains, Dieu! quel tas!
Quels gros baisers à sa compagne!
Qu'on est heureux à la campagne!
Courons, courons, doublons le pas,
Pour le retrouver là-bas, là-bas,
    Là-bas, là-bas.

Le vois-tu bien, là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas, dans une banque?
S'il est un plaisir qu'il n'ait pas,
C'est qu'au marché ce plaisir manque.
Qu'on est heureux dans une banque!
Courons, courons, doublons le pas,
Pour le retrouver là-bas, là-bas,
    Là-bas, là-bas.

Le vois-tu bien, là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas, dans une armée?
Il mesure au bruit des combats
Tout le bruit de sa renommée.
Qu'on est heureux dans une armée!

Courons, courons, doublons le pas,
Pour le retrouver là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas.

Le vois-tu bien, là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas sur un navire?
L'arc-en-ciel brille dans ses mâts;
Toutes les mers vont lui sourire.
Qu'on est heureux sur un navire!
Courons, courons, doublons le pas,
Pour le retrouver là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas.

Le vois-tu bien, là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas, c'est en Asie?
Roi, pour sceptre il porte un damas
Dont il use à sa fantaisie.
Qu'on est heureux dans cette Asie!
Courons, courons, doublons le pas,
Pour le retrouver là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas.

Le vois-tu bien, là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas, en Amérique?
Sous un arbre il met habit bas
Pour présider sa république.
Qu'on est heureux en Amérique!
Courons, courons, doublons le pas,
Pour le retrouver là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas.

Le vois-tu bien, là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas, dans ces nuages?
Ah! dit l'homme enfin vieux et las,
C'est trop d'inutiles voyages; (Bis)
Enfants, courez vers ces nuages;
Courez, courez, doublez le pas
Pour le retrouver là-bas, là-bas,
Là-bas, là-bas.

După cum se poate observa, Alexandrescu s-a depărtat nu numai de textul original, dar şi într-o oarecare măsură de spiritul cîntecului lui Béranger: au fost lăsate la o parte toate strofele conţinînd aprecieri ironice la situaţia contemporană (burghezia mercantilă — strofa a 4-a; prezentarea idilică a Americii — strofa a 8-a, şi a vieţii de la ţară — strofa a 3-a); la Alexandrescu ironia e abia perceptibilă (vezi, de exemplu, versurile 15—16); rămîne numai ideea zădărniciei eforturilor de a căuta fericirea, idee pe care am mai semnalat-o în lirica poetului (*Meditaţie*, v. 58—60; *Eliza*, v. 1—11).

Fericirea a fost publicată mai întîi în *Romania* din 25 februarie 1838 sub semnătura G. A-scu. Cf. aprecierile lui Eliade în articolul reprodus mai jos, p. 545.

Romania *din 25 februarie 1838 (R)*, Foaia literară *(Braşov) din 18 iunie 1838 (F), 1838, 1842, 1847, 1863.* **2** zîmbeşte *R, F, 1838, 1863:* zimbeşte *1842, 1847;* **4** turmei *1847, 1863:* turmii *R, F, 1838, 1842;* **5** inimă *1847, R, F, 1838, 1842:* inima *1863;* **6** orice *1847, 1842, 1863:* orce *R, F, 1838;* **7** e- *1847, R, F, 1838, 1863:* -i *1842;* **11** în *1847, 1838, 1842, 1863:* -ntr-un *R, F;* **12** înconjurată *R, F, 1863:* încunjurată *1838*, încungiurată *1842*, încongiurată *1847;* **14** pe *1847, R, F, 1842, 1863:* pă *1838;* fruntea- *1847, 1838, 1842, 1863:* frunte- *R, F;* **15** se *1847, 1842, 1863:* să *R, F, 1838;* **16** orice *1847, 1842, 1863:* orce *R, F, 1838;* şi *1847, 1838, 1842, 1863:* ş- *R, F;* **19** nădejdea *1847, R, F, 1838, 1842:* speranţa *1863;* **22—23** *se citesc astfel în R, F:*

De ale slavii steaguri umbrită ?
Ochii aruncă focuri, văpaie

22 slavei *1847, 1863:* slăvii *1838, 1842;* **26** răsplătirea-i *(scris* res- *1847) 1847, 1838, 1842:* răsplătirea *R, F,* recompensa-i *1863;* **29** Nădejdea *1847, R, F, 1838, 1842:* Speranţa *1863;* **30** dacă *1847, 1842, 1863:* daca *R, F, 1838;* **31** pe *1847, 1842, 1863:* pă *R, F, 1838;* **34** se *1847, R, F, 1842, 1863:* să *1838;* preumblă *1847, R, F, 1838, 1863:* preîmblă *1842;* **36** nuouă *1847, R, 1838:* noue *1842*, nouă *F, 1863;* **38** pe *1847, R, F, 1842, 1863:* pă *1838;* **39** pe *1847, 1842, 1863:* pă *R, F, 1838*[1]; **42** slavei *1847, 1863:* slavii *R, F,* slăvii *1838, 1842;* **46** bucuria *1847, R, F, 1838, 1842:* bucurie *1863;* **50** *astfel în R, F:*

De fericire daca doriţi[2].

52 noru-acela *R, F, 1838:* norul cela *1842, 1847, 1863;* **57** nădejdea *1847, R, F, 1838, 1842:* speranţa *1863;* -nşală *1847, R, F, 1838, 1842:* -nşeală *(scris* -nsélă*) 1863;* **60** *astfel în R, F:*

Umbra aceea care zăriţi.

menţiunea imitaţie *omisă în R, F, 1838, 1863, iar în 1842 poezia e trecută la* Traducţii *şi semnată* Béranger.

EPISTOLĂ CĂTRE VOLTAIRE

Epistola a fost scrisă între anii 1838 şi 1841 şi publicată mai întîi în ediţia din 1842.

Ca majoritatea contemporanilor săi, Alexandrescu era un admirator şi un cititor asiduu al lui Voltaire, a cărui glorie literară întrecea atunci pe aceea a

[1] Concordanţa de amănunt de la versurile 38 şi 39, cînd *R* şi *F* au amîndouă fie *pe* (v. 38), fie *pă* (v. 39) ne face să credem că *F* este o reproducere a lui *R*, nu o tipărire pe baza unui manuscris al autorului.

[2] Cf. v. 30.

filozofului raționalist și a omului de acțiune. Considerîndu-l o culme poeziei franceze, Alexandrescu era îndreptățit să-l ia ca arbitru al „Parnasului nostru".

Discutarea în spirit satiric a poeziei contemporane este însă precedată de o lungă introducere în care Alexandrescu îi reproșează lui Voltaire ateismul și anticreștinismul său. Atitudinea lui Alexandrescu cere o explicație, cu atît mai mult cu cît între conformația intelectuală a celor doi poeți există puncte comune care constau tocmai în tendințele lor raționaliste, iar atitudinea anticlericală le este de asemenea caracteristică. Pe de altă parte, atît Voltaire cît și Alexandrescu nu sînt creștini, ci deiști, elementul propriu-zis creștin fiind sporadic în opera amîndurora.[1]

Desigur că Gr. Alexandrescu nu este un filozof original, nu are o ideologie proprie și sistematizată. Linia raționalistă pe care se desfășură activitatea sa literară și care străbate în acțiunile sale este izvorîtă din bunul lui simț, care supunea unei analize critice evenimentele și raporturile sociale contemporane, precum și din faptul că trăia într-un mediu în mare măsură revoluționar. De aceea sîntem îndreptățiți, din punct de vedere al metodei, să căutăm printre ideile recepționate din lecturi explicația unor luări de poziție mai abstracte, doctrinale; în cazul nostru, urmărirea eventualelor surse livrești este cu atît mai necesară, cu cît concepția exprimată de Alexandrescu se află într-o oarecare contradicție cu atitudinea lui generală. Soluția propusă de Al. Ciorănescu[2] și adoptată de V. Ghiacioiu (p. 289) este de a considera drept sursă a criticii antivoltairiene a lui Alexandrescu un pasaj din poemul *Rolla* al lui Musset. Nu putem fi însă de acord cu concluziile lui Al. Ciorănescu, nu atît din motive cronologice (*Rolla* apăruse în *Revue des deux mondes* în 1836), cît mai ales datorită faptului că în *Rolla* invectivele împotriva lui Voltaire, de o violență care întrece mult badinajul lui Alexandrescu, constituie un fragment aproape neînsemnat în ansamblul poemului, iar conținutul pasajului lui Musset diferă total de argumentarea poetului romîn. Rezolvarea justă a problemei o dă G. Călinescu (p. 476 și urm.): cercurile clericale franceze au întreținut o atmosferă potrivnică lui Voltaire, interpretînd anticlericalismul său drept ateism; un număr de scriitori și critici literari foarte cunoscuți la noi s-au asociat acuzațiilor aduse filozofului. G. Călinescu citează cîteva fragmente din celebrul *Cours de littérature* al lui La Harpe în care găsim aproape și termenii de care se folosește Alexandrescu. Trebuie să adăugăm că lupta împotriva „filozofilor", care avusese ecouri literare încă în secolul al XVIII-lea[3], este preluată de romantici, Musset nefiind decît unul din membrii unei școli pentru care detractarea lui Voltaire devenise un punct de doctrină.[4]

În realizarea epistolei, Alexandrescu a putut avea și alte modele. Voltaire însuși, în epistola către Boileau și în cea, citată, către Horațiu, i-a sugerat

[1] Cf. Ch. Drouhet, p. 192 și notele la *Candela* și *Rugăciunea*.

[2] *Rolla de Musset în literatura romînă* în *Viața romînească*, XXV (1933), p. 376 și urm.

[3] Dintre poeții antivoltairieni, mai cunoscut la noi a fost Gilbert, a cărui soartă nefericită, dramatizată de legendă, i-a atras numeroase simpatii. Cf. Bolliac, *Colecțiune*, p. 188.

[4] Vezi, de exemplu, articolul programatic *Nos doctrines* al lui A. Guiraud, publicat în numărul din ianuarie 1824 al revistei *La Muse française*, organul oficial al primului grup romantic. Despre Voltaire p. 16 și urm. în vol. II al ediției critice de J. Marsan, Paris, 1909.

ideea de a se adresa unor predecesori celebri, aducîndu-le critici pe un ton destul de nerespectuos și de a-i atrage oarecum în polemicile contemporane; tot de la Voltaire provine comparația limbii materne cu una de mai veche cultură (în epistola către Horațiu, Voltaire comparase latina cu franceza).[1] Este posibil ca și meditația *L'Homme* a lui Lamartine (*Méditations poétiques*, II), dedicată lui Byron, să-l fi influențat pe Alexandrescu.[2] Ch. Drouhet (p. 104) a arătat că elogiul psalmilor ar fi putut fi inspirat de o prefață din 1712 a odelor lui J. B. Rousseau.[3]

Partea a doua a epistolei discută problemele literaturii romînești din jurul anului 1840, și în special problema fixării limbii literare. După ce arată că limba literară romînă nu este încă constituită, ceea ce e o piedică importantă în calea dezvoltării literaturii[4], poetul trece în revistă diferitele curente și exagerări care se manifestau pe atunci: latinismul lui Eliade, preferința pentru stilul incult a altora.[5] Principalul neajuns este, pentru Alexandrescu, lipsa de unitate a limbii, marea diversitate a tendințelor lingvistice, a sistemelor ortografice. Împotriva acestora, intelectualii din vremea lui, precum și Alexandrescu însuși, vor duce lupta în cadrul *Asoțiației literare*, a cărei lozincă era „În unire nădejdea"[6].

[1] Alte pasaje paralele la Ch. Drouhet, p. 179 și urm.

[2] Pompiliu Eliade, p. 896.

[3] „Si on a de l'ode l'idée qu'on en doit avoir, et si on la considère non pas comme un assemblage de jolies pensées rédigées par chapitres, mais comme le véritable champ du sublime et du pathétique, qui sont les deux grands ressorts de la poésie, il faut convenir que nul ouvrage ne mérite si bien le nom d'odes, que les psaumes de David. Car où peut-on trouver ailleurs rien de plus divin, ni où l'inspiration se fasse mieux sentir; rien, dis-je, de plus propre à enlever l'esprit et en même temps à remuer le coeur? Quelle abondance d'images! quelle variété de figures! quelle hauteur d'expression! quelle foule de grandes choses, dites, s'il se peut, d'une manière encore plus grande!" (Dacă avem despre odă ideea pe care trebuie s-o avem și dacă o considerăm nu ca o adunare de gîndiri frumoase redactate pe capitole, ci ca adevăratul cîmp al sublimului și pateticului, care sînt cele două mari resorturi ale poeziei, trebuie să recunoaștem că nici o operă nu merită în asemenea măsură numele de ode, ca psalmii lui David. Căci unde în altă parte se poate găsi ceva mai divin sau unde inspirația să se facă mai bine simțită; nimic, afirm, mai propriu spre a înălța spiritul și în același timp a mișca inima. Ce bogăție de imagini! ce varietate de figuri! ce înălțime a expresiei! ce mulțime de lucruri mărețe, spuse, dacă se poate, într-un chip și mai măreț!) (*Oeuvres poétiques* de J. B. Rousseau, avec un commentaire par M. Amar, Paris, 1824, I, p. XXX). Cf. și capitolul „Des psaumes et des prophéties considérés d'abord comme ouvrages de poésie" din *Cursul* lui La Harpe.

[4] Ideea revine la Alexandrescu, în prefața volumului din 1847: „[Capodoperele] nu ies decît în literaturele formate și în limbile statornicite, după cum o știu mai cu osebire toți aceia care scriu, și prin urmare cunosc influența ce are limba asupra stilului".

[5] Vezi notele la text și Drouhet, p. 188 și urm.

[6] Este semnificativă corespondența anonimă din București, publicată în *Propășirea* din 16 ianuarie 1844:

„Societate literară în București. Ne se scrie din capitalia Țerii Romînești sub data de 11 ianuarie 1844. De trei luni de zile, noi am întocmit în toate mercurile suarele literare; ele se alcătuiesc de DD. Tel, Voinescu, Boliac, Laurianu, Eliad, Bălășescu, Urian, Negulici, Anagnost, Predescu, Filitis, Bolintineanu, doi Golești, N. și C. Bălcești ș.a. Cele mai multe dezbateri s-au ținut asupra limbii. Am făcut o apropiere între deosăbiții autori și deosăbitele sisteme, și căutăm să venim la unul după care să scrim toți, ca să lipsească odată acest al doile Babel. Suarelele aceste au făcut mare zgomot în capitalie; toți carii la început le critica, acum se întorc ca să intre ca mădulări. Stăpînirea ne lasă în pace, căci politică nu vorbim. De multă vreme nu s-a văzut la noi o adunare regulată și hotărîtă de vro douăzeci tineri."

1842, 1847, 1863. **3** s-ar 1847, 1863: s-a (*Alexandrescu scrisese* s-o? *cf. p. 436, v. 72*) 1842; **9** ți-a 1847, 1863: ți-au 1842; **13** acestea: aceste 1842, 1847, 1863; **15** slobod 1847, 1842: liber 1863; **16** locuiești 1847, 1863: lăcuiești 1842; **19** sfinții 1847, 1842: sînții 1863; **26** Voltaire (*scris* Volter) 1842, 1863: Voltere, *vocativ cu desinența* -e (?) *aritmic* 1847; **27** legei 1847, 1863: legii 1842; **29** Care-al naturei 1847, 1863: Care al firii 1842; **36** *omis în* 1842; **43** acestea: aceste 1842, 1847, 1863; **44** răpit 1847, 1863: gonit 1842; **45** Nădejdea, rodul 1847, 1842: Speranța, ast fruct 1863; **49** șcelerați 1847, 1863: șelerați 1842; **50** zadar 1847, 1863: zădar 1842; **53** dacă 1847, 1842: daca 1863; **58** lumei 1847, 1863: lumii 1842; **60** duhu-ți nemărginit 1847, 1842: geniul tău sublim 1863; **63** veacul 1847, 1842: secolul 1863; **71** termini 1847, 1842: termeni 1863; **73** -nțeleg 1847, 1863: -nțăleg 1842; **77** lumei 1847, 1863: lumii 1842; **94** *vezi nota explicativă la text;* **96** slobod 1847, 1842: liber 1863; **97** nădejduiești 1847, 1863: nădăjduiești 1842; **98** căruia ești 1847, 1842: cărui vorbești 1863; **99** unirei 1847, 1863: unirii 1842; **102** aș putea să 1847, 1863: poci să te 1842.

EPISTOLĂ DOMNULUI ALEXANDRU DONICI

Încă dinainte de 1841, după cum se vede din schimbul de epistole dintre Donici și Alexandrescu și din prefața acestuia din urmă la ediția din 1842[1], activitatea literară a lui Alexandrescu era considerată prea puțin bogată. Trecînd pe la București „în pricini de giudecăți", Donici îi atrage atenția asupra datoriei de a scrie și îi dedică fabula *Rîul și heleșteul*, însoțind-o de o scurtă epistolă în versuri. În ediția din 1863, Alexandrescu reproduce ambele piese în fruntea fabulelor. Le redăm mai jos, după ediția originală (*Fabule de A. Donici*, Cartea II, Iași, La Cantora Foaiei Sătești, 1842, p. 16 și urm.).

D. Grigorie Alexandrescu
La hărăzire fabulii: „Rîul și heleșteul"

Nici gîndeam ca pentru viersuri se iau în mînă condei
Cînd țintire-mi aici este la un alt feli de idei,
Care nu cer epistole, nici fabule de glumit:
Ce protesturi, reclemații dreptului de sprijinit.[2]
Dar dorita întîlnire-ți mă făcu să stau un ceas,
Și din cuprinsul Temidei[3] se mă cațăr pe Parnas.
Rodul astei întreprinderi e fabula ce-ți închin,
Scrisă cu o grabă mare, într-un stil nu prea senin.
Dar a me dorință este ca tu se fii vecinic rîu
De poezii curgătoare, de talentul cel mai viu;
Se scrii pentru-a noastră slavă, ca toți se ne lăudăm
Cîți o limbă romanească astăzi întrebuințăm.

[1] „Mulțămesc prietinilor mei, care, orbiți negreșit de prieteșug, îmi fac o vină că scriu așa de puțin. Ei ar avea cuvînt să mă întrebe cum lucrez și atît, după toate nemulțămirile ce am suferit din pricina aplecării mele."
[2] Mă aflam la București în pricini de giudecăți. (Nota lui Donici.)
[3] Justiției.

Știi pre bine că talentul este de la ceriuri dat
Și oricare-și va da samă cum în lume l-au tractat.
Talentul tău este mare și sama-ți va fi mai gre
Cînd din orice întîmplare a-l părăsi tu vei vre.
Toți poeții cearcă-n lume feliuri de nemulțămiri;
Dar din ele scînteiază cele mai vie simțiri;
Ațîțați de-mpotrivire ei se luptă nencetat
Și izbînda le e slava cu care s-a-ncununat.[1]
Scrie! scrie! iată-ți lege ce trebuie să urmezi,
Pentru ca se fii ca rîul, și-n viitori se viezi.

Rîul și heleșteul
(Hărăzită D. Gr. Alexandrescu)

„Ce vra să zică, frate?
Zicea către un rîu vecinul heleșteu,
Eu apele-ți mereu
Le văz că sînt mișcate,
Și cum nu obosești mi-e greu de înțăles.
Apoi privesc ades
Pe unda ta plutind, cînd barce încărcate,
Cînd plute, luntri, de care sînt mai nenumărate.
Aceste ostenele,
Zadarnice și grele,
Cum nu le părăsăști?
Cum nu te pilduiești
De-a me viață lină
De desfătare plină,
Căci eu deși nu sînt pe hartă arătat,
Deși nici un poet vrun viers nu mi-au cîntat,
Dar stau în maluri moi,
Pe perini de năroi[2],
Ca o cucoană mare
Pe puful cel mai moale.
De barce, plute, luntri nu sînt împovorat,
Și greutate lor asupră-mi n-am cercat,
Viața fără griji în pace mi-o petrec,
Căci toate pre pămînt ca vînturile trec.
Deșărtăciunele lumești eu le uresc
Și în filosofie prin somn mă adîncesc."
— „Dar filosofisînd,
Pătruns-ai legea bine:
Că apele mișcînd
Păstrează prospețime?
Asupra ziselor lui, rîul a răspuns.

[1] Precum Tasso. (Nota lui Donici.)
[2] Glod. (Nota lui Donici.)

Şi dacă astăzi eu nu sînt un rîu ascuns
De al istoriei prea falnică privire,
Apoi pricina e a me neadormire
Cu care am urmat acestui înţăles,
Şi pentru care sînt din rîuri eu ales
Iar tu de săcete vei fi curînd uscat
În trîndavul tău pat!"
Această zicere au fost proorocie
Căci heleşteul săc degrabă s-au mălit.
Iar rîul astăzi stă un rîu de toţi slăvit,
Mişcînd neîncetat a sale ape vie.

Aşa talentele, cînd lene le cuprinde,
Slăbind din zi în zi, se pierd fără a se-ntinde.

Epistola lui Alexandrescu a fost publicată mai întîi în ediţia din 1842.

1842, *1847*, *1863*. **3** mulţumiri *1847*, *1863:* mulţămiri *1842;* **4** răspuns *1842*, *1863: scris* respuns *1847;* de cinste *1847*, *1842:* d-onoare *1863;* **8** sfînt *1847*, *1842:* sînt *1863;* **13** ciustea *1847*, *1842:* gloria *1863; după versul* **16** *se citesc următoarele în 1842:*

Eu, să spui, nu-nţăleg bine cum asti oameni străluciţi
Producea fără-ncetare cînd era nenorociţi.
Pentru mine, griji, necazuri, trebuinţe, neplăceri
Sînt isvorul nelucrării şi al vecinicii tăceri.

17 cu tine *1847*, *1863:* ca ş-alţi *(sic) 1842;* **18** dacă *1847*, *1842:* daca *1863;* hrănit *1847*, *1842:* nutrit *1863;* **23** pîntre *1847*, *1863:* pintre *1842;* **26**, **33** dacă *1847*, *1842:* daca *1863;* **35** judecător *1863:* judicător *1842*, *1847;* **41** nostri *1847*, *1842:* noştri *1863;* **45** vreun amploaiat *cerut de ritm:* vrun amploiat *1842*, vrun amploaiat *(scris* emploaiat *1847) 1847*, *1863*[1]*;* **50** virtuţei *1847*, *1863:* virtuţii *1842;* **51** mulţumire *1847*, *1863:* mulţămire *1842;* **54** ce iubesc *1847*, *1863:* care-mi plac *1842;* **56** *trebuie citit* al*?;* **57** Suţul *1847*, *1842:* Suţu *1863;* **60** -mprejurarea*:* -mpregiurarea *1842*, *1847*, *1863;* **63** ăi *1847:* îi *poate corect 1842*, *1863*.

EPISTOLĂ D.I.V.

Ghica ne informează (p. 658) despre împrejurările în care Alexandrescu l-a cunoscut pe I. Văcărescu (vezi şi v. 7—8 ale epistolei de faţă); tot aici (p. 660) ne sînt relatate împrejurările în care a fost scrisă epistola:

„În ajunul sfîntului Ion, a venit de mi-a adus un plic mare pecetluit, rugîndu-mă să-l pun, fără să ştie nimeni, în aşternutul Văcărescului, sub căpătîi. Acel plic conţine oda:

[1] Lecţiunea *vrun* ar putea fi corectă dacă *amploaiat* ar avea patru silabe (*am-plo-a-iat*).

Tu care-ai fost din pruncie al muzelor favorit
Şi ca strămoşească-avere geniul l-ai moştenit,
Cîntător al primăverei..."

Văcărescu răspunde printr-o scurtă poezie, datată *24 august 1837*:

Ce eşti, încă din pruncie-ţi pe deplin am prevăzut.
Ca Orfeului şi ţie cerul dar ţi-a încrezut.
Suflet dînd la dobitoace, omenirei dai poveţi
Cele prea folositoare, prea plăcute, prea isteţi.
Nu lăsa dar niciodată lenea a te rugini
Şi acel ce eşti cunoaşte, ca să te faci ce poţi fi.
(*Colecţie*, p. 277.)

Dacă datarea poeziei lui Văcărescu este exactă, epistola e din vara anului 1837, lucru care nu ar concorda cu informaţia lui Ghica, după care epistola ar fi din vremea cînd Alexandrescu locuia la Eliade (aproximativ între anii 1832—1835), în luna ianuarie (sf. Ioan cade la 7 ianuarie). Pe de altă parte, în 1837 Alexandrescu nu se afla în Bucureşti iar Ghica era plecat din ţară. Putem deci pune la îndoială data fixată, în 1848, de Văcărescu. E. Lovinescu (p. 61) presupune că a fost scrisă în 1832 sau 1833, bazîndu-se pe naraţiunea lui Ghica. Chiar dacă nu ar fi să dăm deplină crezare informaţiei lui Văcărescu, socotim totuşi că trebuie să datăm epistola după anul 1833, dacă avem în vedere uşurinţa versificaţiei, claritatea ideilor exprimate şi faptul că Alexandrescu vorbeşte de fabulă ca de un gen practicat cu predilecţie (v. 71 şi urm.): în 1832 activitatea sa în acest domeniu se rezuma la cîteva traduceri din Florian şi La Fontaine.

A fost publicată mai întîi în ediţia din 1838.

Epistola pune un număr de probleme de ideologie literară, a căror elucidare completă depăşeşte cu mult cadrul acestui comentariu şi necesită un studiu aprofundat, din care să rezulte ansamblul curentelor şi ideilor literare care au circulat la noi în prima jumătate a secolului trecut.[1] Se pot distinge, în orice caz, referiri certe la Boileau (de altfel pomenit la versul 65). Astfel, problema specializării într-un anumit domeniu al poeziei (v. 11 şi urm.) se găseşte la începutul primului cînt al *Artei poetice*:

La nature, fertile en esprits excellents,
Sait entre les auteurs partager les talents.
L'un peut tracer en vers une amoureuse flamme,
L'autre d'un trait plaisant aiguiser l'épigramme.
Malherbe d'un héros peut vanter les exploits,

[1] D. Popovici a abordat problema într-un număr de lucrări (*Ideologia literară a lu I. Heliade Rădulescu*, Bucureşti, 1935; *Doctrina literară a Ţiganiadei lui I. Budai-Deleanu* în *Studii literare*, IV, 1948, p. 83 şi urm.). În intenţia autorului era continuarea studiului. Ideile literare ale lui Alexandrescu au fost analizate de G. Călinescu, p. 463—470, raportîndu-le mai ales la Boileau.

Racan chanter Philis, les bergers et les bois.
Mais souvent un esprit qui se flatte et qui s'aime
Méconnaît son génie et s'ignore soi-même.[1]

Pasajul care începe cu versul 57 poate fi apropiat de Satira a II-a a lui Boileau, dedicată lui Molière[2]:

Ainsi, recommençant un ouvrage vingt fois
Si j'écris quatre mots, j'en effacerai trois.[3]

Valoarea *Epistolei către Văcărescu* a fost recunoscută, cu multe rezerve şi ironii, chiar de adversarul cel mai înverşunat al lui Alexandrescu, de Eliade, în articolul *Despre versificaţie* publicat în *Curierul romînesc* din 19 decembrie 1838: „Autorul aceştii broşuri [este vorba de ediţia din 1838] are şi două scrisori familiare, din care una către d. marele logofăt I. Văcărescul şi prin care dumnealui îl întreabă să-i spuie: la ce este mai tare şi mai deosebit? sau care este felul său de poezie? Oricine va citi această cărticică, cum şi autorul ei însuşi, poate cineva zice că va alege din toate cîte se coprind într-însa aceste două scrisori şi prin urmare ar putea răspunde în locul d-lui Văcărescul: că de este d. Alexandrescul poet, felul său este epistola familiară (judecînd după această cărticică)."[4]

1838, 1842, 1847, 1863. **Titlu** Epistola D. I. V. *1847, 1863*[5]*:* Epistolă D. Marelui Logofăt I. Văcărescul *1838, (*Văcărescu*) 1842;* **2** strămoşască *1847, 1838, 1842:* strămoşéscă *1863;* **4** simplu *1847, 1842, 1863:* semplu *1838;* **7** Dacă *1847, 1842, 1863:* Daca *1838;* **8** hotărît *1847, 1838, (scris* hotărit*) 1842:* destinat *1863;* **14** hotărăşte *1847, 1863:* hotăraşte *1838,* hotăreşte *1842;* **18** şi-n *1847, 1842, 1863:* ş-în *1838;* **19** Dacă *1847, 1842, 1863:* Daca *1838;* **20** melancolia *1847, 1838, 1842:* melancolie *(scris* melancoliă*) 1863;* **22** slavei *1847, 1863:* slăvii *1838, 1842;* **23** Felurile-s *1847, 1842, 1863:* Felur'le sînt *1838;* **24** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **26** vieţei *1847, 1863:* vieţii *1838, 1842;* **29** lirei *1847, 1863:* lirii *1838, 1842;* **30** vrea *1847, 1863:* va *1838, 1842;* **33** duh îl *1847, 1838, 1842:* spirit *1863;* **34** Dacă *1847, 1842, 1863:* Daca *1838;* **35** stînjinit *1847, 1842, 1863:* stînjînit *1838;* **37** aseamăn *1847, 1838, 1842:* asemăn *1863;* **38** calea *1847, 1863:* drumul *1838, 1842;* **42** pierde *1838: scris* perde *1842, 1847, 1863;* **43** Astfel *1847, 1863:* Asfel *1838, 1842;* **44** pierz *1838: scris* perz *1842, 1847, 1863;* **46** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **50** stejar *1847, 1842, 1863:* ştejar *1838;* **51** Dacă *1847, 1842, 1863:* Daca *1838;* pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **53** ocolu *1847, 1838, 1842:* ocolol *(*=ocolul*) 1863;* **55** Mărunţişurile-mi *1847, 1842, 1863:* Mărunţişur'le îmi *1838;* **56** Dacă *1847, 1842, 1863:* Daca *1838;* zîmbire *1838, 1863: scris* zimbire *1842, 1847;* se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **57** Aplicarea *1847, 1863:* Aplecarea *1838, 1842;* **63** urăsc *1847, 1838, 1863:* uresc *1842;* **64** hotărăsc *1847, 1838, 1863:* hotăresc *1842;* **65** zise *1847:* zice *1838, 1842, 1863;* **66** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* -mprotiveşte *1847, 1838, 1842:* -mprotriveşte *1863;* **69** Patima inimei *1847, 1863:* Chinur'le *(*chinurile *1842)* inimii *1838, 1842;* streine *1847, 1838, 1863:* străine *1842;* **70** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **74** Şi-mi *1847, 1842, 1863:* Ş-îmi *1838;* rîdică *1838: scris* rădică *1842, 1847, 1863;* **75** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **78** veacul *1847, 1838, 1842:* secolul *1863;* **79** Măcar *1847, 1838, 1863:* Macar *1842;* se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **80** sălbatec *1847, 1838, 1863:* sălbatic *1842;* **82** dacă *1847, 1842, 1863:* daca *1838;* **83** veche *1847, 1842, 1863:* veiche *1838;* **85** dacă *1847, 1842:* daca *1838, omis în 1863; după* **86** *urmează în 1838, 1842:*

Asfel istoria-arată pă *(*pe *1842)* Pactul *(*Patcul *corect 1842)* acel vestit,
Care de sfînta iubire a patrii *(*patriei *corect 1842)* lui pornit,
De nobleţea *(*nobleţa *1842)* Livonii *(*Livoniei *corect 1842)* ca un deputat ales
Să ducă plînger'le *(*plîngerea *1842)* ţării la Carol fiind trimes[1],
A vorbit cu acea rîvnă, cu acel ton bărbătesc
Care în nenorocire oamenii cei mari găsesc.
Craiul zîmbind *(*zimbind *1842)* îi răspunse: Domnule, sînt mulţumit *(*mulţemit *1842)*
Pentru ţara dumitale ca un înger ai vorbit.

Dar peste puţine zile Pactul *(*Patcul *1842)* cel nevinovat
Pentru vină plăzmuită *(*plăsmuită *1842)* de moarte fu judecat *(*judicat *1842)*.
Aici tu zîmbeşti *(*zimbeşti *1842)* acuma şi îmi zici c-ai vrea să ştii
Ce-are a face Livonia cu-ale mele poezii.
Alt nimic nu poci răspunde, decît numai că ţi-am spus
Că l-asemenea *(*asemene *1842)* capriţii al meu geniu e supus.

88 *notă în 1842:* În cununa Cîrlovii; **89** muzei *(scris* musei*) 1847, 1863:* muzii *1838, 1842;* **91** poeziei *(scris* poesiei*) 1847, 1863:* poeziii *1838, 1842;* **92** exempluri *(scris* esempluri*) 1847, (scris* eczempluri*) 1838, (scris* ecsempluri*) 1842:* esemple *1863;* **95, 96, 97** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **97** cerceteze *1847, 1863:* ne arate *1838, 1842;* întîi *1847, 1842, 1863:* întii[2] *1838;* **98** romîneştei *1847, 1842, 1863:* rumîneştei *1838;* **99** vom *1847, 1838, 1842:* va *1863;* **100** -ntemeierei *1847, 1863:* -ntemeierii *1838, 1842;* **102** ştiinţi sau meşteşuguri *1847, 1838, 1842:* ştiinţe sau în arte *1863;* **104** desăvîrşirea *1847, 1838, 1842:* desăvîrşire *1863;* exempluri *(scris* esempluri*) 1847, (scris* eczempluri*) 1838, (scris* ecsempluri*) 1842:* esemplu-i *1863*.

[1] „Natura, rodnică în spirite deosebite, ştie să împartă între autori talentele. Unul poate să descrie în versuri flacăra dragostei, altul printr-o trăsătură glumeaţă să ascută epigrama. Malherbe poate lăuda vitejiile unui erou, Racan să o cînte pe Philis, ciobanii şi pădurile. Dar adesea un spirit care se măguleşte şi se iubeşte nu-şi cunoaşte geniul şi se ignorează pe sine însuşi."

[2] Vezi şi nota la text.

[3] „Astfel, începînd o lucrare de douăzeci de ori, dacă scriu patru cuvinte, voi şterge trei din ele."

[4] Citat după ediţia D. Popovici, vol. II, p. 133.

[5] În ediţia 1863, *V* este scris chirilic (*B*).

[1] Carol XI *(XII corect 1842)* crai Sfeţii (n. a.). J. R. Patkul, militar şi om politic livonian (aprox. 1660—1707). Guvernator al Livoniei, în numele Suediei, este trimis de nobilime să revendice la Stockholm drepturile ţării. Datorită atitudinii sale rezistente la cererile suedeze, este condamnat la moarte. Reuşeşte să fugă şi duce o intensă activitate diplomatică la curţile Europei. În cele din urmă, August al II-lea, regele Poloniei, îl predă lui Carol al XII-lea al Suediei şi Patkul sfîrşeşte tras pe roată.

[2] Singura formă din scrisorile autografe ale lui Alexandrescu. Aici rimează corect cu *poezii*. Cf. p. 58, nota 1.

EPISTOLĂ D.V. II

Dacă versurile 63—65 se referă la *Epistola către Voltaire*, trebuie să presupunem că *Epistola către Voinescu II* a fost scrisă în urma celei dintîi și a arestării poetului, survenită în octombrie 1840.[1] Așadar, această epistolă pare să fie printre ultimele piese incluse în volumul din 1842, unde a fost publicată întîia oară.

Sub forma unei negări ironice, Alexandrescu afirmă încă o dată principiul rolului activ al poeziei în viața societății, zugrăvind în același timp dificultățile pe care le întîmpină un poet care se conduce după acest principiu.[2] Epistola este scrisă în genul celor ale lui Boileau, fără însă să se poată nota influențe directe. Apropierile făcute de V. Ghiacioiu (p. 297 și urm.) nu sînt cîtuși de puțin convingătoare.

1842, 1847, 1863. **Titlu** D. (A. *greșeală 1863)* V. II *1847, 1863:* Domnului Maior Voinescu II *1842;* **2** slobod *1847, 1842:* liber *1863;* **3** lumei *1847, 1863:* lumii *1842;* **4** Și-n pace, în tăcere *1847, 1863:* Care singur, în pace *1842;* **9** apostol vrednic al acestei *1847, 1863:* strașnic apostol al acestii *1842;* **10** grijele streine *1847, 1863:* grijile străine *1842;* **11** natura-mi poci *1847, 1863:* poci firea a-mi *1842;* **17, 18** ne *1847, 1863:* te *1842;* **29** gramadă[3] *1847, 1863:* grămadă *1842;* **32** înțeleagă *1847, 1863:* înțăleagă *1842;* **34** vom *1847, 1842:* s-ar *1863;* năravuri *1847, 1863:* naravuri *1842;* **35** multor *1847, 1842:* mulțimei *1863;* **37** pîn *1863:* pe'n *1842, 1847;* **43** astea: aste *1842, 1847, 1863;* **47** patriei *1847, 1863:* neamului *1842;* **50** norodul *1847, 1842:* poporul *1863;* **53** Povețele *1847, 1863:* Povețile *1842;* **54** moralul *1847, 1842:* morala *1863;* **58** mulțumit *1847, 1863:* mulțămit *1842;* *după* **65** *urmează în 1842:*

Și-a răvărsat veninul, a vrut să-și răsplătească,
Și fabulile mele spre rău să tîlcuiască.

70 după *1847, 1863:* de pe[4] *1842;* pielea *1847, 1863:* *scris* pelea *1842;* **72** umblă *1847, 1863:* îmblă *1842;* calea *1847, 1863:* cale *1842;* **74** orce *1847, 1842:* orice *1863;* **82** prieteni *1847, 1863:* prietini *1842;* **85** mulțumesc *1847, 1863:* mulțemesc *1842;* **87** mulțumire *1847, 1863:* mulțămire *1842;* **88** prietin *1847, 1842:* prieten *1863;* **106** păsări *1847:* păseri *1842*, pasări *1863;* lighioane *1847, 1863:* lighioaie *1842;* **109** de cinste *1847, 1842:* d-onoare *1863;* **110** acelea: acele *1842, 1847, 1863;* **119** sufer *1847, 1863:* sufăr *1842;* nemulțumire *1847, 1863:* nemulțămire *1842;* **122** vremea *1847, 1842:* timpul *1863;* sfîntă *1847, 1842:* sîntă *1863;* **126** răsplătire *(scris* res- *1847) 1847, 1842:* recompensă *1863.*

---

[1] G. Călinescu, p. 369.

[2] Aceleași idei, fără nota sceptică din epistolă, se găsesc în *Prefață* și în *Anul 1840*. Vezi nota la această din urmă poezie.

[3] Trecerea lui *ă* dinaintea accentului la *a* este și astăzi cunoscută în regiunea Tîrgoviștii (localitatea Valea lui Ianache). Cf. R. Todoran, *Studii și cercetări lingvistice*, V, 1954, p. 63 și urm.

[4] Probabil că și al doilea *de pe* din acest vers se datorează editorilor din 1842 și a scăpat atenției autorului.

EPISTOLĂ D.I.C.

În anul 1837, Alexandrescu se afla la Focșani, ca sublocotenent, cu o misiune de ordin administrativ (vezi Ghica, p. 662). Neplăcerile slujbei, care îl vor face să demisioneze în octombrie al aceluiași an, prilejuiesc și această „epistolă familiară" către prietenul său I. Cîmpineanu. E. Lovinescu (p. 56) consideră epistola ca „cea dintîi poezie scrisă la Focșani" și își bazează această afirmație pe simplul fapt că, o dată ce se plîngea de singurătate, înseamnă că poetul nu întîlnise încă pe Eliza. Epistola a fost publicată mai întîi în ediția din 1838.

Alexandrescu însă nu se mulțumește să-și plîngă în versuri necazurile, cum îl sfătuise Cîmpineanu (v. 7—10) și să descrie viața plictisitoare pe care o duce și mizeria țăranilor din jurul Focșanilor, ci își expune unele păreri cu privire la viața socială și la literatură. Se remarcă în toate acestea spiritul raționalist și progresist al poetului: spiritul antireligios și antirăzboinic (v. 24—26), ironizarea poeziei pastorale, care ajunsese în secolul al XVII-lea și al XVIII-lea, cu toată înnoirea încercată de Gessner, un gen pur convențional[1], prezentînd o imagine idealizată a vieții de la țară, în contrast violent cu mizeria țăranilor din această epocă de descompunere a feudalismului[2]; prin aceasta, poetul își afirmă, implicit, poziția realistă (v. 59—80). Se remarcă, de asemenea, satirizarea ignoranței și a superstițiilor (v. 85—104).

1838, 1842, 1847, 1863. **Titlu** Epistola D. I. C. (A. *greșeală 1863), 1847, 1863:* Epistolă familieră Domnului Polcovnic *(colonel 1842)* I. Cîmpineanul *1838, 1842;* **2** -mi *1842, 1863:* -m *1838, 1847;* nemulțumiri *1847, 1838, 1863:* nemulțămiri *1842;* **3** înșelat *1847, 1863:* înșălat *1838, 1842;* **4** relile *1847, 1838, 1842:* relele *1863;* **6** nuouă *1847, 1838, 1863:* nouă *1842;* **7** zîmbire *1838, 1863:* *scris* zimbire *1842, 1847;* **12** locuiesc *1847, 1863:* lăcuiesc *1838, 1842;* **13** Nengrijirea *1847, 1838, 1842:* Negrijirea *1863;* **14** stînjin *1847, 1863:* stînjen *1838,*

---

[1] Cf. următorul pasaj din Kogălniceanu, concludent și pentru răspîndirea la noi a acestui gen: „După Telemah, cartea cea mai plăcută pentru noi era Florian. Păstorii lui îmbrăcați în straie de matasă, cu peruci cu pudră, purtînd iarna și vara cununi de rosae centifolia, vorbind într-o limbă mai corectă decît a filologilor nostri, păstorițile lui cu rochie de gază și de blondă, cu ciuboțele de prunelă, cu noduri de cordele cumpărate de la Mikuli de pe atunce, povățuind niște mei cu lînă mai delicată decît matasa, carii mînca numai livand, rosmarin și se adăpa numai cu apă de roze și de mille fleurs, îmi părea oamenii cei mai fericiți din lume. Dacă n-aș fi fost amorezul Nicetei, aș fi dat tot în lume ca să fiu Nemorin, amorezul Estelii. Atîta iubeam pre Florian, acest adevărat poet al naturei, încît la un sfîntul Vasilie, cînd tată-meu mă întrebă ce daruri voiam să-mi cumpere, îi răspunsei cu un aer pedant, ca cînd aș fi fost docent în vro universitate «les oeuvres complètes de M. de Florian, mon père!»" (*Iluzii pierdute*, Iași, 1841, p. 74—75.)

[2] Pentru poezia pastorală la noi, cf. Bogdan-Duică, *Salomon Gessner în literatura romînească* în *Convorbiri literare*, 1901, p. 161 și urm. Un ecou întîrziat al poeziei pastorale, chiar în forma ironizată de Alexandrescu la versul 61 și urm., găsim la I. I. Sacellariu, *Ehoul inimei*, p. 91 și urm.:

Tu ce ai sceptrul în mînă
Vino astăzi l-a mea stînă
Nimic nu te v-amăgi
Și pe patu-mi de țărînă
Fără grijă vei dormi.

1842; **16** umblînd *1847, 1838, 1863:* îmblînd *1842;* **18** pe *(de două ori) 1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **20** fraz *1838, 1842: scris* fras *1847, 1863;* **21** gătesc *1847, 1838, 1842:* gîndesc *1863;* **22** Slava vremilor *1847, 1838, 1842:* Gloria vremii *1863;* veacuri *1847, 1838, 1842:* secoli *1863;* **23**, **24** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **24** fierul *1838: scris* ferul *1842, 1847, 1863;* sfintei *1847, 1838, 1842:* sîntei *1863;* **26** veciniciei *1847, 1863:* veciniciii *1838, 1842;* **28** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* pe *1847, 1842, 1863:* pre *1838;* **29** război *1847, 1838, 1842:* resbel *1863;* **30** şi-ncearcă *1842:* ş-încearcă *1838,* 'şĭ'ncearcă *1847, 1863;* sabiei *1847, 1842, 1863:* săbiii *1838; după versul* **30** *se citesc în 1838, 1842:*

Mai bine voi pă *(pe 1842)* o lină apă a mă arăta,
Decît cu o barcă slabă pă *(pe 1842)* mare a înota.
Căci nimic nu dezgustează atît pă *(pe 1842)* un cititor,
Decît mari sujeturi scrise de un tînăr autor.

38 Imnurile- *1847, 1842, 1863:* Imnur'le *1838;* naturei *1847, 1863:* naturii *1838, 1842;* ziditor *1847, 1838, 1842:* creator *1863;* **39** însuflărei *1847:* însuflării *1838, 1842,* inspirărei *1863;* **40** de *1847, 1842, 1863:* dă *1838;* umple *1847, 1838, 1863:* împle *1842;* gînduri *1847, 1838, 1842:* gîndiri *1863;* **43** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **44** salcii *1847, 1863:* sălcii *1838, 1842;* pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **46** pierdută *1838: scris* perdută *1842, 1847, 1863;* se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **49** pe *(de două ori) 1847, 1842, 1863:* pă *1838;* zimbrul *1847, 1842, 1863:* boul *1838;* **51** nuouă *1847, 1838:* nouă *1842, 1863;* **52** şi-a *1847, 1842, 1863:* ş-a *1838;* **53** oriîncotro... orîncotro *1847:* orîncotro *(de două ori) 1838, 1842,* oriîncotro *(de două ori) 1863;* **54, 55** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **62** părăsea... trăia *1847, 1838, 1842:* părăseau... trăiau *1863;* **63** lucrurile *1847, 1842, 1863:* lucrur'le le *1838;* **64** şi le-nchipuiesc *1847, 1838, 1842:* şĭ-le închipuiesc *1863;* **67** piei: *scris* pei *1838, 1842, 1847, 1863;* **68** pe *(de trei ori) 1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **70** rîdică *(scris* rădică *1842, 1847) 1847, 1838, 1842:* ridică *1863;* vrun *1838, 1842:* vreun *aritmic 1847, 1863;* **73** care din fire *1847, 1838, 1842:* ce din natură *1863;* **74** pierdere *1838: scris* perdere *1842, 1847, 1863;* **77** dacă *1847, 1842, 1863:* daca *1838;* **78** object *1847, 1838, 1842:* obiect *1863;* **80** rătăcirei *1847:* rătăcirii *1838, 1842,* rătăcitei *greşeală 1863;* **81** -mi *1847, 1842, 1863:* -m *1838;* sfînt *1847, 1838, 1842:* sînt *1863;* **82** neființei *1847, 1863:* neființii *1838, 1842;* se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **84** locaşul *1847, 1863:* lăcaşul *1838, 1842;* **85** deşărt *1847, 1838, 1842:* deşert *1863;* de locuitori *1847, 1863:* dă *(de 1842)* lăcuitori *1838, 1842;* **89** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **90** lunei *1847, 1863:* lunii *1838, 1842;* **92** mumei *1847, 1863:* mumii *1838, 1842;* **93** său *1847, 1838, 1842:* seu *variantă grafică 1863;* locaş *1847, 1863:* lăcaş *1838, 1842;* **94** Cu *1847, 1838, 1842:* Sub *1863;* locuieşte *1847, 1863:* lăcuieşte *1838, 1842;* **96** Cu tămîie şi o *1847, 1863:* C-o sfeştanie ş-o *1838, 1842;* pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **98** sfînta *1847, 1838, 1842:* sînt' *1863;* **100** lumei *1847, 1863:* lumii *1838, 1842;* **102** termin *1847, 1838, 1842:* termen *1863;* acest *1847, 1842, 1863:* acel *1838;* **103** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* linịştit *1847, 1863:* lineştit *1838, 1842;* **104** Se *1847, 1842, 1863:* Să *1838;* în *(primul) 1847, 1838, 1842:* -n *1863;* **107** înțelept *1847, 1838, 1863:* înțălept *1842;* **109** vrednice- *1847, 1863:* vrednici *1842; versul se citeşte astfel în 1838:*

Tu ale căruia gînduri sînt vrednici a să-mplini

110 răsplătire *1838, 1842: scris* resplătire *1847, 1863;* **111** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **115** zîmbit *1838, 1863:* zimbit *1842, 1847;* **117** relile *1847, 1838, 1842:* relele *1863;* nimicuri *1847, 1838, 1842:* nimic eu *1863;* **118** soartei *1847, 1863:* soartii *1838, 1842;* **119** Astfel *1847:* Asfel *1838, 1842, 1863;* de pe *1847, 1842, 1863:* după *1838;* pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **121** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **122** îmi *1847, 1863:* îi *1838, 1842.*

SATIRĂ

Duhului meu

Satira a fost publicată mai întîi în ediția din 1842; nu există indicii mai precise de datare.

Ideea de a dedica o satiră duhului său i-a fost sugerată, probabil, autorului de satira a IX-a a lui Boileau. De aceea credem că titlul corect este *Satiră. Duhului meu* (= adresată duhului meu, deci la dativ) şi nu *Satira duhului meu* (=împotriva duhului meu, deci la genitiv); de altfel, tabla de materii a ediției din 1842 confirmă această interpretare a titlului, scriind *Satiră. Duhului meu.*

Satira este o zugrăvire plină de vervă, aproape dramatizată, a saloanelor vremii cu amestecul de cosmopolitism şi mondenitate care le caracteriza. Este, de aceea, inutil şi eronat să căutăm surse străine de inspirație, cum fac N. I. Apostolescu, *Infl.*, p. 120 (*Secrètes pensées de Raphaël* de A. de Musset) şi V. Ghiacioiu, p. 311 (Satira a X-a a lui Boileau şi *À M-me Denis, La vie de Paris et de Versailles* de Voltaire, vol. II, p. 630).

1842, 1847, 1863. **Titlu** Duhului *1847, 1842:* Spiritului *1863;* **2** Şezi *1847, 1863:* Şăzi *1842;* împotrivă *1847, 1842:* împrotivă *1863;* **9** Veacul înaintează *1847, 1842:* Secolul naintează *1863;* **12** Astfel *1847, 1863:* Asfel *1842;* **14** ce la jocuri e foarte *1847, 1863:* şi plăcută şi bine *1842;* **17** Duouă *1847:* Două *1842, 1863;* **18** ma chère! ce *1847, 1863:* ce mare *1842;* **20** astea *1863:* aste *1842, 1847;* duh, ființă *1847, 1842:* ființă prea *1863;* **21** Ce vrei să *1847, 1842:* Spirit ce *1863;* **26** Alexăndrie *1847, 1863:* Alexandrie *1842;* **28** lăsă *1847, 1842:* lasă *1863;* **n** poemei *1847, 1863:* poemii *1842;* slujeau *1847, 1863:* slujea *1842;* **29** rîzînd *1863:* rizind *1842,* rizînd *1847;* acestea: aceste *1842, 1847, 1863;* **34** e greu *1847, 1842:* nu pot *1863;* **35** poci *1847, 1863:* pot *1842;* **36** tribunaluri *1847, 1842:* tribunale *1863;* subt *1847, 1842:* sub *1863;* **37** degetele *1847, 1842:* degetile *1863;* **38** sfinți *1847, 1842:* sînți *1863;* **41** mulțumire *1847, 1863:* mulțămire *1842;* **43** slobod *1847, 1842:* liber *1863;* **46** năravuri *1847, 1863:* naravuri *1842;* **50** Măcar *1847, 1863:* Macar *1842;* **51** complimente *1847, 1863:* complemente *1842;* **54** întîi *1847, 1863:* întii[1] *1842;* **55** domnişoru-acela: domnişoru cela *1842, 1847, 1863;* **56** vorbă *1847, 1863:* vorba *1842;* duhul *1847, 1842:* spirit *1863;* **58** după *1847, 1863:* de pe *1842;* **59** -ncredințează *1847, 1863:* -ncredințază *1842;* **60** streină *1847, 1863:* străină *1842;* **73** duh fără *1847, 1842:* spirit făr' *1863;* **86** dintîi *1847, 1842:* dîntîi *1863;* **88** vorbei *1847, 1863:* vorbii *1842;* **92** duouă *1847:* două *1842, 1863;* **96** cîteodată *în patru silabe 1847, 1863:* cîtodată *1842;* **97** duouă *1847:* două *1842, 1863;* pereche *1847, 1863:* păreche *1842;* **100** umflate *1847, 1863:* îmflate *1842;* **105** vremei *1847, 1863:* vremii *1842;* **111** defecturi să *1847:* cusururi să *1842,* defectele s- *1863;* **114** simtimente

[1] Vezi mai sus, p. 481 nota 2.

1847, 1863: sentimenturi *1842;* **118** acestea *1863:* aceste *1842, 1847;* **119** zîmbire *1863: scris* zimbire *1842, 1847;* **123** greşalele streine *1847, 1863:* greşelele străine *1842;* **126** n psaltiriei[1] *1847:* psaltirii *1842*, psaltirei *1863*.

TOPORUL ŞI PĂDUREA

Prima publicare în ediţia din 1842.

Fabula loveşte în boierii lipsiţi de patriotism, gata să caute orice sprijin în afara ţării pentru salvarea intereselor lor materiale. S-au propus mai multe soluţii în ceea ce priveşte originea anecdotei. Bogdan-Duică (*Ist. lit.*, p. 268 şi urm.) găseşte o povestire similară în literatura evreiască postbiblică şi consideră că Alexandrescu a putut cunoaşte, pe cale orală, această povestire; în sprijinul acestei afirmaţii sînt aduse versurile 7—14. Ipoteza este inutilă, deoarece ideea din fabula lui Alexandrescu se găseşte, subordonată altui scop, în La Fontaine (*La forêt et le bûcheron*, XII, 16). În fabula franceză, tăietorul de lemne, stricîndu-i-se coada toporului, cere pădurii să-i dea numai o singură cracă şi promite în schimb să-şi caute în altă parte de lucru; pădurea îi dă o coadă de topor, dar tăietorul de lemne, fără a mai ţine seamă de cuvîntul dat, se apucă să taie copacii din pădure. Nu este exclusă însă ipoteza, emisă de V. Ghiacioiu (p. 377), ca Alexandrescu să fi parafrazat unele proverbe şi zicale populare. *Dicţionarul Academiei* (s. u. *coadă*) consideră însă proverbele citate de Zanne („pădurea de coada ei piere" şi „de securea fără coadă n-are frică pădurea") precum şi expresia „coadă de topor", ca fiind „aluzii la cunoscuta fabulă" a lui Alexandrescu.[2] N-am putut determina raportul cronologic dintre proverbele citate şi fabulă, pentru a verifica cele două afirmaţii contradictorii.

Toporul şi pădurea a devenit în scurtă vreme celebră; probabil din acest motiv, Alexandrescu a pus-o, în ediţia din 1847, în fruntea colecţiei de fabule. Popularitatea fabulei este atestată şi de un număr de mărturii: în numărul din 26 iunie 1857 al ziarului *Concordia*, D. Rallet citează ca motto al articolului său *Unirea dintre noi* versurile 41—42; în *Romînul* din 28 noiembrie 1858, C. A. Rosetti citează versurile 5—6 în articolul intitulat *Cine caută spre streini blestemat va fi*; tot în *Romînul* găsim, în 23 august 1875, relatarea unei serate muzicale, cu prilejul căreia a fost recitată, între altele, fabula lui Alexandrescu şi *Epigonii* lui Eminescu.[3]

O traducere germană (*Die Axt und der Wald*) figurează la J. K. Schuller, *Romänische Gedichte*, p. 6.

1842, 1847, 1863. **Titlu** şi *1847, 1863:* i *1842;* **5** care *1847, 1863:* carii *1842;* proorocea *1847, 1842:* prooroceau *1863;* **6** trăgea *1847, 1842:* trăgeau *1863;* **19** Astfel *1847, 1863:* Asfel *1842;* **20** inventă *1847, 1863:* scorneşte *1842;* şi orice duhul *1847, 1842:* orice spiritul *1863;* **21** fieru-*: scris* feru- *1842, 1847,* ferul *1863;* **33** Stejaru*(-) 1847, 1842:* Stejarul *aritmic 1863;* **38** judeca *1847, 1863:* judica *1842;* **43** streinii *1847, 1863:* străinii *1842*.

---

[1] Lecţiunea ar putea proveni dintr-o simplă greşeală de interpretare a tipografului: Alexandrescu va fi corectat *psaltirii* în *psaltirei* iar tipograful a adăugat *ei* la *-i-* din prima versiune.

[2] De inspiraţie folclorică sînt şi versurile 3—4.

[3] Informaţii la Perpessicius, *M. Eminescu, Opere*, II, p. 225, n. 5.

ELEFANTUL

Prima publicare în ediţia din 1842.

Sursa fabulei se găseşte în Krîlov (*Слон на воеводстве*, II, 22):

Кто знатен и силен,
Да не умен,
Так худо, ежели и с добрым сердцем он.

На воеводство был в лесу посажен Слон.
Хоть, кажется слонов и умная порода,
Однако же в семье не без урода:
Наш Воевода
В родню был толст,
Да не в родню был прост;
А с умыслу он мухи не обидит.
Вот добрый Воевода видит:
Вступило от овец прошение в Приказ.
„Что волки-де совсем сдирают кожу с нас."
„О, плуты! — Слон кричит — Какое преступленье!
Кто грабить дал вам позволенье?"
А волки говорят: „Помилуй, наш отец!
Не ты ль нам к зиме на тулупы
Позволил легонький оброк собрать с овец?
А что они кричат, так овцы глупы:
Всего-то придет с них с сестры по шкурке снять;
Да и того им жаль отдать".
„Ну то-то ж," — говорит им Слон, — „Смотрите!
Неправды я не потерплю ни в ком.
По шкурке, так и быть, возьмите;
А больше их не троньте волоском".

Alexandrescu a putut cunoaşte traducerea franceză a lui Aug. Rigaud, în culegerea *Fables russes, tirées du recueil de M. Kriloff et imitées en vers français*[1], *et italiens par divers auteurs...* publiées par M. le comte Orloff. Paris, 1825. Fabula este tradusă şi de Donici sub numele *Elefantul în domnie* (I, p. 42), şi de C. Stamati (*Domnia elefantului* în *Muza*, II, p. 364). E de remarcat faptul că pasajul revoluţionar din prelucrarea lui Alexandrescu (v. 33—54) nu se găseşte în originalul rusesc.

1842, 1847, 1863. **14** lupu *1847, 1842:* lupul *1863;* **17** judecaţi *1847, 1863:* judicaţi *1842;* **30** Craiul *1847, 1842:* Riga *1863;* **45** nădejduieşte *1847, 1863:* nădăjduieşte *1842;* **58** crai *1847, 1842:* prinţ *1863;* **59** Craiul *1847, 1842:* Prinţul

---

[1] Traducătorii francezi erau poeţi foarte cunoscuţi în epocă: A. V. Arnault, Al. Soumet, Andrieux, Delphine Gay, Amable Tastu, Viennet, Sophie Gay, Rouget de l'Isle, V. D. Musset-Pathay, Em. Deschamps, Picard, J. de Rességuier, C. Delavigne etc.

1863; număroasă *1847, 1863:* numeroasă *1842;* **63** -nfăţişă *1847, 1842:* -nfăţişe *1863;* **64** craiule *1847, 1842:* rege prea *1863;* **65** măriei *1847, 1863:* mării *1842;* **67** domnu *1847, 1842:* domnul *1863;* **73** năpăstuit *1847, 1842:* nepăstuit *1863;* **76** piele*: scris* pele *1842, 1847, 1863;* **84** crăieşti *1847, 1842:* domneşti *1863;* **85** piele*: scris* pele *1842, 1847, 1863;* **91** pielea*: scris* pelea *1842, 1847, 1863.*

OGLINDELE

Prima publicare în ediţia din 1842.

Istorioara simbolizează, cum o arată de altfel Alexandrescu în mod explicit în pasajul final din 1842, suprimat apoi, puterea invincibilă a adevărului, a ştiinţei şi a ideilor înaintate, „pricină de prefaceri, de un folos obştesc".

O parafrazare găsim la D. Dăscălescu în *Epistolă lui Matei Millot,* publicată în *Steaua Dunării* din 1 ianuarie 1856.

1842, 1847, 1863. **2** ţară *1847, 1842:* ţéră, *ca peste tot în această fabulă, 1863;* **3** frumuseţe *1847, 1863:* frumuseţă *1842;* **12** gîrlei *1847, 1863:* gîrlii *1842;* prin *1847, 1863:* pin[1] *1842;* **13** Era *1847, 1842:* Erau *1863;* **21** obştei *1847, 1863:* obştii *1842;* **27** Oglindele *1847, 1863:* Oglin[e]zele *1842;* **28** Locuitorii *1847, 1863:* Lăcuitorii *1842;* **29** afla *1847, 1842:* aflau *1863;* **36** pietre*: scris* petre *1842, 1847, 1863;* **37** Oglindele *1847, 1863:* Oglinzele *1842;* acelea *1863:* acele *1842, 1847; după versul* **41** *urmează în 1842:*

Din povestirea noastră, multe idei poci scoate,
Dar mă opresc la una ce le coprinde toate:
Cînd al duhului soare
Luminează-adevărul, şi-i vine spre-ajutor,
În zadar neştiinţa îi e-mprotivitoare;
Soarele o pătrunde, şi-l vezi triumfător.

CÎINELE IZGONIT

Fabula a fost publicată mai întîi în ediţia din 1838.

Satirizarea moravurilor politice contemporane este clară; nu se poate preciza dacă la originea fabulei a existat o anumită întîmplare reală.

1838, 1842, 1847, 1863. **5** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **9** domniei *1847, 1863:* crăiei *1838, 1842;* **12** Simtimenturi *1847, 1863:* Sentimenturi *1838, 1842;* **15** miei *1838: scris* mei *1842, 1847, 1863;* **16** dacă *1847, 1863:* daca *1838, 1842;* **17** pe orice *1847, 1842, 1863:* pă orce *1838;* **18** Să-i lase măcar *1847, 1863:* Să îi lase-ncai *1838, 1842;* piei *1838: scris* pei *1842, 1847, 1863;* **20** Pe *1847, 1842:* Pă *1838,* Pre *1863;* **22** Pe *1847, 1842, 1863:* Pă *1838;* **23** domnească *1847, 1863:* crăiască *1838, 1842;* **25** A zis *1847, 1863:* Zicea *1838, 1842;* **28** orice *1847, 1863:*

[1] *Pin* redă probabil un *pîn* din manuscris, redat în alte pasaje prin *pe'n.*

orce *1838;* **31** şarpe *1847, 1838, (scris* şérpe*) 1863:* şerpe *1842;* **35** altu *1847:* altul *1838, 1842, 1863;* **37** Se *1847, 1842, 1863:* Să *1838;* **38** Domnul *1847, 1863:* Craiul *1838, 1842;* **39** Pe *1847, 1842, 1863:* Pă *1838;* **40** căruia *1847, 1838, 1842:* cărui *aritmic 1863;* **46** acu- *1847, 1838, 1842:* acum *1863;* **51** Pe *1847, 1842, 1863:* Pă *1838;* **52** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **54** Duhul lui *1847, 1838, 1842:* Spiritu-i *1863;* **56** Domnul *1847, 1863:* Craiul *1838, 1842;* pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **58** Şerpi *1847, 1842, 1863:* Şărpi *1838;* **69** Şi în lupte *1847, 1863:* În războaie *1838, 1842;* **71** se *1847, 1842, 1863:* să *1838.*

ŞOARECELE ŞI PISICA

Prima publicare în ediţia din 1838.

E. Lovinescu (p. 158) afirmă că această fabulă ar fi „după La Fontaine". În realitate numai partea introductivă, fără prea mare legătură cu ceea ce urmează, e inspirată din *Le rat qui s'est retiré du monde* (VII, 3) a poetului francez:

Les Levantins en leur légende
Disent qu'un certain rat, las des soins d'ici-bas,
Dans un fromage de Hollande
Se retira loin du tracas.[1]

Este foarte probabil ca lui Alexandrescu să-i fi fost cunoscută traducerea lui Asachi (*Guzganul sîhastru* în *Poezii a lui Aga G. Asachi,* Iaşi, 1836, p. 124):

Un guzgan de fire blînd,
Ce păţişă multe rele,
Linişte căutînd
Dup-a vieţii ostenele,
Au intrat parcă-n liman,
Într-un caş de parmezan.

Influenţa lui La Fontaine se limitează însă la acest detaliu. Desfăşurarea acţiunii în ansamblu şi numeroase amănunte sînt asemănătoare cu fabula lui Florian, *La jeune poule et le vieux renard* (II, 17):

Une poulette jeune et sans expérience,
En trottant, cloquetant, grattant,
Se trouva, je ne sais comment,
Fort loin du poulailler, berceau de son enfance.
Elle s'en aperçut qu'il était déjà tard.
Comme elle y retournait, voici qu'un vieux renard
À ses yeux troublés se présente.
La pauvre poulette tremblante
Recommanda son âme à Dieu.
Mais le renard, s'approchant d'elle,
Lui dit: „Hélas! mademoiselle,

[1] „Orientalii spun în legenda lor că un şobolan oarecare, obosit de necazurile pămînteşti, se retrase într-o brînză de Olanda, departe de hărţuieli."

Votre frayeur m'étonne peu;
C'est la faute de mes confrères,
Gens de sac et de corde, infâmes ravisseurs,
Dont les appétits sanguinaires
Ont rempli la terre d'horreurs.
Je ne puis les changer; mais du moins je travaille
À préserver par mes conseils
L'innocente et faible volaille
Des attentats de mes pareils.
Je ne me trouve heureux qu'en me rendant utile;
Et j'allais de ce pas jusque dans votre asile,
Pour avertir vos soeurs qu'il court un mauvais bruit:
C'est qu'un certain renard, méchant autant qu'habile,
Doit vous attaquer cette nuit.
Je viens veiller pour vous." La crédule innocente
Vers le poulailler le conduit.
À peine est-il dans ce réduit,
Qu'il tue, étrangle, égorge, et sa griffe sanglante
Entasse les mourants sur la terre étendus,
Comme fit Diomède au quartier de Rhésus.
Il croqua tout, grandes, petites,
Coqs, poulets et chapons; tout périt sous ses dents.

La pire espèce de méchants
Est celle des vieux hypocrites. [1]

Se observă cu uşurinţă identitatea desfăşurării acţiunii şi a multor detalii în cele două fabule: întîlnirea dintre victimă şi duşmanul tradiţional, asigurările ipocrite pe care le dă acesta din urmă, cuprinzînd şi desolidarizarea de semenii săi şi oferta de ajutor împotriva lor; apoi conducerea animalului de pradă în locuinţa victimelor şi măcelul final. Chiar şi exprimarea moralei este asemănătoare, atît prin conţinut cît şi prin laconismul ei.

Desigur că nu e vorba de o simplă traducere: Alexandrescu lasă la o parte unele amănunte din fabula lui Florian şi adaugă altele noi, care îi sporesc vivacitatea: introducerea, pregătirea scenei măcelului printr-o convieţuire mai îndelungată dintre şoareci şi pisica îmblînzită, gata de călugărie; se observă şi săgeţi la adresa tartuffismului şi onctuozităţii clericale (v. 13—14, 19 — 20, 33), cu totul absente la autorul francez.[1]

[1] „O găinuşă tînără şi fără experienţă, alergînd, cotcodăcind, rîcîind, se trezi, nu ştiu cum, departe de coteţ, leagănul copilăriei ei. Cînd şi-a dat seama, se făcuse tîrziu. Pe cînd se întorcea acasă, iată că o vulpe bătrînă se înfăţişează privirilor ei turburate. Biata găinuşă tremurînd îşi închină sufletul lui Dumnezeu. Dar vulpea, apropiindu-se de ea, îi zise: «Vai! domnişoară, spaima dumneavoastră mă miră prea puţin; e vina confraţilor mei, hoţi de drumul mare, bandiţi ticăloşi, ale căror pofte sîngeroase au umplut pămîntul de groază; nu pot să-i schimb, dar cel puţin mă străduiesc să apăr prin sfaturile mele păsările nevinovate de năpăstuirile semenilor mei. Nu mă socotesc fericit decît fiind de folos cuiva; şi tocmai acum mă îndreptam către locuinţa voastră, să vă dau de ştire că umblă un zvon neliniştitor: o anumită vulpe, pe cît de rea pe atît de isteaţă, trebuie să vă atace în astă-noapte. Vin să veghez pentru voi.»

Nevinovata, încrezătoare, o conduce către coteţ. Nici n-a intrat bine în locuinţă, că ucide, gîtuie, sugrumă şi laba ei însîngerată adună morţii întinşi pe pămînt, aşa cum făcu Diomede în tabăra lui Rhesus. Sfîrtecă totul, mic şi mare, cocoşi, pui, claponi, totul pieri sub colţii ei.

Cea mai rea speţă de ticăloşi este a ipocriţilor îmbătrîniţi în rele."

Subiectul fabulei prezintă oarecare asemănări cu *Uleul şi găinile*.

Fabula a fost tradusă în limba germană (*Die Mäuse und die Katze*) de J. K. Schuller, *Romänische Gedichte*, p. 1.

1838, 1842, 1847, 1863. **Titlu** Şoarecele *1847, 1842, 1863:* Şoarecile *1838;* şi *1847, 1838, 1863:* i *1842;* **2** su'pat (*scris* supat) *1847, 1838, 1842:* sub pat *1863;* pension, *poate simplă variantă grafică*[2], *1847, 1842, 1863:* pansion *1838;* **4** parmazan *1847, 1838, 1863:* parmezan *1842;* **5** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* chir *1838:* chiar *greşeală 1842, 1847, 1863;* **7** se *1847, 1842:* să *1838, 1863;* **9** smeritul *1847, 1842, 1863:* zmeritul *1838;* **10** sfînt *1847, 1838, 1842:* sînt *1863;* **15** mei *1847, 1842, 1863:* miei *1838:* **18** slujesc *1847, 1842, 1863:* slujăsc *1838;* **23** şi-l *1847, 1842, 1863:* ş-îl *1838;* **25** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* şi îl *1847, 1838, 1842:* şi-l *aritmic 1863;* **26** norocu *1847, 1838, 1842:* norocul *1863;* **28** fisionomii *1847, 1842, 1863:* fisiognomii *1838;* **29** Ş-a acestui *1847, 1863:* Şi a astui *1838, 1842;* străin[3] *1847, 1842:* strein *1838, 1863;* **34** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* săi *1847, 1838, 1842:* sei *1863;* **36** Pe *1847, 1842, 1863:* Pă *1838;* **37** jertfea *1847, 1863:* jărfia *1838, 1842; în locul versurilor* **39—40** *se citesc în 1838, 1842:*

Eu prin cotoiul acesta să vă arăt m-am silit
Icoana adevărată a omului ipocrit.
Cîţi ni să (*se 1842*) înfăţişază subt un chip prietenesc
Şi apoi cu orce mijloc să ne piarză să (*se 1842*) silesc.

primele două dintre acestea urmează în 1863 după versul **40**.

PRIVIGHITOAREA ŞI MĂGARUL

În ziarul *Romania* din 5 martie 1838, Alexandrescu publicase fabula *Vulpea, calul şi lupul*. Puţin după aceea, Eliade publică în *Curier de ambe sexe*, I, p. 238—252, un articol intitulat *Critică literară*, în care, pe un ton ironic şi totodată violent, supune unei analize răuvoitoare fabula lui Alexandrescu, găsindu-i greşeli de tot felul, mai mult sau mai puţin reale, şi arătîndu-i poetului cum ar fi trebuit să trateze subiectul: mai întîi compune o fabulă cu acelaşi subiect şi apoi aduce „îndreptări" celei scrise de Alexandrescu.[4] Răspunsul acestuia din urmă este *Privighitoarea şi măgarul*, publicată în acelaşi an, în ediţia din 1838.

[1] Reproducem, în cele de mai sus, argumentarea din articolul publicat în *Analele Universităţii „C. I. Parhon"*, 7, 1956, Seria ştiinţelor sociale, p. 95—98.

[2] Cf. *emblemă* (*Candela*, 8), *amploaiat* (*Epistolă Domnului Alexandru Donici*, 45; *Lupul moralist*, 42). Vezi şi Eliade, *Despre versificaţie*, ed. Popovici, vol. II, p. 138.

[3] Am acceptat lecţiunea ediţiei de bază, deşi este străină limbii lui Alexandrescu, deoarece reprezintă norma literară actuală, tendinţa de dezvoltare a limbii.

[4] Vezi mai jos, p. 543 şi urm., reproducerea articolului şi datele polemicii.

După A. Marcu (*Studii italiene*, VII, p. 179 şi urm.), izvorul primitiv al acestei fabule ar trebui căutat la italianul Niccolò Forteguerri; fabula acestuia a fost tradusă în limba franceză de Diderot. În versiunea lui Forteguerri şi Diderot, o dispută între un cuc şi o privighetoare este arbitrată de un măgar.[1]

Reducerea numărului personajelor se datorează lui Krîlov (*Осел и Соловей*, II, 23), de la care subiectul a fost împrumutat de Alexandrescu, prin intermediul unei traduceri, cu modificările cerute de faptele concrete la care se referea poetul (versurile 11—14 pot fi socotite o sinteză a activităţii literare a lui Alexandrescu; versurile 23—30 se referă la tonul didactic al lui Eliade şi la exemplificarea cu care acesta îşi încheie articolul). Iată fabula lui Krîlov:

Осел увидел Соловья
И говорит ему: „Послушай-ка, дружище!
Ты, сказывают, петь великий мастерище:
Хотел бы очень я
Сам посудить, твое услышав пенье,
Велико ль подлинно твое уменье?"
Тут Соловей являть свое искусство стал:
Защелкал, засвистал
На тысячу ладов, тянул, переливался;
То нежно он ослабевал,
И томной вдалеке свирелью отдавался,
То мелкой дробью вдруг по роще рассыпался.
Внимало все тогда
Любимцу и певцу Авроры;
Затихли ветерки, замолкли птичек хоры,
И прилегли стада.
Чуть-чуть дыша, пастух им любовался
И только иногда,
Внимая Соловью, пастушке улыбался.
Скончал перец. Осел, уставясь в землю лбом,
„Изрядно, — говорит — сказать неложно,
Тебя без скуки слушать можно;
А жаль, что незнаком
Ты с нашим петухом:
Еще б ты боле навострился,
Когда бы у него немножко поучился".
Услыша суд такой, мой бедный Соловей
Вспорхнул и — полетел за тридевять полей.

Избави бог и нас от этаких судей.

Alexandrescu a putut cunoaşte fabula în traducerile franceze publicate de Em. Deschamps şi Dumersan în culegerea citată mai sus (p. 487), vol. II, p. 292 şi 294.

[1] Posibilitatea unei proveniențe folclorice nu trebuie însă înlăturată: fabula, cu cele trei personaje, este înregistrată de A. Pann (*Cucul şi privigătoarea*, în *Fabule şi istorioare*, Bucureşti, 1841, vol. II, p. 56).

Fabula lui Krîlov a mai fost tradusă de Donici (*Magariul şi privighitoarea*, I, p. 49 şi urm.) şi de Stamati (*Magariul şi privighitoarea* în *Muza*, II, p. 363).

În *Suplement la no. 51 a Albinei Romîneşti* (29 iunie 1839), articolul lui [G.] S[ăulescu] intitulat *Observaţii gramaticeşti asupra limbei romîneşti* combate tendinţa muntenilor de a munteniza limba literară. Exemplificările sînt luate din volumul din 1838 al lui Alexandrescu, fără citarea numelui autorului; fabula *Privighitoarea şi măgarul* este reprodusă în întregime, desigur pentru atacul împotriva lui Eliade pe care îl conţinea.[1] Faptul acesta dovedeşte că disputa dintre Alexandrescu şi Eliade era cunoscută şi urmărită cu atenţie.

O traducere germană a fabulei lui Alexandrescu (*Die Nachtigal und der Esel*) se găseşte în *Romänische Gedichte* a lui J. K. Schuller, p. 3.

1838, 1842, 1847, 1863. **Titlu** Privighitoarea *1847, 1842:* Privigătoarea[2] *1838*, Privighietoarea *(scris* -ghiă-*) 1863;* şi *1847, 1838, 1863:* i *1842;* măgarul: măgaru *1838*, magaru![3] *(?) 1847, 1863;* **1** privighitoare *1847, 1842:* privigătoare *1838*, privighietoare[4] *1863;* **2** Cînta *1847, 1838, 1842:* Cîntă *1863;* **3** Natura-ntreagă *1847, 1863:* Şi toată firea *1838, 1842;* **4** împrejuru- *1838:* împregiuru- *1842, 1847, 1863;* **7** -mlădiitor *1847, 1863:* -mlăditor *aritmic 1838, 1842;* **10** se *(de două ori) 1847, 1842, 1863:* să *1838;* **17** rîdicase *1838: scris* rădicase *1842, 1847, 1863;* **26** de pildă *1847, 1838, 1842:* d-esemplu *1863;* **31** Privighitoarea *1847, 1842:* Privigătoarea *1838*, Privighietoarea[4] *1863;* **34** *am păstrat lecţiunea* n-aş *pe care o au toate ediţiile, cu toate că sensul prezintă o oarecare dificultate.*

CÎINELE ŞI CĂŢELUL

Fabula a fost publicată mai întîi în ediţia din 1842.

Alexandrescu satirizează aici mentalitatea burgheziei de la noi, mentalitate care va duce la trădarea revoluţiei din 1848 şi la constituirea „monstruoasei coaliţii" burghezo-moşiereşti.

V. Ghiacioiu (p. 352) apropie *Cîinele şi căţelul* de *Le léopard et le renard* a lui Lachambeaudie (IV, 14); în fabula franceză, vulpea, după ce ascultă un discurs egalitar al leopardului, acesta anunţîndu-i un banchet democratic la leu, care „îşi invită supuşii, sau, mai bine zis, prietenii", exclamă, plină de bucurie:

Allons, joie et bonheur, car je suis votre frère!
Vive, vive l'égalité!...
Pourtant, nous n'admettrons à nos fêtes, j'espère,
Ni le pourceau fangeux, ni le singe éhonté.[5]

Apropierea este destul de vagă.

[1] Săulescu polemiza cu Eliade în problemele limbii literare.

[2] Forma muntenească obişnuită; am păstrat lecţiunea ediţiei de bază, deoarece *privigătoarea* nu a rămas forma literară.

[3] La majusculele latine distincţia între *ă* şi *a* nu se face de cele mai multe ori.

[4] Vezi titlul.

[5] „Hai, bucurie şi fericire, căci sînt fratele vostru! Trăiască, trăiască egalitatea!... Totuşi, nu vom primi la serbările noastre, sper, nici purcelul plin de murdărie, nici maimuţa neruşinată."

1842, 1847, 1863. **Titlu** şi *1847, 1863:* i *1842;* **7** adesea *1863:* adese *1842, 1847;* **14** îmi *1842, 1863:* îm *1847;* **15** oarecare *1847, 1863:* oareşcare *1842;* **17** Căţelu *1847, 1842:* Căţelul *1863;* **24** simtimentul *1847, 1863:* sentimentul *1842;* cinstesc *1847, 1842:* stimez *1863;* **25** răspunse *1847, 1842:* *scris* respunse *1863;* **26** tăi *1847, 1842:* tei *particularitate grafică 1863;* potaie *1847, 1863:* putaie *1842; 1847, 1842:* ? *1863;* **30** asfel *1847, 1842:* astfel *1863;* **35** adesea *1863:* adese *1842, 1847*.

PISICA SĂLBATICĂ ŞI TIGRUL

Prima publicare a acestei cunoscute fabule este în ediţia din 1842.

În încheierea unui articol publicat în *Alegătorul liber* din 2 iunie 1875, N. Fleva citează, din memorie (cu inexactităţi), versurile 34—36.

1842, 1847, 1863. **Titlu** sălbatică *1847, 1842:* selbatică *1863;* şi *1847, 1863:* i *1842;* **2** două *1847, 1842:* duouă *1863;* **5** locuieşte *1847, 1863:* lăcuieşte *1842;* **9** ghindaru *1847, 1842:* ghindar *1863;* **12** pierde: *scris* perde *1842, 1847, 1863;* **13** tigru *1847, 1842:* tigrul *1863;* **14** a o *1847, 1842:* de a-l *1863;* **23** egipteni *1847, 1842:* eghipteni *1863;* **25** tăi *1847, 1842:* tei *variantă grafică 1863;* semăna *1847, 1863:* sămăna *1842;* **27** tigru *1847:* tigrul *1842, 1863;* **32** d-or *1847, 1863:* d-ar *1842;* **34** slava strămoşească *(strămoşască 1842) 1847, 1842:* gloria străbună[1] *1863*.

DERVIŞUL ŞI FATA

Prima publicare în ediţia din 1842.

După subiect, istorioara pare să fie o prelucrare.

1842, 1847, 1863. **Titlu** şi *1847, 1863:* i *1842;* **12** lumei *1847, 1863:* lumii *1842;* **22** în *1847, 1842:* pe *1863;* **24** -ntreabă *1847, 1863:* -ntrebă *1842*.

DREPTATEA LEULUI

Prima publicare în ediţia din 1842.

Ideea centrală se găseşte în *Les animaux malades de la peste* de La Fontaine (VII, 1). În fabula franceză, o ciumă cumplită seceră vieţile supuşilor leului. Se hotărăşte sacrificarea celui care a comis cele mai multe păcate. Leul însuşi mărturiseşte că a mîncat mulţi miei nevinovaţi, ba cîteodată şi ciobanii. Vulpea şi ceilalţi linguşitori îi liniştesc scrupulele; şi păcatele celorlalte fiare sînt considerate fără gravitate. Soseşte măgarul şi mărturiseşte că a păscut un lat de limbă din pajiştea unei mănăstiri: vina este considerată capitală şi animalul sacrificat.

Nu trebuie reţinută, credem, apropierea sugerată de V. Ghiacioiu (p. 359), după care prima parte a fabulei romîneşti ar corespunde fabulei *Le lion et le léopard* de Florian (app. VII).

[1] Aceeaşi înlocuire de termeni în *Adio la Tîrgovişte*, v. 2. Cf. şi Eliade, *Cîntarea dimineţii*, v. 31, unde *slava strămoşească* din ediţia 1830 este înlocuit prin *gloria străbună* în 1861 şi în *Cursul de poezie*.

1842, 1847, 1863. **1** rîdicase *(scris* rădicase*) 1847, 1842:* redicase *(provenit din transformarea automată a lui* ă *în* e*) 1863;* **2** riga *1847, 1863:* craiul *1842;* **5** vrea *1847, 1842:* vreau *1863;* adică *1847, 1863:* adecă *1842;* **8** *omis în 1842;* **15** pieptos: *scris* peptos *1842, 1847, 1863;* **18** fieşcare *1847, 1842:* fieşicare *1842;* **21** sălbatec *1847:* sălbatic *1842,* selbatec *1863;* două *1847, 1842:* duouă *1863;* **23** -au *1847, 1863:* -a *1842;* **25** două *1847, 1842:* duouă *1863;* **32** răspunse *1847, 1842: scris* respunse *1863;* **35** jertfească *1847, 1863:* jărtfească *1842;* **37** războaie (răs-) *1847, 1842: scris* resboaie *1863;* **38** astea *1863:* aste *1842, 1847;* **44** tuse *1847, 1863:* tusă *1842;* **45** răspunse *1847 (scris* res-*) 1863:* răspunsă *1842;* **51** acelea *1863:* cele *1842,* acele *1847;* erau *1847, 1863:* era *1842;* **53** sărmanu *1847, 1842:* sărmanul *1863;* **61** nouă *1847, 1842:* nuouă, *cu grafia folosită pentru numeral şi adjectiv, 1863;* **67** jertfească *1847, 1863:* jărtfească *1842*.

LUPUL MORALIST

Prima publicare în ediţia din 1842.

Titlul şi elementele acţiunii provin dintr-o fabulă a lui Voltaire[1], *Le loup moraliste* (vol. II, p. 759): lupul dă lecţii de morală fiului său, îndemnîndu-l la cumpătare şi la o viaţă cinstită, sfătuindu-l mai ales să cruţe mieii nevinovaţi. Puiul de lup zăreşte însă în botul părintesc urme de lînă şi de sînge; începe să rîdă şi-i promite tatălui că-i va urma exemplul, nu sfatul. Morala fabulei lui Voltaire are însă o sferă mai restrînsă: este îndreptată împotriva clericilor care, îmbuibaţi de mese bogate, predică cumpătarea.

Vioiciunea naraţiunii şi a stilului fac din *Lupul moralist* una din cele mai populare creaţii ale lui Gr. Alexandrescu. A fost tradusă în englezeşte în *Antologia* lui Stanley (*The wolf turned moralist*, p. 209—211).

1842, 1847, 1863. **1** nu îţi *1847, 1842:* no'ţi *1863;* **8** jertfe *1847, 1863:* jărtfe *1842;* **9** se strîngă *1847, (*stringă*) 1842:* s-adune *1863;* **11** să îi *1842:* să-i *1847, 1863;* dojenească *1847, 1863:* dojănească *1842;* **17** dojenitor *1847, 1863:* dojănitor *1842;* **18** felu *1847, 1842:* felul *1863;* **19** slujbei astfel *1847, 1863:* slujbii asfel *1842;* **24** Cîte un *1863:* Şi cîte-un *1842,* Cîte-un *1847;* **29** Se *1847, 1863:* Să *1842;* isprăvesc *1847, 1842:* săvîrşesc *1863;* **33** judecată *1847, 1863:* judicată *1842;* **39** sfînt *1847, 1863:* sînt *1863;* **42** amploiaţi *1842, 1863:* emploiaţi *variantă grafică 1847;* **48** răspunse *1847, (scris* res-*) 1863:* răspunsă *1842;* **50** de vreţi a ne-arăta *1847, 1842:* pe înălţimea ta *1863;* **52** domnească *1847, 1863:* crăiască *1842;* piei *: scris* pei *1842, 1847, 1863;* **53** judecătorii *1847, 1863:* judicătorii *1842*.

[1] Drouhet, p. 175. Obiecţiile pe care le aduce V. Ghiacioiu (p. 362), atît de dispusă de obicei să vadă surse şi acolo unde nu sînt, ni se par neîntemeiate. Alexandrescu nu traduce decît foarte rar; el preia numai ideea generală, transformînd-o şi localizînd-o.

NEBUNIA ŞI AMORUL

Publicată mai întîi în ediţia din 1842.

Poetul la care se referă versul 1 este La Fontaine; acesta relatează aceeaşi legendă (*L'Amour et la folie*, XII, 14); Alexandrescu, lăsînd la o parte versurile introductive ale lui La Fontaine, al căror conţinut îl redă în ultima strofă, traduce liber fabula franceză:

Tout est mystère dans l'amour,
Ses flèches, son carquois, son flambeau, son enfance.
Ce n'est pas l'ouvrage d'un jour
Que d'épuiser cette science.
Je ne prétends donc point tout expliquer ici.
Mon but est seulement de dire à ma manière
Comment l'aveugle que voici
(C'est un dieu), comment, dis-je, il perdit la lumière;
Quelle suite eut ce mal, qui peut-être est un bien;
J'en fais juge un amant, et ne décide rien.[1]

La Folie et l'Amour jouaient un jour ensemble.
Celui-ci n'était pas encor privé des yeux.
Une dispute vint: l'Amour veut qu'on assemble
Là-dessus le conseil des dieux.
L'autre n'eut pas la patience;
Elle lui donne un coup si furieux
Qu'il en perd la clarté des cieux.
Vénus en demande vengeance.
Femme et mère, il suffit pour juger de ses cris;
Les dieux en furent étourdis,
Et Jupiter et Némésis,
Et les juges d'enfer, enfin toute la bande.
Elle représenta l'énormité du cas.
Son fils sans un bâton ne pouvait faire un pas.
Nulle peine n'était pour ce crime assez grande.
Le dommage devait être aussi réparé.
Quand on eut bien considéré
L'intérêt du public, celui de la partie,
Le résultat enfin de la suprême cour
Fut de condamner la Folie
À servir de guide à l'Amour.

[1] „Totul e mister în amor, săgeţile, tolba, făclia, faptul că e copil; nu e treabă pentru o singură zi să epuizezi această ştiinţă. Nu pretind deci cîtuşi de puţin să explic totul aici. Scopul meu este numai să spun în felul meu cum orbul pe care-l vedem (e un zeu), cum, zic, îşi pierdu vederea; ce urmare a avut nenorocirea, care poate că este o binefacere; mă supun judecăţii unui îndrăgostit şi nu hotărăsc nimic."

(Continuarea fabulei este tradusă liber de Alexandrescu.)

Legenda amorului orb nu pare să provină din Antichitate; era însă foarte cunoscută în Renaştere. Povestiri similare cu fabula lui La Fontaine se găsesc la Louise Labé şi, mai tîrziu, în fabulele latine ale lui Jean Commire. Legenda îi era cunoscută şi lui Ronsard:

Tu ne m'es plus Amour, tu m'es une Furie
Qui me veus fol enfant et sans yeux comme toy[1].
(*Second livre des sonnets pour Hélène*, XXVI.)

Alexandrescu, traducîndu-l pe Florian, pomeneşte aceeaşi legendă în *Privighitoarea şi măgarul*, v. 40.

1842, 1847, 1863. **Titlu** şi *1847, 1863:* i *1842;* **3** juca *1847, 1842:* jucau *1863;* **14** astfel *1847, 1863:* asfel *1842;* **16** său *1847, 1842:* seu *variantă grafică 1863;* **17** răzbunare *(răs-) 1847, 1842: scris* resbunare *1863;* **20** Arăta *1847, 1842:* Arătau *1863*.

LEBĂDA ŞI PUII CORBULUI

I. Ghica (p. 664) atribuie acestei fabule arestarea lui Alexandrescu: consulul ţarist considera că vulpea semăna cu „guvernul ce reprezenta, că puii corbului erau nevinovaţii de romîni, şi lebăda omul care dă sfaturi bune". În *Epistola către Voinescu II*, Alexandrescu confirmă cel puţin parţial această interpretare (v. 71—72):

A zis [...]
Că lebăda e omul ce dă povăţuire,
Acelor care umblă pe calea de peire.

Tot Ghica (p. 663) ne informează că *Lebăda şi puii corbului* a fost scrisă în vremea cînd poetul locuia la Tache Ghica, aşadar în 1838[2], cînd a şi fost publicată, în ediţia din acel an.

Fabula a avut răsunet în epocă: Vaillant o analizează în *La Romanie* (vol. III, p. 197) şi o traduce parţial în franţuzeşte; Stanley o publică, cu o traducere engleză (*The swan and the young crows*), în *Antologia* sa (textul la p. 117, traducerea, p. 205).

1838, 1842, 1846, 1863. **Titlu** şi *1847, 1838, 1863:* i *1842;* **2** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;* **6** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **7** păsări *1847, 1838, 1842:* paseri *1863;* **10** Lebedele *1847, 1863:* Lebedile *1838, 1842;* **15** ziori *1847, 1863:* zori *1838, 1842;* **20** Petrecea *1847, 1838, 1842:* Petreceau *1863;* **23** Către *1847, 1838, 1863:* Cătră *1842;* se *1847, 1863:* să se *greşeală 1838*, şi s- *„corectare" greşită 1842;* **26** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **32** năravuri *1847, 1863:* naravuri *1838, 1842;* **34, 41** pe *1847, 1842, 1863:* pă *1838;* **50** se *1847, 1842, 1863:* să *1838;*

[1] „Nu mai eşti Amor pentru mine, îmi eşti o Furie, care mă doreşti copil nebun şi fără ochi, ca tine."

[2] Cf. Lovinescu, p. 62.

51 dintîi 1847: dintii[1] 1838, 1842, dîntîi 1863; **53** pe 1847, 1842, 1863: pă 1838; **56** şi-a 1847, 1842, 1863: ş-a 1838; **58** locaşul 1847, 1863: lăcaşul 1838, 1842; **60** înşelat 1847, 1863: înşălat 1838, 1842; **64** asfel 1847, 1838, 1842: astfel 1863; **72** se 1847, 1842, 1863: să 1838.

PRIVIGHITOAREA ÎN COLIVIE

Fabula se referă la luptele politice din jurul anilor 1837—1838 şi este o oglindire a decepţiilor poetului şi a prietenilor săi politici. A fost publicată mai întîi în ediţia din 1838.

Tonul deprimat şi atitudinea rezervată a lui Alexandrescu contrastează într-o oarecare măsură cu alte opere ale sale legate de aceleaşi enveniment (cf., de exemplu, *Mierla şi bufniţa*).

1838, 1842, 1847, 1863. **Titlu** Privighitoarea 1847, 1842, 1863: Privigătoarea 1838; **1** privighitoare 1847, 1842, 1863: privigătoare 1838; **3** locaş 1847, 1863: lăcaş 1838, 1842; **5** se 1847, 1842, 1863: să 1838; **8** tinereţei 1847, 1838, 1863: tinereţii 1842; **11** vieţei 1847, 1863: vieţii 1838, 1842; **12** zilei 1847, 1863: zilii 1838, 1842; **13** păsări 1847, 1838, 1842: paseri 1863; **14** Sloboda 1847, 1838, 1863: Libera 1863; **16** paserea 1847, 1842, 1863: pasărea 1838; **20** pe 1847, 1842, 1863: pă 1838; **27** supusă soartei a fi 1847, 1863: la soarta-i supusă a fi 1838, 1842; **29** Smulsele 1847, 1842, 1863: Zmulsele 1838; **30** Nouă 1847, 1838: noue 1842, nouă 1863; **31** Asfel 1847, 1838, 1842: Astfel 1863; pe 1847, 1842, 1863: pă 1838; **34** Exempluri (*scris* ecz-) 1838, (*scris* ecs-) 1842: *scris* esempluri 1847, 1863; **37** Dar tinereţea 1847, 1838, 1842: Însă juneţea 1863; neînţeleaptă 1847, 1838, 1863: neînţăleaptă 1842; **40** Pîntre 1847, 1863: Pintre 1842; **40**, **41** se 1847, 1842, 1863: să 1838; **42** pe 1847, 1842, 1863: pă 1838.

URSUL ŞI LUPUL

A fost publicată mai întîi în ediţia din 1838.

1838, 1842, 1847, 1863. **Titlu** şi 1847, 1838, 1863: i 1842; **5** sceptrul 1863: schiptrul 1838, 1842, ceptrul *greşeală* 1847; se 1847, 1842, 1863: să 1838; plimbă 1847, 1838, 1863: schimbă *greşeală* 1842; **7** pe (*de două ori*) 1847, 1842, 1863: pă 1838; schimbă 1847, 1838, 1863: plimbă[2] 1842; **9** ursu 1847: ursul 1838, 1842, 1863; **9, 10** pe 1847, 1842, 1863: pă 1838; **10** domnescul 1847, 1863: crăiescul 1838, 1842; **12** -ncoronat 1847, 1842, 1863: -ncorunat 1838; **14** ursu-acela 1838: ursu cela 1842, 1847, ursul cela 1863; **15** simtimente 1847, 1863: sentimenturi 1838, 1842; **16** obştei 1847, 1863: obştii 1838, 1842; erea *poate greşeală de tipar* 1847: era 1838, 1842, 1863; **17** Fiarele 1847, 1842, 1863: Hiarele 1838; **18** nuou

[1] Formă cerută şi de rimă (*fii*); cf. p. 58, nota 1.

[2] Vezi mai sus, v. 5.

1847, 1863: nou 1838, 1842; **21** se 1847, 1842, 1863: să 1838; **24** doi 1847, 1838, 1842: duoi 1863; miei 1838: *scris* mei 1842, 1847, 1863; **29** pe 1847, 1842, 1863: pă 1838; piei 1838: *scris* pei 1842, 1847, 1863; **32** jertfit 1847, 1863: jărtfit 1838, 1842; **36** -ncoronare 1847, 1863: -ncorunare 1838, încorunare 1842; **40** jertfească 1847, 1863: jărtfească 1838, 1842; **41** Asfel 1847, 1838, 1842: Astfel 1863; **41, 42** se 1847, 1842, 1863: să 1838; **43** fieşcine 1847, 1838, 1842: fieşicine 1863; **44, 45, 49** se 1847, 1842, 1863: să 1838; **53** Locuitorii 1847, 1863: Lăcuitorii 1838, 1842; se 1847, 1842, 1863: să 1838; **54** Vestea 1838, 1842, 1863: Veste 1847; se 1847, 1842, 1863: să 1838; **60** Pe 1847, 1842, 1863: Pă 1838; crai 1847, 1838, 1842: domn 1863; ţară 1847, (*scris* ţéră) 1863: ţara *mai corect din punct de vedere gramatical* 1838, 1842; **61** se 1847, 1842, 1863: să 1838.

BOUL ŞI VIŢELUL

I. Ghica (p. 663) situează compunerea acestei deosebit de populare fabule în perioada cînd Alexandrescu locuia la Tache Ghica (aşadar sfîrşitul anului 1837 sau în anul 1838). A fost publicată mai întîi în ediţia din 1838.

Fabula desemnează personajul burghezului parvenit, ridicat la ranguri de boierie, tip caracteristic epocii de destrămare a feudalismului şi de întărire a capitalismului, în urma tratatului de la Adrianopole (1829).

1838, 1842, 1847, 1863. **Titlu** şi 1847, 1838, 1863: i 1842; **4** cireadă 1838, 1842, 1863: ciradă *greşeală* 1847; **6** se 1847, 1842, 1863: să 1838; **8** ai 1847, 1863: aibi 1838, 1842; **9** vieţei 1847, 1863: vieţii 1838, 1842; **11** Se 1847, 1842, 1863: Să 1838; **17** pierde 1838: *scris* perde 1842, 1847, 1863; **18** unchiu 1847, 1838, 1842: unchi (*scris* unchiŭ) *aritmic* 1863; **19** pe 1847, 1842, 1863: pă 1838; şi-l 1847, 1842, 1863: ş-îl 1838; **21** -ntia 1847: -ntiaş 1838, 1842, -ntîia 1863; **23** şază 1847, 1838, 1842: şează[1] 1863; **28** daca 1847, 1838, 1842: dacă 1863; **29** mojicie 1847, 1863: mojîcie 1838, 1842; atîta 1847, 1838, 1842: atît *aritmic* 1863: **30** răspunde 1838: *scris* respunde 1842, 1847, 1863; **31** unchiu 1847, 1838, 1842: unchiul 1863; se 1847, 1842, 1863: să 1838; **32** Pe 1847, 1842, 1863: Pă 1838; se 1847, 1842, 1863: să 1838; **34** unchiu- 1847, 1838, 1842: unchiul *aritmic* 1863; **43** de-l 1847, 1842, 1863: dă-l (*scris* d'ăl) 1838; pe 1847, 1842, 1863: pă 1838; **44** asfel 1847, 1838, 1842: astfel 1863.

VULPEA LIBERALĂ

Publicată mai întîi în ediţia din 1842, fabula a fost scrisă între anii 1838 şi 1841, în vremea cînd poetul locuia la Tache Ghica.[2]

Alexandrescu reia aici tipul falsului liberal, tratat în *Vulpoiul predicator*, ilustrînd duplicitatea burgheziei, gata să-şi renege idealurile proclamate mai înain-

[1] Scris cu *é*, care, în această poziţie, poate nota şi *a*.

[2] Cf. I. Ghica, p. 663.

te. Față de *Vulpoiul predicator*, o traducere din Florian, *Vulpea liberală* reprezintă o spirituală adaptare, în fond și în amănunte de stil, la situația contemporană din Romînia.

C. V. Carp își va fi amintit de Alexandrescu, scriind *Lupul liberal* (*Fabule*, Iași, f. a., p. 20).

O traducere engleză a fabulei figurează în *Antologia* lui Stanley (*The liberal fox*, p. 212–213; textul la p. 115).

1842, 1847, 1863. **6** Să *1847, 1842:* Că *1863;* **8** crăiască *1847, 1842:* domnească *1863;* **10** răsvrătire *1842: scris* resvrătire *1847, 1863;* **12** -mbrățișe *1847, 1863:* -mbrățișă *1842;* **18** găinelor *1847, 1863:* găinilor *1842;* **22** întoarse *1847, 1863:* întoarsă *1842;* **24** totdeauna *1847, 1842:* totdauna *1863;* **25** subt *1847, 1842:* sub *1863;* **27** ești *1847, 1842:* suferi *corect din punctul de vedere al ritmului și al măsurii 1863;* asfel *1847, 1842:* astfel *1863;* **30** Craiul *1847, 1842:* Domnul *1863;* **31** obștii *1847, 1842:* obștei *1863;* **33** se-ntrec *cerut de ritm:* se întrec *1842, 1847, 1863.*

MIERLA ȘI BUFNIȚA

Publicată mai întîi în ediția din 1842.

Fabula este ecoul frămîntărilor politice din jurul anului 1840, al luptelor dintre partidul revoluționar și retrograzi. Poetul își exprimă direct convingerile în versurile 19–28: sînt idei progresiste care reprezintă crezul permanent al lui Alexandrescu.

1842, 1847, 1863. **Titlu** Mierla: *scris* Merla *1842, 1847, 1863;* și *1847, 1863:* i *1842;* **2** Mierla: *scris* Merla *1842, 1847, 1863;* umflată *1863:* îmflată *1842, 1847;* **7** dimineței *1847, 1863:* dimineții *1842;* **8** primăverei *1847, 1863:* primăverii *1842;* vieței *1847, 1863:* vieții *1842;* **10** vrednici *1847, 1842:* demne *1863;* **15** răspunse *1842: scris* respunse *1847, 1863;* **18** luminei *1847, 1863:* luminii *1842,* **23** Declamația-: Declamația *1842, 1863,* Declamație- *1847;* **29** răspunde *1847, 1842: scris* respunde *1863;* **30** bufniței *1847, 1863:* bufniții *1842;* mierla: *scris* merla *1842, 1847, 1863.*

CUCUL

Publicată mai întîi în ediția din 1842.

O traducere germană (*Der Kukuk*) se găsește la J. K. Schuller *Romänische Gedichte*, p. 4.

1842, 1847, 1863. **6** păserească *1847:* păsărească *1842, 1863;* **8** felurimi *cu dificultăți de ritm și de sens 1847:* felurime *1842, 1863;* **10** -ntrecea *1847, 1842:* -ntreceau *1863;* **17** Asfel *1847, 1842:* Astfel *1863;* **19** De asemenea *(*asemene *1842)* cinste *1847, 1842:* D-asemenea onoruri *1863;* **31** răspunse *1842: scris* respunse *1847, 1863;* **36** Nimenea *1863:* Nimene *1842, 1847;* judecător *1847, 1863:*

judicător *1842;* **37** obștii *1847, 1863:* obștei *1863;* învățătură *1847, 1863:* povățuire *1842;* **38** ce rar în natură *1847, 1863:* fenomen în fire *1842;* **40** simță *1847, 1863:* simțe *1842.*

ULEUL ȘI GĂINILE

Publicată mai întîi în ediția din 1842.

Tema ipocritului fusese tratată și în *Șoarecele și pisica*. Bazîndu-se pe o citare a lui La Fontaine din versurile suprimate în 1847, V. Ghiacioiu (p. 373 și urm.) se străduiește, inutil, să găsească în La Fontaine sursa fabulei. Apropierile propuse nu rezistă criticii. Pe de altă parte, căutînd în originalul francez nu numai similitudinea de intrigă, ci și identitatea animalelor puse în scenă, editoarea menționată apropie *Uleul și găinile* de *La jeune poule et le vieux renard* a lui Florian (II, 17), despre care am arătat mai sus, p. 489 și urm., că este în realitate sursa fabulei *Șoarecele și pisica*.

1842, 1847, 1863. **Titlu** și *1847, 1863:* i *1842;* găinile *1847, 1842:* câinele *greșeală 1863;* **2** sfoară *1847, 1863:* sfară *1842;* **5** cocoși *1847, 1863:* cucoși *1842;* întii *1847, 1842:* întîi *1863;* **11** vizita-aceasta *1863:* vizita ceasta *1842, 1847;* **12** *are în 1863 forma:*

Căci el însuși nu poate, căci îi pare rău foarte

33 mării *1842:* mării *greșeală 1847, 1863;* **35** jertfești *1847, 1863:* jărtfești *1842;* **38** asfel *1847, 1842:* astfel *1863;* **39** slobod *1847, 1842:* liber *1863; după* **41** *urmează în 1842:*

E o greșală mare pe hoți să ajutăm,
Pînă să nu cunoaștem cu cine ne-ncurcăm.
Ei abia se văd slobozi, ș-adio jurămînt!
La Fontaine[1] la aceasta vorbește ca un sfînt:

CÎINELE ȘI MĂGARUL

Publicată mai întîi în ediția din 1842.

1842, 1847, 1863. **Titlu** și *1847, 1863:* i *1842;* **6** *are în 1863 forma:*

Știi, parcă te-a plouat, ce rău ți s-a-ntîmplat?

8 nemulțumit *1847, 1863:* nemulțămit *1842;* **20** cîinele *1847, 1863:* cînile[2] *1842;* răspuns *1847, 1842: scris* respuns *1863.*

---

[1] Memoria îl înșală pe Alexandrescu: La Fontaine nu spune nimic similar și nu este exclus ca din această cauză pasajul să fi fost suprimat în edițiile următoare.

Citatul este o reminiscență din Florian, *L'aigle et le hibou* (din fabulele postume, publicate în 1802):

les aigles sont polis
Lorsqu'ils sont malheureux.

(„Vulturii sînt politicoși, cînd sînt nenorociți.")

[2] Provenit, desigur, din *cîinile*.

EPIGRAME

Începînd cu ediţia din 1842, Alexandrescu reproduce la sfîrşitul volumelor sale de poezii aceste cinci epigrame, scrise în genul practicat în Franţa în secolul al XVI-lea, al XVII-lea şi mai ales al XVIII-lea.

Epigramele I şi IV se pot încadra în genul „povestirilor epigramatice“, de felul celor scrise, de exemplu, de Piron.[1]

1842, 1847, 1863. **I**, **4** prinţ *1847, 1863:* crai *1842;* **6** compromita *1847, 1863:* comprometa *1842;* **III**, **1** totdeauna *1847, 1842:* totdauna *1863;* **6** singur *1847, 1842:* sigur *1863;* **IV**, **3** crai *1847, 1842:* prinţ *1863;* **4** astfel *1847, 1863:* asfel *1842;* **9** Ştii *1863:* Ştia *aritmic 1842, 1847;* **10** lumei *1847, 1863:* lumii *1842;* ziditor *1847, 1842:* creator *1863;* **13** răspunse *1847, 1842: scris* respunse *1863;* **V**, **1** răposaţi *1847, 1842: scris* reposaţi *1863;* **2** trecea *1847, 1842:* treceau *1863;* **12** Doi *1847, 1842:* Duoi *1863;* m-au *1847, 1842:* m-a *1863*.

1 *Contes épigrammatiques*, în Prosper Poitevin, *Petits poètes français*, Paris, 1849, vol. I, p. 155.

MEDITAŢII, ELEGII, EPISTOLE, SATIRE ŞI FABULE (1863)

DOMNULUI ION GHICA

1863. **3** mănăstirile: *scris* monăstirile *1863*.

ADIO
LA TÎRGOVIŞTE

Această poezie, printre primele scrise de Alexandrescu, a fost publicată mai întîi în *Curierul romînesc* din 4 august 1832. Despre data compunerii şi sensul subtitlului, vezi mai sus, p. 454, comentariul la *Miezul nopţei*.

Sentimentul dominant este tristeţea romantică[1], lipsa oricărei speranţe de fericire în viitor (poetul avea optsprezece sau douăzeci de ani). Tristeţea şi deznădejdea nu sînt însă vagi, fără cauze precizate, ca la alţi poeţi romantici: ele se datoresc nenorocirilor care au lovit adolescenţa poetului, şi în primul rînd pierderii părinţilor (la acest fapt se referă, pe cît se pare, versurile 57—58).

Cadrul pe care l-a ales Alexandrescu pentru reflecţiile sale melancolice este constituit de ruinele Tîrgoviştei, fapt care îl leagă în mod necesar de predecesorul său imediat, V. Cîrlova, de la care i-au rămas ecouri[2]; Alexandrescu a preluat conţinutul filozofic devenit clasic al meditaţiilor pe ruine[3], ideea

1 Cf. şi nota la *Anul 1840*.

2 Versurile 13—14 pot fi puse în legătură cu următoarele din *Ruinurile Tîrgoviştii*:

acest mormînt
Unde tiranul încă un pas n-a cutezat
Căci la vederea voastră se simte spăimîntat.

3 Vezi şi nota la *Trecutul la Mănăstirea Dealului*. Menţionarea Palmirei şi a Romei (v. 12) este concludentă pentru originea livrescă a meditaţiilor.

zădărniciei lucrărilor omeneşti, a zădărniciei gloriei şi strălucirii pămînteşti. Ideea aceasta este exprimată conform formulei tradiţionale *ubi sunt qui ante nos in mundo fuere?*[1], reprezentată cu profuziune în literaturile europene. La noi coincide aproape cu apariţia creaţiei poetice culte în genere: o întîlnim la Miron Costin, în *Cîntarea lumii*:

Unde-s ai lumii stăpîni? Unde este Xerxis?
Alexandru Machedon? Unde-i Artaxerxis?
August, Pompei şi Chesar, unde sînt în lume?
Pre ei toţi vremea i-a spart, ca pre neşte spume.

O găsim şi la Zilot Romînul (cf. D. Popovici, *Littérature*, p. 144).

La P. Mumuleanu apare de mai multe ori:

Unde e sila lui Xerxes,
Solomon ce s-a făcut?
Unde este Alexandrul?...
Ca un vis toţi au trecut.

(*Mormîntul*, *Poezii*, p. 93.)[2]

C. Bolliac, înşirînd numele unor cetăţi glorioase în Antichitate, exclamă:

Oari unde e mulţimea ce-atuncea le mărea?
Şi unde le-e comerţul? Unde le e oştirea?
Unde le este legea? Ce s-a făcut mărirea,
Ştiinţa, avuţia ce-atunci le înflorea?

(*Cugetare*, în *Colecţiune*, p. 38.)

Aricescu ne dă exemplul unei adevărate hipertrofieri a temei, interesant totuşi pentru concentrarea aproape a tuturor elementelor folosite de poeţi:

Patruzeci de secoli trec pe dinainte
Şi fieştecare îmi recheamă-n minte
Imperii, popoare care nu mai sînt,
Care gem uitate în negrul mormînt;
Sau care lăsară numai al lor nume
Din zgomotul mare ce făcură-n lume.

Unde este Roma, unde e Atena?
Unde e Palmira, unde Cartagena?
Unde este Tirul, unde e Sidonul?
Unde Ecbatana, unde Babilonul?

Unde este Cesar şi Napoleon?
Unde este Bruttus, unde e Caton?
Unde e Platone, unde e Socrat?
Unde Epaminonda, unde Ipocrat?

[1] Formula latină, provenită din cunoscutul cîntec studenţesc *Gaudeamus igitur*, sintetizează comod elementele temei.
[2] Cf. id., *Vremea*, *ibid.*, p. 73.

Un fum sau o umbră, un nume, un nuor
Un pumn de cenuşă, vis amăgitor!
Dar, ce! Un vis este bietul muritor?
Un nume rămîne din orice popor?

(*Meditaţie*, în *Arpa*, p. 24.)[1]

După cum se poate observa, la Alexandrescu tema nu îmbracă forme atît de tipice: „Unde sînt acestea?" (v. 9) se referă la apariţia, în imaginaţia autorului, a strălucirii apuse (oameni, armii, zgomot de taberi etc.) şi face trecerea la afirmarea zădărniciei gloriei, cu tradiţionala ei exemplificare (Palmira, Roma).

Adio s-a bucurat de o popularitate deosebită într-o epocă în care lirica originală se reducea la prea puţin. Partea de la sfîrşit a poeziei, de la versul 37 înainte, a fost pusă pe note de Anton Pann, prin anul 1839[2], şi publicată de acesta în *Spitalul amorului* (vol. II, textul la p. 111, muzica la p. 158). Melodia a devenit ulterior celebră, fiind folosită pentru imnul revoluţionar *Răsunetul* (*Deşteaptă-te, romîne!*) de A. Mureşanu. Poeţii vremii au avut poezia prezentă în minte: o dovedeşte M. Cuciuran, care îşi încheie astfel poezia închinată ruinelor Cetăţii Neamţu:

Mă uit iar spre ele — iau lira-mi şi le las.

(*Poezii*, p. 42.)

Alexandrescu însă nu pare să fi fost mulţumit de această lucrare de debut şi nu-i face loc în ediţia din 1847, transpunînd, cu modificări, versurile 33—36, 46—48, 53—56 în versiunea definitivă a *Miezului nopţei*.

Curierul rumînesc *din 4 august 1832 (C)*, *1832*, *1842*, *1863*. **Titlu** *menţiunea* la Tîrgovişte *numai în 1863;* **1** aste *1863*, *1832*, *1842:* este[3] *C;* ruine *1863:* ruinuri *C*, *1832*, *1842;* sub *1863:* subt *C*, *1832*, *1842;* **2** gloria străbună şi umbra *1863:* slava strămoşască şi umbre *C*, *1832*, *1842;* **4** timpul *1863:* vremea *C*, *1832*, *1842;* **5** se *1863*, *1832*, *1842:* să *C;* **8** vîjie- *C*, *1832:* vîjîie *1842*, vîşie *1863;* **11** orce *1863:* orice *C*, *1832*, *1842;* nemicnicită *1863:* nimicnicită *C*, *1832*, *1842;* **12** ş-a *1863*, *C*, *1832:* şi a *1842;* Romei *1863:* Romii *C*, *1832*, *1842;* **14** Se *1863*, *1842:* Să *C*, *1832;* spăimîntau *1863:* spăimînta *C*, *1832*, *1842;* **15** şi pasări cobe zboară*:* şi cobe păsări zboară *C*, *1832*, *1842*, pasări cobe zboară *aritmic 1863;* **16** pe *1863*, *1832*, *1842:* pă *C;* monumente *1863:* monumenturi *C*, *1832*, *1842;* şuierînd*: scris* şuerînd *C*, *1832*, *1842*, *1863;* **18** pipăiesc *1863:* pipăie *C*, *1832*, *1842;* **19** suvenire *1863:* suveniruri *C*, *1832*, *1842;* **20** Pe *1863*, *1832*, *1842:* Pă *C;* lacrămi *1863*, *C*, *1832:* lacrimi *1842;* se *1863*, *C:* să *1832*, *1842;* **21** speranţă *1863:* nădejde *C*, *1832*, *1842;* se *1863*, *C:* să *1832*, *1842;* **23** veselă *1863:* vesela *C*, *1832*, *1842;* zîmbire *1863*, *C*, *1832:* zimbire *1842;* **25** se-nalţ *1863:* la cer *C*, *1832*, *1842;* se *1863*, *1832*, *1842:* să *C;* **26** Urcînd

[1] Cf. alte texte importante (Bolintineanu, *Conrad*, Creţeanu) şi un istoric al problemei, la R. Ortiz, *„Fortuna labilis"*, *storia di un motivo medievale*, Bucureşti, 1927, mai ales de la p. 138, unde se discută influenţa *Ruinelor* lui Volney asupra literaturii romîne.
[2] Mitropolitul Iosif Naniescu poseda autograful lui Pann, scris în septembrie 1839. Cf. G. Muzicescu, *Arhiva* (din Iaşi), 1895, p. 223.
[3] Trebuie citit *peste*?

1863: Nălţînd *C, 1832, 1842;* azurele *1863:* sfintele *C, 1832, 1842;* **27** -ncoronează *1863:* -ncorunează *C, 1832, 1842;* **28** se *1863, 1832, 1842:* să *C;* ş-aici *1863:* şi ici *C,* şi aici *1832, 1842;* sălbatici *1863:* sălbateci *C, 1832,* selbatici *1842;* **29** acestor *1863:* astor *C, 1832, 1842;* **31** lumină *1863:* lumina *C, 1832, 1842;* **32** raza-i se reflectă *1863:* razele ei cade *C, 1832, 1842;* **33** prin *1863, 1842:* pîn *C, 1832;* -ncet *1863:* încet *C, 1832, 1842;* **35** aici aceste *1863, C, 1832:* aice aste *1842;* **36** Iar *1863, C, 1832:* Dar *1842;* **38** lacrămi *1863, C, 1832:* lacrimi *1842;* **39** groaznece *1863:* groaznice *C, 1832, 1842;* **40** relei *1863:* relii *C, 1832, 1842;* **43** nimenea *1863, 1832:* niminea *C,* nimene *1842;* **44** pe *1863, 1832, 1842:* pă *C;* **46** că *C, 1832, 1842:* eu *greşeală 1863;* pe *1863, 1842:* pre *C, 1832;* **50** vîrsta *1863:* veacul *C, 1832, 1842;* sîntul *1863:* sfîntul *C, 1832, 1842;* **54** nesip[1] *1863:* nisip *C, 1832, 1842;* **58** etern *1863:* în veci *C, 1832, 1842;* **60** lor tulpină *1863, 1832, 1842:* rădăcină *C;* **61** speranţe- *1863:* nădejdi *C, 1832, 1842;* **62** măsură *C, 1832, 1842:* măsuri *greşeală 1863;* **64** vîrstă *1863:* frunte *C, 1832, 1842;* **65** să[2] *1863:* se *C, 1832, 1842;* **66** plini de jale pierd *(scris* perd*) 1863:* fără slavă las *C, 1832, 1842;* **67** lumei *1863:* lumii *C, 1832, 1842.*

ADIO LUI LORD BYRON LA SOŢIA SA

Prima publicare în ediţia din 1832. Poemul lui Byron a fost scris după despărţirea de soţia sa (1816) şi învinuirile pe care şi le aduce au contribuit la mărirea ostilităţii cercurilor aristocratice faţă de poet (cf. şi versurile 11—20 ale traducerii). Dăm mai jos textul original:

Fare thee well!

Fare thee weel ! and if for ever,
Still for ever, fare thee well:
Even though unforgiving, never
'Gainst thee shall my heart rebel.

Would that breast were bared before thee
Where thy head so oft hath lain,
While that placid sleep came o'er thee
Which thou ne'er canst know again:

Would that breast, by thee glanced over,
Every inmost thought could show!
Then thou would'st at last discover
'T was not well to spurn it so.

Though the world for this commend thee —
Though it smile upon the blow,
Even its praises must offend thee
Founded on another's woe:

1 Formă suspectă; variantă grafică a lui *năsip*?

2 Dacă nu cumva grafia *sĕ* marchează un *se* legat de cuvîntul următor; aritmia astfel produsă nu ar fi surprinzătoare.

Though my many faults defaced me,
Could no other arm be found,
Than the one which once embraced me,
To inflict a cureless wound?

Yet, oh yet, thyself deceive not;
Love may sink by slow decay,
But by sudden wrench, believe not
Hearts can thus be torn away:

Still thine own its life retaineth —
Still must mine, though bleeding, beat,
And the undying thought which paineth
Is — that we no more may meet.

These are words of deeper sorrow
Than the wail above the dead;
Both shall live, but every morrow
Wake us from a widow'd bed.

And when thou would solace gather,
When our child's first accents flow,
Wilt thou teach her to say „Father!"
Though his care she must forego?

When her little hands shall press thee
When her lip to thine is press'd,
Think of him whose prayer shall bless thee,
Think of him thy love had bless'd!

Should her lineaments resemble
Those thou never more may'st see,
Then thy heart will softly tremble
With a pulse yet true to me.

All my faults perchance thou knowest,
All my madness none can know;
All my hopes, where'er thou goest,
Wither, yet with thee they go.

Every feeling hath been shaken;
Pride, which not a world could bow,
Bows to thee — by thee forsaken,
Even my soul forsakes me now:

But 't is done — all words are idle —
Words from me are vainer still;
But the thoughts we cannot bridle
Force their way without the will.

Fare thee well! — thus disunited,
Torn from every nearer tie,
Sear'd in heart, and lone, and blighted,
More than this I scarce can die.
(*The Poetical Works of Lord Byron*, edited...
by Ernest Stanley Coleridge, London, 1905, p. 376.)

Alexandrescu prelucrează, uneori destul de adînc, materialul, amplificîndu-l în bună măsură. Bogdan-Duică susține (p. 24—25) că traducerea lui Alexandrescu ar fi fost făcută după o traducere în proză, datorată lui C. Filipescu și publicată în *Curierul romînesc* din 30 martie 1830. Într-adevăr, există unele expresii asemănătoare între cele două traduceri, deși diferențele sînt notabile. Iată textul lui Filipescu:

„I. Adio! și daca este pentru totdauna, încă o dată adio! Nu vrei să mă ierți! Niciodată inima mea nu se va răsvrăti asupra ta! De ce nu poate a se deschide la ochii tăi inima aceasta pe care adeseaori ai odihnit capul tău, atuncea cînd cădea pă tine somnul acela cel dulce pe care nu îl vei mai gusta; de ce nu poate a se deschide la ochii tăi și a-ți arăta cele mai ascunse gînduri; poate că atunci ai mărturisi că au fost nedreaptă despreţuirea ta.

II. În zadar te laudă lumea și zimbește văzînd lovitura fatală cu care mă sfîșii: laudile lumii trebuie să te supere cînd sînt întemeiate pe nenorocirea unui soț. Cu toate ale mele greșale nu putea nemilostivii să aleagă alte mîini ca să-mi deschiză o acest fel de rană crudă, decît mîinile acelea care mă îmbrățișa odată?

III. Nu te amăgi însă singură; amorul poate să piară cu încetul; dar nu crede că inimile pot așa de lesne a se desnoda și a se desface. A ta tot simte dragostea; a mea, deși sîngerîndă, se bate însă pentru tine. Totdauna ne va amărî gîndul că sîntem despărțiți în veci.

IIII. Vorbile acestea sînt mai triste decît gemetul morții. Vom trăi despărțiți și fieștecare zi ne va afla pe un pat văduv și singuratic. Cînd vei voi să te mîngîi cu fiica ta, cînd sunetul glasului ei cel dintîi va lovi urechile tale, vei învăța-o oare a zice *tată* ?... Cu toate că niciodată nu va fi mîngîiată de dînsul!

V. Cînd tinerile ei mîini te vor strînge, cînd buzele ei vor căuta pe ale tale, gîndește la acela ce totdauna se va ruga pentru fericirea ta; gîndește la acela pe care amorul tău putea să-l facă prea fericit!...

VI. Toate rătăcirile mele îți sînt cunoscute. Niminea nu poate ști pînă unde poate-mi merge smintirea. Toate nădejdile mele se vestejesc unde vei fi, și sînt numai pe urmele tale. Toate simtimenturile inimii mele sînt șovăindu-se; trufia mea care nu putea să o plece niminea se pleacă înaintea ta: lăsat de tine simț că și inima mă lasă.

VII. S-au sfîrșit toate! rugăciunile ne sînt nefolositoare, și ale mele nu sînt ascultate. Sînt gînduri care nu poate cineva a le stăpîni, și ne scapă fără de voia noastră. Despărțit de orice mi-e drag, inima mi se arde. Sînt singur, amărît, și desnădăjduirea cea mai amară e că nu poci muri."

E de semnalat faptul că există concordanță între împărțirea în strofe a lui Alexandrescu și paragrafele lui C. Filipescu, fără ca acestea să corespundă strofelor lui Byron.

P. Grimm[1] afirmă că traducerea lui Alexandrescu a avut ca model pe cea franceză a lui Amédée Pichot. Pe cît se pare, traducerea lui Filipescu este făcută tot după Pichot, ceea ce reduce, în fond, la o singură sursă traducerea liberă a lui Alexandrescu.

1832, 1842, 1863. **Titlu** *în 1832 se adaugă mențiunea* Traducție; **1** dacă *1863, 1842:* daca *1832;* **2** iarăși *1863:* iară *1832, 1842;* **3** pieptu *1832: scris* peptu *1842, 1863;* **4** secoli *1863:* veacuri *1832, 1842;* **6** adesea *1832:* adese *1842, 1863;* rezemai *1863, 1832:* răzemai *1842;* **11** ce-mi *1863:* ce *1832, 1842;* **16** mea *1832:* me *1842, 1863;* **17** asupra- *1863:* asupră- *1832, 1842;* **21** -nșeli: -nșăli *1832, 1842,* înșeli *1863;* piere *1832: scris* pere *1842, 1863;* **33** voi *1863:* vom *1832, 1842;* **37** cel tînăr *1832, 1842:* tînăr *aritmic 1863;* dîntîi *1863:* dintii *1832,* dintii *1842;* **39** Măcar *1832:* Macar *1863, 1842;* **41** mîinele- *1832:* mînele- *1842, 1863;* frageți *1863:* fragezi *1832, 1842;* **46** dacă *1863, 1842:* daca *1832;* **48** atuncea *1832:* atunce *1842, 1863;* **50** Repede *1832:* Răpide *1842, 1863;* **52** niminea *1832:* nimine *1842, 1863;* smintirea *1863, 1842:* zmintirea *1832;* **53** urmă- *1863:* urme- *1832, 1842;* **54, 57** se *1863, 1842:* să *1832;* **66** erau *1863:* era *1832, 1842.*

ÎNTRISTARE

Această traducere a poemului *Tristesse* de Lamartine (*Nouvelles méditations poétiques*, XII) a fost publicată pentru prima oară în ediția din 1832. Reproducem mai jos originalul francez:

Ramenez-moi, disais-je, au fortuné rivage
Où Naples réfléchit dans une mer d'azur
Ses palais, ses coteaux, ses astres sans nuage,
Où l'oranger fleurit sous un ciel toujours pur.
Que tardez-vous? Partons! Je veux revoir encore
Le Vésuve enflammé sortant du sein des eaux;
Je veux de ses hauteurs voir se lever l'aurore;
Je veux, guidant les pas de celle que j'adore,
Redescendre en rêvant de ces riants coteaux.
Suis-moi dans les détours de ce golfe tranquille;
Retournons sur ces bords à nos pas si connus,
Aux jardins de Cynthie, au tombeau de Virgile,
Près des débris épars du temple de Vénus:
Là, sous les orangers, sous la vigne fleurie
Dont le pampre flexible au myrte se marie,
Et tresse sur ta tête une voûte de fleurs,
Au doux bruit de la vague ou du vent qui murmure,
Seuls avec notre amour, seuls avec la nature,
La vie et la lumière auront plus de douceurs.

De mes jours pâlissants le flambeau se consume,
Il s'éteint par degrés au souffle du malheur,
Ou s'il jette parfois une faible lueur,

[1] *Traduceri și imitațiuni romînești după literatura engleză*, în *Dacoromania*, III, p. 296.

C'est quand ton souvenir dans mon sein se rallume.
Je ne sais si les dieux me permettront enfin
D'achever ici-bas ma pénible journée:
Mon horizon se borne, et mon oeil incertain
Ose l'étendre à peine au-delà d'une année.
Mais s'il faut périr au matin,
S'il faut, sur une terre au bonheur destinée,
Laisser échapper de ma main
Cette coupe que le destin
Semblait avoir pour moi de roses couronnée,
Je ne demande aux dieux que de guider mes pas
Jusqu'aux bords qu'embellit ta mémoire chérie,
De saluer de loin ces fortunés climats,
Et de mourir aux lieux où j'ai goûté la vie!

1832, 1842, 1863. **Titlu** *în 1832 se adaugă mențiunea* Traducție din De Lamartine; **1** țărmuri *1832:* țermuri *1842, 1863;* **3** neînvelite *1863:* neînvălite *1832, 1842;* **7** eu *1863:* pe *1832, 1842;* **9** veseli[1] *1832, 1842:* vesel *greşeală 1863;* **11** nostri *1863, 1842:* noştri *1832;* țărmul *1832, 1842:* țermul *1863;* **13** Venerii *1863:* Vinerii *1832, 1842;* **15** mirții: mirți *1832, 1842, 1863;* **20** galbenelor *1863:* galbenilor *1832, 1842;* **21** stinge *1832, 1842:* stringe *greşeală 1863;* al *1832:* a *1842, 1863;* **22** dacă *1863, 1842:* daca *1832;* **23** Scînteiele *1863:* Schinteiele *1832, 1842;* **24** dacă *1863:* daca *1832, 1842;* **27** păşi *1863, 1842*[2]*:* pîşi *1832;* **28** dac-o *1832:* dac-a *moldovenism 1842, 1863;* **31** -ncoronat *1863, 1842:* -ncorunat *1832;* **35** pierz *1832: scris* perz *1842, 1863.*

FLUTURELE

Traducere a poeziei *Le papillon* (*Nouvelles méditations poétiques*, IX) a lui Lamartine; a fost publicată mai întîi în ediția din 1832. Reproducem originalul francez:

Naître avec le printemps, mourir avec les roses,
Sur l'aile du zéphyr nager dans un ciel pur;
Balancé sur le sein des fleurs à peine écloses,
S'enivrer de parfums, de lumière et d'azur;
Secouant, jeune encor, la poudre de ses ailes,
S'envoler comme un souffle aux voûtes éternelles:
Voilà du papillon le destin enchanté.
Il ressemble au désir, qui jamais ne repose,
Et, sans se satisfaire, effleurant toute chose,
Retourne enfin au ciel chercher la volupté.

Poezia a mai fost tradusă şi de C. Stamati (*Muza*, I, p. 165).

1832, 1842, 1863. **Titlu** *în 1832 se adaugă mențiunea* Traducție din De Lamartine; **5** june *1863:* tînăr *1832, 1842.*

---

[1] Acordat cu *nălțimi*; această lecțiune redă originalul francez:
Redescendre en rêvant de ces *riants* coteaux.

[2] În ediția 1842 grafia *păşi* redă şi fonetismul *pîşi*.

UNIREA PRINCIPATELOR

La 30 martie 1856 se încheie tratatul de la Paris care pune capăt războiului Crimeei. Printre clauzele tratatului figura şi alegerea unor divanuri ad-hoc în Principate, avînd ca scop fixarea fizionomiei politice a țărilor romîne şi, în primul rînd, rezolvarea problemei unirii. Alexandrescu sprijină prin această poezie, publicată în *Concordia* din 30 martie 1857, partidul cu caracter progresist al unioniştilor; alegerile s-au desfăşurat în luna septembrie a aceluiaşi an şi au avut ca rezultat victoria unioniştilor.

Ideea unirii a fost cîntată de poeții vremii. Cf., de exemplu, *La unire* a lui Bolintineanu (*Poezii*, II, p. 260) precum şi poeziile reunite în volumul *Poesii ale scriitorilor din epoca Unirii*, Vălenii de Munte, 1909. Asemănător cu Alexandrescu se exprimă G. Crețeanu în *La romîni*, publicată în *Steaua Dunării* din 12 iulie 1856:

Căci noi sîntem nepoții acelor ce odată
Spre-a ne păstra pămîntul acesta mult iubit
Vărsară al lor sînge; ş-al lor fără de pată
Scump nume-am moştenit.

Azi patria nu cere să-i dăm al nostru sînge,
Ci vrea s-avem caracter, curagi cetățenesc,
Spre-a proclama unirea, cu toții spre-a ne stringe
Sub steagul romînesc.

Cf. şi poezia *Cîntec nou* a aceluiaşi, publicată tot în *Steaua Dunării* din 24 ianuarie 1856.

Alexandrescu atribuia un rol însemnat luptei sale pentru unire: într-un articol polemic (*Independința* din 1 mai 1861), vorbind despre sine, spune: „prin poezia adresată reprezintanților națiunii şi intitulată «Unirea Principatelor» a îndemnat la această unire pe toți adevărații romîni, afară de trădători".

Concordia *din 30 martie 1857 (C),* Independința *din 12 iunie 1861 (I),* Reforma *din 29 iunie 1861 (R),* Revista romînă, *I, 1861, p. 172 (RR), 1863.* **Titlu** *subtitlul numai în C şi 1863;* **1** sculptate *1863, I, R, RR:* săpate *C;* **2** zimbru *1863, C, I, R:* zimbrul *RR;* țării *1863:* ţerii *C, I, R,* țărei *RR;* **3** Subt *1863, C, RR:* Sub *I, R;* **4** capitală *1863, C, I, R:* capitale *RR;* mănăstire: monăstire *1863,* monastire *C, I, RR, R; în C nota are următorul text:* Monastirea Stelea din Tîrgovişte, zidită de Vasilie Lupul, domnul Moldaviei, în urma rezbelului ce avu cu Matei Basarab; **5** După *1863, C, RR:* Dupe *I, R;* **6** *în RR nota se găseşte la acest vers şi are următorul text:* Monastirea Stelei din Tîrgovişte, clădită de Vasilie Lupul în urma bătăliei ce avu cu Matei Basarab; **7** arăt *1863, C, RR:* arată *I, R;* **8** lupte *1863, I, R, RR:* zile *C;* **9** popoli *1863, I, R:* populi *C, RR;* **10** restrişti *1863:* restristi *C, I, R,* răstrişti *RR;* isvor în *1863, C, RR:* isvoru-n *I, R;* **11** i- *1863, C, I, R:* le- *RR;* **13** urele interne *1863, C:* ale noastre lupte *I, R, RR;* **14** suflete şi-n inimi *1863, I, R, RR:* inimele noastre *C;* **19** sacrificiuri *1863, I, R, RR:* sacrificie *C;* **21** credință *1863, C, I, R:* credința *RR;*

22 acum iau *1863, C, I, R:* iau acum *RR;* **23** se-nsenină *C, R, RR:* se-nsenină *I*, ce-nsenină *1863;* **24** asupra *1863, RR:* asupră *C, I, R;* **25** Dulce *1863, C:* Sîntă *I, R, RR;* răsună *1863: scris* resună *C, I, R, RR;* **27** înainte-i, simbol *I, R:* înainte, simbol *C, RR*, înainte, simbolu-i *aritmic și fără sens 1863;* **28** Vitleem *1863, I:* Betleem *C, RR*, Vitleim *R;* **29** -ncoronații *C, R, RR:* încoronații *I*, -ncoronați *1863;* **30** sfînt *1863, RR:* sînt *C, I, R;* **31—36** *omise în I, R, RR;* **37** *notă în C:* cei dintîi domni cari încheiară tractate cu Înalta Poartă, unul pentru Moldova și altul pentru Țara Romînească*;* **40** inimile *1863, I, R, RR:* inimele *C;* **41** privirea-și *1863, C:* privirea *I, R, RR;* **44** pierde *I, R: scris* perde *C, RR, 1863;* **45** locuiesc *1863, C:* se nutresc *I, R, RR;* **46** piere *1863, I: scris* pere *C, RR;* **48** nobili fii o priimesc *C, I, RR:* fiii nobili o priimesc *R*, nobili fii o primesc *1863*.

MĂRIII SALE DOMNULUI ALEXANDRU IOAN I

Cuza-vodă intră în București în ziua de 8 februarie 1859. Poezia lui Alexandrescu a fost recitată de Matei Millo la o serbare dată la Teatrul Național cu acest prilej.[1] Prima publicare pare să fie aceea din *Steaua Dunării* din 21 februarie 1859, dacă nu va fi fost tipărită mai înainte, cum presupune Gîrleanu (p. 160) într-o foaie volantă. Relațiile între poet și noul domnitor se stabilesc repede: la sfîrșitul lui martie, Alexandrescu este numit ministru de Finanțe, dar refuză portofoliul (vezi studiul introductiv). În scrisoarea către Ghica din 31 martie, explicîndu-i acestuia refuzul, Alexandrescu spune: „Îmi pare destul de rău dacă voi fi displăcut prințului, care este foarte amabil și către care mă simț atras".

Steaua Dunării *din 21 februarie 1859 (S), 1863.* **Titlu** Alexandru*: scris* Alesandru *S, 1863:* **29** te *S:* ta te *1863;* **31** viitoru-i *1863:* zîmbitoru-i *S;* **32** Zîmbitor *1863:* Viitor *S.*

O PROFESIUNE DE CREDINȚĂ

Satira, îndreptată împotriva demagogilor care, încadrîndu-se aparent în rîndurile unioniștilor, urmăreau obținerea unor avantaje personale, sau chiar să contracareze popularitatea lozincilor unioniste, a fost publicată mai întîi în *Romînul* din 12/24 august 1857.

Parodia profesiunii de credință a unui fals unionist pornește de la faptul că o parte din conservatori își însușeau de formă unele puncte ale programului unionist, spre a nu-și pierde popularitatea. Alexandrescu dezvoltă, cu interpretări umoristice, punctele din programul unionist în vederea alegerilor pentru divanul ad-hoc: unirea (v. 40—41), principele străin ereditar (v. 42—58), autonomia

[1] Vezi *Cronica artistică* publicată de Pantazi Ghica în *Dîmbovița* lui D. Bolintineanu (11 februarie 1859, p. 144).

(v. 59—62), alcătuirea unui guvern constituțional (v. 63—74)[1]. Aprobînd, cu o argumentare personală, unirea și autonomia, candidatul face rezerve asupra principelui străin și a guvernului constituțional. Este întrucîtva felul de a vedea și a acționa al conservatorilor.

Romînul *din 12/24 august 1857 (R), 1863.* **Titlu** profesiune *1863:* profesie *R;* **2** m-ăți *1863, R: trebuie citit* m-îți*?;* **8** după *1863:* dupe *R;* **18** Servind *1863:* Slujind *R;* **21** care *1863:* cară *R;* **22** *are în R forma:*

Cine le-au adus provizii
Și mai bune și mai iute?

23—24 *omise în R;* **23** în*:* -n *aritmic 1863;* **30** nepuse la îndoială*:* nesupuse la-ndoială *R*, nepuse la-ndoială[2] *1863;* **33** După *1863:* Dupe *R;* **36** devotez *1863:* devuez *R;* **38** arăt*:* arît[3] *R, 1863;* **40** sîntă *1863:* sfîntă *R;* **41** se *1863:* să *R;* **55** însă *1863:* îns- *R*[4]*;* **60** mine-n *1863:* noi în *R;* **65** știu bine *1863:* sînt sigur *R;* se *1863:* să *R;* **66** să nu-i *R:* să-mi *1863;* **69** se *1863:* să *R;* **70** n-or *1863:* n-o *R;* **74** e o *R:* c'o *1863;* **75** -nțelegeți *R:* înțelegeți *1863*.

CÎNTECUL SOLDATULUI

I. Ghica (p. 669—670) vorbește despre împrejurările în care a fost scrisă poezia: „În anul 1853 se auzea de război. Alexandrescu, ca și Nicu Bălcescu, au avut totdeauna credința că Romînia numai prin arme se putea ridica la rangul ce i se cuvine. Era vorba ca o armată auxiliară franceză să vie să ocupe valea Dunărei de jos, iar flota engleză să cuprindă Marea Neagră; se suna și de venirea lui Magheru cu proscrișii romîni, și tinerimea începuse a bate din pinteni. Atunci Alexandrescu a scris *Cîntecul soldatului*." De altfel, în vremea lui Știrbei, armata a sporit și s-a organizat.

[1] „Comitetul central al Unirii" compus din C. Crețulescu, președinte, A. Golescu, vicepreședinte, G. Costaforu, A. Orescu, I. Bălăceanu, E. Predescu etc. membri, publică programul unionist pe care îl redăm mai jos, după *Concordia* din 30 martie 1857:

1. „Chezășuirea autonomiei și a drepturilor noastre internaționale, după cum sînt hotărîte amîndouă prin capitulările din anii 1389, 1460 și 1513 încheiate între țerele romîne și Înalta Poartă; precum și neutralitatea teritoriului moldo-romîn.

2. Unirea țerelor romîne și moldave într-un singur stat și sub un singur guvern.

3. Prinț strein cu moștenirea tronului, ales dintr-o dinastie domnitoare d-ale Europei, ai cărui moștenitori născuți în țară am dori să fie crescuți în religiunea țerei.

4. Guvern constituțional representativ; și, după datinele cele vechi ale țerei, o singură adunare obștească, care va fi întocmită pe o base electorală largă, încît să represinte interesele generale ale populațiunii romîne."

[2] Corectări necomplete de acest fel sînt frecvente în ediția 1863; nu este însă exclus ca *nepuse* să fie o simplă greșeală în loc de *nesupuse*.

[3] Formă suspectă, neînregistrată de *Dicționarul Academiei* și pe care n-am mai găsit-o la Gr. Alexandrescu. Grafia *arât*, care se citește în ediția din 1863 la versul 39 al *Epistolei către Voinescu II*, notează pronunțarea *arăt*. Găsim totuși un exemplu sigur la I. Văcărescu (*Colecție*, p. 281) unde *arîți* e confirmat de rima *coborîți*.

[4] Ambele lecțiuni sînt aritmice.

Tonul poeziei lui Alexandrescu se aseamănă cu acela din *O impresie dedicată oștirii romîne.*

Faptul că, în 1861, ziarul *La voix de la Roumanie* publică poezia (23 februarie / 6 martie) însoțind-o de o traducere franceză semnată Thébaut, pare să dovedească popularitatea *Cîntecului*. Nu este exclusă posibilitatea unei publicări mai vechi pe foi volante (nu cunoaștem nici o tipărire anterioară celei din *La voix de la Roumanie*).

La voix de la Roumanie *din 23 februarie/6 martie 1861 (V), 1863.* **2** Trompeta *V:* Tronpata *1863;* **4** Ostirea *1863:* Oștirea *V;* **5** Și steagul *1863:* Stindardul *V;* **6** arma-le*:* arma sa *V,* arama-le *1863;* **7** pieptu[ri] *V: scris* pepturi *1863;* **12** curajos *1863:* curagios *V;* **21** legea împlinește *1863:* ordinea păzește *V;* **23** totdeauna *1863:* totdauna *V;* **24** război *1863:* rezbel *V.*

COMETEI
ANONSATE PENTRU 13 IUNIE

La începutul anului 1857 făcuse vîlvă în toată Europa prevestirea unui astrolog vienez, după care, la 13 iunie, o cometă urma să se ciocnească de pămînt și să provoace un uriaș incendiu care avea să cuprindă întreg globul. Dezmințirile astronomilor au liniștit însă în scurtă vreme spiritele și cometa a devenit un obiect de glume[1]. Din informațiile pe care le deținem de la tovarășul G. Stănilă, de la Observatorul Astronomic din București, era vorba de întoarcerea celebrei comete a lui Carol Quintul, căreia i se atribuise o revoluție de trei secole. La data anunțată n-a trecut însă nici o cometă la periheliu; singurele întrucîtva apropiate sînt ale lui Klinkerfues (17 iulie, cu o revoluție de 7.032 ani) și Peters (23 sau 24 august, cu o revoluție de 234,7 ani).

În *Concordia* din 13 februarie 1857, Alexandrescu publică această scrisoare satirică adresată cometei. Manuscrisul trimis lui Ghica poartă data de 8 februarie.

Scrisoarea lui Alexandrescu a avut răsunet. A fost reprodusă, cîteva săptămîni după prima publicare, în *Telegraful romîn* din 20 aprilie 1857.[2] Încurajat, desigur, de succes, Alexandrescu completează dialogul epistolar cu *Răspunsul cometei.*

Se găsește în ms. 801 *al Bibliotecii Academiei R.P.R. f° 140—141, cu data de* 8 fevr. *(ms);* Concordia *din 13 februarie 1857 (C), 1863.* **Titlu** anonsate *1863, ms:* anunciate *C;* **2** locuim *1863, C:* lăcuim *ms;* **4** viața-i *1863, ms:* viața *C;* **5** or *1863, ms:* o *C;* să *1863, C:* se *ms;* **7** Ce-n *1863:* Și-n *ms, C;* **10** s-aude *1863:* țiu minte *ms,* se zice *C;* **11** deșălată *1863:* încărcată *ms, C;* **17** cîmpiile *1863, ms:* cîmpiele *C;* mănoase *ms, C: scris* mânóse *1863;* **18** Decît *(scris* Ce cît*)* cele antice *1863:* Iepurii mai războinici *(scris* res- *C) ms, C;* măgarii *ms, C:* măgari *greșeală 1863;* **23** o *1863:* și *ms, C;* **28** De ne-or lăsa în *1863:* Daca ne vor da *ms,* Daca vom avea *C;* **29** tu executor *(scris* esse-*) 1863:* eczecutorul *ms,* esecutorul *C;* **30** termen *1863, ms:* termin *C;* **35** inimilor *1863:* inimelor *ms, C.*

[1] Datele la G. Călinescu, p. 391—392.
[2] Vezi și nota la poezia următoare.

RĂSPUNSUL COMETEI

În *Concordia* din 30 mai 1857 apare acest *Răspuns* precedat de următoarea introducere:

„Este cunoscut cititorilor acestui jurnal, sau de nu este cunoscut, le spui eu acum, că la 13 februar trecut adresasem o mică epistolă cometei ce era hotărîtă să ne arză în luna lui iunie. Prin acea epistolă o rugam cu destulă delicatețǎ să nu-și facă păcat cu noi, dîndu-i și temeinice rezoane în favorul cererii mele. Răspunsul l-am așteptat multă vreme și aș fi socotit această tăcere ca o impolitețǎ din partea cometei, daca nu luam în considerație distanța ce ne desparte, starea postielor cerești, care, după cum se vede, nu sînt mai bune decît ale noastre, și mărimea personagiului cu care aveam a face. Oricum va fi, răspunsul sosi în sfîrșit, pornit fiind la 14 ale corentei luni din cancelaria cometei; iuțeala cu care a venit nu trebuie să ne puie în mirare: întîi pentru că n-a fost trimis cu postia, ci lăsat d-a dreptul în jos cu un aerolit sau piatră cerească; și apoi pentru că orice coborîre sau cădere se urmează mai repede decît înălțarea, perspectivă foarte mîngîietoare pentru oameni, și care o dorim din toată inima binevoitorilor nostri. Iată răspunsul, care ne grăbim a-l publica pentru încuragiarea fricoșilor, din care mulți ar fi murit în ziua de amerințare și s-ar fi căit mai tîrziu.

Gr. Alexandrescu"

Cele două poezii consacrate cometei l-au inspirat în largă măsură pe C. Caragiali în broșura sa *Biciuirea cometului de la iunie 1857* (București, 1857):

Acum cînd totul strigă
Prefacere în tot [...
.......................]
Gîndit-ai tu vrodată
Că noi cu semeție
Din piatră fabricată
În sticlă străvezie
Vom face telescopuri
Ca să te spionăm.
[.......................]
Puțin ne pasă nouă
De vom muri pîrliți
Destul ne este numai
Să fim cu toți UNIȚI!!

Concordia *din 30 mai 1857 (C), 1863.* **Titlu** Răspunsul*: scris* Respunsul *1863*[1]*;* **2** poștia *1863:* postie *C;* **6** Subt *1863:* Sub *C;* **11** -ast *C:* -alt *greșeală 1863;* **13** *astfel în C:*

De voi nici am știut

14 existați*: scris* essistați *C, 1863;* **20** C-a *1863:* A *C;* **36** deșălată *1863:* deșelată *C; după* **36** *urmează în C:*

Daca îl înecam
De orice griji scăpam

[1] În *Concordia* singurul titlu este *Iubite muritor.*

40 pe *1863:* la *C;* **48** e *1863:* -i *C;* **64** mijlocit*: scris* mizlocit *C, 1863;* **65** Ş-o *1863:* O *C;* **70** indulgenţa *1863:* indulginţa *C;* **72** oţi *(scris* o'ţi*) formă suspectă 1863:* veţi *C,* v-o *Amicul Familiei din 12/24 iulie 1881.*

D-NEI P.S.G.

În ziua de 14 mai 1857, dată pe care o poartă poezia în manuscrisul original, Alexandrescu îi scrie lui Ghica o scrisoare în care pomeneşte de vizitele pe care le face soţiei acestuia, venită pentru cîtăva vreme în ţară şi care urma să se întoarcă în vara aceluiaşi an în insula Samos. Ghica fusese numit guvernator al insulei în 1854 şi a deţinut această funcţie pînă în 1859.

Se găseşte în facsimilul *purtînd data* 14 mai 1857, *publicat în ediţia Bianu-Ghica din 1893 (ms), 1863.* **Titlu** P. S. G. *1863:* Princesei S.[1] Ghica, *cu litere latine, ms;* **3** soţul *1863:* acel *ms;* ţară *1863:* climă *ms;* **4** eu *ms:* cu *greşeală 1863;* tot *1863:* mult *ms;* **6** a *1863:* au *ms.*

D-NEI A. B.

După cum rezultă din versul 11, poezia a fost scrisă în legătură cu botezul fiicei lui Alexandrescu, ai cărei naşi au fost Ion şi Angelina Bălăceanu. Angelina Alexandrescu se născuse la 22 august 1861 şi fusese botezată în biserica Manea Brutaru din Bucureşti.[2]

1863. **1** tău*: scris* teu *1863;* **9** Trimet*:* Trimeţ *1863.*

D-NEI M. C.

Ediţia Bianu-Ghica din 1893 completează titlul în *Doamnei Maria Ion Cantacuzino.* Ultimele trei versuri sugerează că poezia ar fi fost scrisă la nunta Mariei Mavros (cumnata lui Ghica) cu Ion Cantacuzino, adică în anul 1846 (V. Ghiacioiu, p. 481). Este posibil însă ca poezia să fie mai recentă şi compusă cu ocazia unei aniversări.

1863.

D-LA S. LA.

Nu se cunoaşte cui a fost dedicată poezia, nici data compunerii. După ton, pare să fie scrisă înainte de 1860, poate chiar înainte de 1847.

1863. **3** frumoasă-mi*:* frumosŭ'mĭ[3] *1863;* **4** smult *cerut de rimă:* smuls *1863.*

---

[1] = Saşa (hipocoristicul numelui *Alexandrina*); soţia lui Ghica este numită astfel şi în nota de la p. 296 a *Poeziilor* lui D. Bolintineanu, Bucureşti, 1865. V. Ghiacioiu, p. 475, găseşte în *Monitorul Oficial* din 13 martie—12 aprilie 1864, p. 340, diminutivul *Sasinca.*

[2] G. Călinescu, p. 407; cf. id., *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor,* II, 1953, p. 202.

[3] Greşeala nu este surprinzătoare: *frumoasă-mi* se redă grafic prin *frumósă'mĭ,* deosebit numai printr-un accent şi o literă de lecţiunea ediţiei 1863.

UNEI NECUNOSCUTE MOLDOVENCE

1863. **10** iubeşti *cerut de sens şi de rimă:* iubeşte *1863.*

FRUMOASĂ E NATURA

Tonul şi inspiraţia ne duc către perioada 1842—1847, cînd Alexandrescu scrie cele mai multe poezii de dragoste. Este posibil ca această poezie să fi rămas în afara ediţiei 1847, poetul găsind-o insuficient realizată. Cf. nota la *În ore de mîhnire.*

1863.

ÎN ORE DE MÎHNIRE

Această poezie a apărut pentru prima dată în *Propăşirea* din 16 ianuarie 1844. Revista, proiectată de mai multă vreme, îşi întîrziase apariţia din pricina unor dificultăţi cu cenzura. Redactorii îi solicitaseră lui Gr. Alexandrescu colaborarea şi acesta trimite, în 10 noiembrie 1843, piesa de faţă, promiţînd totodată fragmente din memorialul de călătorie.[1] Alexandrescu nu era mulţumit de poezie, lucru pe care îl mărturiseşte lui Ghica în scrisoarea care o însoţea: „Îţi alătur în adevăr o mică bucată de poezie, dar socotesc că aţi face mai bine să n-o tipăriţi, căci mie nu-mi place de loc, sau de veţi şi tipări-o, să adăogaţi că v-a venit în mîini din întîmplare, căci am şi nişte cuvinte pentru aceasta". Această nemulţumire este, desigur, cauza omiterii ei din ediţia 1847.

E. Lovinescu (p. 117 şi urm.) consideră *În ore de mîhnire* „o slabă îndrumare către o dragoste nouă, fără alte urme literare" şi identifică personajul căruia îi este adresat poemul cu „D-na **", destinatara poeziei *Frumuseţea,* „care oricum, nu poate fi trista[2] Emilia". Valoarea acestei ipoteze, ca şi a celorlalte privind personajele feminine din poeziile lui Alexandrescu, este cel puţin discutabilă.

Propăşirea *din 16 ianuarie 1844 (P), 1863.* **Titlu** ore *1863:* ceasuri *P;* **2** Să *1863:* Se *P;* **3** *are în P forma:*

Să văz a ta zimbire

5 umbra *1863:* umbră *P;* n-o înveleşte *1863:* nu o-nvăleşte *P;* **11** simţirea *1863:* mîhnirea *P;* **12** le poţi *1863:* putem *P;* **13** ca *aritmic 1863:* este *P;* **16** vestezeşte[3] *1863:* veştejaşte *P;* **18** primăverei *1863:* primăverii *P;* **19** ca volcanul *1863:* volcan tainic *P;* **21** coprinde *1863:* cuprinde *P;* **22** orşice *1863:* tot care *P;* orşice-a *1863:* tot ce a *P;* **23** Orcum *1863:* Oricum *P;* **24** Blîndeţea *1863:*

---

[1] Fragmentele au apărut în numerele 16 şi 23 ale revistei.

[2] Identificarea propusă de Lovinescu se bazează pe versurile 1—6 ale poeziei *În ore de mîhnire* (pentru versul 2, vezi, mai jos, variantele) şi versurile 25—30 din *Frumuseţea,* de unde ar rezulta firea optimistă şi zîmbitoare a personajului.

[3] Modernizarea formei a dus la pierderea rimei.

Blîndeța *P;* **25** mulțumirea *1863:* mulțemirea *P;* **26** zîmbind *1863:* zimbind *P;* -mbrățișat *P:* îmbrățișat *aritmic 1863; după* **26** *urmează în P:*

Cînd lungele-ți cosițe în bucle și inele
Se joacă, se coboară pe chipu-ți liniștit,
Îmi pari un silf ce vine pe raza unei stele,
Din sfere luminoase, din aer bălsămit.

27—33 *se citesc astfel în P:*

Sînt scumpe-acele daruri din inimă hrănite,
Și duhul ce încîntă, și grații sufletești:
Da-n ochii-mi totdeauna au fost mai prețuite,
Cînd le-am găsit unite
Cu daruri mai zadarnici, cu grații mai trupești.
Inima mea de fire
Așa este făcută,
Și trista omenire
Așa o crez născută.

28 -ntîlnești*:* întîlnești *aritmic 1863.*

IMN

DESTINAT A SE CÎNTA LA INAUGURAȚIA TEATRULUI

Teatrul Național a fost inaugurat în seara de 31 decembrie 1852. Construirea începuse în 1846 sub conducerea arhitectului vienez Heft și sub supravegherea unei comisii compuse din I. E. Florescu, Al. Orăscu, Vulpache Filipescu și C. Pencovici. La reprezentația inaugurală s-a jucat un vodevil, *Zoe sau un Amor romanesc*, tradus de Bobescu, muzica de I. A. Wachmann, în care jucau Nini Valéry și C. Caragiale; vodevilul a fost urmat de scene de operă italiană.[1]

Peste cîteva zile, în 2 ianuarie, Alexandrescu îi scrie lui Ghica: „Alaltăieri, în seara de Anul Nou, s-a inogurat cu pompă teatrul cel mare, care este foarte bogat înlăuntru, deși nu este fără defecturi nici de vreo arșitectură aleasă. Mulțimea privitorilor așăzați în parter, în trei rînduri de loje și în galeria de sus, în *rai*, făcea priveleștea cu totul măreață. Păcat numai că nici jocul actorilor, nici piesa aleasă n-a răspuns la mărimea localului și a solenității."

Nu rezultă de nicăieri și nici nu este probabil ca poezia lui Alexandrescu să se fi recitat la inaugurare. De asemenea, nu se cunoaște nici o publicare a imnului, anterioară ediției din 1863.

Se remarcă aici expunerea punctelor de vedere realiste ale poetului și concepția lui despre rolul mobilizator al teatrului, ca școală a caracterelor (v. 29—38).

[1] Datele din D. C. Ollănescu, *Teatrul la romîni*, București, 1898, II, p. 105. După *Vestitorul romînesc* din 7 ianuarie 1853 piesa este intitulată *Zoe sau amantul împrumutat*, vodevilul fiind deci traducerea piesei franceze *Zoé ou l'amant prêté* de Scribe Mélesville (Paris, 1830).

1863. **5** rîdicat*: scris* rădicat *1863;* **23** Eschil*: scris* Escil[1] *1863;* **24** *lecțiunea corectă pare să fie* -ncîntată[2]*;* **36** -mpreună*:* împreună *aritmic 1863;* **46** -n*:* în *aritmic 1863.*

RĂZBUNAREA ȘOARECILOR
SAU
MOARTEA LUI *SION*

Unul din reproșurile cele mai frecvente care i se aduceau lui Alexandrescu era inactivitatea sa literară. Poetul G. Sion se asociază prietenilor lui Alexandrescu și își formulează în versuri imputarea:

Iată un poet ce tace
Și nici proză nu mai face.
Șoarecii de la Arhivă
I-au ros pana cea activă,
Ș-altă pană nu găsește,
Ca să scrie, de trăiește!

(*Din poeziile lui Gheorghe Sion*, București, 1857, p. 203.)

Alexandrescu îi dă replica prin poezia de față, la care Sion răspunde prin *O muză în Spital*, aluzie la funcția de efor al Spitalelor Civile pe care a deținut-o Alexandrescu. În ediția citată a poeziilor lui Sion sînt reproduse cele trei poezii, ultima avînd subtitlul „Suvenire din 25 ianuarie 1855". Alexandrescu fusese director la Arhive între anii 1849 și 1854. Compunerea poeziei se situează așadar la sfîrșitul anului 1854 sau la începutul lui 1855.

Răzbunarea șoarecilor a fost publicată mai întîi în *Romînia literară* din 30 ianuarie 1855.

Numeroasele reproduceri în presă, timp de mulți ani, atestă popularitatea poeziei. În articolul din *Albina Pindului* (1868, p. 137), Bolintineanu consideră *Răzbunarea șoarecilor* drept un „cap d-operă a poetului" și „cea mai distinsă satiră ce a apărut în limba romînă".

Romînia literară *din 30 ianuarie 1855 (R)*, Colecțiune de nuvele, poezii și altele, *București, 1855, p. 51 (C), 1863.* **Titlu** șoarecilor *C:* șoaricilor *R,* soarecelor *1863;* **5—6** *omise în R;* **5—8** *omise în C;* **7** hîrtii *R:* hîrtie[3] *aritmic 1863;* condici *1863:* dele *R;* **11** roditoare *R, C:* rodătoare *greșeală 1863;* **12** literi *1863:* condici *R, C;* rozătoare *R, C:* rozitoare *(scris* roḍi-*) greșeală 1863;* **13** ghiscan *1863, C:* guzgan *R;* **14** În dosare *1863:* Între dele *R, C;* locuiește *1863, C:* lăcuiește *R;* **16** polițe *1863:* poliță *R, C;* **17** strănepot *R, C:* strănăpot[4] *1863;* **23** șoarecii *1863, C:* șoaricii *R;* **26** subt *1863, C:* sub *R;* **30** se *1863, C:* să *R;* **34** zîmbitor *C:* zimbitor *R, 1863;* **35** generațiile *1863, R:* generațiele *C;* aveau *1863, C:* avea *R;* **36** ame-

[1] *c* notînd și grupul grafic *ch* apare frecvent în ediția 1863.
[2] Forma din text cere pronunțarea bisilabică, neobișnuită, a cuvîntului *Grecia*.
[3] Ar putea fi și singular și plural (cf. *cîmpiele* etc.).
[4] Formă necunoscută din altă parte.

rințați *1863*, *R*: amenințați *C*; **37** pierdem *R*: *scris* perdem *C*, *1863*; locuința *1863*, *C*: lăcuința *R*; **38** moldovean *(-van R)* obraznic *1863*, *R*: romîn din Moldova *C*; *în R există o notă, a redacției*: Facem cunoscut acelor ce nu știu că d. Sion a tradus în versuri elegante o mare parte din Paradisul lui Milton; **41** o am *R*, *C*: am *aritmic 1863*; **42** ca *R*, *C*: că *1863*; **47** șoareci *1863*, *C*: șoarici *R*; **49** a *1863*, *C*: ș-a *R*; **50** picerele *1863*: picioarele *R*, picioarile *C*; **51** toții *R*, *C*: toți *1863*; **53** șoarecii *1863*, *C*: șoaricii *R*; noștri *1863*, *R*: nostri *C*; **54** găsi *1863*: cerca *R*, *C*; -mprotivire *1863*, *R*: -mpotrivire *C*; descurăjați *1863*: descurajați *R*, descurageați *C*; **55** orce *1863*, *C*: orice *R*; totdeauna *1863*, *C*: totdauna *R*; **58** zise *1863*, *C*: zice *R*; auzitorii *1863*: auditorii *R*, *C*; aplaudat *1863*, *C*: aplodat *R*; **62** domnea *1863*, *R*: dormea *C*; în natură *R*, *C*: înatura *1863*; **70** taineci *1863*: tainici *R*, *C*; **71** purta *1863*, *R*: purtau *C*; **73** arăta *1863*, *R*: arătau *C*; **74** munteancă *1863*, *R*: munteană *C*; **76** țipăt *1863*, *C*: țipet *R*; **77** Țîrcovnicii *1863*, *R*: Țircovnicii *C*; **82** chiar daca *1863*: deși chiar *R*, *C*; -o *C*: -a *R*, *1863*; **83** -a *1863*, *C*: -au *R*; **85** șoarecii *1863*, *C*: șoaricii *R*; **87** face onoare *1863*, *C*: mult onor face *R*; **89** șoareci *1863*, *C*: șoarici *R*; **91** nu îmi *1863*: nu prea-mi *R*, nu-mi *C*; **92** faimosul *1863*: vestitul *R*, *C*; **93** mîna *R*, *C*: mînă[1] *1863*; **95** pierderea: *scris* perderea *R*, *C*, *1863*; **96** amic îmi fusese *1863*: îmi era prieten *(prietin R)* *R*, *C*; **97** crez *1863*, *C*: cred *R*; daca atunci *1863*: dacă-atunce *R*, dacă atunci *C*; **99** Daca *1863*, *R*: Dacă *C*; șoarecii *1863*, *C*: șoaricii *R*.

ADIO

Invectiva este adresată, cum arată subtitlul din manuscris, proconsulului Halcinski, reprezentantul la București al autocrației țariste. Halcinski intrase în conflict cu mai mulți democrați romîni, printre care și Cîmpineanu. (În 1851 proconsulul îl sfătuiește pe Știrbei să confiște averile revoluționarilor de la 1848.) Nici cu Alexandrescu relațiile nu erau mai bune. O mărturisește poetul în scrisoarea către I. Ghica din 2 ianuarie 1853; vorbind despre inaugurarea Teatrului Național, poetul relatează că „DD. consoli asista la această deschidere: cel rusesc și cel nemțesc era într-o lojă cu domnul. Dar apropo de cel rusesc (care nu știu de ce mă urăște foarte mult), să vorbește pe aici că n-ar fi în bune relații cu șeful statului..." Halcinski a plecat din București o dată cu retragerea trupelor rusești în timpul războiului Crimeei, în august 1854. Din această epocă datează poezia lui Alexandrescu, care se pare că a circulat în manuscris o bucată de vreme.[2]

Se găsește în ms. 801 *al Academiei R.P.R.*, f° 116—117, *anexat unei scrisori către Ghica din* 22 august *(*1854*) (ms)*, *1863*. **Titlu** *în ms se citește subtitlul*: pentru plecarea proconsolului Halcinski; *în locul versurilor* **1—4** *se citesc în ms*:

Adio! lung adio și fără revedere,
Departe, mult departe te du de țara mea:
Pustiul Siberiei te-așteaptă cu plăcere
Pămîntul să te-nghiță și dracul să te ia.

[1] Chiar în același vers, ediția din 1863 scrie *lăbă* pentru *labă*.

[2] Cf. C. D. Aricescu, *Satire politice care au circulat în public, manuscrise și anonime, între anii 1840 — 1866...*, București, 1884, p. 3.

6 climă *1863*: țară *ms*; **7** Jiganie *1863*: Jîganie *ms*; **9** romînul *1863*: rumînul *ms*; **10** Monarhului ce *1863*: Acelui care *ms*; înzestra *1863*: înzestră *ms*; **11** sălbatic, fanateca- *1863*: fanatic, sălbateca- *ms*; **12** robiei *1863*: robirii *ms*; dezgusta *1863*: dezgustă *ms*; **16** crude *ms*: crede *1863*; **17** se *1863*: să *ms*; **18** vindicat *1863*: vindecat *ms*; **25** copiii *ms*: copii *aritmic 1863*; **29** *ms are în ștersătură*:

Cînd toamna rodul dulce s-a copt în

30 Țăranul *ms*: *scris* Țeranul *1863*; se *1863*: să *ms*; **31** ramură *1863*: ramura *ms*; expune *ms*: *scris* espune *1863*; **32** Scheletul *1863*: Cadavrul *ms*; cadavrul *(scris* cadaverul*)* *1863*: scheletul *ms*; **34** ferit *1863*: scutit *ms*; **35** feței *1863*: feții *ms*; **39** Pustiul Siberiii *1863*: Pustiele Schitiei *ms*; **40** dracul *1863*: dracu *ms*.

CONFESIUNEA UNUI RENEGAT

Satira aceasta, îndreptată împotriva lui Eliade, a fost publicată mai întîi în ziarul *Independința* din 1 mai 1861. Pentru o datare corectă trebuie să ținem seama de împrejurările care l-au îndemnat pe Alexandrescu să o tipărească.

La 13 aprilie 1861 apare în *Naționalul* lui V. Boierescu o prolixă fabulă intitulată *Cîinele bolnav de ochi*, semnată H (X). Introducerea la această fabulă îl vizează pe Alexandrescu și recentele sale publicații din ziare, referindu-se în special la *Mielul murind*. Alexandrescu îl consideră, probabil pe drept cuvînt, pe Eliade drept autor al atacului și, ca răspuns, trimite ziarului *Independința* această *Confesiune*, însoțind-o de o scrisoare cu caracter polemic, semnată G.M.A., în care, după ce face aluzii la diferitele acte de trădare, mai vechi și mai recente, ale lui Eliade, fără a-l numi, și după ce citează dintr-o epigramă a lui Iancu Văcărescu și dintr-o satiră a sa, îndreptate împotriva aceluiași, încheie:

„Dar fiindcă acum nu este vorba numai de fabule, pînă a se răspunde autorului iarăși printr-o fabulă vrednică de dînsul, ești rugat, domnule redactor, a publica în jurnalul dumitale *Independința*, care merită în adevăr numele ce poartă, alăturata «confesiune a unui lepădat» și a primi încredințarea osebitei stime și considerațiuni din partea unuia din abonații dumitale."

Faptul că în prima ei tipărire această poezie apare ca un răspuns direct la fabula lui Eliade, i-a făcut pe toți cercetătorii operei lui Alexandrescu — începînd cu Bogdan-Duică[1] — să considere că data compunerii este tot anul 1861, că, așadar, poezia ar fi fost *scrisă* ca o replică la *Cîinele bolnav de ochi*. Această datare se lovește însă de o serie de fapte care o infirmă:

Alexandrescu nu afirmă în nota sa că ar fi scris poezia în urma apariției fabulei atribuite lui Eliade. Dimpotrivă, el arată că, neavînd răgazul să răspundă tot printr-o fabulă, trimite redacției această „confesiune" pe care e de presupus că o avea de mai de mult.

Pe de altă parte, e neverosimil ca într-o poezie scrisă la 1861, elementele atacului, aluziile concrete să se refere exclusiv la evenimente petrecute cu aproape treizeci de ani în urmă, în timpul ocupației rusești: ceasornicul dăruit de Kisselef

[1] P. 38; Gh. Adamescu, *Grigore Alexandrescu, Poezii...*, București, 1925, p. 263; E. Lovinescu, p. 70. G. Călinescu, p. 408, observă însă că „satira e în stilul cel mai viguros al poetului, deși parcă de o factură mai veche".

(v. 17), privilegiul de care se bucura tipografia (v. 31—32), sciziunea provocată în Societatea Filarmonică (la acest fapt se referă, probabil, versurile 21—24) etc. Aceasta cu atît mai mult, cu cît în scrisoarea către redacție sînt pomenite „trădări" mult mai recente: întoarcerea lui Eliade în țară sub protecția turcilor, „povățuind pe șeful armatei otomane să facă din Romînia un pașalîc turcesc și să închidă în temniță la Rusciuc pe Ștefan Golescu, protectorul său". Tot Eliade a fost acela „care a făcut ode prințului A. Ghica, cînd *se zguduie pămîntul și tremură de frică*, care a făcut ode prinților Gh. Bibescu și B. Știrbei cînd se lupta pentru domnie, făcînd din ei doi Joi păgînești ce se lupt în aer; care s-a înrolat la conservatori pentru o plată destul de bună și apoi a fost respins de dînșii pentru incapacitatea sa" etc., etc.

În sfîrșit, chiar dacă am admite că poetul își păstrase neatinsă puterea creatoare și după boala care îl lovise în 1860, este evident că tonul și elementele romantice ale poeziei[1] nu cadrează cu atmosfera realistă din întreaga sa producție poetică de după 1847.

Credem[2] că trebuie să identificăm *Confesiunea unui renegat* cu *Spovedania*, poezie trimisă în 1841 la Iași pentru a fi inclusă în ediția pregătită de Kogălniceanu și Donici, și care n-a mai fost tipărită. Alexandrescu cere în mai multe scrisori către Ghica restituirea manuscrisului și este probabil ca cererea să-i fi fost satisfăcută.[3] *Confesiunea* nu este decît latinizarea titlului *Spovedania*.

Este interesant de remarcat, și aceasta confirmă ipoteza noastră, că textul tipărit în *Independința* și în ediția din 1863 prezintă numeroase particularități ortografice moldovenești, urme ale intervenției editorilor de la Iași pe manuscrisul original (*scrisnesc* pentru *scrîșnesc*, v. 8; *sfășia*, v. 16; *căstigate*, v. 19; *tîrăndu-mă*, v. 23; *zimbit*, v. 36 etc.).

Independința *din 1 mai 1861 (I), 1863; reprodus în* Romînul *din 11/23 mai 1861*. **Titlu** renegat *1863:* lepădat *I;* **17** pieptu: *scris* peptu *I, 1863;* **22** simțimente *1863:* simtimente *I;* **44** trimite *1863:* le trimite *aritmic I;* **50** să mai *I:* să le mai *aritmic 1863;* **51** Hristos *1863:* Cristos *I;* **57** ruga *1863:* ruga-ți *I*.

VULPOIUL PREDICATOR

Fabula aceasta, una din primele creații ale lui Alexandrescu, a fost publicată mai întîi în ediția din 1832.

I. Ghica (p. 659) relatează împrejurările în care a fost recitată în fața lui I. Văcărescu: cu o seară după ce Alexandrescu făcuse cunoștință cu Văcărescu, a avut loc la tatăl lui Ghica o reuniune la care participau Văcărescu, Eufrosin Poteca, Eliade, frații Cîmpineanu și alții. „Serata s-a încheiat; după cum se obicinuia pe atunci, în sofragerie, cu un curcan fript, admirat de întreaga adunare, blagoslovit de părintele Grigorie Poenăreanu și salutat de tînărul poet cu fabula sa, care se termina cu:

Prințule, în loc de plată,
Aș pofti cîțiva curcani."

Trebuie să situăm, așadar, compunerea fabulei între anii 1831 și 1832.

Vulpoiul predicator este o traducere, cu destule stîngăcii (provenite în mare măsură dintr-o insuficientă înțelegere a originalului), a fabulei lui Florian, *Le renard qui prêche* (III, 7):

Un vieux renard cassé, goutteux, apoplectique,
Mais instruit, éloquent, disert,
Et sachant très bien sa logique
Se mit à prêcher au désert.
Son style était fleuri, sa morale excellente.
Il prouvait en trois points que la simplicité,
Les bonnes moeurs, la probité,
Donnent à peu de frais cette félicité
Qu'un monde imposteur nous présente
Et nous fait payer cher sans la donner jamais.
Notre prédicateur n'avait aucun succès;
Personne ne venait, hors cinq ou six marmottes,
Ou bien quelques biches dévotes
Qui vivaient loin du bruit, sans entour, sans faveur,
Et ne pouvaient pas mettre en crédit l'orateur.
Il prit le bon parti de changer de matière,
Prêcha contre les ours, les tigres, les lions,
Contre leurs appétits gloutons,
Leur soif, leur rage sanguinaire.
Tout le monde accourut alors à ses sermons,
Cerfs, gazelles, chevreuils, y trouvaient mille chai
L'auditoire sortait toujours baigné de larmes,
Et le nom du renard devint bientôt fameux.
Un lion, roi de la contrée,
Bon homme au demeurant, et vieillard fort pieux,
De l'entendre fut curieux.
Le renard fut charmé de faire son entrée
À la cour: il arrive, il prêche, et, cette fois,
Se surpassant lui-même, il tonne, il épouvante
Les féroces tyrans des bois,
Peint la faible innocence à leur aspect tremblante
Implorant chaque jour la justice trop lente
Du maître et du juge des rois.
Les courtisans, surpris de tant de hardiesse,
Se regardaient sans dire rien;
Car le roi trouvait cela bien.

[1] Vezi, mai ales, descrierea remușcărilor, versurile 5—16.
[2] Vezi I. Fischer, *Note și rectificări cu privire la opera lui Gr. Alexandrescu*, în *Analele Universității „C. I. Parhon"*, Seria științelor sociale, 7, 1956, p. 93 și urm.
[3] Poezia a fost considerată pierdută de cercetătorii operei lui Alexandrescu. Cf. G. Bogdan-Duică, p. 33; E. Lovinescu, p. 65.

La nouveauté parfois fait aimer la rudesse.
Au sortir du sermon, le monarque enchanté
Fit venir le renard: „Vous avez su me plaire,
Lui dit-il; vous m'avez montré la vérité:
Je vous dois un juste salaire;
Que me demandez-vous pour prix de vos leçons?“[1]
Le renard répondit: „Sire, quelques dindons“.

Tema a fost reluată de Alexandrescu în *Vulpea liberală*.

1832, 1842, 1863. **3** școală *1832: scris* scoală *1842, 1863;* **4** logica *1863, 1842:* loghica *1832;* **7** Se *1863, 1842:* Să *1832;* **20** veneau *1863:* venea *1832, 1842;* **33** ascultau *1863:* asculta *1832, 1842;* **34** lacrimi *1863, 1842:* lacrămi *1832;* **35** Plecau *1863:* Pleca *1832, 1842;* **47** Pradă *1863:* Jărtva *1832, 1842;* **52** Ascultau *1863:* Asculta *1832, 1842;* **63** Oratorul *1863:* Autorul *1832, 1842;* -ndată *1832, 1842:* îndată *aritmic 1863.*

PRIVIGHITOAREA ȘI PĂUNUL

Fabula, publicată mai întîi în ediția din 1832, este o traducere după *Le rossignol et le paon* de Florian (III, 5)[2]:

L'aimable et tendre Philomèle
Voyant commencer les beaux jours,
Racontait à l'écho fidèle
Et ses malheurs et ses amours.

Le plus beau paon du voisinage,
Maître et sultan de ce canton,
Élevant la tête et le ton
Vint interrompre son ramage.

„C'est bien à toi, chantre ennuyeux,
Avec un si triste plumage,
Et ce gros bec, et ces gros yeux,
De vouloir charmer ce bocage!

À la beauté seule il va bien
D'oser célébrer la tendresse;
De quel droit chantes-tu sans cesse?
Moi, qui suis beau, je ne dis rien.“

[1] Alexandrescu amplifică traducerea acestui vers, adaptînd-o situației de la noi:
Ce vrei? Slujbă, rang sau bani?
(v. 62)

[2] V. Ghiacioiu, p. 180.

— „Pardon, répondit Philomèle,
Il est vrai, je ne suis pas belle;
Et si je chante dans ce bois,
Je n'ai de titre que ma voix.

Mais vous, dont la noble arrogance
M'ordonne de parler plus bas,
Vous vous taisez par impuissance,
Et n'avez que vos seuls appas.

Ils doivent éblouir sans doute:
Est-ce assez pour se faire aimer?
Allez, puisque Amour n'y voit goutte,
C'est l'oreille qu'il faut charmer.“

1832, 1842, 1863. **Titlu** Privighitoarea *1863, 1842:* Privigătoarea *1832;* **1** Filomela *1863, 1842:* Filomila *1832;* **5** răscîntătoare: *scris* rescîntătoare *1832, 1842, 1863;* **6** Tristele *1863:* Tristile *1832, 1842;* **12** Astfel *1863:* Asfel *1832, 1842;* **25** Filomela *1863:* Filomila *1832, 1842;* **30** Soarta mea *1863:* Titlu meu[1] *1832, 1842;* de *1863, 1842:* să *1832;* **32** Astfel *1863:* Asfel *1832, 1842.*

MĂGARUL RĂSFĂȚAT

Publicată mai întîi în ediția din 1832, această fabulă este o adaptare după La Fontaine, *L'âne et le petit chien* (IV, 5):

Ne forçons point notre talent,
Nous ne ferions rien avec grâce:
Jamais un lourdaud, quoiqu'il fasse,
Ne saurait passer pour galant.
Peu de gens que le Ciel chérit et gratifie
Ont le don d'agréer infus avec la vie.
C'est un point qu'il leur faut laisser,
Et ne pas ressembler à l'âne de la fable,
Qui, pour se rendre plus aimable
Et plus cher à son maître, alla le caresser.
„Comment! disait-il en son âme,
Ce chien, parce qu'il est mignon,
Vivra de pair à compagnon
Avec monsieur, avec madame,
Et j'aurai des coups de bâtons?
Que fait-il? Il donne la patte,
Puis aussitôt il est baisé.

[1] Alexandrescu n-a înțeles expresia franceză *Je n'ai de titre que ma voix* („n-am altă diplomă decît vocea“) și, după traducerea literală din ediția 1832 (cu o ușoară modificare în 1842), a schimbat versul, depărtîndu-se de original.

S'il en faut faire autant afin que l'on me flatte,
Cela n'est pas bien malaisé."
Dans cette admirable pensée,
Voyant son maître en joie, il s'en vient lourdement,
Lève une corne tout usée,
La lui porte au menton fort amoureusement,
Non sans accompagner, pour plus grand ornement,
De son chant gracieux cette action hardie.
„Oh! Oh! Quelle caresse et quelle mélodie!
Dit le maître aussitôt. Holà! Martin-bâton."
Martin-bâton accourt; l'âne change de ton.
Ainsi finit la comédie.

Se poate observa că, spre deosebire de fabulele precedente şi de *Catîrul ce-şi laudă nobilitatea*, această fabulă, ca şi cea următoare, se depărtează destul de mult de original: morala nu numai că este trecută la sfîrşit, dar atenuează conţinutul întrucîtva negativ din La Fontaine (versurile 3—4 ale originalului); împrejurările acţiunii şi numeroase detalii sînt de asemenea modificate.

1832, 1842, 1863. **Titlu** răsfăţat *1832: scris* resfăţat *1842, 1863;* **25** Blestematului *1863, 1832:* Blăstematului *1842;* **26** împrejur *1832:* împregiur *1842, 1863;* **27** pîine *1832:* pîne *1842, 1863;* **33** astfel *1863:* asfel *1832, 1842;* **34** -ncetişor *1832, 1842:* încetişor *aritmic 1863;* **43** se *1863, 1842:* să *1832;* **45** slugele *1863, 1842:* slugile *1832;* **48** mulţămesc[1] *1863, 1842:* mulţumesc *1832.*

PAPAGALUL ŞI CELELALTE PASERI

Fabula aceasta, publicată mai întîi în ediţia din 1832, este o traducere liberă a fabulei lui Florian *Le perroquet* (III, 16):

Un gros perroquet gris, échappé de sa cage,
Vint s'établir dans un bocage;
Et là, prenant le ton de nos faux connaisseurs,
Jugeant tout, blâmant tout d'un air de suffisance
Au chant du rossignol il trouvait des longueurs,
Critiquait surtout sa cadence.
Le linot, selon lui, ne savait pas chanter;
La fauvette aurait fait quelque chose peut-être,
Si de bonne heure il eût été son maître,
Et qu'elle eût voulu profiter.
Enfin aucun oiseau n'avait l'art de lui plaire,
Et, dès qu'ils commençaient leurs joyeuses chansons,
Par des coups de sifflet répondant à leurs sons,
Le perroquet les faisait taire.

[1] Am păstrat această formă, cu toate că provine din ediţia 1842 şi este neobişnuită la Alexandrescu, deoarece nu este specific moldovenească.

Lassés de tant d'affronts, tous les oiseaux du bois
Viennent lui dire un jour: „Mais parlez donc, beau sire.
Vous qui sifflez toujours, faites qu'on vous admire,
Sans doute vous avez une brillante voix;
Daignez chanter pour nous instruire."
Le perroquet dans l'embarras
Se gratte un peu la tête et finit par leur dire:
„Messieurs, je siffle bien, mais je ne chante pas."

Modificările aduse de Alexandrescu originalului sînt puţine: în afară de suprimarea deliberată a aluziei la criticii contemporani, care ar fi contrastat cu lipsa unei opinii literare organizate în România anului 1832, se observă în genere tendinţa de simplificare, mai ales a pasajelor greu de tradus (pasajul din Florian în care sînt înşirate păsările din pădure este redat la Alexandrescu printr-un singur vers: „Pasăre mică sau mare").[1]

1832, 1842, 1863. **Titlu** paseri *1863, 1842:* pasări *1832;* **3** plimba *1863:* uita *1832, 1842;* **5** judece *1863, 1832:* judice *1842;* **6** Păserile *1863, 1842:* Păsările *1832;* **9** Filomelii *1863, 1842:* Filomilii *1832;* **21** exemplu *1832, 1842: scris* esemplu *1863;* **22** şuierare: *scris* şuerare *1832, 1842, 1863.*

CATÎRUL CE-ŞI LAUDĂ NOBILITATEA

Publicată mai întîi în *Curierul romînesc* din 31 iulie 1832, această fabulă este o traducere liberă a fabulei lui La Fontaine, *Le mulet se vantant de sa généalogie* (VI, 7):

Le mulet d'un prélat se piquait de noblesse,
Et ne parlait incessamment
Que de sa mère la jument,
Dont il contait mainte prouesse.
Elle avait fait ceci, puis avait été là.
Son fils prétendait, pour cela,
Qu'on le dût mettre dans l'histoire.
Il eût cru s'abaisser servant un médecin.
Étant devenu vieux, on le mit au moulin.
Son père l'âne alors lui revint en mémoire.

Quand le malheur ne serait bon
Qu'à mettre un sot à la raison,
Toujours serait-ce à juste cause
Qu'on le dît bon à quelque chose.

[1] Vezi, de asemenea, nota la versul 19 al textului.

Morala fabulei lui La Fontaine apare în versiunea romînească a lui Alexandrescu numai în *Curierul* şi este lăsată la o parte, poate din pricina stîngăciei de traducere, în reeditările ulterioare.

Curierul rumînesc *din 31 iulie 1832 (C)*, *1832*, *1842*, *1863*. **Titlu** -şi *1863*, *1842:* îşi *C*, *1832;* nobilitatea *1863*, *1832*, *1842:* nobleţea *C;* **3** Nobleţea *C*, *1832:* Nobleţa *1863*, *1842;* **6** exempluri *C*, *1832*, *1842: scris* esempluri *1863;* **12** rămînea *1863*, *1832*, *1842:* rămîia *C;* **13**, **14** se *1863*, *1842:* să *C*, *1832;* **19** se sfîrşi *1863*, *1842:* să sfîrşî *C*, *1832;* nobleţea *C*, *1832:* nobleţa *1842*, *1863;* **20** bătrîneţea *1863*, *1832:* bătrineţea *C*, bătrîneţa *1842;* **23** tatăl său *1863*, *1832*, *1842:* tatî-so *C;* **24** şi-a *1863:* ş-a *C*, şi- *greşeală 1832*, *1842; după* **24** *urmează în C:*

Daca o nenorocire
Nu ar fi de alt folos,
Decît ca să dea simţire
Mîndrului lăudăros,
Eu tot bune *(sic)* o numesc.

BURSUCUL ŞI VULPEA

Nu cunoaştem o publicare a fabulei anterioară ediţiei din 1863. Pare scrisă înaintea anului 1860; numeroasele expresii franceze ne îndeamnă să credem că e vorba de o traducere sau de o adaptare apropiată de un original francez.[1] G. Călinescu (p. 483) emite, cu îndoieli, ipoteza că fabula ar putea fi îndreptată împotriva lui Cuza „cu tabăra de la Floreşti cu care domnitorul voia, din îndemnul Franţei, să ţină la respect pe austrieci".[2]

1863. **3** Pe*:* De *1863;* **22** redijate*: scris* redigiate *1863;* **42** deşarte*: scris* deşérte *1863;* **49** expune*: scris* espune *1863*.

ŞARLATANUL ŞI BOLNAVUL

Prima tipărire cunoscută este aceea din *Colecţiune de nuvele, poezii şi altele* Bucureşti, 1855. Dar cum în această colecţie nu este probabil să se fi publicat inedite, şi cum în textul ediţiei din 1863 există unele particularităţi ortografice moldoveneşti (*împregiurul*, v. 27), se poate presupune că istorioara a mai fost publicată, poate chiar în acelaşi an, într-o revistă din Moldova.

Subiectul este tratat, cu date întrucîtva diferite, şi de Esop (Γραῦς καὶ ἰατρός „Bătrîna şi medicul", 87): o bătrînă bolnavă de ochi este îngrijită de un medic

[1] Se remarcă absenţa, aproape totală, a localizărilor, atît de frecvente la Alexandrescu.

[2] A. D. Xenopol, *Istoria romînilor*[3], XIII, p. 42 şi urm., vorbeşte de o tabără de la Ploeşti, organizată în acest scop.

care, la fiecare vizită, îi sustrăgea cîte o piesă din mobilier. La sfîrşitul tratamentului, pacienta refuză să-i plătească, deoarece vederea îi este mai slabă ca înainte: la început îşi vedea toate mobilele, acum nu mai vede nimic.

Colecţiune de nuvele, poezii şi altele, *Bucureşti*, *1855*, *p. 65 (C)*, Reforma *din 25 octombrie 1862 (R)*, Romînul *din 27—28 octombrie 1862 (Rom)*, *1863*. **Titlu** Şarlatanul *1863*, *R*, *Rom:* Doctorul *C;* **2** slăbise *1863*, *R*, *Rom:* lipsise *C;* **4**, **5** vestit *1863*, *C:* faimos[1] *R*, *Rom;* **5** se *1863*, *C:* să *R*, *Rom;* nimeni *1863*, *R*, *Rom:* nimini *C;* **7** *astfel în C:*

Cu poleială legate

8 Diplome *1863*, *C*, *R:* Diplomi *Rom;* -n *C*, *R*, *Rom:* în *aritmic 1863;* academii *1863*, *C:* academie *R*, *Rom;* **14** pierde *1863: scris* perde *C*, *R*, *Rom;* **15** Ci-l *C*, *R*, *Rom:* Ci îl *aritmic 1863;* **16** ce îi *1863*, *Rom:* ce-i *C*, *R;* spune *1863*, *R*, *Rom:* zice *C;* **17** şază *(scris* şédă*) 1863:* şadă *R*, *Rom*, şează *C;* **20** îl *1863*, *C:* i-l *R*, *Rom;* **21** iară a duoua ş-a *1863:* iară a duoua şi a *C*, a doua şi a *R*, iară a doua şi-a *Rom;* **22** nuouă *1863:* nouă *C*, *R*, *Rom;* **23** Luă *1863:* Lua *C*, Fără de nici o sfială, lua *(*luă *Rom) R*, *Rom;* duouă *1863*, *R:* două *C*, *Rom;* **24** în casă *1863:* pe masă *C*, *R*, *Rom;* **25** îl *1863*, *R*, *Rom:* el *C;* **26** uite *1863*, *Rom:* uită *C*, *R;* **27** văz *1863*, *C:* văd *R*, *Rom;* răspunse *R*, *Rom: scris* respunse *1863;* împrejurul *C*, *R*, *Rom:* împregiurul *1863;* **28** nemaizărind *1863*, *R*, *Rom:* nemaigăsind *C;* **29**, **30** văz *1863*, *C:* văd *R*, *Rom;* **31—32** *astfel în C:*

Sunt şearlatani de tot felul: unii astfel lecuiesc
Relele societăţii; eu îi zic, dar nu-i numesc.

astfel în R, *Rom:*

Cunosc şarlatani politici
Care astfel lecuiesc
Ranele soţietăţii (societăţii *Rom*); eu îi ştiu, dar nu-i numesc.

31 exploatez*: scris* esploatez *1863*.

ATELAJUL ETEROGEN

Istorioara a fost publicată mai întîi în *Păcală* din 17 septembrie 1860; ar fi deci prima manifestare literară a poetului după boala care îl lovise în iunie-august 1860.

Este posibil ca ideea să fi fost preluată de la Krîlov (*Лебедь, щука и рак*, IV, 5), tradusă de Donici sub numele *Racul, broasca şi ştiuca* (I, p. 28). Traducerea franceză din culegerea citată la p. 487 este datorată lui Picard.

Subiectul ar putea fi inspirat şi din fabula *L'Attelage* a lui Lachambeaudie, (VI, 12)[2], de care se deosebeşte însă în foarte multe privinţe: în fabula fran-

[1] De obicei Alexandrescu înlocuieşte în ediţia 1863 cuvîntul *vestit* din textele anterioare prin *faimos*. În cazul de faţă se pare că poetul a trimis la tipar o versiune anterioară acelei publicate în *Reforma*.

[2] Cf. V. Ghiacioiu, p. 511.

ceză este vorba de un bătrîn care urma să se căsătorească cu o fată de cincisprezece ani; el se convinge că trebuie să renunțe la acest proiect, cînd vede pe drum o căruță cu doi boi înjugați, unul slab și bătrîn, altul tînăr și puternic.

Păcală *din 17 septembrie 1860 (P)*, Reforma *din 1 noiembrie 1862 (R), 1863*. **Titlu** atelajul *P: scris* atelagiul *R*, atelazul *1863;* **2** înhamă *1863:* înhămă *probabil corect P, R;* **9** *astfel în P:*

Omul suit în car

12 Dar *1863, R:* Iar *P;* **16** Zice *1863:* Zise *probabil corect P, R;* **20** vizitat *(scris* visitat*) 1863, R:* cunoscut *P;* **21** *omis în P;* **22** aflat *1863, R:* văzut *P;* **24** atelajul *P: scris* atelagiul *R*, atelazul *1863*.

IEPURELE, OGARUL ȘI COPOIUL

Fabula a fost publicată mai întîi în *Romînia literară* din 16 aprilie 1855, sub titlul *Ogarul și iepurele*. Versiunea primitivă este mai amplă decît aceea din 1863.

Romînia literară *din 16 aprilie 1855 (RL)*, Reforma *din 31 martie 1863 (R), 1863*. **Titlu** Iepurele *(*iepurile *R)*, ogarul și copoiul *1863, R:* Ogarul și iepurele *RL;* **1** lăudate *1863, R:* însemnate *R;* **2** reproșate *1863:* imputate *RL*, imputate *R; în locul versurilor* **3–4** *se citesc în RL:*

Mai ales cînd să-ntîmplă s-aducă-mpiedecare
La cugetări și fapte vrednici de defăimare.
Asta ne-o-ncredințează
Fabula ce urmează:

4 executarea *1863: scris* esecutarea *R;* **5** iepurile *1863, R:* iepurele *RL;* **7** atuncea *omis în R; în locul versului* **8** *se citesc în RL:*

Copoiul; el sentința fără apel o da,
Căci era de soi nobil și se născuse prost
Și dreptul natural îl cunoștea de rost.

12 viu *1863:* voi *R; în RL versul se citește astfel:*

Eu viu să te jăluiesc

15 vrînd a-l întîlni *1863, R:* oricînd vreu să-l prind *RL;* **16** vijelii *1863, R:* vijălii *RL;* **18** piept *1863, RL: scris* pept *R;* **23** Cînd *1863, RL:* Căci *R; în locul versurilor* **25–28** *se citesc în RL:*

— „Destul: respunde-acum, soi necuviincios,
Urecheat și fricos;
Zi, ce s-ar fi-ntîmplat dacă domnul ogar,
Gonindu-te-n zadar,

Își frîngea vrun picior? Și cum de îndrăznești
Să faci a asuda ogarii boierești?“
Iepurele-a respuns: „Măria ta, gîndesc
Că nu păcătuiesc,
Fiindcă am vroit
Prin fugă să mă scap de un vrăjmaș cumplit...“
— „Te-nșăli, lătră atunci copoiul cafeniu,
În condică e scris, pe cît eu minte țiu,
La fața șeaptezeci, al șesea paragraf,
Că orice vînător te poate face praf
Dacă te va-ntîlni; ai drept a te lupta,
Dar nu-ți este iertat prin fugă a scăpa.
Pe acest temei dar, iată te-am osîndit
Să fii de tribunal îndată jupuit.

26 le *omis în R;* **27** Orice *1863:* Orce *R;* **29** va rămînea *1863, R:* să va păstra *RL;* judecător *1863, RL:* judecători *R;* **30** jeluitor *1863:* jăluitor *RL*, jeluitori *R*.

URSUL ȘI VULPEA

Fabula a apărut în toamna[1] anului 1855 în ziarul *Patria* sub titlul *Lupul și vulpea*.

Steaua Dunării *din 3 noiembrie 1855, reproducînd o publicație anterioară din* Patria[2] *(S)*, Reforma *din 1 martie 1863 (R), 1863*. **Titlu** Ursul *1863, R:* Lupul *S; înaintea versului* **1** *se citesc în S*[3]*:*

A fost un timp cînd multe din fabulile mele
Se esplica de oameni în chipuri foarte rele,
Crezînd cei cu rău cuget că eu prin dobitoace
Pe hoți, spioni și alții nu i-aș lăsa în pace
Să-și facă meseria. D-atunci învățai minte,
Și veți vedea la vale
Ce fel m-am pus la cale,
Ca să nu dau pricini la astfel de ispite.

2 cînd *omis în S;* răsturna *S, R: scris* resturna *1863; în locul versurilor* **4–10** *se citesc următoarele în S:*

Zicea unei vulpi lupul: „Și-n ce o să stea oare
Binele acel mare?“ îl întrebă. — „În toate

---

[1] V. Ghiacioiu precizează „noiembrie 1855“. Este greu de crezut că a apărut în 1 sau 2 noiembrie în *Patria* din București și a fost reprodusă a doua zi în *Steaua Dunării* din Iași.
[2] Colecția acestui ziar lipsește din Biblioteca Academiei R.P.R.
[3] Cf. *Corbii și barza*, variantele.

4 vulpi *1863:* vulpe *R;* c-oricine *1863:* ş-orcine *R;* **13** îmbunătăţim *S, R:* -mbunătăţim *aritmic 1863;* **19—20** *astfel în S:*

Mulţi ce se cred în stare

19 sau *1863:* şi *R;* **22** Daca *1863, R:* Dacă *S;* **24** Tot astfel *1863, R:* Ca lupul *S.*

CORBII ŞI BARZA

A apărut mai întîi în *Concordia* din 12 martie 1857, precedată de un prolog în care se reia prologul fabulei *Ursul şi vulpea* (suprimat şi acesta în ediţia din 1863; vezi variantele). Încheierea a provocat protestele boierilor; iată cum relatează Alexandrescu faptele, în scrisoarea către Ghica din 14 mai 1857 (vezi mai jos nota din *Reforma*):

„În zilele trecute, un boier din cei mai mari a reclamat împotriva mea la caimacanul[1], cerînd răzbunare pentru insulta ce zicea că aş fi făcut clasei întregi printr-o fabulă publicată în *Concordia* şi care să încheie cu următoarele versuri [urmează citarea versurilor 36—40]. Numitul boier, care să vede că are cuvinte a-şi aplica fabula, pretindea că printr-acele versuri atacam nu numai pe D.D.-lor (deşi nu numesc pe nimeni), dar chiar şi puterile care i-au decorat. Caimacanul n-a înţeles lucrul ca dînşii, căci altfel s-ar fi făcut un frumos scandal, şi crez că n-aş fi pierdut eu la judecată."

Versurile cu atît de directă referire la situaţia din vremea poetului (36—41) s-au întipărit în mintea contemporanilor. Sînt folosite, de exemplu, ca motto la articolul *Ocaziunile zilei* al lui G. Costa-Foru din *Secolul* (15 aprilie 1857).

Concordia *din 12 martie 1857 (C),* Reforma *din 15 noiembrie 1862 (R), 1863,* Romînul *din 19 februarie 1872 (Rom); versurile* **36—40** *se găsesc citate în* scrisoarea către I. Ghica *din 14 mai 1857,* f° 144—145 *(ms). Înaintea* **titlului** *e citesc în C:*

A fost un timp cînd multe din fabulile mele
Se esplica de oameni în sensuri foarte rele,
Crezînd cei cu rău cuget că eu, prin dobitoace,
Pe hoţi, spioni şi alţii nu i-aş lăsa în pace
Să-şi facă meseria! D-atunci învăţai minte;
Şi veţi vedea la vale
Ce fel m-am pus la cale
Ca să nu mai dau pricini la astfel de ispite.[2]
Căci fabulile mele cele ce au să vie
Nevinovate, blînde ca mieii or să fie;
Cum e doveditoare
Fabula următoare:

[1] Al. Ghica, „fostul tiran" de la 1840.
[2] Vezi *Ursul şi vulpea,* variantele.

În R se citeşte următoarea notă: Această poesie s-a făcut sub caimacamia lui Alexandru Ghica vodă. Boierii s-au plîns la caimacam contra autorului; iar acesta le-a răspuns: deoarece nu se atacă nimeni personal prin această poesie, de ce vă plîngeţi, de ce vă băgaţi lingura unde nu vă ferbe oala?; **14** glas *C, R, Rom:* plac *greşeală provenită din confuzia unor caractere chirilice 1863;* **22** ora *(oră Rom)* de plăcere *1863, Rom:* timpul de plăcere *C,* ceasul de plăceri *R;* **23** durere *1863, Rom, C:* dureri *R; după* **26** *urmează în R:*

De ferul sîngerat,

27 Iar *1863, R, Rom:* Şi *C;* **32—35** *se citesc astfel în C:*

Cîmp sau om cît le place pot a fi ruinaţi,
Nouă ne merge bine, şi iată-ne-ngrăşaţi.

30 răspunse *1863, C, R: scris* respunse *Rom;* **33** *omis în R;* **36** ţărei *(scris* ţerei *1863) 1863, C, R, Rom:* ţării *ms;* soartă *1863, C, R:* soarte *Rom;* **37** streini *1863, C, R:* străini *Rom;* **39** *se citeşte astfel în R:*

Şi foarte îngîmfaţi

42—43 *omise în C;* **44** să *1863:* se *C, R, Rom;* muritori *1863, C, R:* trădători *Rom;* **45** Dacă *1863, R:* Daca *C,* dac-*Rom;* oameni *1863, R, Rom:* lume *C;* aşa *1863, C, Rom:* aşa de *R;* **46** răspunderea *1863: scris* respunderea *C, R, Rom.*

CALUL VÎNDUT ŞI DIAMANTUL CUMPĂRAT

1863. **2** îmi: -mi *aritmic 1863;* **20** -ntîmplare: întîmplare *aritmic 1863.*

PORCUL LIBERAT

Fabula a fost publicată mai întîi în *Rumînul* din 14/27 decembrie 1857. Dezrobirea ţiganilor domneşti şi mănăstireşti a avut loc în 1844, a celor particulari în 2 februarie 1856.

Concepţiile lui Alexandrescu pot fi comparate cu consideraţiile lui Alecsandri de la sfîrşitul povestirii *Vasile Porojan*:

„Această reîntoarcere de bună voie la sclăvie m-a făcut a cugeta mult asupra modului de a libera popoarele ce sînt sclave din născare şi m-am convins că pre cît e de neomenos faptul de a lipsi pe un om de libertate, pe atît e de necumpătat faptul de a libera deodată pe un sclav, fără a-l pregăti la fericirea ce-l aşteaptă şi a-l feri de neajunsurile unei libertăţi pripite." (La I. Ghica, *Scrisori*, p. 83.)

Rumînul *din 14/27 decembrie 1857 (R),* Reforma *din 18 aprilie 1863 (Ref), 1863.* **1** s-au liberat ţiganii *1863, R:* s-a liberat ţiganul *Ref;* **3** pe un porc *1863, Ref:* un grăsun *R;* el *1863, R:* îl *Ref;* **8** Orcum *1863:* Oricum *R, Ref;* a ţi-o dobîndi *1863, R:* ţ-ei agonisi *Ref;* **9** poci *1863, R:* pot *Ref;* **10** dovlecei *1863, R:*

dovleci *Ref;* **11** Ba *1863:* Nu *R, Ref;* **12** să *1863, R:* Să-ţi *Ref;* **13** crez *1863, R:* cred *Ref;* **15** *are în Ref următoarea formă:*

Să mă schimb din ce a fost tata şi de starea lui să fug,

15 rîdic *1863:* ridic *R;* **16** Ş-apoi ce ar zice *1863:* N-or să rîză atunci *R, Ref;* **17** -nţeleg: înţeleg *aritmic 1863, R, Ref;* **18** de ea greu se despărţesc *1863, R:* ei cu greu o părăsesc *Ref.*

CASTORUL ŞI ALTE LIGHIONI

Prima publicare în *Romînul* din 22 aprilie/4 mai 1858.

S-ar putea ca fabula să se refere la calomniile şi persecuţiile suferite de revoluţionarii de la 1848; ultimele patru versuri sînt destul de clare în acest sens.

Romînul *din 22 aprilie/4 mai 1858 (R),* Romînul *din 12 martie 1861 (Rom)*[1], Reforma *din 11 aprilie 1863 (Ref), 1863.* **Titlu** şi alte lighioni *1863:* zidar *R,* şi alte lighioane *Rom, Ref;* **1** lighioane, locuind *1863, Ref:* lighioane, lăcuind *R,* leghioane ce locuia *Rom;* **2** Erau *1863, R, Rom:* Era *Ref;* **3** care *1863, R, Ref:* Ce tot *Rom;* **4** vizunii, cuiburi *1863, R:* vizuină, cuiburi *Rom,* vizuini, cuibul *Ref;* **5** Ele dar *1863, R, Ref:* Deci ele *Rom;* **7** ar putea *1863, R, Ref:* putea-vor *Rom;* **8** prin care *1863, R:* cum, prin ce *Rom;* **9** Stavilă ar opune *1863, R:* O stavilă ar pune *Rom,* Stavile ar opune *Ref;* **13** Eu asta socotesc *1863, Rom, Ref:* Ar fi bine, gîndesc *R;* **14** De mi-eţi[2] *(scris* mieţi*)* da *1863:* Să daţi voi *R,* De-mi da-veţi *Rom,* De-mi ăţi da *Ref;* **15** Să m-apuc să *1863, Ref:* Şi eu să vă *R,* Să mă apuc ca să *Rom;* **16** apei *R, Ref:* apoi *greşeală Rom, 1863;* **21** încîntat *1863, Rom, Ref:* inimat *R;* **22** Făr-a mai zăbovi *1863, Ref:* Ca vrednic muncitor *R,* Nici ea *(= că?)* mai zăbovi *Rom;* **24** – **25** *astfel în R:*

Lucrează mult, mereu,
Dar de noroc gonit,
De ajutor lipsit,
În lucrul său cel greu
El nu a izbutit;

25 *astfel în Rom:*

Rău foarte izbuti,

27 umflat *1863, R, Ref:* îmflat *Rom;* **28** Izbi ş-asvîrli *1863, Ref:* Izbi ş-aruncă *R,* Izbeşte, aruncă *Rom;* **29** înălţat *1863, Rom, Ref:* neuscat *R;* **30** fugind *1863, R:* fugind *Rom, Ref;* **31** blestemau *1863:* blestema *R, Rom, Ref;* **32** defăimau *1863:* defăima *R, Rom, Ref;* **35** Răul *1863, R, Ref:* Ast rău *Rom;* **36–42** *astfel în R:*

Căci nu ne-a ascultat
Cînd l-am povăţuit
Şi căci a-ntărîtat,
Prin nerozia lui, pe un vrăjmaş cumplit.

36–38 *astfel în Rom:*

Fiindcă a cercat
În proasta lui dorinţă
În (= un) ce peste putinţă.

42 Tragem *1863, Ref:* Pătim *Rom;* **43** preţuieşte *1863, Rom, Ref:* răsplăteşte *R;* **44–46** *astfel în Rom:*

Oricari nobili fapte sau dreaptă încercare
Spre al mulţimii bine şi a ţării apărare
Mişei o defaimă cînd ea nu izbuteşte.

44 -ncercare *1863, Ref:* cercare *R;* **45** ţărei *1863, Ref:* ţării *R;* **46** daca *1863, R:* dacă *Ref.*

[1] Se pot observa în text numeroase intervenţii ale redacţiei ziarului.
[2] Formă suspectă.

MIELUL MURIND

Prima publicare cunoscută este aceea din *Romînul* (17 februarie 1861); cîteva particularităţi ortografice moldoveneşti (*căni* pentru *cîini,* v. 22; *stirpească,* v. 27; *de pe* pentru *după,* v. 29 etc.) ne îndeamnă să credem că a existat şi o publicare anterioară, în Moldova.

Partea finală a fabulei pare să se refere la fapte precise, pe care nu le-am putut identifica.

Alexandrescu îşi preţuia această fabulă, poate printre ultimele ca dată: în scrisoarea introductivă la *Confesiunea unui renegat,* se numeşte pe el însuşi „autorul fabulelor *Catîrul cu clopoţei* şi *Mielul murind*".

Romînul *din 17 februarie 1861 (R), 1863.* **3** Muşcînd *1863:* Mîncînd *R;* **5** să *1863:* se *R;* **8** datoriile *1863:* datoriele *R;* **9** mieii: *scris* meii *R, 1863;* **13** Şi-i zicea *1863:* Zicîndu-i *R;* **14** fătul *1863:* fiul *R;* **15** viu curînd *1863:* am să viu *R;* **16** Căci pe această *1863:* Curînd, căci p-astă *R;* **20** Tu ştii bine *1863:* Ştii bine tu *R;* **22** *se citeşte astfel în R:*

De cîni şi de ciobanii veniţi să o păzească

23 zace de rea gălbează *1863:* de grea gălbează zace *R;* **24** *se citeşte astfel în R:*

C-avem o sumă de doctori, ce rea tratare-i face

25 ciobanul *1863:* ciobanii *R;* **26** tată-tău-l *1863:* tat'tău îl *R;* **28** şi-nţelege el tot *1863:* şi el pricepe tot *R;* **29** După acei din preajmă *1863:* De pe cei de aproape *R.*

ZUGRAVUL ȘI PORTRETUL

Publicată mai întîi în *Romînul* din 30 martie 1861, istorioara aceasta este totuşi mai veche: un manuscris în caractere chirilice se găseşte printre scrisorile către I. Ghica, ceea ce situează data compunerii înaintea anului 1860. Pe de altă parte, referirea la redactorii care laudă pe unii dintre candidaţi n-ar putea viza decît alegerile pentru divanul ad-hoc din toamna anului 1857; în preajma acestor alegeri trebuie fixată şi data compunerii poeziei. Presupunerea noastră este confirmată şi de faptul că la versul 28 se vorbeşte de Carcalechi ca de un „redactor care a trăit"; or, Carcalechi murise puţină vreme înainte, în 1856.

Ipoteza emisă de V. Ghiacioiu (p. 532), după care portretul ar fi acela executat poetului de pictorul I. Stăncescu şi expus, după informaţiile editoarei, la Paris în 1862, este plauzibilă[1] şi nu infirmă datarea noastră: Stăncescu a plecat, ca bursier, la Paris în anul 1857 şi e de presupus că a luat cu sine cel puţin o schiţă a portretului. Transportarea la Paris a portretului a putut prilejui versul 6 al istorioarei.

Se găseşte în ms. 801 *al Academiei R.P.R.* f° 186—188[2] *(ms)*, Romînul *din 30 martie 1861 (R), 1863*. **1** foarte vestit *1863, R:* mult renumit *ms;* întîi *(întii ms)* însă-ntrebare *1863, ms:* întîia întrebare *R;* **3** îi *1863:* eu *ms, R;* mi-l *1863, ms, R:* mă *în ştersătură ms;* **4** Aşa cum orcui *1863, ms:* Aşea încît cui *R;* **5** *astfel în R:*

Căci am un prea mare-nteres, ca în streinătate

6 Ş-anume-n Franţa mai ales *1863, ms:* Şi mai ales în Franţa, voi *R;* să *1863, R:* se *ms;* **7** foarte rară *1863, R:* rară-n lume *ms;* **8** Ş-ai ei epitropi *1863:* Ş-ai ei prieteni *ms,* Şi epitropii ei *R;* în astă ţară *1863, R:* cu frumos nume *ms;* **9** întîiaşi *1863:* întiaşi *ms; versul are în R forma:*

Foarte uşor, răspunse el, nu este-ntîia dată

11 te voi *1863, ms:* eu te-oi *R;* te îngraş *1863, ms:* te-ngraş eu *R;* **12** Numai vezi de portret *1863, ms:* Numai să vezi d-al tău portret *R;* **15** N-ar *1863, ms:* Nu ar *R;* sînt *1863, ms:* -s *R;* **16** Trăsurele-mi, ochi, gură *(gura 1863) 1863, ms:* Trăsure, ochi şi gură *R;* **17** rîd cîţi mă cunosc *1863, ms:* toţi mă recunosc *R;* **19** vreun *1863, ms:* cumva vrun *R;* **20** romîn *1863, R:* rumîn *ms;* **23** proştilor *1863, ms:* răilor *în ştersătură ms,* celor proşti *R;* **24** elocuenţă *1863:* elocvenţă *ms,* elocinţă *R;* celor *1863, ms:* la acei *R;* **25** virtuoşi *1863, ms:* virtoşi *R;* **32** care nu-l credea *1863:* ce se îndoia *ms,* care nu-l vedea *R;* **36** scris *1863, ms:* zis *R;* **38** n-au să fie *1863:* n-or să fie *ms,* nu vor fi *R;* înşelaţi *1863, R:* înşălaţi *ms.*

---

[1] Portretul, reprodus în ediţia citată la p. 3 şi 31, este într-adevăr flatat în sensul mărturisit de Alexandrescu în versul 11.

[2] Cu caractere chirilice.

CATÎRUL CU CLOPOŢEI

A fost publicată mai întîi în *Romînul* din 12 februarie 1861. Alexandrescu face aluzie la clopoţeii din fabulă în articolul introductiv la *Confesiunea unui renegat*, afirmînd despre „căzutul protector" de la *Naţionalul* al lui Eliade că, „ameţit de sunetul clopoţeilor, nu mai auzea glasul opiniunii publice". Redactorul *Naţionalului* era V. Boierescu. Pentru contemporani aluzia era desigur clară şi se referea la probleme de actualitate, cum lasă să se înţeleagă nota introductivă din ziarul *Uniunea romînă*, care a socotit necesar să reproducă fabula la numai cîteva zile după prima ei apariţie (18 februarie 1861): „Morala are o legătură foarte naturale cu fabula, fiindcă o coprinde în sine şi s-ar înţelege de toţi, chiar daca n-ar fi adăogată însuşi de poet la sfîrşitul fabulei".

Duşmănia poetului faţă de Boierescu nu s-a stins curînd. Un articol intitulat *Despre diplomaţie*[1] şi publicat de Alexandrescu în 5 decembrie 1874 în *Romînul*, se încheie astfel: „Sfîrşind, rugăm pe cititori să binevoiască a crede că n-am vrut să ating modestia actualelui ministru de Externe, V. Boierescu, aplicîndu-i acest portret. Marele serviţie ce a adus ţărei sînt constatate şi dovedite prin cordoanele şi decoraţiunile cu cari l-au recompensat străinii".

Ideea fabulei ar putea proveni de la Hrisoverghi, care în *Magariul îngîmfat* vorbeşte de un

Magari decorarisit
Şi cu clopotul la gît.

(Poezii, p. 28.)

Romînul *din 12 februarie 1861 (R), 1863*. **4** el *omis în R;* **5** înainte *1863:* -nainte *R;* **6** Ciredei *1863:* Ciredelor *R;* **13** În sfîrşit iată-mă *1863:* Iacă-mă în sfîrşit *R;* **15** recunoscut *R:* necunoscut *greşeală 1863;* **19** nimeni *1863:* nimini *R;* **23** clopoţeii *R:* clopoţei *greşeală 1863;* **26** să *1863:* se *R;* **27** june fiind *1863:* în sat trăind *R;* **29** *se citeşte astfel în R:*

Atîta zgomot auzind

33 Se *1863:* Să *R.*

LIŞEŢA, RAŢA ŞI GÎSCA

O anecdotă apropiată de această fabulă (publicată mai întîi în *Reforma* din 18 octombrie 1862) apare pentru prima oară în satira a IV-a a poetului latin Iuvenal: se povesteşte că Domiţian a supus deliberării consiliului său felul în care trebuie gătit un peşte uriaş, pentru care nu se găsise un vas pe măsură. V. Ghiacioiu (p. 540) presupune că Alexandrescu a cunoscut anecdota prin intermediul unui fragment al cîntului I din *Gastronomia* lui Joseph Berchoux. Ipoteza

---

[1] Este vorba de o traducere nemărturisită.

poate fi reținută, deoarece Alexandrescu, ca și Berchoux, și spre deosebire de Iuvenal, vorbește de sosul cu care trebuia gătit peștele, în vreme ce la poetul latin deliberarea avea ca obiect vasul în care urma să se pregătească mîncarea. Varianta cunoscută de Alexandrescu avea circulație; o pomenește Balzac în prefața părții a III-a a *Iluziilor pierdute:* „Într-o zi, senatul roman a discutat despre importanta problemă de a ști cu ce sos să se gătească un calcan".

Reforma *din 28 octombrie 1862 (R), 1863.* **Titlu** Lișeța, rața și gîsca *1863:* Gîsca, leșița și rața *R;* **1** lișeță *1863:* leșiță *R;* **2** lebedei *1863:* lebedii *R;* consilieri *1863:* consiliari *(greșeală?) R;* **3** președința *R:* presedința[1] *1863;* gîștei *(scris* gîștîei*) 1863:* gîștii *R;* strîns *1863:* dus *R;* **4** cișmegiu *1863:* cijmegiu *R;* **5** Erau *1863:* Fiind *R;* **6** *se citește astfel în R:*

O chestie urgentă, o pricină de stat.

7 Adică *1863:* Adecă *R;* adînc *R:* adînce *aritmic (trebuie corectat în* adînci*?) 1863;* **9** gîtoasă *1863:* trufașă *R;* **11** *se citește astfel în R:*

Lungă fu convorbirea

12 Fraților *1863:* Domnilor *R;* **13** Să lăsăm *1863:* S-amînăm *R;* **14** Pricina *1863:* Chestia *R;* **16** *se citește astfel în R:*

Să ne gîndim mai bine: veniți mîine în zori.

17 aplaudară *1863:* priimiră *R;* **19** *se citește astfel în R:*

Gîsca aplaudară

20 ei ideie *1863:* sa idee *R;* se risipiră *1863:* să rîsipiră *R;* **21** *omis în R;* **23** vară *1863:* vara *R;* **27** destule *1863:* adesea *R;* **28** Se *1863:* Să *R.*

D-NEI ZINCHEI DONICI

V. Ghiacioiu (p. 541) afirmă că „Zinca Donici era fiica lui Gheorghe Diamandy, originar din Bîrlad, și sora lui Iancu Diamandy, fost primar al Iașilor... Zinca Donici a fost căsătorită cu Aga Iancu Donici din Iași."

Versul 1 al poeziei ne dovedește[2] că Zinca este hipocoristicul numelui *Zoe.* Acest fapt precum și genealogia stabilită de V. Ghiacioiu se confirmă prin informația dată de O. G. Lecca, *Genealogia a 100 de case din Țara Romînească și Moldova,* București, 1911, tabloul 32: Iancu Donici, fiul vornicului Iordache Donici (mort în 1861) era căsătorit cu Zoe Emandi.

Rămîne de stabilit în ce fel a putut intra Alexandrescu în relații de prietenie cu această familie moldoveană.

Includerea poeziei printre epigrame, cu care nu are nici o legătură, s-ar putea datora unei trimiteri întîrziate la tipar, după ce volumul a fost pus în pagină; urmează că poezia a fost scrisă în 1863.

1863. **7** piept*: scris* pept *1863;* **17** fierbinte*: scris* ferbinte *1863.*

[1] Desigur greșit: formațiile noi în *-ință* derivă de la cuvinte romînești sau cu formă romînească: *provedință, elocință, ședință* etc.

[2] Vezi nota la text.

ANEXĂ

PRIEȚEȘUGUL

Această poezie a fost publicată mai întîi, fără semnătură, în *Curierul rumînesc* din 24 aprilie 1832.

Bogdan-Duică (p. 25) afirmă că prietenul căruia îi este închinată poezia ar fi I. Ghica: „Ghica ne spune anume că el s-a împrietenit cu poetul într-o primăvară, *Prieteșugul* spune același lucru despre prietenul nenumit al poetului, o spune în strofa a treia". Alt argument adus de Bogdan-Duică este vechimea prieteniei celor doi literați: Alexandrescu îl consideră pe Ghica cel mai vechi prieten al său[1], iar *Prieteșugul* este cea mai veche poezie a lui Alexandrescu dedicată prieteniei.

Bazîndu-se pe faptul că poezia „a fost suprimată nu numai în ediția de la 1838, cînd tocmai izbucnise memorabila ceartă între cei doi scriitori, dar și în cele de la 1847 și 1863", V. Ghiacioiu (p. 152) emite ipoteza că prietenul în cauză ar fi fost Eliade. Ceea ce e izbitor nu e omiterea din edițiile 1838[2], în care nu figura nici o reluare, și 1847, în care materialul din ediția 1832 a fost înlăturat aproape în întregime, ci omiterea din ediția 1863. Dar *Prieteșugul* nu este singura poezie din 1832 omisă în 1863, așa că trebuie să ne mulțumim deocamdată cu ipoteze greu de verificat.

Strofa a 6-a (v. 21—24) a fost folosită în prelucrarea din 1847 a *Miezului nopței* (v. 5—8).

Prieteșugul s-a bucurat de răsunetul pe care l-au avut și celelalte poezii ale ediției din 1832. M. Cuciuran, *Poetice cercări,* p. 25, combină versurile 1 și 9 ale poeziei lui Alexandrescu în versul:

Suflați răcoroși zefiri pe coarda lirei mele.

[1] În dedicația ediției din 1863.

[2] Poezia a fost de altfel reprodusă în ediția din 1842, cînd cearta dintre Alexandrescu și Eliade era în toi.

Eliade își amintește de primul vers în strofa a 19-a a răspunsului său la *Satira* lui Alexandrescu.[1]

Curierul romînesc *din 24 aprilie 1832 (C), 1832, 1842. Urmăm textul ediției din 1832*[2]. **1** lacrămi *1832:* lacrîmi *C*, lacrimi *1842;* **2** după *1832, C:* de pe *1842;* **7** se *1832, 1842:* să *C;* **8** pieptul *1832, C: scris* peptul *1842;* **17** torentul *1832, 1842:* torentu *C;* **18** Talazu *1832, C:* Talazul *1842;* **23** se *1832, 1842:* să *C;* **26** să *1832, C:* se *1842;* **27** -mpietrise *1832, C: scris* -mpetrise *1842;* **35** piere *1832, C: scris* pere *1842;* **37** pe *(de două ori) 1832, 1842:* pă *C;* **38** pe *(de trei ori) 1832, 1842:* pă *C;* planete *1832, 1842:* planite *C;* **39** vecinica sa *1832, 1842:* veșnica lui *C;* **43** piere *1832, C: scris* pere *1842;* **46** pierdut*: scris* perdut *1832, C, 1842;* **47** deșărt *1832, C:* deșert *1842;* **54** pe *1832, 1842:* pă *C;* **56** să *C, 1832: se 1842;* pier *1832, C: scris* per *1842;* **57** Acum *1832, 1842:* Acuma *C;* **59** mumii *1832, 1842:* mumei *C;* **60** pasărea *1832, C:* paserea *1842;* **61, 62** pe *1832, 1842:* pă *C;* **63** orice *1832, 1842:* orce *C;* le sufer eu ca sfinte *1832, 1842:* vor fi mie iubite *C*.

ÎNTRISTAREA

E. Lovinescu (p. 55 și urm.) socotește că această poezie, ca și *Întoarcerea*, ar fi fost scrisă la Tîrgoviște, în primăvara anului 1832, cînd poetul s-a întors pentru scurtă vreme din București, sau, mai înainte, în primăvara anului 1830, înainte de plecarea la București. Nu există indicii că poezia a fost scrisă neapărat într-o primăvară; comparația cu frunza căzută (v. 18—20) ne poate dovedi mai degrabă, cu toată rezerva pe care o impun argumentările de această natură, că poezia ar fi fost compusă într-o toamnă, 1831 sau, mai verosimil, 1832.

1832, 1842. Urmăm textul ediției din 1832. **13** pieptul *1832: scris* peptul *1842;* **14** aștii *1832:* astii *1842;* **16** fandomă *1832:* fantomă *1842;* **25** uiet *(scris* uet*) 1832:* vuiet *(scris* vuet*) 1842;* **26** tovaroș *1832:* tovarăș *1842;* **29** răscoale*: scris* rescoale *1832, 1842;* **32** pasării *1832:* paserii *1842.*

ÎNTOARCEREA

E. Lovinescu (p. 55) socotește, poate cu drept cuvînt, că această poezie a fost scrisă în primăvara anului 1832 (cf. versurile 5—6), cînd poetul e de presupus că s-a întors pentru cîtăva vreme în orașul său natal.

Întoarcerea este evident inspirată din traducerea lui Eliade din *L'Automne* a lui Lamartine (*Méditations poétiques*, XXII), și nu direct din originalul francez,

[1] Strofa nu s-a păstrat decît fragmentar și puțin inteligibil (o reproducem mai jos, p. 562). Discreditarea poeziei prin *Satira* lui Eliade să fie motivul neincluderii *Prieteșugului* în ediția din 1863?

[2] Moldovenizarea ediției din 1842 nu permite ca aceasta să fie luată ca bază a editării. De altfel, ediția din 1842 nu aduce nici o modificare de structură textului reprodus din edițiile precedente.

cum socotește V. Ghiacioiu (p. 163). Primele versuri ale *Toamnei* lui Eliade sînt concludente:

Sărutare, lemne triste,
ce verzi, galbine-nnegriți!
Frunzi, ce căzînd rîsipite
pă livezi vă veștejiți!
Sărutare, voi frumoase
zile ce ați mai rămas!
În voi tînguirea firii
urmează c-un slab, trist pas.

(*Meditații*, p. 75.)

Poate că prea marea asemănare cu traducerea lui Eliade l-a determinat pe Alexandrescu să elimine poezia nu numai din ediția 1847, ci și din 1863.

Întoarcerea lui Alexandrescu pare să-l fi inspirat pe Sihleanu în *Revederea* (*Arm.*, p. 13):

Frumoase locuri, verde cîmpie
Unde junețea mi-am petrecut,
Iacă vin astăzi cu bucurie
Să vă văz iarăși, să vă salut.
....

Reminiscența este evidentă la C. I. Fundescu:

Revederea

Salutare, locuri sfinte
Unde ochii am deschis,
Unde primele cuvinte
Mamă, tată eu am zis.

Salutare, aer, soare,
Păserele ce-mi cîntați
Visuri dalbe, rîzătoare,
Ce în cer mă transportați
[.........................]
Dar a mea copilărie
Cu încetul a perit
Și în loc de veselie
Întristarea a venit.
[.........................]
Astăzi însă în durere
Ca-ndoiala mă frămînt
Și n-am altă mîngîiere
Decît numai un mormînt.

(*Flori*, p. 119 și urm.)

Anton Pann reproduce poezia în *Spitalul amorului* (VI, p. 67).

1832, 1842. Urmăm textul ediției din 1832. **2** pă *1832:* pe *1842;* **8** mieluşăii: *scris* meluşăii *1832, 1842;* **9** pă *1832:* pe *1842;* **11** grijele *1832:* grijile *1842;* **12** pierde *1832:* *scris* perde *1842.*

VULPEA, CALUL ŞI LUPUL

Fabula aceasta, publicată sub semnătura G. A-scu în *Romania* din 5 mait 1838, este o prelucrare după *Le renard, le loup et le cheval* a lui La Fontaine (XII, 17)[1]:

Un renard jeune encor, quoique des plus madrés,
Vit le premier cheval qu'il eût vu de sa vie.
Il dit à certain loup, franc novice: „Accourez:
Un animal paît dans nos prés,
Beau, grand; j'en ai la vue encor toute ravie."
— „Est-il plus fort que nous? dit le loup en riant.
Fais-moi son portrait, je te prie."
—„Si j'étais quelque peintre et quelque étudiant,
Repartit le renard, j'avancerai la joie
Que vous aurez en le voyant.
Mais venez. Que sait-on? peut-être est-ce une proie
Que la fortune nous envoie."
Ils vont, et le cheval, qu'à l'herbe on avait mis,
Assez peu curieux de semblables amis,
Fut presque sur le point d'enfiler la venelle.
„Seigneur, dit le renard, vos humbles serviteurs
Apprendraient volontiers comment on vous appelle."
Le cheval, qui n'était dépourvu de cervelle,
Leur dit: „Lisez mon nom, vous le pouvez, Messieurs;
Mon cordonnier l'a mis autour de ma semelle."
Le renard s'excusa sur son peu de savoir.
„Mes parents, reprit-il, ne m'ont point fait instruire;
Ils sont pauvres, et n'ont qu'un trou pour tout avoir.
Ceux du loup, gros messieurs, l'ont fait apprendre à lire."
Le loup, par ce discours flatté,
S'approcha; mais sa vanité
Lui coûta quatre dents: le cheval lui desserre
Un coup, et haut le pied. Voilà mon loup par terre,
Mal en point, sanglant et gâté.
„Frère, dit le renard, ceci nous justifie
Ce que m'ont dit des gens d'esprit:
Cet animal vous a sur la mâchoire écrit
Que de tout inconnu le sage se méfie."

[1] Nu *Le cheval et le loup* (V, 8), cum indică V. Ghiacioiu, p. 274.

În *Curierul de ambe sexe*, I, p. 238—252, Eliade supune această fabulă unei critici aspre şi răuvoitoare, în care se exprimau nu atît concepţiile literare ale autorului, cît, mai ales, ura lui împotriva lui Alexandrescu.[1] Socotim că nu este lipsit de interes să reproducem mai jos[2] articolul lui Eliade, intitulat *Critică literară*:

„Totdauna am fost departe de meseria acelor scotocitori cari, neputînd să facă nimic, îşi îndeletnicesc viaţa a afla pete în soare: mari astronomi ai lui Esop cari, umblînd cu ochii zgîiţi la stele, dau în puţuri. Urîtă e viaţa şi meseria acelor cari, neştiind niciodată să facă, nu se ocupă decît a strica.

Dragul meu cititor, critica următoare vei vedea singur că nu este o dărăpănare, şi cugetul ei nu este de a strica, pentru că observaţiile ce vei întîlni, pentru oricine pot să fie de folos, şi chiar pentru crezutul poetul despre care ne va fi vorba, de va voi să asculte şi altă dată să ne facă ceva versuri mai bunicele. De am alergat la stilul acesta, vina nu este a mea, ci a veacului, sau mai bine a oamenilor din veacul nostru, căror nu le plac să citească lucruri serioase. Afară de aceasta, cugetul acestei critice este de a îndrepta oarecare greşeli, şi greşalele ce se nasc din mîndrie prin nimic nu se îndreptează ca prin luarea în rîs. Ridicolul totdauna a fost biciul cel mai grozav al viţiului.

La noi şi la toate neamurile ce se află în a lor pruncie, abia se începe un lucru şi ajunge la abuz. Cinstită este munca acelora ce se străduiesc, luminîndu-se pe sine, să lumineze şi pe alţii, şi prin ale lor traducţii să adaoge şi să mărească prunca noastră literatură; aceste lucrări însă au de cuget să îmblînzească obiceiurile, să derapene prejudeţele, să înveţe pe om a trăi în pace cu ceilalţi şi în linişte cu sine, să arate fiecăruia datoriile sale şi prin drumul lor să-l aducă la treapta cea înaltă a vredniciei omului, pentru care este şi făcut. Cînd însă cineva abia apucă pana în mînă şi abia a început să înşire cîteva vorbe învăţate pe dinafară, fără scop şi fără unire, şi se crede că acum e leit ticluit autor şi că, fiind autor, aceasta este un titlu în republica literelor, un drept de aristocrat al literaturii şi că, ca aristocrat, are dreptul să trăiască oricum, să vorbească orice va voi şi să scrie orice îi va veni, să înfrunte pe cine întîlneşte, să batjocorească pe cel cu care vorbeşte, să semene vrajba, să se fălească întru neruşinarea sa şi să întinză corupţia şi desfrîul, un asemenea omuleţ, un asemenea crezut autor nu este vătămător numai pentru sine, care e şi om pierdut, dar scrierile lui propovăduiesc demoralizaţia la milioane şi rămîn, nu ca un monument, după cum zic, ci ca o spăimîie de ocară a veacului în care au trăit. O asfel de clică sau o asfel de mişină, spre ocara veacului nostru, s-a clocit şi s-a dospit în putoarea şi acrimea demoralizaţiei şi fără a cunoaşte nici încai regulele scrisului, nici încai o grămatică, nici cît preţuieşte un punt şi o virgulă, dau înainte cu ochii închişi şi umblînd în întuneric, zic că luminează neamul şi formează opinia şi, după ce se miră mai întîi singuri de faptele lor, de care zic că «sînt prea siguri», apoi le dau şi la lume, le scot la obraze ca să ne mirăm şi noi de ele. Aşadar, a dărăpăna cineva asfel de idei, a împila o asfel de trufie prăpăditoare, nu va să zică a strica, ci a face. Pînă să intrăm în asemenea cercetări, pînă cînd vom începe a face un analis literar, ne vom îndeletnici acum

[1] Cf. D. Popovici, *Heliade*, II, p. 496.
[2] După ediţia D. Popovici, II, p. 105 şi urm.

a da oarecare regule prin arătarea unor greşale; şi ca să facă cineva a rodi ceea ce pune în pămînt, nu e destul numai se semene; trebuie mai întîi să scoaţă spinii şi bălăriile, unde mîna ce revarsă cu îmbilşugare seminţele nu e de nici un folos: la rădăcina spinilor trebuie secure, şi de multe ori secure să răsune crîngul; la rădăcina bălăriilor sapă, şi sapă să răstoarne cu brazda şi rîme şi broaşte. Atunci pămîntul rodeşte, daca va cădea ploaia la vreme.

Nu e întîia dată că am întrebuinţat un asfel de stil. Ca învăţător public în vreme de şase ani am îndreptat adesea deprinderile şcolarilor, unde totdauna o glumă amestecată în observaţie făcea mai mult decît o regulă posacă şi plină de o rece eruditie. Este adevărat că gluma se făcea cu cheltuiala şcolarului căruia i se îndrepta deprinderea, dar el nu se mînia, rîdea şi el dimpreună cu tovaroşii săi. Om privat, de multe ori am şters rînduri şi feţe întregi: marturi am destui. Ca să arate cineva greşalele unei scrieri nu poate să le laude. Aceea fac şi acum, cu astă deosebire numai că atunci băgările de seamă se făcea între douăzeci sau treizeci de şcolari sau între patru ochi şi acum înaintea unui public cititor. Atunci se folosea unul sau douăzeci şi acum poate o tinerime. Folosul se face, însă cu cheltuiala trufiei unuia. Ploaia prieşte holdelor, dar strică adesea cuculeţul şi ibricelul de fluierat al olarului; marea formează aburii şi aburii ploaia, duce pe spatele sale mii de vase şi înlesneşte universul, dar şi îneacă cîteodată. Tunetul curăţă aerul şi răvarsă rodnicia, dar şi trăsneşte de cînd în cînd. Ce ne pasă dar de trufia căzută după nasul ardicat în vînt al unuia, cînd e vorba de folosul celor mai mulţi şi chiar acestui biet unul, cînd va vrea să înveţe şi să se facă om de treabă? Să ne începem dar critica.

În *Romania* No. 48 şi 55 s-a văzut două bucăţele în stihuri ce se zic poezii, mici la vedere şi la citit încă şi mai mici, că îşi pierde cineva răbdarea de la cele dintîi rînduri.

Aceste numite poezii sînt iscălite de un poet necunoscut ce-şi cîntă cîntecul singur, zicînd:

Că-nţeleptul se fereşte
De orice necunoscut.

Tineri, cîţi aţi început să scrişi sau să intraţi în lume, feriţi-vă de asfel de necunoscuţi şi nu luaţi de model nici scrierile lor, nici purtările lor.

Numele acestui poet este *G. A-scu*. Daca vrei să-l ghiceşti, cititorule, eu mă socotesc că aceste trei semne vor să zică «Ghiţă Ariciulescul». Un arici poet sau un poet al aricilor nu este o minune ce se întîmplă pe toate zilele. Sau, daca voieşti, să-ţi fac o tîlmăcire a acestor slove mai iscusită. Eu sînt un om care voi să mă ţiu după mode şi acum trece cineva de mare autor cînd vorbeşte în termenii bancului faro. *Scu* în limba romînească însemnează *nobleţe* (iartă-mă, dragul meu clasic, că nu zic *nobilitate*[1], pentru că aci *nobleţea* se potriveşte mai bine cu *bobleţea*); aşa, *scu* însemnează nobleţe, adică este de o putere cu acel vestit De europenesc. *G.* va să zică *Ghindă* şi *A.*, *As*: aşadar *G. A-scu* va să zică după limba întortocheată: *Ghindă As De* şi după limba creştinească: «As de ghindă».

[1] V. *Catîrul ce-şi laudă nobilitatea*, variantele textului.

Publicarea acestor bucăţele nu crez să o fi făcut *Romania* decît pentru raritatea lucrului şi monstruozitatea versurilor, vrednice de un cabinet de istorie naturală. Noi publicăm aci o bucăţică, adică fabula Vulpei, Calului şi a Lupului, dar nu ca să arătăm o raritate, pentru că lumea acum o ştie şi s-a săturat de ea, ci, după cum am zis, asupra ei să ne facem băgările de seamă.

Aşa poetul nostru Glagore A-scu, după ce prin cea dintîi a sa bucăţică (vezi *Romania* la No. 48) ne-a tot purtat în lung şi-n curmeziş peste cîmpii, prin palate, prin taberi, preste mări (unde e balaurul şi atîtea jivini), prin Grecia, să ne arate fericirea, şi ne-a tot spus: «O vedeţi colo, o vedeţi colo», apoi rămîne cu ochii pe un nor şi ne spune din esperienţă (că e cu părul alb) că acolo e biata fericire. Nu mai poate acum nimini să-l deslipească de acolo. Să-l lăsăm dar căutînd la nor şi la stele şi să citim un vers din fericirea asta:

O vedeţi colo,-ntr-un palat mare.

Domnul Ariciulescul obicinuieşte cam des a înghimpa urechile cu apostrofele fără loc. Eu nu poci să citesc pe «'ntr-un palat mare», întocmai ca şi bietul strein pe *Ptriu-ptriu*. Şi vă rog, tinerilor, cînd faceţi versuri, niciodată să nu apostrofaţi vocala ce stă în capul semistihului, nici al celui dintîi, nici al celui de-al doilea. Apostroful e o bună urichelniţă adeseaori, dar în asfel de întîmplări, în loc să gîdele, înţeapă urechea mai rău decît ghimpii ariciului.

N-avem vreme să ne ocupăm mai mult de fericirea ticluită pe nor, că e prea veche, şi lumea, după cum am văzut într-o înştiinţare, voieşte lucruri proaspete. Fabula este mai proaspătă, întocmai ca un peşte ce, afară din elementul său, se bate pe uscat fără tact şi fără cadenţă.

Să vorbim dar de Vulpe, de Cal şi de Lup şi alăturăm aci acea fabulă, întocmai după cum s-a publicat, fără a schimba sau a scoate nici o iotă, nici o cirtă. [Urmează reproducerea textului fabulei.]

Dar făcîndu-i analisul, bunul meu cititor, o să mai trecem o dată tot prin acele rînduri. Ce pedeapsă! însă fii generos şi mai aruncă-ţi o dată ochii pă ele, că puţin, şi nu le vei mai auzi nici de nume.

O vulpe de ani mică, însă de minte mare
(de minte însă mare)
Şi care meseria abia ş'o începuse.

«Ş'o începuse» va să zică «şi o începuse», iar nu «îşi o începuse»: de la un poetaş însă ce ne spune asfel de urîte basne se iartă o asfel de neortografie. Cîţi oameni au trebuinţă să mai înveţe încă vreo trei luni în clasul întîi de Umanioare! că acolo îi învaţă să scrie: «'şi o începuse» iar nu «ş'o începuse». Dar aci e vorba de poezie, iar nu de grămatică (care se scrie cu doi *m*). Cînd cineva este născut poet, nu trebuie să ştie multă carte, că ideile îi vin de la Apolon cu grămada. El face la versuri ca boierul lui Molier la proză, fără să ştie că făcea la proză.

Pentru întîiaşi dată văzu din întîmplare
Un cal, dobitoc falnic *ce ea nu mai văzuse*

Întîiaşi dată şi *ce ea nu mai văzuse*, din două una este împlutură, pentru că, cînd nu mai văzuse, va să zică că e întîia dată, şi cînd e întîia dată, va să zică că nu mai văzuse. Însă lesne e să vorbească cineva, dar ia să ia pana în mînă şi atunci vede cîte parascovenii îi trebuie unui vers pînă să iasă întreg cu toate picioarele lui, întocmai ca o caracatiţă crăcănată, sau ca un rac de baltă cu toate picioarele lui!

Aşa, după ce vreme destulă îl priveşte,
Plină de mulţumire,
D-acea descoperire.

Aş cere prea mult cînd zicerea «plină» aş socoti-o de prea obraznică în capul versului. E şi păcat să mă leg de dînsa cînd mai la vale sumă de asfel de ziceri vor rămînea în pace. Aşadar meargă şi ea pe lîngă celelalte. Unde a mers mia, meargă şi suta!

Pe cumătrul lup caută, şi zice te găteşte.

Eu sînt un om ciudat, că n-am obicei să vorbesc cînd caut pe cineva, ci după ce îl găsesc. Aşa aş fi vrut ca şi vulpea să nu-i zică cătînd pe lup, ci după ce l-a găsit. — Ce zici, domnule poete, nu zic bine? Dar asta vine din inspiraţia poetică ce de la poet se întinde şi la vulpe şi o face să vorbească căutînd adică airea. — Apoi «pe cumătrul lup caută», ce fel de semistih este? ce odorogitură şonticată? ce înşirare de vorbe cu ochii închişi? Dar fiindcă poetul a închis ochii şi a dat înainte, dumneata, cititorule, astupă-ţi urechile şi mergi mai la vale că o să vezi ce-o să vezi.

Să-ţi arăt un frumos şi mare dobitoc

Poate că dobitocul vulpei o fi frumos, dar versul poetului urît tată a avut. Nici cadenţă, nici măcar numărat pe degite sau, d-a şi numărat poetul, i-a ieşit aşa de bine ca şi lupului cînd a vrut să numere slovele după potcoava calului.

Lupul rînjind răspunse
(Rînjind lupul răspunse) — nu era mai bine?
Să se lupte cu mine

Zi de vară pînă seară şi semistihul tot să nu fie bun.

Şi să vezi jucărie, însă ia-ncepi să-mi spui

Din jucării îşi frîng oamenii adesea picioarele şi îşi sparg capetele. Şi jucăria asta a frînt picioarele bietului vers!

O pentru astă dată să fiu iertată

Eu te iert, vulpişoară mică fără carte; dar în semistihul de-al doilea îţi lipseşte o silabă, adică coada ţi-e ciontată şi vulpea cu coada tăiată, după cum zice tata Esop, nu prea are crezămînt!

. . . .

. . . .

Dar vulpea cu iuţeală îi iese înainte
Şi cearcă să-l încurce *prin aceste cuvinte*

Prin aceste cuvinte, semistihul îţi rupe dinţii, Domnule G. A-scu; însă cînd spune cineva la basne, i se iartă să fie ştirb ca babele cînd coc la porumb. Vezi, d-aia mi-eşti drag mie că te pricepi şi umbli după regulă! Vrei ca tot lucrul să se facă după orînduială şi baba să fie ştirbă, că aşa i se cuvine. Dumneata, cu asfel de regule, eşti mai priceput şi decît Sosia, care la toată vorba avea şi răspunsul ei.

. . . .

. . . .

Domnilor, de doriţi numele meu să ştiţi

Stihurile dinainte însemnate cu punturi sînt de porunceală, ca şi cele de sus; dar «Domnilor, de doriţi» e un semistih nici bărbătesc nici femeiesc; seamănă unei femei cu musteţi; şi vă spui să ştiţi, tinerilor, cîţi faceţi la versuri, şi le împerecheaţi cîte două-două ca porumbii Vinerii ce se sărută în bot sau în cioc, cînd vă vine strechea amorului şi vă puneţi sub balconul unei Dulcinee, să nu iubiţi niciodată un fătălău cu barbă, că iar de voi e rău; mie nu-mi pasă.

Eu îţi spui ce-am văzut

«*Spui*» arată că poetul e fără obraz. Cînd vorbeşte, nu e dumnealui care vorbeşte. «Eu» şi «Tu» în inspiraţia dumnealui e totuna; dumnealui este republican în tot abuzul cuvîntului şi în grămatică. Ce ciumă în litere!

Cît pentru mine, zise, vă spui că nu ştiu carte

Pentru astă sinceritate trebuie să zică cineva un bravo jupănesei Vulpi, că puţină carte ştie cînd pe *spuiu* îl zice *spui*. Aci şi vulpea e fără obraz, dar sinceră; spune drept, săraca!

Dar a domnului lup

Sfîrşitul semistihului iar bărbătesc, iar o muiere cu mustăţi. Şi la număratul silabelor iar şi-a pierdut socoteala poetul; dar aşa e cînd are cineva păcatele să tot numere pe degete.

Mai mult decît o carte nescrisă l-a-nvăţat

Carte nescrisă! Poetul nostru cîteodată e şi cam mucalit; şi *carte nescrisă* e un mucalitlîc ce nu-l înţelege nimini. Aşadar poate să rîză singur inspiratul.

Îi dă o lovitură şi-l culcă la pămînt

Asta e un vers zdravăn, ca şi lovitura calului, şi d-o face poetul tot asfel de versuri, dă nădejde de procopseală. Atunci poate să-şi scrie numele G. A-scu şi atunci toată lumea poate să gîndească, că, în loc de «Ghiţă Ariciulescu», va să zică «Geniu Angelescu».

Deslușit ne dovedeşte
Fabula ce am văzut,
Că-nţeleptul se fereşte
De orice necunoscut.

Bun cuvînt, bună filosofie şi bune versuri şi încă şi cu discresie, că a ştiut poetul că fabula-i înghimpă urechile şi de aceea zice «am văzut» iar nu: am citit sau am auzit; însă

Puţin este într-o faptă
Unde greşeli viermuiesc,
Cînd semne de duh ici-colo
Presărate se zăresc...

(Boileau)

Nu te mînia, Domnule G. A-scu, că poveţele astea nu sînt rele, te învaţă să faci versuri, te povăţuieşte să cinsteşti publicul cititorilor, te face cînd ei scri cîte ceva să te sfătuieşti cu vreun prieten, să-ţi cercetezi fapta singur şi să-ţi aduci aminte de versul acela:

Îndreptaţi fără-ncetare
Şi iar o mai îndreptaţi,
Ştergeţi, lăsaţi cîteodată,
Uneori adăogaţi.

(idem)

Şi pe urmă să hotărăşti să-ţi dai lucrul în public, adică te învaţă ca pe fata a mare, întîi să intri în putina cu argăseală şi pe urmă să ieşi la horă. Poate să-ţi paie cu greu că din slava poetică te vezi o dată aşa de jos căzut ca marchezul Preţioaselor dat prin noroi; dar nu e rău. Aşa e lumea asta; cineva pătind învaţă. Pe urmă adu-ţi aminte de cînd scriai pe panachidă, de unde ai şi învăţat a face asfel de stihuri, că:

«rădăcina învăţăturii este amară ca fierea; dar roadele ei sînt dulci ca mierea»

şi de:

Omul iscusit
Şi făr' de cuţit,
Cînd şade la masă
Foarte rău îi pasă!

Este adevărat că eşti cam iscusit şi mucalit mai de multe ori, dar eşti fără de cuţit. Îţi trebuie să mai înveţi, ca să nu-ţi pese cînd şăzi la masă, sau să nu rămîi pe dinafară ca bietul Sosia tocmai la vremea mesei, că ce rău e cînd ţi-e foame. Acum eşti în vara vieţii şi cînţi nu ca poetul, ci ca greierele, şi cînd va veni iarna n-o să ştii nici să joci. Bagă în cap cîte îţi zic, că nu te-nvăţ de rău!

Nimic nu este mai lesne decît să critice cineva pe altul. Sînt nişte purdalnice de reguli pentru versificaţie şi tot felul de poezie, nişte semne de minte întreagă şi judecată dreaptă de la care nimeni nu poate să se abată nepedepsit; dar un soi de republicani calcă tot în picioare, zic că sînt slobozi! şi ce dănănăi sînt alea? Eu, fiindcă nu m-am născut aşa slobod, că m-am pominit cu tată şi cu mamă şi îmi da pe foi cînd vream să-mi fac chefurile şi printr-o obicinuinţă s-a întîmplat să respectez asfel de pravili sau reguli; m-am deprins a le cunoaşte unde sînt neîngrijite; aşadar este şi lesne a face critică şi a zice: ici nu e bine, colo e rău, dincoaci nu merge bine, dincolo şchioapătă, mai colea e grozav, mai dincolo e muma pădurii, şi alte d-alde astea şi niciodată să zică *bine*, întocmai ca Esop asinului, pretutindenea îl face mişăl şi de nevoie. Dar eu nu sînt de aia; pentru că voi să fiu bine cu lumea ca să nu vorbească şi ea rău de mine. Şi aşa, după ce îndreptai pe ici pe colo versurile fabulei cu un chip foarte blînd, după cum se vede, şi cu aceasta mi-am făcut cîţiva prietenaşi (pentru că prieteni unde să găsesc în ziua de astăzi?), am hotărît să mă dau şi eu în gura lupului şi să tractez acea fabulă. Cel puţin, poate că făcîndu-o mai urîtă, să adeverez ceea ce am zis, că lesne e să critice cineva, dar anevoie să facă. Toate voi să meargă după o rînduială, după cum zisei. M-aduse ispita să mă laud singur, dar mi-adusei aminte că nu şade bine şi d-aia îmi dau şi eu fabula de jaf, cu toţi actorii ei, afară de cal, care e cu copitele oţelite şi ies schinteie din ele. Critice-o cine va voi: dar ca să mă ascunz după deget, o dăruiesc d-lui G. A-scu, zic că a făcut-o tot dumnealui. Ce ştii? Poate că îi voi mai fi dăruit şi altă dată.

Calul, vulpea, lupul

O vulpe copilandră ce-abia se apucase
De ceea ce-nvăţase:
Să calce-n urma mă-sii, în pungă fără bani
Să cumpere la gîşte, găini, cocoşi, curcani...
Porni din vijunie,
Prin crîng se tot coti,
Ieşi într-o cîmpie, —
Ş-odată se opri...
Un cal slobod aicea păştea în voie bună:
A vîntului suflare prin coamă-i se juca,
Şi falnic preste cîmpuri în preajmă-i căuta;
De latele-i copite pămîntul se detună.
Dar biata spiculantă cal încă nu văzuse:
Se uită, îl măsoară
Şi ochii-n cap îi joacă
Şi dinţii-n gură-i toacă...
Se-ntoarce, se strecoară,

Prin tufe o tuleşte şi-n clip-acasă fuse. —
Aleargă la cumătru, nea Lupu, şi-l găseşte:
— Nea Lupe, cumetraşe, dă tare, te găteşte,
Vin', vino după mine, ici, uite, la un loc
Să vezi un... ăla mare, un frunteş dobitoc.
Aoleo! dragă cumetre,
E un zdravăn chilipir,
D-aici poţi, zău, să te îmfli
Şi în burtă şi-n chimir."
Iar Lupul îi rînjaşte (căci asfel el zîmbeşte)
Şi-ncepe să-i vorbească: — „Cu mine cin' s-a pus
La căpătîi n-a scos-o; dar ia îmi povesteşte,
Urechile lungi are? Sau coarne 'naltă-n sus?
Sau dinţi mistreţi spumează?
Mustăţi, gheare zărit-ai?
Vreun muget auzit-ai?
Vro trombă-naintează?
Vro coadă măciucată, vreun cap pletos şi mare,
E roşu, pătat, negru, gălbui? Ce piele are?
— D-istoria naturii o ştii că n-am habar,
Nu mă cunoşti de dascăl, geambaş ori maimuţar.
La ce mă-ntrebi, cumetre, nu mă pricep de loc,
Îţi spui că-i «ăla mare, un frunteş dobitoc»."
Aşa vorbea-ntre ei
Meseriaşii mei;
Şi-n sfatu-nsufleţit
Nici prinseră de veste,
Cînd iat-au şi sosit
La locul de poveste.
Chiaburul, teleleica, acum gătea de masă.
Iar Calul cît îi simte, păşunea de loc lasă;
De loc în vînt înalţă cap falnic, fioros,
Şi nările-i se îmflă, un ochi înfurios
Albeaţa-ntreruşaşte, lumina aţintează,
Şi coama-i se zburleşte şi coada-i undoiază.
În jos capul avîntă, asvîrle dinapoi:
(Nu sufere cel slobod lupi, vulpi, tigri-cotoi);
Pe cîmp d-a lungul fuge şi tropotu-i detună,
Şi bubuie pămîntul şi luncă, crîng răsună.
Dar vulpea e vicleană
Şi viclenia zboară;
O ia după poiană,
Prin tufe se strecoară

Şi iese înainte, cînd calul se opreşte,
Şi-ncepe să-i vorbească, nu aspru, ci vulpeşte:
— Stăpîne, plecăciune!
Sînt roaba dumitale.
Eşti slobod şi e jale,
Cu-atîta-nţelepciune
Să umbli peste cîmpuri. Îţi spui drept datorie
Că noi cîteva fiare avem tovărăşie
Dreptatea să cunoaştem, curînd să desrobim
Jîvinii, dobitoace şi slobozi să trăim.
În astă eterie ce pravili mari găteşte
Un Lup cu coada lungă, vestit republican,
În sfaturi prezidează, înduplecă,-ntăreşte
Încît i s-a dus vestea acestui gîligan.
Eu viu ca să-ţi propunem a te uni cu noi; —
Dar, ia şi prezidentul soseşte dinapoi
Şi va să-ţi dezvălească
Materia frăţească.
Să spui lui cum te cheamă, că el pe loc te-nscrie
În condica cea mare şi-ţi dă şi vrednicie.
Iar Calul ce prea lesne cu omul se-nvoieşte,
De coada titirită a Vulpei se-ndoieşte
Şi cugetul viclenei îndată îl pătrunde
Şi, făr-a pierde vreme, rîncheazâ şi răspunde:
— Jupîni republicani,
Vestiţi americani!
D-aveţi aşa dorinţă al meu nume să ştiţi
E scris ici pe potvoavă. Puteţi să mi-l citiţi."
La aste vorbe Vulpea îndată o sfecleşte,
În laturi cam priveşte,
Încet coada îşi strînge, se trage la o parte...
— Cît pentru mine, zise, vă spui că nu ştiu carte,
Căci răposata mama fiind cam scăpătată
Şi tata fără slujbă, la şcoală nu m-au dat;
Iar domnul Lup se trage din casă lăudată
Şi cartea, cîtă este, de rost o a-nvăţat.
Domn Lupul, greu la ceafă, ce punga-i cam secase
Şi maţu-i leşinase
Şi burta începuse să tot îi chiorăiască,
Se duse să citească.
Iar Calul, ce sta gata cu numele-n picior,
C-o bună lovitură ţi-l culcă binişor. —
Avîntă iarăşi capul şi fuge rînchezînd
Iar Vulpea o tulise, republica plîngînd.
Desluşit ne dovedeşte
Fabula ce am citit
Că viclenii îşi fac planuri,
Dar nu-n veci au izbutit.

Pre lîngă acestea, bine ar fi ca însuşi fabula poetului, bună, rea, s-o mai îndrepteze cineva pe cît poate fi primitoare de îndreptare, spre a putea a se citi mai lin şi mai neted după rînduiala versurilor. La aceasta socotesc că se va îndatora însuşi poetul, pentru că-şi va vedea copilaşul mai netezeţel, mai pieptănat, mai dărăcit, mai... ştii, cu toate că este leit tat'so. Şi totdauna se bucură bieţii părinţi cînd îşi văd copiii mai pricopsiţi. Afară de acestea socotesc să-mi fie prea mult dator că prin această critică am făcut să-i însemneze ceva băsnuleţul şi cel puţin să-i mai dăinească cîteva zile pomenirea, după o moarte fără nici un zgomot. Cine altfel era să ştie că D. Glagore A-scu a făcut un basn?

Îndreptare

O vulpe de ani mică, de minte însă mare
Şi care meseria abia şi-o începuse,
Cînd zise : Doamne-ajută, văzu din întîmplare
Un cal, dobitoc falnic, ce ea nu mai văzuse.
Aşa, după ce vreme destulă îl priveşte,
Săltînd de mulţumire
D-acea descoperire,
Aleargă, la cumătru nea Lupu şi-l găseşte
Şi-i zice: — Te găteşte
Să mergem împreună acilea la un loc
Să vezi, dragă cumetre, un mare dobitoc.
Ce ştii cum se întîmplă? şi treaba cum ne vine?
Rînjind Lupul răspunde: — Se pune el cu mine?
Să vezi ce jucărie! Dar ia începi să spui
Ce fel de gură are? cum e făptura lui?
— Acum deocamdată te rog să fiu iertată,
Îi zise doamna vulpe; eu spui ce am văzut;
Să fac însă la chipuri, zugrav nu m-am născut,
La astă meserie sînt prea neînvăţată...
Vorbind aşa-ntre ei
Negustoraşii mei
Îndată au sosit
La locul cel dorit.
Iar calul îi zăreşte,
De fugă se găteşte,
Căci vizita lupească
Nu vrea să priimească,
Şi nici n-avea dorinţă
Să facă cunoştinţă.
Dar vulpea cu iuţeală îi iese înainte
Şi cearcă să-l încurce prin dulcile-i cuvinte:
— Stăpîne, d-avem voie şi de găseşti cu cale,
Noi cei supuşi cucernici şi robi ai dumitale
De cinste am ave-o daca binevoieşti

Să spui care ţi-e neamul şi ce fel te numeşti.
Iar calul cu-nlesnire al lor gînd îl pătrunde
Şi făr-a pierde vremea se-ntoarce şi răspunde:
— Jupîni, d-aveţi dorinţă al meu nume să ştiţi
E scris ici pe potcoavă, puteţi să îl citiţi.
La aste vorbe vulpea se trage la o parte:
— Cît pentru mine, zise, vă spui că nu ştiu carte,
Familia a noastră fiind cam scăpătată
Şi fără de mijloace, la şcoală nu m-a dat.
Dar domnul Lup se trage din casă mai bogată
Şi cartea, cîtă este, de rost o a-nvăţat."
Chir Lupu,-mflat în sine de lauda vulpească,
Veni pînă aproape ast nume să citească:
Iar calul, ce sta gata cu-al său picior în vînt,
Îi dă o lovitură şi-l culcă la pămînt.

Deslușit ne dovedeşte
Fabula ce am văzut,
Că-nţeleptul se fereşte
De orice necunoscut."

Alexandrescu răspunde prin fabula *Privighitoarea şi măgarul*, care circula în manuscris încă înaintea apariţiei ei în ediţia din 1838[1], şi printr-o „anticritică" pe care o trimite lui G. Bariţ pentru a fi publicată în *Foaie pentru minte, inimă şi literatură*: în numărul din 1 martie 1839 al acestei reviste se poate citi o scrisoare semnată Dr. V[asici][2] din care extragem următoarele:

„Togma în zilele trecute întîmplindu-se să cetesc iarăşi în zisul *Curier* foaia 238 o critică lungă cum se vede la călcîiul cărţii, lucrată asupra fabulii D. G. A-scu, *Vulpea, calul şi lupul*, îmi adusei aminte cum că anticritica asupra acestia, de carea la întîlnirea noastră îmi spuneai, era trimisă la redacţia d-tale. Şi văzînd cum că Critica aceasta Literară drept a vorbi, foarte este atingătoare şi personală, despre care îmi pare rău, tare aş dori se cetesc şi Anticritica ei ca se pot cunoaşte şi duhul acelui literator."

În răspunsul său, G. Bariţ explică de ce n-a tipărit manuscrisul lui Alexandrescu: „Cinstita cenzură de aici n-au suferit nici să numim acele manuscripte, cu atîta mai puţin să le tipărim". În continuare Bariţ arată că manuscrisul a fost restituit autorului, după cererea sa[3], iar restituirea confirmată de Alexandrescu. De altfel, Bariţ nu dorea să facă publică o ceartă dezonorantă pentru literatura

[1] Apariţia ediţiei este anunţată în *Romania* din 24 decembrie 1838. La 29 noiembrie Eliade îi scrie lui Bariţ (reproducem fragmentul după I. Heliade Rădulescu, *Acte şi scrisori* adnotate şi publicate de Emil Vîrtosu, Bucureşti, 1938, p. 36):

„Fabula lui îmi era cunoscută şi îşi putea găsi răsplata chiar într-însa înaintea lumei învăţate şi cu judecată; căci nimeni pînă acum, nici Omer, nici Virgil însuşi n-a putut să aibă impertinenţa de a se numi însuşi privighetoare. Dar o biată cioară înfulgată cu pene streine!"

[2] Completarea numelui după D. Popovici, *Heliade*, II, p. 494.

[3] Bariţ citează textual din scrisoarea lui Alexandrescu.

romînă: „pe cît este scrisă fără cumpăt critica, pe atîta era anticritica plină de personalități încă și mai mult vătămătoare". ...„Pînă cînd vor trece scrierile prin mîna mea (ca să tac de cenzură), ea [=foaia] nu va deschide cîmp niciodată certelor, care supt masca anonimității să razimă în ciomag, și să va nevoi a sta împrotivă tuturor ispitelor care i-ar mai veni din partea aceasta."

În *Curierul de ambe sexe*, periodul II, p. 65 și urm. corespondența dintre Dr. Vasici și Bariț este reprodusă și însoțită de un răspuns al lui Eliade și o scrisoare a căpitanului G. Rucăreanu din Cîmpulung, datată din 8 martie 1839; după scrisoarea lui Rucăreanu (p. 7), Eliade își publică *Ingratul*, cel mai puternic dintre atacurile sale împotriva lui Alexandrescu.

ÎNĂLȚIMII SALE DOAMNII MARIȚII BIBESCU

În 9 septembrie 1845, Bibescu se căsătorește la Focșani cu Maria Văcărescu. Nun a fost Mihai Sturza, domnul Moldovei (la acest fapt fac aluzie versurile 5—6).[1] În 27 septembrie, *Vestitorul romanesc*, gazeta „semiofițială" a lui Bibescu, redactată de Carcalechi, publică poezia lui Alexandrescu, cu următoarea notă introductivă:

„Redacsia cu mulțumire grăbește a publica următoarea poezie înfățișată, după săvîrșirea cununiilor, Măriii Sale Doamnei de D. serdarul Grigorie Alexandrescu, al căruia geniu poetic în dosebite feluri este cunoscut rumînilor."

Alexandrescu n-a mai făcut loc acestei producții ocazionale, lipsite de valoare, în nici una din edițiile operelor sale.

VÎNĂTORUL

Istorioara a fost publicată în *Buciumul romîn* din 23 ianuarie 1863. Pare însă mai veche, înainte de 1860.[2]

Buciumul romîn *din 23 ianuarie 1863 (B)*. **17** nuorii: nuori *B;* **22** cătră *formă necunoscută la Alexandrescu B;* **38** *vezi nota explicativă la versul acesta.*

---

[1] Alte amănunte la G. Călinescu, p. 379 și urm. Evenimentul a fost cîntat și de un *imn* al vărului doamnei, I. Văcărescu (*Colecție*, p. 145 și urm.), publicat în același număr al *Vestitorului*. Eliade și-a dat și el contribuția, cu o odă publicată în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* din 12 noiembrie 1845.

[2] Cf. și G. Călinescu, p. 381 și urm., care semnalează și o ispravă vînătorească a poetului, relatată de *Vestitorul romanesc* din 13 august 1846: „La 28 iulie s-a făcut pe munții Buceciului, lîngă Sinaia, o vînătoare din cele mai mari. Între alte vînaturi au căzut și doi urși grozavi. Cel dintîi, care era ursoaică, fu împușcat de d. maior Bibescu, iar cel de al doilea împușcat și înjunghiat cu un lung cuțit vînătoresc de d. paharnicul Gr. Alexandrescu."

ZIUA DE 11 FEBRUARIU 1866

Poezia a fost publicată în *Romînul* din 24 februarie 1866.

Alexandrescu, ca și Ghica, colaborase cu Al. I. Cuza la începutul domniei acestuia (vezi nota la poezia *Măriii Sale Domnului Alexandru Ioan I*). Ghica fusese prim-ministru în Moldova (6 martie — 16 aprilie 1859) și în Muntenia (11 octombrie 1859 — 27 mai 1860), dar în conflictul care se iscase între Adunare și Cuza, Ghica se desparte de domnitor, apropiindu-se de boieri. După lovitura de stat din 1864, Ghica joacă un rol activ în coaliția formată împotriva domnului, luînd parte la acțiunea care a dus, în 11 februarie 1866, la abdicarea acestuia. El funcționează ca prim-ministru în timpul locotenenței domnești (11 februarie — 11 mai 1866). Alexandrescu, după cum se vede din poezia de față, împărtășea vederile prietenului său.

Romînul *din 24 februarie 1866 (R)*. **15** inimă: *scris* ănimă *R.*

NOAPTEA SFÎNTULUI BOTEZ

În prima redactare (vezi variantele), poezia cuprinde un număr de aluzii la fapte contemporane, dintre care cea mai clară pentru noi se referă la comisia medicală trimisă de N. Crețulescu pentru a constata starea mentală a lui Alexandrescu (7 septembrie 1862)[1]: poetul îl roagă pe Dumnezeu să „scape astă țară...

De comisii medicale
Ce ne sînt ades fatale
Cînd ministru-a ordonat."[2]

Aluziile la „credite-extraordinare ce tezauru-au secat" ar putea fi relative la creditele votate pentru secularizarea averilor mănăstirești și refacerea armatei (primele luni ale anului 1864); în sfîrșit, „abuzul de putere, ce de-mprejurări se cere" ar putea fi lovitura de stat a lui Cuza (mai 1864). Așadar poezia a fost scrisă între anii 1864 și 1866 (fiind publicată pentru prima oară în *Trompeta Carpaților* din 17 iunie 1866); este însă de crezut că momentul compunerii trebuie situat la începutul perioadei în discuție. Existența mai multor manuscrise ale poeziei[3] pare să dovedească faptul că *Noaptea Sfîntului Botez* a circulat printre prietenii poetului încă în timpul domniei lui Cuza, cînd tipărirea ei ar fi întîmpinat dificultăți, datorită atacurilor pe care le conținea. În preajma lui 6 ianuarie 1881, Alexandrescu trimite din nou această poezie spre publicare, la *Timpul* (unde apare în 6 ianuarie) și la *Binele public* (unde apare în numărul din 5—6 ianuarie), după ce eliminase strofele care conțineau aluzii directe la fapte și la neplăceri personale de la care trecuseră aproape două decenii. Textul nostru urmează pe acela din *Timpul*, mai îngrijit tipărit; nu este exclus ca redacția ziarului să fi adus unele modificări manuscrisului.

---

[1] Materialul referitor la conflictul dintre Crețulescu și Alexandrescu a fost publicat de V. Ghiacioiu în *Mélanges... Drouhet*, București, 1940, p. 166 și urm.

[2] Sublinierea lui Alexandrescu.

[3] Cf. V. Ghiacioiu, p. 543.

Se găseşte în ms. 801 *al Academiei R.P.R.*, f° 183—184 *(ms)*; Trompeta Carpaţilor *din 17 iunie 1866, reprodus în numărul din 24 iunie (TC)*, Binele public *din 5—6 ianuarie 1881 (B)*, Timpul *din 6 ianuarie 1881 (T). Urmăm textul din* Timpul.[1] **Titlu** Sfîntului *T, ms, B:* Sîntului *TC;* **2** tainicelor *T, TC:* tainecilor *ms,* tainicilor *B;* **5** exprimaţi*: scris* esprimaţi *ms, TC, B, T; după versul* **5** *urmează în ms, TC, B:*

Acum tot e cu putinţă

9 fierbinte *TC: scris* ferbinte *ms, B, T;* **12** Să ferească *T, B:* Ca să scape *ms, TC;* **13** intriga *T, ms, B:* intrige *TC;* **14** De *T:* D- *ms, TC, B;* **15** de orice *T, TC, B:* d-orce *ms;* apăsător *T, ms, TC:* -mpilător *B; după* **15** *urmează în ms, TC:*

De contracte-ngrozitoare
Credite straordinare *(*estraordinare *TC)*
Ce trezauru- *(*tesauru- *TC)* au secat,
De comisii[2] medicale
De comploturi infernale *(*De comploturi infernali, De comisii medicali *TC)*
Ce ne sînt ades fatale *(*fatali *TC)*
Cînd ministru-a ordonat
Şi d-abusul de putere
Ce de-mprejurări *(*-mpregiurări *TC)* să *(*se *TC)* cere.[3]

Eu voiesc realisare *(*realisarea *TC)*
Dorinţei celei mai mare *(*mari *TC)*
Ce ţara *(*naţia *TC)* a esprimat
Dorinţă *(*Dorinţa *TC)* prin care toate
Intrigile sînt curmate,
Speranţele-ncurajate
Spionajul ruşinat.

21 *omis de B;* **23** iezuitismul *T, B:* favoritizmul *ms,* favoritismul *TC;* **25** sentiment *T:* sinţiment *ms,* simţimînt *TC, B; după versul* **26** *urmează în ms, TC, B:*

S-avem strînsă alianţă

27 inimele *T, B:* inimile *ms,* animele *TC;* **28** La orice popor *T, B:* Cu tot poporul *ms, TC;* **31** Cu acei ce-o cîrmuiesc *T:* Cu cei ce-o reprezentez *(*-sintez *TC din 24 iunie,* -sintă *TC din 17 iunie) ms, TC,* Cu ai săi represintanţi *B;* **33** Şi *T:* Ca *ms, TC, B;* **34** Să *T, TC, B:* Se *ms;* **35** De chiar cei ce legiuiesc *T:* De cei ce le prezentez *(*presintez *TC), ms, TC,* D-ai lor proprii fabricanţi *B;* **36** Voi *T, B:* Cer *ms, TC;* **37** Oricînd ia *(*cu *B), T, B:* Cînd va lua *ms, TC;* **39** Să *T, TC, B:* Se *ms;* aibă *T, B:* aibe *ms, TC;* **44** se *T, TC, B:* să *(în ştersătură* se*)*

[1] N-am înregistrat variantele manuscrisului incomplet, descoperit de R. Caracaş şi publicat în *Prietenii istoriei literare*, I (1931), p. 39 şi urm.

[2] Deşi aluzia este evidentă, Bianu-Ghica şi toţi editorii următori (Adamescu, Baiculescu, Ghiacioiu) au transcris *concesii*, fără sens.

[3] Versurile 5 şi 7 subliniate în *TC*.

ms; **44** înviază *T, ms, TC:* renviază *B;* **45** *omis în ms;* **46** Să facă *T, TC, ms (în ştersătură):* Se facă *ms,* A face *B;* să *T, TC, B:* se *ms;* toţi *T, B:* mai *ms, TC;* **47** toţi zile *T, B:* zile mai *ms, TC;* **48** Fără nori, fără *T, B:* Ţara să *(*se *ms)* nu mai *ms, TC;* **49** *astfel în ms, TC:*

În anii ce urmăresc.

48—49 *ms are în ştersătură:*

În anul acel ce vine
Nimeni se nu mai suspine
Şi în cei ce-l urmăresc.

MAJESTĂŢII SALE VICTOR EMANUEL, REGELE ITALIEI

Publicată mai întîi într-o foaie volantă nedatată, de unde o reproduce *Romînul* din 30 octombrie 1868. Victor Emanuel II, regele constituţional al Piemontului, a realizat, sprijinit de mişcările populare din statele italiene, unificarea Italiei în jurul Piemontului: printr-un război cu Austria cucereşte Lombardia în 1859, în 1860 uneşte în jurul său, în urma manifestaţiilor populare, Toscana, Romagna şi regatul celor două Sicilii, în 1866 liberează Veneţia de sub jugul austriac şi, în sfîrşit, în 1870 liberează Roma. Se proclamă rege al Italiei în 1861, mută în 1864 capitala noului regat la Florenţa, în 1871 la Roma. Aceste evenimente ne permit să datăm poezia. În manuscrisul găsit printre hîrtiile lui Alecsandri, versul 13 sună astfel:

Căci astăzi e Turinul a voastră capitală.

Acest vers este corectat de Alexandrescu cu altă cerneală:

Turinul ce atuncea l-aveaţi de capitală.

Aşadar, prima redactare este din epoca cuprinsă între 1861, proclamarea regatului, şi 1864, mutarea capitalei. Corectarea pe acelaşi manuscris (probabil baza textului tipărit) ne arată că cele două straturi redacţionale nu pot fi prea depărtate în timp. Putem presupune, deci, că poezia a fost scrisă în 1864. Pe de altă parte, prima redactare a versului 31 arată că în intenţia poetului era ca oda să însoţească un exemplar al ediţiei din 1863, oferit regelui. De aici eleganţa foii volante şi traducerea franceză a textului. Nu este exclus însă ca să se fi produs o apreciabilă întîrziere în înmînarea volumului, dacă va fi fost înmînat vreo dată: înlocuirea, în versul 28, a propoziţiei „Vineţia v-aşteaptă" din manuscris prin „[Roma] te cheamă, te aşteaptă" s-ar putea explica prin tipărirea foii volante după cucerirea Veneţiei (1866). Să fi fost în intenţia lui Alecsandri de a lua cu sine volumul în călătoria pe care o întreprinde la începutul anului 1867?

Se găseşte în ms. 2.253 *al Academiei R.P.R.*, f° 95—96 *(ms); tipărit pe o foaie volantă nedatată, în care textul romînesc este însoţit de o traducere franceză*[1]

[1] Tipărirea nu a fost îngrijită de poet, cu toată afirmaţia în acest sens a autorilor ediţiei din 1893. Este posibil ca editorul să fie Alecsandri: se găsesc unele moldovenisme în text şi unele diferenţe faţă de manuscris, care nu pot proveni de la Alexandrescu. De altfel, manuscrisul se găseşte printre hîrtiile lui Alecsandri.

(*F*), Romînul *din 30 octombrie 1868 (R). Urmăm textul din F.* **Titlu** *în ms:* Majestăței sale regelui Italiii Victor Emanu[el], *în R:* Maiestăţii sale regelui Italiei Victor Emanuel; **1** supt *F, R:* subt *ms;* **7** orice *(de două ori) F, R:* orce *ms;* **11** -ncunjurau *F, R:* anturau *ms;* **12** simpatisînd *F, R:* simbatisînd *(pronunţare neogreacă) ms;* **13** *astfel în ms:*

Căci astăzi e Turinul a voastră capitală

la aceasta se adaugă o notă scrisă cu altă cerneală, mai tîrziu, în care e trecut textul din F, numai că se citeste aveaţi *în loc de* aveai *(v. şi facsimilul, p. 355);* **14** *astfel în ms:*

Ce era Roma antica a vitejiei şcoală

la aceasta se adaugă, în acelaşi fel ca mai sus, o notă, cuprinzînd lecţiunea din F, numai că A fost *este scris pe deasupra unui* Era; **15** Ofiţeri *(scris* Oficeri*)*, soldaţi *aritmic F, R:* Soldaţi şi ofiţerii *ms;* **18** vijelie *F, R:* vijălie *ms;* **21** sabiele *F:* săbiele *ms,* sabiile *R;* **22** să *F, ms:* se *R;* **24** Se *F, R:* Să *ms;* **27** popoli *F, R:* lume *ms;* se *F, R:* să *ms;* **28** *astfel în ms:*

către voi cată,
Roma azi vă reclamă, Vineţia v-aşteaptă

29 Primeşte[1] *F, R:* Priimiţi *ms;* **31** *astfel în ms:*

Urări, respect,
Şi cartea mea... hommagiu ce eu mă crez[2] dator.

BIBESCU-VODĂ

Poezia a fost scrisă cu ocazia morţii fostului domn şi publicată în *Trompeta Carpaţilor* din 21 septembrie 1875, cu o notă a redacţiei: „Bătrînul poet şi fabulist romîn, amicul nostru Grigorie Alexandrescu, ne trimite aceste două poesii spre publicare, pe care ne grăbim să le publicăm". (Cea de a doua era o odă închinată lui Carol I.)

Relaţiile dintre Alexandrescu şi Bibescu au fost bune, prieteneşti chiar, dar Alexandrescu s-a ţinut departe de curte, păstrîndu-şi demnitatea şi independenţa. Mărturii despre acestea găsim şi în cunoscuta scrisoare a lui Ghica (p. 668—669):

„Vodă Bibescu, mulţumit de modul cum îşi îndeplineşte datoria, a voit să-l aibă lîngă dînsul; îl luă la Breaza, unde petrecea lunile de vară.

Deşi în mare favoare la curtea lui Vodă Bibescu, dar nici intriga, nici linguşirea nu s-a putut apropia vreodată de dînsul. Vorbea tare, fără a-şi ascunde gîndurile şi credinţele [...]

Mai tîrziu a fost numit director la Departamentul Credinţei, pe cînd moşiile mănăstirilor închinate şi neînchinate se arendau cum da domnul, post important şi ambiţionat de toţi acei care căutau să facă averi mari. El, care l-a ocupat atîţi ani, a ieşit de acolo sărac precum intrase."[3]

[1] Formă care nu are nici o atestare sigură la Alexandrescu; editorul foii volante a introdus-o, fiind constrîns de ritm, după trecerea întregului text de la persoana a II-a pl. la persoana a II-a sing.

[2] Forma *cred* din foaia volantă nu apare niciodată la Alexandrescu.

[3] Pentru relaţiile dintre poet şi Bibescu, vezi G. Călinescu, p. 376—384.

ÎNĂLŢIMII SALE PRINŢULUI STĂPÎNITOR AL MOLDOVEI MIHAIL STURZEA

În 1842, Alexandrescu intenţiona să ocupe un post în Moldova, situaţia din Muntenia devenind tot mai dificilă din cauza tiraniei lui Al. Ghica. Bunăvoinţa domnului moldovean trebuia deci cîştigată. Poezia aceasta, frumos caligrafiată, se găseşte în pachetul de scrisori către Ghica. E de presupus că Alexandrescu i-a trimis lui Ghica poezia cu rugămintea de a o înmîna domnitorului. Faptul că manuscrisul a rămas la Ghica ne dovedeşte că rugămintea poetului n-a fost îndeplinită, ca şi altele similare, poate din grija lui Ghica de a nu-şi compromite prietenul. Cîteva fragmente din scrisorile lui Alexandrescu ne atestă încercările poetului şi rezistenţa lui Ghica: „Adu-ţi aminte însărcinarea ce ţi-am pus să legi două exemplare[1] frumos şi să le înfăţişezi prinţului. Ba încă ar fi fost bine să tipăreşti o foaie cu adresa cuviincioasă." (17 martie 1842.)

„Văz că nu-mi spui de ai înfăţişat prinţului exemplarile ce aveai de gînd să cumperi. Oare nu te-o fi încredinţat cineva că şi aceasta este supărătoare la reputaţia mea?" (23 noiembrie 1842.)

Ghica nu s-a grăbit să predea exemplarele: în 2 martie 1843, Alexandrescu îi scrie: „Mi-ai scris că eşti gata să dai prinţului exemplarile ce te-am rugat şi nu i le-ai dat".

Se găseşte în ms. 801 *al Bibliotecii Academiei R. P. R.* f° 210—211. *Publicat pentru prima oară în ediţia Bianu-Ghica din 1893.*

SATIRA CONTRA LUI ELIADE

Satira a fost publicată de C. D. Aricescu (*Satire politice care au circulat în public, manuscrise şi anonime, între anii 1840—1866*, Bucureşti, 1884, p. 28 şi urm.) faţă în faţă cu răspunsul lui Eliade, pe care îl reproducem mai jos; fiecare strofă a răspunsului corespunde unei strofe a satirei.

I

Cine-i deşteptu care visează
Atîtea fleacuri, mari secături,
Şi vrea de boală lumea să-l crează,
Cînd plînge, zbiară pe sub păduri?

II

E gugumanul sau[2] Gugurică,
Care se crede şi satiric;
O blasnă slută, ofiţerică,
Cu săbioara tic-tiric-tic.

[1] Este vorba de ediţia din 1842 a poeziilor lui Alexandrescu.

[2] *Seu* în text.

III

Eu in credinţă n-am nici o milă
Cînd văz atîţia oameni cinstiţi
Că pun pe goană potaia-silă,
Dulău de scaune-evropieniţi.

IV

Din vreme-n vreme aripi îşi cată,
Sufletu-şi nalţă cu foc, suspin;
Inima însă a lui spurcată
Al vicleniei poartă venin.

V

Parcă cu dracii el se rudeşte,
De părinţi, rude-l auzi vorbind;
De porunceală lacrimi pişteşte,
La Pluton, Cerber orăcăind.

VI

Nemulţumirea i-e sentimentul,
Om de nimica şi ticălos;
Crede lătrarea-i că e talentul
Şi că-i la muze prea de folos.

VII

Cu dibla dosul peste cîmpie
Aleargă fuga drept la Parnas;
Ş-apoi începe o poezie
Cu necioplitu-i lăbărţat glas.

VIII

Ş-atuncea zice ăst poet mare,
Cînd vro moliftă i s-o citi,
Că e ca dînsul cînd doarme tare,
Cînd maica-i cîntă nani-nani.

IX

Amorezata-i muză-nfocată
Îl desfătează cu frumuseţi
Şi pe potaia acea turbată
Mi ţi-o răsfaţă numa-n tandreţi.

X

El ca să scrie, îi trebuieşte
Să ia patentă de autor;
Merge ciocoiul şi iscăleşte
. . . .[1]

XI

Cine mai poate ca să-l auză,
Lătrînd potaia ca un turbat?
Căci din greşală blejdita-i muză
Gura căscată i-a cam lăsat.

XII

Şi viteaz naiba, ţeapăn de gură,
Dueluri spune cum c-a avut
Şi nici stăpînii chiar, el se jură,
A-i sta-mprotivă nu au putut.

XIII

Închizînd ochii, dînsul ne spune
Cum că odată el a fost mic,
C-a avut zile rele sau bune,
Şi multe lucruri mai de nimic.

XIV

După aceasta pare că zboară,
Parcă e tată şi norocit;
Pe urmă viaţa îi pare-amară,
Defaimă totul ce a cinstit.

XV

Şi chiar fiinţe nevinovate,
Carii la dînsul nici nu gîndesc,
Cu văpseli negre şi-ntunecate
Încondeiete să pomenesc.

XVI

Apoi vulpoiul, ca să ne-nşale,
Zice că visul care-a citit
Este din scrieri orientale,
Ce un prieten i-a povestit.

[1] În manuscrisul ce posedăm lipsesc versurile puntate. (Nota lui Aricescu.)

XVII

Ne spune lucruri prea nensemnate,
Cînd flencăneşte neruşinat,
. . . .
E castravete acum sărat.

XVIII

Cavaier [?], hoţul, plin de-nfocare
. . . .
. . . .
Şi mi-l înhaţă straja-n obor.

XIX

Picaţi, el zice, lacrămi şiroaie
. . . .
. . . .
Muştele-aleargă l-aşa putori.

XX

Azi cere milă, mîine defaimă,
N-are nici cinste, nici caracter;
Şi zefiraşii, coprinşi de spaimă,
De ţigănilă s-ascund în cer.

XXI

Dar pe morţi omul cînd îţi înjură,
El dopotrivă i-a lăudat;
La potăiasca lui lătrătură,
Odîr! îi zice omul cercat.

XXII

Acesta este, să-i dăm dreptate;
Precum se cade trage-l de nas;
Potăii javre daţi-i pe spate,
. . . .

Satira lui Alexandrescu trebuie să fi fost scrisă între anii 1836 şi 1838. Într-adevăr, *Culegerea* de poezii a lui Eliade, în care apăruse *Visul* şi celelalte poeme la care face aluzie Alexandrescu, apăruse în 1836. Pe de altă parte răspunsul lui Eliade nu se referă decît la poeziile lui Alexandrescu din 1832 (*Prieteşugul*, în strofa a XIX-a, *Miezul nopţei*, strofa a V-a[1]), deci nu apăruse încă volumul de

[1] Cf., de exemplu, versurile 25^{18-19}:

căci Pluton a surzit.
Căci Cerber nu mai iartă de el apropiere

precum şi versurile referitoare la moartea părinţilor poetului.

Poezii din 1838. În sfîrşit, strofa a II-a a răspunsului se raportează la slujba din armată a lui Gr. Alexandrescu; or, acesta demisionase în octombrie 1837.

Publicată pentru prima oară integral de C. D. Aricescu *în* Satire politice..., *Bucureşti, 1884, p. 28[1] (A); în* Independinţa *din 1 mai 1861, în scrisoarea prin care trimite spre publicare* Confesiunea unui renegat, *Alexandrescu citează versurile 77—80 şi 37—44 (I).* **37** Dar vai *A:* Vai *I;* **39** sîrmănuţul *A:* din păcate *I;* **43** smerita-i *A:* o jună *I;* **78** nici cinste *A:* onoare *I.*

[PAMFLET]

Pamfletul de faţă se găseşte, fără titlu şi fără semnătură (ar putea fi incomplet), printre hîrtiile lui Kogălniceanu. Se poate uşor recunoaşte scrisul nesigur al lui Alexandrescu din perioada de după 1860. V. Ghiacioiu, care l-a publicat (*O pagină dureroasă din viaţa lui Grigore Alexandrescu*, în *Mélanges... Drouhet*, p. 174 şi urm.), socoteşte că este adresat lui N. Creţulescu cu care poetul avusese un conflict în urma îndepărtării sale din postul de efor al Spitalelor Civile (toamna anului 1862)[2]. Ipoteza este verosimilă[3]; rezultă deci că poezia a fost scrisă în anul 1862.

Relaţiile dintre Alexandrescu şi Creţulescu n-au fost niciodată prea cordiale: în scrisoarea din 8 martie 1844, poetul îi scrie lui Ghica: „Vărî-to[4] N. Creţulescu auz că pleacă la Paris pentru un an ca să se desăvîrşască în meşteşugul său şi, ce e mai frumos, pleacă fără să-şi piarză leafa".

În scrisoarea din 8 iulie 1852 citim: „Scumpul d-tale văr Niculache Creţulescu însoţeşte pe Doamna Ştirbei în voiajurile sale de sănătate. Aceste jărtfiri patriotice îi aduc pe tot anul cîte un rang şi cîte o gratificaţie."

Se găseşte în Arhiva Kogălniceanu *a Bibliotecii Academiei R.P.R.*, ms. 10, f° 277—278.[5] *Publicat pentru prima oară de V. Ghiacioiu în* Mélanges... Drouhet, *Bucureşti, 1940, p. 175.*

PLÎNGEREA DEPUTATULUI

În 1848, în timpul guvernării revoluţionare, apare la Bucureşti ziarul *Poporul suveran* (numit apoi *Popolul suveran*); la 2 august, comitetul de redacţie se lărgeşte, cuprinzînd pe N. Bălcescu, C. Bolliac, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, P. Teulescu şi A. Zanne. Alexandrescu n-a iscălit nici un articol, dar

[1] Em. Gîrleanu include cel dintîi această satiră într-o ediţie a operelor lui Alexandrescu, dar, interpretînd greşit un amănunt de paginaţie al lui Aricescu, care publicase, faţă în faţă cu satira lui Alexandrescu, şi răspunsul lui Eliade (*op. cit.*, p. 29), nu transcrie decît primele cinci strofe (care constituie o pagină a culegerii lui Aricescu). Eroarea a fost preluată şi de ediţia Adamescu.

[2] Cf. şi G. Călinescu, p. 408 şi urm.

[3] Vezi şi notele la text.

[4] Mama lui I. Ghica, născută Cîmpineanu, era soră cu mama lui Creţulescu.

[5] Cota veche 1.172.

Plîngerea deputatului, apărută în 3 septembrie, i-a fost atribuită de autorul copiei manuscrise a unei versiuni moldoveneşti intitulate *Patriotul veacului*.

Popolul suveran *din 3 septembrie 1848 (P); se găseşte în* ms. 21 *al Academiei R.P.R.*, f° 32, *într-o copie neautografă. Dăm textul din* Popolul suveran, *fără a mai nota diferenţele faţă de* ms. 21, *dată fiind incertitudinea tradiţiei.*[1] **14** fier: *scris* fer *P;* **20** sînt: *scris* sunt *P;* **21** să-ntrebe: să întrebe *P;* **26** pierde: *scris* perde *P*.

[ISTORIOARĂ]

Remus Caracaş, care a găsit manuscrisul acestei poezii printre hîrtiile ginerelui poetului[2], se îndoieşte de autenticitatea scrisului. N-am văzut manuscrisul şi nu ne-am putut fixa nici asupra autenticităţii, nici asupra datei compunerii. În acest fel, rămîn deocamdată nelămurite aluziile politice cuprinse în istorioară.

Am suprimat înaintea versului **76** *versul:*

Dar ale ei nevoi

probabilă variantă.

FRAGMENTE

I

Fragmentul ne-a fost păstrat de Ghica (p. 668—669):

„Odată, aflîndu-mă cu unchiu-meu la Cîmpina, m-am dus să-l văz la Breaza [Alexandrescu plecase la Breaza cu Bibescu]. Doamna Bibescu, aflînd că eram în odaie la Alexandrescu, a trimis de m-a poftit la masă. Prînzul a fost vesel; Alexandrescu, bine dispus, a povestit o mulţime de istorioare ţărăneşti, în care vestitul Carcalechi, ziaristul curţii, juca rolul principal. Doamna, care-l asculta cu plăcere şi rîdea mult la acele povestiri, îi zice: «Să vii să mănînci în toate zilele cu noi». Apoi, întorcîndu-se către vodă cu un ton poruncitor: «Numeşte-l poet al curţii».

Alexandrescu, fără să aştepte care era să fie hotărîrea domnească, răspunde: «Să mănînc, foarte bine, merge, dar să fiu poet de poruncească, văd că măria ta n-ai citit o satiră ce am făcut acum vreo cîţiva ani unui poet de curte de atunci, pe care-l povăţuiam cu versurile: [urmează fragmentul]

Apoi ce fac eu cu acele versuri, cînd voi îmbrăca nădragi de atlas?»"

II

Capitolul al doilea al nuvelei *Popa Stoica Farcaş* de I. Voinescu II (*Albina romînească* din 11 noiembrie 1845) are ca motto aceste versuri, cu menţiunea „uvraj netipărit".

---

[1] Textul ms. 21 este moldovenizat; poartă titlul *Patriotul veacului* şi a fost publicat în ediţia Em. Gîrleanu (p. 237) cu mici greşeli de lectură (*slujit* pentru *mărit*, v. 3, *defaim ce-am*, pentru *defăimi ce-i*, v. 21).

[2] Cf. *Prietenii istoriei literare*, I, 1931, p. 36 şi urm., unde este publicat textul pe care îl reproducem.

Semnalăm, în sfîrşit, două poezii din care nu s-au păstrat decît titlurile, în corespondenţa cu Ghica: *Scrisoare către putăi şi şarle*[1] şi *Versurile măşcilor*[2].

POEZII POPULARE

În numeroasele sale călătorii prin ţară, despre care mărturisesc corespondenţa[3] precum şi *Memorialul de călătorie*, Alexandrescu a cules un număr de poezii populare, multe din ele haiduceşti, cu un pronunţat caracter de protest social; majoritatea provin din Oltenia.

Nu putem determina data cînd au fost culese: publicarea lor a început în 1873, dar e de presupus că poetul le avea de mai multă vreme, poate chiar din timpul călătoriei la mănăstirile de peste Olt.

Cu toate că folclorul îi era cunoscut, Alexandrescu n-a fost influenţat de creaţiile populare, pe care le socotea „inspiraţii necultivate ale suferinţei şi ale naturei sălbateci".[4]

Pentru a pune la îndemîna cititorilor o imagine, măcar aproximativă, a răspîndirii poeziilor culese de Alexandrescu, dăm, în notele de mai jos, trimiteri la variante cuprinse în cîteva culegeri mai importante. N-a fost în intenţia şi puterea noastră de a urmări fiecare poezie în materialul imens al culegerilor romîneşti de folclor.

CÎNTEC VECHI

Publicat în *Romînul* din 13—14 august 1873.

Cf., pentru începutul poeziei, Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, I, 161, 184 (*Cîntecul lui Miu haiducul*).

CÎNTECE DE PESTE OLT

Cîntecele de peste Olt au fost trimise lui Alecsandri spre publicare. Acesta le-a transcris, aducîndu-le desigur modificări, şi le-a publicat în *Convorbiri literare* din 1 septembrie 1876. În textul lui Alecsandri s-au strecurat greşeli, şi din cauza faptului că poetul moldovean nu cunoştea multe din cuvintele dialectale olte-

---

[1] Scrisoarea cu data poştei din 10 martie 1842, ms. 801, f° 7:

„Scrisoarea către putăi şi şarle n-am dat-o, fiindcă polcovnicul [= Cîmpineanu] n-a găsit-o cu cale şi mi se pare că are cuvînt; îţi va scri singur pentru ce."

Nu avem siguranţa că e o lucrare în versuri.

[2] Scrisoarea din 10 noiembrie (1843?), ms. 801, f° 192:

„Îţi alătur o mică bucată de poezie [este vorba de *În ore de mîhnire*], dar socotesc că aţi face mai bine să n-o tipăriţi, căci mie nu-mi place de loc, sau de veţi şi tipări-o, să adăogaţi că v-a venit în mîini din întîmplare, căci mai am şi nişte cuvinte pentru acestea. Cît pentru versurile măşcilor, nu să potrivesc nicidecum la un jurnal şi fără note nu să pot înţelege."

[3] Multe din scrisori sînt chiar datate de la ţară: Comarnic, Găieşti, Satul Nou etc.

[4] Vezi mai sus, p. 66, r. 12—13.

nești; de altfel, atît în manuscrisul lui Alecsandri, cît și în *Convorbiri literare*, unele cuvinte dialectale sînt marcate cu semnul întrebării.

II

A. Pann, *Spitalul amorului*, III, p. 28; Gr. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, II, p. 1298; G. Dem. Teodorescu, p. 344; Candrea-Densusianu-Sperantia, *Graiul nostru*, I, p. 26, 69; Ciaușanu-Fira-Popescu, p. 31, 41, 46—47, 90; T. Gîlcescu, *Cercetări asupra graiului din Gorj* în *Grai și suflet*, V, p. 96.

VIII

O variantă prescurtată se găsește la Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, I, p. 435 și Ciaușanu-Fira-Popescu, p. 24.

IX

A. Pann, *Spitalul amorului*, III, p.25; G. Dem. Teodorescu, p. 304 și urm., p. 347; Ciaușanu-Fira-Popescu, p. 58.

XI

Gr. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, I, p. 326.

XV

A. Pann, *Spitalul amorului*, III, p. 27.

XVI

Ciaușanu-Fira-Popescu, p. 24.

XVII

Ciaușanu-Fira-Popescu, p. 56.

XVIII

A. Pann, *Spitalul amorului*, III, p. 27.

XXVI

Gr. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, II, p. 1042 (v. 5—7); N. C. Dumitrașcu, *Cîntece oltenești*, Sibiu, 1935, p. 14—15.

XXX

Gr. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, I, p. 325.

XXXII

Arhivele Olteniei, XXII, p. 262.

XXXIII

Gr. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, II, p. 960; G. Dem. Teodorescu, p. 301 și urm.; Ciaușanu-Fira-Popescu, p. 33.

XXXV

Gr. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, I, p. 328, II, p. 1113.

XXXVI

G. Dem. Teodorescu, p. 276.

XXXVII

Candrea-Densusianu-Sperantia, *Graiul nostru*, I, p. 67.

XL

Gr. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, I, p. 397.

Trimise lui Alecsandri și publicate de acesta în Convorbiri literare *din 1 septembrie 1876 (C); în* ms. 3.296 *al Academiei R.P.R.*, f° 8—9 *se găsește o copie scrisă de Alecsandri*[1] *a primelor 23 de bucăți și a versurilor 1—12 din bucata XXIV (ms). Reproducem versiunea din* Convorbiri literare, *modificînd ortografia și eliminînd unele forme moldovenești*[2]*; nu dăm decît deosebirile importante dintre publicația din* Convorbiri *și manuscrisul lui Alecsandri.* **II**, **3** Nucu *ms:* Nuca *C;* **V**, **3** mă*:* me *ms*, ne *C;* **VII**, **7** -o*:* -a *ms, C;* **XII**, **1** Bălă, cărtoagele*:* Bălăcărtoagele *ms, C;* **4** Bălă, cărtogelul*:* Bălăcărtogelul *ms, C;* **10** Bălă, cărtoagele*:* Bălăcărtoagele *ms, C;* **XIV**, **3** Tuturor *C:* Tutulor, *probabil conform cu originalul, ms;* **XXVIII**, **7** te-a priimit*:* te a primit *C;* **XL**, **1** cîrciuma*:* cărcima *C;* **XLIII**, **11** harambașă*:* darambașă *greșeală C.*

CÎNTECUL JIANULUI

Cu *Cîntecul Jianului* se încheie grupul de *Cîntece de peste Olt* din *Convorbiri literare;* cîntecul fusese însă publicat de Alexandrescu cu cîțiva ani în urmă, în *Romînul* din 20 septembrie 1873. Publicarea din *Romînul* conține numeroase greșeli provenite din ignoranța redactorilor și corectorilor ziarului: *hrănesc* pentru *arănesc*, v. 3, *arama* pentru *arana*, v. 4, semnul exclamării în locul semnului întrebării după un *căci* interogativ, v. 85, *mereu* pentru *măre*, v. 94 etc. Alte modificări au cauze politice: versurile 25—28:

Arde-vă focul, ciocoi'l...

au fost suprimate, fiind desigur socotite prea „incendiare". Alecsandri a modificat mai adînc textul, acolo unde nu-l înțelegea: *geret* a fost înlocuit cu *-ndărăt*, v. 8, *căznește* cu *pîndește*, v. 32, *căci* interogativ cu *și*, v. 85 (deformînd sensul frazei), *este stolul spătăresc* cu *tot catane spătărești*, v. 105 (sacrificînd rima) etc. În afară

[1] Probabil cea trimisă la tipar.

[2] N-am eliminat toate formele moldovenești, căci riscam pe de o parte să deformăm grav textul, de pe alta să transcriem forme inexistente în Oltenia. Desigur că nici Alexandrescu, și cu atît mai puțin Alecsandri n-au avut preocupări în vederea redării autentice, din punct de vedere lingvistic, a textului cîntecelor.

de aceasta, Alecsandri a moldovenizat limba nu numai din punct de vedere fonetic, ci şi morfologic: *brăzdez* a fost înlocuit cu *brăzdesc*, v. 18 (cu sacrificarea rimei), *pui* cu *pun*, ibid., *o să-ţi dau* cu *am să-ţi dau*, v. 89 etc. Reconstituirea textului pe baza celor două versiuni fiind riscantă, am urmat textul din *Convorbiri*, înlăturînd unele greşeli evidente şi unele moldovenisme, acelea pe care le-am corectat şi în restul volumului.

Balada a fost culeasă de A. Pann şi publicată (cu modificări care-i anulează în parte sensul revoluţionar) în *Spitalul amorului*, II, p. 22; cf. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, I, p. 166, 177, 197; G. Dem. Teodorescu, p. 290 şi urm.; Candrea-Densusianu-Sperantia, *Graiul nostru*, I, p. 174 (variantă foarte apropiată de cea culeasă de Pann).

Romînul *din 20 septembrie 1873 (R)*, Convorbiri literare *din 1 septembrie 1876, la sfîrşitul* Cîntecelor de peste Olt *(C). Urmăm textul din* Convorbiri literare, *înlăturînd unele forme moldoveneşti.* **3** să *C:* se *R;* mă arănesc *C:* mă mai hrănesc *R;* **4** arana *C:* arama *R;* **5** De *C:* Cu *R;* **6** este-o *C:* este *R;* **7** Umblă de-a dărătelea *C:* Îmblă d-a-ndăratelea *R;* **8** Cu nişte coarne-ndărăt *C:* Are coarne cu geret *R;* **9** Mă loveşte *C:* Ce mă lovesc *R;* **14** s-o *(de două ori) C:* se *R;* **16** gîndii *C:* gîndesc *R;* **18** Să pun *C:* Se pui *R;* să brăzdesc *C:* se brăzdez *R;* **19** o *R:* a *C;* **20** Să *C:* Se *R;* **21** Pîn: Prin *R*, Pe'n *C;* **23** Să *C:* Se *R;* **24** ce a *C:* eu ce-a *R;* **25—28** *omise în R;* **31** Căci mi-e gazda *C:* C-a mea gazdă *R;* **32** pîndeşte potira *C:* căzneşte potera *R;* **33** Potira *C:* Potera *R;* **35** Duminica *C:* Dumineca *R;* **38** *omis în R;* **39** *astfel în R:*

Ca se se mire de ea

44 *omis în R;* **39** să *C:* se *R;* **46** ne- *C:* m- *R;* **43** de- *C:* d- *R;* **45** să *C:* se *R;* **51** grab *C:* grabă *R;* poci *C:* pot *R;* **52** Şi *C:* Căci *R;* **53** Olt *C:* rîu *R;* **54** Şi *C:* Căci *R;* **56** Dă- *C:* Du- *R;* **59** de- *C:* d- *R;* **60** De un *C:* Şi d- *R;* **62** Ia *R:* Ie *C;* de pe la *C:* de la *R;* **66** *omis în R;* **68** patruzeci *C:* douăzeci *R;* **70** -s feciorii *C:* mult sîntem *R;* **71** mări *C:* măre *R;* să *C:* se *R;* **73** de- *C:* d- *R;* **74** La *C:* De *R;* **75—76** *omise în R;* **77** Şi *C:* Căci *R;* **78** că-s *C:* ca *R;* **79—81** *omise în R;* **85** Căci *R:* Şi *fără sens*[1] *C;* mintea *C:* minte *R;* **87** nebuniile *C:* nebuniele *R;* **89** am *C:* o *R;* **92** Că *C:* Căci *R;* **93** seară *R:* sară *C;* **94** mări *C:* mereu *R;* umblaţi *C:* îmblaţi *R;* **95** să *C:* se *R;* -nşelaţi *C:* -ncelaţi *formă reală? (cf. transilv.* încelui*) R;* **96** De- *C:* C- *R;* **97** o să *C:* se *R;* despoi *C:* jupoi *R;* **98** după *C:* de pe *R;* **99** Să- *C:* Se- *R;* băltag *C:* baltac *R;* **100** pelea de la *C:* din cea de pe *R;* **101** Să *C:* Se *R;* **102** Oltu-i *C:* Oltul *R;* Olteţu-i *C:* Olteţul *R;* **105—106** *astfel în R:*

Este stolul spătăresc
Unde dau nu nemeresc

107 goneşte *C:* gonesc *R;* **108** e *C:* ca *R;* **109** şade *R:* şede *C;* **111** Strălucesc *C:* Ce lucesc *probabil corect R;* **113** să moară *C:* sau moare! *probabil corect R.*

---

[1] Alecsandri nu cunoştea, probabil, valoarea interogativă a lui *căci* şi a făcut modificarea care strică sensul frazei.

II

GLOSAR

În acest glosar se cuprind: 1. cuvintele și sensurile rare, arhaice sau populare, al căror înțeles prezintă dificultăți; 2. împrumuturile lexicale pe care limba nu le-a menținut, precum și forme ieșite din uz ale unor cuvinte împrumutate; 3. formațiile neobișnuite și creațiile personale ale poetului; 4. cuvintele care au alt regim gramatical decît în limba de azi; 5. unii termeni mitologici și geografici. Cifrele precedate de semnele: și ; trimit la pagină; cele precedate de virgulă , la numărul versului (în text sau în notele critice). Cifrele date în exponent trimit la versurile suprimate în edițiile luate ca bază; dacă, de exemplu, la pagina 459 a notelor critice se citează un cuvînt care face parte din al treisprezecelea vers al unui grup care urmează după versul 25 al textului definitiv, trimiterea se face astfel: 459, 26^{13}. S-au făcut trimiteri la notele critice numai atunci cînd există diferențe față de textul definitiv. Indicațiile gramaticale se limitează la cazurile în care sînt strict necesare pentru înțelegerea explicației; prescurtările folosite sînt: *tr.* = tranzitiv; *refl.* = reflexiv.

A

adăoga *(tr.)* — a mări: 153, 9.
adîncat — adînc: 301, 29.
ammira — a admira (formă italianizantă), 74, 4.
amplo(a)iat — funcționar: 175, 45; 219, 42.
angel — înger: 275, 1; 294, 33.
animă — suflet, inimă: 556, 27; (cf. și 553, 15).
anonsa — a anunța: 269, titlu.
antura — a înconjura: 558, 11.
arană — hrană: 398, 4.
arăni — hrăni: 398, 3.
areu — laptele cîinelui, plantă ierboasă cu flori galbene *(euphorbia helioscopia)*: 388, 1.
aroma — a potoli, a adormi: 458, 16[2].
ascuțit — ascuțiș: 186, 30.
asoarbe, sens obscur: 460, 25[21].
asupra — împotriva: 205, 17.
atestat — certificat, adeverință (în special de absolvire a unei școli): 193, 105.
auzitor — auditor: 289, 58.

B

balota — a arunca dintr-o parte în alta: 260, 17.
baltac, vezi *băltag*: 568, 99.
barbă — bărbie: 233, 25.
basețe — josnicie: 291, 16; 317, 38.
bălă — dragă, mîndră, lele: 385, XII, 1, 4, 10; 392, XXIX, 1, 9; XXX, 6, 7; XXXI, 1.
bălsămi — a parfuma: 110, 32; 140, 19; 518, 26[4].
băltag — secure mică cu două tăișuri: 402, 99.
bulucbașă — comandantul unui buluc (detașament de soldați): 397, 12.

C

cale, *a se pune la cale* — a chibzui, a hotărî: 531, 1[7]; 532, 1.
calomfir — plantă ierboasă aromatică cu flori galbene *(tanacetum balsamita)*: 387, 1.
capiște — templu: 84, 49.
căci — de ce *(interogativ)*: 402, 85; fiindcă, deoarece: 68, 36; 97, 15; 303, 26; că *(completiv, subiectiv)*: 279, 9; 301, 36; și (?): 568, 77.
căi *(tr.)* — a compătimi, a plînge: 212, 30.
cărtog (*cîrtog?*) — coteț, cocină (?): 385, 10, 13; 386, 15.
cărtogel (*cîrtogel?*), diminutivul lui *cărtog*: 385, 1, 4, 9.

cătare, *la cătare* — la ochi, țintind: 403, 112.
chiparis — chiparos: 281, 15.
cioltar — pătură împodobită cu cusături, care se pune sub șaua calului: 396, 9.
ciudat — căruia nu-i poți intra în voie, greu de împăcat, capricios, rău: 199, 77.
ciuturea, diminutivul lui *ciutură*: vas de băut, vas folosit pentru scoaterea apei din fîntînă: 382, 8.
cîrtog(el), vezi *cărtog(el)*.
cît — cînd, de îndată ce: passim; încît: 76, 45; 289, 59, 327, 26.
clavir — pian: 154, 43.
colnic — drum de deal: 398, XLV, 3.
comandir — comandant: 290, 92.
comănac — un fel de căciulă rotundă, de culoare verde, purtată de ciobani și de haiduci: 397, XLIII, 7.
compătimire — simpatie: 147, 53.
condică — registru, dosar cu procese-verbale: 288, 33; cod de legi: 531, 25^{12}.
conștiință, *în conștiință* — cu conștiința curată, cu cele mai bune intenții: 265, 27.
credință, *în credință* — într-adevăr, ce-i drept, cu adevărat: 111, 14; 253, 15; 361, 9.
culare — loc adîncit, pe un deal: 398, XLV, 1, 3.
cumpăni *(refl.)* — a sta în echilibru, a pluti: 76, 52.
cuvînt — motiv, rațiune: passim; socoteală, explicație: 110, 17; 219, 32; 222, 3.

D

daleu — alei! alelei!: 399, XLVI, 3.
dar — da: 240, 8; 241, II, 1.
daraban — dorobanț: 289, 79.
datornic — creditor: 180, 18.
de — spre, drept: 209, 12.
delă — act pentru un proces, dosar: 519, 7, 14.
demizeu — semizeu: 79, 40.
derviș — călugăr musulman: 213, titlu, 2.
devina — a ghici, a întrezări, a bănui: 114, 18.
devua *(refl.)* — a se devota: 513, 36.
domni *(tr.)* — domina: 130, 56.
dumnezeit — dumnezeiesc, binecuvîntat: 123, 30.

E

ecselență — excelență (după pronunțarea franceză): 327, 34.
epitrop — tutore: 324, 8.

F

fanal — felinar: 76, 50.
ferestrit — impozit pe numărul ferestrelor (formație personală): 130, 83.
fiitor — viitor: 259, titlu.
filomelă — privighetoare: 300, 1; 304, 9.
filomilă, vezi *filomelă*: 459, 25^{13}; 525, 1; 527, 9.
fioros — care provoacă fiori: 121, 17; 154, 44.]
fraz (fras) — frază: 186, 20.

G

geniu — spirit, demon: 75, 21; 114, 28.
geret — un fel de suliță turcească: 568, 8.
ghiscan — guzgan, șobolan: 289, 13.
ghizdurea, [diminutivul lui *ghizd*: 381, 7.]
gibea — haină de postav îmblănită: 348, 35.
goangă — gîză, gînganie: 400, 6.
goni — a urmări, a fugi după, a căuta să ajungi: 163, 19; 165, 59; 189, 116.
gros — grosolan, necioplit: 167, 7; 197, 7.

H

harambașă — căpitan de haiduci: 397, XLIII, 11.
himie — chimie: 188, 102.

I

iar — dar: 174, 24.
iazmă (iasmă) — stafie, strigoi: 69, 52, 56; 121, 22; 291, 7; 293, 8; 361, 7.
ierarșie — ierarhie: 65, 17.
ierta — a permite, a îngădui: passim.
inimat — însuflețit, bucuros, încîntat: 534, 21.
ispită — necaz: 529, 1^{9}; 530, 1^{9}.
ispravă — reușită, izbîndă: 136, 289.
isprăvnicie — administrație: 265, 23.

Î

înmlădiitor — modulat: 207, 7.
înmlădios — mlădios, suplu: 171, 90.
împărți *(refl. + de)* — a se împărtăși de, a avea parte de: 459, 25^{10}.
împuia — a se încuiba, a încolți: 384, IX, 7.
înaintare — progres: 234, 20; 283, 16.
încela — a înșela (posibilă greșeală de tipar): 568, 95.
începător — creator: 337, 50.
înparte, vezi *parte*.
însemnător — important, însemnat: 283, 2.
însuflare — inspirație: passim.
întîmplare, *la întîmplare* — cînd se ivește ocazia: 318, 20.
întorsură — modulație, mlădiere: 207, 8.
întunec — întuneric: 142, 11.
învederat *(adv.)* — clar, pe față, lămurit, neîndoielnic: 145, 47; 302, 8.
învestit — înveșmîntat: 262, 3.
învoi *(refl.)* — a se potrivi, a fi în concordanță: 130, 78.

J

jaluz — gelos: 119, 18; 149, 35.
jaluzie — gelozie: 157, 25.
jelui — a se plînge, a reclama: 312, 12; (folosit tranzitiv, obiectul fiind persoana căreia i se adresează plîngerea; această construcție bizară ar putea proveni dintr-o greșeală de tipar) 530, 12.

L

labarum — steag imperial (lat.) pe care Constantin a așezat semnul crucii: 79, 19.
leasă — îngrămădire sau împletitură de mărăcini care servește drept hotar: 384, IX, 12.
leică — leliță: 388, XIX, 6.
lipan — brusture, plantă cu înfățișare de arbust, cu frunze mari, folosite în medicina populară *(lappa maior)*: 233, 26; 401, 58.
litargie — stare de nesimțire, amorțeală: 336, 29.
lubeniță — pepene verde: 381, 4.
lume — lumină: 339, 34.
lupesc — de lup, de neam de lup: 218, 15; 229, 46.

M

malotea — scurteică mai lungă, împodobită și căptușită cu blană: 401, 37.
malure — plantă neidentificată (malură?): 396, 1.
mazil — boier de la țară, fără funcție în sat: 387, XVIII, 6.
mădular — membru (al unei asociații, instituții etc.): 289, 78.
mira — admira: 130, 69.
mirare — farmec, încîntare, vrajă: 133, 169; 301, 41; (în sens propriu) 143, 23; admirație: 72, 31.
muncă — chin: 110, 35; 253, 14; 282, 21.

N

neapărat — necesar: 130, 71.
neasemănat — fără seamăn: 316, 5.
neînsemnător — neînsemnat: 215, 9.
nuansă — nuanță: 66, 6.

O

object — obiect: 446, 49[16].
objet — obiect: 347, 6.
oblojit — bandajat, cu comprese, cu oblojeli: 233, 25.
obște, *de obște* — în general: 446, 49[28].
ocoli — a înconjura, a se așeza, a se afla în jur: 26, 6; 128, 17; 177, 29; 259, 29.
odor — (în) dar, (ca) garanție: 383, VII, 2.
ofis — decret domnesc: 266, 74.
omiopatic — homeopatic: 292, 17.
oranz — portocal: 256, 4.
oranză — portocală: 256, 14.
otrățel — limba mielului, plantă cu flori albastre folosite în medicină *(borrago officinalis)*: 386, 1.

P

pală — un fel de paloș, sabie largă cu două tăișuri: 355, 17.
pardos — leopard, panteră: 215, 2; 298, 28.
parmazan — parmezan: 205, 4.
parte, *în parte* — pentru sine: 87, 57; 444, 49[8]; (adjectival) 447, 49[23].
patentă — brevet, drept de a folosi ceva sau de a exercita o profesie: 363, 38.
pătimaș — bolnav, suferind, pacient: 309, 13.
personalitate — aluzie sau referire la o anumită persoană: 183, 98.
piscoaie — deschizătură, la morile de vînt și de apă, prin care curge făina măcinată: 384, VIII, 13.
pînă — cît timp: 390, XXIV, 12; 394, XXXVI, 9.
plăti — a valora, a prețui: 269, 3.
plăviț — bălan: 389, XXII, 9.
polcovnic — colonel: 483, titlu.
politic — politician: 327, 38.
poprit — oprit, interzis: 66, 21; 100, 8.
porfiră — purpură: 96, 22.
porni — a trimite: 271, 3; 308, 32.
poturi — un fel de nădragi largi purtați de haiduci, arnăuți, surugii, cu marginile împodobite cu găitane și cusături: 398, XLIII, 19.
povață — călăuză: 126, 16,
preluda — a improviza la un instrument muzical: 154, 43.
prețioasă — femeie afectată în felul de a se exprima și de a se comporta: 193, 103.
prețuit — prețios: 282, 29.
pricopseală — învățătură: 266, 67.
prigonire — ceartă, neînțelegere, diferend: 215, 3.
prigonitor — împricinat, parte într-un proces (acuzator sau acuzat): 174, 38; 218, 8.
privită, sens obscur: 388, XXI, 1.
pupăză — plantă ierbacee, leguminoasă, care crește prin pădurile de munte *(orobus uernus)*: 388, XXI, 2, 4.

R

răbelă, sens obscur: 458, 16[4].
răpune — a pierde: 67, 14.
răsură — măceș: 114, 25.
redija — a redacta: 266, 74; 307, 22.
răscîntător — care răspunde (cîntînd): 300, 5 (vezi și nota la text).
retirat — retras: 205, 4.
rezon — rațiune: 66, 7; motiv, rațiune: 265, 31.
rigă — rege: 76, 37n, 46; 215, 2; 307, 8.
rolă — rol: 157, 19; 170, 57; 191, 21.
rubinos — rubiniu, roșu închis: 74, 13.

S

sacat — vătămat, infirm: 311, 5.
satira — a satiriza: 175, 48.
săftian — marochin (piele de Maroc): 397, 15.
schilogit — schilod, diform: 182, 64.
scopos — scop: 403, 49[27].
secătură — fleac, lucru de nimic: 272, 56; 287, 6; 361, 2.
semăna *(tr.)*: 171, 94; 318, 14.
seninos — senin: 138, 28; 251, 36.
Sfeția — Suedia: 480, 86[4]n.
sfîrșit — scop, țel: 122, 10.
silf — spirit, ființă mitologică care trăiește în aer: 110, 31; 279, 4; 518, 26[3].
silitră — salpetru, azotat de potasiu, folosit la fabricarea prafului de pușcă: 82, 14.
sipică — plantă ierboasă cu flori gălbui *(scabiosa ochroleuca)*: 387, XVI, 1.
sîn — golf: 256, 2.
smerit — modest: 131, 108.
solemnel — solemn: 285, 40.
soroc, *pe la soroace* — din cînd în cînd, cu o ocazie: 193, 91; 219, 23.
sosi *(tr.)* — a ajunge (pe cineva): 91, 45.
spătăresc — care ține de marele spătar, șeful armatei: 403, 105.
spînzura — a depinde: 181, 36.
sta — a exista: 73, 48.
stelesc — de stea: 269, 7.
stol — coloană de soldați în marș: 568, 105.
străluci *(tr.)* — a ilustra, a face ilustru, celebru: 73, 44.
sujet — subiect: passim.

Ș

șaică — vas mic cu pînze: 395, XXXIX, 6.
șoricesc — de șoarece, al șoarecilor: 205, 13; 206, 24.
ștab — stat-major: 199, 61.

T

tărie — bolta cerească, firmament: 76, 49; 168, 34; 267, 13.
ticăloșie — mizerie: 187, 69.
trăsură — trăsătură: 168, 39; 324, 16; 366, 83.
treabă, *a-și căuta treaba* — a-și vedea de lucru, a-și vedea de treabă: 131, 25; 181, 52; 232, 19.
trezit — învechit: 157, 23.

Ț

țîrcovnic — om de serviciu al unei biserici: 289, 77.

U

urma — proceda: passim.
urmări — a urma: 557, 49.

V

vist — joc de cărți: 191, 24; 194, 125.
vreme — prilej, ocazie (favorabilă), moment potrivit: 226, 38; 231, 38.

III

INDICE CRONOLOGIC AL POEZIILOR

Am împărțit opera lui Alexandrescu în șase perioade mari, ale căror limite coincid cu datele apariției (sau trimiterii la tipar) a celor patru ediții. În interiorul acestor perioade, am grupat, la începutul fiecăreia, poeziile care nu prezintă indicii interne sau externe permițînd o datare mai precisă; apoi am înșirat, pe ani, poeziile databile. Deseori am socotit anul publicării ca dată a compunerii (atunci cînd nu existau dovezi certe pentru altă datare); ne-am exprimat îndoielile ori de cîte ori am socotit că data publicării și a compunerii nu coincid. Pentru argumentarea datărilor, să se consulte notele la fiecare poezie.

Bineînțeles că n-am înregistrat în acest indice poeziile populare.

Pînă în 1832

Miezul nopței.
Prieteșugul.
Adio. La Tîrgoviște.
Întristarea.
Întoarcerea.
Adio lui Lord Byron la soția sa.
Întristare *(Lamartine)*.
Fluturele.
Vulpoiul predicator.
Privighitoarea și păunul.
Măgarul răsfățat.
Papagalul și celelalte paseri.
Catîrul ce-și laudă nobilitatea.

1832–1838

Eliza.
Așteptarea.
Inima mea e tristă.
Cimitiriul.
Barca.
Candela.
Rugăciunea.
Lebăda și puii corbului.
Privighitoarea în colivie.
Ursul și lupul.
Boul și vițelul.
Cîinele izgonit.

Şoarecele şi pisica.
Privighitoarea şi măgarul.

1836–1837

Meditaţie.

1837

Epistolă D.I.V., autorul „Primăverei amorului".
Epistolă D.I.C.

1838

Fericirea.
Vulpea, calul şi lupul.
Cîinele soldatului.
Privighitoarea şi măgarul.
Satira contra lui Eliade. (?)

1838–1841

Epistolă către Voltaire.
Epistolă D. V. II.
Epistolă D. Alexandru Donici, fabulist moldovean.
Satiră. Duhului meu.
Viaţa cîmpenească. D.V.G.C.
Te mai văzui o dată.
Prieteşugul şi amorul. Emiliei.
De ce suspin.
Mîngîierea. Unei tinere femei.
Mulţumirea. Z... în vîrstă de un an.
Cînd dar o să guşti pacea.
Cîinele şi căţelul.
Pisica sălbatică şi tigrul.
Dervişul şi fata.
Dreptatea leului.
Nebunia şi Amorul.
Lupul moralist.
Vulpea liberală.
Mierla şi bufniţa.
Cucul.
Uleul şi găinile.
Oglindele.
Toporul şi pădurea.
Elefantul.
Cîinele şi măgarul.

Epigrame.
Confesiunea unui renegat. (?)
Fragmentul I.

1840

Anul 1840.

1841

Înălţimii sale prinţului stăpînitor al Moldovii Mihail Sturzea, pentru anul 1842.

1842–1847

Mormintele la Drăgăşani.
Ucigaşul fără voie.
Frumuseţea. D-nei **
Suferinţa.
Nu, a ta moarte...
Încă o zi.
Un ceas e de cînd anul trecu.
Buchetul.
Reveria.
Frumoasă e natura. (?)
Fragmentul II. (?)

1842

Umbra lui Mircea. La Cozia.
Răsăritul lunii. La Tismana.

1843

În ore de mîhnire.

1844

Trecutul la Mănăstirea Dealului. (?)

1845

Nina.
Înălţimii sale Doamnei Mariţii Bibescu.

1846

O impresie. Dedicată oştirei romîne.

1847–1862

D-nei M. C. *(Probabil în prima perioadă a intervalului dintre cele două date.)*
D-la S. La.
Bursucul şi vulpea. *(Probabil înainte de 1860.)*
Calul vîndut şi diamantul cumpărat.

1848

Plîngerea deputatului.

1852

Imn destinat a se cînta la inauguraţia Teatrului.

1853

Cîntecul soldatului.

1854

Adio.

1855

Răzbunarea şoarecilor sau moartea lui Sion.
Iepurile, ogarul şi copoiul.
Şarlatanul şi bolnavul.
Ursul şi vulpea.

1857

Cometei anonsate pentru 13 iunie.
Corbii şi barza.
Răspunsul cometei.
Doamnei P. S. G.
Unirea Principatelor. Dedicată fiitorilor deputaţi ai Romîniei.
Unei necunoscute moldovence care mi-a cerut versuri.
O profesiune de credinţă.
Zugravul şi portretul.
Porcul liberat.

1858

Castorul şi alte lighioni.

1859

Măriii sale domnului Alexandru Ioan I. Anul 1859. Pentru ziua intrării sale în Bucureşti.

1860

Atelajul eterogen.

1861

Mielul murind. *(Poate mai veche.)*
Catîrul cu clopoţei.
Doamnei A. B.

1862

Lişeta, raţa şi gîsca. *(Probabil mai veche, înainte de 1860.)*
[Pamflet.]
D-nei Zinchei Donici.

După 1863

1863

Vînătorul. *(Probabil mai veche, înainte de 1860.)*

1864

Majestăţii sale Victor Emanuel, regele Italiei.

1864–1866

Noaptea Sfîntului Botez.

1866

Ziua de 11 februariu 1866.

1875

Bibescu-vodă.

IV

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR

În acest indice poeziile au fost înregistrate după titlul lor din volum. Poeziile populare, fragmentele şi poeziile fără titlu au fost trecute după primul lor vers.

TABLA ILUSTRAȚIILOR

hors-texte

CUPRINSUL

SUVENIRE ŞI IMPRESII
EPISTOLE ŞI FABULE
(1847)

Pag.

EPISTOLE

FABULE

Pag.

EPIGRAME

MEDITAŢII, ELEGII, EPISTOLE, SATIRE ŞI FABULE

(1863)

POEZII

EPISTOLE ŞI SATIRE

FABULE

Pag.

Pag.

EPIGRAME

A N E X Ă

POEZII TIPĂRITE NUMAI ÎN EDIŢIILE 1832 ŞI 1842

POEZII TIPĂRITE ÎN PERIODICE

POEZII NETIPĂRITE DE AUTOR

POEZII CU AUTENTICITATE NESIGURĂ

FRAGMENTE

POEZII POPULARE

APENDICE

I. NOTE ŞI VARIANTE

Responsabil de carte : Liviu Călin
Tehnoredactor : Ana Sabău
Corector : Cici Costescu şi Neli Teodosiu

Dat la cules 07.08.56. Bun de tipar 12.09.57. Tiraj 30.150 ex. Hîrtie velină sp. de 60 gr. m². Ft. 700×100/16. Coli ed. 29,41. Coli de tipar 37,75. Ediţia I. Comanda 875. Planşe tiefdruck 16. A. nr. 02809. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 R—O.

Tiparul executat sub com. nr. 1186 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Bucureşti — R.P.R.